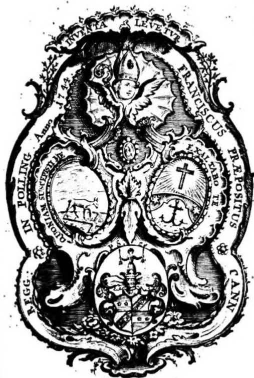

INVENTA LEVETUR
FRANCISCUS PRÆPOSITUS CANN. REGG. IN POLLING Anno 1744
QUONIAM SUSCEPISTI ME
EXALTABO TE
P. S.

<36700067750010

MONUMENTA HISTORICA BOEMIÆ

NUSQUAM ANTEHAC EDITA,

QUIBUS

NON MODO PATRIÆ, ALIARUMQUE VICINARUM REGIONUM, SED ET REMOTISSIMARUM GENTIUM HISTORIA MIRUM QUANTUM ILLUSTRATUR.

COLLEGIT,

ET PARTIM EX AUTOGRAPHIS, PARTIM EX LEGITIMIS APOGRAPHIS, CODICIBUS RECENSUIT, CUM ALIIS MANUSCRIPTIS EXEMPLARIBUS CONTULIT, PLURIBUS ANIMADVERSIONIBUS, AERIQUE INCISIS VETUSTATIS RELIQUIIS, ADORNAVIT, DENIQUE LOCUPLETISSIMO INDICE INSTRUXIT

P. GELASIUS DOBNER A S. CATHARINA

E CLERICIS REGULARIBUS SCHOLARUM PIARUM.

TOMUS V.

QUO COMPREHENDITUR

PETRI ABBATIS AULÆ REGIÆ TERTII CHRONICON AULÆ REGIÆ IN TRES PARTES DIVISUM, ATQUE PER DUO SÆCULA FRUSTRA QUÆSITUM, EXSCRIPTUM EX ELEGANTISSIMO MEMBRANACEO CODICE SÆCULI XIV. EXORDIENTIS, ARCHIVI INCLYTI MAGISTRATUS IGLAVIENSIS.

REFERENS

GESTA ET MEMORIAS OTTOCARI II. WENCESLAI II. ET III. RUDOLPHI I. HENRICI I. JOANNIS I. REGUM BOHEMIÆ, DENIQUE CAROLI MARCHIONIS MORAVIÆ, POSTEA IMPERATORIS.

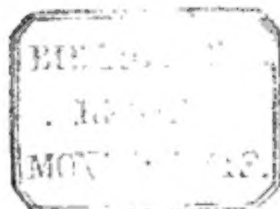
CUM FACULTATE CENSURÆ REGIÆ ET SUPERIORUM ORDINIS.

NEC NON

SACRÆ CÆSAREÆ REGIÆQUE APOSTOLICÆ MAJESTATIS PRIVILEGIO.

PRAGÆ,

Literis Rosenmüller Hæredum, Joanne Beranek Factore, 1784.

Majoris auctoritatis sunt oculatorum testium dicta, quam aliorum tersa & polita. *Odoricus Raynaldus in Præfat. T. IX. Annal.*

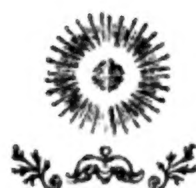
Secundum allegoricum quendam loquendi modum historia *Liber viventium* appelletur, & ejus enarrationes *circumquaque personans tuba,* quæ pridem mortuos e sepulchris excitat. *Nicætas Choniates in Præfat. de rebus gestis Imper. Constantinop.*

REVERENDISSIMO PERILLUSTRI
AC
AMPLISSIMO
DOMINO DOMINO
COELESTINO
STOY

SACER RIMI
ANTI QUISSIMI
ORDI NIS
CIS TER-
CIEN SIS

IN
CELEBERRIMO REGIO MONASTERIO
AULÆ REGIÆ ABBATI
REGNI BOHEMIÆ
PRÆLATO INFULATO
MÆCENATI
SUO SUMMUM COLENDO
CUM VITÆ FEICITATE
PERENNITATEM.

Omnis officii immemor merito damner, si TUAM REVERENDISSIME AC AMPLISSIME DOMINE DOMINE ABBAS *tot humanitatis hospitalitatisque exemplis testatam in me benevolentiam memoria elabi paterer; imo in omnes decori partes, ipsasque ingenii, ne dicam, prudentiæ leges peccasse censendus essem, si huic elucubrando historico operi alium præter* TE *Mæcenatem optavissem, aut quæsivissem unquam. Quid enim id fuisset, quam* TIBI *temere eripuisse, quod* TUI UNIUS SOLIUSQUE, *quod inclyti Monasterii* TUI *proprium est, quippe in ejusdem gremio, conceptum, partumque, sub ejusdem incunabula instar infantis jam prosperis matris suæ arridentis, jam ob adversa fata vagientis nutritum alitumque, ipso Præcessoris* TUI, *ordine & numero tertii Abbatis, ingenio profectum calamoque exaratum. Quantum quantum,*

ajo,

ajo, TUUM, TUIQUE *Monasterii est*, *non enim alia ratione ad posteritatem transmissum est*, *quam ut majores* TUI, & TUA REVERENDISSIMA AMPLITUDO, & *filii* TUI *cognoscant*, *quae primoprima matris Vestrae fuerit conditio? quo pacto*, *quo eventu*, *aut tempore locum istum capessere cœperit? qui primi eidem coloni acciderint? quo munifico conditore ac fundatore usi gavisique? quae ejusdem*, *posterorumque donationes*, *favores*, *gratiae*, *immunitates? quae Patrum primorum disciplina*, *observantia*, *studiorum ratio*, & *fervor obtinuerit? quibus progressibus domus aucta? quibus fatis obnoxia fuerit.* TUUM *non alterius esse non modo ipsa inscriptio*, *codicisque titulus*, *sed* & *paginae omnes (memoriis Praecessorum* TUORUM *monasteriique plenae* & *refertae) innuunt*, *clamant*, TIBI *uni nuncupari*, TUO *nomine*, TUIS*que honoris titulis insigniri optant*, *cupiuntque.*

Quid

Quid dicam de Wenceslai Regis Fundatoris TUI *pientissimi (a pluribus scriptoribus* SANCTI *prærogativis nobilitati) rebus domi forisque præclare gestis? quid de ejus insigni in Deum Divosque pietate ac veneratione, de heroica quadam virtutum omnium exercitatione, nusquam pene auditis patientiæ exemplis, corporisque & spiritus voluntaria adflictatione? quid de mira ejus in universum Sacrum Ordinem, ac cumprimis Cœnobium* TUUM *propensione, munificentia, verbo amore plus quam paterno? Quorum pleraque, cum adhucdum latuerint, aut certe nusquam antehac tanta narratorum prolixitudine, tanta accuratione ac certitudine prodita sint, quid aliud volunt, suspirantque, quam ut tandem post semiquinti sæculi intervallum in orbis universi cognitionem pertingant,* TUIS *præsidiis* TUO*que patrocinio publicentur?*

Pu-

Publicetur, inquam, tandem aliquando integra, germana & ſincera monaſterii TUI *exordientis hiſtoria, quæ jam per duo ſæcula omnium hiſtoricorum eruditorumque vota, laborioſasque perquiſitiones fruſtra fatigavit, fefellitque; proferatur in majorem lucem Petrus Abbas Præceſſor* TUUS, *præcipuus patriæ hiſtoricus, reipublicæ literariæ necdum ſatis cognitus. Quanquam enim Pars illius ſecunda ante octoginta, & quod excurrit, annos prælo typographico curis Marquardi Freheri ſubjecta fuerit, latuit tamen hucusque ejusdem Pars prima & tertia paſſim temporum iniquitate periiſſe creditæ. Etſi vero Franciſcus ejusdem ſæculi paulo poſterior ſcriptor easdem duas Partes defloraverit, inque ſuccum ſuum & ſanguinem, minus laudabili quadam licentia, converterit, quodſi tamen jam utramque rite contuleris, opus illud Franciſci, bis typis excuſum, centones potius, quam veram Petri Abbatis*

bi-

historiam appelles, nomini præterea Petri injuriosam, quod ejusdem narrata non secus atque propria inventa ab omnibus historicis hucusque acceptata jactataque fuerint, quæ tandem a Petro Abbate concepta partaque intelligimus.

Leges proinde isthic MÆCENAS GRATIOSISSIME *plurima de cunis, adolescentiaque, de progressibus fatisque monasterii* TUI *ad annum usque sæculi XIV. septimum supra trigesimum* TIBI TUIS*que in hunc diem incognita, leges Sedlicensis Monasterii (unde* TUUM *suos colonos accepit,) omni loco diligenter tractatam historiam, leges quæque dignissima Ordinis* TUI *sacri, aliorumque cœnobiorum monumenta, literas tam publicas summorum Pontificum, Imperatoris Henrici VII., Regum, episcoporum, Magistratuumque, quam privatas ad Petrum Abbatem datas,*

tas, quæ omnia a Francisco truncata, posteritatemque celata tandem comperimus. Quidni idcirco patria, quidni omnis historicorum ordo TIBI in acceptis referet, cum tot lacunas historiæ patriæ expletas, plurima hactenus etiam exteris scriptoribus in suis historiis incognita, in apricum prolata, ea denique, quæ in Francisco ejusque descriptoribus narrata invenimus, jam oculati, auriti, omnique exceptione majoris testis, Petri, inquam, Abbatis auctoritate roborata consolidataque cognoverint. Me igitur vel tacente, nullamque Tomo isti nuncupationem præfigente res ipsa, ad quem spectet, loquitur, res ipsa TE Patronum innuit, Petrusque Abbas exquirit, nemo, ajo, unus omnium futurus est, qui illum REVERENDISSIMO NOMINI TUO inscribendum fuisse secum non statuat, quem non possis non lætus hilarisque pro TUO summo decorum Ordinis, Monasteriique TUI amore & studio tanquam vete-

ranum familiarem, domeſticumque, imo bene de Te Tuisque meritum Hiſtoriographum, olimque loci dominum, omni benevolentia gratiaque excipere, atque ei locum primum in forulis Tuis librariis concedere.

Atque hoc fuit fundamentum, hæc prima & potiſſima nuncupati operis movens ratio, cum ita uſus communis ferat, ut in dedicationum epiſtolis paſſim primo loco cauſæ adferri ſoleant, quæ lucubratorem operis ad dedicandum invitarunt, impuleruntque. Harum cauſarum potiſſimæ Horatio fuere præſidium & decus apellatæ, enthuſiaſmo enim quodam Poetico abreptus Mæcenati ſuo inclamat: O & præſidium & dulce decus meum! præter præſidium enim, quod ſe libroſque ſuos in Mæcenate inveniſſe cognoverat, ſimul gaudet gratulaturque illis ſplendorem, decus & ornamentum ex Mæcenatis ſui nomine, majorum imaginibus, di-

gni-

gnitate virtuteque accessurum. Tali tantoque præsidio *Petri Abbatis Chronicon fretum esse mox ostendi; enimvero &* decus *eidem ex amplissimis* NOMINIS TUI *bonorumque titulis, splendorem pretiumque ex doctrinæ non vulgaris, virtutum meritorumque prærogativis accessurum, est, quod gaudeam, quæ si majore scribendi libertate oratoriaque amplificatione persequi libeat, si per summam* TUAM *modestiam animique submissionem suis pigmentis exornare liceat, næ illa molem istius voluminis mirum quantum auctura atque distentura sunt. Patere tamen* MÆCENAS REVERENDISSIME, *ut vel cum rubore frontis* TUÆ *ad filiorum* TUORUM *solatium, incitamentumque, ad posteritatis Aulæregensis memoriam quæpiam simplici stilo sine exaggerationibus breviter perstringere mihi fas sit.*

Et quidem ut primum Te *in sacrum Ordinem divini Spiritus ductus piaque voluntas traduxit, mox mira* Tua *modestia, illa in consuetudine & familiaritate suavitas, affabilitasque, illa exacta legum monasticarum observantia, illa judicii cujusdam senilis maturitas, morumque gravitas omnium animos benevolentiamque aucupata sunt, ille discendi proficiendique ardor, perfectionis religiosæ desiderium studiumque, ille impiger, indefessusque in laboribus exequendis conatus Superioribus* Tuis *ceterisque tantum probata fuere, ut* Te *non diligere non possent, omnes* Tui *similes optarent. Emenso tyrocinii curriculo paulo post ad severiores disciplinas admotus tanquam diuturnam sitim expleturus summa aviditate apprehendisti omnia, mox progressu admirabili cursuque celeri ad omnem excellentiam facto Magistrorum* Tuorum *Abbatisque sententia præ ceteris dignus judicatus es, qui ad publice defen-*

den-

dendam universam Theologiam in Archiepiscopali Collegio designareris, in qua cum TUA *in rebus explicandis dexteritas, facilitasque, in discutiendis acre judicium, memoria præter morem felix tenaxque eluxisset, omnium, inquam, plausum meruisset, domum redux paulo post eandem divinam disciplinam alumnos Monasterii* TUI *docere,* TUIS*que egregiis præceptis & doctrinis instituere jussus es. Quod munus cum* TE *per plures annos summa industria, judicio, eximioque discipulorum* TUORUM *profectu gessisse agnovere Majores* TUI, *nihil salubrius utiliusque e re, commodisque monasterii se facturos judicarunt, quam si disciplinæ monasticæ virtutisque scholam* TIBI *traderent, ut quemadmodum ad scientiam & doctrinam ingenia juventutis domesticæ feliciter excoluisti, ita & animos, moresque pro congenita* TIBI *probitate veris solidisque spiritus religiosi principiis imbueres,* TUIS *præceptis exem-*

plis-

plisque ad virtutis perfectiorisque monasticæ vitæ amorem studiumque accenderes. Itaque honorificæ Pro-Prioratus spartæ adjunxere Tyrocinii Religiosi Præfecturam Magisteriumque, non nescii omnem felicitatem tam rerum publicarum, quam cœnobiorum ex eo pendere, si ad egregiam adolescentiæ religiosæ tyronumve indolem optima accesserit institutio, si felici ingeniorum juvenilium solo longe peritissimus obtigerit cultor, cujus opera teneri hi surculi in fructuosas arbores, probos, ajo, integros, veroque Dei spiritu imbutos viros excrescant. An non ausim dicere hanc TIBI *ab Ordine impositam provinciam voluptuosissimam accidisse, interque primas* TUAS *delicias creditam? dum, qui* TE *totum Deo, virtuti & spiritui excolendo tradidisti, occasionem nactus es delicias* TUAS *cum primis flosculis Instituti* TUI *communicare, illos pietatis religionisque rore irrigare, damnosos frutices rescindere,* TE *il-*

lis

lis abſolutum quoddam exemplar exhibere, unde perfecti religioſi formam imaginemque depromerent. Probibet me verecundia TUA longius in iſta excurrere, id dicam ſolum: TE omnes periti, ſagacis, feliciſque olitoris partes in hoc monaſtico excolendo horto expleviſſe.

At vero advertit tandem longe in poſterum proſpiciens multaque prudentia conſpicuus piæ memoriæ ADAMUS Abbas TUUS, quo ſpectaret inſigni doctrinæ conjuncta virtus TUA, in quantam ſpem monaſtici regiminis, tiaræque omnium præſagio ſententiaque excreſceret, ne igitur cognitionem rei familiaris atque œconomicæ, ne experientiam ad privatos publicoſque eventus & uſus neceſſariam in TE aliquando deſiderari pateretur Ordo, lateri ſuo TE propius admovit, TEque perhonorifico munere, (quod uſus Proviſoratum vocat) nobilitavit, maxima negotiorum parte

te

te in humeros TUOS *conjecta, omnium consiliorum participem fecit; quem locum cum sic tenuisses, ut opera* TUA *in rebus gerendis eximia existeret, ut omnibus* TUA *integritas, fides, solertia, circumspectio, rei familiaris administratio gratissima, commodis utilitatibusque Monasterii summe fructuosa essent, de praemio aliquo tot laboribus meritisque* TUIS *statuendo cogitatum fuit, Lichnicensi itaque dominico ovili pastor datus es, quod munus ex obedientiae merito injunctum eo celerius hilariusque acceptasti, quod divina & spiritualia prae terrenis, politicisque genio* TUO *semper magis arriderent, quod gauderes occasionem praeberi in supremae omniumque saluberrimae scientiae (quae est dominici gregis institutio, cura & salus) cognitione atque exercitatione merita sempiternis digna praemiis colligendi, cumulandique. Infinitus sim, si omnium per quindecim annos in vinea Domini exantlatorum laborum censum*

in-

ineam, eosque elocutione rhetorica amplificem. Veram enim formam & exemplar pastoris euangelici TE TUIS ovibus præbere volenti una cura studiumque fuit moribus, consuetudine & exemplis exprimere, quod verbis docuisti, atque ne mercenariam operam illis collocasse videreris, non solum ea, quæ animæ salutisque sempiternæ sunt, sed & privatum domesticumque bonum, eorumque fortunas perinde atque proprias reputasti, monitis, consilio reque ipsa omnibus præsens, ut quemadmodum in officio Christiani hominis proficerent, ita fortunarum suarum reique familiaris curam (cujus adjumentis illud potissimum conservatur, & incrementa capessit) non negligerent, non prodigerent, bonorum, sibi divini Numinis favore abundantius concessorum, misericorditer fratres suos participes facerent, qua in re ne ipsis deesset exemplum, infelices & egestate pressos supellectili, annona, pecuniis pro facultatum TUARUM vi-

ribus sublevasti. Praecipuum autem fuit legum divinarum & ecclesiasticarum observantiam jam miti temperataque, jam severa oratione inter TUOS *stabilire, & ignaras rudesque mentes pertinaci labore ad amorem timoremque Dei, ad mysteriorum divinorum cognitionem, ad solida fidei salvificae principia inducere, errantes in ovile salutaribus monitis & frequente verbi divini praedicatione revocare atque ex norma pastoris evangelici cum gaudio cetero gregi rursum sociare. Atque hinc enatae tot* TUAE *vigiliae, & insomnes noctes, tot diurni nocturnique sudores, illud perpetuum eloquentiae sacrae, divinarum literarum, Sanctorumque Patrum studium, quo in genere cum primis patriae nostrae oratoribus de palma certare visus. Inde denique prognata illa summa* TUI *existimatio, Nominis veneratio gregisque* TUI *amor, cui adhuc hodie memoria* TUI *suavis atque indelebilis est.*

Ac-

Accidit sub hæc, ut multorum lacrymis deploratus (cujus memoria nomenque & mihi ob multa beneficentiæ testimonia venerabile) Antecessor Tuus DESIDERIUS *Abbas meritis gravis hominem exuerit, omnium igitur oculis in* Te *unum conjectis concordibus fratrum suffragiis, nec minori exterorum plausu in ejusdem locum suffectus es. Et quanquam inter alias graves causas æs alienum, quod jam inde a bellis Gallico, Borussicoque, ditionum nempe Aulæregensium direptionibus taxationibusque, tractum est, merito* Te *dubium hæsitantemque reddere potuit, num tanto oneri humeri subjiciendi essent, tamen voci vocantis Numinis, fratrum desiderio & exspectationi satisfacturus erecto fortique animo munus tam arduum aggressus es plena in Deum fiducia opem viresque cœlitus* Tibi *suppeditandas. Quod re ipsa duce prudentia, vigili attentoque ad rem familiarem oculo expertus es.*

Prima autem merito cura TUA *fuit monaſtica diſciplina, quam ex legibus Sancti Fundatoris* TUI *ſtabilire, ad accuratam rigoroſamque ejusdem obſervantiam certis præceptiunculis cautelisque animos* TUORUM *præmunire una fuit ſollicitudo operaque, non neſcius hac inducta fideliterque cuſtodita omnem terrenam cœleſtemque felicitatem Monaſterio* TUO *affluxuram, dominaturam in illo pacem & tranquillitatem animorum, unicuique præ oculis futurum vitæ perfectioris ſtudium, decorem domus Dei; ſtatum inviolabilemque divinorum officiorum ordinem obſervandum, domi forisque nonniſi probioris regularisque vitæ exempla edenda, nihil niſi honeſtum, pium, atque laudabile ex optimo more & ſanctiſſima diſciplina in verbis factisque emanaturum, verbo inculpata futura omnia, in quibus ne quidem Momus carpere quidquam poſſit, Cœnobium* TUUM verum domicilium virtutis perfectionisque

Chri-

Christianæ *futurum, qualia quantaque omnia sua cœnobia S. Bernardus esse optavit, voluitque. Hanc curam excepit altera non minus gravis laudabilisque in provebenda literarum scientiarumque studia omni contentione exerta, bene gnarus Monasteriorum primum decus esse exactam disciplinam religiosam, alterum artium scientiarumque culturam, neque eum cœnobii Antistitem ex Mabillonii sententia omne punctum tulisse, qui neglectis studiis monasticis, uni virtutibus excolendo spiritui vacaverit, multa otii, vitiorumque fomenta supprimenda fuisse, si horas a divino officio domesticisque laboribus vacivas liberalibus artibus honestisque studiis fallere alumni didicissent. Totus itaque in id incumbere visus, ut qui non ipsa natara genioque ad cognitionis scientiarumque cupiditatem ducerentur, Magistrorum Præfectorumque hortationibus exemplisque excitarentur, laudibus præmiisque allicerentur, nihil eis seu*

de

de commoditatibus ſeu ſubſidiis præſertim rei librariæ, quibus proficerent, ingeniumque perpolirent, deeſſe paſſus. Hæc TUA REVERENDISSIME AC AMPLISSIME ANTISTES *una & propria laus, qui primus Abbatum Aulæregenſium alumnum Monaſterii* TUI, *nepotem, dico, ex fratre, Nominis doctrinæ, virtutisque* TUÆ *heredem, in Ampliſſima Academia Pragenſi Theologica Doctoratus Laurea inſigniri feciſti, quod & ceteris ſtimulo eſſet ad ſublimiorum ſcientiarum excellentiam eluctandi, & palam oſtenderet neque Aſceterio* TUO *præter virtutis culturam dèeſſe excellentia, literisque excultiſſima ingenia, neque* TIBI *optimam unquam defuiſſe voluntatem propenſionemque artes ſcientiasque, atque de illis bene meritos, fovendi, præmiandi, & in altum provehendi.*

Ad

Ad hæc acceſſit tertia & poſtrema cura, ut nemo non intelligeret TE *prudente & ſedula rei familiaris adminiſtratione omnes partes optimi Patrisfamilias expleviſſe. Omnis igitur cogitatus* TUUS, *opera, vigiliæque ad rei œconomicæ fructus, reditusque augendos, ad expugnanda impedita, vetuſtaque Prædeceſſorum* TUORUM *nomina, ad inutiles minusque neceſſariarum expenſarum rationes reſtringendas, reſcindendasque converſa. Exculti magna feſtinatione, majore ſolertia agri, inſtaurata prædia, multiplicatum pecus, omni loco vigilans inducta parſimonia, quod non neſcires* parſimoniam *ex præceptis Tullii* magnum vectigal eſſe, *decoram, ajo, frugalemque, non ſordidam illam, bonisque omnibus exoſam parſimoniam, qua ſubjectorum animi paſſim exulcerari, quæ rei familiari plerumque majori damno quam quæſtui eſſe ſolet. Has laudabilis moderatæque parſimoniæ & frugalitatis artes tam plene perfecteque edoctus es, ut tamen*

tem-

temperata quædam liberalitas, & munificentia, ſplendor domus Abbatialis, hoſpitalitatisque gratia in omnibus eluceret, & quod præcipuum eſt egentibus, afflictisque miſericordiæ porta perpetuo pateret, paterna viſcera nunquam clauſa eſſent, denique nihil derogaretur neceſſitatibus & antiquis moribus, ſolus luxus, profuſio prodigalitasque damnaretur. Sagax præterea, circumſpecta in omnibus & futuri provida mens TUA *non minimam felicis* TUI *regiminis partem fert, receptæ enim inſtar ſententiæ, quotidianæque teſſeræ illud Ciceronis* TIBI *eſt:* Præcipere cogitatione futura, & aliquando ante conſtituere quid accidere poſſit in utramque partem, & quid agendum ſit, cum evenerit; nec committere aliquid, ut aliquando dicendum ſit: non putaram. *Hæc omnia vero ſuperant incredibilis animi* TUI *ſubmiſſio, modeſtia, manſuetudo, affabilitasque, quot quantisque naturæ & virtutis donis tam filiis* TUIS *quam*

ex-

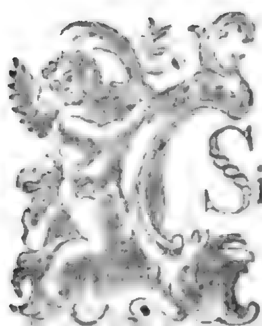
exteris omnibus retia quædam, vinculaque injicis, ut Tui *amore capiantur, ut summi infimique* Te *non possint non maximi facere, venerari, diligere. Sed jam vel hæc ipsa submissio humilitasque laudum impatiens monet, vetatque, ne amplius rubore suffundam vultum* Tuum, *claudo igitur brevi voto, ut Deus O. M.* Te *ea incolumitate, vitæ integritate, & felicitate beet, quam omnes boni, ac cumprimis filii* Tui *clientesque* Tibi *quam maxime diuturnam ex animo cupiunt, pro qua & Superos efflagitare, dum vivam, partium mearum officiique esse reputabo.*

REVERENDISSIMÆ ac PERILLUSTRIS
AMPLITUDINIS TUÆ

Servorum infimus
GELASIUS DOBNER
e Scholis Piis Ex-Provincialis.

****

PRÆFATIO.

Siſtimus diu deſideratum quæſitumque Chronicon Aulæ Regiæ Petri Abbatis in tres Partes diviſum, quod nos in Præfatione Partis VI. Annalium præſente Tomo publicaturos amico Lectori recepimus, ejus amplitudo molesque obſtitit, ut diplomatarium quoddam, aliudve ineditum hiſtoricum monumentum, quemadmodum conſtitueramus, adnectere haud integrum nobis fuerit. Quæ ſeu de Chronici iſtius raritate, ſeu de ejus authore, ſeu de codicis manuſcripti, unde depromptum eſt, pretio & elegantia cognoſcendi digna viſa ſunt, quæque mens cupida, & antiquitatum curioſa deſiderare potuit, ea omnia tum in obſervationibus præviis, tum in ſubjectis operi animadverſionibus copioſe a nobis pertractata ſunt, ut illa iſthic præoccupare, ſeu, quod idem eſt, repetere, merito ſupervacanea futura fuiſſe nemo non prudens rerum æſtimator judicaturus ſit. Id unum adhuc adnotare & præmonere viſum : excuſis jam jam Chronici iſtius poſtremis plagulis, nos nuper

per

per in peregrinatione noſtra Viennæ in Bibliotheca A. A. R. R. Patrum Ordinis S, Franciſci ſtrictioris obſervantiæ detexiſſe vetus manuſcriptum Chronicon Franciſci Canonici Pragenſis, Metropolitani Codicis exemplari bis jam typis vulgato, locupletius, cujus nempe tertia Pars ſeu Liber tertius ſuis memoriis ad annum usque 1353. excurrit, & unum ſupra triginta Capita complectitur, cum illa Melropolitani codicis univerſim nonniſi ſeptem Capitibus circumſcribatur, quæ & ipſa in Viennenſi alio ordine digeſta ſunt. Quod autem caput eſt, mirumque Metropolitani exemplaris (Joanni XXVII. epiſcopo Pragenſi ab ipſo Franciſco inſcripti & dedicati) conditionem non ignoranti videbitur, eſt, quod Viennenſis codicis exemplar Carolo IV. Romanorum Imperatori & Bohemiæ Regi ab eodem Franciſco nuncupatum ſit, quod ipſe verbis ſuis non modo ſub frontem, ſed finem etiam teſtatur, cujus quidem mutatæ dedicationis cauſas aliquas ſuo tempore, cum Franciſci partem tertiam ex hoc codice integram preli beneficio excuſam dederimus, adferemus. Hæc idcirco præmonuiſſe juverit, quod iſthic ex Franciſci vulgato Chronico (qui Chronicon Aulæ Regiæ excerpſit, plurimis locis, Capitibusque truncatis in compendium redegit, ne dicam ad verbum exſcripſit) omni loco variantes lectiones ſubjecerimus, quas ex toties memorato codice amplius cumulaſſemus, ſi id nobis ad manus jam tum fuiſſet, oſtendiſ-

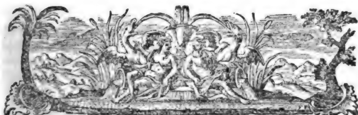
ſe-

ſcemus etiam luculentius, certiuſque, quouſque Franciſcus Chronico Aulæ Regiæ uſus fuerit, uti & quæ ipſius propria inventa, parta, additamentaque ſint, quod Tomo VI. Monumentorum propediem in publicum emittendo gnaviter fideliterque præſtaturi ſumus, cum videlicet deſideratam, ignoratamque hucusque veram Partem III. Chronici Franciſci lucubraturi ſumus.

Utere jam benevole Lector laboribus noſtris, Numenque Supremum nobiſcum venerare, cujus gratia tot vetuſtos hiſtoricos patrios ſcriptores e tenebris eruere, atque in lucem ſtatuere contigit, ut penum noſtram manuſcriptorum decem & amplius Tomis publicandis necdum exhauſtum iri confidamus. Vale.

OBSERVATIONES PRÆVIÆ
IN
CHRONICON AULÆ REGIÆ.

Non ego modo in hiſtoricis meis opuſculis, ſed & multi alii Viri fontium hiſtoricorum æqui æſtimatores crebrius vicem fatumque Chronici Aulæ regiæ dolentes queſti ſumus, ſolam, inquam, unamque nonniſi illius ſecundam Partem per Marquardum Freherum ab interitu vindicatam fuiſſe, quam ille in *Rerum Bohemicarum antiquis ſcriptoribus aliquot inſignibus anno* 1602 *Hanoviæ typis Wechelianis* magno rei literariæ emolumento vulgavit. Nemo non enim ex elegante hoc fragmento pretium operis integri diſpexit, atque, ut ita dicam, ex ruderum iſtorum reliquiis vaſti olim cujusdam ſumptuoſique palatii molem conjecit, cujus nonniſi aliquam iconographiæ ſpeciem hæc ſecunda Pars poſteritati teſtatam reliquerat. Et quidem fruſtra per duo ſæcula integri iſtius Chronici exquiſitio fatigavit vigiles exertosque in archiva & patrias bibliothecas oculos, omnemque operam feſellit, adeo ut vel ipſi Religioſi viri, cœnobii hujus alumni, in ſuo *Phœnice incinerato*, & Balbinus in hiſtoria ſacri Montis Auct. I. ſeu expilatione Huſſitica, ſeu exuſtione monaſterii amiſſum crediderint. In eadem

opinione & nos confirmati fuimus, dum a triginta amplius annis omnem diligentiam noſtram in exquirendo fruſtratam experti ſumus. Cum itaque nos jam ſpe omni penitus deturbátos crederemus, eo conſilia noſtra convertimus, ut quaqua demum ratione Chronici iſtius jactura reſtitueretur, inceſſit, inquam, nos cupido eam normam amplectendi, quam in vindicandis quatuor libris Beneſſii de Weitmühle Tomo IV. Monumentorum noſtrorum periclitati ſumus, nempe ut ex ſparſis hinc inde fragmentis, ex authorum quorumque poſteriorum, qui ad illud provocarunt, excerptis jacturam Partis primæ & tertiæ, quoquo demum laboris noſtri exitu, ſarciremus, hoc unum ſaltem præſtaremus, ne memoriæ illæ reliquiæque penitus pereant. Et vero magno ſubſidio ad redintegrandam Partem primam non ignoravimus nobis futuram *Chronicam Ottakari Regis Bohemiæ fundatoris ſancte Corone* nusquam antehac editam ab eodem Chronici Aulæ regiæ Petro Abbate conſcriptam, & in crebrius memorato codice noſtro Stehlikiano comprehenſam, quam quidem jam multo ante non immerito excerptum & fragmentum primæ Partis eſſe ſuſpicati ſumus, ut re ipſa demum deprehendimus. [a] Acceſſit ad hoc, quod pridem ex crebriori collatione Chronici Franciſci Canonici Pragenſis cum ſecunda Parte Chronici Aulæ regiæ a Frehero editi nobis non incognitum fuerit Franciſcum pleraque ex Chronico Aulæ regiæ excerpſiſſe, cujus paſſim orationes verſusque ad verbum verſibus verbisque Chronici Aulæ regiæ reſpondent, ut non vanam

(a) Communicavimus perraræ hujus Chronicæ nunquam in publicum emiſſæ apographum exemplar jam ante annos amplius viginti cum R. P. Athanaſio Ordinis Diſcalceatorum S. Auguſtini, ea tamen lege, ne ederetur, aut cum ea quidquam in præjudicium noſtrum attentaretur, donec a nobis typis excuſa fuiſſet. Nam hactenus nullum exemplar præter illud detectum eſt, quod in Stehlikiano codice noſtro MS. continetur. At vero defuncto P. Athanaſio P. Candidus ejusdem Ordinis alumnus apographum iſtud inter ſceculas ſcriptaque P. Athanaſii repertum ſeſe in lucem daturum, Balbinique Bohemiæ doctæ ſubnexurum p. 10 temere promiſit. A quo conſilio propoſitoque ſe poſtea receſſiſſe in Præfatione ſcribit, quod, ut ipſe perperam ait: fragmentum iſtud *a Franciſco Pragenſi Canonico de verbo ad verbum exſcriptum deprehenderit.* Sed minus diligenter Vir hic fragmentum iſtud cum Chronico Franciſci contulit, omni enim loco locupletius eſt narratis Franciſci, reſpondetque ad verbum Chronico Aulæ regiæ, quin plurimas memorias complectitur, quarum Franciſcus, mutilationibus ſuis intentus, non meminit.

nam argumentationem capere licuerit Franciscum nonnisi excerptorem & epitomatorem hujus Chronici fuisse. Denique a pluribus jam annis acervaveramus fragmenta quæque ex scriptoribus nostris ad idem Chronicon provocantibus, quæ a secunda Parte Chronici hujus abesse compereramus. His tribus adminiculis præsidiisque suffultis mens erat *Chronicon Aulæ regiæ restitutum* hoc Tomo V. Monumentorum primo loco edendi, quem in finem cum jamjam Chronicon Ottakari Regis e Strehlikiano codice, & Partem II. ex Freheriana editione exscribi fecimus animadversionibus illustrandam preloque typographico subjiciendam, cum plures phyliras collationibus, variantibusque lectionibus implevimus, verbo opus ad sententiam procederet:

Hem! præter opinionem omnemque exspectationem nostram tanquam e machina consiliis cœptisque nostris intercedit Deus aliquis, epistola, inquam, Clarissimi Viri, commercio literarum mihi familiaris, Josephi Zlobiczky in alma Universitate Vindobonensi literaturæ Bohemicæ Professoris regii & publici, qua me certiorem reddit amicum suum (Virum historiæ patriæ studiosissimum) Joannem Petrum Cerroni, hodie apud supremam regiam Dominiorum Directionem Secretarium, tum vero in negotiis ab Augustissimo imperatis Iglaviæ versatum, detexisse in Archivo inclyti istius Magistratus magnæ molis miræque elegantiæ Codicem MS. membranaceum, in quo non modo integrum Chronicon Aulæ regiæ exaratum, sed & illi Chronicon Sedlicense vetus subnexum contineatur. Quanta admiratione atque voluptate me nuncium istud expleverit, facile cogitatione assequetur, cuicui veterum istiusmodi codicum pretium non incognitum, quemquem amor & studium vetustatis historiæque tenet, atque delectat. Nihil itaque cunctatus sum, ut rei certitudinem explorarem, præterque moram datis literis ad Reverendissimum Dominum Michaelem Los inclytæ Syoneæ Præmonstratensium Canoniæ Pragensis alumnum, dein Philosophiæ & Theologiæ in Aula regia Professorem publicum, nunc ejusdem urbis Decanum meritissimum, nec non Reverendissimi Episcopalis Consistorii Brunensis Assessorem, & Vicarium Foraneum, olim (quod magnæ gloriæ mihi duco)

Slanæ meum in facultate Oratoria discipulum, pro vetere nostra consuetudine oravi, ut apud Amplissimum Magistratum Iglaviensem precibus nomine meo interpositis exploraret, quænam historica codex ille complecteretur? qui paucorum dierum intervallo benevole mihi respondit: codicem benigno annutu Amplissimi Magistratus sibi domum ad inspiciendum concessum fuisse, in eo omnes tres Partes, atque proinde integrum Chronicon Aulæ regiæ exaratum esse, singularumque Partium initio & fine tum Capitum numero perscripto subjecit: Chronicon Sedlicense sejunctum abesse, multis tamen capitibus ejusdem monasterii historiam referri, & quod caput esset, codicem hunc in eodem monasterio scriptum fuisse. Responso hoc accepto, eundem Amplissimum Magistratum literis observantiæ & officii plenis interpellavi, ut copiam veniamque codicis istius exscribendi vulgandique mihi benevole faceret, patronis & exoratoribus cumprimis usus mox memotato Reverendissimo Domino Decano, tum Illustri ac Consultissimo Domino Gosko de Sachsenthal aliqua affinitatis linea cognationem meam attingente, utriusque opera Amplissimus Magistratus pro suo universim erga bonas literas amore & monumentorum veterum in publicum proferendorum cognita sibi utilitate non modo benigne annuit, sed & præter exspectationem meam anni lapsi VI. Idus Julii decrevit, ut codex iste, interposita fide Collegii nostri de restituendo, ad me Pragam transmitteretur, quo accuratius me oculato teste exscriberetur, conferreturque. Ad quod quantumque beneficium prædicandum cum nulla satis idonea verba reperio, ego codicis istius rarissimi, & per duo sæcula quæsiti publicationem quale quale grati animi mei testimonium esse volo, ut sciant omnes historiæ patriæ amantes studiosique eam non alteri, quam Amplissimi Magistratus Iglaviensis benevolentiæ in acceptis referendam esse.

Jam ut ad codicem ipsum pertingam: totus is membranaceus est longitudine & latitudine mensuram hodiernorum typographicorum foliorum multum superans. Pro more illius ætatis crassis assercu-lis corio tectis munitus, & umbilicis nodisque solidis cornualibus, tum uncinulis aurichalcinis probe armatus est, quæ antiquitatis pro-

providentia & induſtria eum procul dubio hac diuturnitate donavit, ut illæſus prorſumque integer ad poſteritatem transmiſſus ſit. Initiales literæ Partium ſingularum auro pictæ ſunt Sanctorum imagines præſeferentes, tituli, indices capitum, tum peculiares quæquæ notæ minio ſcriptæ. Poſt Præfationem, epitomenque quandam hiſtoricam Chronico præjectam ante Prologum primæ Partis occupant duas integras paginas ſimulacra picta prima quidem linea Ottocari II., Wenceslai II., & Wenceslai III. Regum Bohemiæ, in quibus id peculiare, quod Wenceslaus II. duabus, Wenceslaus vero III. tribus coronis tedimitus conſpiciatur, prior quidem quod præter regnum Bohemiæ etiam regno Poloniæ, tertius inſuper ſimul regno Hungariæ præfuerit. His infra ſecunda linea ſubjiciuntur ſimulacra reginarum ſeu conjugum, ut ſingulæ ſingulis reſpondeant nempe Cunegundis Ottocaro II., Guta Wenceslao II., Elizabetha Wenceslao III. Verſa pagina exhibentur ſimillima imagine Henricus VII. Imperator, filius ejus Joannes Rex Bohemiæ, denique iſtius filius Carolus IV. Rom. Imperator. Singulis rurſum eadem pagina ſubſtrata ſunt ſimulacra conjugum, & quidem Henrico VII. Margarethæ, Joanni Eliſabethæ, Annæ matris Wenceslai Imperatoris Carolo IV. Prima pagina Ottocari ſimulacro præpoſita eſt imago Sanctiſſimæ Trinitatis, qua Deus Pater ſpecie ſenis viri radiati paludatique ſedens præſentatur, utraque manu Chriſtum e cruce pendentem tenens, Spiritu ſancto ſpecie columbæ in ejus pectore expreſſo. Ante ſimulacrum Cunegundis reginæ cernere eſt imaginem ſanctæ Annæ quoque ſedentis, quæ ſinu ſuo puerulum Jeſum, filiolamque Mariam geſtat. Ex hac picturarum duarum antiquitate jam erroris convincuntur ſcioli quique noſtri, qui ritum hac norma ſanctiſſimam Trinitatem & Beatam Annam pingendi nonniſi ſuperiorum duorum ſæculorum inventum eſſe garriunt, atque proinde imagines hac ſpecie pictas in aris templorum non ſuſtinendas eſſe garriunt, adeo ut ob hanc ipſam cauſam iconem Podskalenſem ſanctiſſimæ Trinitatis beneficiis claram ſubmovendam eſſe contendant. Qui ſi fortaſſis antiquitati hujus codicis minus fidunt, exemplar ſimillimum ſculptum atque ex ſaxo exciſum in arcu vetere ſuperſtite, at-

atque a Carolo IV. ad ingressum cœmeterii ad Mariam ad Nives structo inspiciant, & ovum ovo similius non reperient, labefactatum tamen Hussitica monasterii hujus impugnatione & demolitione.

Ad opus ipsum quod attinet, elegante monachali charactere, quo Antiphonaria, Lectionaria, Missaliave scribi solita, inter duas tenues æquales ductas lineas (ut uniformis altitudo literarum linearumque dimensio observaretur) scriptum est tanta accuratione, ut primo intuitu nonnulli typis sæculi XVI. excusum crediderint. Idem quidem unusque ejusdem scribæ calamus usque ad Partem pene tertiam excurrere videtur, sed diversos fuisse persuadet mihi in posteriore parte errorum quorumque grammaticalium & obscuritatum frequentia, ut credas scribam ne quidem latinæ linguæ mediocriter peritum fuisse. Abhinc nonnihil difformis, major, crassiorque character occipit, qui novum scribam manifesto prodit. Sub finem Partis primæ scriba nomen suum gentemque his verbis minio scriptis prodidit: *Explicit prima Pars Cronice libri Scedlicensis monasterii beate Virginis Marie. Finitus per manus Petri Bewchil de Krakovia in festo Kathedre sancti Petri anno MCCC. XCIII. sub venerabili Abbate Domino Wenceslao Scedlicensi*, quibus verbis verosimillime scriba, aut alius ætate Petri Abbatis posterior subjecit extra ordinem chronologicum memorias emortuales Joannis Regis, Caroli IV. Imp. & Mauri Abbatis Sedlicensis anno 1391 defuncti. Ceterum Parti huic primæ præmissum est aliud quoddam breve Chronicon universale ab anno Christi octogesimo usque ad annum 1281 pertingens, verosimillime a quoquo demum historico Austriaco(quod gentis istius plures memoriæ produnt) conscriptum, & a Petro nostro in compendium redactum, quo sonsilio pronum est conjicere authorem voluisse aliqua ratione sarcire historiam eorum annorum, qui ab invectis in Bohemiam sacris Christianis usque ad Ottocarum II., a quo ille historiam suam auspicatur, desiderantur, quam ut magis magisque adjuvaret, subnexuit catalogum Ducum, Regumque nostrorum a Przemyslao ethnico ordiendo usque ad Joannem Regem, sub quo scribere desiit, clausit denique serie primorum Abbatum Aulæ

regiæ,

regiæ, ac tum demum primum, Prologo in vitam Wenceslai Regis fundatoris adornato, ad primam Partem Chronici sui, quæ centum triginta capitulis seu sectionibus comprehensa est, transgreditur. Parti secundæ, cui suus denuo Prologus præjectus est, quamque tribus supra triginta Capitulis absolvit, hæc rursum verba subscripta leguntur: *Explicit secunda Pars Cronice Aulæ regie, que finitur in anno Domini millesimo CCCXXXIII., & in se continet gesta decem annorum.* Omnium minima est Pars tertia Prologo quoque ab authore donata ac nonnisi quindecim Capitulis distincta, pertingens memoriis suis usque ad annum 1338 sub cujus quidem finem rursum hæc verba miniata substrata legere est: *Explicit tertia Pars Chronice Aule regie & cetera. Omnis homo vere,* sed ea non ab authore ipso, quin potius a scriba subjuncta fuisse perquam credibile est, qui verosimillime ad imitationem Petri Abbatis aliquo consimili versu leonino Chronicon istud finire constituerat, ita ut conjecturam capere liceat Petrum longius historiam suam prosecuturum fuisse, nisi fatorum vis ejusdem & vitæ filum abrupisset. Franciscus Canonicus Pragensis contemporaneus Petro Abbati, scribendi tamen ordine posterior (cujus Chronicon anno 1754 Pragæ cum thesibus juridicis Kneislianis in lucem publicam typi beneficio prolatum est) Petri Chronicon passim ad verbum exscriptum truncavit potius, quam in epitomen reduxit, is memoriis suis ultra, & ad annum usque 1342 excurrit, ut dubium sit illene ab anno 1338 subsequentia de suo adjecerit: an non exemplar aliquod Chronici Aulæ regiæ longius ultra annum 1338 procurrens ad manus habuerit. Sed cum de Francisco nobis sermo est:

Non celandum Lectoribus præsertim exteris (quibus authoris istius, Chronicique sui inter Juridicas Pragenses Theses editi, minimeque per bibliopolas distracti, minor est cognitio) eum primum omnium fuisse, in cujus manus (fortassis vivente adhuc Petro Abbate) pertigit Chronicon præsens Aulæ regiæ, e quo ille Chronicam suam Pragensem itidem tribus Partibus seu libris digestam compilavit, eamque Joanni XXVII., hujus nominis vero ultimo episcopo Pragensi, anno 1344 fatis functo, nuncu-

cupavit. Author hic culpa non vacat, quod fontem ſuum, ex quo pene omnia hauſit, imo quem mira fiducia paſſim licentioſiſſime ad verbum exſcripſit, non coronaverit, nuſpiam, inquam, illum nominaverit; qui imo, quod miratus maxime ſum, cum potiſſimam partem præfationis, dedicationisque a Petro Abbate Joanni Waldſaſſenſi Abbati inſcriptæ miro artificio paucis verbis mutatis Joanni epiſcopo ſuo accommodavit, id ubique maxime cavit, ut non modo memorias Petri Abbatis (ſi unum, ſolumque locum p. 85 excipias) ſupprimeret, ſed & truncaret Aulæregenſis, Sedlecenſis, aliorumque Ciſtercienſium cœnobiorum & Abbatum hiſtorias, quas ſuas truncationes quo alio pertinuiſſe hodie nobis argumentari fas eſt, quam ut tutius lateret, plagiumque ſuum difficilius proderetur, quod ſibi perſuaſiſſe videatur Chronicon Aulæ regiæ inter privatos monaſterii parietes obſcurum, tectumque perſtaturum. Sed hæc omnia indulgentius eidem condonanda eſſe judicaremus, ſi non res quasque magni in hiſtoria momenti pretiique penitus reſcidiſſet, ſi non paſſim monaſteriorum memorias, ſi non geſta Imperatorum ſui temporis, ſi non hiſtorias exterorum, vicinarumque gentium cum pluribus chartis publicis, epiſtolisque temporum illorum hiſtoriam elucidantibus, atque ad Petrum Abbatem datis mutilaſſet, qua enormi rerum a Petro narratarum truncatione vel in prima Parte centum triginta Capita in triginta contraxit, & nonniſi ſceleton Chronici Aulæ regiæ ad poſteritatem transmiſit. Primum tamen Caput libri primi, & poſtrema quatuor Capita libri tertii proprius illius partus ſunt, quorum memorias fruſtra in præſente Chronico quæras; profuit præterea nobis Franciſci opus crebrius ad indicandam variantem lectionem, & nonnunquam obſcuriora ſcribæ noſtri loca illuſtranda, cum, ut ante meminimus, idem author paſſim verba ipſa Petri Abbatis exſcripſerit. Eam denique ob cauſam Franciſco etiam magna habenda gratia, quod (Chronico Aulæ regiæ hucusque latente) ex eo paſſim hiſtorici noſtri primusque eorum Pulkava hiſtoriam patriam didicerint, quem niſi ad manus habuiſſent, pauciſſimis de temporum illorum geſtis ad poſteritatem transſcribendis pares fuiſſent.

Jam

Jam locus eſt, ut de authore ipſo Chronici præſentis aliqua commentemur. Et quidem de eo jam a nobis actum eſt in Prodromo Annalium noſtrorum p. 185 e quo illa repetere compendio juvat, quæ huc ſpectant, cetera ex memoriis Partium duarum necdum publicatis ſupplebimus, atque emendabimus. Natus is fuit Zittaviæ, unde paſſim Petrus de Zittavia appellatus. (a) Pertinebat autem hodierna Luſatiæ urbs Zittavia ea ætate adhuc non modo ad Coronam regni Bohemiæ, (b) ſed & ad Diœceſin epiſcopatus Pragenſis. (c) Quibus parentibus editus, aut quod ei nomen ante ingreſſum Ciſtercienſis Ordinis fuerit, nuſpiam proditum. Cum a juventute ſua eum voluntas ad amplectendum Ordinem religioſum inclinaret, quem ex tanto numero deligeret, deliberare cœpit, propoſuitque ſibi velut in imagine ante oculos omnium Ordinum religioſorum conditionem, commoda, prærogativas, onera, difficultatesque, quæ prolixa rhytmica epiſtola ad Joannem Ordinis Crucigerorum inſcripta Capite 87 graphice deſcripſit. Inter pugnam eam tot Ordinum ſeſe ingremium ſuum invitantium, tandem Ordo Ciſtercienſium propter diſciplinæ regularis rigorem, obſervantiam, pietatemque palmam meruit, adeo ut eum vix Zbraslaviæ ſeu in Aula regia enatus ſuſceperit, nam de ſe ipſo P. II. c. 18 ſcribit: *Ego omnes novi, & vidi hujus monaſterii a principio fundationis perſonas, & cum eis ſum fere a juventutis meæ tempore converſatus.* Non fuit vero Petrus ex eorum primorum colonorum numero, qui ex Sedlecenſi monaſterio in Aulæregenſe transgreſſi ſunt, nam omnium illorum ipſe carmine texit ſyllabum, in quo nullus nomine Petrus compareт. Hagecius in catalogo Authorum Annalibus ſuis præmiſſo, quibus in hiſtoria patria concinnanda ſe uſum ſcribit, Petro Abbati Aulæ regiæ primo loco ſubjicit *Conradum itidem Abbatem Zbraslavienſem* ſeu Aulæ regiæ Petri anteceſſo-

(a) Ita ille ipſe P. II. c. 21 de ſe ſcribit: *ſucceſſerat . . . Conrado frater Petrus Abbas tertius, de Sitbavia dictus, qui usque hodie hujus officii gravissimum portat p[ondus].* (b) Vide Conſtitutiones Carolinas apud Freherum p. 6. (c) Apud Balbinum Dec. 1. L. 5. p. 2[illegible]. in Decimis eccleſiaſticis anni 1384., ubi ſub Archidiaconatu Boleslavienſi Decanatus Sittavienſis cum ſuis oppidis & villis recenſetur.

rem, quo indicio plures egoque ipse seductus, suspicatus sum in Prodromo Annalium meorum eundem Conradum authorem fuisse Partis I. Chronici Aulæ regiæ tum necdum e tenebris suis erutæ, alium quemcunque authorem Partis tertiæ tum quoque latentis aut plane amissæ creditæ. (a) At vero suspicio ista conjecturave evanescit jam penitus, ex omnium enim trium Partium Præfationibus edocemur unum eundemque Petrum universi operis authorem fuisse, illum ipsum Chronicon suum in tres Partes dispescuisse, atque illud non modo hortatu Joannis III. Waldsassensis Abbatis XVI. scripsisse, sed & id eidem nuncupasse. Cœperat quidem jam Otto Abbas secundus Aulæ regiæ *librum de fundatione monasterii* Aulæ regiæ, illiusque memorias usque ad Caput 52 Partis I. perduxit, sed ex uniformi stylo, leoninorumque versuum frequentia conjicere fas est Ottonem nonnisi silvam rerum, impolitam, nec ex ordine atque indicio chronologico digestam materiem reliquisse, quam dein Petrus expolivit. Sane primis Capitibus gesta Ottocari passim sine notis chronologicis scripta innuunt has a Petro in illa Ottonis silva rerum inventas non fuisse, quibus temporibus cum ille non vixisset, nec eas fingere vellet, prætermisit, cum tamen postea non modo annos, sed & dies gestorum memoria posteritatis dignorum diligenter annotaverit. Non immerito igitur Petrus suis laboribus sudoribusque universum opus adscripsit, cujus candor animi etiam in eo laudandus, quod Ottonem fontem, unde prima hausit, Lectorem non celaverit. Ceterum veneres latinas hic nemo quærat, regnat ubivis pene barbaries illi sæculo communis, & leges prosodiæ in versibus creberrime vapulant. Mira tamen passim facilitas, felicitasque authoris in effingendis leoninis versibus, quibus ubivis abundat, admirationi non esse non potest, quorum aliqui, si doctrinam moralem spectes, etiam elegantium nomen merentur, atque ex usu esse possunt.

Jam

(a) Goldastus de regno Boh. L. 4. c. 4. §. 42. asserit Chronici Aulæ regiæ authorem fuisse *Joannem Abbatem Aulæ regiæ* provocans ad Partem II. Petri Abbatis, qui error unde enatus sit, quis divinet? an fortassis Joannes Abbas Waldsassensis, cui opus integrum a Petro nuncupatum est, pro authore falso habitus, an Petri successor Joannes Chronicon illud continuavit, ut universi operis author creditus fuerit?

Jam quidem author P. I. c. 21. ad annum 1285. ait: ſeſe metuere malas artes Zaviſſii enarrare, ſed primam omnium ſui luculentam memoriam facit ad annum 1297, quo coronationem Wenceslai II. Regis Bohemiæ deſcripturus ait: *opere pretium erat, commendare poſteris tale feſtum nobis ſemel viſum.* Et paulo infra provocat ad Lutoldi Plebani Wilhelmſuerdenſis Notarii regii teſtimonium ad ſe prolatum de numero centum nonaginta millium equorum in hac coronatione impenſis & pabulo regis nutritorum. Anno 1305 adfuit funeri ejusdem Wenceslai in Aula regia ſepulti. Anno 1306 præbet ſe oculatum teſtem plurimarum calamitatum, quæ regno Bohemiæ poſt cædem Wenceslai III. Boh. regis evenere. Anno 1308 cum Bavarus exercitus ab Henrico Carinthio evocatus longe lateque omnia ad Aulam regiam vaſtaſſet, narrat ſe cum aliis octo religioſis victus, alimentorumque defectu in prædium alterum monaſterii, Slabs dictum, miſſum fuiſſe, quo annorum confinio veroſimiliter tyrocinium vitæ religioſæ in Aula regia cœpiſſe videtur, cum dein ſequenti epiſtolam ſuam ex novitiatu ad Joannem Ordinis Crucigerorum datam illiget. Eodem anno 1309 adfuit, cum Kuttnenſes in monaſterium Sedlecenſe irruerunt, procul dubio jamjam Capellani munere apud Abbatem ſuum Conradum functus, nam paulopoſt, cum eodem ad Henricum VII. Romanorum Regem Helprunnam profectus eſt nomine & legatione quorumque Primorum, regnique Bohemiæ Prælatorum queſtum injurias Henrici Carinthii, oratumque, ut regni Bohemiæ quotidie in pejus vergentis cauſam ſuſciperet. Anno 1310 præbet ſe oculatum teſtem malorum a factioſis civibus & milite Carinthio regno intentatorum: *Nos ſcimus*, inquit, *qui adhuc vivimus, & hæc mala vidimus & noſtre manus tractarunt cum doloribus.* Quo eodem anno rurſum comitatus eſt Abbatem ſuum cum legatione ad eundem Romanorum Regem miſſum, ut nomine Ordinum Bohemiæ peteret filium ejus Joannem Regem Bohemiæ nominari, darique ſponſum Eliſabethæ filiæ Regis Wenceslai II, cum quo dein in Eboracenſi Ordinis ſui monaſterio perſtitit, dum illa ex Bohemia adducta fuiſſet. Interfuit poſtea ejus nuptiis ſolemnibus Spiræ, quæ omnia a ſe

a se visa locupleter diligenterque describit. Anno 1311 cum Joanne Rege Bohemiæ in Moravia, Brunæque fuit, dum ille isthic ab incolis terræ sacramentum fidei clientelæque reciperet. Anno 1312 rursum cum regina Elisabetha fuit in Moravia, testemque se præbet miraculi cruentatæ sacræ hostiæ, quam a sanctimonialibus Parthenonis Oslavanensis per Reginam impetratam secum ad Aulam regiam detulit. Anno 1313 comes fuit itineris in expeditione Italica, quam Joannes Rex ad petitionem patris sui susceperat, sed audita morte Imperatoris cum eodem ex via reversus est in Bohemiam. Quo eodem anno provocat ad aurita testimonia non modo civium Pragensium, qui Henrici Imper. bello Italico, interfuerunt, sed etiam ad testimonium ipsiusmet Medici, qui morienti Henrico VII. Imper. adstitit, denique eodem anno se Confluentiæ adfuisse memorat, cum in novo eligendo Romanorum Rege Electores sententiis discreparent. Anno 1316 renunciante Conrado muneri suo Abbatiali communibus fratrum suffragiis in locum illius, Abbasque tertius Aulæ regiæ renunciatus est. Anno 1317 interfuit comitiis a Nobilitate in monasterio Prædicatorum Pragæ ad S. Clementem ad pacem communem ineundam indictis, paulopost cum Cistercium ad Capitulum generale proficisceretur, simul a regina Elisabetha Luczenburgum cum legatione ad Joannem Regem missus est, ut eum in Bohemiam revocaret, quem nonnisi redux Treveris reperit, isthicque legatione sua perfunctus est. Anno 1318 turbas, calamitatesque ob Nobilium discordias enatas narrans, questusque, ait, sese hæc ipsa *eodem anno festo Assumptionis B. V. M.* scribere. Adfuit etiam eodem anno, cum legati Caroli regis Hungariæ in Aula regia ad Joannem regem admissi sororem illius Beatricem sponsam regi suo postularunt, impetraruntque. Anno 1320 memorat se oculis spectasse oppugnationem urbis majoris Pragensis a Joanne rege susceptam. Anno 1323 reginam Elisabetham e Bohemia exulem secutus est in Bavariæ civitatem Camb, cum qua ad annum usque 1325 isthic perstitit, atque cum eadem redux demum a Joanne rege multo ante sibi monasterioque suo ereptum castrum Landsberg cum fundis ad id pertinentibus vindicavit,

cavit, recepitque. Anno 1328 moratus Brunæ cum inusitato terræ motu quateretur Moravia, idem sibi anno sequente Pragæ evenisse memorat; quo eodem anno novæ ampliorique moli Basilicæ in Aula regia nomine Elisabethæ reginæ fundamentalem jecit lapidem, quam *novem capellis & altaribus*, ut ipse loquitur, *ampliavit*. Anno 1331 Ratisbonam profectus est, isthic Joannem regem ex Lombardia reducem quorumque graviorum negotiorum pertractandorum causa conventurus. Anno 1333 sumptuoso opere aquæ ductum plumbeis canalibus e tribus fontibus longinque dissitis in monasterium deduxit. Anno 1334 Pragæ moratus est, dum insolens tumultus Religiosos mendicantes inter & Plebanos, alter alterum anathemate ecclesiastico ferientes, exortus est, quo eodem anno sese fatetur autumni tempore Burgundiam, Franciam, & Campaniam peragrasse, quorum locorum plures ad posteritatem transscribit memorias. Anno 1335 interfuit nuptiis Znoymæ Annæ filiæ Joannis regis, quæ Ottoni Duci Austriæ in matrimonium tradita fuit. Anno 1337 sese rursum ad Capitulum generale Cistercium profectum, spectatoremque fuisse cometæ, illo anno visi, memorat. Et quæ postrema gestorum suorum in hoc Chronico est memoria: eodem anno ecclesiam S. Andreæ Vetero-Pragæ ad monasterium suum cum adsita curia spectantem restaurari, & denuo consecrari fecit, posteaquam anno superiore flammis absumpta fuisset. Superfuit vero adhuc anno sequente 1338 mense Februario, quo in eadem ecclesia apponi jussit tabulam lapideam novæ istius dedicationis testem. Si vero argumentatio capienda esset ex iis, quæ in præsente Chronico ante Prologum Partis I. in serie Abbatum Aulæ regiæ referuntur, Petrus hoc anno non amplius Abbatiæ præfuit, ibi enim de eo hæc verba leguntur: *abbatizavit XX. annos, cessit*, e quibus sequeretur Petrum jam ante annum 1338 imo 1337 muneri suo abbatiali renunciasse, quod tamen luculenter falsi ex memoriis anni præsertim 1337 convincitur: cum enim Partis I. Capitulo 129 ipse memoret sese anno 1316 *in crastino beatorum Proti & Jacincti Martyrum* seu 11 Septembris rite Abbatem electum fuisse, atque Conrado successisse, annus Abbatiæ vigesimus jam 11 Septem-

tembris anno 1336 finitus fuisset, ut proinde haud aliud statui possit, quam seu numerum illum regiminis cujuscujus demum oscitantia vitiatum, seu certe a posteriore imperito scriba, non ipso Petro, appositum fuisse.

Post hæc nulla prorsus Petri nostri de historia patria summum meriti Viri seu in nostris seu exteris memoria, ut amissis, pessumdatisque monasterii sui monumentis comperire mihi necdum licuerit, num eodem anno 1338, an serius, quo loco, aut quo morbo diem supremum clauserit. Forulis enim omnibus Archivi per Eximium Virum, diuturnum meum amicum, D. Laurentium Bieber loci meritissimum pluriumque annorum Priorem excussis, id solum inventum est: Petro successisse Christianum, qui nonnisi novem mensibus Abbatiæ præfuit, quo autem anno hic fatis cesserit altum silentium, adeo ut neque trium ordine sequentium Abbatum Joannis I., Michaelis, & Joannis II. certa notitia habeatur, quibus annis cœperint mortemve oppetierint. Superest quidem Petri nostri memoria in operibus Guilelmi de Boldensleve (antea Ottonis de Ryenhusen dicti) sed ea non posterior anno 1337, quo ille Petro suum *Hodoeporicon ad terram sanctam* (in Canisii lectionibus antiquis Tomo V. excusum) mittit, promittitque se ad eum in Aulam regiam, negotiis Coloniæ finitis, invisurum. (a) Ut proinde suspendenda sit sententia, num ultra annum 1338 vitam suam produxerit, dum forte latentia adhuc historica monumenta, aut diplomata certius quidquam prodiderint.

Transeamus ad materiem ipsam Chronici hujus: Orditur illud author a gestis Ottocari II. regis Bohemiæ filii Wenceslai I., qui anno 1253 patri suo in regno successit, adeo ut octoginta quinque annorum historiam complectatur; & quidem Pars I. excurrit usque

(a) Balbinus in Boh. docta P. II. eum Equitem auratum, alii Commendatorem Ordinis S. Joannis Hierosolymitani faciunt, sed veriora de illo Chronicon Mindense apud Meibomium T. I. p. 567 ad an. 1315. *Per idem tempus Otto de Nienhusi de Conventu* (Prædicatorum) *Mindensi recedens, nomenque suum mutans Wilhelmum de Boldensleve se nominavit, ex parte enim matris, quæ erat de genere illorum de Boldensleve, nobilis erat. Accessit ad Curiam Romanam, & absolutione ab Apostasia accepta, ad terram sanctam perrexit, quam ad instantiam unius Cardinalium gratiose sic legenti post descripsit. Hic postea in sui reversione ad ordinem redire disponens Coloniæ apud fratres Prædicatores defunctus est.*

usque ad annum 1317 altera usque ad unnum 1334, tertia finit cum anno 1338. Diximus jam ſupra Ottonem I. Abbatem Aulæ regiæ Petro noſtro ſilvæ inſtar inculta reliquiſſe geſta Ottocari, quæ quanquam paſſim notis chronologicis careant, multa tamen necdum in hiſtoria patria cognita detegunt hiſtoriophilo Boemo pergrata futura. Si res geſtas Wenceslai II., Wenceslai III., Rudolphi filii Alberti Rom. regis, Henrici Carinthii & Joannis regum noſtrorum cum eorundem genealogiis ſpectes, vix quidem magis abſolutam certamque cognitionem deſideres, utpote a viro oculato aurito perpetuo pene in aula regum noſtrorum verſato, ad poſteritatem transſcriptam, qui imo ſua narrata *non tam auditu extraneis relatorum accommodata ſermonibus, quam viſu, qui arbiter eſt aure certior* hauſiſſe confidenter in Prologo profitetur. Non contentus is finibus patriæ hiſtoriæ late vagatus eſt non modo per vicinas, ſed etiam longius diſſitas gentes, Principumque Europæ memoria poſteritatis digna geſta, quod propoſitum ſuum ipſe in Præfatione his verbis indicat: *Non ſolum autem*, inquit, *de fundatione Aule regie, & de regibus Boemie, qui meo fuerunt tempore, verum etiam de aliis regnis & provinciis, nec non de Principibus eccleſiaſticis & ſecularibus, de eventibus quoque diverſis, in quibus edificari ſeu ſolatiari poterit mens lectoris, quamdiu rationis compos vixero, Dei auxilio, ad ipſius Dei, genitricisque ſue gloriam utrumque ſcribere attemptabo.* Quæ quanta accuratione & diligentia expleverit author, cognoſcet benevolus Lector ex pluribus memoriis Auſtriæ, Bavariæ, Saxoniæ, Luſatiæ, Sileſiæ, Poloniæ, Hungariæ, Romanique Imperii, imo etiam Galliarum & Italiæ, e quibus quantum illuſtrentur hiſtoriæ illorum temporum, quot quantaque ſeculorum ſequiorum ſomnia evaneſcant, in Annalibus noſtris palam faciemus. Longum hic eſſet omnia præoccupare, quæ in hoc opere rara, atque a nullo hucusque ſcriptore prodita, proferuntur, quorum vel aliqua ſtrictim prænotaſſe ſufficiat. Et quidem Annales Aulæ regiæ, paſſim hucusque nonniſi auctoritatibus ſeculorum XVI. ſubſequentiumque fulti, tandem monaſterii ſui alumnum ipſi fundationi coæqualem obtinent, e quo vera principia, progreſſus, & incrementa ad annum

usque

usque 1338 haurient, emendarique gaudebunt. Non minus jucundus prolatus hic codex ejusdem ordinis cœnobio Sedlecensi accidet, e quo Aula regia primas suas colonias accepit, edocebitur ex illo præter Maurum, vel Abbatem Wenceslaum, cujus jussu & regimine hic codex conscriptus est, illi hucusque incognitos fuisse; veriorem tandem etiam Abbatum suorum hoc temporum intervallo seriem cum justa chronologia ediscet, tum varia monasterii fata cum gestis Abbatum suorum penitus ignorata mirabitur. Atque ut de exteris etiam quæpiam prænotem: Henrici VII. Imperatoris conjugisque ejusdem Margarethæ natales, cognationem, vitæ instituta, mores, præclara gesta, obitus, funerisque circumstantias tam vere luculenterque enarrata frustra in alio synchrono exquiras, synchrono, inquam, utrique notissimo, & legationibus ad eosdem functo. Nuspiam plane tractata sunt, quæ de ejusdem Imperatricis pietate, ut etiam inter viventes sanctitatis opinionem merita fuerit, copiose disserit, qui imo sepulchrum illius Genuæ ostentis inclaruisse literis & testimoniis episcopi loci, aliorumque probat, quas literas, chartasque omni ad verbum exscripsit, non prætermisit alias quoque complures epistolas, majestales Imperatorum, Regumque, Bullas Pontificum, chartasque publicas hujus temporis inserere, quas inter memoratu dignissima Bulla Clementis V. Papæ, qua quatuor Cardinalibus a se denominatis potestatem tribuit Henricum VII. se absente Romæ coronandi, qua quidem in Bulla ad verbum recitatur Rituale seu Pontificale Romanum, secundum cujus præscriptum Romani Imperatores tum a summis Pontificibus coronari soliti, quodque rarissimum est, indicantur in hac Bulla singula Ritualis loca, quæ propter absentiam summi Pontificis omittenda, supplenda, aut qua ratione quibusve verbis emendanda essent. Multam mihi dedi operam, ut explorarem, num usquam bulla hæc typis excusa esset, at nuspiam vestigium illius reperi. Sed de his jam satis, Lectoris cognitioni cetera relinquentes, qui sedulitatem, accurationem, candoremque animi authoris nostri in multis mirabitur, qui quanquam in suis narrationibus quandoque longior sit, & cumprimis cumulatis suis leoninis versibus opus suum distendat, id tamen, meo quidem tenui judicio, an-

antiquitatis habet gratiam, & genium historias scribendi illius ævi ostendit.

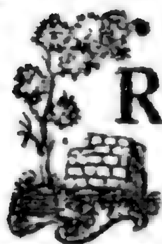
Postremum ne prætermisisse videamur Lectori, præsertim extero, notitiam brevem loci, monasteriique, cui Petrus Abbas præfuit, propinare: Locus is nonnisi unius milliaris intervallo Praga dissitus amœnam planitiem littoris fluviorum duorum occupat, ipsis enim pene ostiis Berаunæ sese in Moldavam exonerantis instratus est. Ante inductum Ordinem Cisterciensem nomen Zbraslav gessit, quod hodie quoque oppidum monasterio præjectum obtinet. Jam seculi XII. initio locus iste Cladrubiensi Ordinis S. Benedicti monasterio, ut diplomata ostendunt, donatus fuit, quem duo tresve ejusdem cœnobii alumni rei ruralis, ecclesiæque procurandæ causa colere soliti. Joannes episcopus Pragensis hujus nominis tertius loci, Pragæ vicini, opportunitate & amœnitate captus eum ambire cœpit, quem Cladrubienses monachi, quod prædium a monasterio longius dissitum minori illis utilitati esset, pro aliis vicinioribus episcopalibus fundis Joanni cesserunt, ut posthac locus juris esset episcopalis. At vero Ottocarus II. Bohemiæ Rex creberrime in vicinas Zbraslaviæ silvas magna plerumque Procerum, ministerialiumque turba stipatus excurrens, hicque loci divertere solitus ipse advertere tandem cœpit, quanto dispendio, quantumque molestus episcopali prædio accideret, alias itaque terras, prædiaque mensæ episcopali, Joannis (a) ecclesiæque Pragensis annutu, assignavit, Zbraslaviamque muris & turribus munire, pluribus villis instruere, montes vicinos vineis excolere cœpit, dum tandem filius ejus Wenceslaus II. Rex, voto de erigendo Cisterciensis Ordinis monasterio nuncupato, anno 1292 ipse e Sedlecensi cœnobio duodecim monachos delectos in locum induxit, ædificiis prioribus, vetustisque nonnihil in ordinem, ut inhabitari possent, instructis, dum monasterium novum conderetur, compleretur que. Anno dein 1297 idem Rex altero post coronationem suam die isthic in Episcoporum, Du-

(a) Is vero Joannes episcopus non fuit gente Draschiczius ut doct. Pubitschka IV. P. Vol. 2. p. 535 memorat, Joannes Draschiczius enim fuit quartus nomine, & inter episcopos Pragenses ultimus anno primum 1344 demortuus, quo satis functo Archiepiscopatus erectus est.

Ducumque diversorum frequentia novæ majorique ecclesiæ fundamentalem jecit lapidem, quo eodem die hic loci, ut author noster loquitur: *quadraginta & ducentos Barones ac Nobiles regni Bohemiæ, ac multarum aliarum terrarum cinxit baltheo militari.* Sed ingentis hujus basilicæ structura lente processit, ac dein plane post mortem Regis intercepta est, adeo ut viginti duobus annis, quemadmodum ipse author loquitur: *opus sine evidenti labore incultum jacuerit*, dum demum anno 1329 Elisabeth Regina eam *novem capellis & altaribus* ampliari, suoque nomine fundamentalem lapidem poni jussisset. Tantis vero sumptibus, tot, tantisque substructionum molibus, tanta, inquam, magnificentia non modo loci hujus ecclesias, sed ipsum etiam monasterium condita exornataque passim veteres scribunt, ut præsertim sepulchra ænea Regum omnibus admirationi essent. Luculentum est Æneæ Silvii postea Pii Romani Pontificis testimonium, qui legatione Apostolica apud gentem nostram functus his verbis amplitudinem, magnificentiamque loci c. 26 p. 145 prædicat: *Fuit inter cetera monasterium Aulæ regiæ apud ripam Multaviæ, qua Mosa* (Misa seu Berauna) *fluvius illi jungitur, situm, in quo Regum corpora condebantur, singularis excellentiæ: Nam præter ædem magni & memorabilis operis, amplum dormitorium, ceterasque monachorum officinas magnifice constructas, quadrata porticus fuit, quæ non parvum conclusit hortum, ambitum vocavere. In hujus lateribus vetus novumque testamentum ab initio Genesis usque ad Apocalypsim Johannis literis, majusculis in tabulis scriptum continebatur notis, quo altius iret paulatim crescentibus, ita ut a summo usque deorsum facilis lectio præberetur. Sed hoc decus post Wenceslai mortem Hussitarum rabies delevit.* Quamquam igitur monasterium istud non amplius postea ad eam opulentiam, fundorum, & prædiorum multiplicem possessionem pertigerit, tamen hodie rursum sumptuosis ædificiis multoque ecclesiæ ornatu turget, incoliturque a quadraginta ejusdem Ordinis Alumnis sub præsidio Reverendissimi ac Amplissimi Domini Cœlestini Stoy Abbatis sui Regnique Bohemiæ Prælati, Viri & pietate & singulari mansuetudine & doctrina & prudentia summe

me conſpicui, multisque gratiæ, hoſpitalitatisque exemplis in me benefici, cui ut boni ſuperi meritis ſuis dignam, diuturnamque incolumitatem cum regiminis felicitate largiantur, ex animo opto.

Incipit Prefatio in opus ſubſequens.

Reverendo in *Chriſto* Patri ac Domino plurimum diligendo, Domino *Johanni tertio in Waltſaſſen Abbati* XVI. (a) *frater Petrus primus, Abbas tertius Aule regie* orationes, & reverentiam ex amore. Studioſarum mentium (manducatione ſcripturarum Deum in hac peregrinatione querentium) ſolet eſſe, ut comperio, varia conſuetudo. Sunt enim nonnulli, qui in litterali intelligentia ſcripture ita, ut illam complete habeant, efficaciter elaborant, ſunt & alii, qui anagogicis, allegoricis, & myſticis intellectibus, (b) alii, qui tropologicis ſenſibus affectuoſo ſtudio ſe inclinant, (c) alii in hiſtoriis, & cronicis legendo edificatorium ſolatium ſibi parant. Omnium horum

(a) Otto Prior in Parte poſteriore Chronici Waldſaſſenſis apud Oefelium T. I. p. 68 Joannem hunc nomine tertium facit numero decimum ſeptimum Abbatem, aſſeritque eum natione Bohemum Cubitenſem fuiſſe, qui Abbatiam ſponte Joanni IV. gente Thuringo, prius Abbati Oſſecenſi, ceſſerat. Sed Ottonis Prioris (authoris ſæculi XV. finientis) ſeries Abbatum Waldſaſſenſium ad calculos vocata non omne fert punctum, ut exiſtimem Joannem tertium, quem ille quartum facit, eundem prorſus fuiſſe, cui Petrus Chronicon ſuum nuncupavit, quique crebrius in Bohemia adfuiſſe in hoc præſente Chronico legitur. Illa igitur, quæ Otto Prior de Joanne IV. Thuringo narrat, veroſimillime ad Joannem III. Bohemum referenda ſunt, de quo p. 69 hæc ſcribit: *Apud Dominam Elizabeth Reginam Bohemiæ mulierem chriſtianiſſimam in pretio habitus eſt, quippe quæ ob ſingularem, quo eum proſequebatur favorem, ornatus quaedam pretioſos, & prima nominis ſui litera ſignatos monaſterio donavit, e quibus ego duos, licet inveteratos reperi coccineos, rubrum unum, & alterum fuſcum. Labarans etiam in extremis naviculam cryſtallinam, ac alia quædam pretioſa clenodia cum multis notabilibus reliquiis teſtamenti nomine monaſterio legaverat, quæ tamen filius ejus Karolus IV. Bohemiæ Rex & Romanorum Imperator, teſtamentum caſſans, legata omnia vi abſtulit.* Ad Joannem, inquam, tertium hæc referenda erant Petro noſtro familiariſſimum, qui quoque in ſummis amoribus eidem Eliſabethæ Reginæ erat, & cujus ſtudio procul dubio Joannes ſe tantum in gratiam Eliſabethæ inſinuavit. (b) Pro intellectionibus, ſenſibus, opinionibus. (c) Barbariſmus: pro *ad anagogicos . . . ſenſus inclinant.*

ſtudium, licet non equaliter, cenſeo commendandum. In omni enim materia, quam legit pia mens, ad ſimilitudinem argumentoſe apis, ſemper invenire poterit, unde legens virtutis, & cognitionis ſuſcipiat incrementum. Mens enim devota in lectionibus velut in ortis (d) deliciarum paſcitur, in eis quoque quaſi lilia colligit, cum id, quod legit, totum ad Dei, & proximi dilectionem, propriamque ſui ipſius conſiderationem applicat, & retorquet. Immo quamvis aſſerat Philoſophus: (d) quod de fabulis, & fabuloſe philoſophantibus non ſit dignum ſtudio intendere, tamen quia ipſa veritas ſerioſa aliquando ex alluſione jocoſi ſermonis ſit legentibus plus jocunda, juxta illud Poeticum: *dulcius arrident ſeria picta jocis.* (e) Ex hoc perpendo, quod non ſolum pure Theologica, verum etiam ſecundum Apoſtolum, *quecunque ſcripta ſunt, ad noſtram doctrinam ſcripta ſunt, ut per patientiam & conſolationem ſcripturarum ſpem habeamus.* Porro expedit hec epulantibus in menſa domini hujus, ſcilicet in quo ſunt omnes theſauri ſapientie & ſcientie, ut epularum id eſt ſcientiarum diverſitas habeatur, ut dum de uno habetur faſtidium, de alio quis veſcatur. Expedit & hoc etatibus hominum, & conditionibus, ut ſolidus cibus quandoque lacteo potui miſceatur: etiam & uni eidemque homini proficere cupienti ſpiritualiter expedire videtur, ut ſecundum diverſitatem temporum lectio varietur, aliter enim ante refectionem corporis, aliter poſt circa ſpirituales epulas diſponitur guſtus mentis. Solet itaque quilibet virtuoſus ſtudium ſuum ſecundum circumſtantias temporis alternare, ut nunc ad ſublimia, nunc ad humilia, nunc ad myſtica, nunc etiam ſe generoſiora transferat ad exempla. Pater Reverende, ſine fuco adulationis loquendo, talem alternationem rationabilem experimento didici vos habere: Vidi, quocienscunque apud vos fui, in libris orthodoxorum patrum tempore congruo vos legere, & me, ut Moralia *Gregorii* ſuper *Job* ex integro perlegerem, quemadmodum vos feceratis, exhortatione amicabili induxiſtis; produxiſtis quoque ſemel coram me, cum tempus affuit oportunum, librum quendam edificatorium exemplorum, quem de converſatione ſancta monachorum, & converſorum in *Waltſaſſenſi* monaſterio defunctorum ad utilitatem legentium compilaſtis; (f) ſic ambidex-

(d) Ita crebrius literam *h* ſupprimit author, pro *hortis*. (d) Id eſt *ſapiens*. (e) Cui lubet, conferat Franciſci dedicationem libri ſui Joanni epiſcopo Pragenſi inſcriptam, cumque ſingula hucuſque pene ad verbum exſcripſiſſe, Mœcenatique ſuo accommodaſſe p. 6 mirabitur. (f) Otto Prior c. l. de eodem Joanne loquens ait: *Is primum adoleſcens compoſitus erat moribus, ingenioſus, ac bonæ indolis, ob ſuam igitur habilitatem per Dominum Joannem III. Pariſius ad venerabile ſtudium miſſus eſt, in virum doctum & eloquen-*

dexter estis, sic cum Domino in montem, sic cum eo alternatim ad campestria ambulatis, sic sic cum *Moyse* nunc in monte *Syna*, nunc in thabernaculo federis, nunc in hostio (g) thabernaculi permanetis, sic sic in scala *Jacob* passim ordinatis gradibus laboratis. Caritas, quam habetis, in se sola stare nescia ad alios se diffundit, hortatur, quos potest, ad virtutum studia se convertant. Hortatur me nunc caritas vestra, & antea multotiens est hortata, ut librum de fundatione monasterii *Aule regie* per Dominum *Ottonem* antecessorem meum, felicis memorie (gg) Abbatem secundum primitus inchoatum, & ad illum locum, qui incipit: *Si piam regis Wenceslai intentionem &c.* (h) deductum continuare non obmittam: Hebetudo sensuum meorum contremiscit aggredi hunc laborem, ingenii mei tenuitas, hujusque negotii arduitas cum fortitudine retrahunt mihi manum; obedientia vero, que melior est, quam victima, me devincit. (i) Suscipit igitur trepida mea parvitas hoc opus grande, & nunquam terminabile eo respectu, ut mea insufficientia vestris orationibus adjuvetur. Non solum autem de fundatione *Aule regie*, & de regibus *Bohemie*, qui meo fuerunt tempore, verum etiam de aliis regnis, & provinciis, nec non de Principibus Ecclesiasticis & Secularibus, de eventibus quoque diversis, in quibus edificari seu solatiari poterit mens lectoris, quamdiu rationis compos vixero, Dei auxilio, ad ipsius Dei, Genitricisque sue gloriam utrumque conscribere attemptabo. Faciam in hoc libro, qui *Cronica Aule regie* nuncupatur, quemadmodum lignorum, lapidumque precisores facere consueverunt: rudem quidem primo latomis expertis, architectisque offerunt materiam, illi vero ex arte sua introducunt rudi post hac materie pulcram formam, sic & ego ea, que vidi, que certissime cognovi, ruditer conscribere laborabo. Veniet post me & alius, qui hanc solidam & veram, sed ruditer, conscriptam materiam lima poliet venustatis. Principaliter enim nunc insisto ad hoc, ut conscribere valeam hystoriam veritatis, ut autem & veritas, que queritur, appareat facilius legentibus, capitulorum titulos duxi hic per ordinem prescribendos. (k)

Isti

quentem, & bonum notarium evasit. Liber autem iste exemplorum ab eo scriptus, quod scio, hodie needum comparuit. (g) Quemadmodum supra dixi authorem crebrius literam *h* supprimere, ita more istius sæculi quibusdam in vocibus eam vocalibus præjicit, uti hic pro *ostio*. (gg) Ex his recte conjicitur Petrum post annum 1313 hanc præfationem scripsisse, quo anno Ottonem mortuum fuisse dein memorat. (h) Videlicet Partis I. Capitulum LII. (i) Venerabatur Aula regia Abbatem Waldsassensem propatorem seu propatrem monasterii sui, ex Waldsassensibus enim coloniis enatum Sedlicense, ex Sedlicensibus Aulæregense. (k) Quare in MS. subsequitur titulus: *Incipi-*

Isti fuerunt Pape ab anno Domini MCCXCIIII.

Celestinus primus.
Bonifacius secundus.
Benedictus tertius.
Clemens quartus.
Iohannes quintus. (*l*)

Isti fuerunt Reges Romanorum.

Adolfus de Nassow primus.
Albertus de Austria secundus.
Heinricus Imperator tertius.
Lodovicus & Fridericus simul.

Anno Domini MCCLXXI. in die beatorum Martyrum *Cosme* & *Damiani* natus fuit gloriosus Princeps Dominus *Wenceslaus* inclytus Rex *Bohemie* istius loci magnificus fundator. Eodem anno nata est Domina *Guta* Regina *Bohemie* circa festum beate *Gertrudis*.

Anno Domini MCCLXXXVII. (*m*) ipse idem Rex *Wenceslaus Gutam* benignissimam reginam *Bohemie* matrem & fundatricem hujus cenobii, ante sibi conjunctam, (*n*) matrimonialiter traduxit, & in die sancti *Procopii Prage* in sede regni sui eam honorifice collocavit.

Anno Domini MCCLXXXVIII. in die beati *Johannis ante portam latinam* natus est eidem Domino regi filius primogenitus *Ottakarus* (*o*) nomine anno etatis sue septimo decimo, qui eodem anno in die sancte *Elizabeth* obiit, & sepultus est *Prage* apud sanctum *Vitum* in ecclesia kathedrali.

Anno Domini MCCLXXXIX. in octava beati Michaelis, anno etatis sue octavo decimo, nati sunt ei duo gemini: *Wenceslaus* & *Agnes*.

Anno Domini MCCLXXXX. Idus *Octobris* nata est *Anna* predicti Regis Domini filia. An-

cipiunt Capitula primi libri, suntque index & argumenta centum triginta sectionum, seu capitum, in quæ author Partem primam dispescuit, quam Franciscus (si Caput primum eximas undecunque depromptum) nonnisi in triginta capita conclusit, tanto rerum narratarum compendio imo mutilatione, ut vix similis sui perstiterit. Hunc indicem vero, ne moles voluminis amplius excresceret, merito prætermittendum judicavimus, tum quod alioquin accuratum, locupletumque alphabeticum sub finem daturi simus, tum ut repetitio supervacanea elidatur, cum author alioquin singulis Capitibus argumentum, seu ut ipse vocat, titulum iisdem penitus verbis præjiciat. In ice hoc seu titulis præmissis sequuntur in codice verba: *Expliciunt capitula prime Partis Cronice Aule regie secundum ordinem.* (*l*) Franciscus p. 6 omnium postremo loco ante dedicationem suam hæc nomina summorum Pontificum & Regum Romanorum posuit. (*m*) Franciscus refert annum MCCLXXXVIII. sed perperam. (*n*) Id est : desponsatam. (*o*) Franciscus habet: *Przemysl sive Ottakarus.*

Anno Domini MCCLXXXXII. in die beatorum *Fabiani* & *Sebastiani* nata est *Elyzabeth* filia Domini Regis. Eodem anno idem *Wenceslaus* Rex filius excellentissimi Regis Domini *Ottakari*, qui & *Przemysl*, felicis recordationis patris sui, aliorumque progenitorum suo um *Christianissimorum* Principum ex ingenita sibi devotione & liberalitate inherens vestigiis, cultum divinum more suo ampliando claustrum ordini *Cisterciensi* in *Zbraslaus*, (p) multis regalibus prediis ditatum, ad honorem intemerate Dei genitricis gloriose Virginis *Marie* fundavit liberaliter & devote; Conventum & Abbatem in monasterio *Scedlicensi* accipiens ipsos in Dominica, qua cantatur *misericordia Domini*, que tunc XII Kalendas *Maji* vertebatur, presente Domina *Guta*, inclita regina conjunge (q) sua karissima; & presente Domino *Thobia* venerabili episcopo *Pragensi* cum aliis multis Prelatis in claustrum sue fundationis solempniter introduxit, cui nomen secundum sua desideria adaptans *Aulam regiam* nuncupavit, ut ipsam cum sua conjuge, ac nobilissima prole misericordia misericordissime feliciter Virginis per temporalia bona deducens in eterni Regis celestem aulam misericorditer introducat. (r) Eodem etiam anno in crastino beati *Laurentii* de *Praga* cum valida multitudine armatorum contra turbatores pacis Ducatus sui *Cracovie* & *Sandomerie* procedens, conducente ipsum Salvatoris, in quo semper confidit, clementia, de suis potentissime triumphavit.

Anno Domini MCCLXXXXII. (s) in translatione beati *Wenceslai* nata est *Guta* filia Regis.

Anno Domini MCCLXXXXIV. IV. Kalendas *Martii* natus *Johannes* filius Regis, & obiit quarto die I. Kal. *Martii*, & sepultus est in *Aula regia*. Eodem anno obiit *Guta* filia regis in Inventione beati *Stephani*, & sepulta est in *Aula regia*.

Anno Domini MCCLXXXXV. in die beati *Benedicti* Abbatis natus est *Johannes* secundus filius regis.

An-

(p) Lege Zbraslavs seu Zbraslaws. (q) Ita nonnunquam author ex consanx pro *conjuge*. (r) Franciscus, qui ordinem rerum primæ Parti præmissarum mutavit, hanc totam anni istius memoriam de fundatione Aulæ regiæ truncavit, quam ob causam id fecerit, facile unusquisque hodie assequetur, scilicet ne his indiciis se prodat, unde sua mutuaverit, seu potius exscripserit. Tandem vero ex his, & quæ postea copiolius author noster prima Parte ad eundem annum narrat, certus annus fundationis Aulæ regiæ discitur, de quo hactenus fluctuarunt vel ipsi cœnobii hujus alumni, cum passim Hagecio fides haberetur, qui perperam annum 1296 cum posterioribus scriptoribus statuit. (s) Recentior manus adjecit I. qui annus nonagesimus tertius verosimilior videtur tum quod nonagesimus secundus jam præcedat, tum quod Franciscus eundem iisdem prorsus verbis referat.

Anno Domini MCCLXXXXVI. XI. Kalendas *Martii* nata est *Margareta* filia regis. Eodem anno mortuus est *Johannes* secundus filius regis in die beati *Nicolai*, & sepultus est apud sanctum *Clementem* in monasterio Ordinis fratrum *Predicatorum*. Eodem etiam anno XVI. Kalendas *Junii* obiit illustris femina Domina *Agnes* soror regis *Bohemie*, Ducissa *Austrie*, relicta Ducis *Rudolfi* regis *Romanorum* filii, mulier multe benignitatis erga pauperes, & que specialiter largitatem suorum progenitorum hereditavit, (t) cujus corpus sepultum est in ecclesia sororum sancte *Clare* ordinis Fratrum *Minorum* apud sanctum *Franciscum* in *Praga*, cor vero ejus in *Aula regia* sepultum est.

Anno Domini MCCLXXXXVII. XII. Kalendas *Junii* nata est (u)

Anno Domini LXXX. floruit sanctus *Dyonisius* Ariopagita. (x) Anno Domini CCXX. floruit *Origenes*. Anno CCCXL. floruerunt sanctus *Nicolaus*, & *Crisostomus*. Anno CCCLX. floruerunt *Jeronimus*, *Ambrosius*, *Augustinus*. Anno D. floruit sanctus *Benedictus* Abbas. Anno DLXV. sanctus *Mauritius* Abbas migravit ad *Christum*. Anno DXC. floruit venerabilis *Beda* presbyter. Anno DCCLXX. fundatum est monasterium *Wldense* (y) per sanctum *Bonifacium Moguntinum* Archiepiscopum. Anno DCCLXXX. studium generale ab urbe *Romana Parisius* est translatum.

Anno Domini DCCCXCIIII. *Borzyvoyus* Dux *Bohemie* baptizatus est, & iste est primus Princeps *Christianus* in *Bohemia*. Anno DCCCCXI. incepit ordo *Cluniacensis* sub *Odone* Abbate. Anno DCCCCXXV. sanctus *Wenceslaus* occisus est. Anno DCCCCLXXV. sanctus *Adalbertus* martyrio coronatur. Anno MXCII. incepit ordo *Carthusiensium* sub *Brunone* Abbate. Anno MXCII. (z) incepit ordo *Cysterciensis* sub sancto *Ruperto* primo Abbate. Anno MXCIX. incepit ordo *Premonstratensis* sub Abbate *Wiperto*. (a) Anno Domini MCLI. *Gratianus*, & *Petrus Lombardus*

(t) Hoc Agnetis elogium rescidit Franciscus. (u) Oratio abrupta est, quæ verba Franciscus penitus prætermisit. Nata vero hoc anno proles est Wenceslao ex Gutta, cujus nec sexum, nec nomen ipse author c. 65 prodit. ait enim Guttam eodem anno 1297 ex morbo, *quem in infantuli partu tunc noviter præcedente contraxerat*, mortem XIV. Kalendas Julii immaturam oppetiisse, ita ut 28 post puerperium die mortua sit, nomen itaque infantis ignotum. (x) Hoc breve Chronicon verosimillime ex aliquo Chronico Austriaco, ut in Observationibus præviis animadvertimus, excerptum, primum omnium loco posuit Franciscus. (y) Id est: Fuldense Ord. S Benedict. (z) Franciscus habet sex annis posterius. (a) Annales Præmonstratenses T. I. p. 3 ajunt Præmonstratum ante S. Norbertum cultum fuisse a quodam Widone solitario, qui dein S. Norberto locum cessit. Abhinc vero Franciscus plures inseruit memorias Leupoldi Pii Marchionis Austriæ, rerumque ejusdem Marchionatus, quæ codex noster non justo ob-

dus floruerunt, qui decretum, & libros ſententiarum compoſuerunt. Anno MC & XCVIII. incepit ordo *Predicatorum* ſub ſancto *Dominico*. Anno MCCVI. incepit ordo *Minorum*. Anno MCCXLI. Tarthari totam *Ungariam*, & *Poloniam* devaſtaverunt, eodem anno ecclypſis ſolis tenebras maximas fecit. Anno MCCLIII. obiit *Wenceslaus* Rex *Bohemie* monoculus, *Prage* ad ſanctum *Franciſcum* ſepultus. Anno MCCLX. *Ottakarus* Rex *Bohemie* vicit in bello Regem *Ungarie*. Anno MCCLXXVIII. occiſus eſt Rex *Ottakarus* magnificus. Anno Domini MCCXCII. (b) fundata eſt Abbatia *Aule regie*. Anno MCCXCVII. in die *Pentecoſtes Wenceslaus* ſecundus Rex *Bohemie* ſextus eſt *Prage* glorioſiſſime coronatus, & in craſtino illius ſolempnitatis primum lapidem poſuit in nova eccleſia *Aule regie* in preſentia multorum Principum. Anno MCCXCVIII. occiſus eſt *Adolfus* Rex *Romanorum* per *Albertum* Ducem *Auſtrie*, qui ſibi ſucceſſit in Imperio. Anno MCCCV. obiit *Wenceslaus* Rex *Bohemorum* fundator *Aule regie*. Anno MCCCVI. *Wenceslaus Bohemie, Polonie, & Ungarie* Rex occiſus eſt in *Olomucz*, & ibidem ſepultus, & poſtmodum (c) translatus in *Aulam regiam*. Anno MCCCVII. obiit *Rudolfus* Rex *Bohemie*, qui fuerat Dux *Auſtrie*, in caſtro *Pragenſi* ſepultus. Anno Domini MCCCVIII. occiſus eſt *Albertus* Rex *Romanorum*. Anno MCCCX. *Johannes Heinrici* Imperatoris filius Comes *Lucelburgenſis* duxit *Elizabeth* filiam Regis *Bohemie*, & factus eſt Rex *Bohemie*, ad cujus adventum fugit *Heinricus* Dux *Carinthie*, qui tribus annis occupaverat *Bohemiam*. Anno MCCCXIII. *Heinricus* Imperator *Romanorum* veneno ſumpto in calice moritur, & in *Pyſa* civitate ſepelitur. Anno MCCCXIV. duo Reges *Romanorum* ſub diſcordia eliguntur, videlicet *Fridericus* Dux *Auſtrie* & *Lodovicus* Dux *Bavarie*, qui multa prelia commiſerunt. (d) Anno MCCCXVII. ex magnitudine frigoris & nivis facta eſt cariſtia maxima, & peſtilentia hominum & brutorum animalium infinita, & facta eſt tunc miſeria inaudita. Anno Domini MCCCXXII. *Fridericus* Rex & *Heinricus* frater ejus Duces *Auſtrie* per *Lodovicum Bavarum* in prelio capiuntur. Anno Milleſimo treccenteſimo XXVIII. Papa ſciſmaticus per *Lodovicum Bavarum Rome* ordinatur, qui anno MCCCXXX *Johanni* Pape ſe ſubjecit, & gratiam adinvenit.

Anno Domini MCIV. *Lewpuldus* pius Marchio *Auſtrie* accinctus eſt gladio militari. Milleſimo CVI. idem *Lewpuldus* Marchio *Auſtrie* Agne-

obſervato ordine chronologico anno demum 1330 ſubnexuit, ut in hoc etiam aliquod meritum Franciſci ſit, quod chronologiam reſtituerit. (b) Minus recte Franciſcus p. 2 annum priorem ponit. (c) Franciſcus addit per ſororem ſuam *Elizabeth*. (d) Idem addit: *ſed tandem Dux Auſtrie victus.*

tem filiam Imperatoris duxit in uxorem. Millesimo CXIII. incepta est fundari *Newenburgensis* basilica (e) & Dominus *Otto* ejusdem loci ipsius (f) lapidem primarium posuit, quod *Lewpuldus* Marchio noluit facere, affirmans id ad Clericos pertinere. Millesimo CXVI. Nonas *Januarii* terre motus factus est magnus per universam *Teutoniam* & *Italiam*. Millesimo CXXXIII. IV. Nonas *Augusti* eclypsis solis facta est, & tenebre facte sunt. Eodem anno Canonici seculares a loco *Newenburgensi* amoti sunt, & Regulares beati *Augustini* substituti. (g) Millesimo CXXXVI. monasterium in *Newenburg* dedicatum est a *Salczburgensi Conrado, Pataviensi Reinmaro, Gurcensi Romano.* Eodem anno *Lewpoldus* Marchio fundator *Newenburgensis* ecclesie obiit. Millesimo CLVI. *Fridericus* Imperator ordinatur *Rome* ab *Adriano* Papa. Eodem anno Marchionatus *Austrie* mutatur in Ducatum. Eodem anno ordinantur Regulares Canonici in *Salczburg*. Eodem anno *Lewpoldus* Dux Austrie *Jerusolimam* ivit, & inde rediens partem sancte Crucis ad mensuram virilis manus secum apportavit. Millesimo CLXXXVIII. *Fridericus* Imperator volens ire *Jerusalem* periit in mari. Millesimo CXCIII. *Richardus* Rex *Anglie* a *Lewpoldo* Duce *Austrie* captivatur *Winne*. (h) Millesimo CCII. sancta *Chunigundis* de tumulo transfertur. Millesimo CC & XVII. *Gertrudis* Regina *Ungarie* occiditur. Millesimo CCXXX. *Lewpoldus* Dux *Austrie* obiit. Millesimo CC & XXXI. opposuerunt se Domini de *Chunring* dicto *Friderico*, qui sequenti anno apud *Scotos* miles efficitur. Millesimo CC & XXXIII. *Fridericus* Dux *Austrie* castrum *Vetow* in *Bohemia* occupavit, & Rex *Bohemie* fugit. Millesimo CCXXXIV. *Fridericus* Dux *Austrie* sororem suam *Constantiam* Marchioni *Misnensi* copulavit. Millesimo CC XXXVI. *Fridericus* Imperator sententia Principum condemnavit *Fridericum* Ducem *Austrie*, eo quod ad Curiam venire contempsit. Millesimo CCXXXVIII. *Fridericus* Imperator intravit *Austriam*, & *Conradus* filius ejus venit in *Danubio* cum magno comitatu. Millesimo CCXL. civitas *Winna* cum tota *Austria* reversa est ad Ducem *Fridericum*. Millesimo CCXLI. obscuratus est sol nimis. Millesimo CC & XLIV. *Fridericus* Dux *Austrie* filiam Ducis de *Meraw* (i) repudiavit. Millesimo CCXLV. *Fridericus* Dux *Austrie* interfectus est in prelio, post ejus obitum *Hermanus* Marchio de *Paden* intravit *Austriam*, & duxit uxorem filiam Ducis

(e) Neuburg in Austria ad Viennam. (f) Franciscus addit: *Prepositus*. (g) Ex his, superioribus, & sequentibus Canoniæ Neoburgensis memoriis testatum sit Petrum Abbatem ad manus habuisse Chronicon Claustro-Neoburgense apud Hieronymum Pezium T. I. p. 436 excusum, quod verbis ipsis relatis Petri respondet. (h) Franciscus: *Wienne*. (i) Rectius Franciscus *de Meran*.

eis *Heinrici* de *Medlecb*, voluitque eſſe Dux, & non valuit. Milleſimo CCL. *Fridericus* Imperator obiit, & ſequenti anno Clerici *Pariſius* interficiebantur a Paſtoribus. Milleſimo CCLII. *Ottakarus* Rex *Bohemie* cum *Bela* Rege *Ungarie* reconciliatur, & eodem anno verſus *Pruſſiam* proficiſcitur. Milleſimo CCLVII *Ottakarus* Rex *Bohemie* vincitur circa *Muldorf*. Milleſimo CCLXI. flagelatores inſurgunt, & Rex *Bohemie* vincit *Ungaros*. Milleſimo CCLXXIV. generale concilium celebratur In *Lugduno*. Eodem anno *Ottakarus* Rex *Bohemie* cum *Stephano* Rege *Ungarie* reconciliatur. Anno Domini Milleſimo CCLXXVI. *Rudolfus Romanorum* Rex intromittit ſe de *Auſtria* & *Styria*, & anno Milleſimo CC LXXVIII. occidit *Ottakarum* Regem *Bohemie*, & anno Milleſimo CC LXXXI. *Albertus* filius *Rudolfi* Regis *Romanorum* efficitur Dux in *Auſtria*. (k)

Notandum quod iſti fuerunt Principes Bohemie, qui ſecuntur.

Primus Dux Boh. *Przymysl* (l)	Pagani	quintus Dux *Vineslaus* (m)
ſecundus Dux *Nezamysl*		ſextus Dux *Creſomysl* (n)
tertius Dux *Mnata*		ſeptimus Dux *Neklan*
quartus Dux *Woyn*		octavus Dux *Hoſtivit*.

Omnes iſti octo Duces fuerunt pagani. Iſti ſubſequentes omnes fuerunt Chriſtiani:

Primus *Criſtianus* Dux fuit *Borziwoy*, quem baptizavit *Methodius* Epiſcopus Moravie (o) anno Domini DCCC nonageſimo quarto.
Secundus Dux *Chriſtianus Spytigneus*.
Tertius Dux *Wratislaus*.
Quartus Dux *Wenceslaus* Sanctus & Martyr.
Quintus Dux *Boleslaus* ferus & fratricida.
Sextus Dux *Boleslaus* pius, creator epiſcopatus *Pragenſis*.
Septimus Dux *Boleslaus* mitis.
Octavus Dux *Wladiwoy*, de quo nihil boni legitur.
Nonus Dux *Jaromir*. } fratres uterini.
Decimus Dux *Odalricus* }
Undecimus Dux *Brzetislaus*, qui quinque filios habuit.
Duodecimus Dux *Spytigneus* dilatator eccleſie *Pragenſis*.
Decimus tertius Dux *Wratislaus*, primus Rex *Bohemie*, anno Domini MLXXXVI. coronatur in regem, & regnavit VI. annos poſt coronationem.

(k) Franciſcus notat annum MCLXXVI. (l) Idem *Przemysl*. (m) Idem *Uneslaus*. (n) Idem *Crzezomysl*. (o) Idem addit: *cum uxore ſua ſancta Ludmilla, ex qua natus eſt Wratislaus pater ſancti Wenceslai*.

XIV. Dux *Conradus*, qui tres fratres habuit.
XV. Dux *Brzetislaus*.
XVI. Dux *Borziwoy*.
XVII. Dux *Swatopluk*.
XVIII. Dux *Wladislaus*.
XIX. Dux *Sobeslaus*.

XX. Dux *Wladislaus* secundus Rex *Bohemie*, fundator *Strabovienſis* ecclesie anno Domini MCXLIX. coronatur, regnavit IV. annos post coronationem.

XXI. Dux *Fridericus*.
XXII. Dux *Sobeslaus*.
XXIII. Dux *Conradus*.
XXIIII. Dux *Heinricus* & episcopus *Pragensis*.
XXV. Dux *Wladislaus*.

XXVI. Dux *Przemysl*, tertius Rex, qui & *Ottakarus* dicebatur. Anno Domini MCC. coronatur, & regnavit post coronationem XXVIII. annos.

XXVII. *Wenceslaus*, quartus Rex, qui fundavit monasterium ad sanctum *Franciscum* (p) monoculus fuit. Anno Domini Millesimo CC XXVIII. coronatur, & regnavit post coronationem viginti quatuor annos.

XXVIII. *Ottakarus*, qui & *Przymysl*, quintus Rex, fundator monasterii ad *sanctam Coronam*. Anno Domini MCCLX, coronatur, & regnavit post coronationem decem & septem annos.

XXIX. *Wenceslaus*, sextus Rex, piissimus fundator *Aule regie*. Anno Domini MCCXCVII. coronatur, & regnavit post coronationem octo annos.

XXX. *Wenceslaus* Junior, septimus Rex *Bohemie*, qui de prosapia Principum *Bohemie* progenitus, occisus & sepultus in *Olomuncz*. In isto fuit naturalis stirps Principum *Bohemie* masculini generis heu miserabiliter, & finaliter terminata. Regnavit annum unum sine coronatione.

Post naturales (q) *Principes isti fuerunt.*

Primus: Dux *Austrie Rudolfus*, qui medio anno regnavit sine corona.
Secundus: *Heinricus* Dux *Carinthie*, qui tribus annis confuse regnavit sine corona.
Tertius: *Johannes* Imperatoris filius Comes de *Lucelburg* coronatus Rex.
Notandum: quod prima Regina Bohemie vocabatur *Swatava*.
Secunda *Juditha*. tertia *Constantia*. quarta *Cunigundis*. quinta *Cunigundis*, sexta *Gutha*. septima *Elizabeth*.

Re-

(p) Idem addit: *in Praga*. (q) Id est indigenas, stirpe Przemislea genitos.

Reges Bohemie naturales: primus Rex *Wratislaus*, secundus Rex *Wladislaus.* tertius Rex *Przemysl Ottakarus.* quartus Rex *Wenceslaus*, quintus Rex *Ottakarus*, sextus Rex *Wenceslaus*, septimus Rex *Wenceslaus.*

Nota quod isti Reges sunt alienigene.

Rudolfus Dux *Austrie* . . . uxor ejus *Elizabeth.*
Heinricus Dux *Corinthie* . . uxor ejus *Anna.*
Joannes Comes de *Lucelburg* uxor ejus *Elizabeth.* Ista fuit mater *Karoli* Imperatoris, *Bohemie* (r)

Nomina Abbatum monasterii Aule regie. (s)

Primus *Conradus* Abbas primus . abbatizavit XXIII. annos, cessit.
Secundus *Otto* Abbas secundus . abbatizavit unum annum cum dimidio, cessit.
Tertius *Petrus* Abbas tertius . abbatizavit XX. annos, cessit (t)

Incipit Cronica Aule regie per Dominum Petrum Abbatem compilata.

Hec est prima pars Cronice, que in anno Domini M. CCC. XVI. terminatur tempore regis Ottakari.

Capitulum I.

Incipit Prologus in vitam Domini Wenceslai serenissimi regis Bohemie & Polonie fundatoris Aule regie.

Quorundam amicorum crebris excitatus instantiis quedam de vita & moribus serenissimi Principis Domini *Wenceslai* felicis memorie quondam regis *Bohemie VI. Polonie* vero *II.* (a) plano stilo dictaminis exarare disposui, que non tam auditu extraneis relatorum accommodato sermonibus, quam visu, qui arbiter est aure certior, de ipso clam palamque cognovi; Quatenus, meo licet inutili suggerente studio, eo eiusdem Regis vita commendabilis posteris in proficiendi argumentum prodeat, quo presentibus stupenda procul dubio preclaris virtutum insigniis, dum vi-

(r) Supple *Regis.* (s) Hæc nomina, seriemque Abbatum Aulæ regiæ cæte suppressit Franciscus. (t) Hunc numerum quaqua demum oscitantia vitiatum esse jam in Observationibus præviis ostendimus. (a) Nominat hic Petrus Abbas Wenceslaum hunc *secundum* Poloniæ Regem, numerum ducendo a Przemyslao, qui primus hoc tempore regiam dignitatem in Polonia restauraverat, quemadmodum id ipsius author C. 50 & 67 explicat.

viveret, coruſcabat. Neque enim dignum arbitror, ut memoria tanti Principis ſonitu ceſſante pereat, qui tam vivus, quam moriens normam vivendi verbo & opere ceteris premonſtrabat. Hic denique fuit perſonarum ſublimium admiratio, humilium conſolatio, oppreſſorum quoque quorumlibet affectata reſpiratio. Erat etiam prudens in conſiliis, potens in auxiliis, & fidelis quibuslibet in commiſſis. Porro divini cultus fuit promotor ſedulus, militie ſecularis inſtaurator ſtrenuus, & nihilominus cunctorum religioſorum pater & patronus devotus; nunc Monachus, nunc miles erat, nunc dogma regendi cunctis Principibus tribuit, & regie benignitatis clementiam omni petenti penitus non negavit, ſed quoniam multa verbis paucis perſtringuntur non facile, quo ſingula prefati Principis digne recolenda, factaque geſſit, ſcribendo pertranſire nequeo, (b) eo permodicis ſuis patrisque ipſius Domini *Ottakari* preſcriptis actibus ad ea, que in fundacione monaſterii *Aule regie* admiranda complevit opera, in preſenti opuſculo me converto. (bb)

Secuntur verſos (c) *precedentis Capituli.*

O Deus aſpira, quod poſſum ſcribere mira, (d)... *Regis magnifici ſumme bonitatis amici*, ... *Et tibi ſint grata, que geſſit, Virgo beata*... *Sollempnis Princeps vivat ſine fine deinceps* ... *Des ſibi ſolamen, devota cohors canat amen.*

Explicit Prologus. Incipit vita Domini *Wenceslai* Regis Bohemie & *Polonie*, quibusdam tamen de actibus Patris ſui *Ottakari* regis breviter prelibatis.

Capitulum ſecundum.

Erat in Regno *Bohemie* Rex quidam potens & ſtrenuus *Ottakarus* nomine, qui ab adoleſcentie ſue tempore viriliter egit, & generoſitatem mentis regie virtuoſorum operum magnificentia undique decoravit, ipſe ſiquidem regnum ſibi comiſſum ſapienter gubernare cupiens, reipublice inſtaurator ſedulus, leges condidit, & gentis *Bohemice*, que adhuc beſtialibus vegetabatur moribus, ruditatem (e) quibusdam urbanitatis regulis illuſtravit, ſe ipſum exemplum vivendi ceteris conſtituens & exemplar. *Vir fuit vrbanus, conſtans, ſermoneque planus*, ... *Prudens, diſcretus, ſemper ſtu-*

(b) Senſus obſcurior. (bb) Integram hanc præfationem prætermiſit Franciſcus. (c) Ita paſſim primus ſcriba hujus codicis vocem *verſos* tum in Nominativo, tum Accuſativo pro *verſus* ſcripſit. (d) Ab hoc verſu in codice noſtro MS. Stehlikiano incipit Chronicon ſanctæ ſeu ſpineæ Coronæ ex hoc ipſo Chronico Aulæ regiæ extractum præmiſſo hoc titulo: *Incipit Chronica Ottakari Regis Bohemie fundatoris ſancte Corone, quam fecit Dominus Petrus Abbas Aule regie.* (e) Codex Stehlikianus addit *ejus.*

ſtuduit fore letus, ... In verbis tutus, raro fuit ipſe locutus ... Aſpera vel verba, que turpe ſonant, vel acerba, ... Raro fuit triſtis, ſic ſemper vixit in iſtis ... Mundanis rebus, quod noctibus atque diebus ... In Chriſtum credit, nec ab ejus laude recedit. (f) Porro regni ſui incolis de pace providere ſatagens, per gyrum terre urbes cepit muris cingere, caſtra munire, & Baronum ſuorum liberos iuſſit tyrocinia exercere: *mox iuvenes diſcunt pugnas hoſtique reſiſtunt* ſtrenue, dum erubeſcunt illata opprobria ab extraneis ſuſtinere. *In torneamentis* (g) *incepit gloria gentis .. iſtius augeri, ſeſe mutuo revereri .. omnes ceperunt,* quod tunc, ruditatis irretiti laqueis, haud dubium antea neſcierunt.

Quomodo eccleſie ſuis temporibus profecerunt, & de fundatione monaſterii ad ſanctam Coronam.

Capitulum III.

Temporibus itaque regiminis huius Principis Eccleſie *Chriſti* & monaſteria in *Bohemia* (h) profecerunt, terraque faciente fructum, cuncti in ea manentes in pace & tranquillitate *Chriſto* iugiter ſervierunt. *Tunc congaudet herus ſervo, laicis quoque Clerus, ... Cives ditantur, monachi Chriſtum venerantur, ... Miles gaudere ſtudet, atque colonus egere ... Neſcit, ſed Chriſto famulantur rege ſub iſto ... Gignere conſuevit fructus, & ab hoſte quievit ... Extraneo terra, non eſt ibi lis, neque querra.* Porro vir iſte terrena felicitate circumfultus, undique futurorum non immemor, divinum cultum cum diligentia ampliavit, videlicet Eccleſias fundando, fundatas dotando, dotatas quoque in emunitatibus eccleſiaſticis diligentius conſervando. *Nullus turbatur, nullus penitus ſpoliatur, ... Omnes pacifice pariter vivunt, & amice .. Conveniunt, comeduntque, bibunt, in pace recedunt ... Sic ſtant contenti propriis, quod dives* (i) *egenti ... Munera porrigit, & mala corrigit arbiter equus. ...* (k) Inter cetera autem operum ſuorum Deo accepta primordia ad honorem Dei, ſueque genitricis *Marie* glorioſeque virginis monaſterium *Ciſtercienſis* ordinis circa metas *Bavarie* fundavit, cui nomen ad *ſanctam Coronam* impoſuit, & largas ſibi poſſeſſiones ſui regni contulit & donavit. *Rex tibi multa bona donavit, ſancta Corona ... Attakarus,* (l) *qui te fundavit. Gaudia vite ... Des ſibi virgo pia Chriſti genitrixque Maria, ... Ac devotorum rege conventum monachorum, ... Tempore nocturno qui te rogat atque diurno. ... Ut per*

(f) Verſus iſtos ſeptem ad verbum recitat Franciſcus p. 10 poſtquam fundationem monaſterii ſanctæ Coronæ, nuptias cum Margarita, divortium cum eadem nuptiasque ſecundas cum Cunegunde altera conjuge enarraſſet. (g) Stehlikianus: *tornamentis.* (h) Cod. Steh. addit: *valde.* (i) Idem *dives quoque.* (k) Idem præjicit titulum: *de fundatione ſancte Corone.* (l) Rectius idem codex *Ottakarus.*

per te Christo mundo moriturus in isto ... Letus iungatur, & post hanc miseriam eternis gaudiis perfruatur.

Quomodo Ottakarus Rex Bohemie Dominam Margaretham duxerit, & quomodo Austriam & Styriam, & Karinthiam cum aliis terris obtinuerit.

Capitulum IIII.

His itaque temporibus *Fridericus* illustris Dux *Austrie* debitum carnis prole orbatus exsolvit, & Dominam *Margaretam* germanam suam terrarum suarum heredem solam superstitem dereliquit; hec siquidem domina *Margareta Heinrico* Divi (m) *Friderici* quondam Imperatoris filio nupserat, quo sine herede defuncto ad natale solum rediit viduata marito. Mortuo igitur *Friderico* fratre suo Duce nobiles *Austrie* convenerunt, & qualiter sibi suisque posteris providerent, salubriter cogitare ceperunt, intervenientibus autem hinc inde diversis tractatibus regem *Ottakarum* vocaverunt, ipsumque, ne succumbere viderentur acephali, pro Duce ac Domino elegerunt, sed quoniam rex *Ottakarus* nondum uxorem duxerat, Dominam suam Margaretam legalibus intervenientibus dotaliciis eidem pro coniuge desponsaverunt, quatenus heredes Ducum suorum, quos per viros habere non poterant, sic saltem per feminam recuperarent, *Sic Margareta nubente stat Austria leta, ... Austria letatur & Styria, quando* (n) *putatur, ... Quod, quia nupsisset regi, genitura fuisset .. Terris rectorem defunctis nobiliorem.*

Sequitur de Karinthiæ terra sic dicta.

Interea Ducatui *Karinthie Ulricus* verus heres prefuit, qui regis *Ottakari* consanguineus fuit, hic fratrem quendam nomine *Philippum* habuit, qui primo quidem *Salciburgensi* (o) Pontificatui prefuit, postea vero promotus per *Ottakarum* regem *Aquileigensis* (p) Patriarchatus culmen ascendit. *Proficit iste parum, res dissipat ecclesiarum, ... Disculus* (q) *est totus, ac omnibus undique notus, ... Quod sit egenorum destructor Canonicorum ... Raptor vel predo, non est similis sibi credo, ... Discolus, ut dixi bona consumit* (r) *crucifixi.* Quam ob rem, si regi Ottakaro zelus Cleri (s) non parceret, ipsum in adepti honoris culmine nequaquam amplius sustinerent porro, quia *Ulricus* dux *Karinthie* heredes sibi post mortem successuros non habuit, *Ottakarum* regem adiit, & percepta pecunia *Karinthiam*, *Karnioliam*, *Marchiam*, & *Portum Naonis* post obitum ipsius sibi iure perpetuo resignavit. Nobiles igitur earundem terrarum

(m) C. Steh. *Domini.* (n) Idem *rumque.* (o) Idem *Salczburgensi.* (p) Idem *Aquilegiensis.* (q) Idem *discolus.* (r) Cod. Steh. *consumens.* (s) Vox *Cleri* deest in Stehlikiano codice.

rarum ad regem confluunt, & ei animo (t) obedire fideliter preſtito fidei ſacramento (u) promittunt. *Nullus rixatur, nullus ibi dampna minatur.. In terris illis, caſtris, ſtratis, ſive villis.* ... Has igitur terras adeptus titulum glorie ſue, quem prius habuit in epiſtolarum ſuarum exordio magnifice ampliavit, forma autem ſui tituli fuit talis: *Ottakarus Dei gratia rex Bohemie, Marchio Moravie, Dux Auſtrie, Styrie Karinthie, & Carniole. Dominus Marchio Egre, Portus Naonis.* Inſuper *Veronenſis, Terviſini* & Fori iulienſis, cum aliis quibusdam oppidis in margine maris iacentibus, (x) iſtius regis videntes magnificentiam inito conſilio eum pro defenſore concorditer elegerunt, ſuisque parentes beneplacitis tanquam Domino ſuo ultronei ſervierunt. Sic profecto extendit palmites ſuos uſque ad mare, & uſque ad flumen cepit ſuas propagines feliciter dilatare. *Sic rex ſubiectas terras regit ecce potenter ... Juſtitie rectas ſemitas ſectando frequenter ... Ante ſuum vultum nunquam pertranſit inultum .. Crimen prolatum, ſic ſe cunctis bene gratum.* ... Reddit, cuilibet quoque, quod ſuum erat reddere, repulſo furore cauſas diſcutiendo, cognovit. Quociens autem rex iſte magnanimus hoſtium cuneos potenter propulſaverit, quociens quoque nimiam (y) adverſariorum multitudinem cum paucis campeſtri bello audacter invaſerit, & victor glorioſus ad propria remeans triumphi palmam letanter reduxerit, luculenter inſinuant, qui de ſuis geſtis fortibus ex certa ſcientia Cronica conſcripſerunt, & in diverſis voluminibus digne recolenda ea poſteris reliquerunt. (z) *Huni, Litwani, Bavari ſimul atque Comani, ... Ac alie gentes pecorino more cadentes, ... Ipſum noverunt, & ab enſe ſuo perierunt....*

Quomodo propter ſterilitatis opprobrium inter Regem & Reginam fuerit celebratum divortium.

Capitulum V.

Nuptiarum autem ſollempniis debita celebritate peractis, domina *Margaretha* per annos plurimos cum rege manſit, ſed ſterilitatis humiliata opprobrio liberos, qui ſibi in regno ſuccederent, habere nequivit. Nihil denique de contingentibus ab utroque obmittitur, ſed regina, ut dictum eſt, omnino ſterilis invenitur; (a) Rex igitur pretextu ſterilitatis hu-

(t) Idem *amodo.* (u) Cod. Steh. *preſtito juramento vel fidei ſacramento.* (x) Idem: *adjacentibus.* (y) Idem *innumeram.* (z) Memorias quasque geſtorum Ottokari omnino in quibusdam Chronicis noſtris reperire eſt, Chronica vero, & diverſa volumina, quæ *ex certa ſcientia* ſeu de induſtria *de illius fortibus geſtis* conſcripta fuerunt, hodie immerito amiſſa dolemus. (a) Peculiaria hic omnino p. 11 c. 2 inſeruit Franciſcus a Petro pra-

huiuscemodi subiectis sibi terris affutura mala presenciens, quosdam sibi familiares pre ceteris convocavit, eisque turbationis sue materiam clandestine enarravit, ipsi vero, commune bonum privato preponderantes quomodo, (b) salubrius censuere, regem dilecte conjugis privari consorcio, quam sine heredibus totum suum dominium diuturno subiacere periculo. *Qui rem privatam magis ostendit sibi gratam, ... Quam rem multorum, merito fex fit populorum.* Sapientum igitur verbis acquiescens & consiliis (c) universis suis nobilibus convocatis & satrapis non sine cordis gemitu rem diu celatam prodidit, & ut non tam sibi, quam utilitati populi consulerent, publice postulavit. *Ex hoc consulitur, quo nil melius fore scitur, .. Quod Margaretha sterili rex conjuge spreta .. Consortem ducat,* que debita lege matrimonii liberos sibi iure hereditario successores producat, quid plura? Episcopi convenerunt, & de consensu Sedis Apostolice divortium inter regem & reginam debita sollempnitate adhibita coram universo populo celebraverunt; Turbatur ergo Rex & tota *Bohemia* cum ipso, sed que linqua retexere, aut quis intellectus capere poterit, quanta ex hoc eventu uterque coniugum vehementis doloris incrementa sustinuerit; Non enim admittit risum amicorum (d) quorumlibet irrecuperabilis discessio, vel inopinata disgregatio. *Hic Rex tristatur, Regina gemens lacrimatur, ... Fit populi planctus, pereunt modulamina cantus, .. Turbantur cives, luget cum paupere dives, ... Gaudia decrescunt, oculi lacrimisque madescunt, ... Austria, Styria, Brunna, (e) Bohemia quatuor iste .. Heccine carmina triste sonantia dant tibi Christe. ...* Cithara namque plebis in luctum convertitur, dum flebili consumato divortio regina non reditura in *Austriam* relegatur.

Quomodo rex aliam uxorem duxerit, & quos liberos ex ipsa habuerit. (f)

Capitulum VI.

His itaque decenter peractis de consilio nobilium suorum regi *Ottokaro* uxor queritur, & quod studiose queritur, haud dubium, citius invenitur. Fuit nimirum in *Marschovia* (g) rex quidam generosus & nobilis, qui filiam bonis moribus insignitam nomine *Chunegundam* habuit, quam regi pro ipsa petenti pro consorte legitima grato animo desponsavit,

praetermissa: quod regina consenserit, ut sibi unam de domicellis suis deligeret Ottokarus, e qua Nicolaum Oppaviensem dein Ducem aliasque proles procreavit. (b) Cod. Steh. rectius *commodo.* (c) Idem: *inductus verbis & acquiescens consiliis.* (d) Ita quidem uterque codex, sed verosimilius legendum *animorum.* (e) Per tropum pro *Moravia.* (f) Cod. Steh. & *Sbns.* (g) Idem *Maschonia*, Franciscus: *Mozavia.*

ſavit, Rex autem *Stephanus* dive memorie eiusdem virginis avunculus (b) ſecundum carnem exſtitit, qui ex tunc (h) regnum *Ungarorum* non tam uſu armorum, quam ſanctitate morum eo utique felicius, quo devotius gubernavit. *Qui Domino credit, nec ab eius laude recedit . . . Omnia prudenter merito regit atque potenter, . . . Et quod dilexit Dominum Stephanus, bene rexit* (i) *Vngaricam gentem celerem ſatis & vehementem . . . Cunegunda* autem, dum ad partes venit *Bohemie, Letantur cives, gaudet cum paupere dives, . . . Juxta ſuas metas exultat quelibet etas, . . . Que Margaretha perierunt gaudia ſpreta . . . Hec cum Cunegunda redeunt conſorte ſecunda.* Ex hac quippe Domina rex *Ottakarus* duas filias & tres filios habuit, quorum duobus mox in infantia defunctis, iunior (k) eidem poſtmodum in regno verus heres ſucceſſit, quum autem hic iunior filius in vigilia ſancti *Wenceslai* Martyris naſcitur, fonte ſacre regeneratus baptiſmatis, *Wenceslaus* proprio nomine appellatur, veteres namque *Bohemi* hoc ex pie devotionis affectu in conſuetudine habuerunt, ut liberis ſuis nomina Sanctorum imponerent, in quorum nataliciis in hunc mundum nati fuerunt. (l) Nec ab re puto: hunc puerum circa diem ſancti *Wenceslai* naſci, diſpenſatio divina voluit, qui non tam amminiſtratione regiminis, quam preclare vite meritis eiusdem martyris per regnum Bohemie dum viveret, vices geſſit. Nec immerito nomen eius ſibi vendicat, quem immitari vita & moribus tota mentis intentione ſatagebat. (m)

Quomodo Romanorum rex Auſtriam, Styriam cum aliis terris ſibi petiit reſignari.

Capitulum VII.

Eo tempore *Romanum* cepit vacare imperium, bona quoque imperialia, multis ea hinc inde diſtrahentibus, immane ſuſcipiunt decrementum. *Res non augetur, ubi Rector abeſſe videtur, . . . Sepe cadunt turres, ſine preſide deſtruitur res . . . Quelibet abſente diſpenſatore repente.* Sepe etenim caſuris rebus opportune ſuccurritur, ſi eis debite ſollicitudinis bacu-

(b) In lato ſenſu pro ataviæ aut tritaviæ fratre (h) Pro: eo tempore aut ſæculo. (i) Hos duos verſus in Strehlikiano omiſit ſcribæ oſcitantia. (k) Idem: *minor* ita & mox infra. (l) Ex his jam conjice paſſim obſoleta nomina propria hodieque incognita Sanctorum eſſe, quæ quique gentilia, generisque eſſe ariolati ſunt. (m) Franciſcus loco hujus baptiſmi refert ſolemnitatem ſummam in baptiſmo primogenitæ filiæ habitam, tum in gratiam Mæcenatis ſui, qui fuit e genere Procerum de Drazicz, memorias hujus proſapiæ non modo parte poſteriore Capitis ſecundi, ſed & Capite tertio narrat, quæ propria ſunt Franciſci, deſiderantúrque in hoc codice, quemadmodum & illud, quod Ottokarus ad Romanum Imperium expetitus fuerit.

culus ruine remurmurans (*n*) non negetur. Principes igitur *Alamanie* Imperatorie dignitatis culmen fine prefide profpicientes fuccumbere, furda aure hoc pertranfire noluerunt, fed miffis internunciis in unum convenientes Dominum *Rudolfum* Comitem de *Habilberg* (*o*) virum utique bellicofum & ftrenuum deliberatione previa in advocatum facri imperii concorditer elegerunt; In tantum enim corda modernorum ambitionis nubilo obumbrata funt, quod ea, que maligna manus occupat, recuperari difficulter poffint. Vir igitur ftrenuus *Romano* imperio non inconfulte preficitur, qui fibi querere quietem nefciat, quoadusque invafores imperii debite feveritatis mucrone compefcat. Rex denique *Rudolfus* mox imperium adeptus cepit repetere, que ad ipfum cognovit a iure & bona confuetudine pertinere; fed quia *Fridericus* Dux *Auftrie*, & *Ulricus* Dux *Karinthie* fine heredibus, iure naturali ipfis in terris fuis fucceffurus, (*p*) deceſſerant, *Rudolfus* Rex Regi *Ottakaro* nuncios litteris informatos direxit, & ut fibi *Auftriam*, quam tenuit, ceterasque terras, utpote ex decretis Imperialibus ad Imperium devolutas, refignaret, cum debita manfuetudine poftulavit.

Sed quia contriftat mentem fibi fermo repugnans, imperialibus perlectis litteris iocundum vultum rex nunciis oftendit, & qualiter congrue invifis refponderet fermonibus cum diligentia cogitavit, regiam enim decet clementiam nuncios quamvis moleftos vultu fereno evadere. Sed quis tam fructuofe dignitatis titulo ad unius iuffionis vocem fine difficultate renunciat, (*q*) aut quis tam utilium terrarum dictarum fine vi exactionis letus refignat Dominium? Deliberatione igitur previa Rex terras refignare noluit, fed nuncios, qui venerant, decenter honoratos ad regem remifit; *Rudolfus* Rex igitur furore repletus validum exercitum congregavit, ad debellandum regem Bohemie opportuno tempore feftinavit, quod audiens rex (*r*) donativa diftribuit, & magna bellatorum convocata multitudine *Romano* Principi circa metas *Auftrie* obviavit. *Reges armantur, utrilibet arma parantur ... Ambo pugnare cupiunt, populum trucidare* Difponunt, fed pro ordinanda concordia utrobique partes fuas Nobiles interponunt, divina igitur favente clementia delata (*s*) diffenfionis materia reges convenerunt, & qui paulo ante difcordes fuerant, pacis ofculum prebuerunt. Rex denique *Auftriam* cum terris adjacentibus refignavit, & ab eo-

(*n*) Creberrime author hac voce *remurmurare* utitur, quæ illi idem fignificat ac *refiftere*, *reniti*. (*o*) Cod. Steh. *Habelberk*. (*p*) Rectius Stehlik. Codex: *fucceffuris*. (*q*) In Cod. Stehl. periodus hæc prætermiffa. (*r*) Supplet idem Codex: *Bohemie*. (*s*) Cod. Stehl. *dilata*.

eodem honoratus magnifice ad propria remeavit, verumtamen fedus pacis, quod inter utrumque ordinandum nobiles decreverunt, per heredum suorum contractum matrimonii duraturum iugiter firmaverunt, *Rudolfus* (t) duxit *Agnetem*, (u) *Guta* (x) que nupsit *Wenceslao* puero existenti; hinc cresunt gaudia genti Bohemorum, sed proh dolor! pauco tempore sic contracta duravit amicitia duorum. (y) *Raro vicini bene stant simul aut uterini -- Fratres, tranquillos demon fore non sinit illos. --* Nec inconsulte pretermittendum arbitror, quod sub anno Domini millesimo ducentesimo LXXI. *Wenceslaus* nascitur, & eodem anno *Guta Romanorum* Regis filia, que eidem nupsit, postea similiter generatur, in hoc tamen una ab altera differt nativitas, quod *Wenceslaus* circa festum sancti *Wenceslai* in lucem prodiit, *Guta* vero ante eum in die beate Gertrudis nata fuit.

Sequitur de conflictu regum, in quo Ottakarus, fraudulenter derelictus a suis, interiit.

Capit. VIII.

Quoniam autem res facta humanis mentibus nonnunquam penitentiam ingerit licet tardam, *Ottakarus* Rex reversus in *Bohemiam* predictas terras se resignasse doluit, & quorundam suorum animatus (z) consiliis ipsas recuperare, aut omnino perire decrevit. Hec eo cogitante exercitus congregatur, & mox citra (a) Danubium Ducatus *Austrie* rapinis & incendiis devastatur. Quidam autem (b) *Australes* ad hoc ipsum faciendum *Ottakarum* induxerunt, qui ipsum terras easdem resignasse sincero animo doluerunt. *Romanorum* rex igitur dampna suorum equanimiter pertransire noluit, sed congregata bellatorum multitudine in metis *Moravie* regem debellaturus robur sui exercitus collocavit; prefixo ergo die prelii utriusque exercitus, cunei congrediuntur, & prout eventuum exigit varietas, non pauci pugnantium hinc inde in ore gladii feriuntur. *Haste vibrantur, campique cruore rigantur, -- Hy prosternuntur, hy sicut aves capiuntur, -- Ense cadunt plures Bohemi multi quasi --* (c) fuge presidium quesiverunt, qui & regem suum in medio adversariorum cum paucis viriliter pugnantem turpiter reliquerunt. Sed quia paucorum contra plures diu durare nequivit rebellio, rex (d) pugna lacessitus tandem capitur, & captus contra honestatem reipublice cito iugulatur, (e) de

(t) Idem: *namque Rex.* (u) Idem: *filiam Ottokari.* (x) Idem: *filia Rudolphi.* (y) Idem *dominorum.* (z) Cod. Stehl. *armatus.* (a) Idem: *circa.* (b) Idem: *cuius.* (c) Idem addit: *fures.* (d) Idem addit *forti.* (e) Idem: *anno Domini MCCLXXVIII. in die beati Ruffi Martyris.*

de cuius morte, ut aiunt, *Rudolfus* Rex vehementer doluit, & in *Znoyma* circa fratres *Minores*, poſtmodum transportandum in *Bohemiam*, corpus eius tumulari mandavit. *O rota fortune, rota mobilis ut rota lune -- Cur admiſiſti quod rex caderet nece triſti. -- Quem ſublimaſti tantum, cui ſubpedetaſti -- Terras vicinas, ipſius cede ruinas -- Factas multorum fore non dubito populorum. -- Mors immatura, mors aſpera, mors quoque dura, -- Dic cur Ottakarum factis & nomine clarum -- Hinc nece tam triſti feſtina nimis rapuiſti, -- Invehor in gentem de rege ſuo fugientem -- In bello forti; maledic Deus alme coborti, -- cui Dominus credit, & eo pugnante recedit, -- Quod ſi pugnaſſet, nunquam mala tot toleraſſet, -- Gens nimis afflicta pereat cito ſtirps maledicta, -- Que ſic deliquit, regemque perire reliquit, -- Qui bene viciſſet hoſtem, nec ibi cecidiſſet, -- O gens ſtulta nimis, iamiam ſuccumbis in imis, -- Jam proſtrata peris, ſine rege ſubire mereris, -- Plus tibi quam forti, tibi plus minus imputo morti -- Principis interitum, --* a quo fugiſti, & eum utique hoſti crudeliter ſuccumbere permiſiſti. *Sic cito rex iſte periit, cui gaudia Chriſte -- Tecum procura, nec in eternum peritura.* Amen.

Quomodo Rudolfus Romanorum Rex Bohemiam intraverit & Marchionem Brandeburgenſem ibidem pro Capitaneo conſtituerit.

Capitulum IX.

Occiſo autem (f) rege *Ottakaro Bohemi* ad propria inglorii redierunt, & poſt modica intervalla temporum propriam terram vaſtare rapinis, incendiis inceperunt. (g) Eſt enim gentis huius noſtre conſuetudo peſſima, vel potius corruptela, quod cum contra hoſtes venire, vel forſan redire ab eisdem properat, terram propriam hoſte ſeverior vaſtare feſtinat, & qui hoſtium eſſe debuerat propulſator, vicinorum ſuorum hoſtilis efficitur populator; Audiens autem *Rudolfus* Rex, ipſorum (h) inſolenciam aliis pretermiſſis negociis cum multa milicia proficiſcitur in *Bohemiam*, caſtra metatus autem circa *Zcedlicz* ſuum exercitum collocavit, & miſſis nunciis pociores *Bohemie* ad ſe venire mandavit; hoc utique idcirco factum creditur, ut videlicet incommodis genero ſuo adhuc infanti affuturis conſuleret, & tutore inibi conſtituto in pace regni incolas conſervaret. Audita autem nece *Ottakari Otto* illuſtris *Brandeburgenſis* Marchio cognomine *Longus* exercitum convocavit, ac inde proficiſcens *Wenceslao* iuveni ſuo conſanquineo exhibiturus, ut puto, preſidium, venire in *Bohemiam* feſtinavit. *Romanorum* Rex vero hoc intelligens ſub

(f) Cod. Stehl. *proh dolor.* (g) Idem: *ceperunt.* (h) *Bohemorum.*

ſub forma pacis ad ſe Marchionem vocavit, diverſisque hinc inde conſumatis tractatibus de conſenſu Baronum *Bohemie* totius regni gubernacula ſibi cum fiducia commendavit, ſic itaque Principes pacata mente ad (i) ſe invicem diſceſſerunt, & *Saxones* cum Marchione ſuo recipientes ſe in munitionibus tutelam ſibi regni *Bohemie* aſſumpſerunt. *Wenceslaus* autem civibus *Pragenſibus* pro tempore cuſtodiendus traditur, a quibus, ne ad Marchionis poteſtatem perveniat, cum diligentia cuſtoditur; tandem Marchio ſuorum fretus conſilio ipſis civibus villas regni perpetuo iure poſſidendas diſtribuit, & per hunc modum puerum ab eorum extorquens manibus ipſum in *Beyzdez* (k) caſtro fortiſſimo quibusdam ſibi de terra Capellanis adiunctis & famulis moraturum pro tempore collocavit. Medio tempore Marchio revertitur in *Saxoniam*, & qua tueretur regnum *Bohemie*, ſecum reduxit competentem militiam, cum quo venit dominus *Ebyrbardus* Brandeburgenſis (l) Epiſcopus vir in armis ſtrenuus & ſanquine generoſus; nec mora puer in ipſo caſtro diverſorum defectuum laceſſitur anguſtia, & fere tota, que ſibi adiuncta fuerat, per importunitatem *Saxonum* ab ipſo cognita removetur familia. Sed quas putas dilicate puericie inter gentem incognitam eſſe delicias, que tot adverſa ibidem ſuſtinuit, ut mater eius, que etiam cum ipſo venerat, dilecte proli irrogatis opprobriis faſtidita recederet. *Sic inter gentem duram ſatis ac furientem*, (m) -- *Manſit manſuetus, ſed non quivit fore letus.* -- *Quando ſemotos a ſe vidit ſibi notos,* -- *Eſt igitur triſtis puer in defectibus iſtis.* -- Quos in hac etate ſuſtinuit, dum in medio terre proprie ſolus in contubernio aliene nacionis (n) remanſit. Poſt hec Marchio *Wenceslao* puero aſſumpto ad propria redire diſpoſuit, & Domino *Erbyrbardo* (o) Brandeburgenſi Epiſcopo vices ſuas in regno, tanquam Capitaneo recommiſit. *Sic vice tutoris manet hic Saxo brevis oris* -- *Linque velocis, ſubtilis erat quoque vocis* -- *Saxo recolligit* (p) *os, Bavarusque loquens boat ut bos,* -- *Exaltans vocem graſſam* (q) *nimis atque ferocem.* -- *Hinc tua vox Saxo redolet Bavaro quaſi Saxo* -- *Undarum ſtille, quia non intelligit ille* -- *Linquam Saxonicam, ſicut nec noctua picam,* -- *Et velud in ſompnis agnoſcit Bavarus omnis* -- *Saxonie verba, ſi dulcia ſint vel acerba,* -- *Quamvis Teutonici poſſunt ambo benedici,* (r)

Quo-

(i) Cod. Stehl. *a ſe.* (k) Idem: *Byzdez* hodie Bezdiez in diſtrictu Boleslavienſi. (l) Idem: *Brandenburgenſis.* (m) Rectius idem *atque frementem.* (n) Idem *alie nacioni*. (o) Idem *Eberbardo.* (p) Id eſt: contrahit. (q) Idem *groſſam.* (r) Ex his conjicitur, quam multum diverſa adhuc ea ætate fuerit dialectus inter Bavaros & Saxones, quam

Quomodo in Saxoniam puer septennis ducitur, & diversis angariis ibidem affligitur.

Capitulum X.

Post obitum igitur Patris *Wenceslaus* septennis in Saxoniam ducitur, ubi nonnunquam cum his, qui secum iverant, fame & inedia lacessitur, regalibus namque ibidem destitutus solaciis *Sepe caret victu, quod erat miserabile dictu, -- Cum surgit mane caret esuriens puto pane, -- Contritis pannis ibi mansit pluribus annis. --* Simplici (s) tunica quandoque induitur, & lineis vestibus sibi denegatis solis laneis contentatur. Inruptis calciis (t) frequenter (u) apparuit, quod pro emendacione eorundem dare numisma non habuit. O regalis celsitudo cur tantis molestaris angustiis, o proles magnifici germinis usque quo tam perniciose deiiceris, o regie propaginis iuventus tenera, cur ab his, qui te fovere debuerant, contempta calcaris. *Sic contempta peris, & ab illis vincta teneris, --* quos eo (x) tuos emulos fecisti, quo te tuaque eorundem manibus tradidisti, sed quis erumpnarum, quas ibi passus es, molestias ad plenum valeat enarrare. Puer equidem crebrescente inedia sic ad extrema ducitur, quod corporalis sibi necessitas sepius denegatur, hec omnia innate sibi mansuetudinis non immemor patienter sustinuit, & coexulibus suis ne turbati deficerent, iocundum vultum frequenter ostendit, mentis sue angustias celare, se ipsum cohibendo, nititur, fideles quoque suos, crebro simulando leticiam, consolatur. *Sed mihi dic Christe, quid postea fecerit iste --* In exilio positus? iuvenilem etatem moribus & vita transire cepit, quod ceteris, ut moris est, mundana solacia querentibus sequestratus pro tempore a sodalibus penetralia solus appetiit, & pressuram deflens sui exilii statum suum Deo & beate Virgini orando profusis lacrimis recomisit & dixit: *Sim tibi commissus Deus omnipotens, & abyssus -- Me pressurarum iuvenem non obruat harum, -- Me quoque Virgo pia redimas a clade Maria, - - Qua pereo mestus; mihi gratior esset honestus - - Finis in hoc mundo, quo mole meroris habundo, - - Quam fastiditam dudum sic ducere vitam. - -* (y)

Quo-

quam plurimique germanicarum dialectorum in unicam pene hodie transformatarum vicissitudinem non alteri debemus, quam enatæ typographiæ, ut plures eruditi Viri sentiunt. (s) Cod. Stehl. *simplicique.* (t) Idem: *Irruptis calceis.* (u) Idem addit: *pes.* (x) Idem: *ex eo.* (y) Hi sex versus absunt ab exemplari Stehlikiano.

Quomodo Bohemia in absentia regis destructa fuerit.

Capitulum XI.

Sed quoniam alieno raro sine murmure quis obedit imperio, ubi sub conditione simili importuna est dominantis exactio, incole regni *Boemie* rebelles *Saxonibus* esse ceperunt, & eos privatis quibusdam celebratis conciliis (z) evadere decreverunt, quos paulo ante ad gubernandam terram concorditer vocaverunt, gens igitur genti molitur insidias, totaque terra subiecta periculis per incendium destruitur, & rapinas; in villis habitantes ad munitiones confugiunt, quia qui vagantur extra menia molestiis variis afficiuntur, & pereunt, sed & raro quis in locis munitis potest habitare pacifice, diabolo namque intestina bella procurante, qui unanimes iam simul bibunt & comedunt, mox subitis quibusdam succensi (a) furoribus se mutuo persequendo occidunt, latrocinia plerumque frequentantur, & spolia, & subito tota terra facta deserta & invia. Regnum luxit, & lanquivit, (b) & qui pacifice viveret, unus ex millibus reperiri vix potuit, ville pereunt, civitates deficiunt, castra quoque mutuo se destruendo succumbunt, divites capiuntur, pauperes occiduntur, iuvenes & virgines, senes cum iunioribus miserabiliter opprimuntur, transeuntes per semitam undique cessaverunt, & gramina succrescentia tritas vias in solitudinem redegerunt. *Clerus calcatur, contempnitur & spoliatur, -- Obsequium Christo, regno mansurus in isto, -- Reddere se credit, qui claustrorum bona ledit, -- Qui non predatur, hic inscius (c) esse putatur, -- Est violare fidem lex, & modus omnibus idem, -- Excedit metas fallendo quelibet etas.* -- His denique fieri incipientibus. *Rusticus armatur, & pugnat, dampna minatur, -- Imperat atque sevit, qui porcos pascere suevit.* -- Hii etiam regnum Bohemie nacta opportunitate vastare inceperunt, qui paulo ante hircos mactare, panes pistare, & nihilominus veteres reparare calceos acquirendo victui necessaria consueverunt.

Sequitur de fame maxima, que illis temporibus fuit in Bohemia. (d)

Capitulum XII.

Quoniam precedens periculum nonnunquam male sequentis consuevit existere incentivum, in his malis per totum regnum victualia defecerunt. *Nam sine cultura campi steriles iacuerunt,* -- fame igitur urgente tanta pestilentia in terra prevaluit, quantam retroactis temporibus, prout a senibus didici, nullus inibi expertus fuit, non habentibus enim homi-

 nibus

(z) Idem: *consiliis*. (a) *succensis*. (b) & *elanguit*. (c) Idiota, ineptus, hebes. (d) C. S. addit: & *in aliis terris*.

nibus unde viverent, variis herbarum vefcuntur generibus, ne famis anguftia fatigati repente perirent, fed nunquam humana natura diu fubfiftere poteft feno pafta vel graminibus, nequaquam, cum igitur confueta hominibus fubtrahuntur, qui iam vivi ambulant. *Proftrati fubito veluti pecudes moriuntur, -- Maxima pars gentis moritur cito pane carentis. -- Mater triftatur, dum fame puer trucidatur. --* O inaudita famis anguftia, mulier quedam materni affectus immemor infantem fuis adherentem uberibus interficit, quatenus ipfius faturata cadavere inducfare paulifper miferam vitam poffit, equorum, ceterorumque animalium morticinia cruda, & infulfa more canum de offibus rodentes plerique comederunt, & tanto vehementius morientes catervatim corruunt, quanto fame cogente ad inconfuetam alimoniam fe convertunt. in afpectu filiorum parentes fame pereunt, & morituri iam mortuis fine medio moriendo fuccedunt, ex fetore cadaverum aer inficitur, & qui forfan amplius vivere poterat fetido thabefcens aere, fubito fuffocatur, frater fratri fepulturam preparat, quem moriendo fequi vel forfan prevenire fine mora feftinat. *Eft fermo durus, ubi defuncto moriturus -- Exequias preftat, cui mors certiffima reftat. --* Cimiteria pro fepultura deficiunt, & qui defunctos fepeliant, tedio affecti, iam inveniri vix poffunt; magne igitur fovee fodiuntur, in quas multa (e) defunctorum cadavera bigis inceffanter adducta proiciuntur. Accidit quemdam Medicum, ut putabatur mortuum, in preparatam mitti foveam, in qua refumptis quantulumcunque viribus per trium dierum fpacium carnem rodebat humanam, qui poft hec femivivus extrahitur, fed quanto tempore fupervixerit, ab omnibus dubitatur, arefcentibus itaque pre timore hominibus pars afflicte gentis natali folo relicto ad circumiacentes terras fe tranftulit, ubi vite neceffaria arte, qua potuit, inter gentem incognitam acquifivit, fed dum vitam prorogare in terra aliena cogitat, propter novitatem ciborum & (f) aeris morti celerius appropinquat. Sed fruftra foris vita queritur, que definitiva data fententia mox domi morituro negatur. Quis enim, nifi mentis inops, hodie moriturus in *Bohemia* vite fue fpatium, fi poffet, non prorogaret in *Auftria? Si vinci poffet fic mors, vix ullus obiffet,* fed quemadmodum homines in *Bohemia*, fic procul dubio evadere mortem non poffunt in *Auftria.* Nec ex famis folius anguftia tanta, Deo permittente, venit peftilentia, nonnunquam etenim fubitanea morte quis moritur, in cuius ore panis & nummifma in marfubio invenitur. *Materiam flendi preftat genus hoc moriendi -- Quo moriens comedit, & qui fe vivere credit, -- Ex ifta gente moritur comedendo repente.* (g) Quo-

(e) C. S. *multorum.* (f) Idem: *vel.* (g) Hos tres verfus & unum e fuperioribus p. 15 accervavit Francifcus, & fuo c. 4 illigavit.

Quomodo monaſterium in Scedelicz eisdem temporibus ad extremam egeſtatem pervenerit?

Capitulum XIII.

Eo tempore per totum regnum *Bohemie* monaſteria deſtruuntur, & quorum progenitores fundaverunt eccleſias, hi crucifixi patrimonio moliuntur inſidias. Dona (h) eccleſiaſtica per reproborum violencias diſtrahuntur, & ubi ſex perſone prius copioſum victum habuerant, ex hoc due difficillime nutriuntur. (i) Monaſterium ſiquidem *Scedlicenſe* ad tantam devenit inopiam, quod nihil penitus ibi remanſerat, unde fratres ſuam poſſent evadere egeſtatem, grangie ipſorum perierunt, ſtructure corruerunt, & villis ſpoliatis cenſum de pauperibus ſuis tollere nequiverunt. Non habentibus igitur fratribus unde viverent, mobilia venduntur, & clinodia Monaſterii iudeis ſub uſurarum voragine exponuntur, auxilium amicorum queritur, ſed qui perituro ſuccurrat monaſterio, nullus penitus invenitur, quid amplius conſumptis hiis, que habere poterant, annona deficiente panem de multis granorum generibus congeſtum cum gratiarum actionibus fratres comederunt, panis rudis, potus tenuis, alius quoque victus dabatur miſerabilis, cibaria, brutis apta, monachis preponuntur, quia piſa, olus, rapule, ſi tamen habentur, oleo aut adipe rariſſime condiuntur. *Piſcis raro datur monachis, cum non habeatur -- Copia nummorum, compeſce Deus reproborum -- Qui ſpoliant, mentes, monachos pie reſpice flentes, -- Hiis bona largire nec eos ſic mitte perire, -- Debilis eſt victus monachorum ſic & amictus, -- Eſt multum durus, & humi poſitus quaſi murus -- Erigitur ſurſum, talem monachi puto curſum -- Sumptibus & pannis tenuerunt pluribus annis. --* Fratres vero mire manſuetudinis dum diu talem patienter in domino ſuſtinuerunt (k) miſeriam, paucis domi remanentibus, ad alias domos ordinis diſperguntur, ut in eis pro tempore ſtarent, & ſic proprii monaſterii preſſuram ſaltem per ſuam abſentiam relevarent, ſed victu inibi omnino deficiente vaſa, que divino cultui dedicata fuerant, cum gemitu, exponuntur, & ea que recedentes reliquerant, domi remanentes conſummere compelluntur. (l) Fratres igitur ordinis convenerunt, & inito conſilio ipſum monaſterium redigere in grangiam ſimplicem decreverunt, quatenus tribus, aut quatuor perſonis ibi habitatio fieret, ubi propter defectus innumeros magna fratrum congregatio manſionis commodum viteque neceſſaria non haberet. Quidam

(h) Idem rectius *bona*. (i) Abhinc tota periodus uſque ad vocem *grangie* in Steblikiano Codice ſcribæ oſcitantia omiſſa eſt. (k) C. S. *ſuſtinuiſſent*. (l) Abhinc omnia uſque ad finem hujus capituli omiſſa ſunt in codice Steblikiano.

dam autem saniori suffulti spiritu hoc dederunt consilium, ut Dominus *Walthenius*, qui ex tunc ipsi monasterio prefuit, vir quidem visum habens debilem, absolveretur, & alius ad laborandum habilis canonica electione previa eidem in officio succederet, qui destructo monasterio cum sollicitudine debita subveniret. Quo absoluto frater *Heidenricus* in Abbatem eligitur, (m) sed destitutionem perpendens monasterii oblatam curam suscipere verebatur, qui tandem auctoritate ordinis compulsus humeros iugo difficulter supposuit, & amplius de Dei misericordia quam de propria confisus industria, cum omni diligentia sibi commissi monasterii negocia dispensavit, *sed mox Abbatem perduxit ad anxietatem - - officii cura, quando desunt sibi plura*, que fratrum necessitas requirebat, ipse paulisper semotus ab aliis paupertatis sue honus nonnunquam cum lacrymis deplangebat, sed super quem requiescet spiritus meus ait Dominus, nisi super humilem, & contritum corde, & trementem sermones meos. Dominus nimirum huius viri humilitatem respiciens cum eo erat, & misertus ipsius omnia eius opera prospere dirigebat, largitatis siquidem sue sibi Dominus manum aperuit, ac in bonis suum replens desiderium campos illius habundantia ubertatis replevit. *Comparat hic villas & res sibi congregat illas, - - Quas distraxerunt alii, qui forte fuerunt - - Ante malis dediti, nec eis potuere reniti. - -* que permittente Deo totam occupavere Bohemiam. Benedic *Heidenrice Mariam. Que te ditavit, & ab exilio revocavit - - Predilectorum tibi conventum monachorum. - -* Sed quantum temporibus Abbatis huius monasterium profecerit, quantumque non tam rerum terrenarum substantia, quam disciplina monastica postmodum habundaverit, opitulante Deo presentis laboris executio in sequentibus declarabit. *Abbas mutatur & paupertas relevatur, - - Claustri destructi monachi cecinere reducti - - Devotas Christo laudes Abbate sub isto.*

Quomodo rex Wenceslaus ad regnum redierit, & cum ingenti gaudio susceptus fuerit.

Capitulum XIIII.

Adhuc *Wenceslaus* iuvenis nexibus exilii detinetur, & qui regni vacillantis succurrat occasui raro aliquis invenitur. Tu autem Domine Deus oculos pietatis respice, & ne tota gens pereat, dexteram tue maiestatis ex-

(m) Ex his Sedlicenses & Abbatum suorum seriem, & historiam monasterii sui redintegrare poterunt, Kapihorskius enim neque de his duobus Abbatibus, neque de periculo abolendi & in grangiam seu predium aut villam convertendi monasterii quidquam novit.

extende. *Subvenias flenti, populo ſuccurre cadenti, -- Compeſcas guerram, que diſtruit* (n) *undique terram, -- Reſpice turbatos rebusque ſuis ſpoliatos, -- Fac cito gaudere, Wenceslaumque videre -- In regno regem, cui conſule condere legem, -- Qua confundantur reprobi, iuſti foveantur. --* Sed (o) quia amore huius iuvenis preſentem laborem incepimus, tempus exigit, ut ceteris omiſſis anfractibus ipſius geſta ſcribendo ammodo in dictamine procedamus, ne dum hiis, que non ſunt noſtri propoſiti moroſe intendimus, minus neceſſariis intenti ad ea, que decrevimus, tardius veniamus, quanto enim in ambagibus viator circuit tanto intentionis ſue metam haut dubium tardius apprehendit, anchoram igitur mentis illuc non inconſulte proicimus ubi tempeſtatis hora, tranquillitatis preſidium nos habituros ſperamus. *Cunctorum dominum depoſco, quod hunc peregrinum -- Me faciat clare ſcribendo domum revocare, --* Quatenus gens hec, que ab extraneis conculcatur miſere, ipſius ſaltem preſencia utcunque conſolata valeat reſpirare. (p) Divina igitur clementia favente nobiles regni ultra Domini ſui abſentiam ſuſtinere nolentes conſilium inierunt, & ad Marchionem *Brandeburgenſem* deſtinantes nuncios regem ſuum ad terram remitti ab ipſo cum debita reverencia pecierunt. Marchio autem preces nobilium admittere renuit, quod in tutela regni *Bohemie* ſe multa impendiſſe, dampnaque percepiſſe non modica allegavit, & dixit: ſi de hiis nobis recompenſa facta fuerit, rex veſter, quem petitis in terram ſuam nullo obſtante redibit. Sane nuncii ſpe ſua fruſtrati ſine rege ad propria redierunt, & ea, que a Marchione audierant, nobilibus in unum convocatis per ordinem narraverunt. Nobiles igitur periculo regni volentes providere, ſagaciter puerum ſibi preſentari pecierunt, promittentes firmiter, quod cum Marchione ſuper allegatis dampnis convenire vellent, ſi tamen ipſum puerum ſanum & incolumem invenirent. Fideiuſſoria igitur caucione intermedia puer in *Bohemiam* ducitur, qui exilii ſui anguſtiis extenuatus admodum debilis invenitur. Nobiles autem naturali ſuo domino quantumcunque debili pocius ſubeſſe, quam a comodato torqueri dominio eligentes, deliberacione previa cum Marchione formam concordie queſiverunt, cum quo tamen concordare ex tunc minime potuerunt. Puer igitur in *Saxoniam* reducitur, pro quo totum regnum *Bohemie* amplioribus, quam prius turbacionum ſtimulis agitatur. *Dic quantus luctus potuit fore,*

(n) Ita crebro ſcriba noſter *i* pro *e* reddit, C. S. recte habet *deſtruit*. (o) Hanc totam parentheſin uſque ad ſequentes duos verſus omiſit codex Stehlikianus. (p) Rurſum abhinc uſque ad verba: *Cum autem puer ad regnum vehitur &c.* omnia omiſſa ſunt in Codice eodem.

fore, quando reductus -- Exulat in penis puer in terris alienis. -- Gens etiam in eius recessu nequaquam gaudere poterat, que per ipsius presenciam, si mansisset, habituram consolacionis respirium se sperabat, raro etenim sine evidenti personarum, rerumque dispendio quevis terra naturali privari visa est Domino. Modicam (q) etiam rempublicam profecisse memini, quam pertractant, (r) quin potius dissipant dispensatoris consilia alieni: quippe qui propriis profectibus studiose innititur, commissorum quorumlibet nonnunquam executor negligens invenitur. Nobiles igitur *Bohemie* regnum amministratione sub (s) *Saxonum* videntes deficere, anxietatum hinc inde irretiti retibus ad marchionem nunccios remiserunt, & dampna, que allegaverat, ut rex remitteretur ad propria, refundere promiserunt. *Sic redit ad propria rex procurante Maria -- Quam, plus quam fari possim, cepit venerari -- Hoc mihi dixerunt, qui secum crebro fuerunt.* -- Cum autem puer ad regnum vehitur tota terra procul dubio infusa divinitus nove rore letitie ubilibet irrigatur, venienti regi nobiles occurrerunt, eumque de laqueo ereptum miserie cum ingenti gaudio susceperunt. *Exercendo chorum congaudet plebs Bohemorum, -- Quilibet exultat, rex* (t) *letitieque resultat, -- In gyro terre, quis posset dic mihi ferre -- Gaudia cunctorum, si scripta forent, populorum? -- Omnes letantur, puer atque senes venerantur, -- Regis presentiam venientis, lacrime periere gementis. -- Virgo fugando metus canit hinc & verna facetus -- Hinc manibus plaudit dum vocem principis audit.* -- atque videt vultum eius, qui de novo ad propria rediit & mestos letificavit. *Timpana tanguntur, cithare quoque percutiuntur, -- Voxque tube resonat, sonitum lyra tacta redonat, -- Mox mimi saltant, gaudet chorus, organa cantant, -- Arridet genti veniens rex, & venienti -- Alludit Domino populus veluti peregrino -- Leto, post vota congaudet nacio tota.* -- Anno igitur incarnationis dominice Millesimo CC. LXXXII. (u) rex iuvenis rediit ad terram, anno vero etatis sue XII.

Qualem se rex Wenceslaus exhibuit, quando ad terram suam reversus fuit.

Capitulum XV.

Quanto putas cor regis in medio letantium turbationis pungatur acu-

(q) Verosimilius legendum: *nullam* seu *medice*. (r) Et hic legendum: *perturbant*. (s) Transposita vox. (t) Rectius codex Stehl. *vox*. (u) C. S. habet anno *Millesimo* CCLXXXIII. præponitque hæc verba superiori periodo: *Cum autem puer ad regnum &c.* Ceterum Epitomator quisquis demum fuit hujus Chronici Spineæ Coronæ in Codice Stehlikiano descripti, ab hoc loco omissis plurimis capitulis ad fundationem Aulæ regiæ transiliit. Non omissuri vero sumus eo loco, quo Chronicon præsens exscribere denuo cepit, rem indicare.

aculeo, qui regnum suum penitus desolatum invenit, quod, dum relegaretur exilio, illesum & integrum dereliquit, quave mente exultare perfecte poterit, qui gentis sue afflictionem aspicit, quam alienigenarum importuna dominatio conculcavit, haud dubium, dum letitiam exultantibus apparenter exhibet pre distructione regni pressura quoque suorum fidelium intus meret, hic denique risus dolore misceri cernitur, dum sub serena facie homo interior prelo meroris torquetur. *Sepius est letus aliquis, sed postea fletus -- Letitiam sequitur, non semper ad astra venitur -- Deliciis mundi, gaudent etiam sitibundi, -- Respirando parum post finem tristitiarum, -- Letus tristatur intus. sic concomitatur -- Letitiam fletus, nullus valet esse quietus, -- Qui non turbetur, dum lecior esse videtur. --* In hiis omnibus *Wenceslaus* quasi agnus mansuetus apparuit, & iuvenilem etatem cunctis imitabilem exhibens, compositis moribus decoravit, mores suos & vitam ita composuit, quod in dicendis quibuslibet vel agendis debite mensure excessum a se cum diligentia relegavit, disciplinate, & uno modo semper se tenuit, & quo intuentes offenderet, nihil omnino in ipso apparuit, quia etiam nihil dignum reprehensione exercuit, admirandus pre ceteris cunctorum in se aspectum non immerito provocavit. Quem semel audivit vocem proferre nefandam, vel forsan vidit facientem rem reprobandam, *ipse pius Prenceps studuit vitare deinceps. Devotus Christo sic semper vixit in isto*, quod in maturitate transcendens infanciam limina sanctorum crebrius visitavit, profusis lacrymis dominum exoravit, elemosinam quoque pauperibus *Cristi* nonnunquam propriis manibus cum hilaritate animi erogavit. Hic iuvenilis etatis admirare constantiam, hic vagabunde pvericie experire disciplinam, ipse puerorum ludis iocosis seu inanibus se raro immiscuit, ipse quo delectantur iuvenes prorsus vitare consuevit. *Omnibus est gratus, humilis, victu moderatus, -- Vestis enim plana contextus simplici lana, -- Nunquam partita variove colore polita, -- Vestivit puerum, quem vult tamen esse serenum. --* Vt non surdescat, & ut obloquentium linquas in se ipso vestium congruitate compescat (x) a pvericie sue tempore timorem domini in corde habuit, sanctis quoque honorem cum debita diligencia offerrens, ipsorum reliquias ubi eas habere potuit, cum omni studio congregavit, congregatas quoque auro, argento, & gemmis preciosissimis decoravit, in promissis se semper constanter tenuit, & avaritie vitium sibi nunquam dominari permisit. Porro divine ultionis sententiam semper & ubique suspicatus altare quoddam intus concavum sibi fabricari petiit, in cuius concavitate celo

(x) Abhinc ad verbum pene omnia mutuavit Franciscus c. 5 p. 16.

celo obducto nubibus fecuture tempeftatis expavefcens fremitum currendo velociter fe abfcondit, litteratum etiam quemdam ibidem delitefcendo tremebundus ad fe venire fecit, qui circa introitum altaris recubans aliquid fibi de verbis facre fcripture exponeret, eum quoque fancte exhortationis colloquiis ad devotionis gratiam provocaret, fuper hoc etiam altare facrofanctas diverforum fanctorum reliquias frequenter dum intraret, pofuit, quatenus ipforum fanctorum adiutus patrocinio, ictum fulgurantis hafte fecurus evaderet, & ferenitate aeris redeunte eo ardencius quo liberalius divinis laudibus inhereret, preterea unus de Capellanis *Albertus* nomine vir utique devotus in domino & regi familiariffimus quasdam iuvenilium annorum levitates in eo confiderans ipfum decenter femel alloquendo corripuit, qui mox correptoris emendatus colloquiis fe deinceps ab huiuscemodi levitatibus vigilancius cuftodivit, fed & fobria racione confulta fe aliquantulum exorbitaffe reperiit & per duorum annorum fpacium corpus fuum vefte cilicina caftigavit, quatenus carnis fue motus illicitos valenter compefceret, & rigorem iufte irrafcentis diftricti iudicis lamento penitentie ultroneus mitigaret. Poft hec redargutus a pluribus cilicium depofuit, & ufque ad mortem fuam ieiuniis & orationibus carnem fuam macerans inimici latentis infidias a fe viriliter propulfavit, modo puerorum nafcencia (y) cum delectatione comedit, & cattos videre, eorumque garritum audire, ex quadam confuetudine exhorruit. In augmento ecclefiaftici ornatus delectatus fuit, miffas quoque votivas cum magna reverentia puer exiftens audire confuevit, facerdotibus in Chrifto honorem exhibuit, & religiofos quoslibet iuxta qualitatem meritorum fuorum amare cepit, (z) gaudentibus congaudere didicit, & flentibus compaffionis fue clemenciam nonnunquam irrequifitus oftendit, fed quid huius iuvenis ad prefens immoramur virtutibus, cum in fortiori etate horum eminentiora fecerit, prout fequentis tractatus feries favente Domino declarabit.

Sequitur quomodo regina Chunigundis Moraviam venerit, ubi Zewiffius eius familiaritatem adeptus fuit.

Capitulum XVI.

Regno itaque *Bohemie* incendiis & rapinis totaliter devaftato fames, ut dictum eft, in tantum prevaluit, quod inter eos, qui remanferunt, in urbibus, raro quispiam victus corporalis neceffaria habere potuit, pociores igitur huiusmodi peftilenciam diu duraturam fufpicantes cottidianam fa-

(y) Id eft: *fructus.* (z) Etiam hanc periodum fuam fecit Francifcus.

familiam ſuam minuerunt, & ut expenſis parcerent, qui prius famulorum cetu circumſepti incedere pompoſe conſueverant, ex tunc ſolius mancipii ſollatio contenti fuerunt. Domina igitur *Chunigunda* regina, cum in *Bohemia* ſibi victualia deficerent, in *Moraviam* per quosdam informata ſe transtulit, ubi annis exilii *Wenceslai pueri* moram faciens in vite neceſſariis cum ſua familia defectus innumeros paſſa fuerat, erat autem his diebus Baro quidam de Bohemia *Zewiſſius* (a) nomine, quem culpis ſuis exigentibus rex *Ottakarus* proſcriptionis ſententia mulctandum duxerat, eum quoque cum tota ſua domo perpetui diſpendiis exilii irrevocabiliter deputarat, Hic rege *Ottakaro* defuncto *Chunigundam* reginam in *Moraviam* manentem adiit, cui non tam obſequiis prompcior, quam colloquiis familiarior ceteris militibus eſſe cepit, ſperabat etenim, quod ſtatum priſtinum recuperaturus poſſeſſiones ſuas in regno ſine difficultate reſummeret, ſi coram regina, quacunque calliditate adiutus, familiaritatis gratiam inveniret. *Sed quia de facili mutatur mens mulieris*, regina, ut aiunt, quibusdam artis magice ab ipſo illuſa fallaciis ipſum arcius (b) amans ſibi mox complacere ſtuduit, & quod in regem deliquerat, ipſi indulgens ex animo, eum inter cottidianam ſue curie familiam preſtanciorem ceteris deputauit, ſed quia mens imbuta fraudibus raro indultis contentatur limitibus, *Zewiſſius* in oculis regine ſe graciam inveniſſe conſiderans ampliora appeciit, & regine animum in amorem ſuum, quibusdam nigromancie conatibus ipſam circumveniens, provocavit. Dyabolus igitur malarum concepcionum intentator ſedulus voluptati utriusque venoſe (c) fraudis ſue opem adhibuit, & inter reginam & *Zewiſſium* illicitarum nupciarum comercium conſumari Paranimphus ſubdolus procuravit. Ex hoc regina *Zewiſſium* usque ad mortem non deſeruit, ſed ipſius voluntati acquieſcens iugiter ſtando ſecum in *Moravia* filium ex eo habuit, quem *Johannem* proprio vocabulo in fonte ſacri baptiſmatis appellavit, hic ſucceſſu temporis factus adoleſcentior ſeculo abrenunccians religioſa veſte ſe induit & in ordinem *Crucifixorum* (d) Chriſto militans in bonis actibus dies ſuos feliciter conſummavit. *Sawiſchius mundam ſic proſtituit Chunigundam -- Defunctique thorum maculat regis Bohemorum.* --

(a) Scriba noſter varie hoc nomen ſcribit, jam *Zewiſſius*, jam Zawiſſius, jam *Se* & *Sawiſſius*. Ab aliis paſſim Zawiſſius appellatur. (b) Ita crebrius pro *arctius*. (c) Legendum *venenoſe* aut *veneroſe* pro veneree. (d) Rectius Franciſcus c. 5 p. 16 *Cruciferorum*, qui hæc ſummo compendio transſcripſit.

Quomodo regina redierit in Bohemiam, & quomodo Sawischium regi Wenceslao reconciliaverit.

Capitulum XVII.

Porro regina *Wenceslaum* iuvenem ad regnum ſuum rediiſſe intelligens ipſum in ſcriptis placere tremebunda ſtuduit, quem, reatus ſui conſcia, viſitare perſonaliter non preſumpſit, nec immerito regis indignationis ſententiam ſe incurriſſe timuit, que tam perniciose degenerans ſervo ſuo in re tam nepharia conquievit. Quoniam autem facile mitigatur animi comocio puerilis, *Wenceslaus* more impaciens nunccios deſtinavit, & materno cupiens conſolare (e) intuitu matrem ad ſuam preſenciam generoſus iuvenis invitavit, venientem matrem puer benignus ſuſcepit, & tocius reatus immemor. *Rex Chunegundam matrem iubet eſſe iocundam, -- Sic puer in matre letatur, qui ſine patre -- Vixerat in penis prius, in terris alienis.* -- Sewischius denique non tam indignationem regis, quam iram regni nobilium expaveſcens venire in *Bohemiam* noluit, ſed in municionibus quibusdam *Moravie* latenter ſe recipiens pro recuperatione ſtatus ſui, regine litteras & nunccios deſtinavit, ipſa vero nacta opportunitatem materne blandiendo filium adire ſatagit, & pro reconciliando *Zewiſſio*, adiunctis ſibi quibusdam nobilibus, puero preces fundit. *Sed quoniam puerum mox frangit vox Mulierum,* Maternas preces rex exaudire non diſtulit, ſed illatas regno eidem clementer indulgens iniurias, ipſum ad ſuam preſenciam evocavit. *Sewiſchius* igitur de protectione regine confiſus, ſecurus regem adiit, & doloſe ſe humilians eo ſincerius, quo ſubtilius familiaritatis gratiam in audiencia principis acquiſivit. *Sewiſchius letatur, qui regi conciliatur -- Regine meritis, tamen hoc rogo, ſcire velitis: -- Quod iuvenes dudum ſervant in pectore ludum -- Quem tunc luſerunt, pueriles quando fuerunt -- Ergo conventum iuvenum ludumve potentum -- Declinare ſtude, ſed cum paribus tibi lude. -- Pluribus eſt una vox, ſi cum divite pruna -- Pauper homo comedit, raro cum pace recedit.* -- (f)

Quomodo Zewiſchius gratie regis (g) vixerit, & reginam legitime duxerit.

Capitulum XVIII.

Sewiſchius regie familiaritatis adeptus gratiam regina annuente curam

(e) Conſolari. (f) Adagium vernaculum etiam hodie uſitatum: pruna ſeu ceraſa cum potentibus comedere periculoſum eſt, quod paſſim dein nucleis inferiores ab iis impetantur. (g) Ita codex, ſed legendum in *gratia regis.*

ram ſibi Curie (*b*) aſſumpſit; cunctos quoque officiales, quos in eadem reperit de ſuis amminiſtrationibus mox removens. familiares ſuos eisdem in officiis ſingulis ſubrogavit, ſtatum curie pro ſua voluntate diſpoſuit, & qui ſuis mandatis reſilire preſumeret, inibi penitus nullus fuit. *Hos ſuplantavit, illos removendo fugavit,* tantum etiam ingratum de perceptis beneficiis ſe apparenter reddidit, quanto eos, qui ſue reconciliationis promotores ſtudioſe exſtiterant, hoſtiliter perſequens conculcavit. Porro de conſenſu Matris regem in tanta coarctavit cuſtodia, quod copiam loquendi difficulter ſibi habere poterant, qui pro exequendis ſuis negociis ad ipſius curiam veniebant, in cauſis quibuscunque finale reſponſum nullus plane habere potuit, niſi qui *Zewiſchii* patrocinio coram principe promoveri meruit, plerumque negocia ſua quispiam regi difficulter admiſſus expoſuit, qui non a rege, ſed potius ab ore *Zewiſchii* verbum reſponſive recipiens contentus receſſit. Rege tacente ipſe loquitur, & tocius regni ſolus negocia pertractans, ſemper plus rege timetur, ſolus diſpoſuit omnia, ſibi ſoli obediunt univerſa, omnia ordinat, omnibus imperat, totam quoque curiam pro libitu ſuo potenter *Vertit, & invertit, verſam vertendo revertit,* ſic etiam *Volvit, & involvit, que volverat ante, revolvit, -- Rex non curatur, Zewiſch magnus reputatur,* iſti debetur reverentia; qui veneretur regem, vel qui ſibi pro honore *exhibeat munus, non eſt in millibus unus. Sewiſchius* pueriles ludos regem docuit, quatenus eo ludente ſtatum regni pro propria utilitate diſponeret, ſibique familiares in ipſius regni non tam officiis, quam beneficiis exaltaret. (*i*)

Hunc quidem Camerarium, illum Burcravium, alium vero, quem ſublimare voluit, Marſchalcum, vel forſan Dapiferum ordinavit. *Nullum pincernam, nullum voluit fore vernam* Principis, qui ſibi diſplicuit. *Quosdam calcavit, ſed amicos magnificavit. -- Iſtos promovit, hos conculcando removit.* Ipſe igitur, cum cuncta ſibi licere conſpiceret, ratus ſe exauditionis dignum, regem adiit, & ut ſibi reginam copularet legitime, mellitis eum manuducens colloquiis, poſtulavit.

Rex vero adhuc iuvenis hoc expedire exiſtimans precibus poſtulantis ſine difficultate annuit, & matrem ſuam, cui id ipſum non diſplicuit, votis utriusque ſatisfaciens, pro conſorte legitima publice *Sewiſchio* deſponſavit, ut qui ad actum illiciti connubii prius conſenſerant, nuptiis celebratis legalibus ammodo licite comanerent. *Sic rex errorem revocans utriusque priorem, -- Zewiſchio munde de conſenſu Chunigunde, -- Deſponſat*

(*b*) Id eſt Aulæ Regalis. (*i*) Hæc tria capitula ſumma brevitate complexus Franciſcus, adeo ut tamen integras nonnunquam orationes Petri Abbatis transſcripſerit.

ſat matrem, poſt hec tenet hunc quaſi patrem, (k) -- *Ex hoc letatur Zewiſch, quod magnificatur -- Per mundi gyrum, non eſt tamen hoc puto mirum.* -- quod qui reginam, filio annuente, duxerat, nubilo repulſo triſticie, corde & animo plus ſolito exultabat, & quia humane ambitionis conditio plerumque inconſulte extollitur, dum in huius mundi favoribus, arridente fortuna, cunctis relegatis inproſperis, quispiam proſperatur; *Zewiſchius* vero tam regine familiaritatem, quam regis adeptus gratiam, nullum ſibi parem eſtimans, manus ſuas ad fortia cepit mittere, & Barones *Bohemie*, qui prius negociis regni prefuerant, clam palamque non fuit veritus perſequendo turbare, nec in hoc contentus eſſe voluit, ſed altiora aſpirans, herede regni irrequiſito, cuncta regni negocia iuxta ſue voluntatis arbitrium, ſicut antea, ordinavit, amici autem ipſius, quos in beneficiis regni ſublimaverat, de ipſo preſumentes magnas ex tunc ceperunt in terra exercere inſanias. *Hos conturbando, ſed & illos ſupeditando* (l) -- omnibus manus non ceſſaverunt inicere violentas. *Hii laſcivire ceperunt & reſilire* (m) -- *Nobilibus terre, ſic fiunt undique gwerre -- Inter maiores, quos turbant, & pociores. -- Ergo Jeſu Chriſte fac quod Zewiſchius iſte -- Sic compeſcatur, quod regnum pace fruatur, -- Fac me defunctos ſubito deplangere cunctos -- Devaſtatores, vel eorum corrige mores.* --

Quomodo rex Wenceslaus reginam Guttam duxerit, & de morte matris ipſius Chunigundis regine.

Capitulum XIX.

Quoniam autem *Wenceslaus* heres regni Bohemie, *Guta* quoque *Rudolfi* regis *Romanorum* filia tempore deſponſationis remurmurrante (n) infantia utriusque nondum erant apti connubiis, iſte cum matre redivit ad propria, illa vero cum patre manſit usque ad tempus etatis legitime delicacius educanda. *Sicque ſequeſtrati ſunt, qui fuerant ſociati -- Nexu legali iuvenes in tempore tali.* -- Anno igitur incarnationis dominice M. CCLXXXV. ipſe eſt annus *Wenceslai* XIIII. idem iuvenis aſſumpta matre, comitante quoque *Zewiſchio*, ſponſam ſuam viſurus in *Egram* proficiſcitur, ubi *Rudolfus* Rex *Romanorum* una cum *Guta* filia ſua ipſius adventum cum ſolempnitate congrua preſtolatur, quibus in unum convenientibus *Ambo letantur, utrilibet oſcula dantur, -- Meſta relegantur, amplexus continuantur.* -- Quid plura, Wenceslaus *mox iuvenum more gau-*

(k) Nuptiarum harum Zawiſchii cum matre Wenceslai nullam penitus Franciſcus fecit memoriam. (l) Id eſt: *ſupplantando*, ſeu *ſub pedes dando*. (m) Id eſt: *inſultare*. (n) Id eſt: *obſiſtente*, vel *impediente*.

gaudet, conſortis amore, tandem ad eam ingreditur, & conſueto interveniente commercio olim contractorum ſponſalium celebritas in nocte converſionis ſancti Pauli apoſtoli conſumatur. *Dudum contracta, ſic ſit* (o) *omnino peracta, -- Federa dictorum legalia ſunt puerorum* (p) *-- Vultu formoſa Guta nobilis, generoſa, -- Hoc nomen de re de iure meretur habere, -- Cum bonitate quidem Guta convenit, & ſonat idem, -- Hinc Guta ſive bona regali digna corona -- Qualibet etate ſuperat mala cum bonitate, -- Eſt Guta ſermone, bona morum conditione, -- Moribus, & vita, quibus eſt virgo redimita, -- Dogma pudica ſatis dat virginibus bonitatis -- Omnibus eſt grata regis de ſanquine nata, -- Ingrediendo thorum regi placuit Bohemorum -- Connubiis quorum rixe veteres Bohemorum -- Digne delentur, quas ſemper habere videntur, -- Contra Theutonicos pacisque quietis amicos -- Ex tunc Theutonica virgo conſors & amica -- Efficitur regis Bohemorum. Vincula legis -- Huius dignare pia virgo conſolidare, -- Vt vivant lete concorditer atque quiete. --* Porro *Zewiſchius,* qui cum rege *Wenceslao* ibidem venerat, pro preſumptione ſua indignationem regis *Romanorum* ſe incurriſſe ſenciens oppidum *Egrenſe* noluit intrare, (q) ſed manens extra urbis menia ipſe ſibi conſcius plus fuge, quam convivancium conſorcio ſe caucius adaptavit, tandem nuptiarum ſolempniis decenter peractis *Romanorum* rex, neſcio quid ſiniſtri de noſtris ſuſpicatus, ſuam deduxit ſecum filiam, & *Wenceslaus* rex cum matre ſua reverſus eſt in *Bohemiam.* Eodem anno religioſi viri fratres heremitarum ordinis ſancti *Auguſtini Pragam* venerunt, & de conſenſu domini *Thobie Pragenſis* epiſcopi ſe in eccleſiam ſancti *Thome* Apoſtoli in ſuburbio (r) receperunt, ubi usque hodie morantur, & *Chriſto* iugiter famulantur *fratres, qui vite fontem ſiciunt, heremite, -- Seu Wilhelmite,* (s) *qui vivunt undique rite, -- Pragam venerunt & continuo cecinerunt -- Gloria, laus, & honor tibi ſit Rex Chriſte redemptor. --* Eodem etiam anno *Chunigunda* mater Domini *Wenceslai* regis moritur. *Mortua conditur & in eccleſia ſepelitur -- ſancti Franciſci, quod dignentur reminiſci, -- Hi qui Maiores* (t) *ſunt fratres, atque Minores, -- Ac Wilhelmite, quibus eſt perfectio vite, -- Nec non ſigniferi* (u) *ſe-*

(o) Legendum: *ſic.* (p) Sæpe author vocem *puerorum* pro *libererum* illa ætate uſitatam accipit. (q) Hæc de Zawiſſio cum omnibus conſequentibus hujus Capituli rurſum prætermiſit penitus Franciſcus. (r) Hem! quam modica, & cum primis hac parte adhuc arctata Minor Praga fuerit, ut ſancti Thomæ eccleſia tum in ſuburbio ſteterit, in diplomatibus paſſim hujus eccleſiæ ſitus ejuscemodi verbis: *ad muros* aut *ſupra muros* indicatur. (s) Eo tempore etiam Wilhelmitæ vocari ſoliti, quod Wilhelmitis paſſim ſociati eſſent. (t) *Majores* tum dicebantur fratres Ordinis Prædicatorum. (u) Crucigeri.

secularis concio cleri, -- Qui cantavere pro defuncta miserere. -- Hinc Rex tristatur, hinc Zewischius lacrimatur, -- Hic matrem plangit, illum mors coniugis angit, -- Hii duo dum deflent, singultibus aera replent.

De adventu regine Gute in Bohemiam & de moribus virtuosis eiusdem.

Capitulum XX.

Quinto decimo anno etatis domini *Wenceslai* regis *Bohemie* fideles regni futuris precavere cupientes eventibus regem adierunt, & ut pro Domina *Guta*, que in pueritia eidem desponsata fuerat, regis *Romanorum* videlicet filia, sibi ammodo commansura, mitteret, ipsum consiliis, quibus poterant, induxerunt, ne videlicet regnum periclitari contingeret, si fraudibus trucidatus *Zewischii* rex quandoque nullo post se herede relicto repente periret. Ipse siquidem nunquam de vita sua plenam securitatem habere potuit, quamdiu importunum *Zewischii* Magisterium passus fuit. *Hac in pressura quid agat, sibi consule pura -- Virgo Dei genitrix, misero fer opem miseratrix.* -- Rex igitur fidelium suorum acquiescens consiliis differre noluit, sed missis nunciis *Gutam* consortem suam tenerrimam *Rudolfi* regis filiam honorabiliter invitavit, quatenus mutuo consolarentur consortio, & legitimis intervenientibus connubiis providerent de heredibus toti regno. Imperator autem more impaciens rem gestam prorogare noluit, sed instanti itineri adaptans necessaria filiam suam, competentem sibi adjungens familiam, genero suo regi *Bohemie* destinavit. *Hec quicunque legis, noscas, quod filia regis -- multum turbatur, dum de gremio separatur -- Patris turbati, sic ambo satis tribulati -- passim fleverunt, defuncti quando fuerunt.* -- Porro *Guta* dum in introitu suo terram desolatam inspiceret, vehementer ingemuit, & pauperibus, sibi occurrentibus, pressurasque suas sibi exponentibus, ex corde compatitur, & de emendatione status ipsorum se velle esse sollicitam, quamvis iuvenis esset, & tenera, maturis tamen verbis, compositisque moribus pollicetur. Ex hoc pauperes consolationem recipiunt, & non tam stabiliores, quam feliciores ammodo in adventu domine sue Salvatorem omnium benedicunt. Regine venienti rex obviare properat, ipsam quoque affectuose suscipiens in regni sui solio letanter collocat, & eam amplius dominam & reginam Bohemie ab omnibus appellari precipit atque mandat, sed quantam putas in curia regis ortam fuisse letitiam, ubi rex regine exultationem cumulat, & novarum nuptiarum celebritas exultandi materiam utrique conjugum amministrat? *Guta* adventus sui hilaritate regem exultare compu-

pulit, quam vice verſa regalis magnificencie intuitus ad letandum ingentis ſue leticia provocavit. Sponſus exultat, ſponſa letatur, & utriusque curie familia ad congaudendum letantibus incitatur, non enim poſſunt filii ſponſi lugere, quamdiu ipſis non dedignatur ſenſus hilaris comanere. Nec immerito etiam tocius regni incole iſtis letantibus exultandi ſumpſere materiam, qui ex eorundem gaudioſis connubiis heredes regni ſucceſſu temporis habuerunt, ac ipſis regnantibus proſperitate ſuffulti ab omnibus reproborum inſultibus ammodo quieverunt. Regina igitur de virtute in virtutem evidenter proficiſcens ſtatum curie ſue cum debita maturitate diſpoſuit, & eos, quos minus utiles reperit, removens, ydoneis perſonis & providis univerſa ſua negocia pertractanda commiſit, ex ingenita quoque ſibi induſtria talem ſe cunctis exhibuit, quod tribulatus quispiam ad ipſam veniens ſine conſolacionis remedio nunquam ab ipſa receſſit, utrique genti videlicet *Theutunice* ac *Bohemice* ita complacere ſtuduit, quod reprehenſionis notam, odiive materiam nullus in ipſa reperire potuit, inter gentes diſcordes communiter vivendo cunctis complacuit, quia cuiuscunque Ligwagii (x) foret quispiam, iuxta meritorum ſuorum differentiam honorem & commodum ab ipſa cottidie reportavit; nullum tempus inutiliter pertranſire voluit, ſed tempora miſcens temporibus nunc laudibus divinis cum debita veneracione affuit, nunc vero muliebribus intenta laboribus ocioſum panem comedere recuſavit. Domicellas ſuas vacare non pertulit, ſed ſingulis ſingula iniungens opera, illam texere, illam nere, conſuere doctrix ſedula erudivit.

Quomodo Zewiſſius clandeſtine regem Wenceslaum perſecutus fuerit.

Capitulum XXI.

Inter ea, que dicta ſunt, hactenus incomperte doloſitatis quedam machinamenta comperio, que, ammiracioni deditus, quorundam quoque emulacione territus, pandere procul dubio pertimeſco. Hec namque, formidine tactus, nequaquam deſcribendo proderem, ſi hec eadem lippis & tonſoribus iam cognita voce murmurantis populi non audirem, verumtamen que vulgi opinio clamoſo inſinuare preſumit preconio, hec ut ſcribendorum deinceps patefiat ſeries, ammirans & ſtupens preſenti tractatui interpono. Quis enim non usquequaque ammirando ſtupeſceret, qui inter aſſiduorum blandimenta amplexuum clandeſtine machinationis molimina, prius nunquam ſuſpicatus talia, inveniret. Ammirari nimirum ad

(x) Lege *linguagii*, id eſt *ſermonis* ſeu idiomatis.

ad plenum non sufficimus, dum *Zewischium* regi *Wenceslao* tam affabilium osculorum, tamque familiarium amplexuum blandiciis applaudere, sibique illudere apparenter cernimus, quem tamen sue vite insidias demoliri, fama volante publica, invenimus, o detestanda in aperto applausoris fallacia, o reprobanda insidiatoris occulti fraudulenta versucia! ubi alumpni sui sinceritati quis molitur insidias, & benefacienti regi miles perfidus internicionis (y) intuitu clanculo irrogare conatur molestias, sed quis ocultum insidiatorem publico hoste deteriorem dubitat? insidiantium siquidem iacula, me forsan sollicite muniendo, evaderem, sed ubi & quando & quociens essent iminentia presentirem, que utique precavere non valeo, dum unde & a quo adversa ventura sint, ignoro. *Nescio, si nostis, credo quod publicus hostis -- Vos minus offendit illo, qui clam reprehendit, -- Et minus infestus est, offensor manifestus. -- Quam qui persequitur secreto, non* (z) *bene scitur, -- Quod mala vitaret hec, que nocitura probaret? -- Qui blandis verbis nos decipiunt & acerbis -- Clam plagis cedunt, hi deterius puto ledunt, -- Quam si terrerent verbis, vel forte tacerent,* -- tanto quippe periculosius hostis persequendo officit, quanto dolose mentis versucias pacem redolentibus verbis vestit. Porro *Zewischius* eo contra se linquam populi murmurantis provocat, quo perverse cogitationis conatus manifestis quibusdam argumentis denudat, Baronum quoque mentibus, quos actenus conculcavit, inde se persequendi opportunitatem tribuit, unde pernotam huiusmodi fame sue detrahendi materiam populo preparavit, *Zewischius* autem contra se insurgentem parvipendens infamiam ut prius universa disposuit, & regie dispensator Curie pro suo arbitrio singula ordinavit, eo tempore amici sui terram spoliant, & ceterorum mentes nobilium contra se ultronei exacerbant, sicque fit, ut dum per importunitatem ipsorum regnum destruitur, usque ad celorum alta vociferantis populi gemitus elevetur.

Quomodo rex Wenceslaus in istis causis angustiatus fuerit, & de prima sua expeditione quam duxit in Moraviam.

Capitulum XXII.

Nobiles regni *Zewischii*, amicorum quoque eius, amplius equanimiter nolentes pertransire iniurias, consilium inierunt, & ut importunis eorundem, nacta occasione, remurmurarent (a) insultibus, plerique se elongan-

(y) Lege: *internecionis*. (z) Pro: *an non*. (a) Resisterent.

gantes a regia presencia non tam *Sewischii*, quam ipsius regis sui iussionibus rebelles esse ceperunt. Errores igitur longe peiores prioribus oriuntur, dum nobiles regni, qui fovere debuerant, pacis federa dissolventes domini sui contraire imperiis moliuntur, hoc denique quidam potestati *Zewischii* invidentes faciunt, quidam vero amore spolii occasionem sumentes, de nihilo se opponunt, hinc rapine & spolia in terra frequentantur, hinc innumera gravamina pauperibus, inibi habitantibus, assidue irrogantur, pauperes desolati de illatis molestiis moturi querelas ad Curiam regis veniunt, qui *Sewischio* prohibente adventus sui causas non permissi regi exponere, plerumque amplius ateriti (*b*) recedunt, quidam autem de curia zelo inflamati iustitie regem adierunt, & non tantum destructionem regni, verum etiam corruptam erga eum intentionem *Zewischii* sibi per ordinem narraverunt. Rex autem hec omnia verba servans in cordis sui archano contulit, & quod a fidelibus suis audierat cottidiana experientia sic esse cognovit. Magna igitur cor regis, hec considerantis, tacita tribulationum angustavit anxietas, dum ex parte una *Zewischii* fraudulenciam experimento didicit, ex alia vero parte nobilium suorum, insolenciam argumentis, percunctando, assiduis videre incepit. *Intus turbatur rex, atque foris tribulatur*, dum *Zawischium* non solum vite sue, sed & profectibus regni occultas insidias molientem reperit, & inobedientes nobiles suos spoliis & rapinis regnum devastantes agnovit. Sed dum hec tacitus intra semetipsum ponderat, quid e duobus eligendum expediat, puto, adhuc puer, & tenellus, ignorat. Nobilium namque insolenciam compescere nondum valuit, & *Zawischii* fraudulenciam insinuare cuiquam hominum non presumpsit, si *Zewischius* sinistre sue intentionis arcum periculosius contra eum tenderet, si experte fraudis suspicionis notam quibuscunque sibi indiciis apperiret; o puerilium annorum haut facile evadenda anxietas! o iuvenilis cordis absque dubio dampnosa perplexitas! hinc anxius regis torquetur animus hinc tribulatus ipsius concutitur intellectus, intus terrores, foris pugne. *O puer atrite iamiam circumspice, si te -- Quis queat eripere, vel ab istorum removere -- Fraudibus, hunc quere, sed & inventum reverere, -- Ut tibi solamen dignetur, sive iuvamen -- Ad presens ferre, quod cuncta gravamina terre -- Fortis compescas, & ab eius fraude quiescas, -- Qui te turbare vult, aut forsan trucidare -- Cor gere tranquillum, mentem quoque transfer ad illum, -- Vt te non spernat, Regem, qui cuncta gubernat, -- Nec cessare piam velis implorando Mariam, -- Vt te turbatum faciat cito letificatum.* Quamvis vero insidiator domesticus estimandus sit hoste manifesto

(*b*) Ita in MS. fortassis *territi* seu atterriti vel *attriti*.

nifesto crudelior, *Zewischium* tamen rex, familiarem se sibi exhibendo, delinire studuit, quatenus fraudulentos machinationis sue conatus dissimulando evaderet, & nihilominus suo mediante adiutorio molimina Baronum rebellium coherceret. Ecce senex, iuvenis etate quidem, fluctuans in eo iuventus apparuit, mentis vero industria se senem puer bone indolis demonstravit. Cum igitur in municionibus quibusdam marchionatus *Moravie* vastatores quosdam congregatos intellexisset, ipsorum cupiens dissipare conventicula *Zewischio* innotuit, (c) ut convocato exercitu secum in *Moraviam* procederet & ibi latrunculorum receptacula diminuens violata pacis commoda restauraret, *Zewischius* autem non tam Regis amore, quam hostium suorum emulatione animo ulciscendi exercitum convocavit, & una cum rege procedere in *Moraviam* festinavit.

Rex vero mente virum induens pacis cupidus latronum subvertere incepit tuguria, & eorum, quos arripuit, *hos decollari, sed & istos igne cremari,* nulla prece admissa mandavit. In *Reygrad* claustro monachorum in *Moravia* circa quadringentos latrones detinuit, quos una vice, decapitationis, suspendiive supplicio mulctandos, definitiva data sententia, condempnavit.

Hii denique, quod sine stupore referre non valeo, dum impetum inpugnantis exercitus festinaverunt evadere, nocturno tempore a munitione claustri clam descendere voluerunt, sed culpis suis exigentibus excecati divinitus per anfractus adiacentis nemoris usque mane vagantes, manus hostium, quos declinare decreverant, morituri mox intraverunt, sicque iusto Dei iudicio irretiti certatim conabantur succumbere, qui ausu temerario non fuerunt veriti crucifixi (d) patrimonium devastare. *Sic pereunt multi, qui per sylvas quasi stulti, - - nocte cucurrerunt, & ad hostes cras redierunt.* - - Deinde rex processit ad *Moravicalem Triboviam*, (e) ubi magnam spoliatorum multitudinem intellexerat congregatam. Hanc denique civitatem mox capiens *Fridericum de Schonburg* (f) turbatorem pacis compescuit, & ne amplius contra regem excederet, cautione fideiussoria obligavit, sed quia rapinas evitare noluit, a fideiussoribus suis detentus regie potestati presentatus fuit, rex vero quem meritis suis exigentibus mortis sententia condemnare debuit, misericordia motus, quorundam quoque mitigatus precibus, in dextra manu solum sibi digitum am-

(c) Intimavit. (d) Id est: Christi seu ecclesiarum. (e) Id est Triboviam Moravicam seu Moraviæ civitatem: (f) Erat tum Schonburgiorum seu Schowenburgiorum illustris & potens in Bohemia & Moravia familia, qui posterius Schomburgii & Schaumburgii dicti.

amputavit, quatenus ſic correptus ab importunitate ſua quieſceret, & pro miſericordia, citra debitum ſibi exhibita, regi de cetero ad beneplacita quelibet obediret. *Sic Fridericus eſt factus regis amicus.* Poſt hec in eodem marchionatu rex, alas ſuas expandens liberius, & reformationi pacis intendens ſtudioſius caſtra contrivit, municiones comminuit & conventicula reproborum potenter diſſipans, primiciasque expeditionum ſuarum Deo offerens, pacem inibi reſtauravit. Paccata *Moravia* Rex cum ſuis in *Bohemiam* letanter rediit, & quomodo inſidias reproborum ibidem compeſceret, ſpem ponens in Domino demum ſtudioſius cogitavit. *Sic rex ignavos cepit frenare Moravos.*

De ſecunda expeditione regis & de filio eius primogenito.

Capitulum XXIII.

Neſcit ceſſare, qui conſuevit ſpoliare, -- Si ſuſpendatur, vel cum gladio feriatur. -- (g) Quidam igitur latrunculorum hiis diebus in caſtro, quod *Hobenſtein* dicitur, ſe in metis *Moravie* receperunt, & conſuetis neſcientes deſiſtere vicinarum terrarum confinia rapinis & incendiis cottidie vaſtaverunt, rex igitur, querelis exacerbatus pauperum, eorundem latronum improbitatem refrenare diſpoſuit, & congregato exercitu ibidem figens tentoria, primo ſuburbium, denique ipſius caſtri menia intrepidus expugnavit, expugnata quoque fidelibus ſuis gubernanda cum fiducia commendavit, quatenus conſuetas ibidem rapinas compeſcerent, & in pace adiacentium terrarum confinia conſervarent, *ſic ibi ſervatur pax, & nullus ſpoliatur.* Sexto decimo anno etatis *Wenceslai* regis regine impletum eſt tempus pariendi, primogenitumque ſuum peperit, cui rex in ſacro fonte nomen patris ſui imponens ipſum *Ottakarum* appellavit, quatenus, dum filii vultum inſpiceret, occaſione nominis ſe ipſum ad imitandum patris induſtriam ex iugi memoria provocaret; Digne ſiquidem in memoriam filii verti debuit, qui progenitorum ſuorum metam transſcendens, dyadema regium tam glorioſis actibus in exemplum poſteris, dum viveret, decoravit. *Vulgus letatur, dum filius hic generatur, -- Hunc regnaturum confidens atque futurum -- Regni rectorem, ſi forſan progenitorem* perderet, ne heredis ſolatio deſtituta terra *Bohemorum* acephala remaneret; rex etiam primogeniture ſue ex ortu hilaris effectus, donativa diſtribuit, Deum quoque qui ipſum novi fetus magnificavit genimine, in omnibus ſuis operibus benedixit. Deus vero, qui cunctis terminum, quem non transgredientur, conſtituit, eundem *Ottakarum* primogenitum

(g) Id eſt: etiamſi exempla videat ſuſpenſorum, aut gladio percuſſorum.

eodem anno nativitatis ſue de carnis ergaſtulo evocavit; *Sic mors turbavit omnes, quos letificavit -- Exortus pueri. Studeas idcirco vereri -- Verba Dei fortis vivens, & tempore mortis.* --

Quomodo Zawiſchius ſororem regis Ungarie duxerit, & quomodo Rex Wenceslaus Monaſterium novum fundare decreverit.

Capitulum XXIIII.

Poſt hec *Zawiſchius* regine prius defuncte conſorcio effectus magnanimus, iam de coequalium ſibi Baronum filiabus uxorem, ne forte degenerare videretur, habere noluit, ſed legatos mittens in *Ungariam* ſororem *Wladislai* regis ibidem (que, ut puto, dudum religionis habitu induta fuerat) mundi promittens eidem divitias, ſibi deſponſari legitime poſtulavit, qui mox quod petiit, impetravit, ſed quoniam non ſolum uxorem, verum etiam theſaurum, univerſumque apparatum regis *Ottakari* olim defuncti ſibi vendicaverat, regalibus ſibi aſſumptis inſigniis in *Ungariam* proficiſci diſpoſuit, quatenus regis ſororem ſibi nuper deſponſatam duceret, & forſan cultu decoratus regio glorioſus in aliene gentis preſencia compareret. (h) Igitur cum magna multitudine dum citra *Montem ferreum* iter arreptum iam perageret, nobilis quidam *Bohemie Hoi* -- (i) *de Lewchtenburg* nomine hoc intelligens ipſum hoſtiliter perſequendo impetiit, & quadrigis captis ipſum omnibus divitiis, quas ſibi ad viam adaptaverat, ſpoliavit, *Zewiſchius* autem terga vertens, fugam iniit, & ſic in *Opatowitz* cum paucis ſe recipiens manus inibi perſecutoris evaſit, ipſe vero perſecutione ceſſante reſumptis viribus deſiſtere ab inceptis noluit, ſed familia vieque neceſſariis decenter adaptatis venit in *Ungariam*, ubi cum ingenti gaudio nuptiarum celebratis ſolempniis poſt hec in *Bohemiam* rediit, & ſuam ſecum novam deducens coniugem, ipſam in caſtro, quod *Vürſtenberg* (k) dicitur, manſuram pro tempore collocavit, ipſa vero ibi manens, conſueto more coniugis viro commanentis ſe conceptu gravidatam reperiit, & impleto pariendi tempore, fetum, quem conceperat, parturivit. Quo facto *Zewiſchius* exhilaratus in metis utriusque regni *Ungarie* videlicet & *Bohemie* ambos reges convenire petiit, & ut iam ſibi procreatum puerum ſacri Baptiſmatis

(h) Hæc omnia, cum eodem ordine narrat Franciſcus p. 16 c. 5 tanta brevitate complexus eſt, ut ſummo compendio nihil ſtrictius fieri potuerit. (i) Hic hiatus eſt unius alteriusve vocis, quæ deſideratur. (k) An fortaſſe idem, quod Geſchinius in Conſtitutionibus Carolinis p. 6 lit. g *Fruſtenberg* appellat, quodque nonnulli pro Glacio explicant, a Germanis ita appellato.

matis levarent de flumine poſtulavit; Quod attemptatum ab eo quidam hac intentione aſſerunt, quatenus arcum dudum contente malicie in regem *Wenceslaum*, nullo prohibente, liberius tenderet, eum quoque, quem populi tumultuantis retractus formidine *Prage* non preſumpſit agredi, ſaltem peregre proficiſcentem nacta opportunitate necaret. Hac autem relatione quorundam ſibi fidelium premunitus rex, ſic eſſe intelligens, precibus deprecantis *Zawiſchii* aſſentire non abnuit, & ut tante ſolempnitati congrua adaptaret neceſſaria, ſe ſecuturum pollicitans *Zawiſchium* ipſum premiſit; molem autem anguſtiarum, quam ex tunc rex in corde ſuo ſuſtinuit, quis enarrare ſufficeret? qui utique nullum ſuper terram habuit, cui confidenter rem huiuscemodi apperiret, omnes ſiquidem, qui ipſius putabantur eſſe conſules, (l) conſanquinei fuerunt *Zewiſchii* & affines. Humano igitur deſtitutus preſidio cubilis ſui abdita ſolus ingreditur, & in meditatione ſua pertractans ſingula, ut ipſum a laqueo venantis, leoniſque rugientis faucibus clementer eripiat, non ſine lacrymis dominum deprecatur, & amplioris devocionis irrigatus ymbribus Monaſterium ad honorem Dei, ſueque matris Marieglorioſe virginis ſe fundaturum affectu ſinceriſſimo pollicetur. *Hic videas, quare decreverit edificare -- Clauſtrum rex iuvenis, ut in hiis Chriſtus ſibi penis* (m) *-- Preſtet ſolamen (gens cuncta reſpondeat amen) -- Quas velud indignus, vel ſubdolus atque malignus -- Zewiſch molitur regi, quod poſtea ſcitur,* (n) *-- Quod ſic fit, teſte fama populi, manifeſte.* (o) --

De captivitate Zewiſchii & de morte ipſius.

Capitulum XXV.

Et quia Chriſtus ei ſemper donum requiei -- Promptus largitur, qui devotus reperitur, -- Ipſius in laude, rex idcirco pie gaude, -- Conſtans & letus, lacrimas tergens, fuge fletus. -- Confortatus igitur in Domino rex *Wenceslaus*, ut ſibi, totique regno de pace provideret, captivitatis nexu *Zewiſchium* innodare diſpoſuit, & fingens ſe ſine ipſius conductu ad preparata regenerationis convivia non poſſe procedere, ut conducturus ipſum, *Pragam* veniat, pro ipſo nuntios deſtinavit. Medio tempore rex nobiles quosdam ſibi magis familiares inter ceteros clanculo ad ſe venire fecit, quibus non ſine timore valido (puta, amicis ſui perſecutoris poſtulans ut ſecretum teneant, & adiutorium impendant) ſue mentis propoſitum patefecit, ipſorum autem non tam animatus conſiliis, quam adiutus

(l) Id eſt conſiliarii. (m) Adverſitate, periculo. (n) Proditum eſt. (o) Id eſt: manifeſtum.

iutus auxiliis, eam, quam habere potuit, familiam clandeſtine adaptavit, & *Zewiſchium* ad ſe reverſurum in caſtro *Pragenſi*, confiſus in domino, captivari mandavit, quatenus per captivitatis anguſtias, ipſum ab impietate ſua compeſceret, & theſauros quoque, inſignia regalia, que ſibi olim vendicaverat, ab ipſius manibus extorqueret; Poſt hec rex municiones regni, quas *Zewiſchius* in ſua poteſtate habuerat, recuperare ſatagens fratrem ſuum ducem *Nicolaum* exercitus ſui ductorem conſtituit, qui circa caſtrum, quod *Vroburg* (p) vulgo dicitur, figens tentoria (preſertim cum amici *Zewiſchii* deſuper habitantes ipſum caſtrum reſignare renuerunt) *Zewiſchium* in eiusdem caſtri ſuburbio, fratribus ſuis aſpicientibus, decollari mandavit, quatenus ceteris ex hoc metum incuteret, & eos ab inſidioſis inſultibus timore ſupplicii refrenaret. *Vivas tranquille iuvenis rex, iam ruit ille -- Hoſtis pacificus, tuus inſidioſus amicus, - - Qui te linivit verbis, & poſtea ſcivit -- Factis a tergo te pungere. Gaudeat ergo - Plebs huius terre, quod ceſſabunt cito gwerre. --* Zewiſchii facta me tam prolixis verbis pertractare oportuit, ut videlicet inſidioſos conatus, ſimilia facientium, ſub typo ipſius deſcribendo arguerem, & ea, que ab eodem rex *Wenceslaus* in iuventute ſua ſuſtinuit occulte machinationis molimina, compaſſionis animo pertractarem.

De fidelitate quorundam Nobilium, & de morte Heinrici Ducis Wratislavienſis, & Wladislai regis Vngarie.

Capitulum XXVI.

Tyranide ſua, dum adhuc viveret *Zewiſchius*, mentes multorum contra regem *Wenceslaum* in tantum concitavit Nobilium, quod non tantum mandatis ipſius inobedientes exiſterent, verum etiam particularia frequentantes colloquia, de morte ipſius nonnunquam ſtudioſius cogitarent, quidam igitur ex eis, non ſine ceterorum aſſenſu nobilium *Heinricum* Ducem *Wratislavie* cognomine *Strenuum* adierunt, ſibique, ſi tamen viveret, celerius regnum *Bohemie* ſine difficultate ſubdere promiſerunt. Dux autem eorum verbis exhilaratus non modicum, fidelium ſuorum conſilio utitur, & ſe venturum in *Bohemiam* ſine more diſpendio pollicetur.

Porro Dux de ſua diffiſus fortitudine, rem tam arduam ſolus attemptare noluit, ſed mittens nuncios ad regem *Ungarie* non tam conſilium quam auxilium ab ipſo cum inſtantia poſtulavit, & quia *Ungari* olim con-

(p) Franciſcus *Vluboky* e. l. vocat.

contra regem *Ottakarum* Rudolfo regi *Romanorum* prestiterunt auxilium, rex ipsorum timuit, ut si rex *Wenceslaus* in factis suis proficeret, quoque patris sui mortem in gente *Ungarica* severius vindicaret. Quam ob rem Rex *Ungarorum* opportunitatem opprimendi regem *Bohemie* se invenisse credidit, & cum Duce *Wratislavie* pactum faciens venturum sibi in auxilium cum exercitu fiducialiter se promisit. Quid plura, Principes mutui federis se constringentes nexibus, certum prefixerunt terminum, in quo convocatis exercitibus ambo pariter versus *Bohemiam* procederent, ubi regem opprimentes viriliter totum regnum suis legibus subjugarent, sed quoniam *Wenceslaus* Rex a pueritie sue tempore salutis sue spem ponere consuevit in Domino, ipse, qui sperantes in se nunquam deseruit, eundem ab emulorum suorum, quos adhuc ignorabat, insidiis miraculosius liberavit. Mira namque divine ulcionis sententia infra unius mensis spatium rex Ungarorum gladio trucidatus corruit, Dux *Wratislavie* veneno interemptus periit, & *Zewischius*, qui huius mali occasionem prestiterat, capite cesus, dies suos morte miserabili terminavit. (q) *Sic rex celorum regem redimens Bohemorum -- Hos tres deiecit, illumque quiescere fecit. --Iste venenatus, iacet hic mucrone necatus, -- Uno sub mense Zewisch quoque corruit ense. --* Porro quidam Potens de *Bohemia*, qui ceteris consideratis Baronibus in huiuscemodi traditionis consilio reus fuerat, his auditis ad cor rediit, & ad regem veniens reatus sui magnitudinem prodendo publice veniam postulavit, alios quoque contraditores suos regi per ordinem nominavit, Rex autem rem prius incognitam illo revelante comperiens vehementer exhorruit, & pietate motus culpam, qua penam meruit, petenti veniam penitus condonavit. *Rex pius ac mire bonitatis, & immemor ire -- Exemplo Christi veniam mox contulit isti, --* Igitur nobilis ille incunctanter voluntati regis deinceps complacere studuit, cui adherens fideliter, infidelium consortia ammodo evitavit, sic *Henricus* Dux *Wratislavie* veneno intoxicatus a suis periit, & rex *Wenceslaus* districtum *Glacensem*, quem post mortem *Ottakari* regis idem Dux potenter occupaverat recuperans, Principis defuncti exequias solempniter celebravit.

Quomodo rex Wenceslaus cum Andrea noviter electo in Ungaria in regem convenerit, & quomodo cum ipso fedus amicitie pepigerit.

Capitulum XXVII.

Wladislao igitur rege *Ungarie* defuncto maiores regni eiusdem in unum

(q) Summo compendio hæc rursum absolvit Franciscus: *Infra unius mensis spatium Rex Ungarie gladio corruit trucidatus, Dux Wratislavie veneno periit interemptus.*

unum convenerunt, & de electione regis alterius inter se tractatus varios habuerunt, qui videlicet vacantis regni curam susciperet, & ipsam terram *Ungarie* ab insultibus vicinorum Principum manu valida gubernaret. In ipsa autem electione magnum dissensionis malum oritur, quia iuxta sua desideria quivis sibi constituere Dominum & eligere regem molitur. Quidam namque pacis zelatores communi bono cupientes consulere talem sibi regem satagebant eligere, qui vicinorum Principum conatus, improbitatemque reproborum potenter compesceret, & universis regni incolis de pacis commodo sagaciter provideret, alii vero, qui post obitum *Wladislai* regis bona regalia sibi per fas, nephasque vendicaverant, privatum commodum communi bono preferentes, quempiam impotentem atque debilem in regem nitebantur accipere, qui eorum insolenciis compulsus annueret, & eos ad resignationem bonorum regalium compellere non valeret, circumsedentium autem Principum conditiones pensantes & merita, pretermissis omnibus, tandem in dominum *Andream* dictum *de Esten* de prosapia *Ungarie* regum progenitum, virum elegantem, & providum consenserunt, atque ipsum in regem & Dominum, communicato consilio, elegerunt. Ipse vero suscepta regni cura, cum in ipso regno novus esset, & advena, hinc *Ungarice* fidei inconstanciam, hinc quoque oppressorum pauperum cottidianam comperiens miseriam utrobique auxiliis nec importunitatem violentorum compescere, nec oppressis valebat, quietem, quam ab ipso se habituros speraverant, ordinare. Fidelium igitur quorundam fretus consiliis ad *Wenceslaum* regem *Bohemie* nuncios in occulto dirigit, & ut sibi in metis *Ungarie* dignetur occurrere, cum instancia postulat, & requirit. Rex autem *Wenceslaus*, quia a puericie sue tempore omnibus Principibus honorem impendere, & reverentiam exhibere studuit, postulationi novi Regis incunctanter annuit, atque sua, ad hoc decenter adaptata, familia ipsum circa oppidum, quod *Goedin* dicitur, situm in terminis *Ungarie* visitavit, ambobus igitur in unum convenientibus paci & concordie utrobique intenditur, & perpetuo inter eos duraturam amicitiam, fideiussoria cautione nobilium hinc inde sufficienter adhibita, alter alteri pollicetur, quatenus alter adiutus ab altero, quivis ex contracta amicitia affectus potencior, sui regni rebelles compescere, devotos quoque & humiles in pace valeat conservare. Ex illo profecto die *Ungarice* gentis temeritas competenter reprimitur, & regi *Andree* a suis maior procul dubio reverentia exhibetur, tanto namque Principes subiecto populo prevalent, quanto ipsi inter se, controversie sublata materia, concorditer vivere non recusant. Sepe etiam maligni

gni propriorum dominorum mandata contemnerent, si ab extraneis principibus se passuros pro temeritate sua promerite ultionis sententiam non timerent. (r) *Tu cum sis Princeps, te conformare deinceps* - - Principibus studeas *cunctis vicinis, quia nil restat nisi finis* - - honoris tui, *si fortasse secus fit, claro lumine cecus* succumbes tuis - - *Nullus curabit tua iussa, tuus reprobabit* te populus, quando non poteris ipsum protegere, neque perversos cohibere.

Quomodo Wenceslaus rex in Egra Rudolfum Romanorum Regem visitaverit, & ab ipso regnum in feudo recepit.

Anno incarnationis dominice M. CC. XC. ipsus est annus *Wenceslai* regis *Bohemie* vicesimus primus. Rudolfus *Romanorum* Rex generum suum regem *Bohemorum* videre voluit (s) & mittens in *Bohemiam*, ut sibi rex in civitate Egrensi occurreret, cum instantia postulavit. Est autem *Egra* Imperialis civitas, quam pro dotalicio filie sue Imperator regi *Bohemie* obligavit, dum sibi eandem pro uxore legitima copulavit. Rex igitur *Bohemie* socero suo non inconsulte complacere desiderans, fideles suos convocavit, & eorum usus consilio se ad videndum suum socerum cum solempnitate debita preparavit, assumpta itaque regina rex versus *Egram* iter arripuit, quibus cum hylaritate rex *Romanorum* obvians ipsos, quo decuit, amore suscepit. *Hii cum conveniunt ingentia gaudia fiunt.* - - Tanta quippe conventibus (t) colletantium desiderata cumulantur gaudia, quanta alter in altero virtuosorum profectuum apparenter aspicit incrementa, gener nimirum in socero, quo delectatur invenit, in patre filia materiam exultandi accepit, in utroque *Romanorum* rex, quod desiderabat inveniens, venerandus senex non tam animo, quam vultu iuvenem se ostendit. *Tunc exultantur,* (u) *cum fercula lauta parantur,* - - *Hinc ducendo chorum, rex exultat Romanorum,* - - *Guta gradu subito sequitur comitante marito,* - - *Letantur gentes hos tres saliendo sequentes.* - - Munera largiendo, alter alterum prevenire satagit, & tanto se quisque feliciorem estimat, quanto optate iocunditatis obsequio occasionem exultacionis alteri aministrat, hic adolescentes, successuri parentibus, balteo accincti milicie tyrocinia exercere properant, varia quoque ostentantes deduccionis solatia minores iunioribus toto mentis conamine complacere festi-

(r) Horum omnium in Francisco nulla reperitur memoria. (s) Hæc ipsa quoque verba apud Franciscum p. 17 c. 6 invenies. (t) Ita verosimillime legenda hæc vox lectu difficillima, scilicet *in conventibus.* (u) Ita MS. pro *exhilarantur.*

festinant. *Hunc quasi sacrilegum reputant, qui gaudia regum* aut importunitate sua interrumpendo impedit, aut melancolie obvolutus contagio se hylarem ceteris non ostendit.

Porro in medio letantium Rex *Wenceslaus* regio cultu decoratus prodiit, & ut regnum *Bohemorum* sibi iure feudali Rex *Romanorum* conferat, imperialibus in hoc obsecundans legibus, cum debita reverentia postulavit. Rex *Romanorum* igitur precibus postulantis incunctanter annuit, & vexillorum adaptatis insigniis ipsum regnum sibi in feudo lege perpetua leta facie commendavit, quatenus generum suum ad propria cum hylaritate remitteret, & incohati convivii sollempnia fine laudabiliter terminaret, *sic consummatur festum, sic infeodatur. -- Per Romanorum regem Dominus Bohemorum --* Tandem peractis diebus convivii unusquisque ad terram suam redire disposuit, sed socer secreto ad se vocans generum hanc suis auribus presente filia vivendi regulam instillavit: (x) *Hactenus o iuvenis subiectus eras alienis, -- Qui te destruere voluerunt, sed modo vere -- Hos evasisti, iamiam te gratia Christi -- Constituit regem, cuius si denique legem -- Devote fueris imitatus, pace frueris, -- Ipsum diligere studeas, pariterque timere. -- Nec non cottidie devotus adesto Marie -- laudibus. Et gratum fac semper ei famulatum. -- Angelicos cetus semper venerabere letus, -- Cetera Sanctorum, dum vixeris, agmina, quorum -- Auxilium queris, revereri non pigriteris, -- Divine legis maneant in pectore regis -- Dogmata, gratus eris, si solius mulieris -- Contentus fueris amplexibus. Utere veris -- Et brevibus dictis, nec quemquam decipe fictis, -- Est & non, dicas, nulli penitus maledicas, -- Quod tu nolueris dare, nunquam polliciteris, -- Munera porrigere tyronibus, atque cavere -- Debes, ne misere tandem videaris egere -- In specie cleri Christum studeas revereri, -- Regnabis tutus, sapientum verba secutus -- Si fueris, morum leges imitare bonorum. -- Quando cupis fari, bene debes premeditari, -- Que sit verborum virtus vel forma tuorum. -- Non ulciscaris, nisi cercius experiaris -- Excessus hominis, nec delectare rapinis. -- Justus & equalis esto iudex, quia talis -- Omnibus est gratus, hic perpetueque beatus -- Hospitibus letum te prebe, sive quietum. -- Hoc reor esse satis, sis contentus moderatis -- Potibus atque cibis, sic da, (y) dum vivere quibis, -- Sintque tui tales famuli vel concamerales, -- Qui tibi dicendi, normam tribuunt vel agendi, -- Hiis te committas, talos (z) fuge, dispice cittas. -- (a) Hiis in doctrinis talis modo sit tibi finis: -- In Christo credas, & abhinc in pace recedas. --* Sic rex Romanorum

(x) Hujus regulæ, ceteris omissis, etiam meminit Franciscus c. 6 p. 17. (y) Fortassis legendum: *sta*. (z) Aleas. (a) Libidines, cupiditates.

rum doctrine finem imposuit, & pro amoris indicio hinc inde porectis amplexibus quilibet ad terram, unde venerat, valedicens alteri remeavit.

Quomodo rex Wenceslaus monasterium, quod fundare promiserat, Domino Abbati Scedlicensi optulit.

Capitulum XXIX.

Fuit in diebus istis vir vite venerabilis Abbas in *Zcedlicz Heidenricus* nomine Cystercienlis ordinis, qui tantam in conspectu regis *Wenceslai* invenit familiaritatis graciam, ut eum omnium secretorum suorum, perfecte de ipso presumendo, conscium efficeret, ac ipsum preferendo ceteris non aliter, quam compatrem karissimum, appellaret, nec immerito compater a Rege appellari debuit, qui omnes suos liberos, quos habuit, de sacre regenerationis lavacro iuxta consuetudinem Ecclesie elevavit. Rex siquidem iste quia *Christo* in omnibus complacere studuit, omnes liberos suos viris religiosis pie devotionis intuitu baptisandos commisit, quatenus pueri in cultu *Christiane* fidei meritis patrinorum proficerent, & eorundem secuturi vestigia domino adherentes in bonis operibus iugiter habundarent. Abbas iste dum anno Domini M. LXXXXI. de generali ordinis sui rediret Capitulo, occasione itineris opidum *Egrense* ipsum transire contigit, ubi regem *Wenceslaum* cum quibusdam *Alamanie* Principibus, pacis colloquia celebrantem, invenit, sed quia istius abbatis ipse rex absenciam diuturnam difficulter sustinuit, eundem cum hylaritate suscipiens, ne ab ipso recederet, sibi confidenter iniunxit, Abbas autem voluntati regie, ut decuit, conplacere desiderans circa eum mansit, & sicut antea consueverat, ipsius curiam horis competentibus cottidie visitavit. Porro rex votum de fundando Monasterio, quam pluribus intervenientibus regni sui negociis, hactenus adimplere non potuit, crebro Abbatis istius intuitu recordatus revolvere mente cepit, & se super huiuscemodi promissi dilatione nonnunquam tacitus reprehendit, quadam igitur vice ceteris exclusis rex ipsum Abbatem ad se vocavit, cui id, quod dudum in mente conceperat, ennarando per ordinem, in hec verba prorupit: Ad monasterium ordinis *Cystercienfis*, quod ad honorem Dei sueque genitricis *Marie* fundare decrevimus, nos de aliquo monasterio a predecessoribus nostris Principibus *Bohemie* fundato conventum monachorum accipere hactenus volebamus, sed quia compater carissime ob sinceritatis tue constantiam singularis amoris privilegio te pre ceteris preferendum duximus, non restat aliud, nisi ut ipsum fundandum mo-

nasterium, diuturne deliberationi finem in hoc inponentes, tuis manibus offeramus, quatenus conventum monachorum nobis de tuo cenobio sine difficultate tribuas, & paterne auctoritatis officio ibidem fruiturus deinceps, de ipsa nova plantacione te voluntarie intromittas. Amoris igitur intuitu, quem ad te gerimus, nostram fundationem *Scedlicensi* monasterio subiciendam duximus, quod tamen non a progenitoribus nostris, sed potius a quibusdam *Bohemie* Baronibus fundatum nullatenus dubitamus. Nos quoque cum vita comite reversi in *Bohemiam* fuerimus, aliis postpositis negociis, votum quod fecimus, per te ammoniti in nomine Domini persolvemus. *Sic Domino dante, quod non decreverat ante -- Rex Heidenrici manibus specialis amici -- Claustrum donavit, quod post hec edificavit. --* Eo etiam tempore Abbas *Theodericus* natione *Thuringus* monasterio *Waltsachsensi* (b) prefuit, quem similiter *Wenceslaus* rex ob magne industrie sue merita arcius adamavit, hic erat in agendis strenuus, in proferendis providus, & in toto ordine vir utique venerabilis & acceptus, & quia ipse Visitator Monasterii *Scedlicensis* extitit, percepto regis proposito uno (c) cum filio suo Abbate de *Scedlicz* venire in *Bohemiam* festinavit, quatenus mentem regiam a bono proposito resilire nequaquam permitteret, & sollicitudine debita novam plantationem divini cultus zelator strenuus promoveret. Venientes itaque *Pragam* ambo Abbates regem adierunt, & ut votis satisfaceret, prout ipsis iniunxerat, eum commonitum habuerunt, Rex autem promissi non immemor, negocium hoc precipitare noluit, sed dilatione interposita cum domino *Thobia*, qui extunc *Pragensem* regebat ecclesiam, aliisque viris sapientibus in quo loco fundaret monasterium, cum summa diligentia prelibavit, ne forte tempus perderet cum impensis, si in loco minus convenienti ipsum fundasse monasterium successu temporis ipsum peniteret, maluit enim maturam huic rei deliberationem premittere, quam repente inchoatam, ductus penitentia, cum verecundia retractare. (d)

Quo-

(b) Otto in Chronico Waldsassensi apud Oefel. T. I. p. 67 Theodoricum hunc ex monasterio nostro Ozzegk assumptum ait, de quo ille: *Vir consilii & magnæ prudendentiæ, inter consiliarios Venceslai Bohemiæ Regis non infimus*, adhibitumque ait: *pro fundando monasterio Aulæ regiæ.* (c) Lege: *una*, adjacet enim Egra Waldsassio. (d) Hujus integri capitis memorias frustra in Francisco, aut alio nostro Historico quæras.

Quomodo rex Wenceslaus dominum Arnoldum Brandeburgensem Episcopum (e) ad se vocaverit, & iuxta suum consilium statum regni ordinaverit.

Capitulum XXX.

Hunc ego perpendo regem, quicunque regendo -- Singula prudenter mandat, regnatque potenter, -- Ergo rex iuvenis non committas alienis -- Regnum, sed manda, rege, corripe quoque nefanda. -- *Venceslaus* igitur rex de *Egra* ad propria rediit, & regis Romanorum animatus monitis, statum regni, nobiliumque suorum merita revolvens in animo, *cepit matura meditari mente futura. --* Regalium autem negociorum perplexitatem considerans ad sustinendum tanti pondus regiminis se insufficientem frequenter credidit, & mittens in *Babenberg* dominum *Arnoldum* Episcopum ibidem virum utique sapientem & providum ad suam Curiam, domini *Theoderici* Abbatis in *Waldsachsen* in hoc acquiescens consiliis, evocavit, quatenus, per eundem informatus, curie sue statum sapienter disponeret, & totius regni sui negotia cum debita sollicitudine reformaret, neque hoc insufficiencie, immo potius providentie indicium estimandum est, dum quis in agendis quibuslibet consiliis sapientum utitur, atque se minus ydoneum insufficientemve ratione previa arbitratur. Ipse autem Dominus *Arnoldus* generose mentis industriam domini *Wenceslai* regis, fama crebrescente, percipiens, episcopatus sui curam ad tempus postposuit, & copiosa Capellanorum, militum quoque accinctus multitudine venire in *Bohemiam* festinavit, quem rex cum debita reverencia suscipiens non tam sibi quam suis munera pretiosa obtulit, & ob adventum hospitis plus solito se exhylaratum ostendit; Nec mora ipsius Episcopi providentiam *Wenceslaus* rex in verbis, factis quoque inveniens, ipsum sibi non tam rectorem, quam patrem constituit & suis ultro acquiescens monitis totius regni negocia eo felicius, quo sapientius ammodo ordinavit, sicque dispersa revocat, dissipata congregat, ea quoque, que aliena manus distraxerat, cum summa diligencia reintegrando gubernat. Porro quos in cetu suorum nobilium nobiliores (f) reperit, iuxta consilium Domini *Arnoldi* vices suas eisdem in regni negociis commendavit. Quibusdam igitur castra, quibusdam opida, aliis vero beneficiorum regni commisit negocia, & iudicia gubernanda; Istum Burgravium, illum Marschalcum, alterum vero toti familie sue prefecit, prepositum & magistrum. Alios Camerarios, alios iusticiarios, quosdam vero non tantum men-

(e) Ita MS. sed legendum *Bambergensem*, uti postea intra contextum capitis hujus, neque enim Brandeburgensis ecclesia, sed Bambergensis eo anno habuit Arnoldum nomine episcopum. (f) Fortassis legendum: *meliores*, aut simile.

menſe, ſed & cubilis ſui pro ſua voluntate ordinavit miniſtros ; Inſuper nobilibus ſuis donativa diſtribuens univerſos ad amorem ſui ex regia benignitate provocat, & a ſemita non declinans iuſticie, reproborum inſolencias mucrone ſeveritatis debite coanguſtat, quatenus, largiendo munera, ingenuitatis ſue clementiam habundanter oſtenderet, & cohercendo reprobos, regni ſui incolis de pacis commodo ſtrenue provideret, pro conſervatione ſiquidem communis boni modicum facit iuſtis impenſa benignitas, ſi temernati reproborum condigna fuerit ſubiuncta ſeveritas. *Diſce cohercere reprobos, iuſtosque fovere -- Munere, ſic regere poteris, cunctisque placere.* -- Contere, corripe, ſupprime, corrige facta malorum, -- Rex pie, proſpice, protege, dirige, facta bonorum.

Quomodo Zbyslaus, cognomine Lepus, ſubcamerarius regis Boh m'e occiſus Prage fuerit.

Capitulum XXXI.

Erant hiis in annis *Reichardus* & *Wlframus* inter cives Pragenſis civitatis viri ſtrenui, quos pro ſuis, ut putabatur, exceſſibus rex *Wenceslaus*, a quibusdam informatus, detinuit, eosque domino *Zbyslao* cognomine *Lepori* Subcammerario regni viro de terra potenti ac nobili cuſtodiendos cum diligentia commendavit, ipſe autem *Zbyslaus* diverſas moleſtias ſic detentis intulit, & multis contumeliis eosdem afficiens ipſos die, noctuque miſerabiliter tormentavit, quatenus tormentis laceſſiti cum eo componerent, & exceſſus, pro quibus penis captivitatis addicti fuerant, cum pecunia citius emendarent. Porro illi irrogatas moleſtias declinare geſtientes nacta opportunitate inducias ſibi dari poſtulant, quibus durantibus, a captivitatis iugo liberati, amicos ſuos videant, & de conſilio ſubſidioque eorundem gratiam regis infra terminum, ad hoc ipſis aſſignatum, acquirant: Appropinquante induciarum termino cum factum ſuum nondum complanaſſent, maluerunt perpetui exilii ſubire diſpendium, quam ſanis corporibus ad tam anguſte captivitatis redire tormentum; Quadam igitur vice per dominum *Zbyslaum* de promiſſis importune ammoniti in civitate *Pragenſi* eundem cum paucis divagantem inveniunt, quem inſequentes hoſtiliter apud ſanctum *Clementem*, nil ſuſpicantem talium, deiciunt & occidunt, & quod leſe Maieſtatis crimen in hoc ſe incurriſſe ſenciunt, civitatem exeuntes ſubito, manus inſequencium velociter fugiendo evadunt; Ipſi igitur in terris adiacentibus exulantes pro tempore, tandem de amicorum ſuorum adiutorio non ſolum cum rege, ſed etiam

etiam cum amicis occisi nobilis, pecunia interveniente, concordaverunt, & sic ad terram *Bohemie* redeuntes multis annis postmodum inibi pacifice permanserunt. *Exemplis horum famuli discant Dominorum -- Conservare modum, punienda ne sibi nodum -- Perplexum faciant, pueris quoque fabula fiant. -- Sepe etenim servi duri nimis atque protervi -- Metas excedunt mandati, sepeque ledunt -- Personas humiles, & contempnunt quasi viles, -- Hinc occiduntur, & morte male puniuntur. --* Quicunque igitur in amministratione cuiuscunque officii preordinatur ceteris, summopere intendendum sibi arbitror, ut sic amministracionis sue curam exerceat, ne pro inmoderata tyranide ipse laqueum incidat, quem ignorat. *Idcirco talis sis, quisquis es officialis, -- Vt comes* (g) *antiquus maneat tibi semper amicus, -- Fac ut ipsum invenias gratum, cum te iubet ire fabatum --* (h) *Qui te ditavit prius, & te magnificavit.*

Quomodo rex Wenceslaus semper sacram scripturam audierit, eamque intellexerit, & cum literas non noverit, quomodo congruo latino usus fuerit.

Capitulum XXXII.

Inter hec mundane felicitatis primordia rex *Wenceslaus* in cunctis agendis Deo complacere studuit, & ut ipsius experiretur magnalia divine legis verba, que coram eo legebantur, cottidie cum summa diligencia auscultare consuevit. (i) Ipse siquidem quando salvo regni sui commodo se a strepitu terrenorum tractatuum absentare potuit, exclusis ceteris, abdita cubilis sui appeciit, ubi nonnunquam ab Episcopis vel aliis clericis sibi familiaribus sacre pagine verba sibi legi, ceteris relegatis negociis, procuravit, quatenus ex frequencia sacre lectionis in bonis actibus proficeret, & temporalium cogitacionum impetum, motusque illicitos in se ipso refrenans non tam manuum suarum innocentiam, quam cordis mundiciam digne Domino immolaret. Tantam denique gratiam divina virtus eidem contulerat, quod licet elementa litterarum non nosceret, omnia tamen & singula, que de divina pagina, aliisque facultatibus ipsum audire contigit, ceteris sanius & limpidius intellexerit, intellecta quoque iugiter memorie comendavit. *Que semel audivit, hec ignorare nequivit -- Amplius, & scita tenuit, donec sibi vita -- Presens duravit, & in hoc multos superavit, --* qui quod legerunt, post modicum intervallum temporis, oblivionis interveniente nubilo, protinus nescierunt. In hoc etiam metam

(g) Id est: sodalis, collega. (h) Fabas, fructus collectum. (i) Hanc periodum & sequentes totidem pene verbis describit Franciscus c. 6 p. 17.

tam humane opinionis videbatur excedere, quod ipſe, qui elementorum noticiam non habuit, latino utens eloquio, a certis grammatice artis legibus rariſſime deviavit. Ex hac igitur crebra auditione ſacrorum voluminum ad tam claram tocius ſacre ſcripture devenit noticiam, quod non ſolum quarumlibet hiſtoriarum ſeriem veteris, aut novi teſtamenti intelligeret. verum etiam Lectorem quempiam, quem in eisdem in modico aberrantem reperit, protinus emendaret. Profeſſores quoque Juris Canonici, aliarumque facultatum aut artium peritos frequenter in curia ſua habere ſtuduit, quatenus dum ipſos de occultis ſcienciarum ſuarum terminis invicem ſibi colloquentes adtenderet, ad ignoratarum rerum noticiam ex ipſorum brigoſis (*k*) colloquiis deveniret, ex qua re tantum aſſuefactus queſtiones diverſarum facultatum, quandoque propoſuit, & expertos in eisdem nonnunquam arguendo ad propoſitum ſubtiliter inbrigavit, (*l*) quatenus ex opinionum varietate tandem veritatis fructum perciperet, & magiſtrorum animos ad inveſtigandum ſcienciarum ſuarum abdita ex collacionis examine incitaret, cuilibet, in terminis ſue facultatis alludendo, queſtiones appoſuit, & conferendo cum eo multorum dubitabilium difficultatem removens, ſciſſo latebrarum velamine veritatis lucem invenit. Cum Theologis de hiſtoriis, (*m*) cum Juriſtis de caſibus, & cum Phyſicis de antidotis morborum diſſeruit, & de cauſis litterarum ſcribendarum materiam Notariis frequenter tribuit, & transmiſſarum ſibi ſeriem cum debita diligencia audire conſuevit. Salutationum varietates iuxta differentias perſonarum diſtribuens ſtilo convenienti utitur, & impertinenter ſcribencium modulos, ipſorum perſcrutando dictamina, (*n*) arguere non veretur.

Quomodo rex Wenceslaus aſſidue confeſſorem circa ſe habuerit, & quomodo ſemper de divino officio ſollicitus fuerit.

Capitulum XXXIII.

Humane ſaluti in hoc divina dignanter providit clemencia, ut dum ex innata pravitate in peccatum cadimus per confeſſionis remedium contricione previa ad ſtatum innocentie ſubito redeamus, ne occaſione ſceleris genus humanum in eternum pereat, quod orbis conditor ad ſimilitudinem ſuam, ſapienter condidit, & nihilominus Dei filius noſtre mortali-

(*k*) Intricatis. (*l*) Intricavit. (*m*) Eadem verba refert Franciſcus, ſed & is mendoſum exemplar præ manibus habuiſſe videtur, ex ſequentibus enim intelligitur aliquas voces hic deſiderari, & quidem veroſimiles: *cum Theologis de divinis, cum hiſtoricis de hiſtoriis &c.* (*n*) Conceptus, aut res dictatas.

talitatis aſſumpta ſubſtantia de morte perpetua clementer redemit; Ea propter *Wenceslaus* rex factus adoleſcentior per Dominam *Gutam* reginam, aliosque ſapientes inſtruitur, ut aliquem ydoneum ſibi pro confeſſore eligat, ad cuius conſilium facta ſua in *Chriſto* dirigat, & errores, ſi quos admiſerit, per ſacre confeſſionis frequentiam amoveat, & emendet. Ipſe igitur, ex ingenita induſtria id ipſum ſaluti ſue expedire conſiderans, conſiliis eorundem incunctanter annuit, ac devotum in Domino videlicet fratrem *Hermanum* ordinis *Cruciferorum de domo Theutunica* ſibi pro patre ſpirituali eligens, ipſum inter cottidiane curie ſue familiam preferendum ceteris deputavit, quatenus ex ipſius monitis in virtute proficeret, & per aſſiduum confeſſoris intuitum erubeſcentia tactus ſenſus ſuos ab illicitis operibus refrenaret; tanto namque peccandi occaſio evidenter tollitur, quanto confeſſoris intuitu perpetrato ſcelere in mente hominis erubeſcencia renovatur, & tanto quisque in actibus virtuoſis uſquequaque proficit, quanto criminum admiſſorum maculas confeſſionis lavacro frequenter abluit, & abſtergit, huic quippe confeſſori ſuo rex debitam reverenciam in omni loco exhibuit, & non ſolum in ſpiritualibus, verum etiam in ordinatione negociorum regni ſui doctrinis ſeu conſiliis obedivit, ſtatum curie ſue iuxta verba eiusdem diſpoſuit, & inordinatam familiam a ſe removens diſciplinatis viris, & compoſitis curam ſui corporis, & honoris cuſtodiam commendavit. *Sic cruce ſignatus, Chriſto regi quoque gratus -- Hermannus regis confeſſor dogmata legis - - Predicat & morum ſibi dat documenta bonorum, - - Cuius doctrinas imitatus ſepe ruinas -- Deteſtandorum rex evaſit viciorum. -- Poſt hec prefatus brudir* (o) *Herman pontificatus - - Suſcepit culmen, cui nomen denique Culmenſe* (p) *Pruſia dedit, & ibi cum pace reſedit - - Inter Canonicos ſibi confratres & amicos. - - Hic miſerere mei canit, ut ſedes requiei - - Tandem detur ei poſt diſcurſum iubilei. --* Rex igitur doctrinam confeſſoris ſui ſequens & monita magis ac magis divino cultui operam ſtudioſam adhibuit, ac omni die horas beate Virginis usque ad extrema ſue vite tempora cum Ca-

(o) Ita verbis claris & diſtinctis in MS. quid autem vox *brudir* hic velit, quis divinet? An fortaſſis author, quia vocem hanc proprio nomini Herman præpoſuit, haud aliud dicere voluit, quam *frater* (Bruder) *Hermannus*. Certum enim eſt, quod Ordinis Teutonici religioſi ſe fratres, germanice quidem Bruder, appellaverint, ſcripſerintque, adeo ut vel ipſi Priores, Præceptoresque non alio titulo, quam *fratrum* gauderent, uti ex tot eorum diplomatibus manifeſtum eſt; pro diverſa vero dialecto germanica vetere *bruoder*, *pruader*, *broder*, *brother*; & *bruair* frater appellabatur. (p) *ſi* illhic abruptum eſt a prioris verſus ultima voce *Culmen*, adeo ut author *Culmenſem* in Pruſſia epiſcopatum, hodie adhuc ſuperſtitem, intenderit.

pellano, quem ſibi ad hoc elegerat, omni terrenarum rerum occupatione poſtpoſita cum ſumma reverencia devotiſſime decantavit, Miſſam cum nota (q) de preſenti die frequenter, & integraliter audire ſtuduit, qua durante tres aut quatuor Miſſas votivas ſibi legi per ordinem a ſingulis ſacerdotibus procuravit. (r) Collectarum numerum & ordinem in Miſſis quibuslibet ore proprio ſacerdotibus, easdem lecturis, inſtituit, *Kyrieleiſon, ſequencias, ſanctus,* & *Agnus Dei* cum melodiis inſtanti ſollempnitati competentibus decantari congrue ordinavit, communia Dei & Sanctorum officia, cordetenus ea ruminando, didicit, & cum ſacerdotibus Miſſas legentibus ipſa officia ex integro legendo perſolvit, Miſſas audiendo, alloquentibus ipſum, nunquam vel raro reſpondere voluit, ſed flexo poplite & erectis ſurſum non tam oculis, quam manibus Dominum devotiſſime orare conſuevit, ne dum negociis ſecularibus intenderet, devotione mentis amiſſa, nullum fructum, miſſas audiendo tranſitorie (s) reportaret. Sepe enim orationis virtus perditur, dum mens, que devotioni vacare debuerat, terrenarum cogitationum ſtrepitu detinetur; nec ſine ſtupore mentis deſcribendo ennarrare poſſumus, quod in audiendo Miſſas rex iſte nunquam tedium aliquale habuit, ſed aliquando ſedecim aliquando viginti vel plures una die Miſſas audiens non ſolum ſeculares homines, ſed & religioſos quoslibet, qui ſuam frequentaverunt curiam, attediatos efficit, ita ut plerumque feſſi ad tempus diſcederent, & peracto divino officio ad regis preſentiam redire, promoturi ſua negotia, feſtinarent, *Confiteor* ante Miſſam cecinit frequenter cum ſacerdotibus, & evangelium ſtando cum debita diligentia auſcultavit, poſt offertorium ad Miſſam quamlibet unum groſſum obtulit, flexisque genibus ante gradum altaris ſuperficiem manus ſacerdotis nunquam oſculari neglexit, ſurgensque denuo poſt humiliationem capitis (t) ad locum unde venerat, cum omni maturitate reverſus fuit. Poſt Evangelium & poſt Agnus Dei, niſi ad Miſſam pro defunctis, librum oblatum oſculari conſuevit, & ante benedictionem ſacerdotis vel epiſcopi nunquam a Miſſa receſſit. *Hic rex audivit multas Miſſas quia ſcivit, -- Quod mala commiſſa mox abluit hoſtia Miſſa -- Obſequia* (u) *cleri ſtudeas ergo revereri -- Servos altaris, ne morte mala moriaris -- Horas cottidie rex decantare Marie -- Virginis attente conſuevit, ut ipſa repente -- Tempore mortis ei tribuat ſedem requiei.*

Quo-

(q) Id eſt: *cum cantu*, hodie vulgo figuralem Miſſam dicimus. (r) Hic paſſim Franciſcus rurſum verba ipſa authoris exſcripſit. (s) Id eſt perfunctorie, tralatitie. (t) Id eſt inclinatum caput. (u) Franciſcus qui c. 6 p. 18 hos verſus ad verbum exſcripſit, legit: *obſequio.*

Quomodo rex Wenceslaus Romanorum regem in Erfordia visitaverit, & de morte Rudolfi Ducis Austrie, & in castro Pragensi sepulti.

Capitulum XXXIIII.

Temporibus puericie *Wenceslai* regis adiacentium terrarum Principes congregatis exercitibus in *Bohemiam* venerunt, &, se de quibusdam regni districtibus manu valida intromittentes, pauperibus inibi habitantibus infinita gravamina intulerunt, rati, ut *Wenceslaus* non amplius rediret ad propria, quin potius exilii sui tabefactus angustia in terra succumberet aliena. Nobiles quoque regni munitiones, quas hiisdem temporibus suis subiugarunt Dominiis, ipsas regi recusantes reddere, spolia commiserunt, &, contempto regni herede & domino, extraneis adherere Principibus decreverunt, o detestanda subditorum malicia, que naturali contempto Domino imperio se subicit voluntarie alieno. Digne procul dubio iugo perpetue servitutis deprimitur, qui ut imperiis naturalis renitatur Domini, potestati Principis se subicit alieni. *Sermonem durum cunctis predico futurum, -- Qui se substernunt aliis, proprios quoque spernunt -- Reges, deficiunt, pueris quoque fabula fiunt, -- Ergo diligite proprios dominos, quia rite, -- Deficit, atque perit, alienos qui sibi querit -- Reges ac Dominos. Merito quoque se peregrinos* in medio aliene nationis destitutos senciunt, qui propriorum regum legibus nonnunquam ex propria malitia contradicunt. Rex igitur regni sui incommoda, non solum ab extraneis, verum etiam ab incolis illata, conspiciens mente concutitur, & quid sibi in his agendum sit sollicite meditatur, qui dum hinc vicinorum Principum importunitate, hinc nobilium vero suorum iniquitate, in angusto ponitur, consilium init, & quomodo imminentibus sibi remurmuraret (w) periculis, a suis fidelibus inquisivit. Ipsi enim deliberatione previa confidenter consulunt, ut rex socerum suum, qui tunc habitavit in *Erfordia*, regem videlicet *Romanorum* incunctanter adeat, & super difficultate malorum instantium non tam auxilium, quam consilium eiusdem requirat, quibus auditis rex procrastinare noluit, sed numerosa assumpta sibi familia una cum regina venire ad suum socerum festinavit Cum autem anno Domini MCCXC. (ipse est annus vicesimus primus etatis *Wenceslai* regis) *Rudolfus Romanorum* Rex amborum consolaretur intuitu, in amplexus utriusque corruit, & proprie senectuti vim faciens, choros exercendo, ipsis exultationis materiam cumulavit. *Pocula fundentes coguntur adesse clientes: -- Mox convivatur, mox ludus continuatur, -- Noc-*

(w) Resisteret.

Noctes insompnes ducunt, saliunt simul omnes -- Indulgendo choris, letantur, & omnibus horis, -- Alludit merito socero gener, atque marito -- Filia congaudet regis, dic, queso, quis audet -- Gaudia distruere regalia vel prohibere, -- Illic Psalmista, mimi saltant, & alista (x) -- *Tangit alam,* (y) *resonant cythare, vocem quoque donant -- Tympana, sic lete vivunt simul atque quiete* -- Diebus autem convivii evolutis socero suo *Wenceslaus* adventus sui causam aperuit, & non tantum vicinorum Principum, verum etiam Baronum suorum conatus temerarios sibi per ordinem ennarravit, quatenus ipsius animatus consiliis vicinis resisteret, & nihilominus Nobilium suorum insaniam ab illicitis insultibus refrenaret. Erat autem regi Romanorum filius *Rudolfus* nomine, cui *Agnes* regis *Wenceslai* germana quondam nupserat, quem tota vulgaris opinio virum bellicosum, & strenuum longe ceteris militibus preferebat, *Romanorum* autem rex validas generi sui angustias relevare satagens inito consilio eundem filium suum armis instructum in *Bohemiam* decrevit transmittere, quatenus ipsius adiutorio rex *Wenceslaus* rebellium improbitatem compesceret, & ea que de regno suo alieni distraxerant, a potestate vicinorum Principum & suorum nobilium strenue revocaret. Quid plura regalium consolacionum celebriter consummatis sollempniis rex *Wenceslaus* ad terram suam reverti disposuit, & intimi amoris utrobique porrectis amplexibus benigna facie socero suo valefecit, Regina autem paterni affectus solatia ad mentem revocans, cum a patre separari debuit, mortem ipsius suspicata, quasi futurorum prescia, & amplius eum nec visura, lacrimas fundere non cessavit. Et revera anno Domini M. CC. & XCI. mox sequenti in divisione Apostolorum, Rex *Rudolfus*, senio lacessitus, moritur, & in mausoleo *Romanorum* ceterorum regum in *Spirensi* opido conditus aromatibus, cum celebritate debita, absente tamen *Guta* filia sua regina *Bohemie*, sepelitur. Porro rex *Romanorum* pietate motus vehementer ingemuit, & recessuris ab ipso iuste vivendi normam instituit atque dixit : *Vivite gaudenter, Christo servite frequenter, -- Reproba vitetis consorcia, cuncta probetis, -- Que bona servetis, & que mala sunt reprobetis, -- Nullum spernatis, fastu nimio careatis -- Semper honoretis Sanctos, & munera detis -- Pauperibus mestis, quia sic regnare potestis -- Nunc & post mortem. Stolidam nolite cohortem -- Commendando sequi, zelus vos dirigat equi -- Judicii ; verba, que turpe sonant, vel acerba, -- Discite frenare, discordes conciliare -- Vos decet, & munda sint corpora vestra, iocunda -- Sit facies, modicus sermo, risusque pudicus, -- Actio matura. Mala presentire futura, -- Pas-*

(x) Cymbalistes. (y) Cymbali genus, quod & hodie vulgo in vernaculo ala dicitur.

-- *Paſcere pupillos, & confortare puſillos, -- Linque veracis uſus, promotio pacis, -- Hec ſunt, que bene ſtant, & famam regis boneſtant, -- Sicque recedatis, ac ad terram redeatis, -- Bohemice gentis. Vos protegat omnipotentis -- Gratia. Flevere duo reges cum muliere -- Sicque receſſerunt, ac in Pragam redierunt.* -- Rudolfus vero *Romanorum* regis filius exercitum adaptavit, & ſicut pater decreverat, verſus *Bohemiam* properavit, quatenus inſanias malorum ibidem opprimeret, & ſororium ſuum regem *Bohemie* ab eorum manibus liberaret, in cuius adventu *Cuncti letantur, convivia magna parantur, -- Rex & regina dixerunt: funde, propina, -- Tolle bibens, commede, nullus permanſit in ede -- Regali triſtis; ſed convivantibus iſtis -- Dux infirmari, cepit, mortemque minari* -- Quo decumbente *In toto cetu miſcentur gaudia fletu, -- Hic gemit, hic plorat, Chriſtum rex triſtis adorat, -- Vt prolongare dignetur & induciare -- Infirmi vitam virtutum flore politam?* Sed quid? anno M. CC. XC. in vigilia Aſcenſionis Domini. *Dux iuvenis moritur, ac in caſtro ſepelitur. -- Prage, turbantur, mox plures, & lacrimantur.* Rex autem ſollempniter celebratis Exequiis ſingularis intuitu dilectionis, quem ad ipſum habuit, pro ſalute ipſius copioſis erogatis elemoſinis per univerſas regni ſui Eccleſias multarum miſſarum ſuffragia comparavit, quatenus pro delictis affinis defuncti utcunque ſatisfaceret, & pro impenſo debite humanitatis obſequio ipſe etiam ſalutis commodum reportaret. In iſtius Ducis introitu frater *Bertholdus* ordinis *Templariorum* dictus de *Gepzenſtein* natione *Suevus* vir prudens ac providus venit in *Bohemiam*, qui ob fidei ſue conſtantiam uſquequaque regi complacuit, & Duce mortuo rex ipſum a ſe recedere non permiſit, quatenus amici defuncti mores, cum eodem frequenter conferendo diſceret, & ipſius informatus conſiliis, ſtatum regni ſui in melius reformaret, fuit etiam in his diebus vir diſcretus ac nobilis *Bernhardus* nomine, qui Eccleſie *Miſnenſi* in officio Prepoſiture prefuit, hic audita fama *Wenceslai* regis ſe ad Curiam ſuam incunctanter transtulit, & gratiam familiaritatis in conſpectu regis inveniens, rege ſibi annuente, per multos annos (z) tocius regni negocia ſapienter & provide pertractavit. Poſt hec promotus per regem in Epiſcopum *Miſnenſem* eligitur, & tandem confectus ſenio in *Camentz* (a) monaſterio Sanctimonialium ordinis *Cyſtercienſis*, quod ipſe fundaverat, mortuus ſepelitur. *Nobilium more redolens virtutis odore -- Preſul Bernhardus mundum replet quaſi nardus. -- Hic rexit regem vivendi dans ſibi legem.* Quo-

(z) Si per multos annos, qua Prepoſitus, regni Bohemiæ negotia tractavit, vix credibile cum jam anno 1293 Witigoni in epiſcopatu ſucceſſiſſe, ut vult Fabricius ad h. a. & Calles in Serie Miſnenſ. epiſc. p. 210. (a) Monaſterium eſt ad veterem urbem Camenz conditum, quod hodie nomen *Stellæ Mariæ* in ſuperiore Luſatia fert.

Quomodo rex Wenceslaus exercitum misit in Cracoviam, & sibi eam subiugaverit, & de quibusdam incidenciis.

Capitulum XXXV.

Rei evidentia manifeste indicat, quod terra quevis dampnose destruitur, nisi defuncto Principi alter regnaturus pro ipso, dilatione postposita, subrogetur, humani namque generis effrenata ambicio per fas, nefasque res alienas nonnunquam sibi vendicare nititur, nisi potentum auctoritate Principum ab ausu huiuscemodi arceatur. Nonnunquam etenim humana formidine ab actu peccandi retrahitur, qui severitatem eterni Judicis non veretur, si igitur ab exordio mundi auctoritas Principum non fuisset, singulorum presumptuosa temeritas dudum procul dubio universarum rerum ordinem pervertisset, hinc est, quia pro conservatione reipublice, pacisque communis commodo Principes instituí consueverunt, ut dum unus alteri indilate succederet, quivis temporibus sui regiminis presumptuosos quoslibet ab illicitis operibus coherceret, & nihilominus quemlibet in suo iure conservans, saluti omnium provideret. Mortuo igitur *Lescone* Duce *Cracovie* sine heredibus, maiores natu eiusdem Ducatus unanimiter convenerunt, & quomodo vacanti terre utiliter providerent, de Domino cogitare ceperunt, qui eos ab insultibus vicinarum gentium puta *Ruthenorum* potenter defenderet, & pacis zelator sedulus in suo iure quemlibet conservaret. Eo tempore mansuetudo regis *Wenceslai*, que fama volante in toto terrarum orbe ubique diffunditur, ad aures eorundem *Cracovie* nobilium devenisse similiter perhibetur. Matura igitur deliberatione previa ipsum pro Domino elegerunt, & ad ipsos dignaretur descendere, missis nunccíis, concorditer rogaverunt; (b) Rex autem nonnullis regni sui negociis prepeditus personaliter ad eos venire non potuit, sed breviter se venturum promittens dominum *Thobiam* (c) Pragensem Episcopum cum copiosa militum multitudine anno Domini Millesimo CCXCI. in *Cracoviam* destinavit, quatenus ipse nomine suo de terra intromitteret, & fugatis rebellibus ibidem pro tempore moram faciens dissoluta pacis federa cum debita sollicitudine reformaret. *Sic rex Pragensis dominus fit Cracoviensis, - - Ergo Jesu Christe facias, quod Dux novus iste - - Possideat terras, & compescat cito querras, - - Quas destruxerunt,*

(b) Ex his Dlugossus aliique rerum Polonicarum scriptores emendantur, qui ajunt: Griphinam. Leskonis Ducis viduam relictam Ducatum Cracoviensem & Sandomiriensem sibi tabulis publicis transscriptum, Wenceslao donasse, atque ab ea Wenceslaum in Poloniam invitatum fuisse. (c) Perperam ubivis in Francisci exemplari hic Episcopus *Chob* appellatur.

runt, vicini qui voluerunt ipſas ſuis ſubiugare Dominiis, & cottidianas exercentes inſanias incendiis eas vaſtaverunt pariter & rapinis. Eodem anno Dominus *Rudolfus* rex *Romanorum* moritur, & ſicut dictum eſt ſuperius in *Spirenſi* opido ſepelitur, quo audito *Wenceslaus* rex vehementer ingemuit, & ſollempniter peractis Exequiarum ſuffragiis multas pro ſalute iam defuncti elemoſinas pauperibus erogavit. Nec immerito perturbari debuit, qui tam validi amici ſolacio ſe privari, mortis interveniente ſtimulo, intellexit. *Rex perturbatur, hinc Guta ſimul lacrimatur, -- Hic ſocerum plangit, hanc interitus patris angit.* Eodem anno in nocte beati *Ambroſii* igne familiari tota civitas Pragenſis conſumitur, quam rex *Wenceslaus* reedificari precipiens annos libertatis inibi habitantibus pollicetur, ne rebus perditis cives deficerent, quin potius pinquioris fortune exſpectantes ſolacia, igne vaſtata turbacionis immemores reſtaurarent. *Multi Pragenſes cives radunt velud enſes, -- Pannos vendentes de Gaudano* (d) *vel ementes -- Res aliquas, fraudem talem reputant ſibi laudem. -- Sic igitur digne Praba tu conſumeris igne. --* Eodem anno *Acharon* a *Saracenis* capitur, & ab ipſis usque hodie poſſidetur, *Saraceni* namque, diſſenſionem *Cruciferorum* inibi habitantium audientes, multitudine congregata innumera civitatem vallaverunt, ipſamque nullo repugnante intrantes communiter *Chriſtianos* plurimos occiderunt, quosdam vero, quos vivos ceperant, ſuis imperiis ſervitute perpetua ſubegerunt. O maledicta in unum habitantium inteſtina diſſenſio! ſepe etenim, dum inter cives malum diſſenſionis inconſulte oritur, temeritati hoſtium invadendi ipſos occaſio preparatur, qui tamen ipſos impugnare nequaquam preſumerent, ſi ſublata diſſenſionis materia in omni negocio cives invicem concordarent. *Sic ſic diſtruitur Akaron ſubito, quia ſcitur --, Magna ſuperborum diſcordia ſigniferorum, -- Si conſenſiſſent, & concordes reſtitiſſent, -- Hoſtes viciſſent, nec milia tot periiſſent.*

De fundatione Monaſterii in Aula regia, quod vulgo dicitur Zbraslaus.

Capitulum XXXVI.

Anno incarnationis Domini M. CC. & LXXXXI. ipſe eſt annus etatis Domini *Wenceslai* regis XXII. Dominus *Heydenricus* Abbas *Scedlicen-*

(d) Ita in MS. quam autem author per hanc vocem intellexerit urbem ſeu provinciam, quis conjectura aliqua aſſequatur. An fortaſſis legendum *Gandavo*, fuit enim Gandavum (hodie Gent) Flandriæ Metropolis poſt Romam pene ampliſſima, miraculum urbium appellatum, quam artefactis, opificiisque excelluiſſe ſynchroni teſtantur. Innuit vero hic author ob civium Pragenſium fraudes hanc pœnam incendii a Deo immiſſam.

cenſis aſſumpto Domino *Theodorico* abbate in *Waltſachſen* regem adiit, & votum, quod de conſtruendo *Cyſtercienſis* ordinis monaſterio olym Deo fecerat, ad memoriam ſibi revocavit, (e) ne pro negligencia poſſet in poſterum a quopiam redargui, ſi, ipſo tacente, tam ſalubre regis propoſitum contingeret aliquatenus retractari. Res ſiquidem concepta, a memoria hominis elapſa, plerumque obmittitur, niſi ſeduli ammonitoris ſtudium ad exequendum ipſam, hic, qui pie voverat, ſtimuletur. Rex quippe, quia neceſſitate cogente multifariis ſe negociis rerum terrenarum implicuit, votum huiuscemodi, in tanta dilacione interpoſita, fere oblivioni tradidit, quod promiſit. Ipſe autem ammonitione Abbatis audita ad cor rediit, & pro dilatione tam improvida ſe ipſum redarguens protinus ſic reſpondit: Quia votum noſtrum hactenus adimplere diſtulimus, non tantum in amicorum noſtrorum interitu materiam turbationis pertulimus, verum etiam mentem noſtram, ad terrena pronam, & ad celeſtia tardam, ſolito amplius iuſto Dei iudicio per veram experienciam invenimus. Sepe enim concepte devotionis fervor extinquitur, dum plus, quam neceſſe eſt terrenarum rerum occupatione mens hominis detinetur; tanto etiam periculoſius in exercicio ſancte operacionis deficimus, quanto eternis contemptis toto mentis conamine tranſitoriis fervencius inheremus. Rex igitur, votum adimplere deſiderans, regni ſui negocia univerſa poſtpoſuit, & ſincera mente, ut ſibi locum congruentem oſtenderet, dominum exoravit. Tandem Abbatibus predictis & fratre *Conrado* priore in *Scedlicz*, aliis quoque aſſumptis idoneis aptitudinem loci iuxta mentis ſue deſiderium queſiturus navem aſcendit, & in aqua, que *Wultava* vulgo dicitur, ad portum inſule, ubi nigrorum monachorum ſitum eſt cenobium, (f) nautarum miniſterio uſque pervenit, quatenus, non tam ipſe, quam alii inſulam ſtudioſe perſpicerent & ſi pro monaſterio *Cyſtercienſis* ordinis ſufficeret; deliberatione previa iudicarent. Non autem intendebat Eccleſiam prius Deo dedicatam ſubvertere, ſed de voluntate fratrum inibi habitantium ipſis conditionem Monachis *Cyſtercienſibus* in ea locatis in melius commutare. Modicum quippe divine remunerationis commodum ex dono conſequitur, qui id, quod mihi per importunitatem abſtrahit, ſimulate devotionis pretextu, tibi vel alteri elargitur. Conſiderato itaque loco ad navem redierunt, & deſcendentes in flumine in *Zbraslaus*, ubi *Ottakarus* rex quondam curiam venationis conſtruxerat, pari-

(e) Eodem prorſus ordine pleraque narrat Franciſcus, niſi quod tanto compendio paſſim res referat, quanto pene in indicibus librorum uti ſolemus. (f) Id erat cœnobium Inſulanum Ordinis S. Benedicti, vernacule *Oſtrow* ſeu Oſtrovienſe dictum.

pariter devenerunt, Abbas autem *Theodericus* mox ut, de navi exiliens, in portu pedem posuit, quasi prophetico preventus spiritu voce publica ceteris audientibus illud psalmiste cecinit, atque dixit: Hec requies mea in seculum seculi, hic habitabo, quoniam &c. acsi patenter diceret, non est opus, ut hic locus cuiquam sensato displiceat, qui a Deo factus in primo ipsius aspectu sacramentum inestimabile representat, situ autem ipsius loci perlustrato & commodis, ad navem redeunt, & ascendentes per flumen, quod *Musa* (g) dicitur, in *Radotin* (h) usque perveniunt, quatenus eundem locum similiter perspicerent, & si videretur habilis, ibidem structuram monasterii informarent. Dehinc *Pragam* redeundo de qualitate perspectorum locorum rex abbates alloquitur, & triduanas ipsis indulgens inducias, ut de tribus unum eligant, eos familiariter exhortatur. Medio tempore ex toto corde rex conversus ad Dominum devotioni studuit, & mittens ad omnes *Pragensis* civitatis ecclesias votivas Missas legi de sancto Spiritu, & de beata Virgine procuravit, quatenus ipsis suffragantibus promissa persolveret, & in meliori, aptiorive predictorum loco monasterium, quod voverat, instauraret. *Sic loca virgo tria tibi sunt collata Maria, -- Effundas rorem bonitatis & utiliorem -- Nobis monstrare digneris, ut edificare -- Rex possit claustrum, monachus quo tendat ad astrum.*

Quomodo Abbates ad regem Wenceslaum redierunt, & quomodo unum locum de tribus pro Monasterio elegerint.

Capitulum XXXVII.

Durante autem induciarum tempore abbates predicti dominum *Bernhardum Misnensem* Prepositum, amicum ordinis sincerissimum, adierunt, & cum ipso de loco fundationis, trium predictorum locorum circumstantiis consideratis, & sitibus, sollicite pensantes singula deliberare ceperunt, quatenus de consilio communi unum eligerent, electum quoque cum debita maturitate in regis presencia finaliter nominarent. Tandem locus, qui *Zbreslaus* (i) nuncupatur, pre ceteris ipsis complacuit, puta, quia in aquis, pratis, & vineis aliis quoque monasteriis griseorum necessariis habundans ad sui amoris intuencium animos provocavit. Assumpto itaque Domino *Bernhardo* locum nominaturi pariter ad castrum *Pragense*

(g) Hodie *Berauna* dicitur. (h) Hodie locus superest ad idem monasterium spectans vix quadrante milliaris abhinc distans. (i) Ita crebrius variat scriba, ut jam *Zbreslaus*, jam *Zbraslaus*, jam *Sbraslaus* locum vocet, Locus proprie nomen *Zbraslaw* tulit, e quo plerique latinam terminationem, quemadmodum in voce Parisius, fecerunt.

gense venerunt, ubi dominum regem Missam de sancto Spiritu devote audientem in kathedrali Ecclesia invenerunt. Tandem autem Missam de Spiritu sancto ipso die a singulis sacerdotibus Cleri *Pragensis* celebrari instituit, quatenus, ipsis salutarem hostiam pro ipso offerentibus, a proposito boni nequaquam recederet, & abbates de loco congruo, cooperante Spiritus sancti gratia, concordarent, denique Abbatibus cum Preposito ecclesiam Cathedralem (k) ingredientibus offertorium *Confirma hoc Deus*, evangelio prelecto, voce sollempni Cantor incipiendo cecinit: in quo eosdem in eo, quod mente conceperant, licet inscius de ipsorum introitu, desiderio prophetico confortavit. Confortati igitur in Domino ad regem venerunt, & Missarum celebratis sollempniis soli cum ipso, exclusis ceteris, suum cubiculum intraverunt. Igitur in presentia regis constituti ex quadam pietate inter se ceperunt contendere, quis eorum procederet, (l) & de loco fundationis sibi consensum omnium publicaret. Quo audito domino Preposito *Misnensi* zelatori ordinis rex graciose annuit, & ut ipse intentionem enodaret omnium, benigna familiaritate mandavit, ipse vero suscepto mandato capucium capitis incunctanter deposuit, & coram abbate se humilians, sibi benedici inclinato capite cum debita reverencia postulavit, Abbas autem postulanti humiliter mox annuit, & elevatis sursum oculis cum omni mansuetudine locuturo Preposito benedixit, & ait: *Dominus sit in corde & in ore tuo, ut digne pronuncies verbum Christi.* Verbum profecto *Christi* pronunciare voluit, qui Deo dedicande fundationis locum nominare in aspectu Principis attemptavit. Dixit ergo: Dum ea, que in monasteriis *Cysterciensis* ordinis necessario requiruntur, studiose attendimus, locum, qui *Zbreslaus* dicitur, frugalitatis ipsius intuitu ceteris preferentes ipsum pietati regie in nomine Domini nominamus, hunc siquidem locum Abbates appetunt, & pro ipso maiestatis vestre clemencie cum fiducia preces fundunt. Rex igitur, quamvis ipsum locum racione ferarum ibidem crebro concurrentium, plus regni sui districtibus, videretur diligere, votis postulancium indilate annuit, & accepto eo, quod in capite portabat, capucio ipsum locum Abbatibus hylariter contulit, (m) atque dixit: Curiam nostram in *Zbraslaus*, quam pro solatio singulari hactenus semper aliis nostris bonis preferentes

(k) Inter has duas voces supra minori charactere scriptum est *Cann*, quæ vox quid sibi velit, nullus assequor. (l) Suffragio suo perrupturus, alios victurus esset. (m) Mos eorum temporum patrius tulit, ut cum donationes aut traditiones rerum absentium, & cumprimis immobilium fierent, antequam in scriptum redigerentur, in signum rei traditæ donatæve, donator de rebus suis utensilibus, in quoddam veluti pignus eliberandæ fidei, aliquid daret donatario.

tes elegimus, ex nunc *Deo & beate Virgini*, ibidem fundaturi Monasterium, iure perpetuo vobis conferimus, & donamus; nec fine fpeciali Spiritus fancti confilio rex iftum locum ab infantia cepit diligere, in quo fepultus, poftmodum elegit refurrectionem diei noviffime, ceteris appofitus fidelibus, expectare. Sepe enim occulta vi divine infpirationis excitatus aliquis rem affectare incipit, quam tamen fuis profuturam ufibus antea non cognovit. Abbates autem poplitibus flexis ad pedes regis fe humiliando decenter proiciunt, & oblatum cum hilaritate fufcipientes locum gracias referunt, atque dicunt. *Sponte locum celi regi rex mente fideli -- Contulit, in Zbraslaus, ergo fit Chrifte tibi laus, -- Que dilexifti loca, pro clauftro tribuifti. -- Rex pie, rex iuvenis ideo vivas fine penis -- Mundi prefentis, nec formides venientis -- Vite preffuram, quam credimus effe futuram -- Hiis, qui non credunt, & ab eius laude recedunt, -- Qui nos plafmavit, proprio quoque fanquine lavit -- In cruce pendendo populi fcelus, & moriendo. -- Munera fint grata regis tibi Virgo beata, -- Ipfum conforta, celi pateat fibi porta -- Te conducente, te prefide, teque iubente, Hunc tibi configna redimens a morte maligna, -- Sicque receſſerunt, Abbates & cecinerunt -- Laudes celorum Domino, quia dona bonorum -- Plurima cum villis multis rex contulit illis.*

Quomodo Deus hunc locum Aulam regiam Religiofis viris ab antiquo deputaverit. Sequitur

Capitulum XXXVIII.

Rem, (n) que femel Deo dedicari meruit, amplius humanis ufibus applicari tenor facri Canonis non concedit. Sane locus ifte, qui vocatur *Zbraslaus*, licet per intervalla temporum nonnunquam ad ufus fecularium perfonarum devenerit, mira tamen Dei difpenfacio, que ibidem iugiter venerari voluit, ad manus Religioforum virorum revocans, tandem ipfum fuis legibus conditione perpetua vendicavit. Fuit namque in partibus *Bohemie* Princeps, qui pro manfionis comodo ibidem ftructuras quasdam informare difpofuit, fed quibusdam, ut dicitur, divine difpenfationis argumentis premonitus ab inceptis defiit, & ipfum locum cum fuis attinenciis monafterio nigrorum monachorum, quod *Cladrub* nuncupatur, in anime fue remedium contulit, & donavit. (o) Abbas vero *Cladru-*

(n) Ab hoc loco, atque ab his verbis denuo incepit fæpe memoratus Compilator Chronici Spineæ Coronæ narrationes fuas Chroniconque continuare. (o) Horum fruftra in aliquo Hiftoricorum noftrorum memoriam quæras, quorum ne quidem Cladrubienfes

drubensis, loci ipsius amenitatem considerans, monachos suos ibidem destinare non distulit, sed instauratis quibusdam edificiis nonnunquam eciam propria ibi in persona habitans ipsum locum divino cultui totaliter mancipavit. *Hunc tres vel bini coluere locum Cladrubini, - - Quem dedit his Princeps monachis psallendo deinceps.* Post hec Domino *Johanni Pragensi* Episcopo ipse locus usquequaque complacuit, & monachis annuentibus ipsum sibi vendicans, alias episcopatus sui hereditates pro ipso loco *Cladrubensi* monasterio assignavit. Ne dum private utilitati inconvenienter intenderet, per aliene rei concupiscentiam iram contra se districti iudicis provocaret. *Sic commutatur locus hic, sic apropriatur -- Pontificis mensis possessio Cladrubiensis.* Porro Rex *Ottakarus* animo venandi more solito abdita silvarum provincie olym *Kamniczensis* appetiit, & quia hic locus (p) sibi congruebat pre ceteris, sepe comitante Episcopo, quem diligebat intime, ibidem crebrius pernoctavit, & quia pernoctationis sue frequencia bona Episcopi in hoc loco videbantur destrui, alia regni sui bona favente Episcopo Ecclesie *Pragensi* contulit, & sic se de loco ipso, suisque pertinenciis intromittens, venacionis curiam cum turribus & muris fortissimis in eo edificari mandavit. Sic locus iste ad manus Principum pretextu commutacionis devolvitur, (q) & per momenta temporum in agris, vineis, pratis, & pascuis proficit, & ditatur. Rex namque edificia ibi erigit, allodia (r) instruit, & pro vitibus mittens in *Austriam* in montibus circumiacentibus plantat vineas, atque colit; (s) tandem defuncto rege *Ottakaro Wenceslaus* filius eius pro eo regnavit, & locum predictum cum suis Baronibus venandi gratia crebrius visitavit, qui post hec, ut dictum est, divina preventus gratia loco abrenunciavit, eumque pro fundando ibidem ordinis *Cysterciensis* monasterio Abbatibus postulantibus ultroneus assignavit. Nequaquam autem sub taciturnitatis silencio preterire possumus ea, que referente Cronica, que de fundacione *Cladrubensis* tractat cenobii, (t) scripta cognovimus. Dux siquidem ille, qui monasterium *Cladrub* fundavit, (u) ipsam primitus in loco, ubi nunc stat *Aula regia*

ses in suis Annalibus mentionem habent, nescio igitur, qui P. Candidus scribere potuerit, omnia in Chronico Spineæ Coronæ verbis Francisci respondere. (p) Vox *locus* deest in Chron. Spineæ Coronæ. (q) Id factum fuisse anno 1268 declarat elenchus diplomatum Metropolitanæ ecclesiæ hodie superstitum, mecum a Reverendissimo piæ memoriæ Canonico Engler, qui illum congesserat, communicatus. (r) Id est: prædia, villas. (s) Vinearum cultus isthic pene periit. (t) Chronicon istud hodie amissum dolemus. Annales enim Cladrubienses recentes sunt. (u) Primoprimum fundatorem Cladrubiensis cœnobii non Wladislaum sed Suatoplucum fuisse VI. Parte Annalium nostrorum ostendimus.

regia domum ordinis ſancti *Benedicti* conſtruere diſpoſuit, ſed vox lapſa de celo cuidam tunc heremicole, cuius fama habebatur celebris, inſonuit, & ſic dixit: Surge, inquit, & vade ad Principem terre, & loquere ad eum verba hec, & ſic dicas: acceptat Deus tue intencionis votum, at fundationis non approbat modo locum. Locus enim iſte, qui *Zbraslaus* dicitur, tibi Princeps, ut in eo plantes cenobium pro monachis ordinis nigrorum ſancti *Benedicti* nequaquam a Domino hac vice conceditur, ſed locus idem aliis cenobitis alterius ordinis & nominis, quos ſibi Deus peculiariter elegerit, inpoſterum reſervatur. (x) Quis igitur dubitat, quin a Domino factum ſit iſtud, & ſit mirabile in oculis noſtris, quod antequam ordo *Cyſterciensis* ſumpſiſſet exordium, dominus elegerit, & ordini *Cyſterciensi* preſignaverit locum iſtum. *Sic ad te Chriſte tandem rediit locus iſte, -- Quem poſſederunt ſeculares & rapuerunt. -- Aſpicias Chriſte, facias quoque, quod locus iſte -- Hinc devotorum poſſeſſio ſit monachorum. -- Tu quoque Virgo pia ſtudeas prohibere Maria, -- Ne locus hic cedat aliis, a teve recedat.*

Quomodo rex Wenceslaus ad inſtanciam quorundam ab incepto propoſito pro tempore reſipuerit.

Capitulum XXXIX.

Poſtquam rex predictum locum ordini *Cyſterciensi* aſſignaverat, quidam retibus malicie irretiti ad eum venerunt, & doloſe linque utentes patrocinio ipſum a boni propoſito avertere ſtuduerunt, dixerunt enim: O Rex locus enim iſte patri tuo non inconſulte placuit, quia dum a tumultu negociorum regni quieſcere quandoque voluit, aſſumptis quibusdam familiaribus ſe ibidem transferens, non tam venationum, quam inimicorum (y) ſolacia inibi frequentavit, quam ob rem ſi ipſo loco carueris, regalium ſolaciorum detrimentum non modicum procul dubio pacieris, quin immo monachos, quorum in abditis nemorum eſſe conſuevit frequencia, in aliquo alio loco regni tui locare poteris, predictumque locum pro tuo tuorumque ſolacio conſervabis. O iniquorum hominum a Deo reprobata verſucia! qui dum ipſi benefacere, propria iniquitate reluctante, nequeunt, etiam volentes benefacere non verentur avertere, quantum poſſunt. Deſideriis quoque ſuis ſatisfactum reputant, dum inchoati boni profectum doloſe linque conamine impediunt, & retractant. O divine pietatis ammiranda inmenſitas, que hos quoque nonnunquam pacienter

(x) Hanc narrationem integram de eremicola prætermiſit compilator Chronici Spineæ Coronæ. (y) Ita MS. ſed verius legendum *amicorum*.

ter ſuſtines, qui tam pernicioſe tue remurmurant voluntati, ſed quia mens iuvenis ſubito verbis alienis circumventa ab incepto nonnunquam reſiliit, rex iniquorum averſus conſiliis, fraudibus eorum inconſulte annuit, & nacta occaſione, profectus in *Moraviam*, votum, quod voverat, reddere prorogavit, expeditis tandem ibidem ſuis negociis in *Pragam* revertitur, & per Abbates ammonitus pro huiuscemodi dilacione ſe ipſum reprehenſibilem humiliter profitetur, finaliter igitur votis ſatisfacturus in opidum, quod *Colonia* dicitur, uno miliari a *Scedlicz* diſtans, venire properat, ubi de loco fundationis conferre cum Domino *Thobia Pragenſi* Epiſcopo cogitabat. Quadam autem die dum, pluribus offerentibus ſe negociis, rex huic rei in civitate non poſſet intendere, cum epiſcopo de voto ſuo tractaturus, ad campos exiit, & ut ad eum egrederetur epiſcopus, qui in civitate manſerat, miſſo nuncio poſtulavit. Epiſcopus igitur aſcenſo equo turba comitante regem ſequi ad campos feſtinanter voluit, & cum quidam de ſuis ad portam opidi deveniſſent, pons ante eum corruit, & non tam epiſcopo, quam cunctis aliis de civitate exire cupientibus tranſitum denegavit, audita autem pontis colliſione rex vehementer obſtupuit, & ipſam ruinam diabolo, qui ſemper piis reluctatur operibus, intra ſemetipſum reputans, ut ad aliam valvam (z) ad ipſum veniret epiſcopus, dilatione poſtpoſita demandavit. Porro audito epiſcopo rex in civitatem rediit, & more impaciens monachorum petiturus collegium die craſtina venire in *Scedlicz* feſtinavit. *Venit maturus rex in Scedlicz* (a) *petiturus -- Mox devotorum ſibi conventum monachorum.*

Quomodo pius rex Wenceslaus Capitulum intraverit, & quomodo Abbas Heidenricus perſonas emittendas nominaverit.

Capitulum XL.

Altera igitur die rex Capitulum *Scedlicenſe* ingreditur, & in preſencia Abbatum, monachorumque, qui aderant, ſibi dari conventum cum debita reverencia deprecatur, & quia ipſe rex a pueritia ſua in quibuslibet agendis prelatos quoscunque in latere ſuo habere ſtuduit, divina providentia in hoc ipſius devotioni ſatisfactura quatuor Abbates de *Waltſachſen* videlicet de *Scedlicz*, de *Sar*, & de *Camencz* extunc diſpenſacione ibidem mirifica convocavit, quatenus ipſi tantis intereſſent ſollempniis, ac ipſorum mediante conſilio regalibus decenter ſatisfieri poſſit deſideriis. Ab-

(z) Id eſt: portam civitatis. (a) Chronicon Spineæ Coronæ ſuperioribus omiſſis ait: *Poſt hec maturus Rex venit in Zcedlicz petiturus ... Mox devotorum ſibi conventum Monachorum.*

Abbas igitur *Scedlicensis* petitionibus regis, ut decebat, incunctanter annuit, & emittendos fratres, non sine ingenti cordis gemitu effundens lacrimas, per ordinem nominavit. Quis enim tam saxei cordis in emissione filiorum suorum lacrimas continere posset, presertim ubi pater in filiis offensionis materiam nullo unquam tempore invenisset. Tanto profecto in absencia cuiuslibet rei ampliori doloris urgemur aculeo, quanto ea presente ardenciori erga ipsam affici videbamur amoris incendio. *Hic devotorum conscribuntur monachorum* nomina, qui egressuri in ipso capitulo nominati fuerunt, & ob admirande conversacionis sue memoriam in exemplum posteris in hoc tractatu exprimi nominetenus meruerunt, quatenus dum ipsorum nomina seriatim legimus, conversacionis ipsorum insignia frequenter ante mentis nostre oculos habeamus: *Theodericus senior pietatis amicus, -- Mox sociatur ei venerande caniciei -- Johannes, sequitur Heimricus, qui redemitur -- Virtutum flore, subito comitante Priore -- Cunrado Christi famulus mox iungitur isti -- Ditimarus* (b) *primus, Alberte veni, quia scimus, -- Quod sis homo mundus, tecum surgatque secundus -- Theodericus, procedat & Otto pudicus* (c) -- *Gotfridus veniat, & nonus in ordine fiat -- Alter Ditimarus virtutrm stemate clarus. -- Vir bonus & fidus assit post hunc Godefridus, -- Vir cunctis gratus venias Berthoe* (d) *vocatus, -- Ut numerus plenus sit adesse velis duodenus.* Nec inconsulte permittendum arbitror, quod quidam monachus *Chunradus* nomine de monasterio *Waltsachsensi* ipsi Capitulo cum abbate suo interfuit, qui de patrum presencium consilio surgens cum ceteris monachorum emittendorum consortio similiter iunctus fuit, porro abbas, quando singulos monachos ex nomine evocare debuit, dolorosis singultibus interrumpentibus, lacrimose vocis oraculum multiplicatis fletibus vix emisit. *Omnes turbantur monachi simul & lacrimantur*, Nominati siquidem singuli monachi cum difficultate voci preceptoris obediunt, & cum prelatorum imperiis reluctare nequeunt, voto satisfacturi obediencie fletus fundunt. *Plorant surgentes, flent in claustro remanentes.* Utrique siquidem diuturne societatis solacia revocantes ad memoriam lacrimas continere nequeunt, & dum inter se fletum continuant, cunctorum assistencium animos ad compassionis lacrimas & ipsis suis clamoribus provocant, & invitant. Fuit inter ceteros monachus quidam, provecte etatis, *Johannes* nomine, vir quidem maturus in moribus, mire quoque devocionis, qui dum nominetenus vocatus obedire debuit, annos senectutis sue re-

(b) Chron. Spineæ Coronæ habet *Dittmarus*. (c) Is postea factus secundus Abbas Aulæ regiæ. (d) Ita etiam idem Chronicon.

revolvens in animo, illud propheticum cunctis audientibus surgendo cecinit, atque dixit: hic requies mea in seculum seculi, hic habitabo, quoniam elegi eam. Quem cum rex surgentem conspiceret, conversus ad Abbatem aiebat: hic monachus quid in meo faciet monasterio, qui senio thabefactus moritur subito & iam deficit in se ipso, cui Abbas respondit, tales viri congrue ad nova monasteria emittuntur, quorum maturitatem intuentes ceteri ad bona semper opera ex eorum moribus provocantur, bonis siquidem exemplis seniorum in virtutum culmen nonnunquam ascendunt animi iuniorum, nos denique cum bona facta seniorum sollerter inspicimus, ad virtutum alta tendentes ex eorum imitatione evidenter proficimus. Mira res! monachus ipse lanquore ibidem tactus iuxta regis iudicium infra dies octo moritur, & requiem, quam optaverat, patenter adeptus in *Scedlicensi* cimeterio, ceteris adiunctus fidelibus sepelitur. (e) Denique fratres, qui nominati fuerant, ad mandatum Abbatum Capitulum exiverunt, & invocata sancti Spiritus gratia fratrem *Conradum*, Priorem domus, virum ydoneum in Abbatem concorditer elegerunt, & redeuntes ad Capitulum suum electum confirmari in nomine Domini cum debita reverentia petiverunt. Electione igitur confirmata omnes simul Capitulum exiverunt, & intrantes monasterium, ut moris est, *Te Deum laudamus* sollempniter cantaverunt; Quo decenter finito pariter ad Capitulum redierunt, & Abbati suo, quem elegerunt, duodecim monachi ad obedienciam secundum consuetudinem ordinis promiserunt. *Sic cunctis grata sollempniter est celebrata - - Istius abbatis electio, nec puto gratis* novelle plantationi primus pater preficitur, qui vita & moribus antecellens ceteros in omnibus suis operibus commendabilis reperitur. Deinde rex omnibus convocatis Abbatibus videlicet & monachis ad monasterium rediit, & quadringentarum marcarum reditus cum XXIIII araturis & sufficiencia nemorum ad monasterium, quod fundare disposuit, domino & beate Virgini coram suis nobilibus ex regia liberalitate obtulit, oblata quoque instrumentis regalibus, ut patebit inferius, (f) debita adhibita diligencia roboravit.

Quo-

(e) A superiore numero monachorum versibus expresso, qui ad Aulam regiam designati fuerant, rursum usque ad hunc locum omnia prætermisit Compilator Spineo-Coronensis. (f) Instrumenta hæc, & cumprimis fundationis, author noster nuspiam transscripsit, an id oblivione factum est, an quia hoc instrumentum serius atque nonnisi anno 1304 ab eodem Rege datum fuit? Ceterum instrumentum hoc legitur in *Phœnice incinerato* p. m. 35. e quo quidem cognoscere fas est: eo anno jam donationes & possessiones plurimas alias accessisse. Nam ut ipse oculis spectavi, superest hodie in Archivo Aulæregensi ejusmodi donationis autographum membranaceum instrumentum jam ab anno 1293.

Quomodo Episcopus Thobias locum fundationis impecierit, & qualiter rex alias hereditates sibi pro eodem loco assignaverit.

Capitulum XLI.

Novo igitur conventu adhuc in domo *Scedlicensi* remanente Abbates ad locum fundationis iverunt, & loca, in quibus actenus seculares habitaverant, in habitationem viris religiosis congruam convertere voluerunt, quatenus amotis secularibus ipsi se de loco omnino intromitterent; & breviter venturi monachi ipsa loca suis apta commodis invenirent, & ecce nuncii Domini *Thobie Pragensis* Episcopi venerunt, & ipsum locum, qui *Zbraslaus* vulgo dicitur, ad ecclesiam *Pragensem* pertinuisse antiquitus allegantes, ne se Abbates de ipso loco intromitterent, nisi prius Ecclesie cathedrali satisfieret, petiverunt; Abbates igitur incunctanter ad regem venerunt, & instanciam domini Episcopi eidem exponentes, ut ecclesie *Pragensi* satisfaciat, cum debita ipsum diligencia induxerunt; Quibus sic respondit: licet locus iste ad nos successione paterna devenerit, nos tamen fundationi nostre in hoc precavere cupientes, alias regni nostri hereditates Ecclesie *Pragensi* assignabimus, ne inter Ecclesiam *Pragensem* & nostram fundationem imposterum moveatur questio, & hinc inde cuiuslibet controversie submoveatur occasio. Accersito igitur Episcopo rex alias possessiones sibi iuxta estimationem nobilium suorum reddidit, quibus voluntarie contentus Episcopus de coniventia *Pragensis* collegii (*g*) omni iuri, quod sibi sueque *Pragensi* ecclesie in ipso loco, suis quoque pertinenciis videbatur competere, abrenuncians, domino Regi ipsum locum libere resignavit, & mox non tam resignationem, quam sufficientem recompensacionem huiuscemodi instrumentis & testibus ydoneis confirmavit. (*h*)

Quomodo Rex conventum intronizaverit, locumque ordini confirmaverit, & quomodo ipsam fundationem Aulam regiam nominaverit.

Capitulum XLII.

Cunctis igitur peractis per ordinem predicti Abbates ad locum redierunt & artificum adiutorio qualitercunque pro venturorum monachorum commodo habitacula inibi aptaverunt, nec mora ad Claustrum *Sedli-*

(*g*) Hodie Capitulum dicimus. (*h*) Hæc instrumenta, præ aliis minoris momenti, ab authore nostro huic Chronico inserta non fuisse miramur. Ceterum hæc denuo author Chronici Coronæ Spineæ prætermisit, Franciscus vero vel tribus verbis absolvit.

dlicense mittitur, & conventus, qui manserat, cum maturitate (*i*) debita ad novelle plantacionis commoda invitatur: Omnes igitur monasterii eiusdem monachi insimul convenerunt, & cantore, *Vos, qui transituri estis*, inchoante, recessuros confratres suos cum cantu simul & gemitu, usque ad portam monasterii, valedicentes invicem, conduxerunt. *Hii lacrimas fundunt, sed & illi pectora tundunt, - - Hii flent, hii plorant, illi pro fratribus orant, - - Ut vivant lete, concorditer, atque quiete.* Episcopo autem tocius quoque regni *Bohemie* Prelatis convocatis, dominus Rex cum solempnitate processionis conventui venienti obviavit, & quemlibet monachum inter duos Prelatos, Abbatem autem inter se & Episcopum decenter statuens, ipsum conventum cum ingenti exultatione & leticia, Clero canente, intronizavit, ipsum quoque locum, qui *Zbraslaus* vocabatur hactenus, ob memoriam nominis sui perpetuam *Aulam regiam* mutato nomine appellavit, deinde Missarum sollempnitas letanter incipitur, & Abbas *Aule regie* cum duobus Abbatibus de *Sar* videlicet, & de *Sancta Corona* ipso die intronisacionis a Domino *Thobia Pragensi* episcopo consecratur, acta sunt hec anno Domini M. ducentesimo nonagesimo secundo ipse est annus etatis Domini Wenceslai XXII. in Dominica, qua *Misericordia domini* in Ecclesia decantatur, que extunc duodecimo Kalendas Maii (*k*) vertebatur; porro Rex indempnitatibus fundationis sue cavere studuit, & cuncta, que cum ipsa sua fundatione fecerat, instrumentis & testibus roboravit, (*l*) ne contra hoc ullus inposterum quidquam attemptare presumeret, & procul mota contradictione qualibet per tempus, & tempora in pace & tranquillitate sua fundatio permaneret.

Quomodo rex cum exercitu Cracoviam iverit, & quomodo in ipsa expeditione militari gladio cinctus fuerit.

Capitulum XLIII.

Humane felicitatis adversator subdolus eo bonis nostris operibus insidiose semper remurmurat, quo nos sibi successuros in loco beatitudinis, quem arroganter perdidit, non ignorat, & tanto eundem nostris actibus for-

(*i*) Id est: festinatione. (*k*) Hanc totam notam Chronologicam anni & dierum exscripsit Franciscus c. 7. p. 18. (*l*) Ex his conjicere fas est; ante instrumentum Wenceslai anno 1304 editum, quo fortassis donationes & possessiones posteriores simul cum primis confirmatæ fuerunt, jam hoc anno diploma & instrumentum fundationis ab eodem Rege datum fuisse. Ceterum Franciscus hic de suo adjicit c. 1. *Nunc ipsorum* (Aulæregensium Monachorum) *laudabilis numerus est excellenter multiplicatus, & monasterium ipsorum miro & efficaci opere construitur, & diversimode decoratur.*

fortiter renitentem perferimus, quanto ad hanc, de qua cecidit, ſedem, virtutum greſſibus celeriter anhelamus, ipſe ſiquidem Domini regis *Wenceslai* animum divini cultus ampliacioni intentum conſpicit, varia doloſe machinationis argumenta excogitat, quibus regem ab inceptis poſſet avertere, & novelle plantationis profectum valeat impedire, & quia ſtructura in petre ſoliditate fundata difficulter deicitur, quo animum regis a propoſito interius nequit avertere, eo contra hunc malignorum quorundam inſolencias exterius nititur excitare, quatenus ipſum ſic in bonis impediat, & rebus preoccupatum bellicis, in hiis, que ſalutem animarum ſapiunt, procedere non permittat. Et ecce venientes nuncii regem adierunt, qui Ducatum *Cracovie*, de quo ſe noviter intromiſerat, non tam circumſedentium Principum, quam incolarum nobilium inſidiis inceſſanter vaſtari linqua & litteris narraverunt, (ll) Rex igitur more impaciens domino *Ottoni* Marchioni de *Brandenburg* cognomine *Longo* conſanquineo ſuo dilecto cartas dirigit, & ut ſibi in auxilium veniat, poſtulat cum inſtancia & requirit, quatenus, non tam auxiliis, quam conſiliis eiusdem animatus, malignorum inſultus ſciat compeſcere, & ſtatum perituri Ducatus pace previa in melius valeat reformare; Marchio autem multitudinem armatorum indilate congregat, & regi in auxilium propria in perſona venire feſtinat; Iturus autem cum exercitu verſus *Cracoviam* rex prius fundationem ſuam viſitare diſpoſuit, quatenus a fratribus ſuis ibidem itineris ſui benedictionem reciperet, & ob receſſum ſuum monachorum corda triſtia benigne viſitationis ſolacio aliqualiter recrearet. *Quo cum veniſſet, ibi ſuſceptusque fuiſſet letanter - - Fratribus adſcitis, ſi forſan ſcire velitis, - - Verbis tranquillis normam quam tradidit illis - - Vivendi gratis, hoc carmen reſpiciatis: - - Chriſto ſervite fratres & vivite rite, - - Nam ſibi nil deerit, qui primum gaudia querit - - Regni celeſtis, nec victus ei neque veſtis - - Deficiet. Munde pariter vivatis, habunde - - Queque miniſtrabo vobis. & ſemper amabo - - Veſtrum conventum, ſi poſſem vivere centum - - Annis, deſerere nolo vos, ſed veſtras removere - - Intendo omnes preſſuras preſentes atque futuras, - - Oretis Chriſtum, quod me dignetur ad iſtum, - - Hoſtibus attritis, revocare locum, quaſi vitis - - Habundabit locus hic & fructificabit, - - Si fretum palma victrice reduxerit alma - - Protinus ad propria me ſanum virgo Maria. - -* Hiis conſummatis ſermonibus Rex humi proſtratus ſibi benedici peciit, & facie rigata lacrimis valedicens fratribus, cum ingenti multitudine ire in *Cracoviam* feſtinavit. *Lacrima ſucceſſit lacrime, rex quando receſſit, - - Cumque vident flere regem*

M 2

(ll) Eadem verba apud Franciſcum c. 8 p. 19 leges.

gem monachi cohibere -- Non possunt fletus, nullus potuit fore letus. -- Flent cum Prelatis fratres, & multiplicatis fletibus -- Plangunt presentes turbatis compacientes. Anno igitur M. CC. XCII. in crastino sancti *Laurencii* rex de *Praga* egreditur, & continuatis dietis in terram Ducis *Opuliensis* veniens, a domino *Ottone* Marchione de *Brandenburg*, qui secum ibidem venerat, militari precinctus baltheo, *munera largitur rex, & campus redimitur* novo milite, *haste vibrantur, convivia magna parantur -- Pocula funduntur, & tristia reiciuntur -- Post tergum, dum Rex cum cetu toto gaudet sine metu. Cuncti letantur, quibus inclita munera dantur. --* In hiis quoque regalium festivitatum sollempniis *Opuliensis, Ratiboriensis, Rutenienfis,* (m) & *Tetschiniensis* Duces quatuor uterini fratres ad regem venerunt, qui Ducatus suos ab ipso suscipientes in feoda suis imperiis ammodo voluntarie parere promittunt, (n) deinde rex ulterius proficiscens in *Cracoviam* venit, ubi ab universis eiusdem Ducatus nobilibus cum ingenti letitia susceptus fuit, consiliis autem pacis ibidem pertractatis diligencius ulterius proficisci disposuit, & mox quadrigis adaptatis & equitibus in *Zyradiam* venit, ubi figens tentoria in die beati *Wenceslai* Martyris potenter ipsum opidum expugnavit, turbatores quoque pacis, videlicet Ducem *Loketkonem* cum fratre suo captivitatis sue legibus mancipavit. (o) Statu igitur terrarum earundem in melius reformato ad propria rex rediit, & palmam victorie adeptus feliciter dominum in cunctis operibus suis benedixit.

De clenodiis, que rex Wenceslaus fundationi sue contulit, & quomodo ipsa fundatio ordini Cysterciensi incorporata fuerit.

Capitulum XLIIII.

Antequam rex *Wenceslaus* versus *Cracovie* Ducatum procederet, fundationis sue intentus profectibus, ipse sue fundationi crucem auream cum gemmis preciosis decoratam, quam pro mille quadringentis marcis argenti paulo ante comparaverat, multas monstrancias ex auro, argento quoque fabricatas cum Sanctorum reliquiis, & nihilominus ecclesiasticum preciosissimum ornatum multiplicem cum multis calicibus argenteis, ducentas marcas quoque argenti pro libris comparandis optulit, & Ab-

(m) Franciscus c, 8 p. 19 nominat *Busunensem.* (n) Eadem verba retinuit Franciscus cum sequentibus periodis c. I. (o) De hac captivitate silent scriptores Poloni, imo Wenceslaum inglorium rediisse in Bohemiam asserunt, sed utinam synchronum scriptorem, qualis quantusque noster & Franciscus fuit, contrarium asserentem in lucem producant. Posteriores fidem nobis non faciunt.

Abbates suos de *Waltsachsen* videlicet de *Scedlicz*, & de *Aula regia* ad generale ordinis sui Capitulum destinavit, quatenus ipsi devotionis sue affectum patribus ordinis insinuantes ipsum orationibus eorundem studiose committerent, & pro incorporatione fundationis sue iuxta ordinis consuetudinem ibidem cum devota reverentia laborarent, Abbates igitur predicti ad Capitulum generale venientes primis Abbatibus palefridos, ciphos quoque argenteos, quos rex *Wenseslaus* eisdem destinavit, pro munere protinus obtulerunt, & regie benignitatis affectum patribus ordinis exprimentes per singula, novellam suam plantationem incorporari ordini cum instantia petiverunt. Patres autem ordinis devotionis regie magnificentiam, pio ut decebat, mancipantes affectu, non transmissorum munerum, quin potius tam solempnis fundationis intuitu, exhylarati non modicum, Abbatum piis postulacionibus indilate annuunt & regi *Wenceslao* paternitatem ordinis conferentes, ipsum universi ordinis personarum orationibus recommittunt, nec non & ipsum ceteris fundatoribus, patronisque ordinis aggregantes pro salute eiusdem Creatori omnium communiter preces fundunt. *Dicentes Christe fac, vivat rex pius iste -- Letus, & illesus, exaltetur quasi Cresus.* (p) -- *Divitiis vite, fac hunc consumere rite -- Cursum presentis, furor hostis eum vehementis -- Nunquam turbare valeat, sed magnificare -- Ipsum digneris, qui corda fidelia queris. -- Et tibi sint grata sua munera Virgo beata, -- Protege defendas hunc & sibi cuncta rependas -- In* (q) *facie Christi, quem Virgo manens peperisti,* (r) -- Peracto generali Capitulo predicti Abbates *Parisius* venientes pro pecunia, quam rex eisdem dederat, multa librorum volumina emerunt, & redeuntes in *Bohemiam* ipsum regem cum triumpho rediisse de *Cracovia* invenerunt. *Adventu quorum letatur rex Bohemorum.*

Quomodo rex Wenceslaus cum duce Austrie discordare ceperit, & quomodo regina Guta ipsos reconciliare attemptaverit.

Capitulum XLV.

In illo tempore, quo *Rudolfus Romanorum* rex *Wenceslao* heredi regni *Bohemie Gutam* filiam suam legitime pro consorte tradidit, ipse Ducatum *Austrie* a metis *Moravie* usque ad margines *Danubii* eidem dotalicii nomine assignavit. *Albertus* vero eiusdem *Rudolfi* filius, quem Pater in *Austria* pro tutore, Capitaneoque pro tempore locaverat, tempori-

(p) Perperam Franciscus c. 7 p. 19 *quasi gressiu.* (q) Id est: *ante faciem Christi.* (r) Hos novem versus cum superioribus plerisque totidem verbis exscripsit Franciscus cit. loc.

poribus puericie *Wenceslai* ipsam partem *Austrie* eidem pro dotalicio assignatam suis eam usibus applicando potenter tenuit, eamque regi *Wenceslao* iam facto adolescentiori, frequenter ammonitus ab eodem, resignare penitus recusavit, quam ob rem controversie occasio inter ipsos patenter oritur, & qui se contracte affinitatis intuitu mutuo fovere debuerant, alter alteri toto conamine improsperitatis incommodum machinatur. Regina igitur *Guta*, cum esset mulier circumspecta & satis provida, offensis dissidentium Principum obviare desiderans, partes suas studiose interposuit, & quo maritum vive vocis oraculo, eo fratrem suum scriptis & nuncciis ad concordiam cum summa diligentia invitavit, ipsa quipe intercedente dies placitandi de parcium voluntate statuitur, quo citra *Znoymam* in metis terrarum unusquisque veniat, & viginti personas tantum & non amplius ad locum placiti secum ducat, quatenus insidiarum suspicionem personarum paucitas utrobique tolleret, & sine strepitu tumultuantis populi unus alii, quod gerebat in pectore, plenius & securius apperiret. Ad campos igitur, ut promissum fuerat, rex *Wenceslaus* cum egreditur, & adventum sororii sui ibidem equanimiter ex innata sibi mansuetudine prestolatur, Dux vero cum ad campos cum paucis venire debuit, promissorum immemor, innumeram armatorum multitudinem educens regem nil talium suspicantem terruit, ipsum quoque universis suis beneplacitis annuere verborum importunitate compulit, & coegit. Consummato ergo colloquio rex *Wenceslaus* reversus ad propria, dolum huiuscemodi revolvens in animo, pro ignominia sibi illata vehementer doluit, & ex illa hora profectum sororii sui studio, quo potuit, impedivit; sic denique *Albertus* a *Wenceslao* impediri meruit, dum eum, quem sub forma pacis (s) venire debuit, cum multitudine exercitus, corrupta intentione tam hostiliter circumvenit. *Federa clam fregit pacis, pueriliter egit -- Australis Princeps, quod rex sua facta deinceps -- Impedit intente, quod sic patet ecce repente -- Dux successisset patri, si non habuisset -- Offensam, cuius si queris, principis huius, -- Quem si servasset, nunquam mala tot tolerasset, -- Cui si servisset, nullum prorsus timuisset.*

Quomodo Adolfus de Nassowe in regem Romanorum electus fuerit, & quomodo Wenceslaus rex Bohemie Ducem Austrie in eadem electione impediverit.

Capitulum XLVI.

Rudolfo Rege Romanorum mortuo filius eiusdem dominus *Albertus*

(s) Lege: *convenire.*

tus Dux *Austrie* succedere eidem studuit, & pro regno vacante apud Principes *Alamanie* non solum litteris, verum etiam muneribus cum summa diligencia laboravit, Electores igitur imperii continuis eiusdem animantes (t) instanciis singuli in ipsum vota sua dirigunt, & ut in promissis non dubitet, ipsi se sibi instrumentis & litteris consignant & constringunt. Assignato denique electionis tempore anno Domini M. CC. & XCII. in mense *Maio* omnes Electores cum Principibus *Alamanie* universis in *Frankenfurt* convenerunt, & de persona idonea pro Rege Romanorum matura deliberatione debita invicem tractare ceperunt, sed quia Dux *Austrie* singula Electorum vota prius susceperat, ratus se coronam adepturum Imperii, non longe de Principum predictorum collegio sua fixit tentoria, ubi tyrocinia sua letanter exercuit, & sublimacionis sue horam nichil in (u) regno hesitans expectavit. (x)

Quoniam autem malignorum hominum reprobanda improbitas inter Dominum *Wenceslaum* regem *Bohemie* & Ducem *Austrie* sororium suum predictum occulti cuiusdam rancoris, diabolo instigante, seminavit zizaniam. (y) Ipse Dominus *Wenceslaus*, cum unus esset Electorum Imperii, quia electioni regis personaliter interesse non potuit, Dominum *Bernhardum* Misnensem Prepositum cum ceteris regni sui nobilibus ad ipsam Electionem loco sui cum solempnitate incredibili destinavit, quatenus vices ipsius in eadem electione gererent & sororium suum, videlicet Ducem *Austrie* in corona imperii cum studio impedirent; ipse igitur Dominus *Bernhardus*, cum esset vir expertus in multis & sapiens, dominum *Moguntinensem* (z) Episcopum opportune adiit, & Ducem *Austrie* studiose impediens, alium in Regem *Romanorum* subtilitate, qua potuit, ut patebit, protinus eligi procuravit; Crastina autem die Electores Imperii in unum convenerunt, & clandestinarum subtilitatum Domini *Bernhardi* omnino inscii in Dominum *Moguntinensem* singuli vota singula, instrumentis adhibitis, transfuderunt, quatenus ipse de conivencia Electorum finem electioni imponeret, & dominum *Albertum* Ducem *Austrie* vice omnium nominando in Regem *Romanorum* prestolanti populo presentaret. Ipse igitur dominus *Moguntinus* a Domino *Bernhardo* secreto informatus, ubi Ducem *Austrie* nominare debuit, contra opinionem Coelectorum suorum Dominum *Adolfum* Comitem de *Nassow* pro Rege *Romanorum* voce sonorosa pronunccians mox ipsam eleccionem in nomine Do-

(t) Ita quidem in MS. sed legendum animati. (u) *Pro de regno.* (x) Hujus & præcedentis Capitis extractum & compendium quoddam accurate transscripsit Franciscus servatis etiam passim verbis authoris nostri. (y) Ita passim in numero singulari, generisque fœminini hæc vox in hoc codice legitur. (z) Lege *Archiepiscopum.*

Domini confirmavit, ex qua re ceteri Electores non immerito stupefacti ad propria redierunt, &, se de processu huiusmodi aput Ducem *Austrie* excusantes, suam sibi innocentiam litteris ostenderunt. Quo facto Dux *Austrie* spe sua frustratus ad terram suam revertitur, & quomodo coronam imperii adipisci valeat, mente sedula meditatur; Maluit namque vitam perdere, quam de promissis sibi factis ab Electoribus cum tanta ignominia resilire. *Sic sublimatus regnat Comes, & reprobatus -- Est Dux Albertus, qui venerat huc quasi certus, -- Id* (a) *fore deberet rex, & nullus prohiberet -- Ipsum regnare Rome. Vis noscere quare? -- Ista Deus patitur quia noscitur, & bene scitur, -- Quod solvit pactum, quod non dubito fore factum -- Olim inter ipsum & regem Wenceslaum: -- Quod contraxerunt, concordes quando fuerunt.*

Quomodo Adolfus Romanorum rex Misnensem terram intraverit, & quomodo Wenceslaus rex ipsum circa Grünbein visitaverit.

Capitulum XLVII.

Mortuo Domino *Heinrico Misnensis* terre Marchione illustrissimo Dominus *Adolfus* Rex *Romanorum* ad Marchionem *Fridericum* nepotem eiusdem Domini *Heinrici*, qui se de quibusdam municionibus ipsius Marchionatus post obitum ipsius avi sui intromiserat, nunccios direxit, & ut sibi terram *Misnensem*, tanquam de iure vacantem, imperio resignaret, benevole benigna ammonitione previa postulavit, *Fridericus* autem Regis *Romanorum* consultationibus in hoc obedire abnuit, sed & ipsam terram iure hereditario ad ipsum devolutam allegans iugiter fere totam terram suis usibus mancipavit, per fas, nephasque se de castris & oppidis inibi intromittens. Rex igitur *Adolfus* virorum fortium multitudinem copiosam convocavit & circa *Fridberg* figens tentoria, ipsa civitate iam habita, castrum ibidem, in quo se sui receperunt adversarii, manu valida expugnans, maiorem dehinc partem *Misnensis* Marchionatus suis legibus subiugavit, demum Dominum *Wenceslaum* regem amicabiliter videre desiderans, moram non patitur, sed ut circa *Grünbain*, quod est claustrum *Cystercienfis* ordinis (b) situm, in utrarumque terrarum finibus, sibi dignetur missis nuncciis cum debita mansuetudine occurrere deprecatur, communicato ergo satraparum suorum consilio, Rex *Wenceslaus Romane* Maiestatis desideriis assentire studuit, equitatuque adaptato & curribus Regem *Romanorum* cum ingenti solempnitate circa *Grünbain* in nemoribus visi-

(a) Ita codex, sed legendum *Quod*. (b) Hodie abolitum.

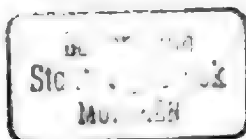
visitavit, quatenus votis Regis *Romanorum* benignius annueret, & nihilominus propriam magnificentiam cunctis, qui ibi convenerant, in memoriam sui nominis declararet. *Quo cum venissent, convivatique fuissent*, variis inter se decenter consummatis tractatibus, perpetuo duraturam amicitiam pepigerunt, fedusque contractum mutuo heredum suorum matrimonio firmaverunt; *Ruperto* namque Regis *Romanorum* filio *Agnes Wenceslai* Regis filia ibidem traditur, & sic principum predictorum colloquium fine commendabili terminatur. Valedicentes igitur invicem quivis ad propria rediit, sed *Wenceslaus* rex *Rupertum* generum suum elegantem iuvenem a se discedere non permisit, in vigilia igitur beati *Laurentii Agnes* iunior annis *Ruperto* apponitur, & sic inchoatum matrimonium, modo quo inter pueros fieri potuit, consumatur. *Sic consumantur iuvenum sponsalia festa, -- Ac consolantur populi precordia mesta, -- Sed quia durare nequeunt presencia: quare -- Mox Agnes moritur, & in ecclesia sepelitur -- Aule regalis, perit hinc connexio talis, -- Quam contraxerunt Reges, simul & pepigerunt.*

Quomodo Dux Austrie regi Wenceslao reconciliatus fuerit.

Capitulum XLVIII.

Albertus Regis *Romanorum* filius mox ut de mandato patris Ducatum *Austrie* sue potestatis subiugarat imperio, nationis sue gentem *Suevicam* in ipsa terra multiplicare non desiit, indigenas quoque & eos, qui in terra nati fuerant, opprimere, suamque gentem exaltare subtilitate, qua potuit, non cessavit. Qua de re *Australes* videntes, incessanter se opprimi, equanimiter hoc tollerare nequiverunt, (c) & clandestina sepe frequentantes conventicula occasionem evadendi non solum Ducis, (d) sed & aliene nacionis Dominium diligentissime quesiverunt. Orta igitur discordia inter Regem *Wenceslaum* & Ducem *Austrie*, rati sunt se opportunitatem adeptos, communicato consilio nunccios suos ad Regem (e) dirigunt, eumque pro Domino eligentes, si potenter ad eos venerit, totam *Austriam* se sue dicioni subdituros promittunt, Rex autem nunccios *Australium* cum hylaritate suscipiens sine mora legacionibus eorundem annuit, exortansque eos ad constanciam in *Austriam* venturum cum exercitu breviter se promittit. Regina *Guta* quorundam relacionibus hoc intelligens pro destitucione fratris sui, ut decebat, anxia moras non patitur,

(c) Abhinc Franciscus Epitomator incœpit Caput suum IX., quod sub principium perobscurum est, desunt enim nomina *Austriaci* & *Wenceslaum*, atque proinde ex hoc loco redintegrandum. (d) Id est, ut sese a Duce isto liberarent. (e) Wenceslaum.

tur, ſed mox ſuum ad ſe vocans Secretarium, ea que ſecuntur, per ordinem Duci *Auſtrie* demandaſſe narratur: *Auribus meis frater kariſſime occulta quadam relatione nuper inſonuit, quod nobiles tui te evadere, maritoque meo Regi Bohemie decreverunt modis omnibus adherere, quamobrem ne tue dignitati tam inviſum a tuis irrogetur opprobrium, ad Regem propria in perſona venire non differas, & te profitendo culpabilem gracie ſue, ficcione repulſa, fiducialiter te committas, experto* (*f*) *namque me didiciſſe te ſcire cupio: tantam in corde Regis habundare clementiam, quod ſi te pura mente humiliatum perſpexerit, reatus tui magnitudinem tibi ſine more diſpendio miſericorditer indulgebit.* Dux igitur germane ſue conſiliis acquieſcens paucis ſibi aſſociatis Regem extunc in *Moravia* commorantem manſuetus adiit, & ſe ſuis proſternens pedibus delictorum ſuorum veniam ab eodem poſtulans ita ait: Domine Rex, quia ſine veſtra culpa contra vos me exceſſiſſe recolo, non ſolum Ducatum *Auſtrie*, ſed & corpus proprium veſtre ſervituti, veniam poſtulando, ſubſterno, miles veſter eſſe deſidero, & de Ducatu *Auſtrie* vobis amodo vaſalli vice ſervire promitto, me igitur regia Celſitudo clementer ſuſcipiat, & veniam deprecanti mihi tam irrecuperabile irrogari opprobrium a meis ſubditis non permittat, panem meum comedam, & vobis propriis militans ſtipendiis a mandatorum veſtrorum ſemita ammodo non recedam. Rex autem mox, ut afflicti Ducis humilitatem comperit, innate benignitatis in corde motum ſentiens miſereri non diſtulit, ſed humi proſtratum benignus elevans, totius reatus immemor, petenti veniam omnia condonavit, (*g*) & dixit: Licet oportunitatem vobis malum pro malo reddendi inveniremus, ea tamen, in quibus contra nos vos deliquiſt (*h*) meminimus, ex regia liberalitate totaliter indulgemus, & ſi ammodo veſtre fidei conſtantiam erga nos invenerimus, vos tanquam nobis dilectum, preteritorum immemores, in adverſis quibuslibet protegemus. Ex hoc Dux Regis adeptus gratiam in *Auſtriam* letanter rediit, & beneplacitis eiusdem parere ammodo cogitavit. *Terre proſtratum rex indulgendo reatum, -- Surgere mandavit, ſic Dux hylaris remeavit -- Ad propriam terram, rogo non facias tibi gwerram -- Dux bone cum rege, ne ſuccumbas ſine lege.*

Quo-

(*f*) Pro *experientia.* (*g*) MS. Codex Metropolitanus præterea hæc verba addit in Franciſci continuatione: *ac inſuper ſubditos omnes tam Auſtriacos, quam Styrios ei reconciliavit.* (*h*) Ita Codex, ſed legendum *deliquiſſe.*

Quomodo Magiſter Allexius inter regem Wenceslaum & Romanos amicitiam procuraverit, & quomodo ipſo procurante Dux Caſilienſis (*i*) *in regem Polonie coronatus fuerit, & de morte ipſius.*

Capitulum XLIX.

Dominus *Bernhardus*, cuius Capitulum antecedens meminit, quendam Clericum, *Allexium* nomine, ſibi multum familiarem quondam habuit, quem Regi *Wenceslao* pro Capellano, haud dubium ex puritate animi, commendavit. (*k*) Hic profecto *Allexius* cum eſſet vir ſecundum ſeculum usquequaque idoneus, & in Jure Canonico, ut putabatur, doctiſſimus, tantam apud Regem adeptus eſt familiaritatis gratiam, ut Rex in ſuis verbis cunctis annueret, & nihil penitus absque ipſius conſilio facere attemptaret, tandem occaſione ſumpta Regem quadam vice in occulto adiit, & de magnificentia *Romanorum* Proconſulum ſibi aſſumens loquendi materiam, facta eorundem mirabiliter commendavit, hac ſiquidem verborum ſubtilitate Regem circumveniendo mentem ipſius incitare ſtuduit, ut cum *Romanis* Rex amicitiam aliqualem contraheret, & magnificentie ipſorum intuitu, interveniente contractu matrimoniali, ſe ipſis familiarem, ac favorabilem aliqualiter exhiberet. Rex igitur in verbis colloquentis dolum nequaquam ſuſpicatus, fidem auditis annuendo adhibuit, atque ipſum *Allexium*, cui ſtatus Curie fuit cognitus, pro contrahendo cum *Romanis* familiaritatis vinculo, mox *Romam* transmittens, multas membranas ſigillo inſignitas regio ſibi dedit, ut ſi que pacta cum *Romanis* ex parte ſui faceret, membranas convertens in Litteras, hec eadem ſcribendo per ordinem, dilatione poſtpoſita, confirmaret. Regalium igitur mandatorum accepta autoritate plenaria Romam in itineris laborem *Allexius* letanter ſubiit, quo mox perveniens inter dominam *Gutam* filiam Regis *Bohemie*, que nondum annos infancie evaſerat ex una, & inter filium Domini *Gentilis Romani Senatoris* de domo *Urſinorum*, viri precipui, infantem ſimiliter ex parte altera matrimonium procurans contrahi, ipſum contractum utrobique legalibus litteris roboravit. (*l*) Re-

au-

(*i*) Varie hoc nomen in hoc Codice ſcriptum legitur: *Kaſilienſis*, *Caſilienſis* & *Ca ſeu Kalliſienſis*, quæ poſterior lectio ſincerior eſt. (*k*) Jam pridem quique noſtri quæſiere, quisnam Alexius iſte fuerit, quem Franciſcus *Magiſtrum Alexium* appellat, nihilque aliud de eo prodit, ſed hem jam certiora de illo comperimus. (*l*) Noſtri paſſim Hiſtorici Roſenbergios noſtros Proceres Romana Urſinorum gente prognatos ſcribunt, quod vel ipſi Roſenbergii adhuc ſuperiore ſeculo titulis ſuis venditabant. At vero Roſenbergii jam ſub Ottocaro patre Wenceslai erant in Bohemia, imo, uti antea com-

autem limpidius considerata istum contractum predictus *Allexius* procurare idcirco studuit, non ut Rex *Wenceslaus* apud *Romanos* proficeret, sed ut pretextu legationis huiuscemodi sibimet apud illos de familiaritate & amicitia provideret. O dolosi nunccii detestanda perfidia! qua fidelium dominorum promotio perniciose agitur, & profectum proprium iniquus nunccius procurare conatur. Ipse siquidem *Allexius*, stipendiis suffultus Regis, adiutorio *Romanorum* ecclesiasticas dignitates nancisci appetiit, nec eo contentus, etiam Ducem *Kasilie* (m) in regem *Polonorum* coronari in contemptum proprii Domini (n) clandestine procuravit, qui tandem pecunia regis deficiente, cum ad propria remeare debuit, famulus, qui cum ipso recessit de Curia, in medio canalium (o) nocturno tempore ipsum clanculo interemit; iusto namque Dei iudicio per servum proprium iugulatus interiit, qui fidelitatis pretextu, publice honestatis immemor, in contemptum veri domini sui tam nequiter laboravit. *Sic fraudulenter cecidit mucrone peremptus* - - (Alexius) *Et male finivit, qui defraudare cupivit* - - *Regem devotum. Fraudes fuge, reddere votum* - - debes, *si servire velis Dominis, estoque fidelis,* - - *Ne mala te tangat* passio, *ne te mater tua plangat,* - - *Ne de morte tua monachi dicant tibi buba.* (p) Sed notandum, quod nexus amicitie per *Allexium* inter regem *Bohemie* & *Romanos* contractus dissolvitur, quia *Guta* filia Regis *paulopost* (infans adhuc) *moritur, ac in claustro sepelitur* - - *Aule regalis. Pereat connexio talis.* - - *Et de iure perit, qui non me, sed mea querit.*

Quomodo Dux Casiliensis in regno Polonie coronatus fuerit, & quomodo fuerit interemptus.

Capitulum L.

Quoniam de regno *Polonie* in precedenti Capitulo, ut audistis, occasionaliter mentionem fecimus, restat ex nunc, ut de eodem regno modica, & multis cognita, valde breviter differamus, quatenus dum momentaneam regnorum instabilitatem cognoscimus, terrenorum conditionem contempnentes instabilem ad eterna toto mentis desiderio suspiremus. Retroactis siquidem temporibus, prout antiquorum narrant historie, Reges *Slavice* gentis habuerunt, (q) qui residentes in *Cracovia* totam *Po-*

commemoravimus ex eodem authore: Zawissius de Rosenberg matrimonio junctam habuerat matrem Regis Wenceslai, ut proinde jam cognatio inter Wenceslaum & Ursinos fuisset, si certa veritate niteretur Rosenbergios nostros gente Ursinos fuisse. (m) Rectius Franciscus p. 20. *Callisiensem* scribit. (n) Scilicet Wenceslai Regis Bohemiæ. (o) Verosimillime urbis Romæ. (p) Ita vox suis literis bene distincta legitur in codice, quid autem notet, hactenus detegere haud licuit. (q) Supple: *Poloni.*

Poloniam in potestatis sue dominio habentes, esse & dici Reges & Domini totius *Polonie* meruerunt. Sed quia ipsa *Cracovia, Ruthenorum, Litwanorum*, ceterorumque persecutorum fidei e vicino videtur metas attingere, eedem gentes incredule terram *Cracovie* sepius intraverunt, atque ipsam hostiliter invadentes, homines & iumenta secum ad propria plerumque sine numero adduxerunt. Assiduis igitur earundem gentium insultibus, Deo permittente, territorium *Cracoviense* destruitur, & gloria regni, que ab antiquo ibidem habebatur celebris, ammodo Ducatus mutato nomine ab omnibus appellatur, sic quoque factum est, ut nobiles *Polonie* ac potentes, qui regi suo subesse consueverunt, quidam ex iis Ducum sibi vendicantes titulos, Principes & Domini per se existere inceperunt. Igitur domino *Leschone* ultimo Duce *Cracovie* defuncto, maiores natu ibidem convenerunt, & sicut in precedentibus dictum meminimus, dominum *Wenceslaum* Regem *Bohemie* sibi in Ducem & Dominum concorditer elegerunt. Porro successu temporis *Pzrimisel* Dux *Kasiliensis* (r) diadema regium capiti suo imposuit, & se in regem totius *Polonie* coronari in contemptum *Wenceslai* regis *Bohemie* a sede Apostolica, procurante *Allexio*, impetravit. Quam ob rem Rex *Wenceslaus* offensus nunccios ad eum misit, & qua mente, diadema *Polonie*, quod ab antiquo fuerat in *Cracovia* sibi vendicare presumeret, inquisivit, cum autem ille per quemcunque modum adeptum titulum retineret, Rex *Wenceslaus*, ne sedi Apostolice, a qua se ille confirmatum asseruit, inveniretur contrarius, contemptum sibi irrogatum *Romano* Pontifici missis legatis exposuit, & quod virtute bellica per se potenter, iustitia suffragante, retractare potuit, ut devotum se ecclesie *Romane* ostenderet, cassare (s) autoritate Apostolica cum debita mansuetudine postulavit. Quid amplius Dux *Casiliensis* paulopost a suis occiditur, & Rex *Wenceslaus* in Regem totius *Polonie*, ut patebit inferius, cum solempnitate maxima de consensu gentis *Polonice* coronatur. (t) *Sic sublimatus noviter Dux Kasiliensis, -- Omnibus ingratus factus perit ictibus ensis. -- Questio multorum fore consuevit populorum, -- Et querunt gentes, cur reges, sive potentes -- Tam cito tollantur, cur morte mala moriantur? -- Hic de cultello lesus perit, illeque bello -- Opprimitur, misere plures subita periere -- Morte, venenatus perit iste, & ense necatus. -- Paucis Psalmista verbis respondet ad ista:* omnes declinaverunt, simul inutiles facti sunt, non est qui faciat bonum, non est usque ad unum. *Si reges saperent, & si ventura viderent, -- Judicium*

(r) Calisiensis. (s) Lege *cassari*. (t) Ex his & sequentibus multum historia Poloniæ emendabitur.

um facerent, domini ſi iuſſa timerent, -- Pacem ſervarent, ſi turbatos recrearent, -- Pravos corriperent, iuſtos in pace timerent, -- Si non turbarent humiles, ſi non ſpoliarent, -- Eccleſias facerent, & eas, Clerumque foverent, -- Proſpera ſentirent, nec eos mala tanta ferirent.

Quomodo rex Wenceslaus in regno ſuo ſcriptas leges inſtaurare decreverit, & quomodo a Nobilibus ſuis in hoc impeditus fuerit.

Capitulum LI.

Quoniam *Wenceſlaus* rex de ſalute, profectu quoque populi ſibi commiſſi debitam ſollicitudinem in corde ſuo ſine intermiſſione habuit, omnia iura regni ſui hactenus diffuſa, & penitus imperfecta ſub certis legum, canonumque regulis conſtringere cogitavit, quatenus ſecundum ſuum ſenſum temerarias in ſuis cauſis ſententias nullus amplius excogitare preſumeret, imo ſcripta lege contentus, quemadmodum potens ita & humilis pro ſe pugnare iuſtitiam in foro cuiuscunque iudicii perſentiret; cum autem ſollicitudinem huiuscemodi nulli inter Curie ſue Doctores vellet iniungere, Domino *Matheo* Cardinali ſedis Apoſtolice cognomento *Rubeo*, (u) cum quo iam affinitatis vinculum, *Allexio* procurante, contraxerat, cordis ſui conceptum, nunccio intercurrente apperuit, & ut ipſe aliquem, ad predicta idoneum, dignaretur transmittere, confidenter rogavit, Dominus igitur *Matheus* piis amici ſui poſtulationibus aſſentire deſiderans virum ſapientem & providum videlicet Magiſtrum *Gocium* (x) de *Urbe veteri* utriusque iuris tam Canonici quam Civilis Profeſſorem idoneum ſuper premiſſis alloquitur, & ut ad Curiam Regis venire non differat, eique ad vota obediat, ſollicite exhortatur, profectus itaque in *Bohemiam* Magiſter *Goczius* a rege cum hilaritate ſuſcipitur, & ab hac hora, qualiter intentionem regiam ad effectum poſſit producere, iugiter meditatur. *Sic pius & planus vir Gocius urbe Vetanus -- Ad votum regis venit, qui dogmata Legis, -- Et ius Canonicum novit, quem rex, ut amicum, -- Gaudens ſuſcepit, & ei proponere cepit, -- Mentis ſecretum, vultum prebens ſibi letum.* Quidam autem de regno Nobiles, quorum ſemper profectui reipublice toto niſu reluctari conſuevit intentio, hiis auditis non modicum doluerunt, & occaſione ſumpta ab huiuscemodi propoſito animum regis avertere ſtuduerunt, ne vide-

(u) Is nominatus ille in hiſtoriis eſt Matthæus Rubeus Cardinalis paſſim *Orſino* dictus, quod gente Urſinus eſſet, Vir cumprimis doctus, a quo etiam hodie plura opera, *de auctoritate eccleſiæ, expoſitio in Pſalmos &c.* ſuperſunt. (x) Poſterioribus annis hujus Gocii denuo memoria recurrit, ceterum de eo nihil ultra compertum habeo.

videlicet, ſi vigor ſcripti iuris per hunc modum invaleſceret, fructus, quem de abuſivis eorum adinventionibus hactenus conſueverunt tollere, ipſis forſitan deperiret, & quia nobilibus ſuis nonnunquam etiam in hiis, que ſibi fuerunt contraria, complacere ſtuduit, fraudulentis ipſorum averſus conſiliis, hoc quod animo conceperat, differre ad tempus dignum duxit, ſed quia generoſe mentis conditio rei concepte ſtudioſe innititur, etiamſi ab ipſa quibuscunque intervenientibus negotiis pro tempore retardetur, rex, a ſuis ad tempus prohibitus, ad propoſitum poſt pauca rediit, & adoleſcentem quempiam, *Conradum* nomine, *Aurelianis* (y) ad ſtudium deſtinavit, quatenus ipſe in legum ſcientia ibidem ſtudendo proficeret, & quandoque reverſus ipſarum legum tenorem, prout rex conceperat, in regno *Bohemie* inſtauraret.

Quomodo pius Rex Wenceslaus generale ſtudium Prage inſtaurare decreverit, & quomodo a ſuis permiſſus non fuerit.

Capitulum LII.

Si piam regis *Wenceslai* intentionem (z) ſollerter inſpicimus, quam ſedulus catholice fidei emulator exſtiterit, evidentius invenimus. Ipſe denique cum eiusdem fidei profeſſor eſſet ſtrenuus, univerſa, que profectui eiusdem fore profutura didicit, quamvis a ſuis prohiberetur ſepius, cum omni ſtudio & devotione promovit; & ſi ab hiis ſuorum livor edax non retraheret, cunctis ſecularibas relegatis negotiis, ampliationi divini cultus procul dubio iugiter inhereret. Cum igitur orthodoxe fidei ſtatum ſine ſapiencie ſtudio arbitraretur non poſſe ſubſiſtere, *generale* quarumlibet facultatum *Studium* in *Pragenſi* civitate inſtaurare decrevit, quatenus ipſo procurante, ſtudentium argumentoſa ſedulitas nubilum ignorantie a cordibus humanis repelleret, & uſui univerſalis ecclesie elucidata ſcientiarum veritas eorundem miniſterio deſerviret. Hec illo cogitante turbantur reprobi, &, qui honori Cleri ſemper remurmurare conſueverant, intus torqueri incipiunt, maledicti profectum ſiquidem Cleri ſuum eſtimantes opprobrium, occaſione inventa, quadam vice Regem adeunt, & ſimulate

(y) Hodie Orleans. Ex hoc hiſtorico vero indicio manifeſtum fit Academiam Aurelianenſem, & cumprimis Juridicam iſthic facultatem jam prius anno 1312 inſtitutam fuiſſe, cum paſſim hiſtorici ſcribunt eam primum anno 1312 a Philippo Pulchro fundatam fuiſſe. (z) Ad hæc verba Petrus Abbas Aulæ regiæ Chronici hujus author provocat in ſua Præfatione, aitque hucusque Ottonem Abbatem præceſſorem ſuum Chronicon Aulæ regiæ perduxiſſe. Stylus vero, qui ubique idem & uniformis eſt, innuit Petrum Abbatem narrationes Ottonis ſuis verbis & verſibus expoliviſſe; imo de ſuo plura adjeciſſe.

late providentie pretextu retractare satagunt, quod dissuadere Regi nudis sermonibus aliquatenus non presumunt, dicuntque: O rex intencionem tuam de informando in regno tuo *Studio generali* fama referente cognovimus, in quo te sicut & in ceteris operibus ultra opinionem hominum commendabilem persentimus, ex hoc namque magnam regno tuo utilitatem affuturam nequaquam ambigimus, animarum quoque nostrarum salutem perpetuam, si tamen tibi in hoc fideliter cooperati fuerimus, inposterum senciemus. Sed quia terrarum intranquillitas mentes hominum a studio sapiencie nonnunquam retrahit, prius terris tuis de pacis commodo regia sollicitudo intenta provideat, dehincque ad informationem *generalis Studii* in regno audacter procedat, quatenus circumiacentium terrarum Clerici ad ipsum studium securi veniant, quo digne consummato personis rebusque salvis abhinc ad propria sine difficultate recedant; Pace siquidem instaurata operam ad hoc tibi studiose dabimus, atque una tecum huic tuo proposito concorditer intendemus. O vera suggerentium fraudulenta intentio, qui in verborum superficie instaurationi pacis se inniti in aperto simulant, & regis animum a tam commendabili proposito in occulto avertere elaborant, cum enim sine sapientia pax conservare (a) nequeat, quomodo paci convincitur intendere, qui verborum velamine molitur studium sapientie impedire; hii denique in verbis hiis non intendebant paci principaliter consulere, quin potius Clericalis dignitatis profectibus convicti sunt ex ipsis suis consiliis contraire, Rex namque fraudulentis eorundem suggestionibus circumventus ab incepto retrahitur, & *generale Studium*, quod *Prage* informare decreverat, usque hodie per ipsorum maliciam impeditur. *Consilium tale studium revocat generale, - - Unde statum Cleri Rex proposuit revereri. - - Miror quod mille plagas non percipit ille, - - Quem cuncti nostis, Cleri tam publicus bostis, - - Qui studii flores & Cleri tollit bonores.* (b)

De tribus iuvenibus, qui de longinquis partibus venientes regi presentati fuerunt.

Adolescentes tres hiis in diebus casualiter, ut creditur, *Pragam* venerunt, qui, a nostris prius inaudito inter se utentes linquagio, ex eorum moribus de longinquis mundi partibus se traxisse originem monstraverunt. Quidam autem dolum suspicati eosdem tres iuvenes susceperunt, &

(a) Lege: *conservari.* (b) Cum hæc duo Capita Franciscus multum truncavit, attamen hos tres postremos versus integre transscripsit.

& cum ex eorum vocibus, moribusve nil possent penitus elicere, ipsos sequestrare ab invicem studuerunt, ut si, aliis ignorantibus, unus saltem conditionis sue statum detegeret, quem occulte promissionis intuitu aperire fortassis in sociorum suorum presencia non auderet. Unus igitur, qui ceteris videbatur prestancior, tempore sequestrationis sue, utpote bone indolis se in cunctis disciplinatum exhibuit, & cum hiis, qui deputati fuerant, cuncta apposita sibi cibaria cum hilaritate animi manducavit, potumque bibit, alii autem similiter sequestrati nec bibere, nec comedere per dies aliquos voluerunt, sed quosdam garritus eructantes, apud nos insolitos, se torqueri pro absencia sui socii ex ipsis suis suspiriis ostenderunt, cum autem per talem modum, de ipsorum ortu, adventuve nemo quidquam colligere posset, Regi *Wenceslao* pariter presentantur, a quo suscepti hilariter magistro Curie regalis, qui eis de necessariis habunde provideat, commendantur, Post hec rex quosdam, quibus varia linquarum genera putabantur cognita, quique temporibus suis cuncta mundi transiverunt climata, ad suam evocavit presentiam, ut si saltem unus ex multis de condicione predictorum ipsos alloquendo sagaciterque contemplando quidquam certi cognosceret, hoc regi per ordinem enarraret. Auditis igitur eorundem mugitibus, visisque moribus singuli admirantur & se hactenus tales non novisse homines uno ore omnes pariter protestantur, quam ob rem Rex eum, cui reliqui exhibere reverenciam probati sunt, puta habiliorem ceteris litteris inbuendum tradidit, & sic successu temporis cum ipso, iam in latino eloquio competenter erudito, colloquendo oretenus non solum de adventus sui causa, verum etiam de nationis sue meritis per ordinem inquisivit, cui adolescens tale creditur (c) dedisse responsum: ego de prosapia cuiusdam transmarini regis sumpsi originem, sed eventus quidam miserabilis me ad istam venire compulit regionem. Pater namque meus quemdam Regem vicinum habuit, qui sibi, suoque regno, ratiiussione (d) non obstante, infestus fuit. Quadam igitur vice pater meus exercitum congregavit, & animo ulciscendi se suosque terr m vicini sui intrare, me sibi assumpto, manu valida cogitavit, honustis (e) itaque navibus ad mare dum navigantes devenimus, subito exorta tempestas naves concussit, & cum Patre meo, omnibus ibidem submersis, me cum paucis ad litus insule cuiusdam, prius incognite, suborte tempestatis impetus deportavit. Exeuntes autem de navibus neminem invenimus, quo informante ad terram nostram redire possemus,

(c) Fortassis legendum: *traditur*. (d) Vox hæc contracta & syncopata an *ratiiussione*, an *interemissione* legenda sit, non satis exploratum est. (e) Pro *onustis*.

assumptis igitur hiis duobus clientibus, periculis me & fortune exposui, & sic mundum perambulando girovagus tandem o Rex ad tuam Curiam usque deveni; Quibus auditis Rex vehementer obstupuit, ipsumque cum sociis honoratum magnifice ad propriam terram redire permisit. *Hos adolescentes nullus novit, neque gentes, -- Nunquam vidistis similes pueris tribus istis: -- Emittunt voces tenues satis atque feroces, -- Sunt in currendo brutales, sunt comedendo, -- Utuntur vino, carnes quoque more lupino -- Non coctas comedunt, & quod de Virgine, credunt, -- Natus cunctorum sit Salvator populorum.* (f)

Qualiter sanctus Celestinus Papa Papatum resignavit, & Bonifacius VIII. sibi successit annus Dom. Mus CCus XCus Vus

Capitulum LIV.

Sanctus *Celestinus* Papa, maxime humilitatis ipsum impellente gratia, anno primo sedis sue in *Neapoli* civitate Apostolice dignitatis apicem voluntarie resignavit. Hic quidem antea *Petrus de Marrone* dictus fuerat, sub regulari degensque habitu monasticam quam heremiticam vitam diu duxerat, sic ut celibis vite sanctimonia istum virum celestem dignum Celestini nomine non inmerito faciebat. Et licet ex isto sanctissimo, quam sanissimo capite se feliciora membra universalis reputarent ecclesie, ipsa tamen sancta humilitas, que alta nescit sapere, sed timere, pastorem pervigilem pro servo inutili docuit se habere; *Christus* tamen, cui accepta sunt vota humilium, suum, qui seipsum contempsit, clarificare dignatus est famulum in miraculorum operibus & signorum: Quadam namque vice cum post resignationem sedis Apostolice ad castrum duceretur, quod dicitur *Fumone* (g), mulier quedam infantulum, ab utero matris sue claudum, Viro Dei ad benedicendum in itinere obtulit, & alte cum lacrymis exclamavit: *benedic, benedic Pater*, hunc clamorem sepe ingeminat, & gemebat, ille autem dissimulans vocem clamoris ex indicio humilitatis vi & prece prelatorum tunc presencium ob inportunitatem mulieris more *Cananee*, sanari sibi puerum deprecantis, manu sua edidit signum crucis, quo facto mox puer in oculis omnium contracta membra distraxit, & sanitatem, quam sibi nativitas denegavit, viri sanctitas pie dedit. Honorabilis vir Dominus *Waltherus Wischegradensis* Scholasticus, ac *Pragensis* Canonicus, qui talibus interfuit, iste sepius mihi dixit:

(f) Narratorum in hoc Capite prorsus nullam mentionem facit Franciscus. (g) Hujus totius Capitis verba ad verbum exscripsit Franciscus, nisi quod supra loco vocis *Christus* adhibuerit *Deus*, & castri hujus nomen prætermiserit.

xit: Iſte Papa *Celeſtinus* eſt per Dominum *Clementem* Papam Vtum anno Domini milleſimo CCCXIII. canonizatus & Sanctorum katalogo annotatus. *Eſt Celeſtinus paſtor divinus ovinus, - - Grex per eum paſtus fuit, ut decet, hunc quia faſtus - - Nullus fedavit, plane ſed eum decoravit, - - Intus mens humilis, foris elegit fore vilis - - Obiectus plebi, quod veri Lumine phebi - - Hinc ſcandat celos, ubi dulce canit ſibi melos, - - Sancte Celeſtine te poſco, Deum prece line, - - Ne ſcelerum ſpine me ledant, ſive ruine, - - Nunc mihi feſtine denturque tue medicine, - - Pellanturque mine, ſtet vita bono mea fine.* Huic *Celeſtino* ſucceſſit *Bonifacius VIII.* utriusque iuris ſcientia preditus, ac in omni temporali negotio mirabiliter eruditus, prius vocatus proprio nomine *Benedictus*, iſte, ut tunc vulgaris opinio docuit, & inſonuit, quia ſpem de Papatu habuit, Domino *Celeſtino* ſub pretextu pie ammonitionis, ut de Cathedra cederet, conſuluit & ſuggeſſit, timens vero *Bonifacius*, quod vivente *Celeſtino* aliquod poſſet ſchiſma in Eccleſia ſuboriri, eidem in caſtro *Fuminone* fecit habitaculum fieri, ibique ipſum uſque ad ipſius obitum iuſſit cautiſſime cuſtodiri. Iſte *Bonifacius*, vir magnanimus, ſextum librum edidit decretalium, annum quoque inſtituit fore centeſimum iubileum, ipſeque *Romanos de Columpna* dictos dampnavit, & humiliavit uſquequaque, & contra *Philippum* Regem *Francie* graviter cepit procedere, unde factum eſt, quod eodem anno, quo & mortuus fuit Papa *Bonifacius*, per eosdem *Columpnenſes*, quam per *Marſchalcum Regis Francie* in *Anania* (h) ſua ſcilicet natali civitate capitur, in domo clauditur, & usque ad diem tertium, fugatis ab eo omnibus, cuſtoditur. (i)

Quomodo Dominus Bonifacius Papa octavus contra Philippum Regem Francie plures proceſſus fecerat, de quibus aliquos hic notavi.

Bonifacius *Epiſcopus, ſervus ſervorum Dei. Sedes Apoſtolica, ſicut totus fere orbis facti evidentia didicit, regnum* Francorum *eiusque Reges tam antiquis, quam modernis temporibus magnis dotavit largitionibus, & amplis privilegiis communivit, que ſi* Philippus *Rex* Francorum *in examen debite conſiderationis adduceret, dictam ſedem & nos, quos precipue ad ſua habuit beneplacita promtos & liberales in gratiis & cunctis opportunitatibus gracioſos, contumeliis non conaretur afficere, nec iniuriis provocare, ſed ſi* (k) *ad nos & ipſam* (l) *ex debito gereret, affectum devotionis & reve-*

 ren-

(h) Franciſcus habet: *Annania*, evenit autem iſta captivitas Anagniæ. (i) Hæc rurſum paſſim iisdem verbis dedit Franciſcus c. 9. p. 27. (k) Fortaſſis legendum: & ſi. (l) Sedem.

rencie specialis. Verumtamen ipse huiusmodi beneficiorum immemor, & gratiarum oblitus, elatus in superbiam, & in reprobum sensum datus, contra nos & sedem eandem tanquam inpinguatus, incrassatus, non solum ab eiusdem sedis & nostra devotione (m) *subtraxit: sed & nobis constituendo rebellem, in illam pessimam speciem ingratitudinis incidit, qua pro bonis mala, pro gratiis contumelie, ac pro beneficiis maleficia compensantur. Quia vero precipue Prelatos dicti regni ad huiusmodi rebellionem, & indevotionem secum trahere satagit, & iam eorum aliquos traxit, quos autem trahere non valet, a regno eiicit & excludit predicto, similiter Magistros, Doctores, Bacularios, & Scolares existentes in studiis regni predicti ad se trahit, aut excludit. Nos nolentes, quod ob timorem vel favorem ipsius, aut alia quacunque de causis in Ecclesiis kathedralibus & regalibus dicti regni aliqui preficiantur, qui nobis & dicte sedi fideles devoti & alias ydonei non existant, omnes provisiones dictarum ecclesiarum, si que forte vacant ad presens, vel cum eas vacare contigerit, dispositioni nostre ac dicte sedi, donec idem Rex ad nostra & eiusdem sedis mandata cum satisfactione debita revertatur, auctoritate Apostolica reservamus, districtius inhibentes, omnibus & singulis, ad quos in dictis ecclesiis Prelatorum electiones vel ipsarum electionum confirmationes, seu quecunque dispensationes pertinent earundem, ne contra reservationem huiusmodi quemquam eligere, seu electionem aliquam confirmare, aut alias de ecclesiis ipsis disponere quoquo modo presummant, decernentes ex nunc irritum & inane, si secus super hoc a quoquam scienter aut ignoranter contigerit acceptari,* (n) *similiter nolentes, quod ob favorem, vel timorem ipsius Regis aliqui a nostra & eiusdem sedis reverentia deviantes, & alias minus ydonei kathedram possint ascendere Magistralem. Omnes de regno predicto potestatem habentes dandi licentiam regendi, seu docendi, ac approbandi licentiam in Theologia ac Jure Canonico & Civili ab huiusmodi absolvimus potestate, donec idem Rex ad nostra mandata & sedis nostre cum satisfactione debita revertatur, inhibentes eisdem, ne interim aliquibus dictam licentiam concedere, quoquo modo presumant, decernentes ex nunc, si secus attemptatum fuerit, irritum & inane. Nullus ergo hominum &c. datum Anagnie* XIIII. *Kalendas* Septembris *Pontificatus nostri &c.* Plures alios processus Dominus *Bonifacius* Papa octavus contra eundem *Philippum* Regem *Francie* protulit in scripto, quos sigillatim scribere, ne tedium faciam legentibus, pretermitto.

Habuit autem tempus illud, annus videlicet Domini M. CCXCVI. que-

(m) Supple: *se*. (n) Ita codex, sed legendum *attemptari*.

quedam monſtroſa & prius inaudita (*o*) incredibilia raro prius a ſeculis cognita, vel audita: Duo namque Pape hoc in tempore *Celeſtinus* & *Bonifacius* pariter & concorditer tunc vixerunt, duo etiam Reges in *Alemania* pro imperio inſimul certaverunt, porro *Albertus* (*p*) Dux *Auſtrie* invitantibus quibusdam principibus ſacri Imperii Electoribus contra *Adolfum Romanorum* Regem legitimum Comitem de *Naſſow* conſurrexit valide, ipſumque occidit, prope *Wormaciam* campeſtri lite, regnavitque pro eo, conſtituit quoque prelia multa, occiſus demum anno regni ſui decimo a *Johanne* patruele ſuo, quociens autem idem *Albertus* in principio creationis ſue in Regem aliquid fecit, quod *Bonifacio* Pape diſplicuit, Papa *Bonifacius* ipſum non Regem, ſed virum crimine leſe Maieſtatis obnoxium verbis & ſcriptis Apoſtolicis nominavit. Talia pro talibus rex *Albertus* reſponſa Pape reddidit, nam ipſum non *Petri* ſucceſſorem, ſed detruſorem Domini *Celeſtini* ſceleſtiſſimum ſepius appellavit; tandem intervenientibus quibusdam nunciis amicabilibus, penne columbe deargentate innitentibus, & poſteriora dorſi in pallore auri habentibus, *Bonifacius* Papa omnes errores, ſi qui habiti in electione *Alberti* Regis fuerant, auctoritate Apoſtolica correxit, electionem approbavit, ratificavit, gratificavit, ipſumque Regem, futurum Imperatorem *Rome* in publico conſiſtorio nominavit.

De plaga, quam iudei plurimi ſuſtinuerunt in Alemania. Annus Domini M. CC. XCVI.

Capitulum LV.

Carnifex quidam *Rintfleiſch* cognomine (*q*) vir degener & pauper, mente acer, natione de *Franconia*, neſcio quo zelo impellente ipſum, ſurrexit, cum turba plebeia, & conſtituit contra *Judeos* prelia (*r*) multa, quam ſtulta; repentino namque ſemel quodam clamoris impetu in opido *Rotil* dicto populum concitavit, eccleſiamque intrans crucifixum cum vexillo rapuit, ac *Judeorum* petens hoſpitia omnes, quos in ipſis reperit, furioſe gladiis ac fuſtibus interemit; convolabat mox ad iſtum iudeorum tortorem innumerabile vulgus plebeium, qui omnes pariter conglobati fecerunt exercitum copioſum, ſequentes regem *Rintfleiſch*, quaſi Dominum ſuum, verum dehinc unanimiter ad *Herbipolim*, *Rotenburg*, *Windis-*

(*o*) Franciſcus cum præmiſſam Bonifacii bullam prætermiſit, ad hæc compendio enarranda tranſit. (*p*) Perperam habet Franciſcus: *Fridericus*. (*q*) Ab his verbis denuo Compilator Chronici Spineæ Coronæ perſequitur narrationes Chronici ſui, Franciſcus vero ſummo compendio abſolvit. (*r*) Creberrime author noſter particulam relativam *tam*, quemadmodum & *eo* prætermittit.

disheim, (s) *Nurenberg*, ac ad plures civitates & opida *Alemanie* se transferunt, in quibus, nulli etati aut sexui parcentes, *Judeos* passim circa decem millia occiderunt, quotquot ad castra aut ad munitiones confugerant, consumpsit fumus & ignis, eos etiam extinxit cuspis, gladius & fustis, qui inventi fuerant, in vicis ubilibet, aut plateis. Irruit autem tunc timor vehementer super omnes *Judeos*, in longinquis etiam regionibus constitutos. Eodem tempore uno eodemque die pius *Wenceslaus* Rex sextus *Bohemie* omnes incipit *Judeos*, qui in universo regno fuerant, detinere, quos nequaquam vita, sed infinita pecunia privavit, sic & diversarum terrarum Principes fecerunt, ab ipsis enim *Judeis* in eorum constitutis dominiis vitam aut pecuniam abstulerunt. Huius plage tam immanis rationem assignabat opinio vulgaris, quod videlicet in *Rotyl* civitate *Franconie* crucifixissent *Judei Christum* in hostia consecrata, & sacratissimo sacrificio altaris: quidam namque, ut dicebatur, ex *Judeis* hostiam consecratam, sibi per ancillam eorum procuratam, acubus & claviculorum aculeis tamdiu pupugerunt, quod ex ipsa ipsi primo, & postea alii profluxisse sanquinem conspexerunt; opinantur tamen alii, quod factum fuerit amore pecuniam rapiendi; quidquid sit, scio, quod de tanta strage permissio Dei fuerit. *Rintfleisch rex iste tibi gens iudaica triste -- Excidium fecit, te namque repente reiecit, -- Et quasi delevit, te namque Deus modo sprevit, -- Ipseque tortorem dat, quod te sic ad amorem -- Ipsius alliceat, (t) tibi quod sua gratia fiat. -- O Judee dole! quia tu cum duplice mole -- Semper pressus eris, hic ac illic crucieris.*

Qualiter Dominus Conradus primus abbas Aule regie Dominam Agnetem sororem Wenceslai Regis adduxerit de Swevia in Bohemiam.

Capitulum LVI.

Anno Domini M. CC. XCVI. dominus *Conradus* primus Abbas *Aule regie* a Domino *Wenceslao* fundatore suo in *Sueviam* transmittitur, & per eum domina *Agnes* eiusdem Regis *Wenceslai* soror Ducissa *Austrie* & *Suevie* in *Bohemiam* revocatur; hanc itaque dominam Regis *Ottakari* filiam Regis *Wenceslai* germanam, feminam multis virtutibus exornatam, *Rudolfi* Regis *Romanorum* filius in coniugio habuit, & ex ea *Johannem* ducem genuit, qui postea suum patruum, *Albertum* Regem videlicet *Romanorum*, in *Suevia* interemit; hec itaque *Agnes* mortuo iam *Rudolfo* viro suo in *Pragensi* Ecclesia tumulato in *Bohemiam* concomitante

(s) Chronicon Spineæ Coronæ *Windelsheim* locum appellat. (t) Rectius Chronicon Spineæ Coronæ *illiciat*.

te Abbate revertitur, ubi dulci fratris Regis videlicet ſolatio fruitur, ſed poſt paucos annos moritur, (u) corpus cuius apud beatum *Franciſcum* in *Praga*, cor vero in *Aula regia* ſepelitur.

Hec autem femina non erat minus magnanimis, quam nobilis & illuſtris, cum enim ſibi diceretur, quod vacante imperio frater ſuus Rex *Wenceslaus*, paternis ſtans contentus honoribus & propriis limitibus, noluiſſet acceptare imperium, magnanimitus protulit verbum, quod merito duxi preſentibus inſerendum: ſi, inquit, totus mundus preter ſpatium unius palmi eſſet meus proprius, totum ipſum mundum ponderarem, (x) aut perderem, vel iſtud reſiduum imperio & dominio ſubiugarem. (y)

De quodam ſompnio regis Wenceslai, quod fuit evidens preſagium ſequentis mali.

Capitulum LVII.

Per divinam providentiam plerumque diſponitur, ut contingentium rerum precognitio quibusdam ſimbolicis apparitionibus, & nonnunquam ſompniorum viſionibus habeatur. Roborat hoc teſtimonium legis veteris, ubi de ſompnio *Joſeph* & de viſionibus legitur *Danielis*. Quadam igitur vice intempeſte noctis ſilentio, cum Rex eſſet in accubito ſuo & ſopori deditus obdormiſſet, ſompnium vidit terribile, ad cuius viſionem ſuorum medulla conſtringitur oſſium, & pene totus vigor elanquit ſompniantis, hec autem erat apparitio viſionis: Putabat ſe Rex ſtare, ſtructuramque ſui novi monaſterii in *Aula regia*, quod opere mirifico inchoatum ab ipſo, nondum tamen conſumatum fuerat, diligenter inſpicere, & de conſumatione eiusdem novelli operis mente ſollicita perpenſius cogitare, & ecce ventus turbinis veniens cum impetu flatum adduxit tam validum, ut ſicut movetur arundo, que a vento agitata circumflectitur, ita Epiſtilia (z) cum baſibus nutantibus moveri viderentur illarum quatuor principalium fortium columpnarum; ſuboritur ad hoc grandium ventorum ſpirantium impulſibus turbulenta tempeſtas, rigidiorque irrefragabilibus commotionis flatibus columpnas, quibus totum innitebatur edificium, quaſſat potenter, & concutit, ut quaſi tota illa plantatio novella evel-

(u) Falluntur igitur noſtri cum Balbino in Tab. ſua V. Stirpis Przemysleæ, qui jam hoc ipſo anno 1296. mortuam ſcribunt, nec vero author meminit eam apud S. Franciſcum ordinem S. Claræ ſuſcepiſſe, ut noſtri volunt. (x) Ita codex, ſed locus obſcurus innuit legendum: *periclitarer* ſeu fortunæ committerem, aut certe *nil penderem.* (y) Rerum in hoc & ſequentibus duobus Capitibus contentarum Franciſcus non meminit. (z) Capitella columnarum.

evellenda foret in ictu tanti flaminis omnino funditus, (a) illius devaſtantis turbinis impugnans impetus minabatur. Sed nunquam in hiis anxietatibus Rex diu dormitabit, aut dormiet, & non potius (b) illum gravem ſompnum gravius ſompnium intercipitur? utique (c) tam violento enim tactu eadem viſio ſompniantem in timore nocturno concuſſerat, quod Regem de ſompno ſuſcitari ad vigilias grave non erat, quomodo enim ad devaſtationem rei vehementer amate amans dormire quiete poterat, ad cuius conſumacionem cottidie ſollicite vigilabat. Surgit itaque a ſompno Rex ſtuporatus (d) mentalis turbationis ſompnolencia depreſſus, & quia difficile mentem non prodere vultu, interioris hominis caliginem exterioris amabilis faciei obfuſcata hilaritas luce clarius demonſtrabat. Porro Rex, ut homo ſapiens, ſuum ſompnium non caſſum, ſed verius alicuius mali preludium intelligens, meſtus erat, Rege autem in archivo ſui pectoris abſconſe (e) viſionem & interpretationem eius memoriter revolvente, (f) ecce dominus *Conradus* pater pius *Aule regie* Abbas primus regi, ſic diſponente Deo, appropinquat, & quod vultus regius triſtior eſſet ſolito, cum admiracione mixta meſticie ex evidentibus indiciis perpendebat. Sed nunquid Abbati ſua Rex ſibi celabit ſomnia, quem, ex intimo amore diligens, omnia facta ſua ſcire volebat, magna quevis, & minima? non puto, Regis enim affectio Abbatem adeo ex omnibus caris eius elegerat, quod indiſtincte omnium regalium fortuitorum ſucceſſuum eundem conſcium & participem eſſe volebat; ſtatum ergo, ut moris eſt amancium, mutuo ſcilicet ſibi apperire, ſecretum id quod viderat, & occultum habuerat Rex, Abbati tanquam alteri ſibi per ordinem enarrabat; audiens tunc Abbas pius huiuſcemodi viſionis modum videns quoque perturbatum Regem, dominum ſuum dilectum, quem amore reciproco ſicut animam ſuam diligebat, conturbatus eſt & ipſe, ſed quante tamen compaſſive amaritudinis iaculum pii Abbatis cor vulneraverit, ipſe ſcit, qui ſuſtinuit, & quia adhuc ſupereſt, tibi, ſi ab ipſo queſieris, reſerabit, ſed ne abyſſus abyſſum invocaret, hoc eſt, ut doloris vorago terminos ſue meſtitie profundaret, (g) pius Abbas ſapientis more, qui multa, licet interdum gravia, diſſimulat pro tempore, moleſtati Regis triſtitiam blandi ſermonis eloquio ſua temptavit induſtria dulciter delinire. Et licet propter ſtatum inſtabilem rerum omnium mundanarum viſio ſibi dicta opinioni Abbatis aliqualem terrorem incuteret, licet etiam tunc pace vigente

Aula

(a) Veroſimiliter deſideratur *ut*, aut *quemadmodum*. (b) Supple *poſt*. (c) Species ironiæ eſt ſæpe authori noſtro familiaris. (d) In ſtuporem actus. (e) Pro abſcondite. (f) In memoriam revocante. (g) Altius, profundius tegeret.

Aula regia nihil penitus contrarii ſuſtineret, tamen ad ſolacium Regis pavorem cordis per oris & ſermonis audaciam diſſimulans: quod vana & non curanda eſſent ſompnia, Abbas coram Rege perſuaſivis aſſertionibus perſuadebat. Sed quis hodie vivens audebit aſſerere illam Regis viſionem fuiſſe fantaſticam, & non potius prenoſticam (h) futurorum tunc malorum exſtitiſſe, quicunque tot adverſitatum, calamitatum & inexplicabilium miſeriarum gravamina in noſtro tempore una mecum vidit, & lamentabili experimento didicit *Aule regie* eveniſſe, unde illius ineſtimabilis excidii vaſtitas crudeliſſima, cui temporibus *Henrici* Ducis *Karintbie* (qui poſtea voce & non ſignificatione titulum & nomen Regis in *Bobemia* habuit) cum toto regno *Bobemie Aula regia* non minus paciens ſuccubuit, vera & ſincera interpretatio ſompnii huius fuit. De quo dampnoſo diſturbio melius iudico nunc tacere, quam ſcribere modicum vel ſuccincte, diffuſum enim tractatum exigit de ſe fieri ſuo loco illius late miſerie longa & miſerabilis magnitudo. Et ut arbitror Rex ille ſpiritu prophetice (i) nequaquam caruit, qui etiam felicis tranquillitatis pacato tempore venture preſſure anguſtias ante previdit; hec tamen mala divina preveniente ipſum gratia, non guſtavit, & licet *Cato* dicat: *Sompnia ne cures. tamen hoc tibi dico: diu res -- Nulla manet ſtabilis felici ſtatu, quin ei lis, -- Et mala ſors veniat, que nunc eſt florida, fiat -- Res poſt hec marcens. Facit hec mala ſors male parcens, -- Et Deus hoc fieri mittit, quod eum revereri -- Mens ſciat humana, quoniam facit aſpera plana, -- Et ſcit percutere, ſcit & hic ſanare, timere -- Hunc ſic debemus, a quo fluit id, quod habemus -- Jam mala, iam leta, Deus affert fauce poeta:* (k) *Ludit in humanis divina potentia rebus.* Cuius tamen vertibilis ludi conſcios facit eſſe, quos vult, & prout vult divina bonitas ex ſua libera voluntate.

De magna devotione, quam pius Rex Wenceslaus ad beatam Mariam Virginem habuit, & quam libenter nomen Marie proferri audierit.

Capitulum LVIII.

Ea, que in abditis ſacrarum opinionum meditationibus frequenter mentaliter actitantur, ferventiori deſiderio, cum vocaliter prolata fuerint, audiuntur, unde ad indicium intime devotionis & gratie, quam ad Matrem plenam gratia Virginem *Mariam* Rex *Wenceslaus* habuit, hoc amoris privilegium a filio eiusdem Virginis ſingulariter pro munere gratuito re-

(h) Prognoſticam. (i) Pro *prophetiæ*. (k) Fortaſſis *fauce*, id eſt *voce Poetæ*, aut ſecundum Poetam.

recepit, quod de ipſa Virgine beata Miſſarum ſolempnia & precipue *Rorate celi deſuper*, de Annunciatione videlicet officium, pro eo, quod in ipſo divine incarnationis miſterio *Marie* quoque preconium frequenter & nomen exprimitur, coram ſua preſencia non ſolum *Sabbatis*, verum etiam quaſi ſingulis diebus, ſi non cantari ſollempniter, ſaltem tamen ſibi legi peculiariter procuravit; huic quoque officio devotiſſime aſtare conſueverat, & quociens hoc venerabile nomen *Maria* ſonabat, illud ad celum elevatis oculis, & manibus devoti cordis auribus patulis conſolabiliter audiebat, omnem namque Miſſam, in qua ſue menti inſitum hoc dulce nomen *Maria* in auribus ſuis non ſonuit, minus anime ſue ſapidam fore dixit. Ex inolito quoque more approbande conſuetudinis Rex dicit: quod Presbyteris ſingulis, qui Rege preſente, quamvis in pluribus ſimul altaribus, Miſſas celebrare debebant, ore proprio diſpoſuit illud, vel de quo quilibet ſacerdotum cantare vel legere deberet, quociens tunc inter alias *Requiem eternam*, Miſſam videlicet pro defunctis, dici voluit, commiſit & taliter ordinavit, quatenus collecta illa *Deus venie largitor*, in qua nomen *Marie* promitur, ſine intermiſſione qualibet collectis ceteris adderetur, ut ex hoc auditui ſuo gaudium & leticia preſtaretur. *Da ſibi virgo pia celi Regina Maria, -- Cum ſuperis omen, quia dulce tuum ſibi nomen.* Nomen enim tuum & memoriale tuum in deſiderio anime ſue fuit.

Item de eodem.

Stabat aliquando cum ſuis familiaribus familiariter in quodam preeminenti loco domus Abbatis in *Aula regia*, que tunc noviter conſtructa fuerat, Rex reſpiciens per feneſtram conſideracionis animo proſpiciens hinc & inde, cumque delicioſus ſitus *Aule regie* & circumiacentis loci iocunda amenitas, & amena iocunditas, que tunc ſe Regis & aſſiſtencium offerebant obtutibus, complacentiam viſui, & oblectamentum ſingulis humanis prebuiſſent ſenſibus, & ad hec ipſa loci ſpecioſitas, Regi cum ceteris loquendi & etiam commendandi dediſſet materiam, inclitus ipſe Rex interne devotionis exuberanciam, quam ad beatam Virginem habuit in cordis ſcrinio celare nequiens, oris oraculo Verbum bonum eructavit, ſic dicens: Niſi locum iſtum delicioſum duobus concurrentibus fluviis irriguum, arboribus conſitum, paſcuis fertilem, vineis, agris non ſterilem, qui hactenus delicias prebuit regibus, domine mee Virgini Marie donacione perpetua liberaliter contuliſſem, nulli unquam alteri Sanctorum nec ipſi *Chriſto* forſitan obtuliſſem. Quid eſt hoc, quod dicis Rex fidelis, quid

quid loqueris? Nunquid articulos fidei & modum credendi nescis, cum Deo hominem, *Christo Mariam* anteponis. Sed ne de hiis verbis, que ex fervoris, non erroris, spiritu de corde Regis eruperant, quispiam de audientibus scandalum, aut dubium sumeret, ex quo scilicet motu Rex dixisset talia, que ordinem credendi preposterum pretenderent, & creaturam creatori & talem matrem tanto filio anteferrent, pius Dominus *Chonradus Aule regie* Abbas primus ceteris familiaribus regi familiarior animum regis intelligens ad robur devote sententie, quam Rex protulerat, beati *Bernhardi* auctoritatem produxit ad medium, ita dicens: *Nulli*, inquit, *est dubium, quin totum ad laudem & gloriam cedat filii, quidquid honoris & preconii exhibitum fuerit ipsius genitrici.* Regi auctoritas placuit, tacuit, quia consensit, sciebat enim quod ex fide recta, caritate non ficta, sed urgente ipsum amore ab eo tam ignitum eloquium emanasset. Quis enim sane mentis crederet, fidelem (l) regem in dilectionis pondere tanto filio talem matrem pretulisse, cum matri non cuiuscunque hominis, sed matri duntaxat *Christi*, Dei videlicet & hominis, dum talia percipit, contulisse. Vetumtamen si hunc ardorem sui desiderii, quem ad te Virgo pia habuit yperbolice excessivis eloquiis expressit, & si amore instigante Rex pius loquendo excessit, quod nescio, tuum est mater sapientie discutere, & coram tuo filio, qui tantum fervorem cordi regis infuderat, diffinire, sed & hoc possum tantummodo scire. *Si bonus est tectus suus affectus bene rectus -- Indicat effectus: en quantum nobile pectus -- Te pia dilexit, cui porrexit sua rex, sit -- Sedibus in celi dives, qui mente fideli* & devota contulit tibi o Regina cohortis Angelice, locum mansionis in suo regno *Bohemie*, quo temporaliter regalis animi generositas poterat maxime delectari.

De favore & amore, quem rex Wenceslaus ad omnes personas religiosas habuit.

Capitulum LIX.

Qui scit, quod similitudo maxime interioris habitudinis a sapientibus amicitie causa ponitur, & quod ea, que amat animus, occulus avide contuetur, haud dubium intelliget facile; quia fervido dilectionis spiritu erga religiosos singulorum ordinum ordinata Regis affectio movebatur. Nam sicut nos ipsi proprio oculo, qui tamen aure certior arbiter est, conspeximus, ex diversis ordinibus religiosorum virorum non pau-

(l) Id est Catholicæ ecclesiæ verum filium.

corum venerabilis numerus, ut inter cottidiane consortium familie familiarior ipse regio adesse deberet palacio, ut regis disposuerat iussio, assumptus fuerat & ascriptus, in quorum presencia religiosus aspectus regius delectabatur, iocundis quoque delectationis deliciis devotione refertis interior animus pascebatur. *Premonstratenses ibi sunt, Cysterquecienses. -- Et cruce signati, per signa crucis variati,* (m) -- *Et monachi nigri visi non sunt ibi pigri, -- Fratres Francisci, fratres etiam Dominici, -- Ac Augustini, raro fuerant ibi bini, -- Sed plures rite, qui dicti sunt heremite, -- Et Carmelite sunt hic, hii dogmata vite -- Informant Regem, ponunt tales sibi legem -- Verbis & vita, dicentes: Rex mala vita, -- Omnia discernas, teneas bona, sed mala spernas.* Et non tantum religiosorum grex domesticus Regi adesse consueverat, verum etiam bonus odor dèvotionis regie sic se in omni loco diffuderat, & in omnem terram sonus opinionis optime de Rege tam inclito exiverat, quod, fama ducente celebri, ad Regem magnificum non tantum de propinquis, sed non minus de longinquis mundi finibus diversi status & ordinis personarum religiosarum frequencia non modica cottidie affluere non cessabat. Vidimus nempe non solum de *Ytalie, Francie,* totiusque *Germanie* partibus universis, sed nunc de *Russia,* de *Prussia,* nunc de *Grecia* & nonnunquam de ultimis *Ungarorum* & de maritimis finibus ad hunc famosum Regem confluere religiosos & etiam clericos plurimos seculares, quorum quidam barbam alii comam more barbarico nutrientes suo ritu in *Greco*, quandoque etiam in *Slavico* ydiomate celebrarunt Missarum solempnia sepius coram Rege, quorum plurimi, discretionis habentes spiritum, consideratis domo, & familia huius regis, & ordine mensarum, & ciborum, vasorumque eius, ultra vix habebant spiritum, sed veraciter cum Regina *Sabba*, que audire & videre sapienciam *Salomonis* venerat, non sub fuco adulationis, sed ammiracionis animo Regi multociens hec dixerunt: Maior est gloria tua fama, quam de te in terris nostris audivimus, & superat rumoris amplitudinem tue sapiencie & potencie magnitudo. Hiis abeuntibus alii statim supervenere & alii, qui tamen omnes benigne suscepti, benignius pertractati, demum regalibus xeniis largissime honorati, Regi valedicentes tam munifico, ad loca, de quibus venerant, cum gaudio remeabant. *De terris multis multos, si cognoscere vultis, -- Larga manus dantis traxit quasi vis adamantis, -- Qui solet adtrahere sibi ferrum. Laudis habere -- Rex titulum debet, quia grandia munera prebet.*

Quo-

(m) Erant enim in Bohemia tum jam Crucigeri Melitenses, Teutonici, Custodes S. Sepulchri, Templarii, cum rubea Stella, & rubro Corde, hodie passim Cyriaci dicti.

Quomodo pius Wenceslaus Rex singulariter & autonomasice ordinem Cystercienſem dilexit.

Capitulum LX.

Licet ex infuſa ſibi gratia ad omnes ordines regis affectio pia geſtans viſcera ſe generaliter extenderet, peculiariter tamen precipui amoris privilegio cunctis aliis ordinibus ordinem *Cyſtercienſem* regalis favoris benignitas in gradu dilectionis preponebat; unde non immerito cenſendus eſt monachus in interiori homine, qui profeſſores *Cyſtercienſis* ordinis non aliter quam ſuos monachos, & ordinem eundem niſi ſuum ordinem frequenter ex affectu intimo conſueverat nominare. Quociens vero caſu accidente aliquem *Cyſtercienſem*, licet prius inviſum, vidit Rex monachum, preſentibus ſibi dicere gracioſe conſuevit: *ecce monachus noſtri ordinis illic vadit.* Monachos vero *Aule regie*, non ut monachos, ſed pocius ut proprios filios fovit, & novit nobilis humilitas, ſic ut eorum quemlibet proprii nominis & officii vocabulo nominaret, & qui Regem non cognoſceret, ipſum fratrem Monachorum e familiari eloquio forte putaret. De obſervanciis quoque regularis diſcipline, & laudabili ordinis *Cyſtercienſis* conſuetudine ſtudioſe queſivit, queſita memoriter retinuit, ita quod, amore magiſtro, quandoque de ordine plus loqui ſcivit, quam perſona aliqua, que pro tempore fuerat cenobita. Unde ad Abbates, qui cottidie aſpectui regali fuere preſentes Rex ſe nonnunquam convertebat humiliter benigno affectu: hoc & hoc, inquiens, iam noſtri faciunt monachi & filii in conventu. Diſſolutis tamen animis, mundane vanitati deditis, tam ſancta familiaritas diſplicuit, Regem quoque hunc monachorum & clericorum tantumodo hominum quorundam indevotio nominavit. O perniciosa temerarii iudicii detractio, quomodo audes os tuum in celum ponere? aut forſitan non audiſti legere, cum ſancto ſanctus eris, & qui cum innocente graditur, dirigitur a Domino. Non te tangat ſibilus iſte linque doloſe o Rex, ſed religionis amicus confidenter dic: moriatur anima mea morte iuſtorum, & fiant noviſſima mea horum ſimilia, illi autem ſalutis tue emuli profitebuntur in clauſtro, in quo nullus ordo, ſed ſempiternus horror inhabitat. *Quando rex vixit, illud ſepiſſime dixit, -- Ordo, cui cor do, meus eſt Cyſtercius ordo, -- Hunc ego cognoſco, cuius ſuffragia poſco, -- Hic ordo ſanctus, & tantus, quod nequit ore -- Ullus homo fari, meditari cordeque, flore -- Eſt laudis plenus, ſed egenus fraudis honore, -- Corde columbino degens habitu ſub ovino -- Cunctis prepono, cui me nunc* &

& mea dono. -- Premia, digna, pia, pro me ſibi redde Maria, -- Hunc faciens illic, (n) *alit eius me cibus iſtic.* (o)

De ſolempnitate coronationis glorioſi Wenceslai Regis Bohemie.

Capitulum LXI.

Heroycum ſtema, (p) *quod magnificumque poema -- Cudere nunc poſſet mea mens, & ſcribere noſſet -- De magnis factis hiis temporibus nuper actis, -- Quando coronatus Rex eſt, ſceptro decoratus, -- Vult meus hoc ſenſus, & non valet irreprehenſus, -- Ergo ſit: huic parcas, quoniam vacuas habet archas. -- Sic quod in hiis ſcire* (q) *modicum poſſum reperire, -- Sed conſolatur bene me, quod Seneca fatur: Maximum genus laudis eſt, laudando ſuccumbere, & quando laudati virtus vires exſuperat oratoris.* Rege pacifico, (r) qui de excelſo celorum habitaculo humana ſub ſpecie ad vallem noſtre miſerie deſcendens in terra hominibus bone voluntatis pacem nuncciare & dare venerat, miſericorditer diſponente, (s) poſt turbulentas diſcordiarum nebulas (t) grata tranquillitatis & pacis ſerenitas (u) in regno *Bohemie* exoritur, Regi naturali ſuper optato divini doni beneficio gaudium naſcitur, populus regni in ſuo rege gaudet uberius, & letatur, ſic itaque mitigatis adverſitatis algoribus flante (x) felicitatis vento lenius, cum conſolacionis flores in terra regni *Bohemie* erumperent, naturali quoque regi ſucceſſus accreſcendo proſperi fiducialiter arriderent, de progenitorum Divorum Regum gloria, regia ipſa proles heres regni ex innata ſibi magnanimitatis vena generoſo cepit cogitare animo, & hoc mente prudente ſedulo rationabiliter revolvendo tacitus perpendebat, quod utique ſtatus ſuus exigeret, immo honori regni illud maxime competeret, quatenus per legalis conſecrationis beneficium decentibus inſigniendus apparatibus dyadema & ſceptrum regni ſuſciperet, & ad ſolium patrum ſuorum ſolempniter aſcenderet, titulumque regium rite re & nomine obtineret. Hoc quaſi tacite deliberationis concluſio (y) voluntas Regis palam proponitur, & ab omnibus audientibus approbatur, quomodo enim illud diſplicere poterat, ad quod, ut fieret omnium Baronum, nobilium, civium, prius dudum ammonicionis exortatio perſuaſibiliter laboraverat. Omnibus igitur in unum conſencientibus, & bono propoſito ſui

(n) In beata æternitate. (o) Scilicet in monaſterio ab eo fundato. (p) Ita codex, ſed legendum *ſchema*, ſeu *ſcema*. (q) Pro *ſcientiæ*. (r) Ab his verbis denuo incipit Franciſcus continuare Chronicon ſuum c. 10. p. 22. (s) Perperam habet Franciſcus *diſponendo*. (t) Idem *tenebras*. (u) Idem *ſtatus*. (x) Idem addit *Auſtro*. (y) Ita codex, ſed legendum *concluſe* ſubſtantive.

sui naturalis Domini congaudentibus, dies & terminus regie coronationis ab ipsis satis prolixus prefigitur, ut ad festum tam celebre rerum omnium opulenta copiositas procuretur. Sciens autem regis coronandi sapiens devotio, quod omnis potestas est a Deo, quod ipse est *Rex regum, Dominus dominantium, & Princeps regum terre*, & Salomone rege testante, *quod in manu Dei sit Rex quilibet, & cor regis, & quocunque voluerit, vertet illud*, ut gradualiter ascenderet ad fastigium regni sui, primum cepit querere regnum Dei. *Non inconsulte rex hec fecit, neque stulte, -- Nam quod querebat, operante Deo capiebat.* (z) Statim igitur ad sedem sanctam Apostolicam, ubi ligandi atque solvendi auctoritas residet, ad summum Pontificem Dominum *Bonifacium octavum*, qui sextum librum *Decretalium* edidit, sollempnes solempniter expeditos ambassiatores (a) suos Rex destinat, pro eo, quod primo sanctam benedictionem a Domino Apostolico recipiat, & quod Regis pium propositum, ut obedientis filii vera mater Romana Curia (b) non ignoret. Nec diu revertuntur nuncii leti, freti fructu itineris sui, nam ut commissum fuerat, Apostolice benedictionis salutem & gratiam & ad regale propositum conniwenciam Regi, legatorum suorum sollicita fidelitas ad libitum reportabat, Apostolicas quoque iidem nunccii referebant bullatas litteras, in quibus venerabilibus patribus Dominis *Heydenrico Scedlicensi*, *Conrado Aule regie* Abbatibus plena Apostolice potestatis tradebatur auctoritas, quatenus ipsum Regem una cum uxore sua *Guta* in proximo coronandos ab omnibus excommunicationis, si forsitan incidissent, (c) vinculis & omnium peccatorum suorum nexibus deberent absolvere ipsius summi Pontificis potestate, ut sic mundati ab omni inquinamento criminum purificatis consciencijs sanctum suscipere possent regalis unctionis sacramentum. *Taliter a sorde mundo cum simplice corde, -- Sacra datur Regi tunc unctio consona legi.* Post hec ad reverendissimum Dominum *Gerhardum* (d) sancte *Moguntine* sedis Archiepiscopum, cuius interest officii coronare Reges *Bohemie*, nuncii regales regie intentionis negocium deferunt: cur, qualiter, & ad quid suam venerandam personalem presenciam expostulet Rex, exponunt, quos benignus metropolitanus suscipit, ipsorumque petitioni tum propter regiam consecrationem, tum propter propriam retributionem (e) benignius, non contradictorie, annuit, & consensit. Cum enim nemo propriis cogatur stipendiis militare, ex approbata consuetudine solent, cum co-

(z) Hos versus prætermisit Franciscus, & nonnunquam totas orationes truncavit. (a) Perperam idem *ambassatores*. (b) Ita codex, sed rectius Franciscus: *ecclesia*. (c) Hæc Franciscus truncavit. (d) Franciscus cum passim hæc compendio summo narravit, plerumque nomina propria prætermisit. (e) Remunerationem.

coronam suscipiunt, centum marcas auri purissimi Reges *Bohemie* suis coronatoribus liberaliter assignare. In illo tamen tempore, quia idem Archiepiscopus per sedem Apostolicam suspensionis ab officio, & interdicti laqueis irretitus fuerat, hoc regali negocio nonnullum obstaculum offerebat; sano (*f*) previo consilio, denuo ambassiatores diriguntur Apostolico, & ut longa verbis constringam brevibus, votis optatis potiti missi revertentes nuncii huiuscemodi metropolitano Moguntino optinuere gratiam, quod per illum duntaxat diem fungi suo pleno debeat officio, quo regie coronationis celebranda sit consecratio, hoc pro tunc Archiepiscopo & regi coronando sufficit. Illum enim diem celeberrimum pro anno eorum quilibet reputavit; & tunc quod sequitur, factum fuit. *Cursores multi fortes iuvenes, & adulti -- Ad loca longinqua, non obmittendo propinqua, -- Tunc discurrebant, qui regia scripta ferebant: In quibus hoc thema fuerat, quod rex diadema -- Vellet suscipere, venerandaque festa tenere. Principibus cunctis hinc supplicat, ut sibi iunctis -- Pluribus adveniant, quod in hoc plus gaudia fiant. -- Advocat & cives, veniat cum paupere dives; Nemo sit exceptus, quia presens quivis adeptus -- Summet mercedem, quam tunc portabit ad edem. -- Vnum predico tibi (cum venies) ut amico, -- Bursam custodi, sint & clausi bene nodi, -- Si bursicida veniet, plagam sibi vi da, -- Cautius ista vide, sed non aures sibi cide.* (*g*) *-- Nam puer audivi, post expertusque rescivi,* -- quod *De sancta synodo* (*h*) *veniunt burse sine nodo, -- Sic non mireris, si taliter hinc gradieris, -- Sic non mireris, hic si per furta graveris, -- Si non cautus eris, credas mihi, decipieris, -- Si non credideris, per te tunc experieris.*

De die festivitatis & consecrationis Domini Wenceslai Regis Bohemie.

Capitulum LXII.

Omnibus igitur ad tam famosi festi gloriosa sollempnia necessariis per mercatores & provisores Regis ydoneos in intervallo prolixi temporis, de longinquis etiam regionibus, adductis, & in copia inestimabilis superhabundancie ordinate & decentissime preparatis, dies exspectate instabat leticie, per presenciam quoque & adventum reverendissimorum Patrum & dominorum domini *Gerhardi* sancte *Moguntine*, & *Borchardi* sancte *Meydeburgensis* sedis Archiepiscoporum, Domini *Gregorii Pragensis*, Domini *Theodrici Olomucensis*, Domini *Alberti Misnensis*, Domini *Heinrici*

(*f*) Lege *sane*. (*g*) Pro *succide*. (*h*) Ex conciliis, ad quæ multitudo hominum confluere solet.

rici *Constanciensis*, Domini *Petri Basiliensis*, Domini *Frisingensis*, (i) Domini *Johannis Cracoviensis* ac *Lubicensis* Episcoporum, per presenciam quoque venerabilium Patrum dominorum *Cysterciensis*, *Premonstratensis* & beati *Benedicti* ordinum singulorum Abbatum, nec non per omnium Prepositorum, Priorum, Decanorum, Canonicorum, Plebanorum, & ecclesiarum Rectorum, seu quacunque dignitate preemineant, de regno *Bohemie*, & de pluribus alienis partibus adventum. Felix desiderate surgit hora leticie insuper per gloriosam illustrium Principum presenciam, Domini *Alberti Austrie*, *Bolconis Slesie*, *Glogolie*, (k) *Opolie*, (l) & aliorum Ducum nec non per aspectum magnificorum Principum domini *Hermani Brandeburgensis*, Domini *Ottonis cum telo*, (m) Domini *Friderici Misnensis* Marchionum gaudium ingeritur. Exoptate leticie tam festive augmentabat quoque festivitatis illius decentiam spectabilis & preclara multarum terrarum Comitum, liberorum Baronum, militum, & innumerabilium aliorum nobilium nobilis presencia. Adest igitur festum celebre, quia illuxit dies glorie, quo refulsit sol in regno *Bohemie*, qui prius erat in nubilo, nunc autem corruscantibus radiis micans in iubilo ortus est sol, & congregati sunt. *Dici iure soles sol, Rex tu regia proles. Tibi igitur o Rex, qui sol iustitie* ad imitationem veri solis eterne glorie *esse teneris*, dicitur, ortus est sol & congregati sunt qui, & ad quid? Convenerunt siquidem Principes in unum, nequaquam adversus dominum & adversus Christum eius, sed convenerunt Principes in unum & Reges, ut serviant Domino & *Christo* eius, sicut enim quondam ille populus *Israeliticus* venit universus in *Ebron*, ut constitueret sibi *David* Regem, sic populus tuus & domus patris tui, que est pars hereditatis tue, ut constituat te hodie in solio patrum tuorum, convenit in unum, & ut constituat te Principem & super se Regem suum *Christum*, (n) o Rex tu dominus, hic autem populus tuus, & oves pascue tue, orantque hodie pro te: *Ungat te Deus, Deus tuus oleo leticie pre participibus tuis, serviant tibi tribus populi, esto Dominus fratrum tuorum, qui maledixerit tibi, sit ille maledictus, & qui benedixerit tibi, benedictionibus repleatur, crescere te faciat Deus meus sicut arenam maris, & donet tibi de rore celi benedictionem, & incurventur ante te filii matris tue, esto Dominus fratrum tuorum.* Cum igitur tocius multitudinis esset cor unum & votum unum pro *Christo* Domini videlicet rege suo, ut sibi unctio sanctissima infundatur, ecce an-

(i) Etiam Franciscus nomen proprium prætermisit, fuit autem tum *Enicho* episcopus Frisingensis. (k) Rectius Francisci exemplar Glogoviæ. (l) Idem *Opuliæ*. (m) Perperam idem *cum cetero*. (n) Id est: unctum.

no Domini M. CCXCVII. etatis vero *Wenceslai* XXVI. in die sanctissimo *Penthecostes*, que tunc fuit quarto Nonas *Junii*, universo iubilante populo *Prage* in ecclesia cathedrali iuxta altare summum beati *Viti* Martyris a reverendo Domino *Gerbardo Moguntino* Archiepiscopo domino *Hermanno Magdburgensi* Archiepiscopo, a domino *Burchardo* & aliis pluribus Episcopis & Prelatis sollempnibus sollempnissime cum debita decentia & reverentia circumstantibus, serenissimus Princeps dominus *Wenceslaus* secundus rex *Bohemie* sextus una cum sua coniuge illustri Domina *Guta* Domini *Rudolfi* Regis *Romanorum* quondam filia est decentissime ac devotissime, sancti Spiritus invocata & cooperante gratia, ornamentis regalibus, corona, sceptroque regio, sancta consecratione & unctione previa legaliter insignitus. O quanta hinc leticia & tripudium exultantis populi! o quot & quanti ex ubertate gaudii interius scaturientis aquas effundunt letancium oculi! hii vocibus indoctis, sed quas solus effrenis factus pre gaudio format affectus, clamant, & acclamant, alii se ipsos vix cognoscentes, pie letitia (o) ympnum *Te Deum laudamus* cantantes reclamant, alii Regem in decore suo videntes obliti pre gaudio omni melodia (p) clamore exultationis altius vociferant, rugientes, *gloria & honore coronasti eum Domine, & constituisti eum super opera manuum tuarum, posuisti in capite eius coronam de lapide precioso.* Erat autem omnium vox una, & oratio: Vivat Rex *Wenceslaus*, vivat Rex *Wenceslaus* & abierunt leti dicentes: Vivat Rex in eternum amen. *Tunc plebs exultat, clamoribus aula resultat, -- Fit totusque chorus clero psallente sonorus. -- Hii tunc exaltant cantus, alii quoque saltant -- Letantes mente de Rege (q) novo sapiente -- Dicunt: Rex divus sit, vita perpete vivus -- Regnet, proficiat, felix super omnia fiat. -- Quis non gauderet & gaudia mera teneret, -- Quando conspiceret, quod concio leta studeret -- Non nisi letari, nequit os hec gaudia fari, -- Que pellunt triste. Benedic regem pie Christe.*

De precioso apparatu ad coronationem regiam adaptato & de multo populo tunc ibidem congregato.

Capitulum LXIII.

Ne coronationis debitum officium, (r) dignitatisque decus, & regie opulencie maiestas, que claris titulis in summum erigenda sunt apicem, pau-

(o) Isthic vox desideratur, fortassis *absorpsi*. (p) Forsitan legendum: *omnis melodiæ*. (q) Idiotisinus bohemicus, id est: *ob Regem novum*. Ab hoc versu vero cœpit Franciscus ceteros sequentes ad verbum exscribere. (r) Iisdem verbis incepit Franciscus Caput suum XL. p. 23.

paulisper submissius ducerentur, (s) quam decet, factum est pro regali commodo & Curia inter montem Petrinum & ripam fluvii *Wltawie* in loco campestri plano & ameno pallacium mire magnitudinis & structure, de serratis arboribus & dolatis, conpaginacionibusque ferruminatis (t) tanquam perpetuo duraturis, atque hoc aliquantulum in altum a terra elevatum fuerat eminencius, ut ascensum preberet, & aditum per gradus. Mense, sedilia quoque, & omnia, que pertinere poterant ad convivium celebrandum, prout ingenium artificis dictare potuit, nihil ex his omnibus fuerat pretermissum, insuper & tocius palacii & tentorii regalis ambitus & circuitus circumdatus erat preciosissimis pannis diversi generis & coloris, qui interpolati multiformitate auri & argenti gemmarumque decore fuerant, (u) non parum & inter serenas facies Principum rutilabant. Itaque hec omnia facta sunt dignissime & completa, opere precium erat commendare posteris tale festum, quod & commendabat ipsa raritas, nobis semel visum; sed quid de multitudine dicimus? cum honor Regis sit in populi multitudine testante rege Salomone, certe longe lateque diffusa legatio & sonus, qui, volante fama, de coronandi regis gloria in omnem terram prius exiverat, istis festivitatibus celeberrimis interesse paucum populum non sinebat, congregatus enim erat inibi populus eadem facilitate innumerabilis sicut arena, que est in littore maris, ad presenciam tam inestimabilis multitudinis magnitudo civitatis *Pragensis* minoratur, (x) platearum latitudo angustatur, omnis locus amplus hic constringitur, & artatur. Quomodo enim non putemus artari locum unum, ad quem ab omni terrarum circumferentia populi diametraliter confluunt velut ad punctum? *O Praga, Praga* civitas regni magni, gaude & letare, quia nunc cantatur in te canticum leticie: super muros tuos constituti sunt, qui tota die & nocte non tacent laudare nomen novi *Christi* tui Regis *Wenceslai*, & per omnes vicos tuos ab universis vox exaltationis canitur, & salutis. O civitas inclita, quam magna nunc est gloria tua, & quam ingens locus possessionis tue, leva in circuitu oculos tuos & vide, omnes isti congregati sunt, venerunt tibi, omnes fines iamiam honorant te propter Dominum *Christum* tuum, qui unctus est tibi in gloriam & laudem. O civitas gloriosa quanta nunc in te opulencia intus, domorum tuarum facies, & latera parietum, bisso vestiuntur & purpura, plateas tuas fugatis tenebris in nocte radiantibus fulgoribus rutilans fax illustrat,

 fo-

(s) His tribus vocibus Franciscus has substituit: *debitis circumstantiis carerent.* (t) Perperam legit Franciscus *ferramentis* (u) Franciscus supplet: *unde.* (x) Id est: non est satis capax ad confluentem populi multitudinem capiendam.

forinſecus autem fixis ubique tentoriis campi tui replentur ubertate florida germinis militaris. (y) O quam pulchra ſunt thabernacula tua in circuitu tuo, urbs prefulgida! Hii ab Oriente & Occidente, alii ab Aquilone & Auſtro ſua fixere tentoria tuo Regi tibique pro ſempiterna gloria, ut filii, qui naſcentur, & exſurgent, ennarrent filiis ſuis, ut cognoſcat generatio altera & enarrent magnalia tanti Regis. Capiat autem, cuius poſſit, eſtimatio, quanta ibidem expenſarum ſummatim ratio, & populi fuerit multitudo, quia, ut honeſtus vir Dominus *Lutoldus* Plebanus de *Wilhelmswerde* mihi retulit, qui pro tunc pabuli Notarius exſtitit, ſolis hoſpitibus & advenis pabulum de Curia Regis dabatur pro equis, quorum equorum numerus fuit, centum millia, nonaginta millia & inſuper equi mille, ad hoc vero non conputabatur pabulum, quod dabatur pluribus indigenis, & hiis, qui inter cottidianam familiam fuerant computati, quorum tamen numerus non eſt parvus. (z) In novo quoque foro (a) per occultum meatum ſubterraneum fontes facti fuerant, de quibus vinum more fluminis, qui voluit, hauriebant. Nequaquam etiam valeo ſub ſilentio pertranſire, quod ſolo coronationis tempore pro ovis pullorum expenſe fuerant marce gravis ponderis octingente, (b) & ſi promptus computiſta fueris, rogo quatenus cyfrando invenias, quod vini potatores fuerint, qui coronationis tempore tantum pro glacie, propter refrigidationem vino impoſita, viginti quatuor marcas argenti *Pragenſis* ponderis expenderunt, cum autem inveneris, huc adſcribas, feſtino enim ad alia progredi, hic non valeo diutius immorari. *Hinc ac inde gyra, ſi queris cernere mira, - - Regi congaude, que ſunt digniſſima laude, - - Curia regis habet, ubi nullus eget, neque tabet. - - Omnes letantur, gradibusque ſuis* (c) *ociantur. - - Conſpicis hic multa pulchra ſpecie bene culta* (d) *- - Conſpicis hic multa bona, nec mala, nec modo ſtulta, - - Eſt populus multus, hic eſt ſapiens, ibi ſtultus, - - Eſt populus multus, ibi ſunt iuvenes, & adultus, - - Eſt populus multus ſunt diſſimiles ſibi vultus; - - Sic ſunt & mores, cupit hic res, alter honores, - - Hic petit, ut moris eſt, hic cauſa dat honoris, - - Dant do-*

(y) Hæc ita reddit Franciſcus: *forinſecus autem fixis ubique tentoriis campi replentur florida jocunditate, & tabernacula in circuitu ejus fuerunt glorioſa.* (z) Quis facile ducentorum millium equorum numerum non admiretur? quem hodie vix in maximis exercitibus reperturus, idem vero numerus non modo in codice noſtro eſt, ſed & exemplari, ex quo ſua compendia fecit Franciſcus. (a) Novum forum hoc num in vetere ſeu majore, num Micro Pragæ fuerit, incompertum. (b) Franciſcus de ſuo addidit: id *Notarium coquinæ retuliſſe.* (c) Id eſt *per gradus* ad palatium ligneum poſitos. (d) Hucusque Franciſcus fideliter verſus iſtos tranſcripſit, ſed poſtea pro lubitu ſuo plures truncavit.

domini, famuli portant munus quasi muli, -- Sic & honorati Domini sunt, & honorati -- Servi per dona Regis. Facit ista corona. -- Audi nunc acta, que tunc fuerant ibi facta: -- Hic se Barones clipeis per brachia trudunt, -- Illic tyrones per tyrocinia ludunt, -- Vibratas hastas, frangunt, si non procul astas, (e) *-- Hoc caveas multum, quod non tangat tibi vultum. -- Non est platea, que non sit plena corea, -- Ista bohemorum, sed & altera theutunicorum. -- More fuit gaudens plebs hec manibus bene plaudens, -- Hic etenim muse propriis sunt artibus use, -- Tympana, nabla, chori, tuba, sambucique sonori* (f) *-- Rota,* (g) *figella,* (h) *lira, resonant dulcedine mira. -- Omne genus ludi fuit hic: currunt ibi nudi, -- Vt fiant abiles, pugiles non sunt ibi viles, -- Hic scit cantare, quidam carmen recitare, -- Talis saltare, manibus scit & ille meare, -- Est ibi magna fura,* (i) *sed nolo dicere plura, -- Sufficit hec scire, quod vidi quemque redire -- De tanto festo letum non corde molesto, -- Oremus Christum, quod regem protegat istum, -- Det sibi solamen, homo dicat quilibet amen.*

Quomodo pius Rex Wenceslaus sequenti die coronationis sue novam ecclesiam fundavit in Aula regia.

Capitulum LXIIII.

Regum referente hystoria didicimus plurimos Reges ex *Juda* non solum pro adepta de hostibus victoria, verum etiam pro suscepta honoris gloria olim ad templum sanctum, quod erat in *Iherusalem*, venisse, & ibidem obtulisse sacrificia, victimasque, & hostias pacificas Domino Deo *Sabaoth* immolasse, hoc de *Ezechia* legimus & *Vosia*. Quid minus istis Regibus *Juda* fecit iste Rex iuvenis & tenerrimus? nihil. (k) Solus enim Rex *Salomon* ex eis, que *David* pater suus sibi reliquerat, donariis templum in *Iherusalem* construxerat, in quo populus adorabat, reges igitur *Juda* & *Jerusalem*, qui fuerunt postea, offerebant quidem in templo, sed non templum, iste vero Rex novus non solum sacrificium acceptabile obtulit in templo, verum etiam templum obtulit Domino pro sacrificio,

(e) Perperam hunc versum ita transscripsit Franciscus: *Vibratas hastas tangunt, si non procul altas.* (f) *Tibiæ.* (g) Franciscus *Rotta.* Erat autem rotta seu rocta instrumentum musicum, speciesve seu citharæ seu organi. Vide Dufresne in Gloss. (h) Quodnam istud instrumentum musicum fuerit, mihi incompertum, nisi fortassis fidella legendum, atque pro hodiernis fidibus accipiendum, quarum in his versibus mentio non fit. (i) Dufresnius quidem vocem *fura* pro viverra explicat, sed vix hac significatione hic accepta est, nisi fortassis furum manipulum globumve significat, nam & Franciscus iisdem literis hanc vocem transscripsit. (k) Id est: nihil minus, sed æqualia.

ficio, unde ne Rex gratiſſimus ingratitudinis vicium incurreret, ſciens quod ingratitudo fontem pietatis, rorem miſericordie, & fluenta gratie exſiccat, & etiam ut de accepto beneficio conſecrationis & unctionis ſue non immemor factus primicias Deo Regi magno offerret, diſpoſuit in corde ſuo novam domum Domini in *Aula regia* fundare & conſtruere ad honorem Dei & Virginis *Marie*; feſtinat igitur Rex in opere, quod diu opportunitatem querente ſecum tractaverat mente, completo igitur memoriali die & feſto celeberrimo coronacionis regie, ſtatim imediate die ſequenti altera, id eſt ſecunda feria poſt *Penteccoſten*, que tunc fuit anno Domini M. CCXCVII. XIIII. (*l*) Kalendas Junii cum univerſa Curia & turba Principum, nobilium, & omnium aliorum, qui ad diem feſtum convenerunt, Rex ex novo coronatus ad fundationem ſuam venit in *Aulam regiam* valde mane orto iam ſole, ubi ſtatim Rex regalibus ornatus inſignlis in loco aptato & fundamento prius ad hoc foſſo & diſpoſito novum monaſterium fundare nititur, quod hodie inchoatum cernitur. Dominus igitur *Hermannus Maideburgenſis* Archiepiſcopus una cum Rege & Domino *Conrado* Abbate primo monachorum choris aſtantibus in circuitu, & cantantibus, cum oblacione & magna devotione primarium lapidem imponit, in quo lapide ſcriptum aureis litteris fuerat, JESUS CHRISTUS, quo poſito & ipſis de fundamento exeuntibus iam dictus dominus *Hermanus Maideburgenſis* Archiepiſcopus ſollempniter pontificalibus indutus in loco, ubi hodie maius altare beate Virginis ſtat, in eadem Eccleſia, aſſidente Rege in regalibus ornamentis, & aſtantibus reverendis Epiſcopis & dominis *Gregorio Pragenſi, Theoderico Olomucenſi, Johanne Cracovienſi, Alberto Miſnenſi, Petro Baſilienſi, Henrico Conſtancienſi, Lubucenſi, Friſingenſi* Miſſam de Annunciacione beate Virginis videlicet *Rorate celi deſuper* cum ſolempnitate maxima celebravit, ſeptem Epiſcopi in Miſſa illa pariter cantaverunt *alleluia*, nullus autem, ut puto, qui coronationi interfuit, huic fundationi defuit.

Miſſa vero illa finita Rex coronatus, ſceptrum regni manu tenens, proceſſit, & in circuitu fundamenti iam fundati monaſterii quadraginta & ducentos Barones ac Nobiles regni *Bohemie* ac multarum aliarum terrarum cinxit baltheo militari; hinc laus, hinc gloria reſonat in ſecula, opus vero manuum ſuarum regis huius pietas non deſpexit, ſed reſpexit oculo

(*l*) Franciſcus habet: *XIII. Kalendas Junii.* Sed neutrum ſuſtineri poteſt. Paſcha enim hoc anno inciderat in 14 Aprilis, ac proinde feſtum Penteccoſtes in IV Nonas Junii ſeu 2 Junii, ut author recte ſuperiore Capite diem coronationis adnotavit. Emendari igitur locus hic debet, ſubſtituique *III. Nonas Junii*, ſeu 3 Junii.

lo subvencionis, assidue non cessavit rigare per larga munera, quod sua plantavit dextera, Deo usque hodie dante pro sua gratia inchoato monasterio incrementa. *Accipe Rex Christe bona dat nova Rex pius iste, - - Fert cito productum Rex hesternus tibi fructum. - - Rex hic in exemplum voti facti modo templum - Incipit exstruere, postquam nova sceptra tenere - - Incepit regni, non hoc ex pectore segni* (m) - - *Fecit, sed dive cupiente placere Marie, - - Atque suo Nato, petit, ut sua fine beato - - Claudatur vita per virtutes redimita, - - Sit custodita tutore bono sua vita - - Agmine munita sit in angelico sua vita - - Prospera semper ita stet fraude nocente sopita.* Ingenti vero amore, quem rex ad fundationem suam habuit, ipsum ducente *Aulam regiam*, nunquam munere vacuus & solacio, cottidie visitavit, non tantum presens opere delectabatur in novo, sed & absens ex sola memoria, & mencione de sua fundacione a quocunque habita omni evanescente tristitia in spiritu uberrimus exultavit.

De morte Domine Gute incliti regni Bohemie Fundatricis Aule regie.

Capitulum LXV.

Gaudia mundana pereunt, quasi sompnia vana, - - Et velut in sompnis honos est fantasticus omnis, - - Tristia succedunt nobis, cum leta recedunt, - - Et perit, ut fenum, quidquid tu cernis amenum. Nec mirum, quia, ut *Salomon* affirmat, *extrema gaudii luctus occupat*, unde ipsa veritas, que essentialiter est incommutabilis, stabilisque manens, dat moveri cuncta, huius mundi fluxibilem variationem insinuans (n) dixit: *Regnum meum non est de hoc mundo, mundus enim transit, & concupiscentia eius.* Sibi autem soli dictum est: *Tu autem ipse idem es, & anni tui non deficient.* Sic igitur versa est in luctum cythara nostra, & organum nostrum in vocem flencium, & merito, quia post tam iocundas festivas, & tam preclaras ab Oriente usque ad Occidentem festivitates inclite Domine *Gute* regine fundatricis *Aule regie* septima decima die (o) a coronacione sua, hoc est quarto decimo Kalendas Julii mors immatura, & multis fletibus obfuscavit *Auspicium mestum deflorat nobile festum, - Principium letum cecat veniens cito lethum, - - Namque coronata post tam sollempnia grata - - Proh dolor! exuta nexu carnis bona Guta, - - Nomen habens a re, vivens sine crimine clare. - - Inclita regina fuerat, cui sit medicina,*

(m) Hucusque omnia fere ad verbum exscripsit Franciscus, versibus tamen his quinque præmisit compendium narrationis de tribus pueris e longinquis regionibus Pragam delapsis, quam author noster copiose cap. 53 dedit. (n) Desideratur *quæ*. (o) Legendum: *septimam decimam diem*.

cina, -- Dextera larga Dei, sibi dans sedem requiei, -- Et quis non fleret, & toto corde doleret, -- Quando conspiceret, quo mortua forma iaceret, -- Et speclum verum preclararum (p) *mulierum, -- Servans virtutem, tribuens aliisque salutem -- Laude fuit digna, generosa, pudica, benigna* (q) Cum autem eadem Domina regina *Guta* pia, incluta, invalescente morbo, quem in infantuli partu tunc noviter precedente contraxerat, ex vehementibus doloribus, velut ex certis mortis nunciis cognosceret, quod ei ultimus vite terminus advenisset, sapienter de rebus & de domo sua incepit disponere, & que prodessent anime cogitare: unde omnibus sacramentis ecclesiasticis munita dominum *Conradum* Abbatem primum *Aule regie*, quem vivens in *Christo* sincere dilexit, moriens suum testamentarium (r) constituit, discretioni enim sue commisit omnia sua, ut ex his elemosinas faceret viduis, pupillis, & egenis; distribueret, solveret quoque, que accommodata quovis modo fuerunt, & redderet unicuique reddenda, quod & totum factum est. Steterat aliquando in quodam festo magno in testudine capelle beati *Jacobi* Apostoli, cum adhuc ibidem conventus divinum celebraret officium, in *Aula regia* hec pia & laudabilis regina bona *Guta*, cumque omnes monachos albis vestitos cucullis, ut moris est, conspiceret, & quod solus suus Abbas Dominus *Conradus* tali veste alba careret, sibi super eo ammiranti, & de hoc interroganti dictum est, Dominus Abbas hac vice cuculla caret, quia raro cucullam solet servare diu, sed indigenti dat, regina tacet, tacite nobilem pannum de scarleco (s) albo sibi portari iubet & cucullam carenti Abbati fieri mandat, demum veniente Abbate regina conglobatam cucullam panno mundo involutam Abbati tribuit, & quod tali utatur clenodio rogat, & dulciter precipit. Nodos Abbas aperit, cucullam esse conspicit, ipsamque amore dantis induit, nec eadem veste diu usa est pia largitas Abbatis, finierat autem tunc noviciatus sui annum Dominus *Otto*, cui professionem facienti eandem vestem dedit, & in ea ipsum more solito benedixit. Et si de preteritis vaticinare quis posset, utique dicerem, quod talis vestis collatio, ex divina dispensacione, sed non casualiter facta fuisset, nam idem dominus *Otto* vir sapiens domino *Conrado* Abbati pro tempore, altero dimidio videlicet anno, quiescenti in officio Abbatie successit, nec tamen plus

quam

(p) Minus recte Franciscus *præclarum* *hoc*. (q) Hos omnes versus etiam in Francisco legere est, qui posteriora demum hujus Capitis truncavit, nisi quod annum, diemque mortis & sepulturæ, quæ subsequuntur, præjecerit. (r) Id est: testamenti executorem Franciscus solum ait: *finaliter testamento eo firmato animam suam cum magna emisit devotione* scilicet caute passim memorias Abbatum Aulæ regiæ, monasteriique expunxit, ne se proderet, unde ea exscripsit. (s) Coccino.

quam anno cum dimidio in *Aula regia* ſecundus abbatizavit, nam ſubito, ipſo ceſſante, Dominus *Conradus* primus reaſſumptus eſt, Dominus autem *Otto*, qui in officio Domino *Conrado* ſucceſſit, morte preceſſit, nam idem dominus *Otto* Abbas ſecundus *Aule regie* obiit anno Domini M. CCC. XIIII. in menſe *Martio*. Domina vero *Guta* Regina piiſſima mortua eſt anno Domini M. CC. XCVII. XIIII. Kalendas *Julii*, ſepulta in caſtro *Pragenſi* circa ſepulcrum *Ottakari* Regis, & fecerunt omnes populi planctum ſuper eam, propter novitatem vero *Aule regie*, adhuc ſepulture loco congruo (t) non habentis, illud glorioſum corpus ſue coniugis Rex tunc ibidem diſtulit ſepelire; ſed cogitaverat, & tum hoc etiam verbis expreſſerat, quibusdam familiaribus loquens ſecrecius, quod poſtea edificiis erectis melioribus, & locis ad ſepeliendum aptatis, eiusdem coniugis, & patris ſui *Ottakari* glorioſa corpora vellet transducere, & in *Aula regia* cum regali decencia humo dare. Nec aliquis de hoc dubitare poterit, quin eorum corpora, quos ſicut & (u) ipſum dilexerat, ibidem eſſe voluit, ubi & ipſe requiem & manſionem in ſeculum ſeculi vivens & moriens preelegit.

Qualiter & quare groſſi denarii primo inceperint in regno Bohemie monetari.

Capitulum LXVI.

A primeva terre *Bohemicalis* origine uſus confuſus fuit in numiſmate, (x) qui adhuc in plerisque regionibus ſolet eſſe. Quibuslibet quippe annis in urbibus & civitatibus *Bohemie* (y) ſingulis transfigurabat formam denarii moneta ſemel aut bis, ita ut, qui heri & nudius tertius fuerat ſepe denarius bonus & datilis, poſt breve dierum ſpacium eſſe deſineret uſualis. Quam dampnoſa & exoſa hec frequens monete variatio toti regno fuerit, facile perpendere poterit, qui hoc metiri ſubtilius racionis perpendiculo non faſtidit. Tollebat namque in parte maxima hec varietas convivendi amicicie modum, cui precipue innititur genus humanum; nemo enim tunc lucroſe de civitate ad civitatem, de foro ad forum aliud racione mercium poterat tranſire, ſua vendere, aut aliena emere, quoniam numus, qui valuit hic, uſum non habuit illic.

Quid igitur reſtabat, niſi formam denarii frangere, & ipſum non

(t) Lege: *locum congruum*. (u) Adde: *ſe*. (x) Moneta. (y) Ex his conjicitur non ſolum Pragæ & Melnicii, uti haſtenus denariorum inſcriptiones manifeſtavere, ſed etiam in aliis majoribus civitatibus Bohemie monetas procuſas fuiſſe.

ſine damno in argentum convertere, quem paulo ante etiam cum rerum diſpendio apud campſores cambiendo vix pro argento quisquam poterat obtinere; & decipiebatur inter hec multociens de rure veniens ſimplicitas ruſticana foripeta, (z) cum nihil poſſet vendere, aut emere, niſi ſub inſtitorum quandoque falſorum & iniuſtorum impari pondere & menſura, & quod magis eſt, talis mutatio numorum cunctis quaſi occultum intulit latrocinium, cum hodie enim quis habere ſe gaudebat denarium, cras habebat obulum, & hoc fiebat, quociens numiſma fuerat variatum in quolibet contractu. Raro tunc denarius nominabatur, ſed rerum quarumlibet forenſis commutatio per marcam, fertonem, lottonem, ſextinum, aut quentinum communiter habebatur, (a) haud dubium quin multociens per hec pondera facta fuerit pluribus, & maxime ſimplicibus aut pauperibus iniuria ſatis magna, quibus malis pius *Wenceslaus Bohemie* Rex ſextus *Aule regie* fundator primus, dilectus Deo & hominibus, cuius digne memoria in benedictione eſt, cum ipſius memoria quaſi mellis ſtilla in ore dulceſcat, in aure ut cythara armonizet, ut commune bonum per amplius dilataret, occurrere ſagaciter cogitabat. Ipſe enim Rex multorum precavere cupiens periculo diſpoſuit, ut populus in uno ſibi communicet in numiſmate mutuo, qui in uno Rege participant, & in regno. Mittit itaque Rex *Florenciam* viros induſtrios *Reynhardum* ſcilicet *Alphardum* & *Tyno* (b) *Lombardum* Rex advocat, qui in talibus negociis tantam habebant experienciam, quod utiliter dirigere poterant rem tam magnam. Anno igitur Domini M. CCC. menſe *Julio* moneta groſſorum *Pragenſium* & parvorum, quorum XII. groſſo equivalent, inſtituitur, & denarius quilibet *Wenceslai* nomine, qui eorum inſtitutor exſtitit, inſignitur. *Corda facit leta quaſi pluribus iſta moneta, -- Groſſum denarium multi reputant quaſi Dyum (c) -- Hunc qui conſervant, pluresque ſimul coacervant, -- Et quaſi pro Sanctis venerantur eos, quia tantis -- Groſſis de multis ſpes eſt permaxima ſtultis. -- Qui ſe victuros reputant nunquam morituros, -- Qui theſaurizant, & non ſuper hoc ſilogizant, -- Quis poſt hos rapiat, aut heres quis ſibi fiat. -- Hic groſſus numus iamiam manet undi-*

(z) Id eſt ad fora & nundinas accedere ſolita. (a) Si id fiebat cum argento, quidni magis cum auro? ut omnes illi numi aurei Podinoklenſes, Bürglicenſes, aliique non poſſint dici niſi Bohemici diverſiſſimæ magnitudinis, formæ & ponderis, qui nempe etiam per marcas, fertones, lottones, ſextinos & quintinos ponderabantur. (b) Hiatus hic eſt, ut dubium ſit an Reynhardus, Alphardus & Tyno ad nuncios miſſos pertineant an ad monetarios, an denique Lombardi, pluriumve nomina propria deſiderentur. (c) Crebrius hac voce utitur author pro *divum* ſeu *divinum*, unde etiam Franciſcus per *divinum* reddit, qua quidem voce metro non ſatisfecit.

dique summus, -- Quem scio dispersum longe, sed raro reversum; -- Nam solet exire regnum, nescitque redire, -- Nam bene vincitur, cum deforis hic reperitur, -- Et custoditur, ad quid valeat bene scitur. (d)

Capitulum LXVII. (e)

Boni cuiuslibet proprietas hec existit, quod longe lateque sese diffundit ac terminorum inter paucorum angustias stare nescit: virtus itaque eximia, ac morum legalium decentia, quas in se *Wenceslaus* Rex *Bohemie*, Deo donante, habuit, fama preconizante, se ubique dilatavit, quod quelibet, que in circuitu gens vel nacio existit, sub istius regis (f) pacifici, quam magnifici regimine degere affectavit. Iste itaque Rex pacem dilexit, iusticiam custodivit, iudicium in omni tempore fecit, nominabatur a plerisque Rex sapiens, bonus, mitis, ac Princeps pacis, unde factum est, postquam primus Rex *Kalisiensis* (g) occisus fuisset, nullumque heredem masculinum superstitem reliquisset, maiores natu regni illius pariter convenerunt, & de Principe alio, cui se, terramque securius subiicere valeant, sollicite tractaverunt. Breviantur hec consilia, nam omnes communiter (h) *Wenceslaum* Regem *Bohemie* sextum, ut regeret super eos, dirigunt sua vota; dixerunt enim, Rex iste inclitus prepotens est, auctor & amator pacis est, thesauros plurimos habet, terras fere in circuitu nostro omnes possidet, unde optime ab hostium incursibus nos defendet, Regi etiam isti, quia mortis morsu primam suam perdidit thori consortem, *Elizabeth* virginem nostri Regis unicam filiam & heredem offeremus uxorem, sic erit *Bohemis* & nobis unus Rex, & communis convivendi amicabilis lex, convenient enim in Rege, & sub uno gaudebunt Principe, qui non multum dissonant in idiomate *Slavice* linque; Nam qui idem linquagium locuntur, plerumque amoris se arcioris nexibus complectuntur. Visus est bonus sermo iste in oculis multitudinis universe: Missi sunt namque sollempnes nuncii ad *Wenceslaum Bohemie* Regem, qui *Polonice* gentis legaliter referant legacionem, quos Rex pius benigne suscepit, benignius pertractavit, ac apud se in regali palacio, ut super hiis negociis, que retulerant, quid agendum sit, cum suis sagacius deliberet, pro tempore reservavit; Tandem *Wenceslaus* Rex decretum,

(d) Ex his versibus sex truncavit Franciscus. (e) Hic titulus seu argumentum Capitis, relicto hiatu, prætermissum est, quod ex syllabo Capitum Chronico isti præmisso ita sarcitur: *Qualiter Wenceslaus Rex Bohemie Poloniam intraverit, & in Gnysen* (Gnesen) *coronatus fuerit.* (f) Passim author, ut jam ante innuimus, priorem relativam particulam subticet, quemadmodum hic *tam.* (g) Przemysl nomine. (h) Supple *in.*

ac ſecretum ſui conſilii nunceiis *Polonie* aperuit, & ſic dixit: Non conſuevit noſtre regalis dignitatis ſublimitas hiis ſinum ſue pietatis claudere, quicunque ad ipſum ſpe obtinende gracie fiducialiter conati fuerint convolare; Petitioni igitur veſtre, qua nos ad regnum invitatis *Polonie*, prono gratanter animo ex nunc annuimus, pollicentes, quod ad ipſum quantocicus manu valida cum armatorum potencia veniemus, vos autem nunc nos preite, ad terram veſtramque redite, & de negocio noſtro, ut confidimus, diſponere curate, puella etiam, que regni veſtri heres exiſtit, ad veſtram petitionem & conſolacionem gentis, que vos miſit, noſtra legitima uxor erit. Sic itaque nuncii *Polonie* poſt reſponſionem a Rege acceptam cum gaudio reverſi ſunt in regionem ſuam. Conſolabantur autem univerſum populum ubique predicantes *Wenceslaum* Regem *Bohemie* eſſe venturum. Interea idem Rex *Bohemie* floridam milicie congregat multitudinem copioſam, & anno Domini M. CCC. tempore, quo ſolent Reges ad bellum procedere, intravit *Poloniam.* Igitur Rex inclitus pergit itinere ſuo, eratque Dominus cum eo, per quem erat vir in cunctis proſpere agens, ductor autem vie eius haud dubium Dominus erat, qui omnia opera eius dirigebat. Porro mox ut ad terminos *Polonie* per -- (*i*) Rex pervenit, pacis commodo verbo & opere intendere cepit, tuguria namque & latibula, que hinc inde latronum habitatio fuerant in rubetis, confregit, igneque plurima conſumpſit, fratres quoque & conſanquineos quosdam, quondam illius magni Zcebiſii, (*k*) ibidem in quodam caſtello inventos obſedit, & obtentos protinus decollavit, ſicque de civitate ad civitatem, de municione ad municionem, de loco ad locum alterum pertranſiit, & eos, qui ſe non ſubiiciebant ultronei, Rex vi belli domavit, ſuoque dominio ſubiugavit, veneruntque ad ipſum de *Opulia*, de *Tetſchin*, de *Cuyavia*, ac plures alii, de *Polonia* Duces ac Principes, qui ſe regalibus ſerviciis applicuerunt, fidemque & omagium Regi humiliter preſtiterunt, tandem ut regalis potenci: terram *Calliſſenſem, Gnyſnenſem, Pomeraniam*, (*l*) ac omnia illa loca confinia obtinuiſſet, ad *Gnyſnam* (*m*) civitatem metropolim poſtea Rex pervenit, ubi potentibus univerſis *Polonie* nobilibus, ac Principibus, qui tunc aderant, per *Petrum Gnyſnenſem* Archiepiſcopum (*n*) benedictione previa *Wenceslaus* Rex *Bohemie* re-

(*i*) Hic hiatus eſt, qui ſuppleri haud poteſt, cum Franciſcus ſuperiorum omnium memoriam truncaverit. (*k*) Zabiſſii Roſenbergici vitrici ſui. (*l*) Franciſcus, qui ſummo compendio hæc ſtrinxit, addit *Poſnamam*, nempe Poſnaniam. (*m*) Gneſnam. (*n*) Hem! quam puris fontibus hauſerit Dlugoſſus, ejusque ſequaces, qui vel proprium nomen tam Archiepiſcopi Gneſnenſis ignorarunt. Dlugoſſus enim L. 9. ad ann. 1300.

regni *Polonie* dyademate decenter est & sollempniter insignitus, ut autem tante festivitatis solempnitas sollempnior haberetur, plurimi Barones & Nobiles per regem militari baltheo cingebantur, qui tamen omnes in hoc novo militancium festo & tyrocinio armis pro vestibus aureis utebantur: dictum namque tunc erat Regi, quod pararent occultas insidias quidam malefici, qui erant pacis & patrie publici inimici. Ex hoc igitur (o) tytulus regni *Polonie* Regibus ascribitur *Bohemie* usque in hodiernum diem. Demum cum rex singula rite in illis *Polonie* partibus ordinasset, *Henricum*que dictum de *Duba* ibi quoque pro Capitaneo statuisset, in *Bohemiam* cum gaudio & pace reversus est. Ille autem *Petrus Gnysnensis* Archiepiscopus, qui Regem coronaverat, tam acer *Theutunicorum* emulus erat, quod ipsos *canina capita* nominare solebat; cum enim dominus *Johannes Brucsinensis* (p) Episcopus in Ecclesia *Gnysnensi* coram Rege latino sermone, eloquio elegantissime (q) predicasset, idem Archiepiscopus Regi dixit: iste optime predicasset, si non *caninum caput*, & *Theutunicus* esset. Displicuit autem huiuscemodi sermo Regi, sed revera, qui protulit talia, peiorem se habere linquam cane monstravit, eo quod linqua canum sanitatem adducit, istius vero linqua mordens venenum maledictionis effundit. Reverso autem Rege *Bohemi* exultant, & exultantibus animis exclamabant: *Omnes laudare studeant & glorificare -- Sincere Christum, quod Regem taliter istum -- Sic exaltavit, & tantum magnificavit, -- Quod duo regna regit, Rex hic sibi namque subegit -- Unum natura, reliquum dant prelia dura, -- Wenceslae bona tua sors est: ecce corona -- Dupla caput cingit. duo sceptra manus tua stringit, -- Te sic augustum fecisti, tu quia iustum -- Judicium facere soles, & sub pace tenere -- Subiectas terras, exstirpans undique gwerras.*

Qualiter Wenceslaus filius Wenceslai Regis sexti Bohemie electus fuerit in Regem Ungarie. Anno Domini M. CCC. primo.

Capitulum LXVIII.

Quam magne coram Deo devocionis, & apud omnes homines opinionis laudabilis *Wenceslaus* secundus *Bohemie* rex sextus exstiterat, quilibet faciliter perpendere poterit, intelligens, quod ipsius unigenitum adhuc adolesc-

1300. p. 805. Wenceslaum *per Jacobum Swinka Gnesnensem Archiepiscopum* coronatum scribit, quem errorem presso pede secutus doct. Pubitschka P. IV. Vol 2. p. 565. (o) Deest: *tempore.* (p) Quis ille? an fortassis Prussiensis. (q) Lege: *elegantissime.*

leſcentulum *Wenceslaum* tercium divina gratia in gloria ſecundum curſum ſeculi eximia ſublimavit:

Mortuo namque *Andrea* Rege *Ungarie* nullo preter unicam filiam parvulam herede relicto ſuperſtite, plures potentes Comites ac Nobiles (r) civibus *Budenſibus*, ac cum aliis civitatum multarum valencioribus *Ungarie* conveniunt, ac maturo previo conſilio *Wenceslaum* iuvenem *Wenceslai* Regis *Bohemie* & *Polonie* filium ſibi in Regem & Dominum concorditer elegerunt, attenderunt illi, & in memoria volvebant tenaci; Reges *Bohemie* de proſapia nobili (s) Regum *Ungarie* deſcendiſſe, ingentemque ipſorum potenciam, vigentem gloriam, ac ſupereminentem divitiarum copiam eſſe, unde ad poſtulandum de *Bohemia* Regem quidam de *Ungaris* habebant animum promptiorem propter retributionem. (t) *Nam cum ſperatur munus, mens prompta paratur, - - Cum ſit vix unus ſpernens latum ſibi munus, -- Propter mercedem civis edificans ſtruit edem, - - Voce canit clara pro munere Clerus in ara;* Sic quidam de *Ungaria* fecerunt, qui ſub ſpe donationis regie Regis filium poſtulaverunt, alii autem fuerunt, qui alterius conditionis & conſiderationis animo negocia talia ſincerius promoverunt, & licet cor eſſet diverſum, omnium tamen unum preponitur in voce votum, ut Regem advocent iuvenem *Wenceslaum*. *Mathias* igitur Comes de *Trentſch*, *Amodeus*, & *Demetrius*, nec non *Wernerus* Comites (u) cum pluribus Optimatibus & Nobilibus *Ungarie* ad *Wenceslaum* Regem *Bohemie* decenter venerunt, & ut ipſis pro rege ſuo ſuum exhibeat filium inſtanter ac conſtanter poſtularunt. Rex autem *Bohemie Wenceslaus*, quia iam duo regna, unum tantum heredem habuit, petitioni gentis *Ungarice* auditum facilem illico non conceſſit, (x) meciebatur namque cana Regis ſapientia, infantilis etatis, que ſuo infuit filio, ſtatum & modum, intelligens ſane, quia artatum ingenium latum non ſufficit regere regnum, & maxime quia in ipſo unico filio pater fruebatur dulci precordiali ſolacio, ita quod Rex equo ferret animo vita carere, aut unigenito tam dilecto Importunis tamen precibus iugiter patri pro filio inſtabant *Ungari*, fidelia obſequia pollicentes ei; Peculiares quoque Regis conſiliarii applicant ſe ei, allegantes rem & ſermonem huiuscemodi. Non te latet Domine Rex, inquiunt, & nos ipſi cognoſcimus, & Patres noſtri narraverunt nobis, quod lata eſt *Ungarie* terra

(r) Supple: *cum* (s) Linea nempe muliebri. (t) Spem remunerationis ſeu præmii. (u) Miror Franciſcum, qui tot prætermiſſis nominibus propriis, quæ cumprimis ad hiſtoriam faciunt, generatim ſolum indicat: *Venerunt quidam magni nobiles.* (x) Contrarium perperam adſtruit Franciſcus ſummo rurſum compendio.

ra ac ipſius potentia minime menſurata. Reges enim *Ungarie*, qui ante nos fuerunt, per totam fere *Germaniam* tyranidem exercentes longe dominati ſunt; Et quid eſt quod eque in altum poſſit extollere regalis honoris & laudis preconia, aut ordinare melius ſtatum bonum in *Bohemia*, quam ſi filius tuus domine Rex regnare ceperit in *Ungaria*, o quante ineffabilis ſupereminencie ſuborietur tibi Rex gloria, cum tua, que iam duorum geſtat ſceptra regnorum dextera, optineat & tercium, ſi non per te, tamen per filium. O ſperanda pacis tranquilitas, & preconizanda inviolabilis ſecuritatis dignitas, cum in *Bohemie, Polonie*, ac *Ungarie* regnis una dominabitur, & gloriabitur poteſtas. Dignum opere eſt, ut non ſolum filium, ſed etiam pro tam communi bono quivis fidelis immolare debeat, ſi opus fuerit, & ſe ipſum. Demum exortatis (y) precibus, vix Rex allectus emiſit verbum, ac non ſine cordis meſticia *Ungaris* filium offert ſuum, nec obtuliſſet, ſi non conſolacionem pauperum & patrie ex hoc profuturam Regis devocio non (z) previdiſſet. Poſt hec nunciis illis ſolempnibus, qui de *Ungaria* venerant, regalibus donariis liberaliter, ac ditiſſime honoratis, nec non oneratis, univerſis quoque apparatibus, prout tanti Regis honorem decuit, adaptatis: anno Domini M. CCC. primo, & etatis vero XIII. ſue *Wenceslaus* iuvenis in *Ungariam* cum innumera multitudine eſt profectus, eodem autem anno in die *Ruffi* martyris per *Coloſenſem* (a) Archiepiſcopum in civitate *Alba* Regum *Ungarie* ſacro dyademate cum preclara ſollempnitate feſtive coronatus eſt, ubi Archiepiſcopi, Comites, ac plurimi Nobiles affuerunt, & peracto illius feſtivitatis gaudio ipſum Regem novum in *Budam* honorifice deduxerunt. Sic igitur heres *Bohemie* factus eſt Rex *Ungarie*. *Quis non miratur, ex hoc quod non meditatur, -- Vllus homo tales res effectas fore, quales -- Conſpicimus factas, & mirabiliter arctas; -- Ecce* (b) *Bohemorum rex fit rex Ungariorum. -- Plaude bohemica gens, tua ſit letiſſima iam mens: -- Vngara, Polona tibi ſubiacet ecce corona, -- Hunc lauda Regem iam regna tenens tria; legem -- Ipſis, quam rex dat, unus cum laudibus exſtat, -- Hic commendandus Princeps & ſemper amandus, -- Qui regnat late de* (c) *magnifica probitate -- Rex merito crevit, cuius virtus inolevit, -- Et fulgens vita claro ſtat honore polita -- Wenceslae pater benedicat te pia mater, -- Atque tuum natum tenet* (d) *gens Ungara gratum, -- Sic inclinetur ad eum, quod*

(y) Legendum *exoratus*. (z) Superflua hæc repetita negatio. (a) Perperam Franciſcus *Colonenſem* vocat. (b) Abhinc novem ſequentes verſus exſcripſit Franciſcus, ſed turbato ordine narrationis illos omnium ultimo Capiti huic adjecit. (c) Pro: *ob*. (d) Corrige: *teneat*.

quod ei famuletur. -- Hoc opus est Regi, quoniam sepissime legi: -- Quod gens Ungarica constans fore nescit amica, -- Et quod latatur gens hec, & hinc raro domatur, -- Gens ista est levis, iaculis est sevaque sevis. Non pretermittendum autem, sed diligencius est sciendum: quod *Bonifacius* Papa octavus *Carulum* adolescentem *Caruli* Regis *Sycilie* filium in *Ungariam* pro Rege transmiserat, cui pars aliqua *Ungarie*, & maxime *Albertus* Rex *Romanorum* in preiudicium Regis *Bohemie* iuvamine, quo poterat, assistebat, & licet *Wenceslaus*, qui tunc erat coronatus Rex *Ungarie*, & idem *Carulus*, per Papam transmissus, nati essent de duabus sororibus carnalibus, tamen quia minus inhiabant favoribus nature, quam honoribus, quottidie litibus rixantur alternis, & incessantibus. Porro cum iste *Wenceslaus* pater estuaret desiderio videndi filium, timens etiam, ne eidem aliquod eveniret periculum, congregavit valentem exercitum, & anno M. CCC. IIII. mense *Junio* regnum adiit *Ungarorum*, *Hermanum* vero Marchionem *Brandenburgensem* suum consanquineum Rex in sua absencia terris suis prefecit Capitaneum; Rex autem, Deum habens sui itineris ductorem, feliciter *Ungariam* pertransiit, timorque suus super omnes venit, tandem quoque, ubi filius suus fuit, pervenit, nolebat autem Rex pater, sagacitate usus, Regem videre filium nisi sub diademate & omnibus indumentis regalibus regni *Ungarie* solempniter insignitum, sic igitur Rex Regis filius ornatus sit, (e) quemadmodum pater iussit. In loco autem, ubi alii Reges fuerant congressuri, strati fuerunt soletenus panni preciosissimi, circumstantibus autem & cernentibus Principibus, Comitibus ac Nobilibus pluribus, filius primo patri appropinquat, & hoc verbum latino eloquio eructabat; *Advenisti desiderabilis, quem exspectabamus, quasi in tenebris constituti, te nostra vocabant suspiria, ac requirebant lamenta, tu factus es spes, qui tuam exspectabant presenciam, universis*; occurrens autem pater filio ruit in oscula, stringens collum manu, ac dulciter filio sic respondet: *Fili omnia mea tua sunt, solacium unicum vite mee, sufficit mihi te vidisse, sollicitudinem postpone, ego enim tibi gaudium, & tu mihi.* Sicque inter eos affabilia colloquia erumpebant (f) lacrime, quia se neuter poterat continere. Nec mora longa post hec fit, sed mox ad redeundum in *Bohemiam*, Rex pater se disponit, & procedit, secumque filium Regem *Ungarie* cum omni apparatu & ornatu regni *Ungarie* deducit; Eodem igitur anno, mense *Augusto* pater cum filio in *Pragam* feliciter reversus est. Hii, plures (g) quoque, qui cum Rege *Wenceslao* in

(e) Ita Codex, sed legendum: *fuit*. (f) Verosimiliter legendum: *interrumpebant*. (g) Ex ore igitur utriusque Regis hæc Petrus acceperat.

in expeditionibus fuerant, mihi ſepius retulerunt, quod ipſe Rex, in terminis inimicorum conſtitutus, in protectione Dei altiſſimi plus, quam in multitudine ſui populi confidebat, nullatenus a conſuetis orationibus ceſſabat, & plures Miſſas ſub tentoriis audiebat. Cum autem clamor propter inſultum hoſtium aliquando in exercitu factus fuit, magis orationibus, quam armorum defenſionibus confiſus nullatenus formidabat, ſed in domino ſuum fiducialiter cor habebat, nunquam etiam tantus timor in exercitu potuit eſſe, qui ipſum ab auditione Miſſe alicuius, quam audire inceperat, poterat ſeparare. Merito igitur hunc Principem dextera Domini protegebat, qui tantum de eius adiutorio confidebat.

Qualiter Elizabeth filia regis Polonie Regi Wenceslao nupſerit, & coronata fuerit anno Domini M. CCC. III.

Capitulum LXIX.

Sicut precedens narracio tetigit, *Przemisl* Rex *Polonie* unam duntaxat filiam heredem ſuperſtitem moriens dereliquit, hec primo *Ottoni* filio *Ottonis* Marchionis *Brandenburgenſis* fuerat deſponſata, ſed, eodem ſponſo ante carnalem copulam mortuo, a tali fuit diſponſationis (h) vinculo liberata. Sponſo defuncto in domo ſoceri ſui in *Saxonia* virgo permanſit decenti reverentia cuſtodita, ac ſi naturalis Principis illius exſtitiſſet filia, & quia ad conſolacionem & petitionem gentis *Polonie* eandem puellam Rex *Wenceslaus* vovit, & ſtatuit matrimonialiter ducere, cum iam ſceptrum teneret *Polonie*, dominum *Heydenricum* Abbatem *Scedlicenſem* ac *Beniſſium* (i) dominum de *Wartemberg* Regi placuit mittere in occurſum venienti iam puelle, hii puelle regie in *Zittavia* occurrerunt, & ipſam cum debita decentia anno Domini M. CCC. in *Pragam* deduxerunt, & licet tunc temporis puella hec apta virili fuiſſet conſorcio, ut puta, que iam in quarto decimo anno etatis ſue vixit, tamen Rex non cognoſcebat eam, ſed per tres annos illuſtri domine *Griffinie* matertere regis, quondam Duciſſe *Cracovie*, illam tradidit educandam. (k) Porro cum rex de die in diem feſtum nuptiarum protraheret, utrumque videlicet regnum *Bohemie* & *Polonie* nimis fuerat conturbatum, cum ſtaret heredibus deſolatum. Accidit autem, quod ſemel in feſto *Paſche* in *Brunna* (l) cum do-

(h) Ita crebro ſcriba noſter pro *des* ſcribit *dis*. (i) Lege Beneſſium, id eſt Benedictum. Rurſum vero has nominum proprium memorias prætermiſit Franciſcus. (k) Hæc omnia cum Dlugoſſo ignoraverunt ſcriptores Poloni, qui ajunt puellam hanc ſponſam *cura & ſolicitudi ie Baronum Polonie Poſnanie educatam* fuiſſe, ibidem matrimonium, ſcilicet anno 1300. contractum & conſumatum fuiſſe, quæ omnia falſa ſunt. (l) In Moravia.

dominus *Conradus* Abbas primus *Aule regie* familiare cum rege colloquium habuit, inter cetera ſic dixit: Domine Rex divina bonitas vos in caput poſuit ſui populi, unde ad vos, ut conſolatorem unicum, univerſorum reſpiciunt oculi, omnium ſalus in ſola manu & perſona veſtra ſtat, miror autem, cur veſtram benignam induſtriam, qua etiam futura a longe conſcius intuimini, (m) clauditis & artatis, quod populo, qui ad vos tantum reſpicit, pietatis viſcera denegatis, & de conſolacione eius perpetua minime cogitatis. Sola gratia veſtra precipuum & maximum bonum veſtrorum regnorum domine Rex iam negligitis, timeo autem, ne indignatio Domini pro eo iraſcatur vobis: ecce nobilis & nubilis illa filia Regis vobis deſponſata exſpectat nuptias, vos autem differtis ipſas, cum autem ad duo regna *Bohemie* & *Polonie* unicum filium, qui nunc eſt Rex in *Ungaria*, habeatis, ſummopere vobis pro ſolacio populi & regnorum eſt intendendum, quod mediante Dei benedictione veſtrorum creſcat multiplicatio filiorum. Pius Rex pii ſui, quem dilexit, Abbatis preces non deſpexit, & monita, ſed ſtatim ex illa hora Rex conſenſit & diſponere cepit verbo & opere de omnibus, que fuerunt nuptiis regalibus neceſſaria, unde factum eſt, quod tertio anno poſtquam in *Pragam* venerat, illa virgo *Elizabeth*, (n) ipſe eſt annus Domini M. CCC. III. in die *Penthecoſtes* glorioſus *Wenceslaus* Rex *Bohemie* ſextus Regis primi *Polonie* filiam ſibi in matrimonium copulavit, eamque per venerabilem Dominum *Heinricum Vrateslavienſem* epiſcopum auctoritate *Moguntini* & *Gniſnenſis* Archiepiſcoporum conſecrari, ac coronari ad regna *Bohemie* & *Polonie* in eccleſia *Pragenſi* ante altare beati *Viti* ſollempniter procuravit, & ne eiusdem coronacionis debita dignitatis, decentie, ac regie opulencie Maieſtas claris laudum titulis in ſummum erigenda pauliſper ſubmiſſius duceretur, facta fuit tunc Curia regalis ſive ambitus inter Eccleſias beati *Viti* & *Georgii* martyrum (o) mire magnitudinis & ſtructure de ſerratis roboribus, & dolatis, compaginationibus quoque ferruminatis tanquam perpetuo duraturis, erat autem hec ſtructura in altum aliquantulum elevata, ita quod per gradus pateret aditus & aſcenſus, ſedilia quoque & menſe, & omnia, que pertinere poterant ad regale convivium celebrandum, prout melius poterat ingenium & manus artificum, nihil omnino fuerat preter-

(m) Codex quidem habet *in tantum*, ſed ſcriba contractionem vocis *intuimini* non fuit aſſecutus. (n) Poloni ſcriptores *Richenzam* appellant. (o) Ex his jam collige, veterem eccleſiam S. Viti nequaquam eo loco ſtetiſſe, quo hodie condita eſt, quod quidem etiam ex Beneſſio de Weitmühl diſcitur; ſcilicet ſtetit propius ad atrium primum & ſtabula equina palatii regii; unde ſuperioribus adhuc annis, dum foderentur fundamenta, mera cadavera hominum iſthic erui ipſe vidi.

termiſſum. Inſuper & totus circuitus circumdatus erat pannis diverſi generis & coloris, qui interpolata multiformitate auri & argenti non minus in ſerena facie Principum rutilabant; itaque omnia facta ſunt digniſſime & completa. (p) *Poſtquam completum fuiſſet* (q) *hoc feſtum bene letum, -- regnum duplex ſtat, , quoniam ſpes certior exſtat, -- quod generet prolem Rex, per quam pellere molem -- triſticie poſſit gens tota, quod & prece poſcit. -- Nam pro prole mare gens cepit tota rogare. -- Eſt ſpes fruſtrata, cum filia ſit generata.* Ipſa namque regina, que prius vocabulo proprio *Reyczka*, nunc vero in coronacione iubente rege mutato nomine *Elyzabet*, nuncupata eſt, concepit, anno quoque tercio poſt nuptias circa feſtum beati *Viti* filiam primam peperit, quam *Agnetem* in ſacro fontis baptiſmate nominavit: (r) *Sed cito turbata fuit hec mater viduata, -- Et proles grata, que tunc fuerat generata, -- Tunc poterat gemere, valet* (s) *& tunc corde dolere: -- Nam ſolam matrem vidit, nunquam quoque patrem.* Antequam enim dies purgationis completi regine ſunt, & antequam de puerperio more pariencium ſurgeret, Rex *Wenceslaus* eſt mortuus.

Qualiter Thaſſo de Wiſſenburg regni Bohemie Camerarius in multitudine populi fuit occiſus anno Domini M. CCC. IIII.

Capitulum LXX.

Quando potens fueris tibi conſulo premediteris -- Quod non offendas homines inopes, neque prendas -- Per vim res horum, quod qui facit, ipſe malorum -- Multorum penas fert, res tollens alienas. -- Nunc per Thaſſonem ſummas horum racionem: Ipſe namque *Thaſſo* (t) de *Wiſſenburg* cum regni *Bohemie* Camerarius eſſet, & in diviciis habundaret, quemdam *Johannem* vicinum cognomine *Lupus* humilem genere ſimul quoque & corpore, ſed amicum horribilem habebat: hic autem *Johannes* quondam poſſeſſiunculam *Thaſſoni* vicinam tenebat, que obiecta *Thaſſonis* occulis eius cupidum animum frequencius irritabat. Predictus igitur *Thaſſo* hunc proſcriptione damnatum pronuncciavit & ipſius poſſeſſiunculam occupavit; o quam pernicioſe ſunt inſidie, que latent in avara mente, ſub ſimilitudine alicuius officii vel tutela. Porro *Johannes* predictus privatus bonis ſuis, quid ageret, ignoravit, ipſum namque *Thaſſonem* perſe-

 pe,

(p) Hæc omnia mira brevitate complexus eſt Franciſcus. (q) Ita Codex, ſed legendum: *fuis*. (r) Hic Franciſcus de ſuo addit: *quam Reverendus Pater & Dominus Dominus Johnaues* (cui nempe Chronicon ſuum inſcripſerat) *IV Pragenſis Epiſcopus XXVII. baptizavit.* (s) Pro *poteſt*. (t) Perperam Franciſcus *Caſſonem* appellat.

pe, ut ſibi ſua redderet, ammonuit, nulla tamen utilitas ammonitionem repetitam ſepius ſubſecuta fuit, tandem ad regem acceſſit, & ibi ſimiliter tempus & laborem crebris ammonicionibus amiſit. Noviſſime plenus amaritudine pauper ille regem in Eccleſia *Predicatorum* in *Praga* ammonuit, ubi cum nec a Rege reſponſum conveniens recepiſſet, publice exclamavit, hodie, niſi adiuverit me Deus, perdam corpus meum cum rebus, ſicque confeſſus, ac ſacra communione premunitus omnia, que habuit, diſtribuit pauperibus, ſolo gladio & cultello contentus ſtabat ante Eccleſiam, ſpe vite abiecta, paratus ad mortem, itque cum favente fortuna funebri (u) — ille adverſarius circa latus regis procederet, & comitante turba famulancium poſtea equum aſcenſurus, equitaturus ad hoſpitium, iam pedem unum ad ſtrepam (x) poneret, mox ille ruit in facinus, ultra audaciam omnium poſitus, rapuit namque ferox homo ille *Thaſſonem* per gugullam, (y) ipſumque retorſit usque ad terram, ſtatim etiam immiſit cordi ſuo cultellum, nec prius receſſit, quam totam animam de corpore expreſſit; currit & pertranſit homicida hic per totam turbam, velut ictu fulminis attonitam, fugiens quoque vitam optinuit ſuam. *Verbo non caſſo dico, quod talia Thaſſo -- Tunc precaviſſet, ſi non aliena tuliſſet.* (z) Sciant itaque potentes nullam perſonam eſſe adeo humilem aut ſubmiſſam, que non ſatis valeat in perniciem alienam.

Qualiter Allexius (a) Rex Romanorum regnum Bohemie intravit, & in eo mala plurima perpetravit. Anno Domini M. CCC. IIII.

Capitulum LXXI.

Sagacis nature diligens cura fuit, ut omne genus metalli, auri ſcilicet & argenti, tanquam irritamenta omnium malorum & cauſas avaritie a conſpectu hominum abſconderet, & in yma terrarum viſcera eo ſecurius quo profundius ſepeliret, ut ceſſante cauſa ſimiliter effectus ceſſaret, illa vero, que paci, boneque valetudini ac tranquillitati animorum conſulunt, fato nature in aperto poſita ſunt, ſed pervertere nititur ceca avaritia naturalem ordinem, pulcritudinemque rerum omnium vaſtatrix cupiditas mutat, quia, que videt & poſſidet, nulla reputat, aliena vero, que abſconſa ſibi vel illicita ſunt, habere eſtuat & anhelat, quid eſt enim quod *Cutbna* (b) fomes avaricie ac abyſſus malicie diverſa ac peregrina ingenciaque gencium genera ad contemplacionem ſui contrahit, Regesque ac Principes ex-

(u) Hiatus hic unius alteriusve vocis eſt. (x) Stapedem. (y) cucullam. (z) Id eſt mortem evaſiſſet, ſi aliena non rapuiſſet. (a) Oſcitantia ſcribæ eſt, legendum *Albertus*, ut paulo infra. (b) Locuples argenti fodina rum Bohemiæ.

exteros allicit, niſi quia in ſinu ſuo, in terrarum abditis, fomentum avaricie argentum nutrit. Ad hunc itaque locum peſtis rabida cupiditas, avaricieque ſitis inextinquibilis, que paſſim rapit, & more turbinis involvit omnia, ambitioſos animos attrahit, (c) inficit, & corrumpit. Huius itaque rei gratia *Albertus* Rex *Romanorum*, homo ſe erigens in ſublime fortune licentia permittente, ratus *Renum*, nec *Danubium* ſufficere ſiti ſue, moleſtationis molimina machinatus eſt Regi & regno *Bohemie*; rabies namque avaricie, que eius mentem infecerat, memoriam adeo hebetaverat, quod accepti beneficii, quod pius *Wenceslaus* Rex *Bohemie* ſextus eidem impenderat, memor eſſe non poterat, vel forſitan nolebat: quis enim eundem *Albertum* tantum ad imperii ſuſtulit faſtigium fideliſſima promocione, ſicut (d) pius Rex *Bohemie*? ſperabat enim Regis ſinceritas digna ſue fidei conſequi ſtipendia, ſed res etiam eſt in contrarium mutata; Mittit namque Rex *Romanorum* Regi *Bohemie* ſexto *Wenceslao* ſecundo, ſue ſororis marito, nunccios ſolempnes, quatenus ſibi *Kuthnam* cum argenti fodinis ſex annis concedat, vel LXXX. milia marcarum in redemptionem eiusdem perſolvat tam pro annis preteritis, quam futuris, quas dicebat ad ſe pro parte decimarum iure Imperii pertinere, cuius petitio per *Wenceslaum* Regem expeditur, (e) ac ei taliter ex informatione iuſticie, & iurium reſpondetur: Nam quo iure Imperii decimas extorquet, qui non faſces Imperii plene habet? decimas ſibi dare Rex *Bohemie* non debet, (f) iure autem regio illam exigi, aut dari decimam ratio nulla ſuadet; petiit inſuper idem *Albertus* Rex, *Almanie* ſibi reſignari terras has: *Egram*, *Myſnam*, *Ungariam*, *Cracoviam*, ac *Polonie* regnum. Ad hanc requiſicionem talem Rex reddidit reſponſionem: cum quasdam predictarum terrarum dotis nomine, quasdam legitime ſucceſſionis iure, quasdam vocationis titulo poſſideamus, ipſas reſignare faciliter non valemus. Movit Regem *Romanorum* ſevera, ſed vera reſponſio, indicit ex hoc (g) bellum, preparat arma, ſtringit gladium, tendit arcum, congeſtamque iram temperare non valens, agitaturque animus in furorem, convocat quosdam Principes & amicos, iuſtum ſe aſſerens, (h) confugiens non ad conſcientiam, ſed ad teſtem. (i) O quam ſollers eſt animus iratus ad dictandas furoris ac tyranidis cauſas! itaque contracto exercitu fortium bellatorum, coactisque agminibus militum plurimorum anno Domini M. CCC. IIII. tranſivit Rex *Albertus* per *Bavariam* non ſine pernicie

(c) Hic major hiatus eſt. (d) Pro *quam*. (e) Ita quidem Codex, ſed veroſimilius legendum *exploditur*. (f) Id eſt: non eſt obſtrictus. (g) Id eſt: ob hanc cauſam. (h) Hic deſiderari aliquid videtur: ſcilicet, inferre bellum, aut ſimile. (i) Et hæc vox perperam ſcripta videtur, legendumque ad *rabiem* ſeu *bilem*.

nicie indigenarum, pervenitque in *Lincz*, ibidem *Danubium* pertranſivit, & poſt hoc circa *Budewogis* (k) ſua collocans tentoria, filium ſuum Ducem *Auſtrie* ibidem expectavit. Interea Dux *Auſtrie* cum *Ungaris, Bulgaris* & paganis, crudelitate comitante ipſum, per *Moraviam* fertur feritate ferina, ubi feralia, per ſecula inaudita, ſue virtutis & victorie reliquerat ſigna; nam circiter quatuor millia hominum promiſcui ſexus ferro & igne interfecit, virginum quoque & matronarum ac ceterarum mulierum greges miſere extra terre terminorum (l) ab illo exercitu pagano terribili ſunt educti. Indicat adhuc in *Ybanicz* hoc malum eccleſie incendium, in qua tanta multitudo interiit hominum, quod liquor & adeps pinquedinis de humanis profluens morticiniis fecerat remotius magnum fluxum; (m) nulli namque integritati aut etati ignovit hec inhumana, ac immanis crudelitas, ſed laudi & glorie adſcripſerat omne nephas; infantium quoque capita infixa ſunt lanceis, & corpuſculis ipſorum ad ſubſellia alligatis & meſtum prebebant aſpectum matribus ſuis, & ut paucis plurima claudam: nihil mali intactum reliquit ille exercitus paganicus & nequam. Itaque dum per mala malum & pernicioſa in perniciem (n) graditur ille *Gomorre* populus cum dampno pauperum, tandem in terram *Budowicz* ventum eſt ad Regem *Romanorum*, & exinde exercitibus nunc usque Principis (o) pariter congregatis venitur in *Cutbnam*, ac caſtra metati ſunt in loco, quem pratorum commendabat amenitas, a latere Aquilonari habentes flumen *Albeam*; hinc & fluens amnis per *Cutbnam*, & interfluens caſtris hoſtium, mirabiliter blandiebatur eorum aſpectibus & alludebat, ſcaturiens namque ludensque calculis ac harenis (p) uſui hominum quam equorum ſuavem ſe prebebat, itaque ſitim, ſe (q) volencium bibere, etiam irritabat, cumque iam inter partes adverſas inſidie opere, mente, & ingenio volverentur, *Kutbnenſes* namque, & hii, qui cum ipſis erant, hec invenerunt conſilia, ut mortalia hoſtibus deſtinarent xenia. *Transmittunt munus, per quod ruit unus & unus -- Munera mittuntur, ſed funera plura ſecuntur.* Plures namque montani fuliginem, purgamentumque ſcorioſum argenti, alias quoque ſcenoſas (r) immundicias ex foveis & caſis (s) defluenti fluvio illi, labenti ad exercitum hoſtilem, miſcuerunt, ex quo ſatis habunde potaverunt, ita quod homines & iumenta ſine

(k) Franciſcus ſcribit *Budwoys*, eſt autem regia civitas Budvicium hodie appellata. (l) Corrige: *terminos*. (m) Franciſcus, qui plura conſtrinxit, hanc Ybaniczii memoriam penitus prætermiſit (n) Lege per mala in malum, & per pernicioſa in perniciem. (o) Lege: univerſorum Principum. (p) Subintellige: *tam*. (q) Idiotiſmus Bohemicus ſe napiti. (r) Cœnoſas. (s) Slavice *Huti*, id eſt officinis flatoriis, liquatoriis.

ſine numero illo interfecti toxico interierunt. Et quid decencius, quam votis impiis perniciose occurrere; argentum ſitiverunt, argenti ſcoriam potaverunt, nec aliquid profuit, quod attemptatum tunc fuit contra *Kuthnam* licet debilibus virgulis circumſeptam. Interea, quia monſtra ferocia ferocibus fuerant iaculis ferienda, Rex *Bohemie*, que iam dudum collegerat inclita bellatorum agmina, ſtatuerat per civitates, municiones, & campeſtria; Marchionem namque *Hermanum* de *Brandenburg*, Marchionem *Ottonem cum telo* cum quinque millibus pugnatorum circa *Newenburgam* (t) & in confinibus eius Rex locaverat *Wenceslaus*, ceteri quoque nobiles regni *Bohemie* locaverant ſe ubiqne in bonis Eccleſie, aut unusquisque illius (u) ſe locavit, quem inimicum vel odio habuit. *Plurima dampna ferunt terre, cum prelia querunt: -- Noſtri Barones faciunt hoc ſimul & Bladikones* (x) *-- Plus regnum ledunt inimicis, qui cito cedunt, -- Noſtri cognoſcunt,* (y) *quid habet quis, & hoc male poſcunt, -- Nam loca cuncta ſciunt, peiores indeque fiunt, -- Aſt ideo plures ſuſpenduntur quaſi fures.* Stetit namque Regis *Bohemie* exercitus plus quam ſeptimanis tribus regii mandati expectacione ſuſpenſus, donec Rex explorare poſſet plenius, quanta eſſet Regis potentia *Romanorum* in hominibus bellantibus, videns autem Rex *Bohemie*, quod adverſarii tam expenſarum defectu, quam ex potu infecti fluminis, vim viſcerum egerentis, deficerent, nec propter frigus inſtans diutius iacere valerent, totam ſui populi multitudinem admovit ad *Cuthnam* in craſtinum commiſſurus cum hominibus bellum. Jam nox unica belli differebat diſcrimina, ſenſit itaque, ut dicebatur, innocentie impugnator (z) admota propius ſigna belli, ipſe, & omnes, qui cum eo erant, timore ſunt percuſſi, tyrones ex ſola ſuſpicione vulneris palleſcunt, ſed & veteranis genua tremuerunt, unde in primo noctis gallicinio abiecto pudore ex timore ingens victor *Romanorum* fugam arripuit, & abſceſſit; dum igitur in craſtinum pugna queritur, nullus adverſarius reperitur. Sic itaque Marchiones, & Duces cum univerſa multitudine populi feliciter de prelio opinato, vel verius ſompniato reverſi ſunt. *Bellum pacificum fuit hoc, nullis inimicum, -- Namque recedentes ſani ſunt, atque manentes* (a) *-- Nullus in hoc bello gladio cadit atque duello, -- Hii fugiunt, iſti furiunt, audacia fiunt -- Corda bohemorum, quod ſit fuga Teutunicorum -- Sic qui gaudere ſimulant ſe, forte dolere -- Tunc incepiſſent hoſtes, ſi non abiiſſent.* Vehemens tamen queſtio pulſat ani-

(t) Hodie Nimburg. (u) Supple *in bonis* ſeu *terris*, ubi rapto vixere. (x) Wladikones id eſt Nobiles. (y) Id eſt: ſciunt. (z) Albertus Romanorum Rex. (a) Id eſt: Germani, & Bohemi.

animum in hoc facto: utrum etenim de illo *Teutunicorum* discessu (b) magis nos *Bohemi* gaudere, an dolere debeamus? magna dubitatio est haud quoque, quam illi solverunt, qui Regi consuluerunt dicentes: cum sint varii eventus belli, quod quid magis expediebat Regi & regno, & securius esset permittere Regem *Albertum* hinc inde libere transire, quam more bellico invadere. Attendebat namque talia consulencium providencia, quod Rex *Wenceslaus* pugnando vitam posset & regnum perdere, dissimulando Regis *Romani* transitum hec utraque conservare, & nihilominus ipsi transeunti passim possint ab incolis regni gravamina evenire. Demum post recessum Regis *Alberti Bohemi* secundum morem suum omne pondus belli in bona claustrorum ac ecclesiarum convertunt, annonam tritulant, (c) alia auferunt, reliquias consummunt, domicilia evertunt, replent currus, quos in spem rapine vacuos evexerunt, pauperibus cum uxoribus & pueris relictis in luctu, cum fructu & gaudio ipsi lecius redierunt. O nephas horrendum & merito ab omnibus detestandum! quod in hoc se nobilitas nobilium virorum degenerat, (d) ut palistis super parietes suspensis relictisque lanceis veniatur modo cum tribulis & falcibus ad prelium peragendum. (e) *Actus tam viles faciens, non est bene miles -- Miles pugnare debet, sed non spoliare, -- Sed nec mactare porcos debet, sed amare -- Pacem tranquillam, non querat ledere villam, -- Aut aliquem miserum, sic se faciet fore verum -- Tyronem, mores tales sibi sunt ad honores. -- O rex Alberte clamat gens tota super te: -- Hec incepisti mala, quorum causa fuisti, -- Nam cum venisti, mox stare sub omine tristi -- Terra Bohemorum cepit, quod turba tuorum -- Nunc bellatorum dampnum cumulant spoliorum -- Turbator regis, & regni! federa legis -- Cudere tu debes, sed nescis bebes quia prebes -- Materiam belli, pacis Princeps male pellis -- Pacem, sicque facis, quod rupto munere pacis -- Discors lis crescit, per te nunc ecce tepescit -- Omne bonum, iura tollis per prelia dura. -- O quot tristantur, per te nunc & lacrymantur, -- Qui sunt nudati rebus simul excoriati.* (f) Quanta autem in illo tempore inexplicabilia *Sedlicensi* monasterio illata fuerunt gravamina linqua retexere, nec calamus scribere poterit, cum sint talia quasi infinita, omnes namque fere monachi de monasterio, metu & defectu impellente, discesserant, ac hinc, inde utcunque poterant, habitabant, hostes namque cottidie pro libitu intrabant monasterium, & exibant, & quidquid delectabat oculos, sine prohibicione qualibet

(b) Scilicet hoste impune abire permisso. (c) Lege *triturant*. (d) Idiotismus Bohemicus. (e) Ironia, id est ad demetendas segetes, & triturandum frumentum in horreis. (f) Franciscus cum suo more pluribus truncatis hoc Caput nonnisi strictim c. 15. retulit, ex his 19. versibus nonnisi septem delegit, exscripsitque.

libet rapiebant. Parcat autem gloriosa Virgo Regi *Alberto*, quidquid deliquit, minus bene faciens in hoc mundo, & cetera, & sic est finis huius.

De obitu serenissimi Principis Domini Wenceslai secundi, regis sexti Bohemie, fundatoris primi Aule regie, & de penitencia, quam in dolore suo habuit anno Domini M. CCC. V. (g)

Capitulum LXXII.

Carmina qui condam studio florente peregi, -- Flebilis heu quondam dictamina consona legi -- Christi, que leto sermone carent, quia leto (h) -- *Leticie cedunt. O quantum pectora ledunt -- Nunc leti fata, per que nobis spoliata -- Est Regis vita Wenceslai, redimita -- Virtutum flore, magno vernans in honore -- Cum solium cepit, hunc mors exinde recepit. -- Regibus ipsa facem, de pauperibus quoque pacem* (i) -- *Et totus mundus fletit hic meroris habundus, -- Qui digne flebat, Regis quia fama replebat -- Orbem terrarum; se fecit in hoc fore carum, -- Quod sua vita dabat aliis formam, quia stabat -- Ex omni parte divina fortis ab arte. -- Quando recordatur mea mens huius, lacrimatur, -- Mox oculus flere* (k), *bene possum namque videre, -- Tante virtutis hominem tanteque salutis, -- Ut fuit hic Princeps, ego raro videbo deinceps, -- Aut nunquam forte; cum gratifica quia sorte -- Ipsum ditavit Deus, ac natura beavit. -- De quo non multa volo scribere, nam mea stulta -- Mens negat, ut plura scribam, cum sit mihi dura,* (l) -- *Sed flens Rex de te modo profero verba prophete: Quis dabit oculis meis aquam & capiti meo fontem lacrymarum, ut plorem die ac nocte lamentabilem occasum* piissimi *Wenceslai* Regis & obitum plus nobis, & vtique (m), quam sibi flebilem & (n) amarum. Ipse namque presentis miserie ereptus est erumpnis & tenebris, nos autem *adhuc fluctivagi graviter involvimur illis*, & eo gravius, quo ipsius, qui a nobis heu! transiit, presencia & tutela caremus. Fuerat enim Rex iste cunctis potentibus stupor, egentibus tutor, iusticie tenor, merentibus

(g) Inter hoc & superius Capitulum interiecit Franciscus caput de electione Joannis de Drazicz IV nomine, numero 27 episcopi Pragensis, quo & omnes investituræ circumstantias, & plurima egregia eiusdem gesta, ab auctore nostro prætermissa, descripsit, adiecta insuper alia memoria: *De ordine Dominorum episcoporum Pragensium.* (h) Letho, id est morti. (i) Hic verosimillime integer versus, aut certe vox *abstulit*, desideratur. (k) Subintellige: *occipit.* (l) Supple *res.* (m) Has voces *& utique* author passim pro affirmativis particulis, *sane*, *certe*, *procerto* adhibet. (n) Pro: *tam nobis.*

bus consolator, humilium sublimator, Dei cultor, rei ultor, cleri verus amator, ecclesiarum fundator (o), - - - - ac iurium conservator, nec non omnium eorum, que legalis vite edocet moralitas, per omnia exstitit precipuus immitator, diurnis & nocturnis sedulus canonicis inhyabat horis, cunctisque vere penitentibus plenam formulam dabat rigoris. Et quia hic Rex amabilis talis fuit, graciam pro gracia meruit, ut Deus eum ante ipsius obitum diutius permitteret infirmari, ut sic ab humane fragilitatis fomite, & rubiginoso facinoris perpetrati fermento, lamento vero penitencie, posset clarius in hoc seculo expurgari. Dominus enim quem diligit, corripit, & castigat omnem filium, quem recipit, nam sicut aurum a scoria igne secernitur, sic anima a spurcicia dono gratie purius excoquitur, & mundatur. (p) Postquam ergo Wenceslaus Rex filium suum unigenitum Regem *Ungarie Wenceslaum* de eodem regno manu valida in *Bohemiam* hic (q) reduxerat, morbus ptysicus, qui in ipso diucius latitaverat, per cuncta tunc se sintomata manifestat; ptysis autem illa Regis vires non spoliat repente, sed lente & bene, illa namque protelata infirmitas Regi cessit ad meritum, nobis autem prodiit in exemplum. Sicut enim vite ipsius sanitas dederat populo solacii fomentum, sic & infirmitas ipsius prestat penitentibus efficax documentum. Porro in lectulo doloris sui Rex iam decumbens, sicut adhuc valens & vadens fecerat, confessorem suum iugiter circa se habebat, & quidquid de his actibus, quibus Deum unquam male vivens offenderat, tunc reminisci poterat, continuo sinceri (r) suo confessori confidens non sine lacrymis singula revelabat. (s)

Qualiter ornatum suum ad diversa loca distribuerit, & humilis apparuerit.

Capitulum LXXIII.

Vt autem humilitas, que latebat interius in actibus pietatis, luceret exterius, omnem ornatum, totumque lecti regalis apparatum, ex preciosis pannis & intexturis sericeis adaptatum, mox in ipso debilitatis initio ad usum hospitalis *Pragensis* Rex tribuit, pro lanqwentibus &

(o) Hic hiatus maior est. (p) Ab hac sententia denuo coepit compilator chronici Spineæ Coronæ persequi narrationes suas præmisso titulo: *De infirmitate Regis Wenceslai & morte eius.* (q) Hac superflua particula loci merito abstinuit compilator mox nominatus. (r) Idem rectius: *Sincero animo.* (s) Hoc caput tribus lineis absolvit Franciscus.

& egenis, tunicam vero de panno exili griseo cum amplis manicis, ut habere solent monachi, tunc induit, stratumque suum pannum vilem - - - - - - - (t) superduxit; nobiles quoque regalium vestium induvias nudis & necessariis (u) porrigi mandavit, & ut verum penitencie fructum faceret, capillos de suo capite radi permisit, hoc tamen adhuc sanus existens utique fecisset ex humili affectu, quem ad religionem habuit, si Regalis status & dignitatis preeminencia non obstitisset. Deus autem qui intuetur cor, intuitus fuerat istius propositum, & hoc scivit, sciunt quoque illi hodie, quibus Rex familiari sepe locutus fuerat sermone: Ego, inquit, in presenti regimine regni negligenter, & ideo non libenter sto, & si scirem, teste Deo, quod novissimus, qui est in equorum meorum stabulo, melius me posset regere, si tamen fieret congrue, ouanter cederem, statumque humilem, aut habitum mihi assumerem monachalem. Sic itaque, opportunitate ex infirmitate nunc accepta, complevit opere, que corde dudum fuerant preconcepta. Quid autem in occulto huius Regis humilis, qui monachalis iam habitus similitudinem induerat, animo versaretur, Domino *Conrado* primo abbati *Aule regie* apperuit, cum talia loqueretur: Rogo, inquit, te Abba mi, qui es quasi dimidium anime mee, quatenus cum ex hac luce discessero capa conversi (x) *Cysterciensis* ordinis me induas, ac in loco ubi sepeliuntur aut monachi, aut conversi, aut quod magis placet, sub aliquo stillicidio in loco vilissimo in monasterio meo in *Aula regia* me sepelias humiliter & recondas. Non est enim dignum, me Judice, ut cum bonis meum corpusculum collocetur, sed hoc expediret, & utinam fieri deberet, ut in capite omnium platearum in facie populi alligatum cursitanti bestie, statim factum exanime, traheretur. (y) Quis est, qui non intelligat, quod humilitatis habitum hic sermo redoleat? Firmum namque propositum Rex conceperat, quod cum *Wenceslaus* filius ipsius ad etatem & intelligenciam legitimam pervenisset, sibi mox regnorum suorum resignare gubernacula voluisset, & ut magis divino cultui valuisset vacare, reservatis sibi mille marcarum duntaxat reditibus in *Aula regia*, fundatione sua, mansione perpetua disposuerat habitare. In signum autem voluntatis tam devote procuravit in *Aula regia* construi domum ca-

(t) Hiatum hunc chronicon Spineæ Coronæ ita explet, correctiusque orationem transcripsit: *Stratuque suo pannum vilem ac griseum superducit.* (u) Id est: necessariorum defectu laborantibus. (x) Hodie fratrem laicum dicimus. (y) Non immerito Rex hic apud posteritatem nomen titulumque *Sancti* meruit, nunquam autem eius virtutes tantum in lucem prolatæ, atque hoc Petri Abbatis Chronico, quod hactenus delituit, Franciscus enim plurima truncavit.

mere (z), que ſtare cernitur uſque hodie. (a) Ardentis etiam affectionis fervorem tantum ad promocionem fundacionis ſue *Aule regie* iſte fundator habuit, quod plus de ipſius orbatione, quam de ſuo proprio dolore doluit, quod ſepius evidentibus indiciis prodidit, & oſtendit, de profundis enim ſuſpiriis lugubriter ſepiſſime ita dixit: O aula regia! qualiter tu modo in oculis meis ſtas, o aula regia! plantula novella, tenella filia, opus manuum mearum tu es, o qualiter & quomodo nunc te orphanam derelinquo? quis miſerebitur tui, quis auxiliabitur tibi, quis contriſtabitur ſuper te? Timeo ne forte venient dies in te, & coanguſtabunt te, unicum meum, o aula regia, vite mee fuiſti ſolacium, tu enim dilecta mea, & preelecta ſponſa mea *Aula regia* anime mee prebuiſti gaudium, prebebis & mihi, cum conſumptum fuerit hoc corpuſculum, habitaculum ſempiternum, vivens delectabatur animus meus in te, moriens caro mea requieſcet in te, & ſub ſpe. Bene mihi, & bene anime mee, quia plantavi te, grave tibi, quod amittis me, memento mei vinea mea dilecta o *Aula regia*, ſit autem glorioſe Virgini cura de te, cui obtuli te. Huiuscemodi verba Regis mens devota ſepius ingeminat, & gemebat.

De teſtamento, & ordinatione, quam Rex fecit &c.

Capitulum LXXIIII.

Cum pie tractatur, & non manus hinc maculatur, -- Hoc nimis eſt rarum, ſic non eſt cor ita clarum, -- Quin ſi tractare rem mundi debeat, a re -- Illa ſit fuſcum, ſit & hinc cor cito luſcum, -- Si cor purgatur, prius, hinc ſpecies renovatur. Vnde cum Regi *Wenceslao* plurium terrarum cura incubuiſſet, ad ipſumque diucius, ut ad Principem ordinarium quodlibet ſubditorum negocium ſubductum (b) fuiſſet, ſuper humanum fuiſſet omnino ingenium equa lance omnia ponderaſſe, nunquam quoque, tum propter humanam infirmitatem, tum propter neceſſariam vtilitatem extra virtutis medium declinaſſe, ac ipſum, qui indiget pluribus aliorum rebus, pluſquam expedit, uſum non eſſe. (c) Apud homines hoc enim reputatur impoſſibile. Super talibus igitur eventibus Regis vere penitentis devotio modum ſatisfactioni congruum cepit inqui-

(z) In qua habitaret. (a) Hic rurſum abrupit, truncavitque magnam partem compilator Spineo-Coronenſis. (b) Pro traductum, devolutum. (c) Ita reſtitue hunc obſcurum locum, *ac ipſum qui indiget pluribus aliorum rebus, uſum non eſſe plus, quam expedit.*

quirere, ut omnibus, per Regem lesis indebite, possset satisfacere. Quam ob rem quatuor venerabiles viros, quos sapiencia, quam consciencia claros fecit, videlicet Dominos *Johannem* nunc episcopum *Brigsinensem*, *Heinricum* abbatem *Sedlicensem*, *Conradum* abbatem *Aule regie*, nec non *Heinricum Sturnonis* Notarium *Moravie* Rex ad se accersiri iussit, ipsosque suos testamentarios statuens sic dixit: Quia vos precipui amoris privilegio dilexi pre ceteris, spero, quod vos amici salutis anime mee esse debeatis; nunc igitur omnes meos creditores advocari facite, quantumcunque unicuique solvi debeat, & conscribite, & ne error contingat aliquis, sub scripto apud vos debita eadem reservate, non autem intendo vobis onus imponere, ut solvatis, sed ut tantum, qui solvere (d) debuerint, dirigatis, & ut debitorum solucio fieret sine quolibet obstaculo, Rex (e) ad se vocavit filium suum. *Wenceslaum* Regis successorem, dominum *Petrum* suum cancellarium, nunc *Olomucensem* episcopum, *Heymannum de Duba*, *Thobiam de Bechin*, *Heinricum de Rosinberg*, (f) ac plures alios regni nobiles & Barones, quibus, sermonem exorsus, taliter est locutus; Vos, inquit, tu fili mi, & vos fideles mei dilecti optime scitis, quod anno hoc pro defensione regnorum & iurium meorum contra *Albertum* regem *Romanorum*, ac etiam pro adeptione regni *Polonie* expensas & impensas innumerabiles facere, stipendia militibus dare, & hoc ad usuras recipere, aut sub mutuo a creditoribus hinc inde exigencia necessitatis nostre (g) compulit, quia ad hec omnia & singula status regius non suffecit, & quia digne ex fisco regio id pagatur, quod sub Regis nomine muniatur. (h) Si Dominus Deus, in cuius castigor vinculis, in hac vita me conservare dignabitur diucius, hiis satisfaciam creditoribus, & debitis universis, in manu enim Domini mors, & vita mea stat; quod placitum est in oculis suis in me misero vermiculo faciat. Ad filium autem Rex faciem convertit, cui audientibus omnibus Rex dixit: fili mi inclina aurem tuam ad me, ausculta sermones meos, audi verba mea, & eloquia patris tui, non te pretereant aliquando, sed ea in corde tuo, quasi in libro, scribe, & opere comple. Tibi fili mi, fructus uteri mei, tota iure hereditario dominationis mee debetur possessio, sedebis enim in solio meo, & regnabis pro me patre tuo, & adiecit Rex: fili mi tu scis, quia voluntatis

(d) Vero similiter legendum: *Solvi*. (e) Hic desideratur particula: *demum*, *post*, *postea* aut similis. (f) Rursum hic, atque superius omnia nomina propria prætermisit Franciscus, & nimia brevitate res narratas strinxit. (g) Lege: *nos*. (h) Ita Codex, sed legendum: *mutuatur*.

tatis mee fuit, ut edificarem domum nomini Dei mei, sed ut conicio, hoc ex industria divine provisionis, servatum est forsitan tibi, nunc ergo sit Deus tecum, prosperare & edifica Domino, ut protegat te; det tibi Dominus prudentiam & sensum, ut regere possis populum, tunc enim poteris proficere, si mandata & iudicia Domini inceperis corde & opere adimplere, ac celesti regni (i) re gracior, quod populi mei solacio te mihi superstitem derelinquo, Deum time, virtutes cole, pacem ac iusticiam prosequere; Jura ergo mihi per Deum super reliquiis Sanctorum, quorum iam adest presencia, ut post mortem meam creditorum & exactorum meorum vocem audias, & de regno, quod possessurus es, pro me debita persolvas, omnibus quoque, lesis & offensis per me indebite, satisfacias. Aderat autem ibi tunc caput beati *Wenceslai* Martyris cum aliis solempnibus reliquiis, super quibus stipulacione adhibita *Wenceslaus* Regis vnigenitus iuravit, ac statuit, ac, ut pro patre cuncta solvere, & lesis satisfacere debeat, promisit, similiter & nobiles illi, qui tunc affuerunt, ut ad solucionem debitorum operam dare velint, fideliter promiserunt, & hoc idem iuramento solempniter confirmarunt. Ne autem eadem solutionis ordinatio impediri posset in aliquo, septima pars urbure & proventuum in *Kuthnis*, que Regibus dantur septimanis singulis, deputata fuerat, ad solutionem debitorum, & solacium creditorum. Coniugi etiam domine *Elisabeth* XX. milia marcarum legavit Rex dotis nomine, iuravit quoque heres cum nobilibus coram patre, ut monasterium *Aule regie* cum pertinenciis suis in bona protectione habeat, ipsumque Regem egrotum, cum mortuus fuerit, in *Aula regia* sepeliant, insuper cenobiis, ecclesiis, personis religiosis, & egenis magna elemosinarum donaria Rex transmisit, clenodia quoque & reliqnias ac ornatum *Christi* ministrorum, & altarium de capella sua, quam solempnem pre omnibus nostri temporis Principibus Rex habuerat, domibus Dei hinc inde divisit, maiorem tamen ornatus sui partem *Aule regie* fundationi & filie sue future orphane assignavit. Rogo te virgo *Maria* animam istius gratie tue vestibus adorna, qui ad laudem tui filii, & tuam gloriam ita, quod stupor est omnibus cernentibus, domum tuam vestivit in *Aula regia*. Non de te dubito *Maria*, quin ex tua prodiga clemencia hoc facias, vel verius iam fecisti.

De

(i) Legendum: *Regi*.

De operibus pietatis, que fecit Rex Wenceslaus.

Capitulum LXXV.

Et quia difficile eſt, conſueta relinquere, bona enim conſuetudo plerumque in naturam vertitur gracia divina rorante, humilitatis ergo affectum, ac beneficium pietatis, quod erga inopes & mendicos Rex *Wenceslaus* adhuc valens exercuit, infirmitatis proſtratus lectulo minime proſequi pretermittit, quod autem per ſe ipſum facere non potuit, per alium id ſuo nomine fieri clandeſtine procuravit, conſueverat autem huius Regis humilis nobilitas ac nobilis humilitas, non ſolum in *Cena Domini* aut in quadrageſima nudos veſtire, egenis manum datricem porrigere, eſurientibus & ſicientibus cibum & potum aponere, & pedes egenorum lavare, & tergere, ſed & omni tempore delectabatur hoc facere, cum opportunitatem loci potuit habere; porro iam ab hoc pietatis opere corpus deiectum, non tamen mentis affectum premens, infirmitas retrahebat, occulto ſub ſilencio ſoli Deo conſcio quempiam de ſuis familiaribus Rex advocavit, illudque officium pietatis per ipſum nomine ſui in loco diſpoſito peragi procuravit, huius uſque hodie dominus *Cunradus* abbas Aulę regie perhibet teſtimonium, qui ad hoc deſtinatus, & informatus vice Regis officium exercuit tam beatum, ipſe namque ex iuſſu Regis pedes pauperum lavit, poſtea ipſos pavit, ac Donariis cum denariis hos ditavit. *In miſeris Chriſte tibi Rex ſervive-rat iſte,* - - *Hinc ſibi Chriſte bonam celeſtem redde coronam.*

De devotione, quam in audiendis pluribus Miſſis Rex habuit.

Capitulum LXXVI.

Sed quid nunc Rex egrotans in audiendis Miſſis faciet, cuius omne ſolacium & precipuum cordis tripudium in auditione Miſſarum plurium ſemper exſtitit, forſitan Miſſis carebat, cum viſitare eccleſias non valebat? abſit. Non enim Rex iſte plus mente devotus, quam egrotus corpore ſe ſuo privaret ſolacio; in conclavi ſue camere, in qua exinanitus decubuit, aliqua altaria conſtrui procuravit, ubi tanto plures audire Miſſas ſolebat, quanto magis divinis intentus laudibus ab exterioris negocii & occupacionis ſtrepitu ſuus animus requieſcebat; ſummo namque mane in articulo diei Miſſe coram Rege leguntur, pluresque lecte pluresque legende pluribus ſubſecuntur, gaudium audienti ex hoc Principi

cipi nascitur, & pascitur uberius prius quoque refectione mentali, quam alimonia corporali. Causabat in Rege lanquido dolor vehemens fastidium comedendi & bibendi, sed nunquam tedium Missarum solempnia audiendi, nolebat etiam in Missis illis ex iudicio humilitatis accipere more aliorum Principum pacem a missalibus libris, sed (k) a ministrorum labiis, fatebatur enim ex humili corde, se non esse dignum Regis titulo, sed magis censendum nomine pastoris, quam Principis, & optabat sepe se non Principem sed pastorem pecorum fuisse omnibus diebus vite sue. Sic qui opinione omnium erat maximus, factus est minimus in oculis suis, sed revera quanto se magis coram hominibus reprimebat preclara humilitas, tanto magis coram Dei facie elucebat humilis preclaritas, ac insignis generositas, quam habebat. *Multiplici missa tibi sunt peccata remissa, - - Wenceslae pie, tu natum credo Marie - - Jam cernis lete, qui tot cepit bona de te. - - Per speciem propriam modo divam cerne zophiam,* (l) - - *Quam conspexisti, tu vivens quando fuisti, - - Sub Sacramentis cernentis lumine mentis.*

De paciencia, quam Rex in infirmitate sua habuit.

Capitulum LXXVII.

In passione sua tante paciencie hic Princeps decumbens exstitit, quod omnibus cernentibus, lanquoremque eius scientibus, maximus stupor fuit, cum enim doloris aculeus acutius interius dolentem pungeret, nequaquam more pacientis, (m) remurmurans querimonia aliqua resonabat. Quanta autem (n) acerbi ipsum pupugerit, vehementia doloris exinanitorum membrorum indicat, & facies, quam afficit cerulei species coloris, demonstrat. In omnibus autem his molestiis non peccavit Rex labiis suis, neque stultum aliquid contra Deum locutus est, sed ait, si bona suscepi de manu Domini sine meritis, mala quare non sustineam exigentibus meis demeritis? plus, quam merui, benedictionem a Deo suscepi, beneficiorum divinorum ingratus fui, & nunc quoque digna factis recipio, qui libens sustineo, & peto, quod caro hic totaliter thabescat, quod illic spiritus in Domino requiescat. Sepe tamen, cum ultra modum vis doloris Regem angeret, & tangeret acrior infirmitas, domino *Conrado Aule regie* solebat dicere: iam iam tantum crucior, sicut opinor, si alius eadem pateretur, adeo clamorem faceret, quod in tota vicinia

(k) Lege: *seu*. (l) Sapientiam. (m) Id est: ægroti. (n) Hic rursum hiatus est capax unius vocis, fortassis: *vis morbi*.

vicinia audiretur. Non autem dubium, quin totum cesserit ad augmentum meriti tam aspera lanqworis crucimina equanimiter patienti. Viros etiam religiosos frequenter circa lectum regium Rex lanqwens habebat, a quibus exhortationis, & salutifere doctrine monita aure patula, quam mente avida nonnunquam cum lacrymis audiebat, ab horis autem canonicis, quin ipsas soleret dicere vel audire, nulla prorsus passio, sive occupatio ipsum poterat impedire. *Ore canens, corde gemens, corporeque paciens* (o) -- *In morbo mentem Rex hic quasi Job pacientem* -- *Semper servavit, ex hoc ipsum, puto, lavit.* -- *Gratia divina de labis quaque ruina.*

De unctione ipsius extrema & ultima.

Capitulum LXXVIII.

Cum iam vero plusquam tribus mensibus (p) continua Regis infirmitas invalesceret, & iam ab operatione, sed nequaquam a racione Rex deficeret, ne in ipso alicuius Sacramenti ecclesiastici susceptio, & gratia deficeret, extreme unctionis Sacramentum devotissime incipit postulare, & licet circa se tunc Episcopos & Prelatos sollempnes haberet Rex plurimos, tamen ex humilitatis & caritatis affectibus, quos ad Dominum *Conradum* abbatem *Aule regie* & ad *Cystercienſem* ordinem semper habuerat, ab ipso abbate sibi illius Sacramenti misterium conferri devotissime ac instantissime postulabat. Regis igitur petitio, que compar esse consuevit precepto, exauditur, & effectui mancipatur: Dominus enim *Conradus* abbas *Aule regie* unxit Regem oleo sanctissime unctionis, servans formam in omnibus, & consuetudinem, que fit circa inungendas personas ordinis *Cystercienſis*; puto autem, quod uberiorem exitum aquarum deduxerunt oculi abbatis ungentis, & lugentis, & presentis familie, quam tota fuerit sacri olei quantitas, per quam Rex fuerat inunctus illo die; erat namque in ipso, qui ungebatur, videre magnum devotionis indicium, in omnibus autem, qui aderant, lacrimosum mixtum clamoribus ex corde scaturiens erupit suspirium. *Taliter est unctus & Christo magis tibi iunctus* -- *Hic Rex devotus, a cuncto crimine lotus.*

(o) Scriba quidem permodum versus hæc expressit, minioque, sed existimo authorem nonnisi similiter desinentia pro objecto habuisse. (p) Ab his verbis denuo prosequitur Compilator Spineo - Coronensis.

De contritione, & contemplatione, quam tunc Rex habuit.

Capitulum LXXIX.

In morboſis quam moroſis (q) Rex adhuc laborans anguſtiis dono paſcebatur gratie ſemper memorialis quam mirabiliter ſingularis. Ipſe namque Rex lecto recubens nonnunquam in amaritudine anime ſue cepit omnes annos ſuos recogitare, omnia quoque iuventutis ſue delicta, ac ignorancias, quibus Deum reus offenderat, ad mentis ſue oculos revocare ac quodlibet genus peccati, quo humana labi ipſum fecit fragilitas, veri penitentis more, humiliatus humiliato & contrito ſpiritu (r) gemitu replicare; nec non quilibet ipſorum (s) luctum vnigeniti ſibi faciens, lacrymis cepit uberibus deplorare, ita quod ejus ſufficiens fuit luctus, productus ex cordis intimo, in omnibus aſtantibus fletum & penitendi animum provocare. Tam immenſam enim penitendi graciam, provocare, quaſi ſecundam poſt naufragium tabulam, Deus Regi contulerat, ut ſi ipſe latro deterrimus diebus vite ſue omnibus extitiſſet, adhuc ſecundum humanum iudicium dignos fructus penitencie produxiſſet. Pie namque credo, quod tribulatus ſpiritus ipſius acceptabile ſacrificium factus fuerit Deo altiſſimo, quia ipſe eſt Pater miſericordiarum, & Deus totius conſolacionis, qui ponit gemencium lacrymas in conſpectu ſuo; interior autem gracia efficax, virtutis magiſtra, non ſemper infirmum hunc diſcipulum docuit plorare, ſed ſibi condeſcendit (t) ipſamque fecit hauſtu devoti ſpiritus celeſtis patrie dulcedinem & nectareum poculum ſuaviter preguſtare, & exinde hilariter exultare; gratia namque irradians ſepe cor regis adeo illuſtravit, quod ipſe cepit mente recolligere, ore exprimere inſignia divinorum donorum beneficia ac ſigna victricia pro ſalute humani generis de ſuperius exhibita, verſabatur namque in ſua memoria, quia eterna Dei ſapiencia de paterno ſinu deſcendiſſet in carnis humane ſubſtantia, crucem pro homine ſuſtinuiſſet, ſanguinem precioſum habunde moriens effudiſſet, ſicque, viam ad celum indicans, ſcalam omnibus erexiſſet, denique omnibus penitentibus & petentibus eterne patrie ianuam aperire, ac gaudia ineffabilia, que pre multitudine menſurari nequeunt, tribuere ipſe, qui eſt via, vita, & veritas, promiſiſſet; talia meditabatur, & loquebatur, & in meditatione ſua exardeſcebat ignis tante devocionis, quod arctari neſciens etiam incendit quos-

(q) Id eſt: *tam morboſis, quam moroſis.* Jam alias diximus authorem particulam priorem relativam paſſim omittere. (r) Lege: *Spiritus.* (s) Scilicet præſentium. (t) Id eſt pepercit, aut connixit.

quoscunque aptos reperit iuxta lectum Regis lanquidi presentes, talia eloquia exestuante pectore procedere audientes. Quis enim fuisset tam frigidi cordis, quem non accenderet ignitum eloquium devotissimi Regis, sic igitur alternis vicissim interne refectionis epulis infirmi Regis animum pascebat Dominus, sicut placuit misericordie ejus; *Rex quasi peccator scelerum flet facta suorum, - - Sed contemplator recolit pia festa polorum.*

Qualiter Rex mortem suam presenserit.

Capitulum LXXX.

Demum sciens Rex lanquidus, plus quam sex mensibus dolore valido thabefactus, quia venerat hora ejus, ut transeat ex hoc mundo, & quod resolutionis sue terminus iam instaret, licet adhuc integro aspectu atque auditu vigeret, solum quoque in viribus corporis deficeret, nihil in sensu, (u) claro preditus intellectu, non diu ante suum obitum Prelatos & Clericos, quorum frequens coram Rege concio esse consueverat, Rex advocabat, & ipsis dicebat: Fratres congaudete mihi, & congratulamini, quod tamdiu manum Domini, que tetigit me, correptus sufferre merui, ecce cito hora resolucionis mee & tempus putationis (x) adveniet. Nunc igitur queso Domini & amici mihi penitenti ignoscite, morienti assistite, & egredienti hinc orationibus subvenite, ad missas etiam legendas vos applicate, cum vite ultimum terminum videbitis adesse, & adiecit Rex: tu *Conrade* Abba *Aule regie* primam Missam de Resurrectione Domini pro me statim, cum anima mea egressa fuerit, lege; ad Dominum vero *Heinricum* abbatem *Cesdiicensem* sic ait, tu Missam pro defunctis similiter persolve pro me, idem etiam Abbas passionem secundum *Matheum* a Rege jussus legit, quam cum concussione pectoris, cum lacrymis, manibus erectis in celum, & devocione maxima in ipsa hora agonis sui legi devotis auribus audivit, sic unicuique sacerdoti presenti Missam legendam ore suo Rex, adhuc optime rationis compos, imposuit: fecit namque alium de Ascensione Domini, alium de beata Virgine Missam legere, & unicuique imposuit, quod voluit. Res est stupenda nimis & perpetuo memoriter recolenda: (y) Ecce undecimo Kalendas *Julii* hora quasi prima Rex consumptus viribus plenus bonis operibus ad extremam horam veniens, & presenti seculo vale-

U 2

(u) Rectius scriba Chronici Spineo-Coronensis: *Spiritu.* (x) Messis, mercedis. (y) Id est: perpetuæ memoriæ commendanda.

valefaciens, demiſſis oculis, vultu placido, & facie ſerena in manus Domini ſuum commendans ſpiritum in preſencia omnium exſpiravit, & tradidit ſpiritum Domino, qui dedit illum, illum, inquam, vitalem ſpiritum, per quem vivebant & vigebant infinita millia populorum, illum certe ſpiritum, quem mors in cinere & cilicio ſub vere penitentis ſpecie apprehendit. O quantus lacrymabilis plorationis gemitus mox omnium cordibus ſe ingeſſerit, cum de corpuſculo exanimi felix ſpiritus receſſit, o quam intollerabilis, omnem dolorem ſuperans, turbatio, que omni exoritur populo pro eo, quod unius tam ſublimis hominis accidit ſublatio; flebile eſt hoc nunc dicere, vel audire. O quantum amarius fuit omnibus experiri periculoſe talia & videre. Et quid dicemus de illis, qui deputati per Regem fuerant legendis Miſſis, certe legerunt, ſed lacrymarum rivuli profluentes uberrime oculos obnubilant, & ſingultuoſi gemitus cum ſuſpiriis prolationes verborum in faucibus iugulant, voces ſuffocant, in ore verba necant. Interea autem corpus exanime reverendiſſimum amplectantes & deoſculantes, ſtratum lacrymis fluentibus rigant, & exinde ipſum corpuſculum aquis calidis non ſolum fluentibus de fontibus, ſed & ſcaturientibus de frontibus (z) more ſolito decenter lavant, quo loto, illud eisdem regalibus veſtimentis nobiliſſimis, quibus Rex coronatus fuerat, induitur, dyadema capiti, ſceptrum & pomum aureum vtrique manui imponitur, digitus annulo redimitur. In hoc quidem ſatisfactum eſt regali ſtatui, ſed nequaquam humili Regis affectui, ipſe namque paulo ante affectaverat, quod mortuus non deberet, byſſo aut purpura indui, aut mundo (a) involvi ſyndoni, ſed potius aliter griſeo panno vili. Sed revera in hoc ſe magis apud Deum & homines dignum decore fecerat, quod de ſe ſenciebat, humilia & tam vilia requirebat. Unde tapeciis & pannis pretioſiſſimis pavimentum hoſpicii ſternitur, porciatur (b) & ibidem plus ornatum virtutibus regalis corporis vaſculum inſigne feretro impoſitum collocatur. Ex tunc poſtquam parata ſunt omnia regalibus exequiis congrua, chorus Cleri ſuccedit choro, & proceſſioni proceſſio, qui omnes plus flentes, quam canentes, utcunque poterant, vigiliarum & defunctorum officium perſolvebant. Altera autem die mortis regie ante hoſpitium Magiſtri *Cunradi* aurifabri circa *Predicatores* (c) in civitate *Pragenſi* convenit univerſa mul-

(z) Hic unius vocis hiatus eſt: fortaſſis *præſentium* (a) Lege: *munda*. (b) Quid vox hæc velit, veroſimillime a ſcriba corrupta, nulla conjectura aſſequor, nec eam reſtituere fas ſit, quandoquidem & Franciſcus, & Compilator Spineo-Coronenſis hac periodo caret. (c) Id eſt Prædicatorum Ordinis S. Dominici monaſterium ad S. Clementem.

multitudo lamentantis populi, qui omnes exſpectabant, ut viderent lamentabile ſpectaculum, mortuum videlicet portari dominum ſuum dilectiſſimum. O dira & amara miſerabilis ſpectaculi exſpectatio! o quam obſcura viſio videre hunc Regem quaſi ſolem tolli & ſubtrahi de hoc mundo, quid igitur eveniet iſti genti miſere miſeriam ſuſtinenti, & huic deflenti populo? certe tribulatio & turbatio, turbatio, inquam, talis, qualis non fuit ab initio, qualem nec experti fuerant, ex quo fuerant egreſſi de utero matrum ſuarum, que unquam fuiſſet ſecunda ſimilis huic. Cum enim ſuſpenſi animis, quam erectis oculis omnes ante domum ſtarent, & cum amaritudine expectarent, ecce mirantur, & baiulatur mortuus Rex piiſſimus, qui fuerat vita pauperum, baculus oppreſſorum, conſolacio pupillorum, pax patrie, pater omnium. O inaudita a ſeculo miſeranda popularis exclamatio, que tunc vlulantibus & rugientibus omnibus hominibus futura gravamina annuciant omni populo, ſuo patre quam Principe depredato, hic pre dolore ruit, & rugit, alter clamat, & faciem laniat, alius capillos extrahit, & inſanit, ymmo & pueri & infantes in plateis currunt, vagiunt, vocesque miſerabiles tanquam futurorum malorum preſcii ſimul emittunt, unde propter tam magnam miſeriam, quam habebant omnes, nihil dulcius & melius tunc iudicabant eſſe, quam gemere & flere; ſic enim euntes ibant & flebant, quia lacrime erumpebant, quas nulli penitus continere poterant, nam tunc erat modus flendi ſine modo. Principes autem & maiores Barones (d) regni feretrum cum reverendo corpore portabant de eccleſia ad eccleſiam ubique immolantes ſalutarem hoſtiam, clerus autem, qui preibat, & qui ſequabatur, libenter cecinifſet, ſi quiviſſet, quia plus promebat (e) planctum quam cantum, & amplius ſinguli plangebant, quam pſallebant, ſequebatur etiam funus glorioſum vtriusque ſexus turba innumerabilis, iuvenes & virgines, ſenes cum iunioribus, emittentes ululatus & ploratus non minus diſſonos, quam altiſonos, ita quod ſi poſſibile foret, lapides & parietes ſcindi & linita (f) poſſent animalia ad lacrymas excitari. Quelibet eccleſia ſe feliciorem tunc reputaſſet, ſi apud ſe in ſuo recondi gremio hoc corpus venerabile regium debuiſſet, maxime autem *Pragenſis* eccleſie Canonici Regem rogabant Regis defuncti filium, ut ipſis paternum corpus traderet tumulandum, ſed minime obtinebant, quod maxime requirebant. Expletis igitur exequiis, Rege dignis, eodem die hora nona corpus venerabile navi imponitur,

(*d*) Vox hæc deeſt in Chronico Spineæ Coronæ. (*e*) Idem minus recte *pronuciabat*.
(*f*) Ita codex, ſed forte legendum *lenita* pro animalibus cicuribus.

nitur, ac infinita multitudine comitante hominum cum Regis filio de *Praga* in *Aulam regiam* transportatur, ubi a monachis funeri occurritur, & altiore planctu, quam cantu, suscipitur, & ad novum monasterium deducitur, hanc autem benedictionem funus fundatoris, fundato monasterio per eum, attulit, quod cum in ipso prius divina non fuissent celebrata nec decantate hactenus hore Canonice, ex tunc statim per notam (*g*) in ipsius funeris adventu incipiebat conventus divinum officium celebare, & ita continuare usque hodie. Tempus autem noctis sequentis a pluribus monachis, ad excubias & custodiam funeris deputatis, circa feretrum hinc inde locatis totum expenditur in psalmodiis & divinis laudibus, mane autem facto dominus *Cunradus* abbas, licet presentes essent Episcopi & Prelati plurimi, Missam pro defuncto merens celebrabat, & post missam secundum consuetudinem nostri ordinis exequias Regi parat; quando autem cum corona, sceptro, pomo deauratis, ac cum omni cultu nobilium vestium, monilium, annulorum & regalium apparatuum ornatu ad mausolium (*h*), quod in medio sanctuario stat, iam erat Regis corpus, tantus erat luctus hominum tantaque precipue lamenta monachorum, quod nulla penitus oratio, aut cantus audiri potuit, vel intelligi vox verborum. Omnes enim simul miserabiliter clamaverunt, pectora tutuderunt, soletenus corruerunt, ac super humanum modum, quasi omnes essent privati sensibus, more ululare ceperunt. Pre longo autem fletu, quo omnes fleverant, iam lacrime oculorum & aque penitus defecerunt, & propter hoc iam absque fletibus ac lacrymarum fluxibus usque ad celum tristem querimoniam pariter extollebant. Ego autem nunquam narrantibus talia credidissem, nisi ego ipse huius tristicie comploratur, & mesticie contemplator personaliter affuissem, & in gemitu meo tunc carmen subsequens fere protulissem: *O mors sors dira, tuus ut quid morsus in ira - - Tam mire sevit, quod Regem, qui duo suevit - - Regna pie regere, sibi subdita rite tenere, - - Ad te traxisti? confunderis hac nece tristi.* (*i*) - - *Non fas immo nephas fuit, ut mas nobilis es vas - - Plenum virtutis dans Christi dona salutis - - Flore ruit, flentem cunctam satis horrida gentem.* (*k*) - -

Et

(*g*) Scilicet musicam. (*h*) Corrige: mausoleum. (*i*) Franciscus cum plura truncavit, summoque compendio retulit, hos quatuor versus diligenter exscripsit, intermissis vero sex sequentibus rursum posteriorum aliquos retulit. (*k*) Hos perobscuros versus Chronicon Spineæ Coronæ non magis feliciter & perspicue ita reddit: *Nos phas, ymmo nephas fuit, ut mos nobilis eu vas - - Plenum virtutis dans tristi dona salutis - - Flore ruit flentem cunctam facis horrida gentem.*

Et de te natura queror, cur stulta dedisti -- (Parce, tui probitate pa em nunquam genuisti) -- Regibus hunc formam bene vivendi statuisti, -- Ac Ducibus normam pietatis eam posuisti, -- Plange Bohemia, fle Moravia, Slesia, Misna, -- Tu Pomerania, Posnia, Cracovia fundere *Gnisna -- Sis lacrymis prona, cecidit tua namque corona, -- Nunc Sandemeria, Treuiza, cum Jeremia.* (l) -- *Hasque necis metas mestas omnis fleat etas, -- Tantus magnificus Princeps sibi pater & amicus -- Cleri sincerus quod non surrexit neque verus -- Pacis Zelator, vite virtutis amator, -- Hic quasi sol luxit, ab eo fidei mare fluxit, -- Munere Zacheo similis,* bellis *Machabeo, -- Robor Samsonis clippeo pictura leonis* (m) -- *Signat, divina cor forma petens aquilina,* (n) -- *Justus adhuc mitis, & honoris florida vitis -- Laudis erat plenus, fraudis, vitii sed egenus -- Aulaque regia prob tua gloria corruit: eya -- Clama, nec cessa, luge, fuge gaudia fessa, -- Non sit vox fletu* (o), *renova planctum tibi fetu -- Qui te dilexit, fundans ad culmina vexit, -- Lux tua Dux, flos, dos, & apex, Rex, fertilis ut ros. -- Vt decet, audax, exulibus pax, divitibus fax, -- Pons fugientis, mons pacientis, fons sicientis, -- Ipse tuum lumen oculorum numen, acumen, -- Res dedit ac operam, tua spes ve! ve! cecidit iam. -- Sed dimisisti bene, nam corpus sepelisti, -- Ac animam Christi gremio puram tribuisti, -- Pro qua semper ave Maria refunde suave, -- Salve regina, que sibi sic sit medicina.* (p) -- *Rorem rorabit rosa tunc, cui crebro rogavit -- Dici: Rorate celi. Precor ergo, que da te -- Virgo tuo nato iungatur in ethere grato. -- Rex sextus mundus Wenceslausque secundus -- Anno milleno Domini moriturque treceno -- Quinto, mors prior es triduo, quam festa Johannis. -- Preter menses tres triginta quatuor annis -- Vixerat, eterna sibi sit pax ede superna, -- Hic eius corpus iacet, huic des Christe tuum pus* (q) -- *Salvus sis iuvenis Rex* (r) *claris es quia venis -- Natus, ad exemplum Salomonis perfice templum, -- Quod Pater, ut David, te consummare rogavit -- Sic magnum nomen, tibi crescet in omnibus omen, -- Hora mali moles a te sit regia proles, -- Det tibi solamen, patri requiem isthic amen.*

Plane-

(l) Ita codex: an autem author hac voce Jeremiam lamentantem intellexerit, an scribæ oscitantia vox corrupta sit, atque aliquam regionem notaverit, definire haud ausim, nam & Franciscus & Compilator alter hunc versum prætermisit. (m) Alludit ad clypeum Regum Bohemiæ bicaudati leonis. (n) Et hic alludit ad aquilam, quæ clypeus erat terræ Bohemiæ leone prior. (o) Supplet Chron Spineæ Coronæ: *Non sine sit vox fletu.* (p) Idem: *sibi quæ sit medicina.* (q) Ita codex: quid autem per voces *tuum pus* velit, quis divinet? tam Franciscus enim quam alter abrupit post versum: *sibi sit pax ede superna.* (r) Convertit hic author sermonem ad filium.

Planctus domus Aule regie super morte fundatoris sui.

Capitulum LXXXI.

Audite celi, que loquar, audiat terra verba oris mei, vos omnes, qui transitis per viam, attendite & videte si est dolor similis sicuti dolor meus, dolores mei sunt dolores parturientis, aut potius abortientis, quoniam vindemiavit me mors in die furoris sui, circumdederunt me dolores mortis amare, timor, & tremor venerunt super me, & contexerunt me tenebre, ego enim dolens lucidissimam meam lucernam, mortis caligine quasi sub modio coopertam, in medio meo abscondi gremio, que mihi lucem prebuit, & populo universo. O mors quam amara facta est mihi tua memoria, manum tuam misisti ad omnia desiderabilia mea, invictum vicisti, vires viri virtutis, qui fuit Rex glorie, exhausisti, potentem potencior dejecisti, splendoris radium tu rabidior extinxisti, sponse sponsum, mihi orphane alumpnum abstulisti in meroris cumulum (s), ut eidem aptem tumulum, tuis perfossum iaculis mihi patrem dulcissimum asperrima transmisisti. Heu me! quia dolor meus innovatus triste pectus aduxit, & calamitas, quam patior, ebibit spiritum meum. Heu me! quia dilectus meus deiectus in sinu meo, necis compede iacet clausus, hinc meror meus lacius serpit, sevit acrius, idcirco ego plorans, & oculus meus deducens lacrymas, quia longe factus est a me consolator sublato, & quidem illo, per quem creata vixi, vigui ac florui, similiter & cor meum dereliquit me. Audite obsecro universi populi & videte dolorem meum, submersum est cor meum in memetipso, quoniam amaritudine plena sum, magna est velut mare contritio mea, cuius enim vel ferreum pectus super me non miserebitur, qui me plagam insanabilem plangentem, & dilecto superstitem, velud telam, antequam exordiretur, precisam intuebatur, sed nunquam imperare valeo, tristicie aut lacrime ut recedant a me, que tanto irretita, aut irritata dolore cogor gemere; fateor, victa sum, flere parata sum, deducam quasi torrentem lacrimarum per diem & noctem, non dabo requiem mihi, exite lacrime, exite, & cum dilecto meo, qui abiit, pariter comeate, erunt mihi lacryme mee panes die ac nocte, iustus est dolor meus, dolenda plaga mea, o quam fidus pater deseruit me filiam nuper genitam, que (t) vigilabat ad curam, non segnis mihi exstitit ad opus & operam. Quis mihi ita perneces-

(s) Vox ambigua: *tumulum*, an *cumulum* legi debeat. (t) Lege: *qui*.

necessarius, cui eque dilecta ego sum, dolote vitam meam vos filii me (u), quos ille mecum genuit, qui heu mihi, quam vobis corruit, sed quid ei retribuam pro omnibus que retribuit mihi? venaticia curia curiosis fuit, (x) habitatio in omnibus (y) cum canibus & avibus celi ludentibus prestiti: sed nunc vinea Domini *Sabaoth* facta Domus Dei, porta celi, aula Regis re & nomine dicta sum. Fecunda in filiis que steteram, sum facta sterilis; hec vero in me per eum facta felix est mutatio, qui creavit me & requiescit in thabernaculo meo, sed ve mihi! dilecti nutricii mei requies mea inquies est, prostrata iacui, ad nihilum redacta fui, & erexit me, diruta (z) apparui, sed parietibus ut ossibus & nervis compegit me; Ipse heu auxiliis suis deseruit me mortuus, qui nequaquam desereret me vivus. Omnino mortis officium horrendum est divortium. O inimicis mors, que meum solatium rapuit, & me crudeliter furiosa peremit, an non etiam me mors momordit, que innumeris periculis me subiecit, nimis namque privatur vite usu, qui privatur fructu. Ergo meis fructibus mors invida fuisti, cum elongasti a me amicum, & proximum, per cuius maxime studium quieta sedebam, leta manebam, frondens florebam, ac cum fructu operum proficiens, deliciis affluens, innixa super dilectum, in omnibus proficiebam, dilectus mihi & ego illi, leua eius sub capite meo fuit, & dextera illius amplexabatur me, sed heu dilecto, & amico careo, amarius mereo: quo abiisti dilecte mi, tua presencia mihi dulcis fuit, sed quia recessisti a me, avertens faciem tuam a me, vulnerasti me, adiuro vos cives celestis *Jerusalem*: si inveneritis, vel verius, ut spero, quia invenistis, dilectum, ut annuncietis ei, quia amore languco. servat (a) fidem, fundat precem, respiciat me gementem & flentem in hac lacrymarum valle; o mors in me, plusquam in eum, transierunt ire tue, ac plus in me confirmatus est furor tuus, ipse namque, quem momordisti, invenit gaudium, ego supplicium, ex me fructum secum defert, mihi deferens luctum, introivit in potencias Domini, me exponens contrario & vario homini. Scio namque ubi versor, ubi moror, ibi relicta sum, in hoc mundo inmundo sum, valde digne ingemisco sicut homo sine adjutorio, quem nunc consulam in ambiguo, cui in adversis adherebo, quis mea portabit onera, quis pericula propulsabit? sublatus est mihi consolator meus, manus dextera mea, lumen oculorum meorum, & pax, & pectus meum, os & lingua mea; in eo pendebant tota, qui mihi totus erat, & totum, cum ipsum mors succidit,

(u) Legendum: *dolete vicem meam vos filii mei.* (x) Lege: *fui.* (y) Lege: *habitationem omnibus* &c. (z) Hic unius vocis hiatus. (a) Lege: *servet.*

cidit, qui erat gloria mea exaltans caput meum, & corona mea occidit, salus mea elongavit, & aruit tanquam testa viribus mea, hic est mors victoria tua, & stimulus tuus, abeunti iubilus, remanenti stimulus, abstulisti siquidem mihi fidele auxilium ac consilium salutare, hoc sencio & doleo, & dolor meus in conspectu meo semper, propter eum, qui erat meus. Meus, inquam, fuisti *Wenceslae:* fundatione pater, educatione mater, affectione frater, protectione defensor, sollicitudine procurator. Misseremini mei, misseremini mei, saltem vos amici mei, & filii karissimi, quos genui, quia ipsi cernitis, quia amarum calicem accepi, & bibi de manu Domini, in virga indignationis sue percussit me, & privavit me pastore, doleo super te pie *Wenceslae* Rex, domine dilecte, votorum meorum consolatio, & illuminatio mea, non quod delendus (b) sed potius, quia ablatus michi, fleo autem iustius super me & super filios meos, quia ego bibo, & ipsis inebriata porrigo calicem amaritudinis absinthii & fellis, iam mea iactura non est tantum mihi, sed & presentibus & posteris filiis meis, qui nascentur, & exurgent, plurimum nocitura, & quid dicam ego filia misera, quam ad luctum tantum malum excitat, ac anxietas coartat, laborabo in gemitu meo, & dicam lamentationem & ve. *Ve mihi ve natis cunctis ex me generatis -- Patre stat orbata proles, mater viduata, -- Surdior equore, sevior aspide, nequior angue, -- Horridior monstro, quod tu sis mors, bene monstro. -- Nam turbasti nos per Regem, qui fuit ut flos, -- Mitior agno, clarior auro, purior astro, -- Melle suavior, igne micantior ac alabastro -- Lucidior, violis plus nobilis inde coloris, -- Terre nunc, celi nunc spirat odore fideli. -- Languit, aruit, occidit, heu lux illa corusca, -- Ex hoc gloria, leta memoria fit mea fusca. -- Omnia cuncta vale mihi iam dicunt, quia tale -- Dampnum mors, fecit quo gaudia cuncta reiecit. -- O dolor! o plusquam dolor! o mors iam tua nusquam -- Pestis sevivit tantum, quod me cito trivit. -- Esses mors utinam tua* (c) *mortua, quando ruinam -- Tantam fecisti. Nunquid scis, quem rapuisti? -- Ipse fuit iubar in tenebris, & dulcor in aure, -- Et stupor in mente, quem tollis iniqua repente, -- Ipse fuit legum servatio, gloria Regum, -- Mundi delicie, vite speculacio die* (d) *-- Huic & inherebat, quid quid natura valebat, -- Causa fuit, quare mors hunc sic traxit amare, -- Res habet exosas viles, & amat preciosas. -- Aspera federa, fortia vulnera mors tribuisti, -- Munere tristi, funere sponsi me necuisti, -- Illa dies mea nox fuit, ictus cum necis atrox -- Hunc tetigit, mensis* (e) *ferit hic, plusquam novus ensis. --*

Celum

(b) Lege: *dolendus.* (c) Lege: *sive.* (d) Pro *dive.* (e) Scilicet Junius.

Celum, terra, mare, sol, ignis & aer amare -- Plorent ac sidus, quod sponsus abit mihi fidus; -- Sed me solatur caro, quod mecum tumulatur, -- Atque meo gremio datur; ex hoc letaque fio. -- Nam sic dimisi, celis animam modo misi, -- Corpus servavi, finique meo replicavi, -- Saltem defunctum sponsum, servo mihi iunctum -- Qui me dilexit, vivens & ad ardua vexit -- Jugiter ista peto, Rex Wenceslae valeto. -- In leto angelorum consortio, & pio gaudio beatorum, -- Per omnia secula seculorum amen.

Visio quam vidit dominus Johannes Brixinensis Episcopus post mortem Domini Wenceslai Regis Bohemie & Polonie sexti.

Capitulum LXXXII.

Anno quo mortuus fuerat inclytus Dominus *Wenceslaus* Rex *Bohemie* sextus Domino Johanni *Brixinensi*, ac *Bobenbergensi* nec non *Frisingensi* quondam Episcopo, qui eiusdem Regis exstitit capellanus familiarissimus, revelata est in somphiis visio talis; putabat siquidem se in conclavi illo, in quo Rex exspiraverat, stare & ipsius decessum ab hoc seculo lugubriter deplorare, cui plurimum gementi, ac flenti Rex facie serena, veste prefulgida insignitus, lecto insidens apparuit & sic dixit: Johannes quem queris, quid ploras? cui ille tuum, inquit, interitum mortis domine mi Rex & populi tui gemitum deplango, & plorans plorabo, quia mortuus es, & sublatus es nobis, ad quem Rex ait; o miser numquid tu mihi in orthodoxe fidei libris non legisti sepius verba hec: *cum te consumptum putaveris, orieris ut lucifer, & habebis fiduciam proposita tibi spe, & defossus securus dormies, requiesces, nec erit, qui te exterreat, & deprecabuntur faciem tuam plurimi.* Hec legisti, ego audiens retinui, & tu legens memoriam perdidisti. Predicta autem verba Rex adeo lucide expresserat, ac ipse Episcopus tanta aviditate illa receperat, quod evigilans verba singula sine errore quolibet repetebat, mirabatur tamen plurimum, utrum hec verba Rex, qui apparuerat, tunc ex novo composuisset, aut si forsitan ab alicuius sacre scripture eloquio protulisset. Nequaquam ipse Episcopus, licet esset Doctor Decretorum (*f*) scire potuit, ubi illa auctoritas scripta fuisset,

 quia

(*f*) Tam Babenbergensium, quam Frisingensium episcoporum series hunc Johannem Decretorum Doctorem facit, ceterum autem quod capellanus Wenceslai nostri Regis, & ejus præsertim patrocinio Pontifici summo commendatus fuerit, utraque ignoravit.

quia eam antea penitus ignoravit, tandem librum concordanciarum, accepit, ibidem reperit, quod predicta auctoritas in XI° capitulo libri Job de verbo ad verbum expressa fuit. Unde huius modi visionis misterium non pro sompnio, sed pro certo salutis indicio conservabat, qui cito in aulam regiam veniens nobis illam visionem per ordinem enarravit.

Qualiter Rex idem Wenceslaus propter cuiusdam criminis - - - - (g) semel cremaverit sua crura.

Capitulum LXXXIII.

In domo *Alrami* civis *Brunensis* die quadam dominus *Wenceslaus* Rex *Bohemie* piissimus cum generosa, quam virtuosa domina *Elizabeth* coniuge domini *Wjkardi* de *Polna*, que & ipsa erat Regis *Ottakari* filia, (h) solus stabat, & cum ipsa, utpote cum sapienti femina de quodam, quod versabatur, negocio maturi sermonis colloquio familiariter, quam affabiliter conferebat, cum autem huius amicabilis confabulacionis colloquium aliquantulum diffunderet se in longum (nam nos hoc scimus, ac in nobis reperimus; *sermo brevis raro, cum quis loquitur sibi caro*) porro Rex occulte cuiusdam lesionis dolorem paciens, & tranquilla corporis quietudine immobiliter stare nesciens, vicissim suos pedes figit, elevat, & alternat, nunc quidem pedem dextrum erigit, & deprimit, nunc sinistrum, istud igitur frequens sedulo permutationis campium (i), quod pedibus suis stando sic Rex fecerat, astanti & astute Domine puncturam aliquam latentis cruciaminis in Rege, tanquam ex certis indiciis, revelebat. Mox ut talia matrona illa perpendit, turbatur animo, quasi miratur, & taliter Regi loquebatur: Domine mi Rex, nunquid aliquo absconso dolore torquimini, obsecro indicate mihi, heri namque, nudius tertius, & semper hactenus vidi vos dominum meum Regem erecto corpore, puellari more, compositis pedibus stare, nunc vero laterum vestrorum alternata appodiacio & humerorum vicissitudinaria quam reciproca errectio luculentis mihi nutibus specificat, permutatam fore vestram valenciam (k) ac etiam corporis qualitatem: non abscondat a me queso dominus meus Rex dolorem suum, quem in eo fore publicat considerationis evidens argumentum, cum autem Rex quibusdam circumlocutorii sermonis anfractibus muliebrem animum a tam impor-

(g) Hiatum hunc exple ex Indice per vocem: *vindictam.* (h) Naturalis. (i) *Cambium* id est mutationem. (k) Valetudinem.

portuna questione avertere nititur, ut, quam solus noverat, passio occultetur, nihil proficit, sed illa preces repetit, ac affectuosis instanciis sibimet rem abditam dici petit, *Nam quod celatur, hoc femina scire precatur, -- Et magis hortatur, factum quodcunque negatur, -- Et tunc plus poscit, cum rem tactam fore noscit, --* demum ex cumulatis precibus pietas regalis se patitur vinci, & ad id detegendum, quod latuerat, permollitur, antequam autem secretum Regis panditur, prefata matrona artis (l) iuramenti nexibus constringitur, ne id, quod dicendum sibi poposcerat, vivente Rege alicui mortalium suis relatibus ullatenus manifestet, censuit igitur hec matrona, quod secretum Regis celare bonum sit, unde quod abscondere cupiat, hoc spopondit. Rex itaque sibi dixit: heri cum inclinata iam die sederem in estivo cenaculo, ac astaret mihi nobilium plurima multitudo, accessit ad me ob spem obtinende venie miles quispiam animo conturbato, qui exposuit coram me suam, quam iniuste paciebatur iniuriam, allegat sibi factam violenciam, postulans a me super huiuscemodi queremoniis dari iudices ad iusticias exequendas, ego vero tunc propriis oblectationum intentus commodis, tamen querulantis militis non adverti afflictioni, afflicto cumulans, verbis supervacuis eundem obrui, sicque ex elationis spiritu mestum mestiorem a me abire permisi, sed ecce post modice lapsum morule dure ammonitionis quidam sibilus incepit cor meum tangere, & me intraneo magne correptionis susurro acrius increpare ita, quod talia cepi, intra me tacite meditationis silencio cogitare, quem me ipsum facio? unde superbio? & quis sum ego? homo utique natus de muliere brevi vivens tempore, homo de humo, limus de limo, vt quit igitur cum Principibus sedeo, & solium glorie teneo? Nunquit ut divitiis & deliciis affluam, & non potius, ut contritos corde medear, pupillos & viduam suscipiam, & iudicium & iustitiam in omni tempore facere non ommittam, & qualis, putas, mihi reposita sit corona iustitie in illa die ab illo equissimo Judice, qui militi offenso iusticiam querenti, non solum denegavi facere iustitiam, sed & vituperii invectionibus obrutum coegi a me discedere penitus absque iure, ac etiam satis dure; nunc liquet, quia neminem timeo, & id solum, quod bonum est in oculis meis, facio, dum libet, etiamsi non licet, illud in me compassive mentis pietatem enervat, timorem Dei evacuat, & ad clamorem pauperis aures claudit penitus, & obdurat, absit, absit hoc a me, ne in me tam inordinata enormitas diu regnet, in his igitur cogitationum mearum estibus accensus

(l) Id est arctis.

sus surrexi, & post tergum relictis omnibus clauso hostio solus cubiculum introivi candelamque ardentem quam mecum apportaveram cruribus meis nudis applicui, & in quinque locis quasi cauterium faciens ob correctionem mei perpetrati flagitii acriter me combussi, & dixi; sic caro arde, ne ardeas, hoc hic caro sustineas, ne perpetuas te sufferre oporteat illic penas, successit igitur cruciatura (m) cruris post caumatis lesuram, & passio adhuc permanens post cruciaturam; hanc autem plagam volens sustineo, non ut de corpore humorem emungerem, sed tumorem de pectore removerem. (n) *Sic quod perverse Rex fecerat hoc cito per se -- Penitet, atque furit in se, quod quinquies urit, -- Ipsius crura, faciens sibi vulnera dura -- Talia cum legis, recolas, constancia Regis -- Que sit, vel quanta, quem concutit actio tanta. -- Jam non delinque Rex plus, quod caumata quinque -- Hec tibi fecisti, paciens pro nomine Christi, -- Ex vi virtutis hoc sustinuit tua cutis, -- Quod deturpata sic sit, & cauterizata. -- Tales torture carni fuerant nociture, -- Sed prestant anime, quia sunt eius medicine* (o) -- *Pelluat humores peccati, sicque tumores -- Evellunt cordis, tergunt maculas quoque sordis.*

Decimo vero anno, post illius piissimi Principis obitum predictam, quam sibi Rex fecerat, lesionem prenominata matrona mihi per ordinem enarravit, & hoc omnia sub iuramenti testimonio constantissime roboravit, & scio utique, quod verum est testimonium eius, & quis est tam mentis inops, qui non ex imo pectoris medullitus gemendo doleat, quod iste piissimus quam gloriosissimus omnium Principum gloria, laus & honor tam subito mortis falcastro metente, quasi flos campi, resectus aruerit, & ceciderit. Cecidit, cecidit namque & illa aruit sublimis, famosaque gloria, que remotissimas etiam regiones clarorum titulis repleverat triumphorum, cecidit namque corona, qua *Bohemi Germanis* (p) principabantur, & *Ungaris*. Iste est enim qui splendoris lumine gloriosi blandiebatur taliter universis, ut omnes generaliter preter admodum paucos emulos ipsum cuperent ad fasces Imperialis culminis exaltari. Nam quis amplis largitionum donariis hominum indigentie liberaliter

(m) Vox hæc & mox subsequente linea ambigua est, an torturam, an cruciaturam significet, si characteres spectes, *coctura* legenda esset. (n) Franciscus magno compendio jam multo ante c. 15. p. 27. hanc narrationem omissis circumstantiis retulit, subjecitque trucidationi Thassonis de Wissenburg. (o) Hos duos posteriores versus etiam Franciscus c. l. dedit. (p) Huic voci substituenda mihi videtur: *Polonis*, quamquam si subsequentia legantur, etiam suo modo de Germanis accipi possit.

raliter ocurrebatur? (q) *Wenceslaus* Rex *Bohemie*, quis in pacis tranquillitate subditas sibi provincias optime conservabat? *Wenceslaus* Rex *Bohemie*, quis tutorem christiani nominis sedule devotionis fide crebrisque divini celebritatibus officii adaugebat, clerumque devota reverencia honorabat? Rex *Bohemie* piissimus *Wenceslaus*, ergo non imerito carus fuit omnibus & amabilis, ipse enim erat decus hominum & omnium Principum, flos & decor, ex cuius morum legalium splendoribus major accrescebat commendationis radius venustati nostre, & etiam regie dignitati. Optabam quippe valde, ut ipsius valerem virtutes aliquantulum describere, sed in describendo me fateor defecisse, licet enim instigante me affectu attemptaverim multa uteunque dicere, tamen ex mea causa sermonis, quam cognitionis imperícia me considero (r) plurima preterisse. Non sufficit enim linqua mea nec calamus scribere velociter scribentis laudando depingere dignissimum omni laude.

De quodam miraculo circa tumbam regis Wenceslai facto.

Nec audeo sub taciturnitatis silentio preterire, quendam mirabilem quamvis miserabilem eventum, qui circa Regis *Wenceslai* accidit sepulchrum, anno nimirum tercio post obitum felicis *Wenceslai* Regis, cum iam incíperent multiplicari mala in regno, *Wilhelmus* vir nobilis & potens dictus *Lepus de Waldek* venit in aulam regiam pluribus cum armatis. Erat autem inter illos, quidam predo pessimus, qui aliis circa tumbam regis *Wenceslai* (s) & plorantibus, Regi sepulto ibidem incepit maledicere, verba blasphemieque proferre, dicebat enim: te o Rex vivente nullum ausi fuimus spolium committere, nullum ledere, nulli injuriam presumpsimus inferre, nunc ecce, inquit, in pulvere dormis, nunc putrescis, & nos vivimus, & facimus, quod cuiuslibet eligit appetitus, sicque inter verba blasphemie ille impius homo manum eleuat, & lapidee imagini corpori Regis superposite in maxillam alapam maximam dat, nec post percussionem blasphemare cessat. Sed nunquid impunitus recedit? ecce ut tota vicinia testatur, iste iniquus blasphemus antequam monasterium *Aule regie* egreditur, totaliter excecatur, socios suos & famulos vocat, hosque rogat, ut sibi porrecta manu gressum itineris ostendant, qui primo, quod audiunt, iocum putant, sed tamen quia hunc errantem & quasi nutantem considerant, non iocum, sed serium fore probant, igitur predo blasphemus ille taliter excecatus de monasterio educitur, & ipse coram aliis suam blasphemiam profitetur; caruit

(q) Ita vox integra scripta in codice, sed errore scribæ, lege *occurrebas*. (r) Id est: *video*.
(s) Videtur desiderari vox *flantibus*, aut *flectentibus*.

caruit itaque iste videndi lumine ad tempora vite sue, ymago vero lapidea illa, que tunc super sepulchrum iacens percussa fuerat in maxilla, hodie in columpna sanctuarii *aule regie* stat erecta. Nondum enim ymago enea per magistrum *Johannem de Brabancia* fuit fusa. (i)

Explicit descriptio laudis & vite Domini Wenceslai Regis Bohemie & Polonie fundatoris Aule regie per Petrum Bewchil de Cracovia. Orate omnipotentem Deum, pro ipso quoque Mariam virginem gloriosam.

Incipit descriptio vite Domini Wenceslai Juvenis Bohemie, Polonie & Ungarie Regis, & primo qualiter idem Rex, Juvenis Wenceslaus in Bohemia regnaverit, & occisus fuerit anno Domini M. CCC. VI.

Capitulum huius prime partis cronice LXXXIIII.

Mortuo (a) felicissimo ac piissimo Principe *Wenceslao* secundo *Bohemie* Rege sexto, etatis sue anno XXXIIII. *Wenceslaus* filius eius, qui Rex prius fuerat in *Ungaria*, hinc regnare in *Bohemia* incipit pro eo, anno etatis sue XVII. licet autem iuvenis esset etate, maxima prefulsit tamen dignitate; erat enim trium Regnorum Rex, *Ungarie* scilicet *Bohemie* & *Polonie*, fuit etiam adolescens iste nobilis, aspectu decorus, forma speciosus, animosus, ingeniosus, perfecte nature dotibus preditus, eloquens, facundus, quatuor idiomata: *Latinum*, *Theutunicum*, *Ungaricum*, *Bohemicum* eleganter loquens, de largitate vero ipsius superflue quis querit, quia tante largitatis in ipso liberalitas emicuit, quod ad extremum prodigalitatis declinare maxima sua largitas visa fuit. Hanc siquidem virtutem habuit, quod dominum *Heinricum Scedlicensem* & *Cunradum Aule regie* abbates & ordinem *Cysterciensem* precordialissime dilexit, & quoscunque pater suus dilexerat, eosdem in magni amoris & favoris gratia reservabat. Dominum namque *Cunradum* abbatem *Aule regie* patrem solummodo nominabat, suas quoque petitiones in omnibus audiebat, porro horas Canonicas dicere, divinum officium solempniter audire in principio regni sui solebat, sicut a patre suo viderat. Anno

(i) Heu quantum furor Hussitarum in hoc cœnobium sævierit, ut de utraque hac saxea & ænea imagine nulla vestigia reliquerit. (a) Ab his verbis denuo incipit continuare Chronicon suum Compilator Spineo-Coronensis, Franciscus vero solito compendio uti.

Anno autem Domini millesimo CCCV. (*b*) III. Nonas octobris contraxit matrimonium cum *Viola* filia *Mosche* Ducis de *Theschin*, hec puella nomine mutato *Elizabeth* est vocata. Hanc autem puellam pauperis Principis filiam iste Rex inclitus & prepotens nullatenus duxisset legitimam, si ei ex quorundam consilio persuasum fallaciter non fuisset; precavebat namque quorundam Baronum astuta nequitia, ne ex affinitate aliqua Rex iste potens potentior fieret, & sic magis rebelles domare, & super omnes regnare valeret. Anno quoque Domini M. CCC VI. Idus *Februarii* ipse *Wenceslaus* Rex sororem suam *Annam* virginem *Heinrico* Duci *Chorintie* (*c*) *Prage* in matrimonio copulavit; hec namque nuptialis copula in principio letitiam, in medio mestitiam, ac in fine habuit conclusionem heu non bonam, sicut per diffusam cognoscere poteris rationem (*d*) inferius latius subnotatam. O quam difficile est vitam huius Regis, & viam viri in adolescencia sua cognoscere, o quam perniciosum est floride juventutis animos maturi consortii habenis non dirigi, & senum consilio non aptari, o quam sera, sed vera, miserabilis, ac flebilis nos omnes docuit experiencia, quod corrumpunt bonos mores consorcia prava. *Roboam Salomonis* filius exemplum prebeat, qui seniorum *Israel* spreto consilio consorcia & eloquia iuniorum in suam perniciem querebat, & ideo peribat. Ne autem longe exempla petamus, hunc optime indolis iuvenem inspiciamus, & heu magnum excidium, & malorum exordium toti regno, & sibi evenisse per nepharium consorcium comprobamus. Huic namque Regi adolescentulo quidam nobiles terre suos iuniores filios applicuerunt, qui ex iniquo contubernio ad multa illicita flexibilem iuvenis Regis animum inclinaverunt; incepit namque Regis teneri etas lasciva cum lascivientibus suis coetaneis lascivire, vinum usque ad ebrietatem bibere, noctes in potu insompnes deducere, comessationibus intendere, pravis moribus, & perversis consuetudinibus studere, & omnia, ad que iuventutis impulsus pronos ac corruptos inclinat animos, non ut licuit, sed ut libuit, adimplere. In noctis vero tempore cum filii Baronum, qui ad hoc aptati ad Regem fuerant, ut aliquit subtiliter ab eo extorquerent, ipsum Regem vino estuare conspicerent, bona regalia petebant, & plurima optinebant; hic optinuit per talem modum civitatem, hic castrum, alius villam. De mane ad Cancellarium Regis currunt, munera offerunt, & nonnunquam privilegia regalia super donatione ebria recipiunt, hec autem privilegia,

(*b*) Perperam Compilator nominatus scribit annum MCCCX, quo pridem ille occisus fuerat. (*c*) Ita passim scriba pro Carinthia. (*d*) Lege: *narrationem*.

vel verius pravilegia, ſunt usque hodie multorum bonorum ad Regem ſpectantium privativa. Cum autem uno anno in regno *Bohemie* moribus *prolibus* (*e*) regnaſſet, in aniverſario patris in *Aulam regiam* perveniſſet, Dominus *Cunradus* abbas *aule regie* Regem alloquitur hoc ſermone: Domine, inquit, Rex hactenus in vobis mores legales, & regales, quos pater veſter habuit, non habuiſtis, hoc autem veſtre iuvenili etati aſcribitur potius, quam vobis, ecce annus ſecundus regni veſtri incipit hodie, unde ex fide, qua aſtringor gratie veſtre, ſupplico, tota mente paterne conſuetudinis mores recolligite, prava conſorcia fugite, Deum pre oculis habete, ſic vobis multiplicabuntur anni in ſenecta uberi, & gaudium obtinebunt ex hoc ſubiecti vobis populi univerſi; huius autem exhortationis monita Rex mente ſuſcepit grata, & ex illa hora ſerioſior apparuit, & melius ea, que illicita fuerant, devitavit, hoc enim nobis retulit Regis familia, que frequenter ſtetit in eius preſencia. Non dubium autem, quin omnia ennormia correxiſſet, ſi diucius vixiſſet. Ipſe etiam, quia ſuper regnum *Ungarie* coronatus fuerat, ſecumque in *Bohemiam* ſacroſanctam coronam regni *Ungarie* deportaverat, nec illuc bono modo reverері (*f*) poterat, nec volebat, tandem igitur coronam cum pluribus aliis inſignis regni *Ungarie Ottoni* Duci *Bavarie*, qui de proſapia etiam Regum *Ungarie* proceſſerat, voluntarie reſignabat, omnique ſuo iuri regio, quod deinceps habere poſſat in *Ungaria*, eidem coram pluribus Principibus & nobilibus in *Brunna* legaliter reſignabat. Ipſe namque Otto Dux *Bavarie* anno Domini M.CCC.VI. menſe aprili aſſumptis ſibi corona aliisque faſcibus regalibus *Ungariam* intravit, ibique poſtea in regem *Ungarie* coronatus fuit. Subortis tamen inibi variis adverſitatibus anno tertio regni ſui de partibus *Ungarie* latenter effugit primo in *Bohemiam*, demum in *Bavariam*, longam barbam habens more *Ungarico*, rediit, ſed interveniente mortis articulo ulterius illuc minime reverſus fuit. Deportabat autem ſecum de Ungaria ſacram coronam in *Bavariam*, quam apud ſe, uſque ad ipſius obitum, ut dicebatur, habuit reſervatam. *Si regis nomen Dux acquirit, tamen omen — Perdit, forte bona caret Ungaria, namque corona.* Interea Dux *Lokethco* (*g*) plurima mala in preiudicium huius Regis iuvenis *Bohemie* perpetravit, ad cuius edomandam proterviam, Baronum conſilio fretus ſuorum, generalem expeditionem in omnibus finibus *Bohemie* proclamari Rex

(*e*) Ita vox hæc, prima ſyllaba *pro* contracta, legenda eſſet, ſed veroſimilius errore ſcribæ minus recte ſyncopata eſt, legendaque *prelibatis*, aut ſimilis quæcunque. (*f*) Lege: *reverti*. (*g*) Poloniarum Dux.

Rex precepit verſus *Cracoviam* dirigendam; Huius itaque expeditionis preconium, tanquam dire tempeſtatis & calamitatis venture preambulum, ſtatim cum inſonuit, & maxime cum invaluit, conturbabat populum univerſum. Porro congregata maxima bellatorum multitudine, ut in *Cracoviam* properet, iter Rex arripit, ſed in ipſo tranſitu pauperes ac bona eccleſiaſtica exercitus multum leſit, cum enim *Wenceslaus* Rex in *Olomuncz* civitatem perveniſſet, ac in Domo Decani majoris Eccleſie maneret, flebile auſpicium, ac fatum lamentabile inchoati proceſſum itineris proh dolor impedivit; Ipſe namque *Wenceslaus* adhuc adoleſcentulus *Bohemie* Rex & heres legitimus & noviſſimus, ſpes unica gentis *Bohemice*, oculus, omni cura fovendus, flos ille purpureus, floſculus, inquam, deſiderabilis & amabilis valde, ſucciditur, aruit, corruit & deficit. Ipſe namque Rex decus patrie, conſolatio genti ſola relicta, lumen & radix *Bohemie* letalibus percuſſus vulneribus interiit, & deceſſit: Cum enim eſtivo tempore, ad refrigerandum ſe, ſolus eſſet in pallacio camiſea ſolum indutus & pallio, quidam non homo utique cenſendus, ſed potius Sathane ſocius, auctor ſceleris, hoſtis nature, fex & fetor omnis malicie, ad iuvenem minime inſidias ſuſpicantem acceſſit, ac ipſum, opportunitatem habens, tribus letalibus vulneribus ſauciavit, & aufugit. Miramur tamen omnes, quod tam immenſi flagitii perpetrator adhuc uſque hodie, quis pro certo fuerit, ignoratur. Miles tamen quidam dictus *Cunradus de Bolenſtein* natione *Thuringus* cultellum ſanquinolentum in manu baiulans de pallacio proſilire, & currere viſus fuit, qui per illos, qui foris fuerunt, ſtatim rapitur, & ut occiſor Regis, antequam loqueretur verba aliqua, occiditur, (*b*) ſive ille ſive alius reus ſit, neſcio, Deus ſcit, (*i*) hoc autem ſcio, & notum eſt omni populo, quod illius iuvenis Regis ruina innumerabilium malorum tribuit incrementa. O quantam caliginem mentibus humanis obiecit hec inopinata infelicitas! o quam fragilibus fundamentis ſubnixa perſtitit *Bohemie* totius proſperitas! complorandus es nobis diucius Rex tenerrime, decor iuventutis floride, & maxime lugendus, eo quod non inter micantes hoſtium gladios confragoſo certamine, ſed inter tuos penates, ac in gremio tuorum concuſſus de faſtigio tue glorie tam crudeliter, quam terribiliter corruiſti. Magnum ſiquidem cautele exemplum Principibus reliqui-

(*b*) Franciſcus c. 18. p. 33. addit, *qui quidem peſſimus homicida in partes fuit dimembratus, & a canibus devoratus.* (*i*) Compilator chronici Spinex Coronæ de ſuo videtur ſequentia adjeciſſe: *Dicitur autem, quod quidam Baro, videlicet de Lyppa culpabilis ſit, iſtud patet ex hoc, quia vexillum perforatum duxit.*

liquisti, sed pauperibus miseriam per tuum interitum ingessisti. Fama itaque lugubris, mortem Regis indicans, latius se protinus diffudit, ex qua dolor universum populum vehemens apprehendit, audiuntur igitur statim in omnibus regni *Bohemie* partibus tortiones (*k*) pauperum, traditiones, & exactiones, vexationes eorum, & inexplicabilia genera malorum. Vidimus etiam non sine gemitu cordis pauperibus ubique violencias inferri per maliciam & potenciam tyranorum, ac bona occupari indebite tam religiosorum quam secularium clericorum, singula vero gravamina scribere, ac crudelitatis exempla, que mors ista intulit immatura, tempus non patitur, manus lassatur. O quanta irrecuperabilia pericula suscepit ex hac morte *Aula regia* sola! ipse enim Rex ex curiositate puerili & ex delectatione, quam naturaliter ex rebus preciosis habuit, antequam ad expeditionem procederet, crucem nostram auream, quam pater suus *Aule regie* contulerat, nobilissimum ornatum Ecclesie sibi concedi rogavit, que omnia secum nihil mali suspicans in *Moraviam* transportavit, cum autem tam repente occisus fuisset, hec omnia cum aliis clenodiis regalibus manus diripiens rapuit, & distraxit, de illo siquidem ornatu domus *Aule regie* adhuc plus quam XX partes pretiosissime perdite sunt usque hodie, crucem vero auream pro CCC. marcis apud Nicolaum *Sturmonis* in *Praga* redemimus absque ditissimo suo pede, ille enim pes crucis licet preciosus sit, tamen perditus est, utinam hiis tantum malis *Aula regia* succubuisset. Venit directe tunc interempto Rege de *Olomuncz Heinmanus* dictus *de Duba* vir potens, verbo & opere dolosus, & civitatem nostram *Landescronam* occupavit, & se de omnibus bonis ac hereditatibus circumiacentibus per biennium intromisit, ipsamque contra Deum & iustitiam retinuit, singulosque proventus suis usibus applicavit; quam magnam autem interim paupertatis penuriam sustinuerit in *Aula regia* anxiatus conventus, scit Deus, & nos ipsi cognoscimus, qui vivimus & adhuc residui sumus, qui & talia experti fuimus, anno autem tercio vexationem redimere cupientes, mille marcis (*l*) gravis ponderis predicto Baroni, ut nostra nobis redderet, dedimus, deficiente enim iustitia modo alio ab ipsius avaris manibus bona illa evellere nequaquam potuimus. Mala omnia, que ex occasu istius Regis iuvenis evenerunt *Aule regie*, diffusum esset dicere, vel scribere. *Per morsum mortis Regum generatio fortis - - Sic est devicta, stirps mascula nulla*

(*k*) Ita hanc vocem servavit etiam Chronicon Spinex Coronæ. Id est: vexationes, pressuras. (*l*) Lege: *marcas*.

nulla relicta, -- Feminei ſexus manſit tantumodo nexus, (*m*) -- *Hinc meſtum tema dic gens orbata bohema: -- En nunc conſtrictus iacet hic Rex a nece victus, -- Heu naturalis ſit nunquam Rex tibi talis. -- Regnum iure gemis, quod regibus ecce Bohemis -- Septem* (*n*) *privaris, & ſic miſere viduaris. -- Eſt factum triſte Rex ſeptimus ultimus iſte, -- In quo natura* (*o*) *cuncta populo placitura -- Sic eſt deleta, gemitu gens tota repleta. -- Sponſo ſponſa caret, de quo nunc nubilis aret -- Terra Bohemorum paciens augmenta malorum.* Occiſus eſt autem iſte glorioſus Rex *Ungarie Bohemie*, & *Polonie* anno Domini M. CCC. VI. pridie Nonas *Auguſti*, etatis ſue anno XVIII. cuius anima in requie eterna, & ſede ſuperna cum angelicis civibus feliciter requieſcat. Sepultus eſt autem in Eccleſia maiori ante ſummum altare in *Olomuncz*, nulli autem dubium quin ipſe in *Aula regia* ſepultus fuiſſet, ſi poſt ſuſcepta vulnera aliquid loqui & ſepulturam eligere potuiſſet, ſepe enim dixerat, quod nusquam vellet niſi in *Aula regia* ſepeliri.

Qualiter Rudolfus Dux Auſtrie filius Alberti Regis Romanorum electus fuerit in Regem Bohemorum. Anno Domini M. CCC. VI.

Capitulum LXXXV.

Extincto generoſo ſemine maſculini generis illuſtrium Regum *Bohemie* inde regnum naturali Domino orbatum ſibi Regem alterum aliunde heu! cogitur mendicare, (*p*) quamvis paulo ante fulgens in clara gloria exterorum etiam regnorum gubernacula ſibi conſueverat, vendicare. O quam pernicioſa mutatio & deſolacio lacrimoſa! o quam ſubito fragilibus fundamentis ſubnixum quodlibet dignitatis faſtigium corruit in hoc mundo! Occiſo itaque *Wenceslao* ſeptimo Rege *Bohemie* in juventutis ſue flore facta eſt tam Baronum, Nobilium, quam civium pro eligendo Rege altero ad octavam *Aſſumptionis* generalis convocatio, in quo termino diſſentientibus votis & affectibus diſparibus impedita fuit concordia electionis. Quidam enim inter Electores in *Rudolfum* Ducem *Auſtrie*

(*m*) Hic jam habeant poſteriores noſtri hiſtorici luculentum teſtimonium poſt cædem Wenceslai III. ex *maſcula ſtirpe* Przimislea nullum prorſus relictum fuiſſe heredem, quem profecto Bohemi vel ab aratro rurſum præ alienigena ad regnum vocaſſent. Omnes igitur illas Rizembergiorum, Schwihoſiorum &c. &c. familias illuſtres noſtras nonniſi Theobaldorum linea muliebri deſcendiſſe. (*n*) Wenceslaus iſte ſeptimus erat numero Rex *naturalis*, ut author vocat, Przemyslea ſtirpe ſatus, quem poſtea conſecuti alienigenæ. (*o*) Id eſt ſanguis Przimislеæ ſtirpis. (*p*) Repetit author hic, quod antea verſibus dixerat de Przemislea virili ſtirpe exſtincta.

ſtrie filium *Alberti* Regis *Romanorum*, alii in *Heinricum* Ducem *Corinthie*, qui tunc perſonaliter affuit, vota ſua dirigunt, major tamen pars hominum, ſed non ſanior, *Heinricum* Ducem *Corinthie*, eo quod ſeniorem regni haberet filiam in conjugio, pro Rege ſibi poſtulat, & eligit, quia neſcit gens ſtulta, quid poſtulat, & qualis ſit, quem eligit ignorat, inſtrumenta producuntur pro ipſo imperialia: ut ſi quis regum *Bohemie* ſine maſculina progenie diſcederet, ex hac vita, filia eodem jure in regno, quo & filius, gaudere debeat, ne mortis aliquando rapacitas filum generationis regie interrumpat, vulgaris itaque favor clamorem excitat, & *Heinricum* Ducem *Korinthie* Regem fieri *Bohemie* votis optat. Saniorum, & ſeniorum tamen conſilium popularis clamoris tumultibus aures non accomodat, ſed aliud, quod tunc videbatur utilius, facere cogitabat. (*q*) Porro *Albertus Romanorum* Rex audiens, quod *Wenceslaus* Rex *Bohemie* filius ſororis ſue mortuus eſſet, congregato exercitu ad terram *Bohemie* ſe applicat, & quod *Rudolfus* filius ſuus Dux *Auſtrie* eligi in Regem debeat, affirmat, atque ad hoc procurandum per ſolempnes nuncios elaborat. Eodem modo idem *Rudolfus* Dux *Auſtrie*, patris ſuſcepta legatione, cum armatis regno *Bohemie* approquinguat. Venit itaque *Albertus* Rex ab occidente, filius ab oriente, ille circa civitatem *Lunam*, iſte circa *Yglaviam* ſua fixit tentoria, & concordes in propoſito cum omni diligentia ambo laborant pro regno. Scientes itaque quidam de Baronibus, quam civibus, quod pater eſſet prepotens & filius ſuus Dux *Auſtrie* ſapiens & iuſtus, ipſum *Rudolfum* Ducem *Auſtrie* in Regem eligunt *Bohemie*, videns autem hec Dux *Chorinthie*, quia non proficeret, latenter de *Praga* vna cum Domina *Anna* uxore ſua aufugit, & per *Bavariam* tranſiens in terram ſuam, unde venerat, reverſus eſt, & quia habere in ſe conditiones, que regibus expediunt, putabatur, vulgus ex ipſius fuga communiter turbatur, generoſa etiam virgo *Elizabeth* filia Regis *Wenceslai* propter receſſum ſororii, & ſororis ſue ex plena fide cepit tantum gemere, & flere, quod videre erat miſerabile, quia a nullo hominum conſolacionem volebat recipere. Ex toto namque deſiderio libenter vidiſſet, quod *Heinricus* Dux *Chorinthie* una cum ſorore regnum obtinuiſſet; hoc tunc bonum, & utile ſibi, & regno iudicavit; ſed poſtea contrarium, ſicut & ceteri, experta fuit. Igitur *Rudolfus* in Regem *Bohemie* electus civitates ac munitiones quasdam

(*q*) Superiora omnia hujus capitis hucusque prætermiſit Franciſcus c. ſuo 19. p. 33. quæ profecto noſſe ad hiſtoriam patriam ſpectabat, poſteriora vero pene ipſis verbis authoris noſtri narrat, ſed potiſſimum truncata.

dam Baronibus aliquibus contulit, ac civibus donaria distribuit, sicut ante electionem suam unicuique promiserat, sic tunc dedit; nonnulli enim tam de nobilibus quam civibus fuerunt, qui ipsum *Rudolfum* timoris & muneris intuitu, licet esset ad regnandum ydoneus, elegerunt. Demum iste *Rudolphus* una cum patre suo circa festum *Nativitatis* beate Virginis *Pragam* intravit, dominam etiam *Elizabeth* relictam Domini *Wenceslai* senioris in matrimonio sibi copulavit, sicut ante, quam eligeretur, foverat. (r) Princeps siquidem mox iste in regni sui principio communibus insistebat profectibus, erat enim veraciter homo variis virtutum ac gratiarum dotibus insignitus, incepit itaque statim solutionem debitorum, que post se antecessores sui Reges *Bohemie* reliquerant intendere, & de vrbara fisco regis solvere creditoribus septimanis singulis marcas mille, hanc solucionem continuavit usque ad mortem. Vinum, bladum, oleum, & cetera omnia usui & Curie regali aptari, necessaria sibi aportari fecit de *Austria*, ita quod regalis sua familia in omnibus deliciis staret, & necessariis opulente habundaret. Tante autem providencie quorundam *Pragensium* civium insipiencia invidebat, & in spiritu blasphemie ipsum Principem sepius *mercium provisorem* nominabat; non enim erat eis datum desuper, ut tunc freti fuissent bonis presentibus, & previdissent futuram ipsius ruinam, a malis eis supervenientibus; nobiles etiam quidam de regno, videlicet *Bavarus* de *Straconicz Wilhelmus Lepus*, *Hogerius*, ac plures alii de *Pilsna Rudolfo* Regi se publice opponebant, ac *Heinrico* Duci *Chorinthie*, qui fugerat, adherebant, unde ex hoc regno dampna plurima inferebant. Rex autem iste verus iusticie & pacis zelator (s) horum nobilium contumelias nequaquam dissimulat, sed ipsa estate exercitum congregat, & nobiles illos impugnat viriliter, & expugnat. Nequaquam autem huius Regis potencie vires Baronum illorum resistere valebant, sed aliqui dimissis municionibus, in quibus fiduciam habuerant, a facie Regis multocies fugiebant. Tandem cum *Bavarum de Straconicz* graciam Regis querere cogens potentia impulisset; aliorum etiam protervia per Regem edomita fuisset, ipsum Regem gravis infirmitas occupavit, unde cum prope civitatem

Horan-

(r) Lege: *Voverat.* (s) Contra Franciscus Rudolphum hunc atro carbone notat, verosimillime quod Johannes Episcopus Pragensis Henrici Carinthii partes tuitus fuerit. Ita vero ille c. 19. p. 33. *qui quidem* (Rudolphus) *Rex multas injurias Venerabili in Christo Patri Domino Johanni quarto Dei gratia episcopo Pragensi XXVII. intulit, & genti Boemice multa incommoda fecit & varias oppressiones, & sicut Rex Wenceslaus fuit gentis Boemice zelator, sic iste fuvus persecutor.*

Horannicz (*t*) iaceret cum exercitu, ipsam civitatem intravit ibidem lanqwens lecto decubuit; videns autem *Rudolfus* Rex quia lanqworis sui molestia ingrandesceret, & quod in *Pragam* venire forsitan non valeret, nunccios suos misit, & ad se Dominos *Heinricum Scedlicensem* & *Curradum Aule regie* abbates, quos singulari amore dilexerat, evocavit, intendebat enim coram eis testamentum sollempne facere, & aliqua pietatis opera, que dudum in corde suo disposuerat, ut post, & cum istis abbatibus contulerat, ad effectum perducere, ut divinam graciam possit facilius impetrare, cum autem predicti abbates ad Regem venissent, cum ipso verba quoque perpauca locuti fuissent, eodem die non diu post adventum eorum Rex in viribus deficiens ad extremam horam perveniens spiritum Deo tradidit, ac feliciter in Domino obdormivit. (*u*) Mortuus est igitur anno M. CCCVII. V. Nonas *Julii* primo anno regni sui; Nullum heredem superstitem reliquit, sed sine liberis decessit, non plene namque uxorem suam anno vno habuerat, tempore scilicet illo, quo regnaverat. Sane quia *Elizabeth* coniugi sue prius *Wenceslaus* Rex XX. milia marcarum legaverat, ipse similiter XX. milia marcarum nomine testamenti assignavit, pro quibus XL. millibus predicta domina *Elizabeth* civitates has, *Grecz*, *Mutam*, *Crudim* cum quibusdam aliis, pignoris titulo possidet. (*x*) Sepultus est autem in *Praga* in medio ecclesie Kathedralis, terreque commendatus per manus domini *Chunradi* abbatis *Aule regie* tunc exequias peragentis. (*y*) Eodem anno facta est in *Bohemia* & in *Moravia*, & confinibus earum propter defectum pluvie ariditas magna terre, cuius causa perierunt universa semina tam hyemalia quam estivalia, arbores tam domestice, quam sylvestres perierunt, & in fructibus defecerunt, tam amara fames invaluerat, quod sibi de herbis terre variis, nature humane inconsuetis, extrema pauperum necessitas ac mortalis egestas, vtcunque poterat, alimoniam favebat.

Qua-

(*t*) Emendatius Franciscus: *Horazdieyowicz*. (*u*) Peculiaria quædam ab auctore nostro prætermissa isthic intertexuit Franciscus, clauditque: *Et idem Rex Rudolphus capus sancte Margarete Virginis, & alia multa clenodia & scunaria* (lege sanctuaria) *ab ecclesia Pragensi alienavit, propter quod Deus justus Judex dies ejus abbreviavit.* c. l. (*x*) Compilator Spineo-Coronensis de altera Elisabetha addit: *Dominam vero Elisabeth, que prius Fiola vocabatur, filia Ducis de Thessyn, relictam Wencelai Regis Bohemie Dominus Petrus de Rosemberg annuente Rege Johanne sibi matrimoniali fœdere copulavit. Per has nuptias Petrus de Rosemberg Regi arctius astringitur, & a cognatione Henrici de Lyppa, cujus filiam, que sibi annulo desponsationis desponsata fuit, repudiavit, & contempsit propter diutinam captivitatem Henrici ejusdem.* (*y*) Ex his confirmatur Joannem Episcopum Pragensem adversatum fuisse Rudolpho, qui ne quidem exequias in sua Cathedrali Ecclesia ipse peregit.

Qualiter Heinricus Dux Chorinthie mortuo Rudolfo Rege reversus sit in Bohemiam anno Domini M. CCC. VII.

Capitulum LXXXVI.

Mortuo ſereniſſimo Principe Domino *Rudolfo* Rege *Bohemie*, non tamen de ſtirpe Regum *Bohemie* genito, & minime Regum diademate coronato, facta fuit leticia magna in ſtulto populo, & in vulgo, tantum namque a propria malicia, ac ſceleris caligine mentes quorundam hominum excecate fuerant, quod ad iſtum *Rudolfum* Principem pacificum dilectionem habere non poterant, ſed tantum, ut redeat *Heinricus* Dux *Chorinthie*, affectibus, ac precibus poſtulant, & exorant, plerumque enim Dominus taliter diſponit, ac fieri permittit, ut flagellandus pro ſuis exceſſibus populus, id quod ſibi obeſſe debeat, minime precognoſcat. Mox igitur, ut mortuus fuerat *Rudolfus*, a pluribus regni Baronibus, ac civibus nuncciorum turba ad *Heinricum* Ducem *Chorinthie* mittitur, & ut feſtinanter in *Bohemiam* redeat, invitatur. Cum audiſſet autem *Albertus* Romanorum Rex, quod *Rudolfus* filius ſuus mortuus eſt, doluit, ut debebat, ſed tamen ut *Fridericum* filium ſuum Ducem *Auſtrie* ad regnum promoveat *Bohemie*, verſus *Bohemiam* cum armatis ſuum iter dirigere feſtinabat. Interim tamen in *Praga* Barones, ac cives varia pro eligendo Rege alio celebrant conſilia, ſed inter ipſos eſt ſententia electionis variata. *Thobias* vero Marſchalcus regni *Bohemie* vir utique preditus magna ſapiencia, eloquencia, nobilitate, ac potencia, & ſui conſanquinei cum *Wolframo* cive *Pragenſi* ac cum quibusdam aliis tam Baronibus, quam civibus Duci *Friderico* de regno favebant, & dicebant: heu quia naturalibus ramis Regum noſtrorum depredati ſumus, nunc talem ſuper nos Regem conſtituere debemus, ſub quo tranquillius vivere poſſumus. Ecce proh dolor! regnum noſtrum ad imperium devolutum eſt: unde ſi nos ad imperium non convertimus, mala perpetuo ab imperio ſuſtinebimus. Quis autem tam potens eſt inter Principes, qui contra Principem Imperii, & contra ſuum ſtimulum valeat diucius calcitrare? ſi igitur iſtum Ducem *Chorinthie* habebimus pro Rege, nunquam ceſſabit Imperium nos & terram noſtram ſevis ac longevis conflictibus impugnare. Regis igitur *Romanorum* filium poſtulabimus, ipſique puellam heredem noſtram ex *Papali* diſpenſacione & gracia copulabimus, ac in pace ſtabimus; diſplicuit ſermo huiuscemodi in oculis aliorum multorum, qui ſolum ad *Heinricum* Ducem *Chorinthie* dirigunt ſuum votum, una igitur die cum in domo Epiſcopi in *Praga* maiores

natu omnes pariter pro habendo colloquio & consilio convenissent, ecce *Ulmannus* dictus de *Lewchtenberg*, *Heimannus* dictus *Crussina* cum aliis armata manu ad conclave intraverunt, & in latere Domini *Johannis Pragensis* Episcopi predictum Baronem *Thobiam* de *Becbin* (z) in ore gladii in instanti propter favorem & promotionem Ducis *Chorintie* occiderunt, non diu autem postea pro eadem causa cives *Pragenses Nicolaus* scilicet *Thusinmarc* cum quibusdam aliis honestissimum virum *Hiltmarum Fridiugeri* circa ecclesiam beati *Jacobi Minorum* Fratrum in *Praga* similiter mactaverunt. Sic itaque in malum totius regni & patrie pars *Heinrici* Ducis *Chorinthie* prevaluit, & exultantibus pluribus nomen Regis *Bohemie* obtinuit anno Domini M. CCC. VII. Mense *Augusto*. Audiens autem Rex *Albertus Romanorum*, quia Ducem *Chorinthie*, excommunicationis vinculo annis pluribus innodatum, in preiudicium sacri Imperii *Bohemi* aliqui elegissent, acrius (*a*) contra Regem novum, quam regnum eius animus provocatus est, vnde cum *Friderico* Duce *Austrie* suo filio convenit, & mala quecunque facere potuit, regno fecit. Ipse namque cum exercitu inter montem *Chuthnam* & *Coloniam* (*b*) sua tentoria collocavit, & exinde civitatem *Coloniam* igne ferro, & machinis hostiliter impugnavit, omnia quoque bona, que in circuitu sita fuerant, exercitus devastavit. *Heinricus* vero de *Lippa* & *Johannes* de *Wartemberg* exercitui Regis Romani viriliter resisterunt, (*c*) plurima dampna intulerunt, & quia mons (*d*) cum *Colonia* per hostes expugnatus & captus non fuerat, renitentes interius defenderunt. Domina vero *Elizabeth* relicta *Rudolfi* Regis (*e*) interim in *Praga* fuit, & quia *Alberto* Regi favit, aliqua opprobria & molestias aperte *Chorinthiani* sustinuit, unde ne lederetur gravius, latenter cum una ancilla, filiam suam *Agnetam* in brachiis baiulans, de Praga aufugit, cui *Fridericus* Dux *Austrie*, ut prius secrete condictum (*f*) fuerat, occurrens, circa *Sderas* ipsam ad castra sua perduxit; similiter *Wolframus* & *Peregrinus* dictus *Pusso* cum pluribus aliis, qui Regi *Alberto* adherebant, de civitate *Pragensi* a facie *Chorinthiani* & suorum complicum fugiebant. Videns autem Rex *Albertus* quia hyemis tempus instaret, & quod ad pugnam non usquequaque dispositus intrasset *Bohemiam*, in civitatibus, scilicet *Grecz*, *Mutha*, *Policzca* & in *Crudim*, ac in aliis civitatibus, sibi adherentibus, quosdam ex

(z) Franciscus, qui summo compendio hæc narrat *Chob de Pechina* perperam vocat. (*a*) Supple: *eam*. (*b*) Civitatem Regiam. (*c*) Lege: *restiterunt*. (*d*) Scilicet *Chutna*. (*e*) Passim *de Grecz* dicta. (*f*) Hic parvus hiatus est, verosimillime desiderantur voces: *inter eos*.

ex *Suevia*, quam de *Austria* viros bellicosos reliquit in presidio, ut cum adversariis certarent in prelio, ipse enim cum filio suo *Friderico* Duce *Austrie* versus *Austriam* profectus est; cogitaverat autem, & pacto firmaverat Rex *Albertus* estatis future tempore in manu forti & in multitudine populi in *Bohemiam* redire, ipsamque sibi totaliter subiicere, adversantes conterere, & pacem sibi consentientibus procurare. Sed homo cogitat, Deus vero qui in celis est, cuius iudicia abyssus multa, quod sibi placitum est, disponit, & ordinat, puta namque, quod propter peccata populi nondum furor domini aversus fuerit de *Bohemia*, ut pax deberet esse in ea, unde adhuc manus Domini stetit extenta, nec utique *Albertus* Rex ille fuit, per quem Dominus pacem in *Bohemia* voluerit ordinari, sed hoc alteri disposuerat reservari, ipse namque *Albertus* Rex *Romanorum* statim postea in Kalendis *Maii* anno Domini M. CCC. VIII. in partibus *Swevie* in loco, ubi se tutissimum credebat, per *Johannem* filium *Rudolfi* fratris sui occisus interiit. Iste namque *Johannes*, cum esset heres *Austrie* & tantum in *Austria* sortiretur Juris, & Justicie sicut filii Regis *Alberti*, alius tamen Dominium possideret, ipseque nihil haberet, Regem suum patruum pro terra sua sepius ammonuit, & quod ammonitio fructu caruit, malo usus consilio, homicidinum facinus perpetravit, & se ipsum minime ex hoc ditavit. *Albertus* vero Rex postquam *Adolfum* antecessorem suum *Romanorum* Regem campestri prelio occiderat, & pro eo regnaverat, decimo anno regni sui per eum, qui secum dulces capiebat, (g) nihil mali suspicans occisus; hii vero qui per *Albertum* Regem in regno *Bohemie* in presidiis relicti fuerant, prestolantes Domini sui festivum reditum, animosiores facti multa prelia commiserunt, & quia varii eventus belli sunt, vicissim nunc quidem triumphum, nunc periculum, nunc victoriam, modo ignominiam a terre indigenis susceperant. Nullus quidem dubitat, quin, amissa victoria, omnes illi exteri caruerunt gloria, quando circa *Mutham* campestri conflictu succubuerunt, & omnes, quasi aves capte (h) aucupe, per *Bohemorum* potentiam detenti fuerunt. Cum igitur de morte domini sui *Alberti* Regis rumor flebilis ad eos pervenisset, tandem intervenientibus quibusdam tractatibus de munitionibus, quas occupaverant, descendentes, ad propria reversi sunt. Audiens autem *Heinricus* Rex *Bohemie*, quia *Albertus Romanorum* Rex occisus est, gavisus est gaudio magno valde, putabat namque, quod ex illius ruina roborari fortius deberet in *Bohemia*, similiter vulgus & populus flagellandus vberrime exultabat, quia se sub

(g) Supple: cibos aut simile. (h) Supple: ab.

Chorinthiano Principe ſecurum & felicem fieri iudicabat. Non ſic impii, non ſic, heu! ſed tanquam pulvis, quem proicit ventus a facie terre, pax fit, & ſalus excluditur per hoſtiles impetus ab incolis patrie univerſe. Sub iſtius *Chorinthiani* regimine ſtatus vileſcit *Bohemie*, ſurgunt impii, cadunt innocentes & recti, regnat violentia, dominatur iniquitas, iudicium & iuſticia exulat a patria, ſpoliantur ecclesie, calcantur monaſteria, bona ipſis auferuntur temporalia, voluntas omnibus habetur pro lege, crebreſcunt ſpolia, viduarum, orphanorum clamoribus nulla adhibentur remedia, luget clerus, ululat quelibet regio, quoniam multiplicata ſunt mala in regno *Bohemie*, iſta enim tribus annis, quibus idem *Heinricus* regnavit in *Bohemia*, quaſſatio non ceſſavit. *(i)* Sed tociens repetitur, quod ipſa ſuum numerum certum (*k*) neſcit. Horrendum eſt enim mente concipere, horrendius dicere, & periculoſius per experienciam diſcere illa gravia pericula ac diſcrimina infinita, quibus tempore *Heinrici* Ducis *Chorinthie* tota *Bohemia* fuerat onerata. Diſpoſuerat enim Dominus per manum huius Principis *Bohemiam* non ſalvare, ſed potius plagare, ſicque factum eſt, ut omnes illi, qui pridem eiusdem Principis adventum deſideraverant, ac operoſe procuraverant, iam propter mali exuberantiam ipſius preſenciam faſtidirent. *Tunc Praga letatur, Dux Heinrich quando creatur -- In Regem, plaudit gens tota, libencius audit, -- Quod ſit Rex iſte, putat ex hoc, quod ſibi triſte -- Nullum ſuccreſcat, ſed gaudia ſola capeſcat, -- Hinc fit exultans plebs iſta, canitque reſultans. -- Omnes letari querunt, ſurgunt epulari, -- Et per plateas longas duxere coreas, -- Pelliſices ac carniſices* (*l*) *carmen cecinere -- Caupones ac piſtores hylaresque fuere, -- Vendens atque pira, vel poma peneſtica* (*m*) *mira -- Gaudia geſtabat, ſe felicem reputabat; -- Ipſaque ſtultizat, licet inveterata coriſat, -- Iſte melodizat, alius cythara cytharizat, -- Tympana pulſabat hic, ille lyra reſonabat: -- Quod novus eſt factus Rex, hiis placet omnibus actus. -- Heu neſcierunt mala, que ventura fuerunt -- Ipſis, & toti regno. Modo ſunt bene noti -- Caſus perverſe fortune, namque ſuper ſe -- Terra Bohemorum fert pondera magna malorum, -- Que non ſenſiſſet, iſtum ſi non habuiſſet -- Regem, quem primo dilexit, & odit in ymo.* (*n*) *-- Nam ſub eo rapiunt plures, homicidia fiunt, -- Lis creſcit, pax decreſcit, ius omne tepeſcit, -- Agri deſerti remanent, paucique reperti -- Sunt in eis fructus, quod non creſcit, ubi luctus.* (*o*) *-- In tota terra tunc pullulat undique gwerra, Que tunc ſaltabat,*

(*i*) Hæc totidem pene verbis exſcripſit Franciſcus. (*k*) Supple: *malorum*. (*l*) Id eſt laniones. (*m*) Pomorum ſpecies. (*n*) Id eſt: poſtremum. (*o*) Scilicet: *eſt*.

bat, ſtat, modo que reſonabat, - - Nunc ſilet antiqua, (p) cum lege fruatur iniqua. - - Do tibi pauca bona, cornuta Chorinthia dona, - - Pro tali Rege, (q) quem ſic mittis ſine lege. - - Dux tuus, ut recolis, fuerat Comes, atque Tyrolis, - - Sed nunc ut Rex ſit, propriis de partibus exit, - - Et ſic mutavit loca, ſed nunquam variavit - - Ipſe ſuam mentem, tenet hanc velut ante ſcientem, - - Sicut complete dinumerant verba Poete, qui dixit: *Celum non animum mutat, qui trans mare currit.* Reliqua autem geſtorum eius, & qualiter ſub ipſo *Heinrico* Duce *Corinthie* regnum *Bohemie* fere ad ultimum exterminium pervenerit, & qualiter Domina *Anna* uxor eius anno Domini M. CCC. XIII. ſine liberis in *Chorinthia* mortua fuerit, in ſubſequentibus capitulis plenius, & diffuſius declaratur.

Qualiter Heinricus de Lippa cum aliis Baronibus in Scedlicz captus fuerit per montanos anno Domini M. CCC. IX.

Capitulum LXXXVII.

Aſperius nichil eſt humili, dum ſurgit in altum, - - Sed brevius nichil eſt, quoniam patitur cito ſaltum, (r) - - Et redit in nichilum feſtinus honor, quia filum - - Non protelatur elati, (s) ſed breviatur. - - Nam rota fortune variatur in ordine lune. - - Hoc montanorum tibi turgida mens aliquorum - - Demonſtrat clare, per quos potes iſta probare. Fuerat namque in monte *Kuthnenſi* generatio lata *Ruthardorum* a *Ruthardo* quodam montano ducens originem, de qua cognacione nonnulli, quos nominare valerem, ſi vellem, deſcendentes, ſue conditionis inmemores, montanorum ac civium metas faſtuoſis moribus tranſcendentes, ſe non minores reputant, quam Barones, hii enim quia ſuper ſe habebant *Heinricum* Ducem *Chorinthie* Regem, cuius tamen legem & mandatum deſpiciunt, protervire more ranarum in fluvio ſub Rege tygillo (t) laſcivientibus animis inceperunt, & quia affluebant divicie, non mediocriter faſtuoſus animus, timoris neſcius, ſed mundani honoris avidus incipit in ſui perniciem inſanire. Unde iſti cum ſuis complicibus elegerunt phariſaicum concilium, & dicebant; Regem, quem habemus, minime timemus, & ſi nobiles quidam regni non obſiſterent, omne lucrum in montibus noſtris uſibus applicaremus; unde ſi tales Barones noſtris vinculis manciparemus omnes minere proventus eo liberius, quo lucroſius

quaſi

(p) Id eſt: vetula, anus. (q) Idiotiſmus illuſorius. (r) Id eſt caſum. (s) Superbi. (t) trunco, ligneo, vox ex *ligno* derivata.

quasi hereditate perpetua cum nostris liberis possideremus. Huic autem consilio *Peregrinus Pusso*, *Jacobus filius Wolflini*, *Nicolaus Thusimmark* cives *Pragenses* assensum & inventionis medium prebuerunt, & quid ex hoc evenire valeat, tumoris obtenebrati caligine, nullatenus presciverunt. Sequebantur enim vehementem mentis impetum, principium precogitant non finem, & quia ad pauca respicientes non solum faciliter ennunciant, sed etiam facilius facere quamlibet nephariam rem acceptant: ecce anno Domini M.CCC.IX. mense *Marcio Peregrinus Pusso*, *Nicolaus*, *Cunradus*, *Albertus* filius *Ruthardi* in multitudine magna armati populi de monte *Cutlmensi* hora prima diei descendunt, monasterium *Seedlicense* contumaciter ingressi sunt, ibidem in domo hospitum *Heinricum* de *Lyppa* regni *Bohemie* Camerarium, *Johannem* de *Wartinberk*, & *Johannem Clingenberk* de *Swevia* virum strenuum adhuc dormientes ceperunt, & *Johannem* iudicem de monte *Cutbnensi* occiderunt, ipsosque Barones, quos ceperant, protinus ad castrum *Ludicz* deduxerunt, magnam quoque violenciam in die illo montani in *Sedlicensi* monasterio peregerunt, hostia (*u*) fregerunt, & hinc inde *Wolframum* civem *Pragensem*, ac alios, quos oderant, quesiverunt; Huius rei testis sum, quia ego ipse vidi non sine dolore talem impetum, eodem die *Jacobus* civis *Pragensis*, *Nicolaus Thusimmark* cum suis complicibus Dominum *Petrum* regni *Bohemie* Cancellarium, *Reynmundum* de *Leuchtinburk*, *Heynmanum* filium *Heynmani* de *Duba* in *Praga* captiuarunt, & compedibus vinxerunt; sic itaque cives & *Montani* exultant sicut victores capta preda, in altum extollunt superbie cornua, sed nesciunt quia latet anguis in herba. Non longe enim postea ex subtilis seminario consilii, *Montani* ac *Pragenses* cives dissentire ac discordare incipiunt, tractatusque varii interveniunt, ac illi Barones, qui captivati fuerant, liberi a vinculis fiunt. Ab illa autem hora liberationis sue *Heinricus* de *Lippa* & *Johannes* de *Wartinberk* plusquam antea gloriosi ac potentes facti sunt, illi vero, qui gloriabantur in multitudine divitiarum suarum, & in altitudine fastus sui, adeo in baratrum deiectionis ceciderunt, ita, ut non adiiciant, ut resurgant, & nunc quidem in omnem regionem dispersi sunt, sed qui manent, gloria prima carent. (*x*) *Displicet hoc bellum mibi multum, quando scabellum -- Ascendit scampnum*, (*y*) *quia nil sequitur nisi damnum, -- Quando quis civis ignobilis, aut homo quivis --* Pal-

(*u*) *Ostia.* (*x*) Mirum Franciscum tot tamque notabiles historias vix supremo labro attigisse, mireque compendio omnium istorum illustrium Virorum mentionem suppressisse. (*y*) Idiotismus Bohemicus.

Palmas extendit ad fortia, taleque prendit -- Pondus pompose, quod postea fert honorose, (z) -- Hic non miretur, si paupertate gravetur, -- Hic non miretur, baculis si percutietur, -- Hic non miretur, si post fatuus reputetur. -- Summat doctrinam, qui vult vitare ruinam, -- Ne nimis elatum cor portet, si sibi fatum -- Felix applaudit, quod se cito sors bona claudit, (a) -- Et fugit a dite. Sic forte potentia si te -- Extollit sursum, memor esto, quod cito cursum -- Omnis honor breviat, brevis atque potentia fiat. -- Nam fortuna nutat, se cottidie quoque mutat.

Epistola, quam misit, quidam Novicius comendans ordinem Cystercienseм.

Amico suo karissimo crucifero *Johanni* fratri virtutibus insignito frater *Petrus* in *Aula regia* Novicius quidquid stillat dulcius de Domino crucifixo. De statu meo queritis, & aliquid scire cupitis de ordine sanctitatis, (b) rescribere vobis nescio, cum pauper sim ingenio, tamen hoc sciatis: cum in luctantis seculi mea mens, ut avicula nubibus, veheretur, ac inundantis pelagi vite mee navicula fluctibus verteretur, considerabam limpidius, quid in hominibus diversis ageretur. Vidi quod non uno vestigio, nec tuto remigio multi procedebant, & qui sedebant in sumptuosis ratibus, ac in securitatibus vivere se dicebant, ab honoris culmine, mutato fati omine, subito labebantur, in aquis vehementibus, cunctis stupentibus, velud vasa plumbea profundius mergebantur; non tantum sublimium naves, sed humilium sic interierunt ruentes in interitum, secundum eorum meritum, mercedem receperunt, dulcibus carminibus syrenis delectati lagiam, (c) audientes procelle voraginibus caribdi sunt oblati, passagium (d) negligentes. Nullam differentiam nominis aut persone probavi, vel decentiam viri vel matrone, inopem cum divitibus, senes cum juvenibus, non curantem reges necem, cum immitibus ad se trahentem rictibus has habentem leges. (e) Sic transire omnia, velud essent sompnia, cum considerarem, sed perire, nec redire singula cum probarem, tunc decrevi, nec implevi, vitam permutare, quod me vellem regule & virtuti sedule amplius subiugare, & quod desiderium hoc erat imperfectum, inde cito serium in iocum est deiectum, huius erat ratio. Nam grandis permutatio mihi

(z) Onerose. (a) Id est: finit, finitur. (b) Scilicet Cisterciensi. (c) Quid vox hæc, totidem literis præter Syncopationem scripta, velit, nullus scio, nisi fortassis *lenocinium*, *Laidem*, aut quid simile scribenda erat. (d) Id est viam aut semitam rectam. (e) Ex his nullum sensum elicias.

hi tunc illuxit: En *Sepheri* (*f*) flante flamine ab *Auſtro* cum ſolamine mundano ſors induxit mee carnis naviçulam ad amenam inſulam, in ſàlo que iacebat, in qua cor cernebat corporis delicias, delectans amicicias cum populo contrahebat, hic napea cum floribus, fannus (*g*) cum arboribus amenis applaudebat, aures mulcebat pſalterium cum figella, hic virgo tenella in manibus corizabat, cor meum reputabat ſe eſſe ſuper ethera, *Bachus*, *Ceres* & cetera, ad corpus ordinata, pro velle ſunt oblata, & unicuique ſenſui, ut *Epycurus*, cenſui in ſuo appetitu irrefrenato ritu carnaliter conſentire, ſed hec exhorta (*h*) gravia cum ſint, ex vite ignavia cupio pertranſire, per tam magna vitia rationis iudicia penitus ſunt ſubverſa, intellectus ſcintilla ſceleris fauilla iacuit tunc ſubmerſa. Rexit famulus Dominum, Dominus famulatum, ancilla imperium regine heu oblatum. (*i*) Ex inſpirata gratia accenditur fax mentalis ſenſus, (*k*) ceſſat fallacia, redditur lex regalis. Sedet (*l*) mens & imperat, carnemque viruperat, quod ſub nephanda caligine & maculoſa rubigine animam tenuerit, ad bona prohibuerit longiſſima vetuſtate, caro ſe ad emendam (*m*) exhibet faciendam, puriſſima venuſtate conſulens, ut queratur carcer ordinis ſatis acer, ſub cuius cerimoniis, vigiliis, & jeiuniis poſſit militare, & ſe refrenare. Sic igitur fit unio corporis atque mentis, ut queratur religio vite penitentis, conveniunt cum placito cordis in pallacio conſules, advocantur virtuales potencie, ut earum ſentencie in hoc audiantur, porro hii conſiliarii inter ſe ſunt varii, nec idem ſentiebant, quidam intellectui, alii vero ſenſui conſenſum exhibebant, nam infallibilis ſcientia, ſublimis ſapiencia, agibilis prudentia, ingenia ſubtilia, mentis ſunt familia, ei tunc aſtabant, virtus ſenſitiva, que magis eſt laſciva, & quecunque talia magis ſunt carnalia; fantaſma cum memoria ſimul pro victoria corporis laborabant. In hoc conſilio fit ennumeratio ordinum diverſorum.

Ut (*n*) queratur abilis, virque affabilis, hic ordo *Minorum*,
Auguſtinus cum *Dominico* ponuntur in publico & *Crucifixorum* (*o*)
Ordo & vita ſatis exquiſita hoc non neglexit forum.
De *Benedicti* regula mentio fit ſedula & ſtatu monachorum:
Ex his vnum accipe ſenſum mens affatur,
Intra ſeſe tacite ſenſus meditatur,

De

(*f*) Zephyri. (*g*) *Fanus*, *fanlo* ſilva ſagis conſita. (*h*) Pro remorſus. (*i*) Et hic ſenſus obſcuriſſimus, fortaſſis legendum, *Domino famulatus*, *ancillæ imperium reginæ eſt oblatum.* (*k*) Legendum: *ſenſibus*. (*l*) Veroſimiliter: *ſedatur*. (*m*) Emendationem, pœnam, pœnitentiam. (*n*) Pro: *Si.* (*o*) Id eſt: Cruciferorum.

De *Francisci* fratribus reverendis primitus agebatur,
Ex hoc pensabatur, quod sunt mendici satis habundantes,
Seculi amici, in populo habitantes, dogma seminantes,
Hoc sensus considerans, ipsum desiderans proposuit immitari.
Mens tamen noluit, sed caute consuluit hoc factum prorogari.
Sic *Minores* abeunt, *Predicatores* adeunt portantes morum flores,
Currentes per climata, per sermonis dogmata spargentes odores.
Virtutibus inbuti lucent ut candela
Candelabro constituti, per hos fit medela
Anime lanqwenti, crimen perferenti omnino fit tutela.
Licet sint egentes, censum non habentes, sub nigris indumentis,
Hii tamen fovent studium, exercent hastiludium duris argumentis.
Augustiniensis habitus tunc se presentabat,
Huic dabatur aditus, hic ordo recitabat
Plurima magnalia, que quanta sint, & qualia in ordine sua bona,
Dicens Vrbes circuio, gentesque erudio, hinc magna mihi dona
Dantur, quibus me nutrio, permaneo in studio, & habeo, quid quid placet.
Lata mea hereditas, me tuetur veritas, cura omnis iacet.
Istis ordinibus, qui mendicant in vrbibus, nolui applicari,
Ne picem tractans manibus, verbis, factis, auribus inciperem sordidari.
Tunc saliit in medium *ordo militaris*
Secum ferens pretium honoris secularis
Hoc sunt *Cruciferi*, qui ut vulgares ceteri fere potiuntur
Omnibus deliciis, tamen pudiciciis plurimum innituntur.
Hunc affectare incipit & amare non desiit sensus, cum vidisset,
Quod eius tot essent glorie; & *Crucifer* essem hodie, si ratio consensisset.
Hic nigrorum affuit & alborum non defuit ordo tam preclarus.
Pro illo non petii nec mentem adhibui, cum esset mihi rarus.
Post hos accessit cominus ordo, qui est Dominus omnium aliorum,
Incipiens proponere de sui iugi onere, & vita monachorum
Cysterciensium, quorum ortum (*p*) mentium perflat ros divinus,
Sic dicens: vito seculum, & eius fallax speculum, campestribus sum vicinus
Predico parsymonias, strictas cerimonias consuevi observare,
Crapulas despicio, nam epulo cum vitio se solet onerare.
Vescor leguminibus, terrestribus seminibus, per que sto contentus.

(p) Hortum.

Ex hoc dulci gratia interius in anima fepe fum preventus,
Per tenfos mundi laqueos, per meatus aqueos, & per rubrum mare,
Per vallem exilii, me duce, folent filii mei ambulare,
Pater fum humilium, in meis ortis lilium germinat bonitatis.
Cornu fuperbum contero, femen virtutis infero, non fentes vanitatis.
Angelicis agminibus, fulgidis virginibus candore caftitatis.
Patriarcharum fetui, Apoftolorum cetui parentes in mandatis,
Et rubeis martyribus, qui totis fuis viribus pro *Chrifto* dimicare,
Lucidis confefforibus *Chriftum* bonis moribus ftudentes predicare
Heremitarum premio, omnes qui in gremio meo confervare,
Se volunt, totaliter (*q*) pugnare, moraliter promitto adequare.
Per me fcala erigitur, *Jacob*, quam confpexit,
Virtutibus conftruitur, *Job* quas dilexit.
Hoc funt paciencie, hiis fi obediencie fal apponetur,
Cum caftis operibus regnans in fideribus innixus tunc cernetur.
Calcatis criminibus fub curis multiplicibus quero aggravari,
Vt in polorum verticibus coronis triplicibus poffim laureari,
Gratuita encenia, & ea, que funt lenia confuevi deteftari,
Vt perfecta gravia, meritorum bravia poffint cumulari.
Horum verborum feries cum effet finita
In mente congeries fuit repetita,
Cum fumma diligencia & cum vehementia erat appetita
Tam preclara regula, in qua tam fedula *Chrifto* exhibentur
Jugiter fervicia, per que cuncta vicia procul amoventur,
Sed caro de hoc doluit, nec audire voluit talia ennarrari,
Querens cum *Cruciferis*, aut religiofis ceteris potius commorari,
De hoc fit contentio corpori atque menti,
Crefcit & hinc mentio turbe affedenti:
Mens carnis defiderio non vult confentire,
Caro mentis imperio fpernit obedire,
Hiis, qui verum indicet, ac inter eos iudicet, voluit invenire:
Sed qui *Samfonem* robore confortavit,
Et *Salomonem* fciencia decoravit,
Infantem *Hyfmabelem*, in lacu *Danielem* mirifice cibavit,
Viaticum *Helye*, placidum *Thobie* nunccium procuravit,
Volens dividere, has lites elidere quendam deftinavit,
Nunccium columbinum, qui ramum olivinum ore baiulavit,

Valde

(*q*) Legendum: & *taliter*.

Valde virum ydoneum, qui velle erroneum carnis exſtirpavit,
Mentisque affectum ducendi ad effectum iter demonſtravit,
Carnis propoſitum, quod fuit ad oppoſitum, ſagaciter annulavit.
Et hoc procuravit, quod in *Aula regia*, domo egregia, Novicius ordinabar,
Patrum collegio ſancto, & egregio ut tyro ſociabar.
Cum de ſervitute ereptus *Pharaonis*,
Subintraſſem tute terram promiſſionis,
Cumque ſumpſiſſem habitum, cor multum eſt gaviſum,
Talem putans aditum exiſtere *Paradiſum*.
Craſſa delectatio hic eſt ſpiritualis,
Macra delicatio hic eſt corporalis.
Hic ager eſt gratiſſimus virtute ſeminatus,
Odor ſuaviſſimus prece generatus
Piorum, ac humilium, qui in ſupercilium taliter deputatur
Ab angelicis agminibus, in quo Dei filius occiſus iocundatur,
Ad ordinem hunc, qui venerit, felix, ſed qui ſteterit, felicior reputatur.
Sed vere feliciſſimus, qui conſtans in hiis omnibus in finem conſervatur.
Cum vere ſum in cella, creſcunt nova bella, & nova diſputatio frequenter auditur:
Nam caro & ratio diſcordant deſiderio, fortis lis initur.
Quibus delectatur caro, mens gravatur,
Caro corporalia, non que ſunt moralia, querit copioſe,
Dicit rixoſe ſepe intellectui, quare defectui tanto miſcuiſti, *(r)*
Quare non fuiſti in mundo, exterius vixiſſes vberius multum delicate,
In propria voluntate, in cibis, & potibus, & diverſis dotibus habundaſſes late,
Hic amplius non ſedeas, nec hic fiat mora,
Nec hic diu maneas, redeas ad priora,
Ad hoc reſpondet ratio: vltra non taceo, ſed volo reſpondere,
Tu ſordida caro & ſtulta in cecitate multa, non vis tu videre,
Quis ſit finis populi, qui mundo gloriatur,
Nam in ictu oculi in nihilum commutatur,
Et quid prodeſt homini, ſi mundum lucratur,
Si tamen ipſum Domini gratia non ſequatur,
Omne quod florere cernis amenum, neſcit permanere, areſcit quaſi fenum.

(r) Lege: me immiſiſti.

Mundana omnia ſunt quaſi ſompnia & quaſi ſcenum;
Fertur impoſſibile: dupliciter regnare,
Ad regnum non tranſibile decrevi laborare.
Malo temporalibus breviter cruciari,
Quam eternalibus ſuppliciis deputari.
Cede retro *Sathana*, verba linque vana,
Ceſſa garrire, nunc ſperno te audire,
Te oro pie Domine pro ſancto tuo nomine, qui cuncta condidiſti,
Tu pro noſtro ſcelere tuum ſanctum cedere corpus permiſiſti,
Fac nos te ſemper querere, pre cunctis diligere, nam hoc precepiſti.
Et tu clemens, pia, dulcis Maria, que es claritatis ſpeculum, ſol illuſtrans ſeculum, benignitatis facie rora rorem gracie ferendo nobis ſolamen per ſecula cuncta. Amen.

Incipit tractatus chronographus de Domino Johanne rege Bohemie sereniſſimi Principis Domini Heinrici Imperatoris Romanorum filio, ubi primo vidende ſunt cauſe, propter quas vocatus fuerit ad regnum Bohemie, & Domicelle Elizabeth matrimonialiter copulatus Anno Domini M. CCC. IX.

Capitulum LXXXVIII.

Quando regit male Rex, errat grex, deficit & lex, -- Inficit bos fex, ingruit hiis nex, dampna manent ſex. -- *Mors ſolet hunc capere, reliqua captiva tenere, -- Liber ſervire, ſeges incipit ampla perire, -- Pupillus flere, de ſponſo ſponſa dolere, -- Et creſcunt plura plerisque gravamina dura.* (*s*) Cum enim ſub inpotenti, & inordinato regimine *Heinrici* Ducis *Chorinthie*, qui duntaxat nomine titulum gerebat regni, regnum *Bohemie*, quod ante ipſius adventum pace & divitiis fuerat opulentum, crebreſcentibus vndique malis devaſtans pateretur diſturbium, & tunc quaſi iam finale ipſius honoris exterminium minaretur, ipſa quoque in ſe regni facta eſt (*t*) diviſio deſolacionis proprie preberet evidens argumentum, niſi manus reſtaurans, & diſperſiones factas congregans, diſcerpta vniens, tantis periculis velociter obviaret Virgo generoſa de ſemine regio progenita, iuvenis etate, ſed matura moribus, & mente cana, *Elizabeth* Domini *Wenceslai* Regis *Bohemie* quinti, (*u*) ſed *Polonie* pri-

(*s*) Hos ſex verſus Franciſcus ſubnexuit captivitati Baronum in monaſterio Sedlicenſi Superiore capite narratæ. (*t*) Vox hæc ſuperflua. (*u*) Scribendum erat: *Sexti*.

primi, fundatoris *Aule regie* filia tacite conſiderationis oculo incepit clarius perſpicere & perpendere intra ſe ea, que etiam plures alii viri ſapientes pacis amatores ſenſerunt, & ſepe mutuo loquebantur, quod videlicet foret valde impoſſibile, quod in tam valido regno Rex iſte invalidus, cuius regnare erat negligere, poſſet aliqualiter longo tempore remanere. De hoc ipſa quidem ſagax virgo doluit, & undique anguſtiis ex eo vallata fuit. Turbavit enim ipſam paterni regni & hereditatis ſue excidium, & nihilominus ſuper ſororio ſuo & ſorore ſua domina *Anna*, quibus peroptime de omni fauiſſet, ſi apti fuiſſent, honore & gloria, quod ſcilicet ſtabiliri nequaquam in regno poſſent, & electionis ipſis faciende iam certiſſime preſcia animo turbabatur, nequaquam vero ambitione regnandi ſimulatorie turbabatur, ſed compaſſione animi de malo ſororis & ſororii piiſſime movebatur, plures enim ſuperſunt hodie, qui noverunt, quod eadem puella *Elizabeth* ſue ſorori *Anne* etate maiori, cum de marito ſuo Duce *Corinthie* ſpes adhuc proficiendi exiſteret, de regno fauit maxime, & corde; hoc autem tunc clare patuit, quando Duce *Auſtrie* domino *Rudolfo* electo in Regem a regni nobilibus & civibus, Dux *Heinricus Corinthie* latenter de regno in *Chorinthiam* aufugit. Ipſa namque virgo fidelis propter diſceſſum ſororis & ſororii tantum doluit, quod inter fletus & ſingultuoſos gemitus ſepe quaſi in amenciam cecidit, ita, quod inter ſuſpiria ultimum quaſi vellet efflare ſpiritum, aſtantibus & inſpicientibus timor fuit; flevit igitur aſſidue ſororis abſenciam, & niſi fuiſſet retenta violenter, & prohibita, ipſam utique fuiſſet uſque in *Chorinthiam* ſubſecuta, ſed heu ad ſuum proprium malum & tocius *Bohemie* incommodum exaudita eſt oratio *Elizabeth*, nam mortuo *Rudolfo* Rege, qui de *Auſtria* egreſſus fuerat, in *Bohemiam Chorinthianus* revertitur, ſed fedo ipſe introitu, ut prius eſt habitum, (*x*) ad regnum ingreditur *Bohemorum.* Virgo *Elizabeth* ex hoc adventu ſuſcipit gaudium, ſperans fieri ſuum & regni ſolacium, ſed in contrarium res evenit, nam ipſo *Corinthiano* in principio reditus ſui ſtatim remiſſius agente in regno, ipſum populus parvi pendit, quilibet per ſe Rex eſſe voluit, voluntas enim uniuscuiusque ſibi lex eſſe incepit. *Et redit in peius, quia Rex eſt quilibet eius, (y) -- Non curans Regem, quivis ſtatuit ſibi legem -- Sicut vult, quivis bellat, cum milite civis. -- Quod potuit rapere, de regno quisque tenere, -- Hoc voluit, villas hic, vrbes hic tenet, illas -- Non reddit, ſervant regalia, ſic & acervant -- Multi multa bona ſibi. Regni digna corona -- Ex hoc defluxit,*

tan-

(*x*) Id eſt: dictum. (*y*) Pro *ſuus.*

tantum, quod postea luxit -- Qui Prage gaudens fuit, ante manum sibi plaudens. -- Namque prius risit plebs, quando Chorinthia misit -- Regem, sed flebat cito post, cum rebus egebat. -- Sic Rex ingratus vulgari voce vocatus, -- Et fit despectus, a plebis amore reiectus. Sed non est necessarium plura hic scribere de hac materia, cum sit superius diffusius pertractatum.

Qualiter Domicella Elizabeth dominum Conradum Abbatem primum Aule regie ad sui promotionem exhortata fuerit, Anno M. CCC. IX.

Capitulum LXXXIX.

Statu itaque regni *Bohemie* defectibiliter ad interitum tendente, Duce quoque *Chorinthie* ex sui inerti negligencia pene omnibus regni incolis displicente *Elizabeth* virgo sapiens, & vere una de numero prudentum dolorem gerebat in suo pectore, eo quod suum hereditarium regni patrimonium misere propter regnantis ignaviam cottidie cerneret sic perire. Accidit autem, domino disponente, quod die uno ad ipsam virginem regiam, cum in Kathedrali Ecclesia *Pragensi* Missarum audiret solempnia, Dominus *Cunradus Aule regie* Abbas primus accederet, eamque cum reverencia salutaret. Sed ex quo facta fuit vox salutationis in auribus Virginis *Elizabeth*, non quidem exultabat, sed exaltabat gemitum, & dolorem expressit in sono, qui, propter desolationem regni patris sui, cordis eius diu latuerat in ymmo, cogitabat autem qualis esset ista salutatio, & quis esset ille, qui ipsam salutasset destitutam salute; sciebat autem virgo sapiens, quod salutans esset ille, quem propter fidem integram & sinceritatem puram tenerrime sicut suam animam dilexerat Rex *Wenceslaus* piissimus pater eius; cogitante autem tunc ipsa, quia non est, qui consoletur eam orphanam ex omnibus caris patris sui, erumpere ex oculis ceperunt lacrime, & non poterat se continere. Videns autem Dominus Abbas tristem nimis Regis filiam contristari cepit & ipse, cur, inquiens, tuum pariter & meum affligis spiritum tot lacrymis & suspiriis o incliti filia Principis? at illa o utinam ait: aque de oculis meis fluentes non deficerent, quousque cordis mei flebilem conceptum plenius indicarent, sed superexcedit omnes lacrimas meus dolor, orphana, inquit, ego sum, utroque orbata parente, regnum patrum meorum & hereditas dissipatur, & hic meus sororius, quem meum consolatorem, & regni reformatorem speraveram, factus est quasi omni populo in derisum, melius expedit mihi mori, quam sic misere vivere,

&

& meam regnique desolationem videre. Soror mea, ut timeo, cum suo marito cras de regno isto eicietur, aut hodie, & ego quo ibo, consulite Pater, consulite michi derelicte puelle, consilium prebete orphane mihi virgini & pupille, attendite Pater Abba, quod, ut experimento didici, soror mea, iam me sine causa persequitur, & cui de portione regni, que me contingit, bene faui, & faueo, michi non fauet vivere in hoc mundo. Ostendite amaricate filie amoris dulcedinem, quam ex patris mei pectore suaviter sepe suxistis, & plurima similia cum lacrymis loquebatur. Ad quam pius Abbas: turbat me inquit filia mea sermo tuus lugubris, & plus turbat me defectus tuus, quem pateris, maxime tamen premit cor meum, quod istis tuis iustis querimoniis adhibere non valeo remedia. *Chorinthianus* iste tuus sororius, qui licet infructuose nomen Regis in regno isto retineat, non patitur tamen, ut quisquam tibi bonum consulat, tua solacia sua autumans fore dampna; verum tamen, ut de pietate & amore patris proles gaudeat, ut & fidem meam etiam servem in semine eius, qui feliciter mortuus est, quem vivum dilexi, id modicum, quod mea parvitas ingenii consulere poterit, libenter pro reformatione regni & consolatione tui & multorum pauperum cupio & spondeo, quantum Deus michi amministraverit, inpertiri: constans esto regis filia, dominus tecum est, nil paveas, & ex illa hora illius virginis, quam ab infantia plus ceteris sororibus dilexerat, Dominus Abbas pii patris more curam habere ceperat plena fide. Sed quia tunc inter plurimos homines, in rebus agendis maioris rationis & experiencie dote preditos, sermo & certa estimatio vertebatur talis, quod *Chorinthianus* in regno diu non posset subsistere, & regnare, tum quia posse & nosse, que ad statum exiguntur regium, sibi minime inherebant, tum quia Regem *Romanorum* haberet inimicum, in cuius preiudicium regnum sibi vsurpaverat *Bohemorum*, tum quod regni incole inter se plurimum diffidebant, & plurimi de Rege alio cogitabant, unde vulgare tunc exiit proverbium: Chorintani cito, a quo venerunt, redeant ad (z) nullum. Cum autem nonnulli nobilium de Duce *Friderico Austrie*, alii de *Misnensi* Marchione *Friderico*, alii de aliquo Duce *Polonie*, quererent & tractarent intra se, quis eorum aptior Rex fieret, Dominus *Heinricus* in *Sedlicz* & Dominus *Cunradus Aule regie* Abbates cum quibusdam ipsorum familiaribus sermonem huiuscemodi proponebant: Cum sceptrum *Bohemie* a corona Imperii dependeat, humana non capit racio, quo-

(z) Hic erat hiatus, quem posterior aliqua manus explevit voce: *nullum*, qua quid voluerit, haud assequor, nisi forte pro *nihilum* accepit, aut *ad nullam* substantive.

quomodo pax in *Bohemia* esse valeat, nisi per Imperium stabilita legaliter fiat, *Bohemorum* etiam dignitas nequaquam regnare super se gentes pacietur exteras, cum ipsis sit adhuc semen regale relictum genus videlicet nobile femininum, quid igitur restat aliud, nisi ut uno rupto vasculo aliud reparetur, recurrendum est ad figulum, per cuius artificium melius adaptetur. (a) *Quando frangis vas, non fle, sed summe duas mnas, -- Pulchrius hinc & emas, vadem ponas, tibi do fas.* (b)

Qualiter Dominus Cunradus Abbas Aule regie ad Dominum Heinricum Romanorum Regem pro emendatione status Bohemie iverit anno Domini M. CCC. IX.

Capitulum XC.

Ordo juris & racionis expostulat & hortatur, ut pro relevandis oppressorum sarcinis a subditis ad superiorum salutare presidium fiducialiter recurratur, previo igitur consilio plurium sapientum, & quorundam nobilium & civium, qui bonum pacis, & patrie diligebant, pridie Nonas *Augusti* Dominus *Cunradus* Abbas *Aule regie* primus, me habens pro Capellano & Comite sui itineris, de *Praga* exivit, & ad dominum *Heinricum* Regem *Romanorum* in civitate Imperii, que *Helprunna* dicitur, dietis servatis continuis, in previgilia *Assumptionis* beate Virginis prospere Deo duce pervenit, ubi oportunitate captata Domino *Petro Moguntino* archiepiscopo, & domino *Heinrico Tridentino* Episcopo *Cysterciensis* ordinis presentibus, ipse abbas coram Rege multis exhortacionum premissis sermonibus in ecclesia fratrum *Minorum* legationem suam legaliter taliter est exorsus: Rex, inquit, Regum & Dominus dominantium, vestrum o Rex dignitatis apicem super filios hominum disposuit exaltare, ut sub umbra alarum vestrarum orphani pupilli protegantur, & vidue, recreentur oppressi, erigantur elisi, & vestro suffulti tutamine populi gaudeant universi, huius spei innixus anchore querere veni vestram consolationem o Rex de regno devastato, & de populo venio desolato, de regno, inquam, *Bohemie*, quod pridem honoris face viguit, & ut vernalis flos emicuit, sed heu nunc rupta habena pacis & concordie viluit, & fluit mole pressa meroris, defecerunt inibi, proh dolor! divorum Regum naturales ramusculi, qui cum fructu virtutum & operum florere &

(a) Omnes hujus capitis memorias prætermisit Franciscus. (b) Perobscurus finis ipsius versus, nam & vox syncopata *vadiu* num *vadium* id est pignus, num *vadem* notet, incertum.

& frondere ſolebant in gloria, ſubditosque ſuos tranquillitatis & equitatis ſolatio confovere, nunc vero maſculino extincto ſemine ſuperſunt quatuor illius piiſſimi Principis Regis *Wenceslai* filie, quarum etate major Domina *Anna*, que Duci *Chorinthie Heinrico* matrimoniali nupſit conjugio, regina quidem *Bohemie* vocatur, licet regalis dignitatis decenciam propter ſui conſortis diſplicenciam minime ſortiatur, eſt & altera virgo prudentiſſima *Elizabeth* nomine, que adhuc virile ignorat conſorcium, mente ſagax, & cana, candens puellaris pudicicie & virtutum iubare, preclarorum morum indiciis ipſa ſola totam *Bohemiam* conſolatur. Tertia eſt & filia *Margaretha*, que Duci *Wratislavienſi Bouslao* eſt matrimonialiter ſociata, eſt & quarta filia adhuc infantula *Agnes* dicta ex Domina *Elizabeth Kaliſienſis* Regis filia generata: ad has quatuor filias orphanas, ut de regno ſuo hereditario recipiant conſolacionem, Imperialis clemencie reſpicere condecet pietatem. Summopere tamen illam virginem virtuoſam, que iam annos attigit nubiles veſtra proſequi tenetur gratia, & favor proficuus o pie Domine Rex. His itaque explanatis per ordinem ſermonibus Rex reſpondit: regnum, inquit, illud, cuius ſtatum nobis Pater abbas exponitis, tale eſt, quod, ut hii, qui iura Regum & decreta legum ſapiunt, nobis dicunt: per mortem Regum naturalium regni eiusdem eſt ſimpliciter ad ſacrum imperium devolutum, unde digne imperialis intereſt providentie, ea, que ad pacem ſunt, illi regno ſollicite cogitare. Sed vtique cogitationes pacis & non afflictionis cogitaremus multo amplius, ſi nobiles & cives *Bohemie Heinrico* filio *Menhardi*, quondam Ducis *Corinthie*, in magnum preiudicium Imperii contumaciter non adheſiſſent, & adhuc adherere ceſſarent, aliqui cauſa lucri, unde non inmerito Dei indignatio, anguſtia, & exterminans afflictio ſupervenere illi regno, quod Regem ſibi ſtatuere, & ſervare temere nititur contra legem. Informati enim ſumus de hoc plenius, quod non zelo publici boni, & communis iuſtitie, ſed potius ſpe turpis lucri, & cauſa diſcordie dictum *Heinricum* de *Chorintia*, non ut ipſum regnare vellent, ſed quod ipſimet magis errare (c) valerent, plures Barones & cives particulariter elegerunt, quid igitur mirum, quod talis Rex in regno tabeſcit, quem pia intentio boni communis non ſtatuit, aut elegit? Regnum *Bohemie* in manu noſtra eſt, cui dare voluerimus, dabimus illud, invicta potentia imperii nequaquam terrebitur, ſi pro conſervandis juribus ſuis, que habet in regno *Bohemie* inpenſas maiores facere, quam fecit hactenus, compelletur, non eſt enim qui de manu imperii ra-

(c) Vereſimilius: *regnare*.

rapere valeat regnum illud, sed potius, cui voluerit, conferet. Hoc & adiecit Rex: habuit, inquit, adhuc *Romanus* Princeps heredes, consanquineos, & amicos, qui nunquam contradixerunt nec contradicent Imperio, quibus certe melius favere debemus de regno *Bohemie*, quam illi, cuius pater, & ipse non solum sacro Imperio, sed etiam sancte *Romane* Ecclesie multis temporibus pertinaciter restiterunt. Audiens autem abbas pius, quod non solum *Chorinthianum* Principem, verum etiam omnes Regis *Wenceslai* (*d*) quatuor filias a regno, ne regnent in eo, vellet Rex excludere, turbatus est, & ait ad Regem: nunquid Imperialis equitas, que clemencia consuevit stabilire suum solium, perdet innocentem cum noxio? absit hec impietas a Domino meo Rege, & si domina *Anna* Ducissa *Chorinthie*, que nunc nominatur Regina *Bohemie* occasione sui mariti ind..nationem Imperii incidit, dicite queso, in quo virens virginis virtus *Elizabeth*, sapientie flore predita, paternam hæreditatem demeruit? In quo demeruit ipsa puella nobilis, ex illustri regum prosapia progenita, que in illo regno, cuius heres est, & si non possit fieri Rex natura, & sexu nolente, saltem imperiali gratia annuente rite Regina debeat vocari & fieri. Exigit enim Regine sibi offerri honorem sagacissime istius virginis *Elizabeth* multiplex laudanda conditio, & feliciorem se fieri omnis *Bohemie* populus existimat, si pro patre sapiente sapientem mereatur hanc habere filiam patri superstitem Dominam & Reginam. Et ut testimonium perhibeam veritati, tante discretionis & bone compositionis puella, qualis est ista, etiam ab extremis mundi finibus esset adducenda, ut per ipsam terra resurgeret desolata, & hec ad hoc nata est, & forsitan sic Deus disposuit, ut extincto masculino regio semine per hanc puellam teneram, regnum quod corruit, addicere (*e*) nunc debeat, ut resurgat. Legimus enim non semel sed sepius dominum salutem dedisse in manu femine sacra pagina hoc testante; *Judith*, *Delbora*, *Hester* prodeant in exemplum, per quas operatus est dominus salutem in conspectu plebis sue *Israel*. Huic igitur virgini vestra pietas Domine mi Rex de regno illo faveat, cui nativitas, hereditatis titulus, etas, virtus, sagacitas favorque populi sui favent. Talibus pluribus exhortationibus & precibus abbatis Rex pie inclinatus, coram domino *Petro Moguntino* archiepiscopo, qui etiam ad hoc magnam operam & opem apposuerat, Rex respondit, ita dicens: nulla alia virgo seu femina de quacunque gente alienigena Regina effici debet in *Bohemia*, nisi *Elizabeth* Regis *Wenceslai* filia non obstante impedimento quo-

(*d*) Hic hiatus unius vocis est. (*e*) Id est: adjicere.

quolibet, quod poſſet forſitan advenire. Ad hoc gratioſum promiſſum abbate uberius exultante & pre gaudio rogante, & ad maiorem tanti facti certitudinem, ut Rex ſuam manum porrigeret, aliqualem (*f*) ſuper eo ſtipulationem faceret; Rex reſpondet: Pater abba manus noſtra nunquam violat, quod os dicit, ymmo noſtrum verbum vobis & omnibus debet eſſe privilegium bullatum, ſufficit, inquit abbas, ſufficit mihi iam Domine mi Rex, fiat ergo illi ancille humili ſecundum verbum tuum. Que autem dixit Rex, facta ſunt omnia; que verbo & ore diſpoſuit, manu & opere complevit, nec quidquam cecidit ex omnibus verbis ipſius ſuper terram.

Facta eſt autem promiſſio in *Helprunna* in vigilia *Aſſumptionis* virginis glorioſe, ipſa utique glorioſa virgine propter promotionem orbate virginis talia diſponente. In ipſa vero die Aſſumptionis ibidem in eccleſia *Minorum* vidi ſereniſſimum Principem Dominum *Heinricum Romanorum* Regem, quem ſua virtus & gloria ſuper omnes filios hominum extollebat, humiliter ſolotenus in terra ſedere ad pedes fratris *Mathei* ordinis *Predicatorum* ſermonem de *Aſſumptione* facientis. Poſt finem vero ſermonis frater *Matheus* loquebatur in audiencia univerſe multitudinis: Magnificemus, inquit, fratres hodie omnes dominum Salvatorem omnium & oremus pro conſervanda & augenda gratia & gloria domini noſtri hic preſentis. Reverii ſunt, inquit: Regis noſtri nunccii, videlicet *Philippus Eyſtetenſis*, & *Sifridus Thurinenſis* epiſcopi ad ſedem apoſtolicam miſſi, qui domino Regi bullatas retulerunt litteras, in quibus Dominus Papa *Clemens* quintus ad ſuſcipiendam ſanctam coronam Imperialem invitat, & evocat dominum noſtrum Regem, ſcribit enim Dominus Papa, quod quandocunque infra triennium Rex voluerit & paratus fuerit, ſibi imperiale *Romanum* velit imponere dyadema. Ex illa vero hora Regis accenſum & incenſum fuit deſiderium, qualiter ad illius magne dignitatis faſtigium cum debita poſſet pervenire decencia. Iſtis omnibus totaliter pertractatis, Dominus abbas ad generale proficiſcitur Capitulum, hoc enim tunc ordinis noſtri exigebat edictum. (*g*) *Aſt ego letanter redii Pragam properanter, -- Greſſu non ſegni, certus quod filia regni -- Sit regnatura, que ſervet propria jura, -- Atque ſue gentis, virgo mentis ſapientis, -- Cuius erat vita viridi virtute polita -- Elizabeth dicta, non eſt ſua gloria ſtricta, -- Sed multum larga ſua laus, cum mente ſit Arga.* (*h*)

 Qua-

(*f*) Hiatus unius vocis eſt. (*g*) Horum fruſtra rurſum memorias in Franciſco requiras, quas penitus reſecuit. (*h*) Id eſt: oculea.

Qualiter Heinricus de Lypa, Johannes de Wartinberg cum quibusdam aliis Baronibus & civibus Pragensibus inceperunt domicelle Elizabeth fideliter adherere.

Capitulum XCI.

Cum multiplicata essent mala in regno *Bohemie* & iam ab omni loco per discidium expulsa esset securitas, ita quod etiam intra civitates munitas, pullulante discordia, pacis tranquillitas esset rara, vicinus de vicino, hospes de inquilino diffideret, & frater de fratre confidenciam vix haberet, omnes quoque interiore (*i*) simul perterriti nunquam, nec nusquam securi (*k*) armati in vico, in foro, eciam in propria domo communiter incederent, portantes singuli scutum & gladium, ad bellum semper parati, sicut enim ego tunc sepe vidi in *Praga*, quod qui duas habuit tunicas vendidit unam, & emit gladium. Mutabatur tunc vomer in gladium, & falces in lanceas. O quotiens vidi & condolui, quod honestorum civium cohors pacifica, que prius vestiebatur mollibus, metu virorum discolorum sociorum sathane, induta thorace, lorica, casside, seu galea premebatur; his tamen omnibus honerata (*l*) & armata vita singulorum tremebat. Generaliter autem tunc nullus ordo, sed horror erat horribilis in regni vrbibus & locis universis; sed quid fecit omnia mala hec? certe nihil aliud, quam illud: *Cum caput egrotat, cetera membra dolent, - - Cum caput egrotat, corpus mala pocula potat, - - Cum caput egrotat, tunc corpus sub vicio stat, - - Cum miser est Princeps, tunc nemo scit esse deinceps - - Felix secure, sed erunt plures sibi cure, - - Quando sub Rege populus vivit sine lege.* De quibus omnibus nos, qui adhuc vivimus, & statum regni tempore *Chorinthiani* Ducis vidimus, ipsa flebilis experientia cum nostro periculo erudivit; cognovimus enim & vidimus, quod propter senis Regis senilem puericiam, & iusticie inopiam omnes facultates pauperum potencioris manus rapuit violenter, nec fuit, qui super hiis pupillo & orphano de iusticia aut iudicio responderet, cessavit ergo transiens per semitam, luxit & elanguit terra, confusus est totaliter status regni. Videntes igitur quidam de Baronibus regni *Bohemie*, viri videlicet laude digni, *Heinricus* de *Lypa*, *Johannes* de *Wartenberg* & quidam alii, quod ex defectu regnantis & male regentis mala fierent in populo suo, dixerunt ad semetipsos, & mutuo loquebantur, quid patimur, aut quid nati sumus videre contritionem populi linqwe nostre? *Chorinthianus* autem iste, cui occasione &

(*i*) Supple: *metu aut timore.* (*k*) Supple: *nisi.* (*l*) onerate.

& causa uxoris sue regni nostri filie propter spem boni multo servivimus obsequio, ultimo inducit exterminium nostro regno, nobis namque malum pro bono reddidit, pro pane lapidem, pro pisce tradidit scorpionem; ipse obprobriose hoc anno plebegium vulgus de *Kutbna* in *Scedlicense* cenobium nos captivare permisit, & in nobis fidem turpiter violavit, nunc quoque alienigenas advocat, qui solum noverunt regnum rodere & vastare, & plus, quod peius est, (*m*) vitam nostram perdere, quam nostram pecuniam acquirere iam laborant; tali igitur inmerito nostra comitantur obsequia, (*n*) qui se regno & nobis plus Tyranum quam Regem, & plus lesorem & cesorem exhibet, quam defensorem, cuius verbis & promissis adesse solet hesitans certitudo. Fidem autem nostram optime servabimus, si regno, tendenti ad interitum, subvenimus. Habemus adhuc a Deo nobis reservatam virginem regni hæredem, & filiam, que ad hoc satis apta est, & nata, ut nomen regine gerere debeat in hoc regno, virgini itaque tali de congrua copula cogitabimus maritali; volat autem per universum mundi ambitum de domino *Heinrico* Rege *Romano* fama celebris, & nichilominus per viros veridicos sumus de hoc plenius informati, quod Princeps idem Romanus unum habeat filium, quem vtique pro Rege futuro, cinctum multa milicia, intendat mittere ad hoc regnum; asserit enim Rex ille, quod per mortem Regum nostrorum naturalium ad sacrum Imperium nostri sit regni collatio devoluta, his omnibus eventibus occurritur, si nostra Domicella *Elizabetb* alicui viro pro voluntate Regis *Romani* matrimonialiter copulatur. Placuit hoc omnibus consilium, ut nullum deinceps *Cborintbiano* prebeant famulatum, per quem respublica deducta est ad nichilum. *Corintbiano* igitur publice contradicitur, & quilibet se custodit, ne a *Cborintbiano* eodem incaute ledatur, nam prius & post dicebatur plures lesisse, si non manu, temen permissione, consensu, & suggestione. *Si quis delinquit, ut Paulus Apostolus inquit, -- Qui consentit ei, fit reus ipse rei, -- Consentit genti Dux iste malum facienti, -- Illud oportebat fore tunc: nam quando iubebat -- Hoc aut boc fieri nullus fecit, sed baberi -- Cepit in boc risus; bonor binc fuit eique recisus.* Aliis vero pluribus viris sapientibus de eiectione *Cborintbiani* de terra indicia prophetantibus honorabilis vir Magister *Ulricus* Decretorum Doctor taliter loquebatur: si *Cborintbianus* iste in regno *Bobemie* proficere debuerit, aut manere, de cetero nunquam habebo tantam sicut hacte-

(*m*) Subintellige *tam.* (*n*) Fortassis legendum: *Talia igitur merita seu demerita nostra comitantur obsequia.*

haſtenus habui fidem in clavibus ecclefie & ecclefiaſticis Sacramentis. Quomodo enim aliquis proſperari, aut proficere poterit, qui antequam natus, necatus fuit ſpirituali excommunicationis gladio in matris ſue vtero, vſque in tertiam & quartam generationem? & ſi proficeret magnam irrogaret contumeliam ſua proſperitas clavibus & eccleſie Sacramentis; qualiter autem idem Dux profecerit, ſequens narratio declarabit. (*o*)

Qualiter Domicella Elizabeth ſororis ſue Anne & aliorum honoris ſui emulorum perſecutionem paſſa fuerit, & in Nowenburgam de Praga fugerit anno Domini. M. CCC. X.

Capitulum XCII.

O quanta eſt peſtifera pernicies corrodantis (*p*) invidie, que ſolum triſtatur de proſperis & paſcitur de adverſis. O honoris emula, inimica nature invidia! tu exagitante perſecutionis aculeo doloſe perſequeris & mentaliter (*q*) disjungere niteris, quos carnis & ſanquinis neceſſitas primordialiter unionis compage federavit. O livor deteſtabilis invidie! quot & quantis imbecillibus animis detraſtionis materiam de huius virginis *Elizabeth* virtutibus tradidiſti. O execrabilis invidia! quociens cum tua ſterili dextera oblocutionis zizanias ad virtutum viridarium huius orphane virginis transjeciſti. O quociens vitam nitidam & famam floridam generoſe virginis livor edibilis invidie extinquere falſe infamie nubilo fallibiliter attemptavit. Omnia enim, que bona ſunt, & quantumque bona, interpretari ſemper in peius invidentis eſt officium, & propria hereditas odientis. Oro te Domine bonorum Creator, & amator in (*r*) huius virginis emulos, qui ſemper letantur, cum alii mali fecerint, & in rebus peſſimis delectantur, ad locum velis transmittere, ubi materiam habeant ſue letitie, hoc eſt ad portas inferi, ubi eſt plena ſufficiencia omnis mali, ut ſaltem ibi de malis aliorum inſaciabilis eorum rabies ſaturetur. Sed que, & quanta ab emulis, que non Dei emulationem, ſed ambicionem habebant, paſſa eſt hec puella tenella, *certe ſuſtinuit contra ſe maxima bella.* Cum enim eſſet virgo ſapiens excellenter naturali induſtria predita, & ex hoc (*s*) ſuum favorem & amorem multorum animos attraheret, & ex prudentis facundie (*t*) & rationabili

(*o*) Et horum omnium memoria transmiſſa eſt a Franciſco. (*p*) Lege: *corrodentis.* (*q*) Id eſt eſt: mentes. (*r*) Id eſt: *adverſus.* (*s*) Supple: *per.* (*t*) Lege veroſimiliter: *prudentia, facundia.*

nabili eloquencia pluribus nobilibus Baronibus & civibus complaceret, ex affabilitate quoque benigna morum puellarium se unicuique prout decuit honestissime conformaret, impaciens invidorum animus, hoc sustinere nesciens, sevire cepit ore rabido, omnia virginis a Deo data beneficia in vicia cepit exponere, sapienciam eius stultitiam, prudens eloquium, multiloquium, eius equitatem, crudelitatem, affabilitatem quoque ipsius levitatem fore animi asserebat, & quod lamentabilius est, huius virginis famam ad infamiam convertere non solum cohors invida, sed eciam soror sua propria sepius nitebatur, hoc ego ipse comperi, quando cum Domino abbate ad partes *Reni* in negociis illius puelle veni, invidorum etenim linqua dolosa usque ad plures *Reni* partes diffuderat detractionis venena, unde favor Baronum & communis opinio, que de sublimatione ad regnum, de ista virgine emanaverat, in tantum sorori sue Domine *Anne* & sororio suo ipsam odibilem fecerat, quod de morte ipsius tractaretur in occulto procuranda per quasdam mulierculas, quas nominare non audeo; quod ipsa Domicella in suum malum experimento didicit, quando sumpto in cibo quodam veneni toxico mortua fere fuit. Audientes autem Ducis *Chorinthiani* fautores & consiliarii virginis famam, graciam, & gloriam magnam, ac magnam *(u)* in populo augmentari, *Pharisaicum* collegerunt concilium & dicebant: quid facimus, quia hec virgo multa digna laude facit, si dimittimus eam, sic omnes herebunt ad eam; expedit nobis, ut eam alicui copulemus in matrimonio militi, qui ipsam, etiamsi consentire noluerit, tamen opprimat violenter, & cum vi. Nunquam enim securi de regno erimus, quamdiu hanc virginem superstitem habebimus. Hec cogitaverunt iniquissimi illi, & erraverunt, excecavit enim eos malicia & avaricia eorum, ideoque iuste confusi sunt, quoniam deus sprevit eos, ipsos namque, ut abortivos evomuit, & servare non potuit terra nobilis *Bohemorum*. O ceca ambitio, nunquid tu virginem filiam regni vis foras eicere? O ambitiosa iniquitas, nunquid non legisti, generatio rectorum benedicetur? nunquid iste Dux *Chorinthie*, fomes negligencie, rectior est *Wenceslao* Rege, cuius generationi in suo semine virginali vis nequiter maledicere, an nescis quia non est sapiencia, non est consilium contra Dominum, qui maledixerit huic virgini, maledictionibus repleatur, quia hoc est semen, cui benedixit dominus, ipsa enim hereditate hereditabit terram patrum suorum, quam Dominus Deus suus daturus est sibi, potius vero sibi, quam sorori sue maiori, quia proh dolor! hec

(u) Verosimiliter legendum *magis*.

hec attrectavit picem, & inquinata eſt ab ea. Sed nunquam, cum hanc puellam tot perſequentium agitarent ſtimuli, aliquando ſecura eſſe poterat, certe nunquam; ubique ſuſpicabatur inſidias, & timebat, ubique virginitas, eo quod eſſet in medio nationis perverſe, que plus ſibi (*x*) optabant, & captabant (*y*) mori quam vivere; & qui huius orphane virginis condolet anguſtiis, conſideret, quam paucis fruebatur divitiis, & deliciis, que nil aliud habuit, niſi quod ſibi porrexit manus parca, & dextera inimica. Sed quid & quantum *Chorinthianus* iſte dare iſti pauperi virgini de regni proventibus poterat, cum ipſemet ſepius neceſſitate compulſus pro cibo & potu, quo ipſe veſci debuerat, cultellum, mitram, pilleum, vel cingulum creditoribus obligaret (*z*) Quidam tamen de hoc ſunt ſepe ſtuporati, quod virgo hec virginitatis, & egeſtatis ſue tempore nullius aminiculo ſuffragante tam precioſum & decorum comparare & aptare apparatum, & muliebre ornamentum, & indumentum ſibi preparare potuit. Ipſa enim in eisdem diviciis in nuptiarum ſuarum ſolempniis aſtitit ut Regina, a dexteris domine *Margarethe* Regine *Romanorum* in veſtitu deaurato, circumdata varietate, quod omnibus, qui aderant, ſtupor erat, & adhuc earundem decor, & precioſitas veſtium decorem ſuperat omnium in veſtibus dominarum, quas ego adhuc unquam vidi in regionibus quarumlibet terrarum. Ego vero de precioſo habitu ipſius virginis non ſtupeo, nec alter poteſt ſtupere, qui eius conſuevit Curiam viſitare: Ipſa namque, arte ſubtiliter inſtructa, frequenter non videtur niſi propriis operari manibus, panem ocioſa non comedit, ſed mittens manum ſuam ad fortia, quitquit ad cultum Dei & hominum ex auro, argento, margaritis, & gemis precioſis conſuevit fieri, ipſa ſcit, & facit. Habet etiam circa ſe nobiles puellas, que nobilia & ſubtilia feminea texunt opera, iſtius itaque virginis prudencia ſcit de minimis quandoque magna, magiſtrante artificio operari; teſtantur hodie divitie in ornamentis, que manus texuit virginalis. Hoc etiam plurimum commendandum, quod per ſuos capellanos, quos multos & honeſtos habuit, coram ſe divina officia iubebat ſolempniter quaſi cottidie celebrari, in Miſſarum quoque pluralitate, patris ſui more, ſolatium ſine tedio habuit ſpirituale. Sed in omnibus virtutibus hiis huius virginis non eſt averſus furor odientis eam, & perſequentis, ſed adhuc manus eius extenta: accidit enim in die feſto *Aſcenſionis* Domini, quod *Heinrico* Duce *Chorinthie* cum ſuis complicibus de malo

(*x*) Pro: *illi*. (*y*) Lege: *cupiebant*. (*z*) Hæc ultra fidem exaggerata eſſe nemo non agnoſcet.

malo virginis cogitante ad *Johannem* de *Wartenberg*, qui fideliter virgini iam adhesit, rumor terribilis hic pervenit: erant enim, qui dicerent, nisi puella *Elizabeth* de *Praga* cito effugiat, talis ac tante turbacionis irrecietur laqueo, quod quando vellet libenter fugere, fugere non valebit, exspectant enim eam maligne machinationis insidie, ita, quod nil restat nisi fugere. Surrexit igitur velociter de mensa minime saturati strenui militis fidelitas, equum ascendit, precedit, & ut ipsam, quocunque modo possit, sequatur anxiata Regis filia, per nunccium certum sub silencio demandavit. Credidit fidelitati sui militis virginalis sinceritas, pallio cito amicitur pauperis, assumptis tamen secum puellis *Cecilia* & *Agnete* usque in *Wischegradum* more velata unius vetule florens iuventus virginis peditat, (*a*) cicius iter carpens, vbi equo ambulanti, vrgente necessitate, insidens cum *Johanne* de *Wartenberg*, cumque suis militibus & familia decenti in *Nowenburgam* (*b*) super *Albeam* lassato pervenit corpore, teneritudo puellaris. Si non fugisset, laqueum offensionis, quem adversarii sui tetenderant, vtique incidisset. *Quis non compatitur, quod talis amanda puella -- Gratis consequitur sine causa grandia bella, -- Que sua germana parat illi lite profana? -- Hinc, quod erat grata cunctis, & quod sua fata -- Prospera sunt, odit soror; hanc mens invida rodit, -- Nunc apponatis mentes, & discutiatis, -- Si vos peccatum noscatis siue reatum, -- Quod noceat tantum cunctis, ambitio quantum. -- Hec mutat mores, & mundi querit honores, -- Temptat* (*c*) *amatores, separare, duasque sorores -- Fecit discordes ambitio, pessima sordes, -- Longe discedat, tam ne* (*d*) *reliquos quoque ledat, -- Sit simul exosa mens invida, perniciosa. -- Nam puer audivi versum, quem postea scivi: -- Alterius lucra dolet invidus, ut sua dampna. -- Versus mutetur, quod consona vox generetur,* (*e*) *-- Alterius fructum facit invida mens sibi luctum.*

Qualiter Chorinthiani turrim sitam in pede pontis Prage circa beatam Virginem impugnaverunt, & Heinricus de Lypa, & Johannes de Wartenberk cum Bohemis contra Chorinthianos ante castrum Pragense victoriam obtinuerint, & quidam cives de Praga fugerunt.

Capitulum XCIII.

Et factum est, postquam de captivitate sua, cuius prius mentionem feci, *Heinricus* de *Lypa* cum aliis captivis suis fuisset, cooperante

(*a*) Id est: pedes it. (*b*) Nymburgum hodie. (*c*) Id est: *tentat.* (*d*) Lege: *ne tam.* (*e*) Id est, *ut similiter desinens vox generetur*, nam prior versus similiter desinente voce non claudebatur.

Domino, liberatus, erectum est cornu salutis & honoris ipsius multipharie plus quam prius, sicut de *Joseph* sacra referente hystoria cognovimus; ratio autem huius est in prompto, antequam vero in captivitatem ductus esset Baro iste, tam in *Praga*, quam in *Kutbna* ex inestimabilis pecunie affluencia cives & montani lascivire & discordare inter se ceperunt, nulla tamen pars discordantium plene Barombus adherebat, facta autem detentione quinque Baronum, sicut dictum est antea, per partem unam doscordantium, ecce adhæsit pars altera huic Baroni & suis amicis post eius liberationem, & factum est hoc parti adverse in ruinam, & in scandalum. Coadunato itaque exercitu valido cum auxilio amicorum *Heinricus* de *Lypa*, *Johannes* de *Wartemberk* ante *Pragam* venerunt, & per subsidium plurium civium *Pragensium* sibi faventium, illos cives, qui rei in captivitate illorum fuerant, in *Colinn Jacobum* videlicet *Wlframi* cum tribus suis fratribus, *Nicolao*, *Theodrico*, *Johanne*, & *Nicolao Trosintmark* cum pluribus aliis de *Praga* fugarunt, & ad civitatem *Pragensem Rolannum* civem, qui exulaverat, & quosdam cives alios reduxerunt, *Heinricus* vero de *Lypa*, quia Camerarius regis exstitit, sub pretextu defensionis civitatis *Pragensis* turrim illam in pede pontis circa beatam Virginem munire cepit (*f*) fortiter, edificiis, armis hominibus, & expensis, *Wolframus* vero civis virilis & potens, de exilio reversus ad urbem, fieri volens caucior, quia semper contenciosior fuerat, hospitale pauperum in ponte (*g*) contra claustrum *Predicatorum* fratrum incastellat, & illud propugnaculis in gyro, ut in castris fieri solet, roborat, & coronat. Et licet illa pluribus castellatio displiceret, nil profuit, sed quia hoc munimen (*h*) civitatis fieret, ille asseruit, qui construxit. Sed quantam devastationem illic decumbentibus miseris, & *Cruciferis cum stella* eadem incastellacio postmodum parturivit, nos scimus, qui adhuc vivimus & hec mala vidimus, & nostre manus tractarunt cum doloribus. In his autem omnibus eventibus *Heinricus* Rex *Bohemie* dictus, de *Chorinthia* natus, requirebatur nil, nichil, & nichilum, (*i*) sed fuit ab omnibus quasi cyfra geometrica (*k*) reputatus, ipse namque Rex ad sermonem quemlibet, sicut unicuique loqui cum eo placuit, credulitate & assensu facili quemadmodum (*l*) unius pueri se pueriliter convertebat. Ve autem terre cuius Rex puer est, si non tem-

(*f*) Videlicet Micro Pragæ ad Melitenses. (*g*) Vetero Pragæ ad Crucigeros cum stella. (*h*) Lege: *in munimen*. (*i*) Ita Codex: verosimillime transponendum: *nil*, *nihil*, & *nihilum* (id est frustra) *requirebatur*. (*k*) Hodie *nullam* dicimus, nam ea sola olim cifra vocabatur, ut notat Dufresnius voce *Cifra*. (*l*) Id est: *ad modum*.

tempore, (*m*) tamen more. His itaque eventibus, ut dictum est, se habentibus robur exercitus Ducis Chorinthiani de Chorinthia in subsidium ipsi Principi *Chorinthiano*, ut eum Regem potentem faceret super *Bohemiam*, circa idem tempus advenit; (*n*) erat autem Princeps & ductor illius Exercitus *Heinricus* de *Hansenstein*, (*o*) vir utique plus audax quam sagax, plus strenuus, quam industrius, numerus universe multitudinis cum eo viri octoginta habentes fortes dextrarios, & totidem galeas (*p*) cum familia alia, sed inermi. Hii cum in *Pragam* venissent, videntes, quod ipsorum Dominus plus regeretur, quam regeret, & omnino inpotens esset, *Heinricusque* de *Lypa*, & quidam alii Domicelle *Elizabeth* adhererent, cogitabant, ut ipsum *Heinricum* dolose caperent, & occiderent, nec valebant, quia prepotens erat, ipse enim *Heinricus* de *Lypa Corinthie* (*q*) zelum intelligens non credebat se eis, ipse enim sciebat per experientiam, quid esset in homine illo Duce *Corinthie*, cui illi venerant servire. Sed nunquid se diu palliat scelerata dilectio, an non cito prodit dolum cordis exhibitio molesti operis? Certum est autem, quia probatio dilectionis exhibitio est operis, quantum autem isti, qui de *Chorinthia* venerant bonum regni dilexerint, facile perpendimus, si attendimus, quid fecerunt, (*r*) & quid fecerunt. De civitate *Pragensi* turmatim exierunt, & pauperes rebus omnibus suis depredati sunt, viduam & advenam interfecerunt, & pupillos plurimos more paganico in ore gladii occiderunt, & ego lugens vidi diebus fere singulis, quod iidem mane de *Praga*, tanquam contra hostes pugnaturi, catervatim armati exiverunt, de vespere vero sine prelio redeuntes oves, & boues, & universa pecora campi, & spolia inopum reduxerunt. Sequebatur autem interdum paupercula rusticorum & viduarum turba turbata per spolium illos predones, a longe prece & precio supplicans, ut de re sibi ablata saltem aliquid redderent; talibus vero sequacibus sepe plaga vel alapa pro ablata bestia porrigebatur, & quod detestabile est: plures enim in *Praga* inveniebantur homines, qui res ablatas de sudore pauperum sua pecunia comparabant, & in usus suos pessimos tanquam sacrilegi convertebant, nec suffecit rapaci istorum vesanie, quod in circuitu *Pragensi* (*s*) muri sanquinem effunderent innocentem, & pauperes denu-

(*m*) Id est ætate. (*n*) Abhinc rursum occipit sua mutuare Franciscus. (*o*) Ambiguum nomen seu Hansenstein, seu Hausenstein, posterius etiam Honsenstein scriptus legitur. (*p*) Hic verosimiliter galeæ pro cohortibus seu decuriis accipiuntur. Quantum enim octoginta viri Henricum *Regem potentem super Bohemiam facere potuissent?* (*q*) Id est: Carinthiorum. (*r*) Legendum *quid fuerunt*. (*s*) Lege *Pragensis muri* id est mœniorum.

denudarent, ſed adhuc abhominationes faciunt alias: ipſi enim arcubus, palliſtis, & ſagittis, ignibus quoque vaſtatoribus turrim illam in ponte *Pragenſi*, quam *Heimricus* de *Lypa* tenuit, cum turba aggrediuntur, & ipſam impugnare modis variis moliuntur, aſcendunt *Chorinthiani* tecta, & per feneſtras domorum hinc inde mittunt lapides, & iacula, ut expugnent, illi autem, qui in turri erant, viriliter repugnant, nec negligunt deorſum iacere gravia pondera lapidum, & nunccios fortium ſagittarum; quidam autem de *Chorinthianis* inferius ſtantibus, licet inviti ſuſciperent eosdem nunccios taliter, quod amiſſa loquela, de cetero nulli homini referre poterant, que aut qualia ipſis importuni illi nunccii nova nunciaſſent, aut forte non fuit neceſſe talia dicere, quia cum legati baliſte fortis ſint certi nunccii mortis, ipſorum; legatio cum venerit, interprete nullatenus indigebit; teſtatur hoc quidam miles de ordine *Cruciferorum* hoſpitalenſium, qui de *Chorinthia* venerat, putans forſitan, quod *Soldanus* cum *Tartharis* in turri illa eſſet, arepto clypeo ſurſum pugnat, ſed deorſum miſſus lapis ſecum illi protinus mortem portat. Inſtant *Chorinthiani* crudeliſſime: ex igne quoque per ipſos inferius turri ſubmiſſo vidi circa turrim flammam & fumum validum aſcendere in ſublime. Horum autem, qui in turri erant, animoſitas nullatenus perterretur, pons *Pragenſis* diebus tunc pluribus ſabatizabat, (*t*) ſed gemebundus, eo quod non eſſet, qui auderet aut poſſet in eo ponere ſuos greſſus, *Wlframus* enim civis *Pragenſis*, qui tunc hoſpitale occupaverat, quem *Heinricus* de *Lypa* reduxerat, prohibuit, ne aliquis de civitate maiori illis, qui erant in turri preſidium aliquod afferret, o lacrymabilis miſeria *Pragenſis* civitatis: intus ſunt pugne, foris timores. *Quis modo non flere poterit, vel corde dolore, -- Qui ſcit, quod Praga ſtat ſic, & quod ſua plaga -- Valde ſit horribilis, quoniam ſurrexit ibi lis. -- Intus & extra ſe, ſpoliate ſunt ibi gaze, -- Et res multorum, viget hic ſtudium ſpoliorum, -- Ac intra muros vidi caſus ibi duros, -- Hoſtiles turbe pugnant, ac fortiter vrbe, -- Nullus ſecurus ibi ſtat, ſtatus eſt ibi durus, -- Sunt foris & plura, que ſunt mihi ſcribere dura; -- Nam foris in villis populis omnibus illis -- Non eſt pax aliqua, ſed lege fruuntur iniqua, -- Nam qui vult rapere, rapit, & quicunque nocere -- Vult, facit hoc licite, non eſt prohibens, ſine lite, -- Semota pena, ſpoliat, qui vult aliena, -- Cauſa fit iſtorum commiſſorum ſpoliorum, -- Quod Rex neglector regni fuit, & male rector. -- O quam difficile regno fit valdeque vile -- Hunc fieri Regem, qui neſcit cudere legem, -- Vel defenſare ſcit regnum, ſed*

(*t*) Id eſt: quieſcebat.

sed vacuare - - Solum scit vinum, cui complacet ante caminum - - Assatura nova, si non habet hanc, coquit ova. Vade Propheta, ve terre, cuius Rex puer est, & Principes mane commedunt, ve *multum terre, cuius Rex puer est, ibi gwerre sunt & ubi commedit cito Rex, pax tuta recedit.* Post hec vero cum turris illa inexpugnata permansisset, & interveniencientibus quibusdam tractatibus ab impugnatione turris eiusdem *Chorinthiana* militia destitisset, non tamen a spolio, & lesione pauperum cessaverit; coadunato igitur exercitu satis valido *Bohemorum Heinricus* de *Lypa*, *Johannes* de *Wartenberg* in colliculo montis arto ante pontem castri *Pragensis* (u) bellum commiserunt cum *Chorinthianis* durissimum in quo obtenta victoria est a *Bohemis*, *Heinricum* etiam de *Honfenstein* Capitaneum exercitus *Chorinthie* vulneratum eodem tempore cepit strenuitas *Bohemorum*. Domicella vero *Elizabeth* tunc interim in *Newenburga* mansit, & postea in festo *Petri* & *Pauli* Apostolorum, non sine timore in *Pragam* reversa fuit, ibique morabatur, quousque cito post per Dominum *Heinricum* Romanorum Regem ad *Reni* partes nunccis solempnibus, ut patebit inferius, vocabatur.

Quomodo propter promotionem Domicelle Elizabeth, & propter reformationem regni Barones, quam cives Bohemie nunccios sollempnes ad Heinricum Romanorum regem miserunt.

Capitulum XCIIII.

Cum propter defectum iusticie temporibus *Heinrici* Ducis *Chorinthie* super omnia loca *Bohemie* devastationis & desolacionis obruens ubique diluvium inundaret, clerus, civis, agricola, & summe (x) claustralis incola violentiam in omnibus sustineret, cumque per excessum nimium de se ipsa ledens malicia nauseam haberet, & cum violenta oppressio seviret in tantum, quod quidam divites vita ex iniquorum odio, & pauperes rebus suo sudore conquisitis raptorum spolio privarentur, omnes videntes admirati sunt, conturbati sunt, tremor apprehendit omnes, & nos qui vivimus, cum talia vidimus, nonnunquam sedimus, & flevimus, & nunc quidem dicimus cum merore & scribimus, sed nunquid in eternum proiciet nos Deus & non apponet, ut complacicior sit adhuc, aut obliviscetur misereri Deus, aut semper continebit in ira sua misericordias suas? nullo modo. Respexit enim de excelso celorum habi-

(u) Franciscus c. 21. p. 35. addit: *Karinthiano*, scilicet Duce, *aspiciente*. (x) Id est: summatim, generatim.

habitaculo miserator & misericors Dominus, cum venisset tempus miserendi eius; Imiserat autem dominus spiritum consilii in corda quorundam hominum, qui licet tribularentur cum ceteris, plus tamen, quam alii ea, que ad pacem fuerant, cottidie cogitabant, inter quos precipui fuere viri, pacifici, Dominus *Heinricus* in *Scedlicz*, & Dominus *Cunradus Aule regie* Abbates. Isti enim ceteris vacillantibus vitem in vecte baiulabant ut *Josue* & *Caleph*, & ut pacis serenitas reradiaret, post tot malorum nebulas, efficaciter laborabant. Nunc quidem exhortationibus, nunc quibuscunque poterant rationibus ad sectanda pacis vestigia corda quorundam nobilium clanculo moliebant; cum nullum, inquiunt, violentum possit esse perpetuum, quomodo putandum est, quod hanc abhominabilem violentiam pauperum suorum perpetuam fore pacietur Dominus, cui proprium est misereri semper & parcere? Multi autem ex *Bohemis* crediderunt eis, non solum propter sermonem, quem abbates, viri sagaces, fideliter loquebantur, sed etiam propter signa & indicia desolacionis regno imminentis, que evidenter fieri visa sunt, in seipso enim regnum fuit divisum multipliciter, & discordans. Quid autem est, quod eque regni desolacionem indicet, ut divisio? cum scriptum sit, omne regnum in se divisum desolabitur; discordia etiam excidium sic parturit, ut concordia victoriam, & amorem nutrit, unde factum est, ut qui prius pre timore solum in occulto de reformatione regni conveniebant, & tractabant, iam inspirata gratia confortati animequiores facti de bono statu regni in publico loquebantur inperterriti. Dicebant enim ex eis plurimi, ut ego sepius audivi, expedit nobis, ut nos moriamur pro populo, & non tota gens tam misere pereat in hoc regno. Hiis enim qui preesse debuerant huic regno, facta sunt iusticia & iudicum abhominatio, ut quid nati sumus videre contritionem populi nostri? respiciat nos Deus, stemus simul. Placuit autem tunc consilium hoc omnibus, ut ad illum, cuius memoria in benedictionibus est, cuius gloria major omni laude, serenissimum Principem Dominum *Heinricum* Romanorum Regem pacis amatorem, cui prius occulte legati missi fuerant, nunc vero publice solempnes transmittantur nunccii, qui statum sibi *Bohemie* exponant, & remedium salubre postulent, & reportent.

Quo-

Quomodo tam Barones, quam cives Bohemie Johannem Heinrici Romani Regis filium primogenitum pro Rege sibi dari postulaverint. anno Domini M. CCC. X.

Capitulum XCV.

Inter illos vero viros, qui communi profectui *Bohemie* intendebant, quidam dicebant, Ecce Rex iste gloriosus Romanus, filium habet *Johannem*, & fratrem *Walramum*, unum igitur ex his duobus ab ipso postulabimus, cui nostram venustam puellam *Elizabeth* regni nostri filiam matrimonialiter copulabimus, sic fiet, Deo regente, in regno *Bohemie* novus Rex, & nova lex, & bona; hec autem & talis facta est longi consilii brevis conclusio, quod plus expediat filius, quam frater Regis regno. Dicebant enim adolescens iste faciliter mores terre nostre discet, cum filiis nostris crescet, ipsosque ex hoc semper plus diliget, & ipse quasi in regno natus sit, ab universis indigenis dilectior fiet. *Et quod processit de vena, que mala nescit, -- Vixit cum laude pater eius, sic sine fraude -- Mater honesta sua stat, per secula grata, -- Hic est productus dulci bonus arbore fructus, -- Quis valet ambigere nunc, vel dubium retinere, -- Quod iuvenis talis, qui sit nutritus in alis -- Tam famosorum iustorum progenitorum -- Multum proficiat, Rex iusticie quoque fiat? -- Ex hoc (y) sperandum nobis est, ac operandum -- In tali causa, cicius cuncta fore pausa* (z) -- *Nam si negligimus, ventura gravamina scimus, -- Que regnum ledent, & verbo: ad mala cedent.* Ad regem igitur Romanorum mentes inclinantur multorum Baronum & civium; Inter eos ergo incipit tractatus fieri, quomodo idonei adaptentur nuncii tam arduum negocium cum Romano Principe tractaturi, qui vero paulo prius exhortati ad tale factum per Abbates fuerant, iam precibus multum Abbatibus instant, ut talis profuture legacionis officium sibi assumere non abnuant. Peticionem horum tam promptam conferebant Abbates, admittere parati pro miseris relevandis & succurrendis pauperibus animas suas ponere; audivit talia Princeps *Chorinthianus*, quia & ipse *Prage* erat hiis diebus, fremere cepit contra Abbates ira mira in animo provocatus. Misit ergo statim suos satellites *Albertum* scilicet de *Honfenstein* & *Heinricum* de *Rotenburk* ad Abbates, ut dicerent ad eos: nunquid vobis parum est molestos esse meis hominibus, quia & molesti estis & mihi Regi vestro in omnibus, nunquid non sum ego ille, qui potestatem habeo alligandi omnes, qui invocant contra me nomen

(y) Pro: *ob hoc.* (z) Ita perobscure codex.

men Regis Romani? unde vobis do consilium, ut non faciatis vos ipsos ceteris in parabolam, & in risum. Manete, & consentite nobis, & bene erit vobis super omnes, qui in conspectu nostri pallatii stant, si autem ire decreveritis, quacunque terrarum iveritis amicorum nostrorum Principum, & Comitum irreciendi tendiculis, super vos ipsos & socios vestros flagella & verbera inducetis. Ex hac durissima legacione & relacione Abbates percussi sunt terrore, & quid agere debeant, in hiis angustiis ceperunt anxie cogitare, & dixerunt ad invicem: si ibimus, mors nostra forsitan est, si autem hoc non egerimus, nichilominus tamen non poterimus effugere manus huius *Chorinthiani*, si non ibimus, tamen peribimus, quid enim unquam mali fecit *Chorinthiano* isti dominus *Bavarus Brunoviensium* (a) Abbas, qui plus servivit huic Regi, quam fere omnes Abbates ordinis sui, cernimus tamen, quod ab hoc rege mala sustinuit plura, & periit domus eius tota. Iste pater venerabilis pre nimio gaudio cordis sui in die elevationis sue electionis istius Regis ipsi Regi sue abbatie infulam absente regali dyademate ad verticem capitis applicavit, mercedem vero meroris pro hac fide fidelis pater proh dolor postea reportavit. Quid *Premonstratensis* ordo destructus fecerat Principi *Chorinthiano?* in quo omnes civitates *Bohemie* & *Moravie* ville, oppida, claustra, cives, clerici, rustici, mercatores *Chorinthianum* istum offendisse inventi sunt? plurimi tamen sunt occisi, alii spoliati, ad nichilum redacti sunt, quorum nonnulli faciem Ducis *Chorinthie* nunquam viderunt, unde nobis timendum est, ne si forte celaverimus, & si non nunciaverimus in aula & aure magni Romani Principis mala regni istius, sceleris arguemur, & rei horum omnium malorum erimus, sit tamen Deus protector vite nostre, non timebimus, quid faciet nobis homo, sit Deus, & quis stabit contra nos, stemus simul, ipse Dominus custodiat introitum, & exitum nostrum, quia ipse est solus, qui intuetur cor, & desiderium nostrum. Intendimus enim solum ad consolacionem laborare turbati regni, & refrigerio egenorum. Sic igitur hii Abbates exultant ut gygantes ad currendam viam tam piam, civitas vero *Pragensis* & mons *Kuthnensis* ex communi iuratorum suorum consilio elegerunt viros idoneos ipsorum votum & negotium ad regem alemanie delaturos, scripserunt autem epistolam hanc.

Epistola ad Regem Romanorum Dominum Heinricum. Serenissimo Principum Domino Heinrico *Romanorum Regi semper Augusto* Wol *Judex*, ac

(a) Id est Brzewnoviensis Abbas Ordinis S. Benedicti.

ac communitas juratorum ac civium civitatis majoris in Praga se ad omnia mandatorum paratos genera cum servicii plenitudine & fidei puritate, variis anxietatum oppressi molestiis, regno Bohemie desolacionis sarcina graviter succumbente, ad vestre regie pietatis Celsitudinem spe consolacionis, & gracie consequende nostros oculos elevavimus. Mittimus igitur hos nostros concives, presencium ostensores nostris legationibus & proposito plenius informatos ad audienciam & presenciam vestre Majestatis. Omni autem studio supplicamus, quatenus eorum relationibus, quas coram vestra Excellencia proponent, aures inclinare dignemini benivolas, votaque precaminum nostrorum & ipsorum perducere velit vestra pietas fructuosius ad effectum. Quidquid vero per eosdem nostros nuncios factum, dictum fuerit, vel promissum, gratum & ratum servabimus nunc & semper, datum Prage III. Kalendas *Julii.* Consimiles etiam *Montani* de *Kutbna*, & quidam Barones per suos nunccios Regi transmisere epistolas, sunt autem hii nunccii & nomina eorum, qui ad regem Rom. sunt profecti. Dominus *Heinricus Scedlicensis*, Dominus *Cunradus Aule regie*, Dominus *Johannes Placensis* (*b*) Abbates *Cysterciensis* ordinis, *Johannes* de *Wartemberk*, *Bonscho* de *Mirica*, Barones, & *Otto* vir sapiens nunccius *Wilhelmi Leporis*. De *Praga* vero fuerunt, *Cunradus* Cornput, *Otto Phigoles*, *Ebiruslinus* filius *Popplini*, & *Ebirlinus* de *Lapide*, (*c*) de *Kutbna*: *Tylmannus Lune*, & *Cunradus* frater *Heinrici* vice plebani Vicarii in monte. Hii duodecim viri, cum eorum familia in octava *Johannis Baptiste* pro salute & consolatione sue patrie de *Praga* exeuntes minas *Chorinthiani* parvipendentes continuato itinere ad *Heinricum* Regem Romanum in *Frankenfurd* die duodecimo pervenerunt. Frater *Petrus* (*d*) propter obedienciam tunc sequebatur, non a longe, sed prope, ut videret finem. (*e*) *Iste fide plenus hominum numerus duodenus - - Ad Romanorum Regem vadit, miserorum - - Et regni miseri factum tractando tueri, - - Hos velis o Christe, quod nullum sit sibi* (*f*) *triste - - Qui stant pro terra, qua regnat maxima querra. - - Spiritus alme bona super hos fundas tua dona, - - Ac horum mentes fac in cunctis sapientes, - - Ut cum Romano concordent federe plano.*

(*b*) Plassensis. (*c*) Hodie Kœnigstein, quod castrum tunc ad Bohemiam pertinebat. (*d*) Author hujus Chronici, Capellanus tum Conradi Abbatis Aulæ Regiæ. (*e*) Horum frustra memoriam in Francisco quæras. (*f*) Id est: illis accidat triste.

Quomodo inter Johannem filium Regis Romanorum & Elyzabeth filiam Regis Bohemorum sponsalia in Frankenfurd fuerant celebrata. anno Domini M. CCC. X.

Capitulum XCVI.

Die duodecimo egressionis nunciorum de *Praga* ad Regem Romanorum Dominum *Heinricum* in *Frankenfurd* Deo duce ipsi feliciter pervenire visi. Adventus autem istorum nunciorum cum nunciatur in Aula Imperiali, Romano Principi, & pluribus aliis materiam generabat gaudii, sciebat enim Rex horum omnia, pro quibus venerant neg cia. Die vero altera Rex hos nuncios nunciis suis ad se affabiliter vocat, & convivium inclytum in domo *Predicatorum* fratrum parari mandat, hec igitur dies tota fit quies, totam enim se dabat conviviis, non consiliis; sequebantur autem dies alii, quibus quies rara, sed frequenter fiunt consilia, & mutua colloquia. Habuit vero circa se Rex ille magnificus reverendissimos Patres, *Petrum Maguntinensem*, *Johannem Coloniensem* Archiepiscopos, *Arguntinensem*, *Leodiensem*, *Monasteriensem*, *Spirensem*, *Cysterciensem* Episcopos, Dominum *Heinricum Wldensem* (g) cum pluribus aliis Episcopis, quam Abbatibus. Affuerunt etiam magnifici Principes, Comites, & libere conditionis viri plures, inter quos *Rudolfus* Comes Palatinus *Reni*, & Dux *Bavarie*, *Bertoldus* de *Hennenberk*, *Ludewicus* de *Oting*, Comites, ceteris, qui simul aderant nequaquam erant inferiores. Hos vero pene omnes Principes & Barones Rex ad suum invitat consilium, auditurus verba legationis de *Bohemia* nunciorum. Opportunitate itaque loci & temporis captata legati de *Bohemia* ante conspectum Regis, & consilii totius pariter veniunt, &, ut eorum proponat negotium, Abbatem *Aule regie* petunt, qui cogunti (h) petitioni annuit, & causam adventus nunciorum, & sui, sic dicens, exposuit: Currendum est, inquit, de tenebris ad lucem, de angustiis ad quietem, de timore ad pacis asilum, de fervore ad panpinium (i) & quia regnum *Bohemie* involvitur tenebris tribulationum, angustiis discordiarum, timore miseriarum multarum, ad lucem gloriosi tui nominis, quo illuminatur iam circulus orbis, de terra illa venimus ad te o Domine mi Rex, petimus nunc, ut a clementia tue regie pietatis dirigantur pedes nostri in viam pacis. Salus nostra in manu tua est domine, respiciat nos misericordia tua, ut securi serviamus Regi, habemus in *Bohemia*

(g) Fuldensem. (h) Forte *cogenti* vel congruenter. (i) Ad pampinum, nempe refrigerium seu umbram.

hemia Regem, Ducem videlicet *Chorinthie*, sub quo facta est tanta pacis & justicie sterilitas, ut quod nos perire, sibique non posse servire vigens compellit necessitas. In regno utique illo completa est Joseph somniatoris visio, fertilibus enim annis steriles secuti sunt nimis, & nisi dominus reliquisset nobis semen, quasi *Sodoma* & *Gomora* fuissemus, servavit quidem dominus nobis semen regium, virginem, inquam, decoram, gemmis vestitam virtutum, cuius consolationi intendat, oramus vestram clemenciam, cum sit, quasi orphana derelicta. *Cum te quivis amet pie Rex, & laus tua clamet -- Per Mundum totum, faciens nomen tibi notum: -- Quod foveas iustos, sis iusticie bene custos, -- Ac in honore facem portes, (k) facias quoque pacem. -- Sis consolator iustorum, iuris amator, -- Et que nos scimus bona. Tot nunc ecce venimus -- Ad te, solamen querentes, atque iuvamen. -- Que patimur bella, Rex respice, nostra puella -- Orphana pupilla tibi sit commissa, stat illa -- Ad tua mandata, quidvis complere parata.* Cumque eleganter satis quasi oratoris more Dominus Abbas hec (l) alia in Regis & suorum consultorum protulisset audiencia, Rex respondit: Sacrum, inquit, *Romanum* Imperium, cui favente Deo presum, licet inmeritus, consuevit esse divinarum legum & omnis iustitie inviolabile armarium, ab ipso enim iniustum omne est eminus elongandum, cum sit caput regnorum, & omnium origo potestatum; non enim ad hoc, ut res quelibet fiat, sed ut bene fiat, & qualiter fieri debeat, ad discutiendum in antea (m) se & suos equitas Imperii sollicitat, solet quippe Princeps *Romanus* omnia sua negocia cum consilio agere, quia suo statui minus expedit post factum aliquod penitere; Regnum itaque istud *Bohemorum*, mortis sarculo eradicante inibi stirpem masculinam Regum naturalium, ad sacrum est Imperium devolutum, & ut decreta legum Imperialium docent me, possum illud cui voluero, conferre. Subintravit autem regnum illud *Heinricus* filius *Meynhardi* quondam Ducis *Chorinthie* filius (n) non quidem per hostium, sed aliunde, suus autem introitus, ut audio, pacis fecit exitum, & mali cuiuslibet incrementum. Antecessori quoque nostro Domino *Alberto* ausu idem temerario restitit, & adhuc usque hodie procaciter sacro Imperio resistere non desistit, summa vero expensarum ad quas faciendas eiusdem temeritas sacrum compulit Imperium extendit se in plus, quam ad centum millia librarum; istud plures Principes & Comites sciunt, qui pro recuperatione eiusdem regni Imperio astiterunt, &

(k) Id est: præluceas omnibus. (l) Supple: &. (m) Id est prævie. (n) Repetita hæc vox supervacanea est.

& ſtipendia largiſſima receperunt, licet autem prepotens Imperii manus non ſit adeo abbreviata, quin per ipſam contundi poſſit *Chorinthiani* illius preſumptuoſa contumacia, abſit tamen a me, quod præter legum decreta & abſque virorum fidelium conſilii dictamine aliquid velim aggredi, vel quippiam attemptare, inite igitur, ait Rex, o Principes & fideles *Romani* Imperii una mecum conſilium, invenite modum, ut regno turbato *Bohemię* adhibeatur, remedium & ſuo jure letetur Imperium. Previo igitur interlocutionis conſilio reſponderunt Principes Regi ſuo: Rex in eternum vive, nam iuſtus es domine, & rectum iudicium tuum, quamvis autem lex Dei ſit in corde regis, & oculi tui videant equitates, & ſis, ut ſcimus conditor legis, & cognitor, tamen reſpondebimus tibi, dictante noſtra conſciencia, conſilium, iuſtitiam, & iudicium, quia hoc nunc imperat tua nobis equitas & mandatum; hunc, inquiunt, filium Ducis *Chorinthie*, qui regnum *Bohemie* in præjudicium ſacri Imperii occupavit, & adhuc occupat injuſte, ex nunc pronunciamus, & ex iuſta ſentencia decernimus omnia jura Principis perdidiſſe, non eſt dicendus Rex ille, cui Imperialis adverſatur lex, Dux etiam eſſe non valet, qui Ducatum ſuum in predefinito termino a legibus - - - (o) a collatione Imperii non ſuſcipit more ſolito, nec quidem curat ſuſcipere animo contumace. (p) In manu tua Domine Rex ſunt omnes fines terre, & omnium terrarum illarum, quas ille *Chorinthianus* ſub ſe habet vel ut tyrannus vel ut heres, de Principibus igitur legitimis regno *Bohemie* & Ducatui *Chorinthie Romani* intereſt Imperii providere, etſi forſitan Barones, cives, ac quicunque alii inconſulte & minus provide eidem *Chorinthiano* votum, homagium, aut fecerunt aliquod iuramentum, tamen hec omnia illicita fuerunt & inania, in nullo diffinimus ſtare vigore vel efficacia. In turpi enim voto mutandum eſt decretum. Placuit Regi iuſticie eloquium reſponſionis iuſte, & conſenſit.

Facta igitur ſunt ſtatim ſuper eo ſcripta & inſtrumenta Privilegiorum evidencia in quibus *Heinricus* filius Ducis *Chorinthie*, qui ſe geſſit pro rege *Bohemie*, ab Imperio proſcribitur, & ab omni jure alterius Principis, omnium Principum & Electorum, qui tunc aderant, dictante ſententia privatur, a voto quoque & iuramento ſibi preſtito omnes, qui incaute fecerant, abſolvuntur, habentur autem *Prage* usque hodie illius

(o) Hic hiatus unius vocis. (p) Deſideratur vox *perſeverans* aut ſimilis.

illius ſentencie privilegia ſigillis *Heinrici* Regis tunc Romani & aliorum Principum & Electorum firmiter roborata. (*q*)

Quomodo Heinricus Imperator Joannem primogenitum ſuum in Bohemiam miſerit invite, volens Wolframum fratrem ſuum illuc potius promovere.

Capitulum XCVII.

Poſt hec de puella *Elizabeth* Regis *Wenceslai* filia Rex *Romanus*, preſencium ſibi Principum auditurus conſilia, exorſus eſt loqui huiuscemodi verba: Puelle illi, quam inſignem & commendabilem reddunt honeſtorum virorum credibilia teſtimonia, ſicut locuti ſumus alias & antea, ſic adhuc dicimus, quia ſibi favemus, ut in ſolio Patrum ſuorum ſedere debeat ut regina, fratrem autem noſtrum *Wolframum* virum, ut ſcitis, ſtrenuum dabimus puelle illi in maritale conſorcium, ut cum ipſa regnum hereditarie poſſideat *Bohemorum*. Letificat Principes ſermo Regis, & gracias Regi agunt plus de conſolacione orbate virginis, quam ſublimacione ſui proprii fratris; Nunccii quoque de *Bohemia* huius auditis eloquiis, quod videlicet erigenda ſit deſolate humilitas virginis, letantur corde medullitus, ita quod turgens letitia cordis faciem fluentibus pre gaudio irrigaret aquis. Concordant omnes in virgine, ſed non in viro, Rex exhibet fratrem, nunccii poſtulant filium ipſorum fieri Regem. Dixit autem Rex, frater, inquit, meus etatem habet, pro ſe loqui, & pugnare valet, *Johannes* vero filius meus puer tenerrimus, & puer parvulus eſt. Ve autem terre, cuius Rex puer eſt. Inſtabant autem fortiter nunccii dicentes non ve, ſed vtique bene terre noſtre erit, ſi hunc puerum, puerum benedictum, fructum ventris tui, poſueris ſuper thronum regni noſtri, ut ſolium glorie teneat, & cum Principibus ſedeat pro te domine pie Rex, nos enim ſubiecti erimus ditioni ſue, ipſe vero obediet iuſſioni tue, & ſic tua ſapientia reget ipſum & nos, Regem ſcilicet & regnum. Sufficit enim, ut cernimus, tua ſapiens potencia regna regere, que ſunt abſencia. Atque in hunc modum con-

(*q*) Plurimum poſteritati commodaſſet author, ſi hæc inſtrumenta præ aliis minus gravibus huic Chronico inſeruiſſet, quæ hodie amiſſa dolemus. Supereſt tamen ſententia Henrici VII Imp. in Comitiis Frankenfurtenſibus jam anno 1309. pronunciata inque germanicum ſermonem translata apud Goldaſtum in Reichs Satzungen Part. II. p. 29. qua decernit Henricum Carinthium regno Bohemiæ privandum eſſe, quod injuſte Boemiam tanquam feudum Imperii invaſerit.

contendebant nunccii cum Rege pro Rege, ad familiare vero colloquium solum dominum *Cunradum* Abbatem *Aule regie* Regi placuit assumere, a quo seriose cepit querere, cur, inquit Rex, fratrem meum pro Rege non accipitis, sed filium meum postulatis? cui Abbas, quia, inquit, domino meo tibi Regi carne propinquior est fratre, & si sciremus Regi tibi Domino meo propinquiorem, ipsum peteremus nobis dari Regem; ait autem Rex, ego mihimet vicinior sum, bene, inquit, Abbas, multum bene Domine mi Rex loqueris, & ego iuro vobis per Deum, si vos essetis Domine Rex talis, quod in regem *Bohemie* assumi possetis, omnes pariter vobis propter magnum nomen, quod habetis, cum reliquis occurrerent & letanter susciperent, nunc vero, quia altius ascendistis & illud fieri est impossibile, filius illic regnet pro patre, filius enim magna est substancia, & pars patris, nec moveat vos domine Rex, quod domicella mea *Elizabeth* etatem vestri filii *Johannis* excedit in quatuor annis, attigit enim filius vester annum etatis sue quartum decimum, & puella hec XVIII. duorum annorum spacium adequabit in eis disparem quantitatem corporum & non indignetur, dominus meus Rex mihi servo suo super hiis sermonibus, quos nunc locuturus sum; antequam de manu vestri iuvenis filii tale & tantum dimitteretis regnum, copulare filio vestro deberetis virginem vel matronam, que quinquagesimum attingeret annum. Subrisit autem Rex, die vero altera assumpsit Rex *Scedlicensem* & *Aule regie* Abbates secreto, & ait illis: vos duo viri magni nominis & bone fame estis religiosi, adhoc (*r*) estis Abbates, sacerdotes estis, & ideo a vobis inquiro in hac re consilium, quod sequi volo, adiuro vos, inquit, per Deum vivum, per venturum tremendum ipsius iudicium, sicut in die novissimo respondere vultis altissimo, ut iam mihi dicatis in occulto, expeditne mihi, & statui meo, filioque meo, ut constituam eum Regem in *Bohemorum* regno? Abbates vero tam seriose adiurationis inclusi vinculo, admirationis animo attoniti, primo tacuerunt, & subito animequiores facti Regi dixerunt, hoc vobis dicimus in verbo domini, quod aliud non sentimus, nisi hoc, quod bonum sit, & utile, vestrum filium Regem fieri *Bohemie*; hec, inquit, Rex brevis responsio ligat me, & plus persuadet mihi, quam consilium aliorum, ut faciam hanc rem. Recessit igitur statim Rex ab illis, applicans se Principum consiliis, & ex illa hora, sicut nos ipsi vidimus, & cognovimus lucide, negotium nostrum, quod prius putabamus fieri impossibile, estimantes ipsum fore durius adamante, fit statim flexibile sicut cera liquescens a facie

(*r*) Idiotismus Bohemicus, id est: preterea.

facie ignis, & nix a calore solis. Nunc potest hora, quod prius non potuit mora, per quindenam enim omni die, & sepe in nocte in consilio & tractatu fueramus, & tamen nihil cepimus, nec aliquid profecimus, sed nonnunquam nos sine fine (*s*) ad recedendum disposuimus, mansimus tamen usque adhuc. Die igitur quinto decimo adventus nostri in *Frankenuurt* coram Archiepiscopis, Episcopis, Abbatibus, Ducibus, Comitibus & aliis pluribus Imperii nobilibus hoc promisit, & ore suo dixit: Ecce *Johannes* primogenitus meus *Elizabeth* domicellam Regis *Wenceslai* filiam ducere debet uxorem legitimam. Nuncii vero de *Bohemia* similiter spoponderunt pro puella, fiunt itaque taliter compromissa felicia sponsalia, & privilegiis, litterarumque testimoniis firmissime roborata, assignavitque Rex nuptiarum locum & tempus circumvallans hoc talibus conditionibus, dixit ergo: Terminum finalem pro celebrandis nuptiis filii mei & filie prefigimus, quem preteriri omnino nolumus, ab isto etenim die id est ab VIII. Kalendas *Augusti* usque ad Kalendas *Septembris* tempus veniendi in *Spiram* Imperialem --- (*t*) illi puelle filii nostri sponse statuimus, & finaliter assignamus, si vero infra tempus illud non fuerit ad locum dictum deducta, pronunciamus ex tunc omnia contracta hec sponsalia irrita fieri, & esse inania, urgent nos maxima Imperii negocia, sic quod temporis spacia assignare ipsis non possumus longiora; vocabatur enim tunc Rex cottidie ad partes *Italie* & *Lombardie*, instabant autem de *Bohemia* nuncii dicentes Regi, Domine, inquiunt, Rex vestra attendat providentia, quia periculum dabit mora, regnum nostrum ardenti aspirat presentem vestrum filium desiderio, & nunc quidem eciam, si cum paucis venerit, regnum obtinebit sine prelio, placeat igitur Regi hoc consilium, ut filius suus statim vadat nobiscum, possideat regnum, & nuptiarum inibi regale celebret convivium. Absit, inquit, Rex, absit hoc longe a me, ut non videam oculo ad oculum meam filiam, & deosculer eam prius, quam proficiscar in *Galliam*, *Elizabeth* enim domina vestra nunc filia mea est, *Johannes*, inquit, primogenitus meus nunc sponsus gaudebit super sponsam, & gaudebunt de me filius & filia, delectabor in eis, ite adducite eam potius ad me, ut possim letius vivere. Regis verbum fit nunciis quasi preceptum.

Incidens.

In illo tempore, quia Rex ad evocationem Domini *Clementis* Pape quinti profecturus fuit in *Italiam*, ut Imperialem obtineret coronam, *Jo-*

(*s*) Id est: negotio imperfecto. (*t*) Hiatus ferè trium vocum.

Johannem ſuum primogenitum iam pro rege *Bohemie* adoptatum ipſe Rex ex communi conſilio, & conſenſu omnium Principum, qui tunc aderant in copioſa multitudine, *Generalem ſacri Imperii Vicarium* citra montes conſtituit per quingennium, eiusdem dignitatis adhuc obtinet titulum. Peractis igitur negociis die ſeptimo poſt adventum noſtrum, hoc eſt quinto Kalendas *Auguſti* de *Frankenfurt* exeuntes verſus *Bohemiam* cum feſtinatione incepimus dirigere greſſus noſtros, quanta vero tunc in *Frankenuurt* glorioſi Regis *Heinrici* ſuperextollens effulſerit gloria, quam copioſa ibi florens milicia, que haſtiludia, que tripudia fuerint, hoc modo *Dicere non poterit mea mens, nec talia querit -- Scribere, que mundus hic exeruit furibundus. -- Nam ſum ſub tali degens habitu monachali, -- Cui non eſt cura, quis pugnet prelia dura -- Nam tantum Chriſto ſeculo ſe iungit in iſto. -- Illa tamen ſcribo, quod multo letior ibo -- Ad terram, de qua veni, quia lex erit equa, -- Illic dante Deo, tali (u) pulſo reviviſco, -- Qui nos deſtruxit, quod tota Bohemia luxit, -- Nec ceſſat flere, quod fecerat hic, quod egere -- Gens cepit tota, ſunt hec per ſingula nota, -- De rebus teſtis non utilis (x) eſt manifeſtis.* Nobis vero in reverſionis noſtre itinere conſtitutis & ad civitatem Imperii, que *Windesheim* dicitur, venientibus inſperate venit de *Bohemia* currens *Stephanus* ſartor puelle *Elizabeth* & nunccius, dicens ad nos, annunccio vobis non gaudium ſed fraudulentum excidium, mons *Kuthnenſis* traditus, & perditus eſt, receſſerunt enim cito quidam viri inconſtancie, qui miſerunt (y) vos de via & fide; quam compromiſerant vobiscum; & cum adjutorio adverſariorum, quos prius propria expulerat de monte malicia, *Chorinthianum* intrare *Kuthnam* permiſerunt cum ſua potencia, quinto decimo Kalendas *Auguſti* hec facta ſunt, Votum autem pociores de monte voverant antea, quod tantum ad iuſſionem & voluntatem Regis *Romani* cuncta tam montis, quam regni diſponi deberent negocia, miſerant enim ſuper hoc Regi Romanorum literas, quam nunccios. Turbati fuimus de hoc nunccio, ſed non perturbati, habebant enim corda noſtra fiduciam in adiutorio altiſſimi, ipſi enim ſoli voluntas & intencio noſtra bona fuit cognita, procedentes inde in *Nurenbergk* pervenimus, ubi nos tres Capellani *Petrus*, (z) *Cunradus*, *Heinricus* cum tribus noſtris venerabilibus Patribus Abbatibus remanſimus, ceteris noſtris ſociis pro Domicella *Elizabeth* nova ſponſa in *Bohemiam* proficiſcentibus feſtinanter.

Quo-

(u) Scilicet Henrico Duce Carinthiæ. (x) Id eſt: non eſt neceſſarius. (y) Idiotiſmus pro excuſſerunt. (z) Scilicet hujus Chronici author.

Quomodo nuncii de Bohemia reuerſi fuerunt, Domicellam Elizabeth ad I peratorem in prefixo temporis termino adduxerunt anno Domini M. CCC X.

Capitulum XCVIII.

O altitudo diviciarum ſapiencie & ſciencie Dei, quam incomprehenſibilia ſunt iudicia eius, & inveſtigabiles vie eius, quis enim cognovit ſenſum Domini? nec forte propheta, qui dixit, iudicia Domini abyſſus multa, ſed ante os Domini locutum eſt, ut fiat aliquid, aut etſi cogitavit, ut faceret, quis infirmabit illud? plane nullus. Non eſt conſilium, neque ſapiencia contra Dominum, quia vtique oculi Domini ſuper metuentes eum, & in eis, qui ſperant ſuper miſericordia eius, & quis ſperauit in domino, & derelictus eſt? iunior fui & nunc ſenui, & non vidi juſtum derelictum. Juvenes & virgines legi in domino ſperaſſe, ab ipſoque liberatos fuiſſe. Quis tribus pueris extinxit in camino flammam ignis, quis fragili ſexui femineo victoriam tribuit in tormento? hec omnia operatur unus atque idem dominus, qui non deſerit ſperantes in ſe, ſed nunquid non magnum oſtendit miraculum in hac orbata virgine beata natus ex Virgine? quis enim crederet, cuius eſtimacio caperet, aut poſſibile putaret, ut fieret, quod unica virgo deſtituta ſolacio parentum, habitans in medio perſequencium, ut ovis in medio luporum, capta ab aucupe more avium, irreciata ut piſcis hami per aculeum, poſſit unquam de tali laborinto nexoſo effugere, & ſpacioſe celſitudinis gradum ſublimiter conſcendere? Deo hoc facile, homini impoſſibile. Miremur nunc factum, quod a Deo poſtulavimus faciendum: laqueus contritus eſt, & virgo liberata eſt de manibus querencium ignominiam eius. Reverſis itaque in *Pragam* prius nominatis nunceiis apparatum ſollempnem femineum, & ad feſtivitatem nuptialem virginis pertinentem hinc inde apud diverſos mercatores & cives *Pragenſes* creditores fideles virgini plusquam ad valorem mille marcarum nomine mutui procurabant, annuente autem fortuna infra ſex dierum ſpacium poſt iſtorum nunciorum reditum cum decenti familia & cum congrua decentia virgo hec eſt ad ſuum exitum expedita, die autem ſeptimo hoc eſt XIX Kalendas *Septembris* omnibus, qui *Prage* fuerant, ſcientibus & videntibus *Elizabeth* Regis filia cum ſua familia de *Praga* palam egreſſa eſt, (*a*) *Chorinthianus* Dux aſpicit, ſoror virginis cernit, tur-

(*a*) Franciſcus cum rurſum ſummo compendio hæc retulit, addit: Eliſabetham precario a Joanne epiſcopo Pragenſi equum impetraſſe *album bene expeditum & ornatum*, & *duos ciphos argenteos albos & magnos auro decenter ornatos.* c. 21. p. 35.

turba inimica scit, nemo tamen ipsam impedit, nec aliquis interrogat, quo vadat? procedit enim prospere, ut regnet, & non obliviscatur populum suum, & domum patris sui, sed ut ipsis pacem reportet. Interrogo modo te, responde queso mihi, quid horum maioris fuit miraculi virginem scilicet omnino inexpeditam tam subito ad tam grandia negocia expediri, aut sic custoditam a suis emulis non impediri, certe a Domino factum est illud, & est mirabile in oculis nostris, vtrumque nempe per divine dispensacionis & promissionis providenciam factum est; permisit enim Deus, quod emuli virginis istius futuram gloriam non intelligerent, nec novissima providerent, sed pocius excecati ex malicia mutuo dicerent, hec puella, quam eicere de regno cogitavimus, tam decepta stolidis persuasionibus, se ipsam nunc de regno hoc eicit, & nequaquam reditura recedit, Romanorum Rex ipsam, cum ad eum pervenerit, nequaquam fratri vel filio, sed alicui degeneri viro eam in conjugium copulabit, callide eduxit talem Regis filiam solum propter semen regium dolositas versipellis quorundam hominum, unde bene fauemus huic, ut vadat illuc, ipsa stabit illic, nos stabimus hic, illi illic egestas, nobis vero hic gloria & potestas. Sinite eam abire, sinite eam recedere, non impediamus eam in itinere, quia timor eius erat super nos, & super filios nostros. Dixeruntque: hec puella egreditur ut Diua, ut videat mulieres regionis illius, & ruborem portabit ut diua, *(b)* habeat sibi. *(c)* Et multipliciter blasphemabant, inducentes super hanc peregrinantem virginem maledictionem pro benedictione. Isti maledicunt, & tu domine benedicis, qui consurgunt in eam, confundentur, ancilla autem tua in te letabitur. In huiuscemodi igitur corosivis sermonibus non est obstructum os loquencium iniqua, sed mentita est iniquitas sibi, eo quod archanum consilium Dei ab ipsorum tenebris non poterat comprehendi. Egressa est igitur sine obstaculo ex hac precedenti causa regia virgo, cooperabatur etiam ad exitum puelle fides Baronum & civium quorundam, qui ob amorem pacis & patrie laborabant ad virginis sublimationem, & heredibus suis exhibendam propterea retribucionem. Tales vero benedictionem dare virgini legislatorem *(d)* poscebant, & ut eius custodiat dominus introitum & exitum exorabant. *Sic omnes fantur, & puro corde precantur, -- Ipse tuus Dux sit, qui quondam per mare duxit -- Israel, atque vie tibi pro custode Thobie. -- Angelus assistat,*

(b) Sensus est: hec puella egreditur ut Diva, id est: Dea aliqua, & ruborem reportabit ut diva, hodie dicimus diewka, id est ancilla. (c) Id est, devoret, quod sibi intrivit. (d) Scilicet supremum, Deum.

ſtat, fuget a te, quod male triſtat, - - Cui firmamenti curſus ſervit, mare, venti, - - Cui ſol, cui cete, cui noxque, dieſque, planete, - - Cuique creature famulantur perpete iure, - - Cui lux, cui ſtelle ſubſunt, velit eſſe puelle - - Huius pacificus conductor, ſicut amicus. - - Qui regnans celis huius velis eſſe fidelis - - Dux & ſervator, tu virginitatis amator - - Ipſam conducas, feliciter atque reducas.

Quomodo Scedlicenſis Aule regie & Placenſis (e) *Abbates domicelle venienti alacriter occurrunt. anno M. CCC. X.*

Capitulum XCIX.

Animus egredientis *Elizabeth* virginis crebris anxiebatur ſuſpiriis, eo quod alia germana, (*f*) oblita carnis & ſanquinis, ſibi minime optaret proſperitatem itineris; proficiſcitur hec virgo celeriter, non lentis greſſibus carpens iter, nos vero, qui, ceteris conlegatis, & ſociis noſtris *Bohemiam* prius intrantibus, foris in partibus *Alemanie* remanſimus, loca confugii, utcunque potuimus, hinc inde queſivimus, nunquam, & nusquam tamen tuti, ſed involuti anguſtie timoris inſtitimus, timor enim & tremor venerunt ſuper nos, ita quod nonnunquam pre anguſtia ſpiritus gemuimus dicentes: ve nobis! pacem terre procurare venimus, & nunc quidem, niſi Dominus adiuverit, nos ad regnum *Bohemie* tanquam exules non redibimus. Scimus enim *Chorinthianorum*, qui in *Bohemia* ſunt, contumaciam, multorum quoque civium fallaciam, qui non ſinent de regno egredi propter invidiam hanc virginem deſolatam, ſic ipſa non veniente dirimentur ſponſalia, cuncta ſcindentur promiſſa, & ſic erit, ut prius, in terra noſtra miſeria, & de omnibus habitantibus in ea, hanc tamen ſolam habemus conſolacionem, quia in aliquo monaſterio ordinis noſtri in *Alemania* faciemus profeſſionem, melius eſt enim multo eſſe monachum pacifice humilem, quam eſſe abbatem cum hiis, qui oderunt pacem. *Hoc racio dicit, & in hoc mens mea vicit, - - Per totum mundum nil eſt ſine pace iocundum. - - Virtutum norma pax eſt, & fulgida forma, - - Fit deſolata cito patria pace fugata. - - Pax ſi pellatur, urbs vero depopulatur, - - Res nequit eſſe bona, cum non dat pax ſua dona, - - Gaudia cuncta parum reputato, ſed exſtat amarum - - Quidquid in orbe facis, ſi non ſint federa pacis, - - O pax quam dulces epule tibi ſunt, quia mulces - - Celos, quam terras,* (g) *cum tu ſcis pellere qwerras.*

(*e*) Plaſſenſis. (*f*) Id eſt Anna conjux Ducis Carinthie. (*g*) Id eſt tam cœlos, quam terras.

ras. Ad discordias igitur *Bohemie* non redibimus, nisi ille misericors dominus nos quasi miraculose reduxerit, in quem cogitatum nostrum iactavimus, & fiducialiter spem habemus, condolemus autem generose virgini, eo quod eius virtus non debeat, ut timemus, altius sublimari. O Domine, qui celorum contines thronos, respice in servos tuos, aperi oculos tuos, & vide tribulacionem istam, consimilia & multo plura verba flebilia mutuis colloquiis crebrius contulimus. Cumque in eodem tempore in *Ebracensi* monasterio nostri ordinis spe consolacionis morati per dies aliquot fuissemus, accidit, ut in vigilia beati *Bernardi* causa refrigerii tres abbates illi de *Bohemia* ante portam ad unum frondosum colliculum fuissent egressi, ego vero exspectacionis affectus tedio intus in camera remansi, elevatis autem oculis vident abbates *Vilhelmum* de *Plaz* (*b*) famulum equo sine sella insidentem ad ipsos cursu velocissimo festinantem, videntes autem equum, equitem, & non sellam, dixerunt ad invicem: hoc signum magne rei est, & consolacionis indicium, iste famulus nobis notus vtique nunccius erit bonus; Pervenit autem clamor ipsius & vox leticie prius ad abbates, quam ipse, vox clamantis hec erat: annunccio, inquit, vobis Dominis meis gaudium magnum, quod erit omni populo, ecce Domicella nostra, quam vestrum desiderium exspectans exspectavit, nocte preterita in *Nurnberg* pernoctavit, huius prestant testimonia nunccius & Littera. Mox ut facta est vox annuncciantis bonum in auribus Abbatum inopinata consolacio mestis animis inestimabilis gaudii infudit spiritum, meror a corde exulat, sola leticia sibi mentes vendicat, verba quoque varia procedunt de ore ipsorum gaudiis informata, prout unicuique dabat eloqui affectio consolata, mihi autem, qui intus remanseram, Pater meus Dominus *Aule regie* nuncciare volens rem novam & letam velocius pedes ponit, aliosque preire contendit, clamor autem leticie, qui festinus ad claustrum pervenit, similiter ad occurrendum me abbati meo compellit, celer ivi, & Domino, venienti velociter, velocius occurri, qui statim dixit mihi, vide, inquit, *Petre*, bene agitur nobiscum, quia nostrum desiderium Dei per auxilium adimpletum, domicella ecce nostra advenit, ac ego in fervore gaudii aio ad eum, domine, inquam, in officio vestro hactenus stetistis cum tedio, gravamina sustinuistis, nunc vero quasi novum semen ad agrum iacitur, instant igitur vobis dies messis & opus novi laboris, quia tempus putationis advenit, hodie enim *Aulam regiam* quasi ex novo arbitror esse fundatam, reservavit autem Deus hanc virginem nobis fundatri-

(*b*) Plassensis Abbatis.

datricem, ut patris ſui ſuppleat vicem. Multa loquebamur talia, prout eloquio dabat leta & gaudioſa materia, noctem illam totam inſompnem duximus pre letitia, & mane cum alii ſurgerent ad vigilias, iuimus (i) nos ad vias. Profecti mane abinde pereximus ad oppidum, quod *Mirgintheim* vocatur, ubi die altera virgini regali occurrimus letanter, videntes autem eam gaviſi Abbates ſunt gaudio magno valde, delectabatur autem & ipſa ex Abbatum preſencia, quod per ſe ipſam teſtabatur, cum cunctis audientibus talia loquebatur: Eſt mihi quaſi totam *Bohemiam* videam, cum vos Patres meos preſentes habeam, venerunt tunc autem cum puella dominus *Heinmannus* de *Leuchtinburk*, dictus *Cruſchina*, *Marchardus* de *Suetetitz*, qui illis ex novo ſociati erant, per quos prius ſponſalia comportata fuerant; procedentes abinde tranſivimus per *Winpinam* & pervenimus in *Sunsheim*, ibi quoque *Wlframus* frater Domini *Heinrici* Imperatoris, vir utique formoſus, & ſpecioſus forma, atque ſtrenuus noſtre puelle honorifice occurrit, ipſamque curiam ad ſuam totaliter aſſumpſit, abhinc procedentes in *Spyram* civitatem regiam, multis puelle cum gaudio occurrentibus, pervenimus proſpere Deo duce. *Sit nunc invictus Rex celorum benedictus, -- Qui cuſtodivit domicellam, que procul ivit, -- Vt ſibi ſervaret vitam, terramque letaret -- In meliore ſtatu, que ſtabat babunda reatu -- Et niſi juviſſet Deus hanc, nunquam potuiſſet, -- Hec exiviſſe, nec abhinc egreſſa fuiſſe. -- Res eſt mira ſatis, & divine bonitatis -- Signum fulgebat in eo, quod virgo valebat -- Vincere ſic hoſtes ſervantes undique poſtes. -- Qui poterant capere talem, clauſamque tenere -- Carcere firmato; ſed Chriſtus munere grato -- Hanc premunivit ſobolem, ſolus quoque ſcivit, -- Illi quanta bona dare vult, & qualia dona.*

Qualiter Heinricus Imperator Domicellam Elizabeth in Heimbach affectuoſe ſuſceperit anno M. CCC. X.

Capitulum Centeſimum.

O ſi nunc ſcirem conſcribere, vel reperirem -- Tantum poſſe meum, (k) *quod ego feſtum iubileum, -- Quod primogenito Rex fecit, more polito -- Poſſem dictare, comptoque ſtylo reſerare. -- Hoc vellem, ſed ego non hoc valeo, quia dego* (l) *-- Pauca ſciens, & hebes mea mens, cui parcere debes. -- Sed quia ſincera tibi mente fero niſi vera, -- Rarius audita, ſed* per

(i) Lege: *paravimus*. (k) Id eſt: par eſſem. (l) Pro: ſum.

per visum mihi scita, -- Hic rudiori tibi cura (m) stemate (n) scribi, -- Sed placet hoc multum, quod, qui vult postea cultum -- Cudere dictamen, habet hic aliquale iuvamen. -- Nunc substerno rem, det ad hanc alterque colorem. (o) Benedictus Dominus Deus Pater nostri *Jesu Christi* pater misericordiarum & Deus totius consolacionis: Post laboriosa anxietatum incommoda, que hec virgo sustinuerat tenera, ipsam consolari beneficenciis largifluis pie dignata est clemencia Salvatoris. In exitu, & in via impulsibus tempestatum hec virgo fuit obruta, sed evasit Deo iuvante omnia, & nunc quoque ad portum venit feliciter & secura; que cum timore in patria vixerat propria, cum ingenti honore in terra suscipitur aliena. Annunciabatur itaque adventus gloriose virginis, & factum est gaudium, & exultatio universis. Erat tunc Romanorum Rex in *Heimbach* monasterio videlicet *Cruciferorum* hospitalensium, quod a *Spyra* distat spacio duorum milliarium. In *Spyra* vero tunc cum esset advena illa puella, amor impaciens & gaudium ex corde scaturiens; quod propter adventum puelle, nurus videlicet sue, Rex & Regina susceperant, ipsis videndi virginem ardens desiderium generabat. Nec mora ad excellenciorem virginem excellentes de *Heimbach* in *Spyram* a Rege mittuntur nunccii, ut ipsa cum debita decentia ad Regem valeat adduci. Cum virgo audisset hec verba nuncciorum, ipsis annuit, sapienter & ait; presto sum ad omnia domini mei Regis mandata. Mane facto virgo maturius surgit, & ut Regi placuit, de *Spyra* cum *Wolframo* fratre Regis, & nobilibus multis versus *Heimbach* procedit, cumque ad villam in media via sitam virgo cum suo comitatu pervenisset, o quanta tunc inestimabilia (*p*) cum gloria sponse virgini occurritur, quantoque gaudio venture festivitatis solempnitas iocundis indiciis inchoatur! Rex enim in occursum virgini cum diversis Principibus, Comitibus & aliis Magnatibus, qui tunc aderant, insignem misit miliciam, qui pariter cum cytharis, tympanis, tubis, in clangore buccine, in iubilacione deduxerunt novam sponsam. Erat exercitus ille magnus valde, & fortis, multitudo equitum innumerabilis ante eum & retro. Turba, que convenerat in longitudine incredibili erat extensa, ad dexteram, & ad sinistram ex equorum & equitum pressura via lata facta est invia, hinc inde pressus fui, & ne equinus pes pedes meos lederet, timui. Turba preivit turbam, omnibus enim inerat aviditas videndi sponsam; equitatui autem *Salomonis* in curru suo gloriose sedentem (*q*) assimulavi tunc in

(*m*) Lege: *caro.* (*n*) Lege: *scemate* id est schemate. (*o*) Id est expolitionem. (*p*) Lege: *inestimabili.* (*q*) Lege: *sedentis.*

in corde meo ſepius tacite ſponſam illam, & dixi: benedicta tu filia a Domino, quia deducet te iam mirabiliter dextera ſua, dextera Domini iam in te facit virtutem, dextera Domini vtique exaltabit te, creſcere te faciet (r) Deus meus, ſicut arenam maris, & donet tibi de rore celi benedictionem; recordatus Dominus deſolacionis tue, quam habuiſti in terra propria, & nunc offertur tibi laus & gloria in terra aliena, audi filia & vide, inclina autem tuam, quia concupivit rex ſpeciem tuam. Porro cum virgo appropinquaret, ad locum ubi Rex cum regina ac unigenito ſuo filio novo ſponſo fuerat, ſonus conciſus & validus muſici generis, clangorque tubarum ipſam antecedebat, eamque fore in proximo nuncciabat. Aſcendit ergo Rex in cenaculum grande ſtratum, ut ibi cerneret virginem, & ſuſciperet ſuam nurum, alii per cancellas reſpexere & feneſtras, & currentes hinc inde ad ſublimia ſpectacula ubi ſponſa veniens fuerat tranſitura, querentes videre quenam eſſet. Viderunt autem eam filie patrie illius & decentiſſimam predicaverunt, & eloquia Regine faciem eius virginis laudaverunt. Venit itaque Regina Regis *Bohemorum* filia cum apparatu ſatis copioſo in veſtitu deaurato circumdata varietate, comparuitque coram Rege. Introduxit autem eam Rex in cenaculum ſuum, ubi coram omni frequencia multitudinis puellam tenens dextera filiumque in ſiniſtra, refertus gaudio Rex ait ad puellam: gaude & letare virgo kariſſima, hactenus fuiſti Regis *Bohemie* filia, nunc eris, & diceris filia mea, ego ero tibi in patrem, tu mihi in filiam, accipio & adopto te hodie in filiam meam, ecce hic ſtat unigenitus meus, ſponſus tuus, hic filius, & tu filia. Bene tibi erit in domo mea, nulla res, inquit, triſtet te, obliviſcere populum tuum, & domum patris, ſi quid forſan eſt inibi actum, in moleſtiam tui, exulta nunc ſatis filia dilecta; & delectatus eſt Rex vehementer, ex preſencia virginis generoſe. Vix autem exſpectare potuit Regina, femina illa virtutis, cuius memoria ſuper mel & favum dulcis, ut virginem a ſe dimitteret benignus affatus Regis. Miſſis autem militibus ſponſam illam ſuis affectabat ſiſti aſpectibus, venit puella de ſolacio ad ſolacium, de patris ſcilicet manibus, quaſi ad maternum piiſſimum gremium: o quam dulcibus dulcis illa regina eloquiis virginem allocuta eſt! benedictus ſit, inquit, letus tuus introitus, filia mea gaudii nunccia, benedicta ſis (s) Domino celi, que benedictionem ſingularis tripudii mihi per tuum introitum adduxiſti, bene michi & bene tibi filia mea, inter omnes virgines tu mihi dilecta, & preelecta, magni tu Regis ſoboles inclita, quia tibi

(r) Lege: *faciat*. (s) Supple: *a*.

tibi thesaurum meum, solacium meum, lumen oculorum meorum, *Johannem* unigenitum meum, commendabo, eroque commissura, ut eius conthoralis efficiaris socia, quid ultra potero tibi facere, ego ecce mater tua, tu mea filia, omnia mea tua sunt, manu regia collum virginis stringit, oculo ad occulum inflexibiliter conspicit, eloquiis consolatoriis virgini verecunde alludit, & osculata est eam semel & iterum. Virgo autem repleta est stupore, & exstasi in eo honore, qui contigerat illi, verba, more pudice puelle, loquebatur pauca. Sed nunc quemlibet mens sua in abditis interroget, utrum tunc fuerit potius tempus flendi vel ridendi, tempus aptius risui, vel fletui? senciat quivis, quod vult, ego autem per sensum cognita refero, quia ibi maior flentium, quam ridencium *Bohemorum* fuerat multitudo, illud, quod prius legeram factum, ibi erat ad litteram: *Petrus (t)* autem egressus foras flevit amare, flevit quidem *Petrus* iste non ex negacione, sed ex consolacione, quomodo enim quelibet mens pia se a fletu poterat continere, quando virginem derelictam, quam tot afflixerant miserie, audit patrem misericordiarum oculo misericordie tam misericorditer respexisse? cuius nempe non tota afficitur anima, commoventur viscera, qui percipit, quod puella, que heri & nudius tercius persecutionem passa est a pluribus, orbata naturalibus parentibus, eligitur ad hoc, ut filia sit, & nurus Domini tocius orbis & Principis. Sic flevit pius & *Joseph*, quando visis fratribus audito, (*u*) quod pater esset incolumis, & sanus, quia pre gaudio se non poterat continere. Post leta colloquia plena instaurantur convivia, mensa ponitur, ciborum copiositate lautissima redimitur. Eram unus tunc ex illis discumbentibus, sed ut delictum meum non abscondam, plus in mensa visum, quam gustum pascebam, vidi namque decorem domus illius, quo meus alebatur visus, non poteram a preciositate apparatuum, mensarum, ciborum, vasorum aureorum, pannorum quoque sericorum, qui superficiem venustabant parietum, & ab ordine, lete ministrancium famulorum, reflectere visum; pascebat etiam oculos meos consolata visio, quando inclita *Bohemica* virgo dominam *Margaretam* Reginam *Romanorum* habebat in latere uno, & Dominam *Beatricem* Imperatoris futuri (*x*) matrem ex altero. Videbam quoque lete, quod nostri abbates de *Bohemia* in hiis conviviis adjuncti fuerant *Romanorum* Regine de prope. De cibo sepius obliviscitur quis, cum oculus delectabilibus obtutibus pascitur, & nutritur, nequaquam in hoc prandio dulcissono

(*t*) Alludit hic author ad nomen suum. (*u*) Corrige: *audivit*. (*x*) Id est Henrici proxime coronandi.

cissono privabatur obiecto. Post divites illas epulas de mensa surgitur ad locum aptum quieti virgo veneranda reverenter ducitur adiunctis novis pedissequis, soli commodo post laborem viaticum (y) & (z) vacare exoratur. Quiescere puella voluit, sed aliorum omnium exultantium gaudium sibi incommodum excitavit; cantabant, clamabant, saltabant die quoque & nocte, plurimi ympnis dulcissonis, choreis, & in tripudiis personabant. Mansimus omnes ibi sine absencia leticie pariter diebus quinque, consolaciones Regis & Regine letificaverunt animam afflictam puelle; semper alia aliis gaudiis gaudia supervenere. (a) *Omnes discamus, & in hoc alios doceamus, -- Quantum sit mitis Rex celi, qui quasi vitis -- Florida dat fructum, pellens, cum vult, cito luctum. -- Contra se bella timuit nimis ista puella -- Atque gemens mente, gemino spoliata parente, -- Stabat turbata, tamen est nunc letificata, -- Cum sit adoptata Regi, quasi filia grata.* Demum convocatis ad se puelle consiliariis Rex dixit illis: quid est hoc, quod audio ex omnibus eloquiis, montem in *Kutbna* sine obstaculo assignare filio meo promisistis, verbis & litteris confirmastis, sed ecce volat rumor, quod nostris sit traditus inimicis, fedus igitur vestrum fedum & irritum est factum. Respondentes ad hoc virginis consules (b) Regi dixerunt, non te, inquiunt, Domine Rex moveat, quod mons *Kutbnensis* per *Chorintbianum* Imperii inimicum occupatus est, ipsum enim, volente Deo, ex amicorum nostrorum consilio & auxilio cito recuperabimus absque labore tuo, nec cura sit Regi, si pro tempore male elevantur Imperii, pacis, & nostre patrie inimici. Servabuntur utique singula, que per nos dicta sunt, & facta corde simplici, fide non ficta. Sermo huiuscemodi suffecit Regi, dixit quoque Rex, ecce offeram nunc vobis meum vnigenitum, illi fidelem vestrum iugiter in hiis & in aliis ostendite famulatum. Immense consolacionis spiritum puelle consulibus infudit hoc emissum Regis verbum, timuerant namque fideles virginis valde, ne Rex a malorum hominum suggestione in negocio incepto mutaretur mente; factum hoc forte fuisset, nisi magne constancie firmitas in Regis veracis animo perstitisset. O Deus quot & quanti filii *Belial* sepe venenata lingua regias ad aures latraverant, & dicebant: nolite Rex margaritam proicere ante porcos, nec unigenitum, solacium vestrum, dare canibus, nec detis filium vestrum genti peccatrici, filiis sceleratis, populo nequam, populus

(y) Adjective sumptum, id est: itineris. (z) Hæc conjunctio superflua. (a) Franciscus cum hæc omnia duobus capitibus enarrata vix supremis labiis attigit, versus tamen septem sequentes servavit. (b) Id est: consiliarii, fideles.

iste *Bohemicus* proprios Reges occidit, fidem nescit, inconsulto agitur, quod illis vester unicus destinatur. O linqua dolosa quomodo inpudenti fronte presummis talia evomere, & garrire? domine libera *Bohemiam* a labiis iniquis, & a linqua dolosa, sagitte detrahentis tibi acute similes carbonibus desolatoriis, confundantur *Bohemie* inimici, quia linqua sua mentiti sunt Regi, Rex vero sapiencie & constancie dono preditus respondit falsidicis huius oblocutoribus & iniquis. In regno *Bohemie* hactenus potentes fuere Reges & Principes, quorum gloria etiam longinquas illustraverat & repleverat mundi partes; Quilibet vero intelligit, quia gloria Regum in multitudine fidelis populi consistit, quomodo unquam potentes gloriosi illi *Bohemie* Reges fuissent, si non multum, & sibi fidelem populum habuissent; nec obnubilat fidem *Bohemorum*, si occisi sunt aliqui Reges eorum, scimus omnes, quod multi nostri antecessores *Romanorum* Reges occisi sunt, in ore gladii mortui sunt, *Alemani* tamen occisores horum fuerunt; quis occidit *Adolfum*, quis interemit *Albertum* Reges *Romanorum*? nonne hoc fecisse cognoscimus *Allemanum*? vtique; sed nunquid propter hoc perfidie criminibus obnoxia erit fidelis & nobilis *Alemania*, absit, nec fuscetur fuco perfidie germen omne germinantis *Germanie*, testantur vobis veterum relata & Cronice: quod nunquam occisus sit aliquis Regum *Bohemie* per *Bohemum*, sed per *Teutunicum* & *Alemanum*, (c) & si forsitan quispiam ex *Bohemis* manum sceleratam in suum Principem extendisset, non tamen ideo tota gens reprehensibilis esset, *Petrus* apostolus ideo non fuit malus, licet *Judas* esset pessimus; adiecit iterum loqui Rex, quod scripsi, scripsi, unigenitum meum *Johannem Bohemis* promisi, & faciam, quod vovi. Quin ymmo facilius est mihi filium perdere, quam fidem, & ait Rex: *A cunctis scitur, quod in omni re reperitur -- Vnum, quod peius, reliquum (d) tamen eius, -- Quod melius, laudo, vim sic nullus ego fraudo. -- Sit tamen exosum nimis, omne, quod est vitiosum -- Si bona laudentur, propter mala non reprobentur, -- Cum peccat Walter, quare luit Otto, vel alter, -- Portet peccatum, qui perficit ipse reatum, -- Judas peccavit, sed Petrum non maculavit, -- Petrum non tangit scelus hoc, quod Scarioth angit.*

Quo-

(c) Nempe Wenceslaus III. Olomucii. (d) Posterior manus superscripsit vocem *melius*, sed quid eadem vox, quæ mox repetitur velit, non assequor.

Quomodo Heinricus Imperator Johanni suo primogenito in Spyra festum solempne peregerit nuptiarum anno Domini M. CCC. X. Kalend. Septemb.

Capitulum CI.

Post hec in Spyra vidi solempnia mira, -- Divicie cum deliciis fuerant ibi cuncte, -- Milicie cum leticiis aderant ibi iuncte -- Lingua nequit fari, sic nec poterit recitari, -- Illud regale festum, quia nescio tale. Cum enim instabilitatis nescius, sed in promissis fidelissimus Dominus *Heinricus* Rex Princeps *Romanus* promissa implere vellet omnia, consumare sponsalia, & suo filio primogenito festa nuptiarum celebrare intenderet solempnia, misit servos & vocavit multos Principes scilicet & Comites & Barones, qui unanimiter consenserunt, ad diemque festum in *Spiram* gaudio comite, ut Rex imperaverat, pervenerunt, instabat enim dies celeberrimus ad honorem Regis magnifici illius perpetue memorie recolendus. Misit quoque in *Spiram* civitatem regiam, ut singuli sese & sua habilitent ad augendam & agendam illius fastivitatis gloriam. Precepit itaque Rex procuratoribus suis, ut in *Spira*, in loco satis lato & spacioso, in latere *Spyrensis* Ecclesie Kathedralis, quod ad faciem vergit *Aquilonis*, mense, sedilia, scampna & sedes opere fiant artifico, & subtili, que regio congrue valeant statui & honori; que omnia facta sunt, prout melius dictare poterat ingenium, & manus architectorum, providit etiam Regis prudentia, ut ad regalia convivia omnium necessariorum non deesset copiositas opulenta, omnibus tandem apparatibus & indigenciis ad festum hoc celebre adaptatis, ecce tercio Kalendas *Septembris*, hoc est in die beatorum *Felicis* & *Adaucti*, quod tunc in die lune evenerat, gloriosus Rex cum Regina *Margareta* coniuge sua, & nova sponsa *Elizabeth* puella, nec non cum maxima Principum & Magnatum copia precedente, & precinente omni instrumentorum musicorum genere leticia & exultacione versus *Spyram* procedit, & cum iam surgit (*e*) hora tercia, civitatis *Spyrensis* portas ingreditur concio letabunda. O quanta tunc honoris magnalia vidit oculus meus! parietes domorum extrinsecus vestiebat bissus & purpura, in fenestris, cancellis, & hostiis aspiciens a longe stabat turba letancium hominum promiscua, ut videret Regis potenciam, Regine, venientisque sponse decenciam. Inter musice sonoram melodiam, campanarumque resonanciam audivi voces dicencium multorum: Salus, honor, & virtus, & imperium, sit tibi Rex noster,

(*e*) Idiotismus Bohemicus pro sonat, aut imminet.

noſter, & domine Dominus noſter, quia tu es Rex pacificus & magnificus es, tuum vultum nunc deſiderat univerſa terra, (*f*) clamant quoque iuvenes & virgines, ſenes cum iunioribus una voce dicentes: vivat Rex H. (*g*) cum ſuo filio in eternum. Turba vero, que convenerat ad diem feſtum nuptiarum regalium, que precedebat, & ſequebatur, erat innumerabilis, ornatibus inſignita quoque decoris. Poſt hunc introitum iocundum ſequebatur convivium iocundiſſime epulantum, convivabat Rex cum Principibus & militibus ad hoc dignis, Regina autem cum nova ſua filia ſuaque decenti familia letiſſime inſtituerat convivia, in quibus unicuique data ſunt, ſecundum ſuum ſtatum, que erant neceſſaria, & etiam ſuperflua non pauca; epulabantur omnes ſplendide, hoc autem convivium ſolum erat quaſi aliquod indicium & preludium ad futurum. Circa horam vero nonam diei illius convocari ad ſe mandavit Rex Principes, & ſacri Imperii, qui tunc aderant, Electores, alios quoque Magnates plurimos, in quibus aliquid poſſe & noſſe fuerat, (*h*) dixitque ad eos, vos inquit ſcitis, quia ipſi affuiſtis, qualiter nuper in *Frankenuurt* tractatum fuerit de regno, & rege *Bohemie* de veſtrarum omnium voluntate. Nunc itaque, ut tunc conſuluiſtis, & conſenſum prebuiſtis, regnum illud *Johanni* meo unigenito conferre ſacri Imperii nomine, & auctoritate intendo, ut autem ſibi ius ſortius competat, hodie ſibi virginem eiusdem regni, heredem legitimam copulare matrimonialiter nos delectat, conſequens autem eſt, & iuſtitia dictat, ut hoc regnum hodie meus filius in feodo ab Imperio ſuſcipiat, aliorum quoque Principum titulum ex hoc legaliter optineat, & nomen. Reſponderunt Electores & alii Principes & Magnates regni dicentes: non eſt domine Rex in hoc facto aliqua nunc neceſſaria requiſitio, cum omnia prius in *Frankenuurt* ex maturo ſint conſilio prelibata, porro nunc nihil reſtat, aliud in hoc negocio niſi tantum ad factum procedere de plano. Verbum Regis placet omnibus nobis, quod diucius eſt deliberatum, eſt citius terminandum. *Quod pertractatur longe, cito perficiatur, -- Nunc cito fit factum, quod tunc eſt temporis actum, -- Quod placuit Regi, confert hoc robora legi, -- Nos conſentimus omnes tibi Rex, quia ſcimus, -- Quod tu iuſta facis, & queris federa pacis; -- Et nos ſperamus, quod qui crevit tibi ramus -- Filius excellens, fiat probus, & mala pellens, -- Quodque tibi ſimilis Rex poſtea fiat herilis, -- Et nunquam vilis, docet hoc etas iuvenilis. -- Huic ado-*

(*f*) Truncavit quidem plura ex hoc capite Franciſcus, ſed Chronicon iſtud eum habuiſſe præ manibus plures integræ orationes exſcriptæ probant. (*g*) Henricus. (*h*) Id eſt potentiores, & ſapientiores.

adolescenti iuveni multum sapienti - - Nos congaudemus, quod debeat esse Bohemus. Sic itaque finis istius consilii inicium dat novi gaudii iam futuri, assumptis namque sibi cunctis Imperii Electoribus, Principibus, ac aliis Comitibus, quorum tunc presencia aderat, ad atrium domus domini, hoc est ad hostium ecclesie maioris in *Spyra* versus occidentem Rex regalibus sollempniter indutus vestibus venit, sceptrum habens in manu, sedebatque in solio, coronam auream gestans in capite suo. Ego autem eram tunc intus in ecclesia Deo persolvens horarum debita, & ecce subito horribilis quidam sonitus pre magnitudine sui terruit me, quasi enim tonitru magno veniret cum sonitu, & quasi fragor omnium arborum fieret & domorum, & velut collisio fieret armorum, & grandium ruencium saxorum, factus est quasi de celo repente sonus, & vox valde terribilis ex clamore populorum letancium & concursu & ex omni genere musicorum, ludorum, ita quod per totum (*i*) quasi monasterium (*k*) videretur funditus evellendum. Ex quo clamore magno replebar stupore, & tunc, quidquid mihi parcat Deus, plus curiositate videndi, quam devocione orandi motus cucurri velociter, struem quoque lignorum magnam ascendi, ut viderem, quid hoc esset, quod tanti soni resonanciam emisisset; vidi tunc multitudinem magnam, quam dinumerare nemo poterat nobilium virorum, equitum cum decore vestium militarium equis altissimis insidencium, & in medio ipsorum *Johannem* Regis filium forma pre aliis speciosum, ad cuius dextram & sinistram portabantur in hastis vexilla rubei coloris, in medio *album Leonem* habentia non magis circiter quinquaginta, cum autem venisset ad locum filius, ubi pater erat, videns eum statim de equo saliit, & cecidit ad pedes eius, seditque Rex cultu indutus regio in solio satis alto; facto autem per filium iuramento & voto, prout ceteri Principes facere consueverunt sacro Imperio, Rex filium suum *Johannem* Regem *Bohemie* constituit, ius, titulum, & nomen Principis sibi contulit. Porrectoque sceptro regnum *Bohemie* cum omnibus terris ad ipsum pertinentibus auctoritate sacri Imperii iure hereditario sibi suisque liberis & posteris dedit legaliter & donavit, & post hec osculatus est eum. Factus demum est terror & strepitus maior priore, tunc enim pre novo gaudio quilibet cum equo suo impegit in alium, frangit quivis hastam cum vexillo, pariter ludendo incitat alter alterum, iam loquendo, nunc irritando iam trahendo modo tamen amicabili per omnia & iocundo. *Placet hoc omnibus quod Johannes Regis Romanorum H. filius - - Est factus Prin-*

(*i*) Id est integre. (*k*) Ecclesia.

Princeps, quod sit Rex, atque deinceps -- Ipse Bohemorum, cui regnum (*l*) *ius aliorum -- Est a Patre datum, qui Lucelburg comitatum -- Tunc & nunc servat, qui sic res rebus acervat, -- Non ex vi litis, sed conversacio mitis -- Hoc tibi prestavit, sua quod natura negavit, -- Hii qui sceptra gerunt, Comites prius ambo fuerunt, -- Virtutum leges fecerunt hos fore Reges -- Hic Pater & natus fuerant Comites Comitatus -- Lucilburgensis, quos angelicus tegat ensis.* Postquam autem statuit Rex filio suo *Johanni* testamentum pacis, & Principem fecit eum, ut sit illi regalis dignitas in eternum, aliorum gaudiorum apparuit incrementum Namque circa tempus vespertinum Rex magnum ingreditur pallacium, sponsam advocat & sponsum in conspectum presencium Principum & Magnatum. Dominus vero *Johannes Coloniensis* Archiepiscopus, premissis verbis ad matrimonium requisitis, *Johanni* Regis filio *Elizabeth* illam virginem copulavit coram omnibus legitime in uxorem. Quanta tunc putanda est leticia viguisse, in tam iocunda familia. ex affectu magni gaudii? quilibet, quod voluit, protulit, & tamen nemo, crebrescentibus clamoribus, alium intelligere potuit, nova sponsa forsitan nocte illa sine sponso iacuit, sicque illa dies se tota in gaudio consummavit Die autem altera valde mane, orto iam sole, ante cubiculum sponse venimus, &, ut ipsam videre possemus, aliquamdiu exspectavimus, circa horam terciam hostium camere aperitur, sponsa nova, matrem Regis Dominam *Beatricem* & Reginam habens ad ambo sua latera, de cubiculo educitur, quarum tantum salutacio tunc presentibus Abbatibus minime negabatur, ex re tamen, nobis in *Bohemie* partibus antea non visa, facta est admiratio stuporosa: Producebatur tunc sponsa de thalamo suo sparsis, & dissolutis hinc inde super scapulas crinibus sine serto penitus, & corona capite (*m*) ornamentis, nudo vestita totaliter longissimo gallico indumento, & cum processisset de cubiculo paululum, Rex & omnis populus in iubilo cantus, in clangore tube & buccine & in omni musico genere usque interiorem chorum ecclesie *Spirensis* conduxit sponsam, nos quoque cum reliquis sequebamur eam, Dominus *Petrus Moguntinus* Archiepiscopus indutus episcopalibus vestibus missarum sollempnia celebraturus in altari tunc stabat preparatus; Incipitur tunc solempniter officium Misse *de Spiritu sancto*, finito Evangelio sponsus ac sponsa in terram ante altare majus se prostraverunt, munusque benedictionis ab Archiepiscopo acceperunt, quod tamen facere sponsi *Bohemie* minime consue-

(*l*) Fortasse legendum, *Regum*, ut Henricum Carinthium intelligat. (*m*) Corrige: *capitis*.

fueverunt; Posthec ad altare accedentes Domino oblacionem, quam decuit, obtulerunt. Missa finitur, sed ad novum gaudium pervenitur. (*n*)

Qualiter nuptie celebrabantur cum sollempnitate maxima, & de contencione Maguntinensis & Coloniensis Archiepiscoporum tunc exorta. anno Domini M. CCC. X.

Capitulum CII.

Mox post officia Misse convivia facta tunc fuerant nimia, magnoque decore peracta. Nam ad locum illum, qui est a latere Kathedralis *Spirensis* Ecclesie, in quo Romani Regis providencia mandaverat fieri mensas, sedilia, & singula pro convivantibus vtensilia, ducuntur cum tripudio sponsus & sponsa, erant prius omnia sapienter & decenter disposita & parata, mensarum scire non potui numerum latum illud spacium totaliter occupancium. Aptabantur in mensis illis singuli singulis congruentibus sibi locis, Regum siquidem mense secundum illum situm fuerant a sinistris, Reginarum a dexteris, cum vero iam panis esset appositus, ambobus quoque *Romanorum*, & *Bohemorum* Regibus pransuris, more solito manus suas lavantibus, facta est contencio inter *Maguntinensem* & *Coloniensem* Archiepiscopos, quis eorum videretur esse maior, etenim Dominus *Petrus Maguntinus* tenere voluit Regis *Romanorum* dexteram, ut Dominus *Johannes Coloniensis* debeat sedere ad sinistram, e contra Dominus *Johannes Coloniensis*, michi, inquit, sessio a dexteris iure competit ex antiquo, in hunc modum nimis rixose contendebant, coram Rege. Hec eadem certatio facta fuit fere tocius gaudii obfuscatio, (*o*) plures namque de amicis & eorum famulis currere ceperunt ad arma, sic quod in civitate illa subito vehemens commocio est exorta. Rex itaque *Romanorum*, antequam sciens causam fore (*p*) certaminis Archiepiscoporum illorum, utrumque acceptum per manum iocunde ad suum duxit hospitium, ubi privatum fit convivium, & statim cessavit subortum tempestatis litigium. Ex antiquo lis fuit hiis, modus quoque talis: cum hii duo *Maguntinensis* & *Coloniensis* Archiepiscopi sunt in locis alicuius privati convivii, se invicem honore preveniunt, & ubi quis sedeat, aut quomodo vadat, minime contendunt, in loco enim & in convivio privato non sollempni quilibet istorum alium preficit sibi; Quando vero *Romanus* Rex Curiam, aut solempnitatem aliquam celebrat, unus tunc avide

(*n*) Succinctissime hæc denuo narravit Franciscus. (*o*) Hæc idem penitus truncavit. (*p*) Pro esse.

avide alium preire festinat. Non est hec contencio recenter nova, sed inveterata, nobis vero, super eo plurimum admirantibus, dictum fuit ab omnibus senioribus: a *Romanorum*, inquiunt, Imperatoribus diffinitum est sepe in retroactis temporibus, quod *Maguntinus* in *Germanie*, *Coloniensis* in *Italie*, *Treverensis* in *Gallie* partibus ad dexteram sedere debeat, Principibus *Romanis*, non sufficit hec imperialis diffinitio, sed adhuc pro conservandis suarum Ecclesiarum iuribus adherent litigio forte pio. De his tribus Archiepiscopis est regula publica talis: *Maguntinensis, Treverensis, Coloniensis quilibet Imperii sit Cancellarius horum, Maguntinus* per *Germaniam*, *Coloniensis* per *Italiam*, *Treverensis* per *Galliam* Archicancellarii titulum habet, precedit autem *Maguntinus* dignitate, *Coloniensis* potestate, *Treverensis* antiquitate. (*q*) *Treveris* enim, ut Treverorum refert Chronica longe ante *Romam* per *Trebetam*, (*r*) qui erat de genere *Enee*, condita est. *Cessent litigia, veniant convivia dia.* (*s*) Plus enim de festivis conviviis, quam intestinis litigiis audire, loqui quemlibet pium animum delectat. Vidimus autem in illo publico prandio generosam cohortem discumbencium, & ordine (*t*) sapienter dispositum ministrorum. In capite omnium mensarum in loco preeminentiori sub velis purpureis & cortinis sericeis per zonas ansulis insitas in gyro extensis & in circuitu sedis regalis expassis (*u*) *Johannes* novus Rex pariter & sponsus, Regis magni filius, gloriose sedebat. Porro sicut sol inter sydera rutilat, sic ipse serena facie pre omnibus Principibus, qui aderant, splendide choruscabat, etenim facies aliorum Principum admirabantur eum, omnes desiderabant tunc videre faciem huius tenelli Principis velut faciem *Salomonis*. Hinc inde ad latera istius novi Regis *Johannis* illustrium Principum, Comitum, Liberorum, Magnatum diversorum gloriosus tantus numerus discumbebat, quod stuporem cunctis aspicientibus inducebat, milites vero, qui ad mensam Regis ministrabant, precedentibus & precinentibus tubis, buccinis, tympanis, choris, phalleratis dextrariis insidentes fercula quelibet servato ordine decentissime apportabant, transibat inter mensas convivarum validus armatus preclare milicie micantis exercitus, qui ad conservacionem leticie fuerat deputatus, in medio epulancium ante mensam Regis eximium erectum est vexillum, regni *Bohemie* habens signum, quod cum vidissemus, noster consolabiliter spiritus fuerat recreatus, nec ingrati de tanta specie (*x*) incepimus insimul dicere: Benedicimus Deum celi, quod coram

(*q*) Hæc passim ad verbum exscripsit Franciscus. (*r*) Alii Nini Assyriorum Regis fratrem faciunt. (*s*) Id est: *diva*. (*t*) Lege: *ordinem*. (*u*) Lege: *expansis*. (*x*) Decore.

ram omnibus hic preſentibus in ſignum conſolacionis future vexillum *Bohemie* tam ſublimiter erexit hodie. Adhuc volente Deo, *Leo*, qui hactenus ſuccubuit, in ymo iacuit, cito evigilabit, pugnabit, vincet, rugiet, quis non timebit? Decorabat has nuptias tota diviciarum, deliciarumque gloria, cui a iuvenili meo tempore nunquam videram ſimilia, ſed, ut vera fatear, ab huius feſti glorioſi decentia elingwatur narrationis totaliter virtus mea, nos, qui feſtum illud celebre intuebamur, tunc mutuo loquebamur: ſi ille magnificus Princeps *Bohemie* Rex *Wenceslaus* ſponſe pater adhuc ſuperviveret, tanta nuptiarum ſollempnia facere ſue filie vix valeret, vel forſitan non curaret, quem enim unquam Regem *Bohemie* propter nuptias filii aut filie Archiepiſcopos, Epiſcopos, Duces, Marchiones, Comites tot audivimus congregaſſe. Hoc totum divine attribuatur gracie, ſperandumque eſt, quod miſereri Deus velit, & redemptionem mittere plebi ſue, hoc autem dedit nobis Deus ſignum, quoniam clementer, reſpexit humilitatem ancille ſue Domine noſtre. *Tunc ſpe futura cor noſtrum gaudia plura -- Sumpſit, cum grata foret alte ſponſa locata, -- Et quod laus tanta prebeatur ſibi, quanta, -- Ipſi Regine Romanorum, quia bine -- Moribus ornantur, & honoribus aſſociantur.* Poſt illa opulenta convivia convivis innovantur ſolacia, diverſis tunc diverſa: alii quidem tripudiis, haſtiludiis alii ſe exercent, civitas *Spirenſis* inclita exuberanti reſultat leticia, & ſolum vox exultationis, & ſalutis in tabernaculis omnium reſonat in ea, rara fuit (*y*) in urbe illa viculus, aut platea, quam non calcaret haſtiludens florens milicia, ipſorumque apparatuum militarium dives gloria oculos cunctorum allicit ad ſpectacula, in illo autem tyrocinio haſtas fetes, (z) & roboſtas, quas vibratas *Bohemi* ſub ſuo duxere brachio, admirabantur pedites, qui aſtabant, ſed & galeati *Renenſes* equites formidabant, erat namque haſta ſpiſſa (*a*) *Bohemicalis*, in longitudine & fortitudine aliis diſſimilis, cumque aliquis Tyro *Bohemicus* haſta vibrata ad medium teatri ſaltanti equo cum impetu proſiliret, populus omnis, qui aderat, clamabat: ecce *Bohemus! Bohemus!* Nullus autem adventui iſtius ultroneus ſe offerebat, & ſi forſitan quis metas incautus exiverat, ne venienti occurreret, devia in equo querebat, ſi vero aliquis obvius fuit, tantum ictum haſte *Bohemice* pertulit, quod nonnunquam haſta tangens, tacto compaciens, (*b*) in diminutas particulas fracta fuit. De hoc tyrocinio & militari exercitio plura ſcribere non propono, nec feciſſem de

(*y*) Lege: *fuerunt*. (z) Ita codex. Franciſcus legit: *tretes*, ſed ſubſtituendum: *teretes*. (*a*) Ante nominavit *robuſtam*. (*b*) Pro *paciens*.

hoc memoriam, nisi ad nove pertineret sponse gloriam & honorem, quam consolatus est Pater misericordiarum, qui est benedictus in seculum. Die itaque convivii tendente ad vesperam, ut consumarentur omnia ad sacramentum matrimonii requisita, in choro benedictione sancta previa iuvenes adunantur sponsus & sponsa, circumstantium autem & letancium clamorosa leticia non dabat requiem pariter iacentibus nocte illa. Mane altero die surgitur, gaudiis insistitur, & sic iterum dies illa & totum tempus illius ebdomade iocundis studiis expenditur, & finitur. *De tantis festis & factis Regis honestis -- Plurima scripsissem, si non cenobita fuissem; -- Si dicam plura, forsan fierent nocitura, -- Tedia forte darent hec scripta, vel hec reprobarent -- Quidam dicentes: debent tantumodo mentes -- Vere claustrales res scribere spirituales; -- De re mundana monachis est lectio vana, -- Hiis respondere volo taliter ista docere: -- Quemlibet & scire decet omnia, nam reperire -- Quivis in hoc facto poterit tunc temporis acto,* (c) -- *De quo laudetur celorum Rex, & ametur. -- Laudatur digne Deus, a quo virgo benigne -- Sic sublimatur, & in alta sede locatur, -- Que desolata steterat, multumque gravata. -- Sic nos speremus, & puro corde rogemus, -- Vt nos de mundo Deus extrahat hoc furibundo, -- Et locet in thronis, iungat celique colonis.*

Qualiter Heinricus Rex Romanorum tres exercitus simul tribus expeditionibus adaptaverit & victoriam in omnibus habuerit, & qualiter Johannem filium suum cum sponsa in Columbariam de Spira secum duxerit anno Domini M. CCC. X. mense Septembri.

Capitulum CIII.

Cum Dominus Clemens Papa quintus *Henricum* Romanorum Regem per apostolicas bullatas epistolas, per solempnes quoque ambaxiatores plurimos, ad suscipiendum Imperii dyadema, eo graciosius quo studiosius evocaret, multique de *Ytalie*, & *Lompardie* civitatibus ditissimis ipsum Regem promissis & innumeris donariis invitarent, Rex magnanimus, ut re & nomine fieret *Augustus*, indignum duxit annuere (*d*) invitationibus tot & tantis. Sciens vero Rex iste sapiens adverse partis, hoc est eorum, qui *Gwelfi* dicti sunt, potenciam non esse invalidam, regionem quoque illorum montibus, vallibus, urbibus & populis munitissimam, &

(c) Ex his versibus tantum præsentem, & duos sequentes delegit & exscripsit Franciscus, prioribus namque manifesto ostendisset partium suum non esse. (d) Lege: renuere.

& quod fortia domari condecet per vim magnam, terras illas intrare disposuit in manu valida, & brachio extenso fortium pugnatorum. Congregavit itaque Rex exercitum militie copiosum intraturus confinia *Lombardie*, erat autem exercitus ille inclitus, de preelecta milicia, que ultra *Renum* versus occidentem residet, congregatus; licet autem prius dudum stipendia Rex stipendiariis dederit, & a singulis secum ad expeditionem processuris votum servitutis susceperit, cum nunc (*e*) in *Spira*, nuptiis celebratis, ubi & quando congregari suus debeat exercitus, Rex edidit: exiit itaque edictum a rege *Heinrico* semper Augusto, ut omnes secum processuri in *Italiam* in festo *Remigii* parati esse debeant finaliter in *Thurego*. De hac expeditione prima, ut iam factum est, Regis fuit sentencia promulgata; secunde vero expedicionis, que tunc similiter in *Spira* fuit instaurata, exstitit hec causa. Fuit & est usque hodie Comes *Eberhardus* de *Wirtenberg* fomes perfidie, vas perditionis, pacis destructor, discordiarum optimus informator. Hic itaque rapacitatis, quam iniquitatis vitio excecatus, licet ditior esset pluribus *Reni* Comitibus, semper se temeraria presumptione *Romanis* opposuit Principibus, nec adhuc inveteratus dierum malorum cessare desiderat a consuetis actibus & fedis. Erat autem eiusdem Comitis in diviciis & castris munitissimis tantum posse, quod ipsius presumptionis aculeum nullus Regum antea poterat retundere quavis lite, (*f*) infeliciorem se auctumat tota *Swevia*, eo quod in ipsa tam iniqui hominis iaceat Comitia. Istius versutia edificat castra, eradicat claustra, spolia nutrit & odia, iugulat mares, denudat femellas. O Deus meus! pone illum ut rotam & sicut stipulam ante faciem venti, frameam suscita adversus eum, qui dispergit gregem tuum, vide Domine & considera, quia & ego ipse iniquitatem vidi, & contradictionem in civitate *Swevie*, cui multa mala intulerat hostis ille, consideravi opera sua & expavi, quando tam religiosas, quam seculares personas varias vidi per illius satellites rebus omnibus spoliatas. Certus sum quia tu Domine magne & terribilis, qui *Pharaonis* potentiam, *Neronis* enervasti nequiciam, istius Comitis Tyranidem non diu patieris, aut si decreveris, ipsius statum in melius commutabis, afflicti populi Domine lacrymas respice, & fac quod vis de hoc incompto Comite. Suscitavit itaque Dominus propugnatorem & liberatorem po-

(*e*) Ita codex: Sed verosimiliter his duabus vocibus substituenda vox: *edictum*, quod ex collatione Francisci haud erui potest, cum ille expeditionem hanc Italicam penitus resecuerit, hac sola commemoratione facta, quod *tres exercitus in Spira* Imperator disposuerit. (*f*) Passim hanc vocem pro *bello* author adhibet.

populo ſuo, iſte enim Dominus *Heynricus* Rex *Romanorum* tam amore pacis, quam clamore plebis inflammatus, adhuc nobis in *Spira* manentibus, contra eum ordinavit robor exercitus, convocavit enim ad ſe Rex iudices, conſules, ac ſeniores de *Ulma*, *Helbrunna*, *Wimpina*, *Nordilinga*, *Eſſlinga*, ac de aliis quibuſdam civitatibus imperii cives induſtrios, dixitque ad eos, (*g*) clamor de plebe totiens reſonavit in aure mea, quod fas non eſt, ut iſtius diſſimulemus Comitis tyrannica facta, ad horum remedium tale ſtatuere duximus decretum: Volumus autem, & pro lege vobis damus, quatenus univerſus civitatum veſtrarum populus, qui ad bella poteſt procedere, congregetur quaſi vir unus, iſtiusque contumaciam Comitis more bellico hoſtiliter vos adunati inſimul contendatis, (*h*) ut autem arma bellica letius induatis, cunctis vectigalibus, exactionibus, ac ſerviciis Imperialibus, que nobis conſiverunt (*i*) fieri, vos urbesque, in quibus habitatis, ex nunc abſolvimus ſeptem annis, Comes quoque de *Wineſparch* vir ſtrenuus veſtri ſit Princeps belli, & exercitus. Cives ſuper voluntate Regis letanter turmatim ſubito congregantur, & contra publicum pacis, & patrie inimicum animoſius preliantur, divino autem ipſis aſſiſtante (*k*) preſidio vincunt illum mercatores, qui ſe vinci non timuerat per Imperatores, illum namque impugnant, vrbes & caſtra eius expugnant, & fere illi civiles cunei in quadlibet lite triumphant, quidquid de municionibus Comitis per manum civium acquiritur, mox funditus exſtirpatur. Tanta autem plaga dominum hunc, pacis hoſtem, tetigit, quod qui municiones ſeratas prius circa octoginta habuit, in duorum annorum ſpacio obtinuit (*l*) vix octo. Per illos enim, quos ante oppreſſerat, oppreſſus eſt, hec utique Dextere Excelſe mutacio, quod ſic vmbone repellitur umbo. Contra hunc Comitem in *Spyra* ſecunde expeditionis acies fuerat ordinata. *Nam fuit iſte Comes vilis, vicii quoque fomes, -- Et fuit exoſus Comes iſte nimis vicioſus -- Dictus Eberhardus, qui non eſt ad mala tardus -- Exſtruxit caſtra, celi curans minus aſtra, -- Exſpolians cunctos, habuit fures ſibi iunctos. -- In tantum (m) ſevum nunquam vidi fore Swevum, -- Swevus ut eſt iſte, quem convertas cito Chriſte.* Tercia etiam expeditio illo eodem tempore inſtituitur, ac inſtruitur a Rege: (*n*) Rex namque quia *Johannem* filium ſuum miſſurus erat ad regnum *Bohemie*, regnum, inquam, tunc ſatis perplexum & obligacionibus obrutum, preſcivit filium inibi

(*g*) Horum omnium memoriam rurſus reſcidit Franciſcus. (*h*) Corrige: *contundatis.* (*i*) Lege: *conſueverunt.* (*k*) Lege: *aſtante*, aut aſſiſtente. (*l*) Lege: *retinuit.* (*m*) Pro *tam ſævum.* (*n*) Ex his jam plura delibavit Franciſcus.

inibi de multa milicia indigere; Precepit itaque Rex universis fere citra *Renum* Principibus & Comitibus, ut omnes parati sint ad prelium ituri cum filio suo ad patriam *Bohemorum*. Mandatum regale tunc fuerat tale: omnes, inquit Rex, octavo Kalendas *Octobris* circa *Nurenberk* constituti finaliter eritis, filioque meo versus *Bohemiam* auxilium feretis. Stipendia plurimi susceperunt, novoque Regi constanter obsequia promiserunt, sic itaque isti tres exercitus in *Spyra* sunt predispositi & ordinati, & omnes, opitulante Domino, prosperati, (*o*) Abbates vero & Nobiles *Bohemie*, qui tunc affuerunt, Regi dixerunt: Populus, inquiunt, Domine Rex, qui in *Bohemia* est, adventum filii tui Regis sui desideranter exspectat, ipsum namque pars adversa infestat, nunc igitur plus (*p*) pauci poterunt armigeri proficere, quam si sint postea mille. Si vero nunc moram fecerit Domine Rex filius tuus in veniendo, adiutoribus nostris desperacio, contradictoribus vero consolacio supercrescet; mitte igitur nunc Regem nostrum cum paucis, & secure de omnibus nostris triumphabimus inimicis. Ad quod Rex: Nolite, inquit, michi tale dare consilium, ut meum tam subito dimittam a me filium, & filiam, pueros quasi noviter mihi natos, quos mihi Deus omnipotens dare disposuit, ad solacium meum magnum fruar pro tempore puerorum istorum delectabili presencia, & delectabitur in eis anima mea; Nec tamen ex hac causa de manibus nostris labetur *Bohemia*, volo autem, ut ubi ego sum, illic & ipsi sint, & vos omnes cum ipsis mecum pro tempore sitis, ecce enim nunc ascendam versus *Alsaciam* civitatem *Columbariam*, & pueri mei mecum ibunt illuc, & vos ibitis; factumque est ita, non enim erat omnibus ex istis, qui auderet contradicere verbis Regis. Postquam igitur consummati sunt dies octo, & nuptiarum festo expleto, ascenderunt Rex & Regina, sponsus & sponsa, cum omni curie frequencia de *Spyra*, & per *Wissenburg*, *Haginowe*, & *Argentinam* transeuntes venerunt in civitatem Imperii, que dicitur *Columbaria*. Erat ibi nostra mansio integris diebus octo, idem tamen tempus nequaquam fuit inaniter expensum, sed totum mutuis solaciosis colloquiis, fructuosisque consiliis impensum, venit itaque & instabat hora, qua Dominum *Heinricum* Regem Romanorum versus *Lombardiam* procedere, *Johannemque* filium suum unigenitum versus *Bohemiam* retrocedere opportuit, necessarie arduo utriusque negocio requirente.

De

(*o*) Hanc & superiores periodos ad verbum exscriptas in Francisco leges c. 23 p. 37. & seq. (*p*) Hic unius vocis hiatus.

De tristitia, quam habuerunt parentes in recessu filii unigeniti sui.

Capitulum CIIII.

Sed quantum putemus ibi dolorem exstitisse mentalis amaritudinis, cum parentes vehementer amantes ab amatis liberis & pueris unum separat momentum temporis, quid dicam de horum separacione, qui nimio stringuntur amore. *Mesticie plena res est, & dicere pena -- Illo de tantum lugubri, misero quoque planctu, -- Quem dimittentes natum fecere parentes -- Non reor esse leve, cum clamatur nisi ve! ve! -- Ve! ve! clamare cepit tunc mater amare, -- Plures effundens lacrymas & pectora tundens, -- Cernens productum de se discedere fructum -- Tristis & ipse pater, fuerat tristissima mater, -- Cottidie flebat, consolantes respuebat, -- Que sic dicebat, cum natum respiciebat: -- Tu maternorum fili mi lux oculorum, -- O dulcis nate, quod ego sic separer a te, -- Durius est morte, quod te ni meus ammodo forte -- Nunquam conspiciet oculus, mors hoc mihi fiet. -- Sic se divisit, sed quod suspiria misit, -- Versus nec per se dicent plene, neque gloriose*, in tantum enim maternum materne dilectionis affectum unigenitus filius turbavit suum per recessum, quod mater illa felix plorans ploravit in nocte, & lacrime eius in maxillis eius cottidie, nec est, qui consolari posset eam ex omnibus caris eius. Noctem ultimam ante diem separacionis ex amaritudine amarissima doloris duxit insompnem propter iminentem absenciam care prolis, duobus continuis diebus amans mater, saturata doloribus, nihil manducare voluit, nec quid bibit. fuerunt namque sibi lacryme panes die ac nocte & poculum suum cum fletu miscebatur amare, vox ab ea audita est, ploratus & ululatus, plorans recessum filii, nec ab aliquo sustinuit consolari. Erat autem circa illam egregiam *Margaretham* Reginam Matrem amantissimam magnam videre miseriam, venimus autem ad eam ultime valedictionis suscepturi licenciam, & invenimus eam in arta camerula cum Comitissa *Juliatonensi*, & cum alia matrona, matrona nobili, lamentabiliter sedentem, & flentem Blandis tunc consolacionum susurris flentis matris animum mulcere domini Abbates *Bohemie* leniter attemptarunt, & meste Regine taliter dixerunt: Non turbetur Domina inclita cor vestrum, neque formidet, sed potius letetur, & securitatem solaminis assumat, ad regnum namque opulentum & prepotens vester procedit filius, ibidem perpetuo regnaturus, ibi gloria & honore sedebit coronatus, & nos populus eius, ut Regi nostro magno, & legitimo fideliter serviemus. Non est, inquiunt, causa tristicie, sed leticie materia.

Ipsa

Ipsa vero loquentibus non respondit: quia singultuosus gemitus, spiritum preoccupans, impedivit, inter uberrimas autem lacrymas, & alta suspiria mater illa anxia sepius illam tantum vocem semiplenam protulit; o *Johannes* fili mi! fili mi *Johannes!* o *Johannes* fili mi! hoc duntaxat verbum familiariter habuit in ore, nec aliud quidem poterat tunc sonare; nos quando talia vidimus gementi matri compassi, & turbati spiritu vehementer ingemuimus, & qui consolari turbatam matrem venimus, iam de consolacione facti fuimus indigentes, monstrabant hoc lacrymarum rivuli ex nostris oculis profluentes, facti sumus sicut muti compassivis animis immutati, tacite flendo de Regina exivimus, & sic in cordis mesticia nos recedere putabamus. Nunccius vero a Regina post nos velociter missus venit, & ad ipsius domine inclite presenciam nos reduxit, animequior autem facta resumptis aliqualiter viribus pia Regina ait Abbatibus: Quod turbata sum, inquit, & non sum locuta vobis vice priori, non alicui ingratitudini, sed magnitudini doloris mei ascribite, peto vos Patres electi, undique mihi sunt angustie, quia omni meo solacio privor hac die, ecce unigenitum meum vobis do, cui sano consilio & auxilio assistite Patres, vos rogo, omnem thesaurum desiderabilem, lucem oculorum meorum amabilem, vobis do, & quasi lugens resigno in *Johanne* vnigenito meo dilecto, ipsum igitur vobis tota affectione committo. Ad quam Abbates *Bohemie* dixerunt: constantis animi esto Domina, quia Domino nostro *Johanni* vestro filio omnia, que fidei, que dilectionis, que promocionis, & que instructionis fuerint, mente ostendemus sedula, quam devota. Post colloquia turbatione & consolacione permixta, Abbates *Bohemie* de Regina exiverunt, & ad Regis cubiculum, quod statim erat ex opposito, vocati ex (q) nunccio, intraverunt. Dixi hostiario, & intromisit me, stabat autem Rex *Heinricus* seriosum plus solito habens vultum, in dextera sua tenens filium, & dixit Abbatibus hoc verbum: vestra, inquit, Patres sancti narratio; & pollicitatio, michi facta per vos, me compulit carere unico solacio, isto, inquam, filio meo, mementote igitur, rogo Patres, quod ad vestram peticionis instanciam precipue offero filium meum ad gentem alteram, ad regnum penitus desolatum, vnde ipsum vobis do pro filio, cui assistite more paterno, ipsi peto assistite, ipsum instruite, & sicut scitis iugiter custodite, magna etenim fiducia mihi est de fide vestra. Qui responderunt, & talia verba dixerunt: Fides nostra Domine Rex circa *Johannem* tuum unigenitum, nostrum scilicet verum Domi-

(q) Pro: *à*.

Dominum, non nutabit fluctuans in eternum; ſtabimus cum eo corde integro, poſſe toto; variis itaque prelibatis ſermonibus, a Rege & Regina *Romanorum* in die beati *Mathei* Apoſtoli hora nona in civitate *Columbaria* diſceſſimus; receſſit & tunc *Johannes* Rex *Bohemie* ſerena facie & leta mente ab vtroque parente, deinceps ab illa die filius faciem non vidit parentum ſuorum usque ad diem extremum mortis eorum, & forſitan inſpirante domino hoc portentabat vehemens matris lamentatio. Proceſſit denique pater Rex Romanus verſus Lombardiam, filius vero retrocedit, greſſus dirigens in *Bohemiam*. Per eandem viam reverſi de *Columbaria* fuimus, qua illuc venimus, cum vero in reditu *Spiram* veniſſemus noſtrum turbavit auditum moleſtus eventus; affuit enim homo nunccius, qui dixit nobis, *Praga* civitas regalis, in qua maxime confugii ſpem habetis, procurante *Chorinthiano* Principe, qui ſe gerit pro Rege, per Marchionem iuvenem Miſnenſem Fridericum & ſuum exercitum tradita eſt, factum eſt hoc eodem anno M. CCC. X. in *Exaltatione ſancte Crucis*. Hec relatio nos terruit, quia in *Praga* tunc ſpes totaliter noſtra ſtetit. Eodem anno vina & vinee quaſi penitus perierunt, ita, quod fere in omnibus regnis & terris decem iugera laguncułam vini unam plenam reddere nequiverunt, omnes vinee *Aule regie*, que in circuitu eius ſunt undique circa clauſtrum, non replent hoc tempore medium plauſtrum.

De multifariis gravaminibus, quibus Bohemia oppreſſa fuerat ante adventum Domini Johannis regis Bohemie.

Capitulum CV.

Quando volante fama veridica iam tota ſciret *Bohemia*, quod domicella *Elizabeth Johanni* Regis *Romanorum* filio nupſiſſet, feſtumque nuptiarum preteriſſet, non concordi animo, nec affectu equali ab audientibus eiusdem facti legatio ſuſcepta eſt, illis ſiquidem, qui *Elizabeth* domicelle nove nunc ſponſe ſublimacionem & regni conſolacionem, querebant, attulit rumor certus gaudium, aliis vero, qui ipſam oderant, intraneum tormentum, unde factum eſt, quod tam in *Praga*, quam in *Kuthna Elizabeth* Regine fautores ſe magis erigerent, & animoſiores fierent, ſimiliter fecerunt quidam Barones, qui comparis erant propoſiti & voti. Convenerunt itaque *Bohemie* Barones, cives de *Praga*, & de monte (r) quam plures, qui regine *Elizabeth* videbantur fore fide-

(r) Scilicet Kuthnenſi.

fideliores, & dixerunt ad invicem: Ecce *Elizabeth* Regis nostri filia regni heres vera, filio Regis *Romanorum Johanni* nupsit, quibus idem *Romanus* Princeps rite & legaliter, ut debuit, & potuit, *Bohemie* regnum contulit, & donavit. Iste autem *Heynricus* Dux *Chorinthie*, qui titulum Regis tenuit pro tempore, a Decreto Principum, quorum interest, per diffinitivam sententiam, ne regnet in *Bohemia*, refutatus est. Quid igitur nunc restat aliud, nisi ut illi Regi fidem servemus, quem vocavimus & cui iure debemus? Placuit hoc dictum omnibus, ut solum Regi *Johanni* adhereant, qui fuerat tunc venturus, sed quia quod *pluribus est notum, se diffundit cito totum*, nec etiam *res occultatur, que pluribus insinuatur*, consilium, quod a Baronibus & quibusdam civibus est tractatum, ad *Chorinthiani* perducitur mox auditum, dolet se *Chorinthianus* fieri confusum, si cogatur discedere de titulo regali, & regnum amittere *Bohemorum*, plurimi tamen fuerunt, qui *Chorinthiani* vicem, & imminens periculum doluerunt, habuit namque Rex iste *Heinricus* non paucos tam inter *Pragenses* cives, quam *Montanos* viros, qui nequaquam amore reipublice, sed ex ardore privati boni, & ut alios per tyranidem radere possent & rodere, *Chorinthianis* erroribus ceperunt in propriam suam perniciem contumaciter adherere. Inito igitur iniquo consilio malos ipse pessimus sibi in suum auxilium procurat adiutores, mittit *Chorinthianus* Princeps nunccios, Fridericum Friderici Marchionis filium de *Mysna* advocat, qui secum nequissimos raptores, furum socios, quos tocius terre illius iniquitas de se quasi scoriam & abortivos evomuit, secum portat, sicut enim olla bulliens, quidquid scoriosum est, sic hos congesta tocius *Mysnensis* malicia ex se parturiens abortivit, erat autem exercitus magnus *Mysnensium* nimis, sed inermis & vilis, iste populus ignobilis est, quasi vulgus. Nomina huius populi scribi minime molitur, (*s*) ad quorum nominationem mites & humiles perterrentur, inter hunc autem populum plus nominati fuerant *Albertus Ciruco*, & de *Kokoricz Heinricus*, quorum uterque plus ex malitia, quam militia fuerat cognitus & famosus. Hii quasi principes belli ad *Chorinthianum* Ducem *Heinricum* cum exercitu exercitato ad excidium venerunt, & non ea, que ad pacem sed ad discordiam sunt, procurarunt, hii cum *Chorinthiano* ante *Kuthnam* venerunt, &, ut prius alias tactum est, XV. Kalend. *Augusti*, antequam puella *Elizabeth Pragam* exivisset, ipsum montem per intestinum auxilium intraverunt, fugientibus vero pluribus de illis, qui puelle *Elizabeth* astiterunt. Filii *Ruthardi*, quos antea propria malicia

(*s*) Ita codex, sed verosimiliter legendum: *mererentur*.

licia reiererat, cum *Chorinthiano* ad sua habitacula redierunt, in monte namque *Kuthnensi* diu fuerant discordes partes inter *Pirchueros* & *Ruthardos*, horum discordia prelia nutrivit, homicidia procuravit, traditionem, mutationemque in monte hoc persepe suscitavit, de quibus omnibus, quia facta sunt ab humilibus personis, instigante eos sola superbia cum invidia, non est nunc dicendum per singula, sufficit expertis scire, quod *Chorinthani* neglicentia hec provocavit omnia mala. Intelligens itaque *Chorinthianus*, quod plures ex *Pragensibus* prestolarentur adventum *Johannis* Regis, quodque eiusdem Regis introitus istius foret exitus, maluit regnum totum interire, quam nomen tituli & Regis amittere: De monte *Kuthnensi* cum *Mysnensibus* processit, *Pragamque* hostiliter in gyro circumcinxit, ingredi civitatem *Chorinthianus*, ut Rex voluit, sed primo populus non permisit, plurima vero turba de civitate plus *Chorinthiano*, quam Regi venturo de sorte prospera favebant, huius autem favoris causa alia erat, & alia, illi quidem mutuum *Chorinthiano* concesserant, & ab eo solutionem, recipere, si persisteret, se sperabant, alii propter suam discordiam *Chorinthiano* favebant, quia absque timore sub isto Principe se de hostibus vindicabant. *Heu mortis pestis Hiltmari sit mihi testis, -- Quem perimunt hostes Prage templi prope postes. -- Crux hec adhuc durat, quod factum tale figurat. -- Cernunt ante fores hanc fratres stare Minores*, alii sibi ipsis conscii, super se habentes culpam, diligebant *Chorinthianum*, ut evaderent penam, ad iusticiam enim & iudicium non extendit manum dexteram; sunt & alii, qui de spoliis pauperum ditari querebant, ipsa emebant, vendebant, & ideo *Chorinthiano* auctore spolii in talibus indigebant, hii omnes ad *Chorinthianum* habebant zelum, sed non secundum conscienciam, aliorum enim incommodum sibi nitebantur facere solacium & turpe lucrum, non sic impii non sic. O quantum isti omnes essent lugubriter deplangendi, qui suam in perniciem thesaurizant tanta mala sibi, plures etiam tunc in civitate fuerant, qui *Johanni* Regi tunc venturo ore benedicebant, & corde maledicebant, qui tamen perfecte nec *Chorinthiano* nec *Johanni* Regi fideliter assistebant, inter, quos *Wlframus* civis potens *Pragensis* unus fuit, qui hospitale pauperum Prage incastellavit, & ut victualia *Mysnensibus*, civitatem impugnantibus, venderentur, consuluit, quod & factum est *Pragensi* civitati in scandalum & ruinam. *Qui inimicum munit, se punit*, (t) -- *Hostem, qui munit, se magno verbere punit, -- Sese debilitat, hostem, qui munere ditat, -- Hostem quique cibat, damni libamina*

(t) Hoc fragmentum versus, sequentibus omissis, recitavit etiam Franciscus.

mina libat. Cibi itaque *Mysnensibus* venduntur, qui vendentibus inferre molestias moliuntur, permittitur etiam quod domina *Anna* coniunx *Chorinthiani* Ducis in domo *Nicolai* de *Turri* residenciam habeat, que tunc, quia porte & muro civitatis vicina fuerat, hiis, qui foris sunt, operam & opem pro viribus suis prestabat, dux etiam *Chorinthie Pragam* pro libitu admittitur intrare & exire, dicebant enim quidam *Pragenses*, iste Dux *Chorinthie* nomen Regis habet, dolum nequaquam faciet, neque hanc multitudinem minime regulatam ad urbem intrare aliqualiter permittet, cum paucis igitur exeat, & cum eisdem redeat, quorundam namque civium sinceritas nequaquam suspicabatur latentes insidias, sequens res monstrabat acerba, quoniam latet anquis in herba: Erant namque in exercitu *Mysnensium* foris in obsidione civitatis *Pragensis* iacencium cives *Pragenses*, *Nicolaus* videlicet de *Turri* cum fratribus & amicis suis non paucis, qui prius exigentibus eorum meritis de civitate eiecti fuerant, sed adhuc uxores, liberos, cognatos & fautores intra urbem obsessam habebant. *Res est incauta, mala sunt ex talibus aucta*, periculose in muro resistitur, cum impugnantibus ab impugnatis dolose victoria exoptatur, non bene pugnatur, cum hii, qui pugnare se simulant, adverse parti plus, quam sue de triumpho favent, & amplius vinci, quam vincere laborant, certe cum amor corda unit litigantium, sagitta abit retrorsum, & declinat, clipeus ab illo & hasta regreditur tunc aversa vulnere casso. *Nolo pugnare, quando perspexero stare -- Hic Patres, natos, illic de se generatos. -- Cum quis cum fratre pugnat, vel filia, matre, -- Et socero nurus, cum pugnant, ero fugiturus. -- Sese deludit male, siquis in hostia trudit -- Et limen digitum,* (u) *facit hunc pressura peritum.* (x) Sic enim proh dolor factum est quibusdam sincere mentis civibus *Pragensibus*, quibus pro pace & republica defensioni vrbis se exponentibus, latenter in opere habebant contradictores, qui simulabant se oretenus ipsorum strenuos adiutores. Quomodo autem civitas ista salvari a manibus hostilibus poterat, que alimenta obsidentibus prebebat, quam intestina dolositas, & hominum diversitas discerpebat, suosque emulos intrare & exire cottidie sustinebat?

Expugnatio Pragensis civitatis.

Hoc Deus ultionum Dominus permisit, cuius manus tunc adhuc extenta fuit super populum, qui ipsum demeritis offendit, in festo igitur *Exaltationis sancte Crucis* anno Domini M. CCC. X. per fraudulentam

(u) Adagium Boemicum. (x) Id est cautum.

lentam traditionis perfidiam totus ille malignus *Misnensis* exercitus hostiliter in duabus partibus civitatis circa sanctum *Franciscum* videlicet & ad portam domini *Nicolai* de *Turri* vicinam intravit, *Pragam* cepit, & humiliavit eam. *Fridericus* igitur, *Johannes* & *Nicolaus* fratres dicti de *Gallis*, *Nicolaus Hiltprandi*, *Menlinus Roczaneri* cum amicis eorum & pluribus aliis de civitate civibus videntes dolum & contradictionem in civitate, nec quod tanti fraudi possent occurrere, omnia sua dimittunt, & ut duntaxat personas salvas faciant latenter utcunque fugerunt, (y) & se in *Neuenburg* super *Albeam*, quam tunc *Heynricus* de *Lypa* tenuit, pariter receperunt, fidem namque, quam *Johanni* venturo regi promiserant, inviolabiliter servare volebant. *Nicolaus* vero de *Turri* cum fratribus suis & amicis, & quidam alii, qui prius fuerant de civitate reiecti, cum isto pessimo exercitu sunt reversi. O quante pressure, & detestabilis violencie exstitit occasio *Pragensis* civitatis quasi voluntaria traditio! quid quid dici, vel scribi poterit, totum minus est, quam illa angaria, illa angustie miseria, quam multorum pauperum innocentia ex ista traditione subdola sustinebat, de illis enim, qui civitatem intraverant, quilibet, prout voluit domum cuiuscumque hominis occupat, quidquid ibi invenit, spoliat, renitentes cruciat, clavibus ab hospita vi acceptis penetralia reserat, & quidquid ibi placitum conspicit, sibi servat, & quod maius est, ex cordis ceci avaricia illa gens *Mysnensis* perfida muros & parietes in hospitiis suis perforat, pavimenta delaniat, thesaurosque absconditos reperire inibi se sperat; adhuc usque hodie in hospitio nostro apparent fissure & vestigia in muris, ubi isti pro pecunia foderant more furis & muris. Fetor quoque avaricie mentes fetidiores pecunias fecit sic querere in fetidissimo fundo cloace, isti in fetore sterquilinii quesiverunt, sed, proh dolor! in domo *Ebiruslini* civis, filii *Poplini*, in infimo cloace loco quinque argenti marcarum millia invenerunt, similiter ubicunque voluerant fodere, aut rodere, libere faciebant, instituit autem *Chorinthianus* consimilibus consimilem iudicem *Nicolaum* videlicet *Waczingerum*, qui similis fuit in opere senibus duobus iudicibus tempore venerabilis *Susane*. In illo tempore maxime valebat iste quasi electus ex mille, fecit enim injusticiam & non judicium, causa namque vidue non intravit in aures eius, orphanis & pupillis non pepercit oculus eius, quociens porcos pinqwes, oves, & boves, aut alia pecora pauperum in civitate vidit, servos suos misit, ut illa ad domum suam intrent, (z) & convivia faciant, baculo, securi, & ascia, ignibusque compellit,

(y) Circumstantias has omnes truncavit Franciscus. (z) Substitue: *inducant*.

pellit, si pauper subsequitur, tres aut quatuor plagas durissimas suo labore & clamore ab hoc largo iudice sine precio lucratur. Qualis erat tunc Rex, talis suus est ibi iudex, omnes enim declinaverunt, simul inutiles facti sunt, non est qui faciat bonum, non est usque ad unum, omnes sceleri dant operam, cum nulla pena consequitur culpam. Quanta tunc putas spoliorum gravamina totum in circuitu civitatis sustinuerit confinium, quando violentis angustiis non caruit civitatis forum medium, & transitus omnium platearum? sepe namque tunc in urbe hac committebatur latrocinium, quia defecit protegens adiutorium, *Wolframus* vero civis *Pragensis*, qui hospitale occupat, Regi *Romanorum Menlinum* suum filium pro obside miserat, & tamen, quia *Chorinthiano* & *Friderico* Marchioni *Mysnensi* adheret, ipsum fama populi accusabat; hanc autem fecit opinionem, quod ipse de *Praga* exigens (*a*) *Mysnensem* adiit Marchionem, factus ibi compater Marchioni. Facta est hec civitas inclita velud latronum spelunca, per discordias vero & violencias continuas vino compunctionis facta est *Praga* velud ebria, & quid iam sibi utile sit, stat oblita. In tantum etiam hec preclara urbs fuerat viribus exinanita, quod iam Barones simplices (*b*) ipsam invadere & rapere manu decreverant inimica: hoc autem semel per *Wilhelmum* dictum *Leporem* factum similiter, si frater *Hermann* monachus *Aule regie* quosdam de civibus non de tali periculo premunisset, quod adhuc Dominus *Waltherus* testatur, qui ab illis insidiatoribus, cum in *Wissegradum* de mane ire proponeret, duobus equis in itinere spoliatur. *O quantum mordes, mala tu discordia sordes, - - Disrumpit fedus actus tuus vndique fedus, - - Prelia confortas, tu plura gravamina portas - - Qui discordare consuevit, vel spoliare, - - Nunquam ditatur, sed cum luna variatur, - - Invidias miras retinens in pectore diras. - - Quam mala sit plaga litis monstrat bene Praga. - - Est expugnata bis in anno, lite gravata, - - Istud civilis fecit discordia vilis.* (*c*)

De speciali gravamine, que temporibus Heinrici Ducis Chorinthie sustinuit monasterium Scedlicense.

Capitulum CVI.

Tanta devastationis pestilencia sub *Heinrico* Duce de *Chorinthia* mulctabatur tota *Bohemia*, quod non solum vrbes, ville, & persone seculares,

(*a*) Lege: exiens. (*b*) Id est singillatim, quique soli. (*c*) Franciscus, qui omnes hos novem versus exscripsit, perperam hanc vocem legit: *discordiabilis*.

culares, ſed quod lamentabile eſt, viri ſpirituales artarentur usquequaque etiam in ſuis cenobiis, & clauſtrales, ſed, ut ſub ſilencio tranſeam de innumerabilibus moleſtiarum violenciis, quibus beati *Benedicti*, *Cyſtercienſium*, *Premonſtratenſium*, *Cruciferorum* ordines ledebantur, & in patrimonio Crucifixi, id eſt in ſuis hereditatibus, cottidie premebantur. Hic quaſi nihil aut parum diſpoſui ſcribere, volens tamen parumper de oppreſſionibus *Scedlicenſis* monaſterii aliqua breviter enodare, diffuſum quippe eſt ſingula dicere, & flebile audire; in tantis enim adverſitatibus animus obſtupeſcit, & ſuper his malis compaſſionis claudere viſcera pius quilibet homo neſcit. Quomodo autem domus *Scedlicenſis* pace frui, aut proficere potuit ſub Principe, qui ipſam mox in primo ſuo introitu omni lucro, quod in *Kutbna* habuit, auſu temerario, quam animo ſacrilego preſumpſerat privare. Iniquitatem vero iniquitati poſthec *Chorinthianus* appoſuit, quando id, quod indebite conventui *Scedlicenſi* in *Kutbna* receperat injuſte, quod pro tempore poſſiderat, (*d*) ipſi Abbati ad redimendum, quod ſuum eſt, pro maxima pecunia exhibet, & preſtat. Cum enim quidam viri honeſtiores *Montani* fautores *Scedlicenſis* monaſterii *Chorinthianum* Ducem urburam ad clauſtrum pertinentem non permitterent tollere aut ſibi per violentiam uſurpare, novum extorſionis modum cepit *Chorinthiane* avaricie iniquitas cogitare, rogare namque incepit Dominum H. Abbatem *Scedlicenſem*, minas miſcendo precibus, quatenus nunc tantam, & iterum tantam pecunie ſibi mutuet quantitatem. Importuna igitur & impia exactio pium Abbatem preſtare multociens compulit mutuum exactori nimium violento, pro mutuo vero multarum marcarum quandoque Abbati redditum fuerat pignus, exilium ſcilicet plura paria litterarum. (*e*) *Multa datur marca, redduntur pignora parca, -- Littera ſcripta datur, poſt quam nil ratificatur. -- Nam quaſi ſcintilla, velud ignis parva favilla, -- Sic proſunt illa cartis appenſa ſigilla.* De preſenti tunc mutuo H Abbas eo doluit, quo futurum ſibi periculum precognovit; alia quoque gravaminis excogitatur adinventio a Rege iſto: hoſpitalitatem namque, cui velut opere pietatis intendit & invigilat pro poſſe quelibet domus *Cyſtercienſis* ordinis, in quandam oneroſam impietatem *Chorinthianus* iſte incepit convertere, volens frequencius perſonaliter cum ſua inſulſa familia in clauſtro diebus pluribus iacere ibidem hoſpitans importune. In clauſtro quippe degens clauſtralibus cibis veſci noluit, ſed in deliciis regiis ſuperhabundare cum tota ſua

(*d*) Lege: poſſederat. (*e*) Totius iſtius Capituli memorias truncavit penitus Franciſcus.

ſua curia voluit; Studuit namque Princeps iſte ſeſe, ũt epulo, epulis regalibus ingurgitare, cum tamen Rex ipſe pro pace & patria neſciret pugnare. Vidimus autem, & ad malum noſtrum ſumus ſepiſſime experti, quod ipſo *Chorinthiano* exiſtente intus in cenobio *Scedlicenſi* plura pecora ante portam propinquius manus abſtulit & rapuit ſpoliantis, & nonnunquam hii malefici de familia fuerant *Corinthiaci*. Facile cognoſcant omnes, quod per tales hoſpites, *hoſpicio ſubito creſcit mortalis egeſtas;* Quando intus hoſpes roditur, foris res rapitur, quid aliud, quam paupertatis onus exoritur? Sed nunquam equi velocitate ſui curſus pro uſu monaſterio remanſerunt, quando oves & boves, inſuper & univerſa pecora campi rapaces raptorum exercitus deduxerunt; o quam parum hoc tamen in ſortem fortune ſibi *Scedlicenſe* monaſterium adſcripſit, quod equos ſuos ſucceſſive, ſed non uno die perdidit, ſed forſan equale dampnum pertulit, que ſepius violenta rapacitas ſpoliavit. Uno autem die LXX. equi cum curribus pluribus adducendis lignis ad montem ferreum miſſi ſunt, & amiſſi, alio vero die LX. quandoque XX. quandoque plures, nunc pauciores equi ſpoliati fuerunt plusquam ſepe, quorum hic perditionis diem & numerum me non oportuit annotare; In libro namque *Sathane*, predonum omnium ductoris, quam doctoris ſtilo ferreo, & plumpilamina hec omnia ſunt plenius exarata & quorum carenciam ubique per abbaciam inculti agri monſtrabant, qui pro fructu frumenti ſpinas & tribulos producebant; unde verſus. *Nunc ſtetit vrtica, ſteterat florens ubi ſpica, -- Cardo ſtat, & ſpina, creſcunt ubi mane bona vina.* Tunc namque agrorum ſterilis colonia feſtuabat (*f*) non creatori, ſed potius raptori, terra tunc parce ſeritur, & parce metitur, ſed nunquid propter parcitatem ſeminis & deſolacionem, que ubique viguit in grangiis tuis? O tu oppreſſa domus *Scedlicenſis* quieſcere a muneribus permitteris, nihil omnino, quod enim domui iſti de grangiis, agris, ortis, vineis non pervenit, mutuare ipſam ſub uſura cottidiana hoſpitalitas & extrema neceſſitas compulit ſepius graviter, & coegit; ſed nunquid edentes & bibentes in tali hoſpitalitate miniſtros ſuos inſpicere & ſuſcipere ſolebant in caritate? Sciunt hec frater *Hermannus*, quondam cellerarius, & frater *Reinhardus* magiſter hoſpitum in *Scedlicz*. Ipſi namque, ac etiam cum eis monachi plures alii ſepius viderunt, & audierunt ſigna, que fiebant ab importunis hoſpitibus non a ſuperna gratia, ſed proterva audacia, quoniam de rebus monaſterii ſuperflue ſolebant frequencius mali & ingrati hoſpites incomptis moribus laſci-

(*f*) Id eſt: feſtum, lætitiam afferebat.

lascivire, & incultis sermonibus coram monachis protervire. *In Scedlicz plures scurre veniunt quasi fures, -- Qui nos ut mures rodunt, stetit ista diu res. -- Hiis cum prebemus hylari vultu, quod habemus, -- Omnia, que cernunt portari fercula, spernunt, -- Et nos derident, contra nos denteque strident, -- Que tunc in mensa vigeat virtus, bene pensa, -- Et vocat hic monachum, dicens frater mihi Bachum -- Apporta cicius, vel ego prestabo tibi jus* (g) -- *Ad caput abrasum, quod & humectat tibi nasum.* (h) -- *Curras ante fores, porta panes meliores, -- Panem servorum non gusto, nec puerorum, -- Panes Abbatis volo, quem fore me reputatis? -- Ast ego, qui quondam male feci, sic modo tondam -- Hos crines capitis. O vos monachi male scitis -- Hic mihi servire, faciam vos igne perire. -- Alter conversum vocat, in liquore respersum* (i) -- *Nominat in risu convers,* (k) *omni quoque nisu, -- Hunc fratrem turbat: nunc improperat sibi matrem, -- Nunc patrem, verbis his hunc irritat acerbis, -- Dicens barbatus hic est multum sceleratus, -- Hic est conversus perversus, crimine mersus. -- Verba dat hic dura converso talia plura. -- Talem mercedem tulit hic malus hospes ad edem. -- Tertius adiungit, quod peius scit, male pungit -- Omnes claustrales dicens monachos fore tales, -- Quod, nisi cogantur monachi, bona non operantur, -- Exclamat quartus: hic est nimium locus artus, -- Atque cibus parcus, pharetras tollamus & arcus, -- Telaque mittamus, pullos claustri capiamus, -- Porcos mactemus, sic nos carnes comedemus. -- Nam nihil est visum nunc in mensa, nisi pisum, -- Ex ovis torta,* (l) *cum fructibus unica sporta,* (m) -- *Pisces cum parvis oculis; luet istud in armis -- Grex & oves horum, qui nos pascunt, monachorum. -- Effatur quintus, non stabo diutius intus, -- Exeo nunc claustrum, rapiam, quod videro plaustrum -- Cum cunctis rebus, sic pluribus inde diebus -- Cautius expendam, quidquid superest mihi, vendam; -- Dives ero, vestes & honoris* (n) *erunt mihi testes. -- Conspicis hic multos, qui nos reputant quasi stultos, -- Et pro mercede non cessant dicere sede: -- Gratus* (o) *& ipse datus cibus est ab eis reprobatus. -- O tu blasphemе predo turpissime de me -- Ex ceca mente tam turpia facta repetente -- Et cum tu nescis, tu suspenderis ab escis.* (p) -- *Sic tu cessabis, Plutonis ad atra meabis. -- Hunc, qui derisus fuit hic a te, paradisus*

(g) Idiotismus Bohemicus. (h) Id est, ut humectet tibi nasum. (i) Id est ebrium. (k) *Converscb* scomma Boemicum. (l) Cibus ex ovis, vulgo laganum. (m) Portio. (n) Id est: vestes honorificæ, quas ex spolio mihi accurabo. (o) Lege *gratis*. (p) Ita hi tres versus in codice, sed perobscuri. Versus postremus ita verosimillime intelligendus: ab ipsis escis rapto paratis in crucem seu furcam ageris.

difus - - *Suscipiet. Sed eris miser*, & *flammis crucieris.* Illi autem infortunio, quo domus *Scedlicensis* angustiabatur interius, non suffecit, sed adhuc sibi gravamen aliud exterius sociavit. *Bertoldus* namque dictus *Pirchueri Montanus*, quem pecunie copia de subterraneis foveis extracta ultra metas civilis conditionis in sublime extulerat, inter montem (*q*) & claustrum *Scedlicense* ad meridialem plagam in valle dictus (*r*) *Pirchinstein* castellum construxerat, ubi plus curiositate, quam necessitate sepius manebat, cumque idem *Bertoldus* magis *Friderico* Duci *Austrie* quam *Heinrico* Principi *Chorinthie* favore amoreque adhereret, nec res ipsa lateret, ne *Chorinthiani* manus quandoque graviter incideret, de *Kuthnis* cum *Ortlibo* & *Jenslino* judice clam ad Ducem *Austrie* confugit, castrumque suum suis famulis custodiendum reliquit. Hii autem, qui in munitione relicti fuerant, depredari transeuntes minime formidabant. Congregatus est itaque copiosus exercitus tam nobilium quam *Montanorum* illud obsidencium castellum; venerant tamen illuc plurimi ad jussum *Chorinthiani* non causa preliandi, sed ut occasionem haberent pauperes spoliandi, totum pondus illius prelii duntaxat incubuit vicine domui *Scedlicensi*, populus namque universus castra metatus est in circuitu Domus illius. *Chorinthianus* itaque tam pro se, quam pro exercitu suo expensas exigit, & recepit ab hoc monasterio. Hii etiam, qui castrum defendebant, a claustro victualia exigebant, & nisi iuventur, ignem & gladium minatorie pollicentur, inter has angustias non repugnabat, sed tamen omnibus dabat id, quod habere poterat domus *Scedlicensis* misera, omni iam fere auxilio destituta. Metuntur in campis semina per exercitum, occiduntur ad coquinam pecora, & solum sequitur ex hac pugna *Scedlicensi* sancto collegio paupertas extrema. Post magni intervalla temporis intervenientibus quibusdam conditionibus acquiritur castrum, sed ex omnibus prius, que habuit, exuitur claustrum. *Displicet hoc multum, multique sciunt fore stultum*, - - *Quod circa castra ponunt aliqui sua claustra*, - - *Claustrum rura fodit, quod castrum postea rodit*, - - *Quando metit claustrum, iungit castrum cito plaustrum* - - *Deducens messem. Monachusque libentius essem*, - - *Sic ubi stat claustrum, cui non astat prope castrum*, - - *Castrensis Sathane servit cum surgere mane sueuit.* (*s*) Claustralis vita utique horum est maxime inequalis: Nam cum claustralis orat, castrensis operatur, de quo pauper postea homo plorat.

(*q*) Kuthnensem. (*r*) Corrige: *dictum.* (*s*) Id est a matutino tempore perpetuo servit.

Miraculosa pugna anno Domini M. CCC. nono. (t)

Rem quandam non minus lacrymosam quam miraculosam nunc refero, que in *Scedlicensi* accidit monasterio, in qua luce clarius claruit omnibus gloriose Virginis *Marie* operatio, & defensionis virtus. Cum Dominus H. Abbas *Scedlicensis* propter commune bonum regni *Bohemie* apud Regem *Romanorum* H. in partibus moraretur *Alemanie*, *Chorinthianus* suique satellites peius, quod interea inferre domui illi poterant, crudelitate accerrima eo frequencius, quo liberius cottidie hostiliter inferebant, vna siquidem die sabbathi, XIII. videlicet Kalendas mensis *Decembris*, H. vir acerbus dictus de *Hansenstein Chorinthiani* Ducis Marschalcus thyrannidis amicus, claustraliumque personarum hostis sevus quosdam de vulgo in *Kutbnam* ad se vocat, cum quibus talia loquitur, & tractat, cur, inquit, aliquem defectum ultronei patimur, cara nunc sunt tempora, & quasi gratis consummitis omnia vestra, audite me viri robusti, consilium meum sequimini, claustrum illud in *Scedlicz*, quod prope nos est, opulentum est, omnibus divitiis & deliciis superhabunde plenum est; Bladum, vina, cerevisia, carnes, casei, & omnia humano victui necessaria in majori ibi sunt, quam dici poterit, copia, monachi inibi pauci sunt, incauti sunt, inutiles nobis facti sunt, nunquid igitur equum videtur vobis, ut hec omnia ipsi soli consumant sine nobis? non erit hoc, sed cum ipsis divisiones partium faciemus suarum, & per casum declinabimus ablativum; ite, plures assumite, claustrum infringite, & rapite vniversa, si quis autem vos interrogaverit, aut prohibere voluerit, ipsi cum clypeorum umbone garrulum os obstruite. Ad iniquum huiuscemodi consilium faciliter patefacte sunt aures hominum iniquorum, vehementia igitur istorum mox clamitat in plateis, si quis diligit habundantiam pecunie, ad nos declinet, & eam inveniet. Ad unius vocationis vocem tumultuans populus excitat clamorem, catervatim statim omnes confluunt populi ad hoc, ut pecunias sive per fas, vel per nephas acquirant, communiter stant parati, in modica igitur hora, Diabolo vtique precone tantum populum convocante, congregate sunt gentes infinite multitudinis, ita quod plus quam ad decem millia virorum belligerorum vesanus iste populus se extenderat, & insanus. Hii igitur omnes insimul conglobati cum galeis & cassidibus, loricis, & thoracibus, sagittis & arcubus, ballistis & iaculis, siccis, & securibus, lanceis & tribulis, scutis & clypeis, gladiis & fustibus, exierunt tamquam ad latrones. Plures tamen ex illis nesciverunt, quo ducerentur, sequebantur

(t) Horum omnium præteritorum & sequentium nulla mentio in Francisco.

tur tamen alios precedentes, unus vero ex omnibus, similis *Jude Scharioth*, ab *Heinrico* de *Hansenstein* quasi traditor & dux illius exercitus constitutus fuerat, qui alios armatus precedebat, & fortiter clamabat: venite post me, faciam vos omnes divites hodie; ad illius exhortationis clamorem quilibet (*u*) sitire incipit mens avara pecuniam, & iam omnibus alludit sub spe illa nova leticia, quia sperat quilibet, quod ditari subito de re debeat aliena, & quid dicam ultra: Ecce cum omnes isti corde rapaci ad claustrum *Scedlicense* venerunt, magnum impetum unanimes ad claustrum fecerunt, & ut monasterium non orandi, sed spoliandi causa subintrent, pro viribus gestiunt, & hostia iam infringunt. Nunciabatur interea monachis & fratribus conventualibus quibusdam tunc legentibus, aliis orantibus, aut meditantibus inopinata, quam ingrata hostilium hospitum presencia, quibus nequaquam ad legendum, aut orandum, sed ad rapiendum & spoliandum fuerat voluntas omnibus una. Quid autem faciet hac in angustia monastice simplicitatis inexperientia? quid faciet nunc pura vite claustralis innocentia? Quis unquam docuit manus eius ad prelium, aut digitos eius ad bellum; Esto eis Domine turris fortitudinis a facie inimici; tu autem Domine Sabaoth, qui iudicas juste, tu semper tuos non suis viribus sed tuis virtutibus vincere docuisti, non enim in arcu meo sperabo, & gladius meus non salvabit me. Dextera autem tua ipsa auxiliabitur mihi. Quid igitur pusillus grex faciet iste, cui angustie sunt undique? certe clamabit ad Deum, exaudiet eum, salvum faciet eum, quoniam vult eum. Currunt igitur monachi quidam ad altaria, non ad arma, ad orationem, (*x*) quam ad defensionem, non armis, sed devotis animis pugnaturi, quidam trahunt campanam, invocant Virginem ipsorum Patronam, de vita iam spem quasi non habentes aliquam, quosdam vero tam inter monachos, quam conversos spiritus induit fortitudinis, qui sua corpora quibuscunque defensioni aptis muniunt vestimentis, hinc inde homines applicant munitos (*y*) hostiis; qui autem pugnare propria pace, quam persona sua noluit, si aliud non habuit, psalterium aut librum alium, duros habentes asseres, ad pectus suum scapulari supposito pro thorace cautus applicuit, & sic ad defensionem iussus exivit, latomi, textores, sutores, pistores, subulci, & bubulci ad bella minime docti, nudis aliqui pedibus, & quidem in camisiis, divina armati virtute, frementi impugnancium multitudini se opponunt, & qui tunc affuit, unum inermem de familia beate Virginis *in Scedlicz* patrone sepius conspexit contra

 ducen-

(*u*) Lege: quelibet. (*x*) Supple: magis. (*y*) Id est *armatos*.

ducentos, qui dispergere & rapere venerant, pugnare, eosque immisso terrore fugare; foris enim armati plurimi, intus inermes pauci, cum autem ex multitudine populi impugnantis violencia quandoque portam, aut hostium infringere nititur, statim ex Genetricis Dei adjutorio paucitas claustralis familie restitit viriliter, pluresque sauciatos vulnere, affectosque morte retrorsum regredi compulit per vim belli, erat autem in diversis locis claustri & horis diversis diei sepe repetita talis miserabilis pugna, plures itaque, quorum numerum dicere non presumo, qui replere sua marsupia avide de monte venerunt, miserabiliter interfecti plaga utique non hominis, sed Dei iacuerunt. Postea quoque iumenti stabula, cellaria, angulos, & cameras suis morticiniis impleverunt, facta est autem cum eis misericordia cum daretur absque prece & precio sepultura. Protexit itaque die illo gloriosa celorum Imperatrix *Maria* suorum propugnatorum devotam audaciam, ita quod nullus, qui erat de domo & familia monasterii *Scedlicensis* nec in capillis sui capitis, seu quibuslibet membris aliis in acerrimo illius conflictu certaminis lesus fuit, unus tamen de familia *Scedlicensi* iactum modicum lapidis sustinuit, qui subito postea sanus factus saliit sicut cervus. *Juuit ad hec bella preclara Maria puella, -- Ipsa maris Stella, fecit, quod tanta procella, Que tunc de cella monachorum corda tenella -- Pellere temptavit, nullum penitus superavit. -- Sed qui pugnavit, gladiumque manu baiulavit, -- Hunc Virgo stravit, vel eum de lite fugavit. -- Tunc exultavit monachus, laudes recitavit, -- Matrem laudavit, que tanta gravamina cavit. -- Montani fugiunt, confusi postea fiunt.*

De pressuris & violenciis, quibus Aula regia succubuit, temporibus Heinrici Ducis Chorinthie.

Capitulum CVII.

Velle mihi adiacet, sed posse non invenio, ut explanare valeam illam oppressionum miseriam, que sub *Chorinthiani* dominio est *Aule regie* illata monasterio, *etsi non totam, tamen hic facio fore notam -- Partem pressure, bona que claustralia dure -- Chorinthus pressit, qui se pro Principe gessit.* Si id, quod a subditis delinquitur, rectoribus consciis totum impingitur, iste Dux *Chorinthie* auctor malorum plurium in *Bohemia* a pluribus demonstratur Quid unquam periculosius regno esse poterit, quam cum populus subiectus Regi suo nullius honoris aut timo-

timoris debitum persolvit. Non sana lex incuratus (z) Rex. Unde tibi, o depauperata *Aula regia*! quod mille marcas argenti gravis ponderis *Heimmanno* dicto de *Duba* dare cogeris, nisi quia idem *Heimmannus* civitatem tuam *Landiscronam* & circumjacentem provinciam propter interitum *Wenceslai* Regis iuvenis violenter rapuit, potenter tenuit, & nequiter possedit, demum quia *Chorinthianus* Rex sepe requisitus facere tibi iudicium & iusticiam de illata violentia noluit, quia non potuit, tu compulsa es mille marcas illi solvere, cum si rex esset iudicans in equitate, in nullo penitus tenereris, nihil solvisses, si coram equo rege equa lege contendisses, *sed tu solvisti quia iustitia caruisti, & puto bis mille marcas tibi redderet ille, - - Si vivens esset, sed talis questio cesset.* Videns autem Rex iste, quod ipsum parvi pendentes Magnates & universi nobiles *Bohemie* devastarent tam totum regnum, quam claustra vndique, nunccios misit pro subsidio ad avunculum suum *Stephanum* Ducem *Bavarie*, qui trecentos pugnatores roganti destinavit pro iuvamine, erat autem *Chorinthiani* intentio, quod cum illis hospitibus regni incolas vellet opprimere, seque in regno firmius solidare. *Illi igitur Bavari de alienis rebus avari* veniunt anno Domini M.CCC VIII. mense *Septembris* pariter in *Aulam regiam*, & facti sunt illi domui hii hospites in ruinam maximam, & rapinam, quidquid tunc in *Aula regia* invenitur, totum consumitur, monachisque minus nichilo relinquitur, deinde inter villas duas *Aule regie Chuchyl* scilicet, majus & minus, & aquam *Multaviam* se totus ille exercitus ponit, & omnia, que in villis, agris, prediis, grangiis, ad monasterium spectantibus, invenit, rapit totaliter, & consumit. Horum itaque raptorum presencia facta est omnium rerum absencia in *Aula regia* desolata. Deficientibus tunc victualibus conventui cum aliis octo monachis in villam nostram *Slabs*, cum ibi necessaria haberemus, ego fui missus pariter, fuimus ibi non tamen securi; accidit autem, ut in die beatorum *Prothi* & *Jacinthi* iidem *Bavari* erectis panneriis suis & vexillis, ante curiam, in qua mansimus, venirent cum armis, spoliata tota villa curiam impugnant, & nisi omnia, que sunt in curia dentur, incendium minantur, magno nos percussi timore, ipsis, ut tantum ignem non mitterent, quinque sexagenas grossorum promisimus assignare, quos receperunt, & nichilominus omnes villas in circuitu nostro sitas depredati sunt. Testatur hoc frater *Fridericus Bavarus*, quem eodem tempore alter *Bavarus* armiger per unum telum a balista emis-

(z) Id est: incuriosus, negligens, quasi diceret: negligens Rex sanas leges haud edere potest.

emissum ad posteriora dorsi fere (*a*) salutaverat; suscepit autem hostium hostilem *Bavaricam* salutationem pro eo: (*b*) scio hominem, qui tunc propugnaculum curie ascendit, capiti galeam imposuit, non quidem ut pugnaret, sed ut impugnantes terreret, & repugnancium numerum augeret. Quantas putas tunc anxia *Aula regia* circa *Landiscronam*, *Wilhelmswerd*, *Triboviam* & in circumiacentibus civitatibus ibidem, hereditatibus (*c*) sustinuit miserias? vtique infinitas. Cum enim hic (*d*) in facie *Chorinthiani* Regis a regalibus hominibus tantas in se sufferret angustias, certissime hereditates illas tunc circumdederunt tanta mala, quorum non erat numerus, omnes enim vicini istarum *Aule Regie* hereditatum depredati sunt eas, oppresserunt eas, & cottidie abhominaciones fecerunt ibi pessimas. Gemitum hunc pauperum ibi audivi, virgines, mulieres exutis vestibus nudas, & flentes currere vidi, gemitus meus tunc non erat absconditus, sed super his malis conturbata sunt omnia ossa mea, & anima mea turbata est valde. Quociens autem, videntes oppressionem pauperum, exitum aquarum deduxerunt oculi mei, notum est domino, qui posuit lacrymas meas in conspectu suo, meror etiam exuberans transfixit cor etiam (*e*) Abbatis piissimi, cum videns videret afflictionem populi sui, raro enim vel nunquam erat dies, in qua pauperibus a spoliis foret quies. Omnes enim sub *Chorinthiano* Rege milites, quantumcunque viles, Reges esse volebant, & in pauperes nostros ferocem tyranidem exercebant. *Jesko* dictus de *Schiltberg* volebat esse Rex unus, *Johannes Wuschbub* Rex unus, *Petrus* de *Santbach* Rex unus, *Jenisius* de *Geyrsperg* Rex unus, *Bohonko* de *Schonberg* Rex unus, *Witigo* de *Swawonicz* Rex unus, *Ulricus* de *Brandeiz* Rex unus. *Reges tunc, fures modo sunt, rapiunt quasi mures.* Hii omnes, cum vix sint homines militares, plus habent de fastu & tyrannide, quam Reges ipsi, namque cum essent nobis vicini, non cessabant sine intermissione nostris tunc pauperibus vim inferre Cupientes vero (*f*) tunc temporis redimere, quoniam dies mali fuerunt, totum censum nostrum plus videlicet, quam trecentas marcas, hinc inde vicinis raptoribus, ut lupis rapacibus, dedimus, ut saltem sit pacis commodum nostris hereditatibus cum rebus. Dedimus tunc *Jesconi* de *Schiltberg*, ut solum uno anno nobis parceret, marcas centum octoginta, *Petro* de *Santbach* ac suis amicis marcas sexaginta, *Johanni Wuschbub* quadraginta, *Ulrico* de *Brandeis* marcas triginta, sic itaque licet inviti totum censum tyrannis largiti sumus;

(*a*) Id est: dire. (*b*) Id est: ideo autem vulneratus ab hostibus. (*c*) Supple: *que*. (*d*) Verosimiliter legendum: *hac*. (*e*) Superfluum. (*f*) Supple: *nostra*.

ſumus, nobis nihil reſervantes penitus, ut hereditates indempnes aliquantulum ſervaremus. Profuit noſtrum donum ſed non multum, qui enim conſuevit aliena rapere, pro modico ducit fidem & pactum, quod fecerat, violat, *neſcit ſervare pactum, qui ſcit ſpoliare* Videntes autem quia per dona illeſa bona noſtra ſervare non poſſemus, ipſa *Heinrico* de *Lypa* regenda commiſimus, ſed condicione tali, quod proventuum nobis deberet media pars dari, ſed totum ſuſtulit, & portionem, que nos contingit, nobis ſolvendam forſitan in poſterum reſervavit, ſolvit tamen neſcio quantum, & quid plura? certe converſus (*g*) audies abhominationes hiis majores, que *Chorinthiani* tempore illate ſunt *Aule regie*: cum enim eſſet hec domus vicina & preſens maleficorum aſpectibus, eo pluribus premebatur extorſionibus coactivis, luebant predonum vicinia (*h*) oves & boves & univerſa pecora campi, que huius fuerunt monaſterii. *Wilhelmus Lepus* dictus de *Waldec* non leporino, ſed lupino more vno die quingentas oves monaſterii abſtulit, nec reduxit, una eciam ſola vacca tunc remanſerat in *Aula regia*. Novi autem hoſpites, quos de *Myſna* anno Domini Milleſimo CCC. X. menſe *Auguſto* *Chorinthianus* vocaverat ad regnum *Bohemie* nova mala *Aule regie* rapaciter ſatagunt inferre, cum enim iſti in *Praga* violentiam maximam perpetraſſent, & in circuitu eius fere omnia devaſtaſſent, a civitate propter metum *Bohemorum* elongare ſe minime preſumebant, unde cottidie faciem ſuam aſperam ad abbatiam, ut quid raperent, convertebant, ſic itaque diebus cunctis, quaſi quibuslibet horis, non diſcipline, ſed rapine intuitu iſti hoſtiliter in virga ferrea *Aulam regiam* viſitabant. Sed cum monachi remedium aliud non haberent, orationi (*i*) ſacerdotes & levite ad altare crebro cum lacrymis faciebant; erat autem iam quaſi ad conſuetudinem ductum, quod campane gemine, indicantem (*k*) pugnam, aut rapinam, terribilem darent ſonum, ſepe heu accidit, quod ad campane ſonitum hora (*l*) diei inchoata a monachis in choro pſallentibus intercipitur, cibusque in menſa a jeiunis dimittitur, a lecto ſine ſompno quandoque ſurgitur, cum enim turba predonum cernitur, & ab ipſis vulgus vim patitur, ubique clamor flebilis extollitur, clamabant iſti: fugite, fugite, ecce partes adverſe, alius clamabat heu me, quia depredatus ſum, lugebat iſte filium, alter patrem occiſum, alter ſe iaculo percuſſum deplorat, & alius rebus ſuis omnibus, que ſub ſole ha-

(*g*) Forte legendum: a converſis, qui ſcilicet villas adminiſtrabant. (*h*) Id eſt: per vel propter viciniam. (*i*) Lege: *orationes*. (*k*) Lege: *indicantes*. (*l*) Scilicet Canonica.

habuit, denudatum, tumultus magnus est in misero populo, quilibet flet pro dampno suo. Quis contristabitur super te o *Aula regia* domus inclita, o tenera filia, delicata habitatio, novella plantatio, quis nunc auxiliabitur tibi? dies viduitatis & luctus venerunt tibi pariter, intus habes felicem tumulatum fundatorem, foris horribilem tumultuantem vastatorem, hec que nunc facit tibi devastator, predixit tuus, cum viveret, fundator, priora scripta recole, invenies hoc expresse. Cum autem spoliantibus spolia deficerent, & iam, quod spoliare possent, circa *Aulam regiam* exterius minime invenirent, ad aliud vexationis piaculum hii se predones pessimi convertebant, ipsi namque pecuniam magnam, modo videlicet centum marcas, modo XL., modo L, nunc XX, nunc X. iam tantum vel unam, modo plus, modo minus a paupere domo *Aula regia* minis asperis exigebant, sed cum *Aula regia* ulterius pecuniam non haberet, coacti sunt seniores domus plures monstrancias aureas & argenteas & vasa preciosa, que erant in domo domini, frangere, calices quoque, & pannos sericeos cum pulchro ornatu vendere, & dare non pauperibus, sed raptoribus. Fundator etiam Rex *Wenceslaus* Domino *Cunrado* Abbati primo cyphos, scutellas plures cum suppellectilibus & clenodiis diversis, ex auro & argento, lapideque precioso fabricatis, dederat, que omnia *Aula regia* in hoc arto gravamine posita a se alienare, & assignare istis *Mysnensibus*, ipsam ledentibus, flebiliter est compulsa. Sic igitur fere virtus omnis de *Aula regia* per manus operantium iniquitatem penitus eviscerata. Audi aliud: nutriti erant in loco secreto infirmitorii domus *Aule regie* porci pinquissimi, qui *Chorinthianorum* & *Mysnensium* proditi sunt cohorti, ipsi igitur ad malum proni uno mane ad *Aulam regiam* veniunt, sepemque, que ibi erat, infringunt, monachos quosdam vestibus exuunt, & in *Pragam* porcos pariter deducunt, secuntur monachi plures, solis scapularibus induti, Regem *Chorinthianum* adeunt, & ut porcos rehabeant, sibi precibus magnis instant, qui uni, qui potestatem & custodiam porcorum habuit, secrecius sic dixit, pinqwiores horum monachorum porcos elige, occide, macta, nobis reserva, peiores veros hiis monachis redde petentibus. O quam Rex iste est nobilis, cui magna cura est de pinqwibus porcis, & minima de federe pacis, carnifex debet esse non Rex, cui nota est plus mactandi quam regendi lex. *Non bene regna regis, nec digne nomina Regis -- Portas, cum curas portas, sic non bene duras, -- Rex semper fieres, (m) si regni iura teneres, -- Et pacem faceres, post te staret tuus heres -- Antiquo more sub magno Regis*

(m) Id est: perpetuo maneres.

Regis honore. Tanta vero pressura miserie coartabat, *(n)* interius tunc monachos *Aule regie*, quod ex eis plurimos mera necessitas compellebat exire, & in *Praga* sine cugulla in solis scapularibus per vicos & plateas discurrere, predones querere, & petere, ut si forte aliquid ex his, que ablata sunt, valeant rehabere, flebant super tali miseria monachorum plures honeste persone, & femine piarum mentium, quando ipsos in civitate, ut scurras & girovagos, conspicerent, quasi nude & misere hinc inde discurrere, nec usquam consolacionis remedium invenire. De istis angustiis fratrem *Theodricum Thuringum* interroga, qui expertus tibi dicet omnia; erat autem *Chorinthianorum* tanta vesania, quod non solum rerum spolia, sed homicidia sitiebat, veridicus namque sermo nobis retulit, quod per *Chorinthianos* dispositum fuerat, quod quispiam in aliquo loco preminentiori secrete deberet stare, & dominum *Cunradum* Abbatem *Aule regie* iaculo misso de sagitta, cum inde procederet, penetrare; causa huius exstitit, quia bonum regni & reipublice quesivit, ipsum autem Dominus custodivit, qui ejus propositum bonum scivit. Audi nunc blasphemiam; frater *Hermannus* magister curie in *Praga* cum alio monacho *Aule regie* ablata queritans mestus ivit per forum *Pragense*. Hos cum *Heinricus* de *Hansenstein* Marschalcus *Chorinthiani* vidisset, & ad se vocasset, ipsi stomachanti voce talia dixit: vos monachi state & audite me, vos estis Regis inimici publici, & nobis contrarii, credite mihi, quia vindicabo me de vobis, exite ad claustrum, convocate conventum, nam ego adhuc infra triduum dierum tenebo capitulum vobiscum, visitans visitabo vos in virga ferrea, & bacculo dispersionis, ira mea seviat super vos, & super fratres vestros, credite mihi, & hanc rem habete certam: quia quibusdam de domo vestra personis de capite crinem excidam, barbas evellam, linqwas de faucibus extraham, nec relinquetur vobis lapis super lapidem in omnibus edificiis & habitaculis vestris, si alius scivit construere, & ego scio destruere, destruam utique omnia vestra edificia radicitus, & non parcet vobis oculus meus, hec fratribus vestris nunciate in nomine meo, ut se adaptent capitulo a me cum ipsis post triduum celebrando. Quem non terreret crudelis viri, qui gloriatur in malicia, relatio & legatio tam aspera? o quante formidinis timor horum duorum monachorum corda propter minas istius concutit! attoniti igitur nichil illi blasphemo responderunt, sed ad se ipsos reversi mutuo dixerunt; tu Domine universorum, qui nullam habes indigentiam, voluisti templum tuum fieri in *Aula regia*, con-

(n) Id est coarctabat.

ſerva domum iſtam inviolatam domine, tua enim potentia, tuum eſt regnum Domine, audi igitur verba huius, qui loquitur mala ſupervacue, parum enim contra nos, qui ſervi inutiles domus tue ſumus domine, locutus eſt contumax iſte, ſed contra te Domine Rex celi & terre, tibi namque ad gloriam ſempiternam per ſervum tuum *Wenceslaum* Regem pium locus iſte conſtructus, & oblatus, ut ſit memoriale nominis tui tibi ibi in ſecula, conſerva domum iſtam pie Deus, & in ea habitantes puſillos cum majoribus. Nunciatur igitur in *Aula regia* illa, quam protulerat os ſuperbum, blaſphemia, turbat ſermo ille monachos omnes in capitulo, iniunguntur orationes, ut Dominus Deus de ſanctuario ſuo ſuper domum hanc, & ſuam familiam reſpiciat, & ipſam in ſancta pace conſervet, orantesque dixerunt: tu Domine qui *Heliodorum* faſtuoſum, qui manum ſuam contra domum tuam temere levaverat & proterve contra te, os ſuum ponens in celum, iuraverat, orante *Onya* ſacerdote magno, plaga funebri corripuiſti, audi nunc iſtius contumeliam, & obprobrium blaſphemantis, applica opus illud manibus ſuis, quod manus ſue non dominentur in domo tua Domine, & in nobis. Sed quid factum eſt? ecce ille, qui os ſuum in celum poſuerat, aliosque mactandi & fugandi votum incautus emiſerat, *Aulam* quoque *regiam* evellere funditus propoſuerat, ipſe die tercio fugatus, & fere in ore gladii trucidatus eſt, hoc divina virtus fecit, ſicut referat conſequens tractatus. *Hanfenſtein Heinricus magnus monachis inimicus, -- Eſſe volens tutus, eſt tunc blaſphema locutus -- Contra te Chriſte, dicens: triduo locus iſte -- Per me frangetur, ac in nichilum redigetur. -- Eius* (o) *fruſtratus eſt ſpe, ſic nempe fugatus. -- Monſtrat ſe ſtultum, qui vult extollere vultum -- Contra celeſtem Regem, facit hic ſibi peſtem -- Mortis, quam vite* (p) *Per ſe perit hic homo rite*, omnium autem noſtrum, qui usque hodie in *Aula regia* vivimus una eſt, & eadem opinio & hec fides: ſi illud venerabile corpus Domini *Wenceslai* Regis Fundatoris in *Aula regia* tumulatum non eſſet, propter intollerabilia averſantia pericula ipſa *Aula regia* deleta, & funditus exſtirpata fuiſſet, nos enim qui eundem fundatorem vidimus, & cum eo converſati fuimus, tam preclara virtutum opera de ipſo cognovimus, quod propter ſuum corpus, quod eſt apud nos, omnes noſtros poſteros feliciores apud Deum fieri perpetuo reputamus.

Quo-

(o) Pro: *ſua*. (p) Id eſt: adfert illi Deus potius mortem, quam vitam.

Quomodo Rex Johannes filius Heinrici Imperatoris cum exercitu valido Bohemiam intraverit, & Pragam expugnaverit, anno Domini M. CCC. X. (q)

Poſtquam Rex *Bohemie Johannes* a patre ſuo Rege *Romanorum Heinrico* in *Columbaria* ſeparatus fuiſſet, & poſt hoc in *Nurenberg* de *Reno* veniens per dies XIIII. congregationem Principum & validi exercitus habuiſſet, factum eſt, ut in die beati *Luce Evangeliſte* a *Nurenberg* exiret, ut verſus *Bohemiam* procederet, (r) erant autem cum *Johanne* Rege, cum iam in *Egram* perveniſſet, prout pater ſuus *Romanorum* Rex prius ſapienter ordinaverat, multi Principes & nobiles; fuerunt namque in ſuo exercitu Dominus *Petrus Moguntinus* Archiepiſcopus, *Rudolfus* Dux *Bavarie*, Comes Palatinus, Dominus *Philippus Eyſtetenſis* Epiſcopus, *Fridericus* de *Nurenberg* Burgravius, *Bertoldus* de *Hennenberg*, *Ludewicus* de *Ottogen*, (s) Comites *Albertus* de *Holloch*, *Heinricus* de *Brunek* & *Diterus* de *Caſtello Swevie* advocatus, plures quoque Comites, & libere conditionis viri de *Alemania*, qui omnes pugnare venerant in valido robore & multitudine magna. Erat autem exercitus horum magnus & fortis valde, electus ex omni florida milicia germinantis *Germanie*, recenſiti autem tunc plus ſunt, quam tria milia pugnatorum, exceptis his, qui affluebant quotidie de Baronibus *Bohemorum*, inter omnes autem iam dictos ad veniendum, & ad dimicandum tardus *Rudolfus* Dux fuit *Bavarie*, eo quod Principi *Chorinthie*, contra quem proceſſit expeditio, coniunctus fuerit conſanquinitate tunc, poſtea cum *Johanne* Rege ex coactione fuit corpore, ſed cum *Chorinthiano* corde; non modicum autem hoc preſtabat impedimentum *Johanni* Regi ad ſuum propoſitum. Poſt hec in die *Omnium Sanctorum Johannes* Rex cum ſuo exercitu flumen, quod *Egra* dicitur, circa *Radensfurth* tranſivit, ſed vadum difficulter, cum amiſſione & iactura rerum plurium, adinvenit, abinde per *Budein* (t) directo itinere procedunt, & in die beate *Elizabeth Johannes* Rex, & cum eo univerſi tam *Alemanie* quam *Bohemie* Principes, Magnates ante montem *Kutbnam* pervenerunt, ipſam quoque oppugnare viriliter inceperunt, dederant enim quidam Barones Regi *Johanni* talia conſilia, quod prius debellari debeat *Mons*, quam *Praga*. Dampnoſum fuit hoc

(q) Abhinc denuo incipit Franciſcus continuare Chronicon ſuum, ſed ſolita paſſim brevitate. (r Hæc ipſa verba retinuit Franciſcus, caput ſuum 24 auſpicatus p. 39. (s) Oettingen. (t) Budin, abhinc addit Franciſcus: *miſit Rex* (Johannes) *ad Venerabilem Patrem Dominum Johannem quartum Epiſcopum Pragenſem XXVII, ab ipſo adjutorium petens, qui proprio in perſona ad ipſum venit cum exercitu magno & robuſto.*

hoc consilium, mons enim *Kutbnensis Johanni*, venienti Principi pacis, plus quam *Praga* restitit, quia insipiens vulgi in ipso habitantis collectio nichil de suo proprio bono intellexit; *Heinricus* autem de *Hansenstein* ex parte *Chorinthiani* cum aliquot galeatis *Montem* intravit, & ibi per promissa subdola & verba inania excecabat plebeium populum, quod bonum oblatum, & Regem verum respuit, & ei, sub quo mala sustinuit, in propriam perniciem adhesit. Impugnabant isti de foris, at illi resistebant de intus, & inter hos varios eventus belli iam hunc, iam illum consumpsit gladius, sed & *Heinricum* de *Lypa*, qui fideliter Regi *Johanni* astitit, baliste iaculum aliquantulum, non tamen letaliter, vulneravit. In omnibus tamen concursibus Regis *Johannis* exercitus semper vicit, & de parte adversaria plures cepit, videns autem Rex *Johannes*, & hii qui cum ipso erant, quod tempus aptum bellicis actibus tunc non esset, nam hyemps horrida, nivibus volantibus, frigoreque & gelu iam cuncta arva stringentibus graviter, advenisset, sciens quoque quia moram ante montem facere dispendiosum foret, castra abinde universi moverunt, & ad civitatem *Coloniam*, que est super *Albeam*, sequenti die dominico pariter applicuerunt, fuerat autem prius clandestine Regi *Johanni* spes facta, quod eum suscipere vellet civitas hec, non autem erat secuta res, quamvis precedens fuerit spes. Misit autem Dominus *Petrus Maguntinus* Archiepiscopus ad cives civitatis illius & nuncciavit eis dicens: bonum commune querimus, pacem in regno reformare venimus, quia viri pacifici sumus, nunc autem intromittite nos ad civitatem, & coronabimus in ipsa vestrum Regem, qui dabit vobis pro hac gratia gratiam ampliorem, & quantamcunque habere volueritis perpetuam emunitatem, qui contradixerunt dicentes: Nolumus hunc primo regnare super nos, sed quidquid *Praga* nostra metropolis fecerit, hoc & nos similiter faciemus, non enim fuit illi civitati datum desuper, quod primo deberet ipsam ingredi Rex iusticie Princeps Pacis. Inito autem consilio saniori consumatis ante *Coloniam* sex diebus, die autem septima, hoc est, in uno *Sabbato* ante *Pragam* totus venit exercitus impetu magno, fuerunt autem tunc in civitate *Heinricus Chorinthianus*, qui se pro Rege gesserat, *Fridericus* filius Marchionis *Mysnensis*, quia idem avunculo suo in auxilium venerat cum omni isto exercitu, qui prius plurima spoliarat, hii omnes ad resistentiam se adaptant, foris autem cum Rege *Johanne* inter gloriosam miliciam cives *Pragenses* fuerunt plurimi, inantea nominati, qui a facie fugerant *Chorinthiani*, & quia *Praga* cum muris, excelsis turribus, & fossatis, ac elevatis do-

mibus

mibus fortiter civitas est munita, quod ipsa concordantibus incolis reputatur inexpugnabilis, exercitus igitur, qui iacuit foris, arte cepit tunc uti pro viribus, secretissimos namque nunccios amici de exercitu mittunt interius ad amicos, & ut communi bono intendant, & Regi *Johanni* adhereant, variis exhortationibus procurant, aliis munera promittuntur, aliis terrores incutiuntur, multorum animus ad *Johannem* Regem inclinatur, *Chorinthianus* refutatur, & id ipsum ei, qui contempnitur, occultatur, tanta namque regnavit sub *Chorinthiano* perfidia, quod iam unicuique vix de patre aut fratre posset esse aliqua fiducia secura, in angulis tamen aliquando viri pacifici latenter conveniunt, & inter se, agere quid debeant, inter has angustias, conferunt, & inquirunt, non defuerunt autem introeuntes & exeuntes de civitate, qui nova & occulta consueverant nuncciare, inter hos vero unus fuit *Beringerus* sacerdos, *Elyzabeth* Regine capellanus, qui, ut ingredi & egredi civitatem posset securius, subtilis indicitur sibi modus, litteras namque quasdam suas, in quibus quedam acta iudiciaria pro quadam ecclesia erant conscripta, ad manus accepit, & ad eos, qui custodiebant civitatis portas, accessit & ait: vos domini me bene noscitis, quod sum filius huius civitatis, videte litteras meas & legite eas, quia causam habeo pro ecclesia terminare coram Domino *Maguntino*, unde si hiis diebus negligens fuero, labores, expensas cum ecclesia, totum perdo, nunc ergo queso audite me, rogo, ut quociens venero, & vos pro introitu & exitu rogavero, intromittite, & emittite me, nulli enim nocere propono. Qui responderunt personam vestram Domine *Beringere* bene noscimus, ne vestram perdatis ecclesiam, portam vobis cum veneritis, aperiemus; hic itaque intravit & exivit, & hinc inde secreta consilia non pro ecclesia, sed pro tota *Behemia* portavit, & etiam reportavit, fuit autem hec voluntas beneplacens Deo. Post plurimos igitur tractatus absconditos tam inter eos, qui intra, quam eos, qui extra civitatem fuerant, ordinatos & factos, idem *Beringerus Maguntino* Archiepiscopo signum dedit, dicens: quandocunque cum majori campana die crastina apud beatam *Mariam* in *Leta Curia* pulsatum fuerit, mox de castris surgite & civitati cum festinatione appropinquate, tradet enim Dominus cras civitatem hanc in manus vestras, si autem & secundo & tercio sonus campane invaluerit, ne quam moram facite, sed currite & civitatem comprehendite, erat autem, ut testimonium perhibeam veritati, talis ordinatio maxime necessaria & expediens omnino, frigus enim intentissimum tunc erat, nix, gelu, pruina cum glacie terre superficiem operiebant, que homines &

iumen-

iumenta nimium ledebant, habitabant in thabernaculis & tentoriis, deficientibus quoque lignis visus raro fuit ignis, Magni etiam dextrarii & palefridi plurimi ex lesione frigoris fuerunt excoriati, deficiebant insuper omnia tam hominibus quam animalibus ceteris alimenta, nec exercitus iam alium victum habuit, nisi illum, qui de *Aula regia* & de quibusdam aliis locis apportatus fuit," unde iam plerisque & maxime *Rudolfo* Duci *Bavarie* propositum fuit exire sine fine (*u*) de *Bohemia*, etenim iam querebant opportunitatem, ut discederent, Dominus autem *Maguntinus* cum *Johanne* Rege disposuerant, ubicunque possint, in castris nobilium se recipere & in *Bohemia* hyemare. Dixerat namque sepius *Maguntinus:* etiamsi cuspides lancee & lapides ruant de celo more nivis & pluvie, ad hoc nos, quos sanctum Imperium misit pro reformatione istius regni *Bohemie*, illa non poterint terrere, tantum dominus dirigat vias nostras, erat namque in eo magna mentis constantia. Et quid plura? ecce dies adest crastina, dies, inquam, illa, quam fecit Dominus, in qua misit redemptionem regno & populo desolato misericors, & misereator Dominus, dies enim boni nunccii hec est. In hora enim quasi nona tertio *Nonas Decembris*, quidam viri, quos ad hoc specialiter elegit Deus, pariter in civitate conglobati convenerunt, ut illis miseriis, quas patiebatur regnum, & civitas, finem darent, aut suam vitam perderent, pauci autem erant. *Beringerus* autem sacerdos cum quibusdam sub silencio turrim beate *Virginis* ascendit, campanam semel, bis, tercio sonare fecit, ad hunc sonitum exercitus se movit, ad prelia disponit, & ad civitatem festinat, ad diversas autem partes civitatis exercitus se applicat, & ubi ingredi vrbem aptius valeat, diligenter explorat, interea jacula hinc inde volant, & aliquos vulnerant, quidam vero de exercitu portam urbis annexam domui *Nicolai* de *Turri* aggrediuntur, sed repulsam ab hiis, qui sursum (*x*) fuerant, paciuntur. Tandem istis impugnantibus civitatem forinsecus, ecce venit multitudo armis induta bellicis interius, & portam circa sanctum *Franciscum* infringunt ligonibus & securibus, que non ultro, sed labore multo aperta est eis, tunc letus simul ingreditur civitatem exercitus fatigatus, (*y*) alii per

(*u*) Id est: infectis rebus. (*x*) Supra. (*y*) Franciscus denuo de suo præmittit: *Milites venerabilis Patris Domini Johannis Episcopi Pragensis irruentes ad portam circa longam plateam, cum potenter & viriliter excusserunt, & primi civitatem intraverunt.* Sed hæc non respondent mox relatis authoris nostri, quæ idem Franciscus truncavit, is enim ait portam circa S. Franciscum (quæ cum porta circa longam plateam eadem fuit) a multitudine armata Pragensium civium, intus seditionem commoventium fuisse ligonibus & securibus apertam.

per fossata scandunt, alii super murum repunt manibus, quia maximus erat ingredientium tunc tumultus, clamabat autem tunc voce magna *Heimmannus* de *Leuchtenburg*, dictus *Chruschina*: domum *Nicolai* judicis *Watzingeri*, ne quis eam introeat, interdico, omnia enim, que in ea congregata sunt, cum spolio ego consumam in gaudio. Ingressus est igitur Rex *Johannes* armatus urbem *Pragensem*, & cum eo totus exercitus pugnatorum, omnes quidem tenentes galeas in humeris & extractos gladios fulgurantes de vaginis in manibus suis. *Chorinthiani* autem & *Mysnenses* & hii, qui cum ipsis erant ad hospitale in ponte, & ad castrum *Pragense* fugerunt confuse a facie *Johannis* magnifici Regis. Clamabatur autem statim ex iussu *Johannis* Regis ab omnibus, qui cum eo civitatem intraverant, voce magna quam sancta: Pax! pax! pax! Et facta est statim, quasi de celo venisset, omnibus pax, singuli igitur homines civitatis mox sine timore aperiunt, que prius clausa fuerant, hostia, gaudenter conspiciunt pulchra novi Regis magnalia, qui venerat iudicare cum iustitia. Ex illa hora omnibus hominibus civitatis clamatur & predicatur nisi pax, depulitque priorem violentiam nova felix pax. Eadem die, quilibet, qui male depulsus fuit, ad id, quod suum est, rediit, timorem deponit, securius dormit, arma cives consweta deponunt, concorditer mox ambulant, & in suo novo Rege exultant, civitas tunc secura stetit per diem, nec serata fuit per noctem. Hec felix mutatio dextere utique Excelsi. *Felix hec hora fuerat, quando meliora -- tempora venerunt, que lites deposuerunt, -- Felix introitus fuit hic regis, quia ritus -- Pacis portavit, cum qua Pragam relevavit; -- Felix iste novus Rex & iuvenis, sibi Christe -- Vitam conserva, multos annos & acerva. -- Felix es terra tu tota Bohemia, gwerra -- A te cessabit, tecum pia pax habitabit. -- Felix sit civis, & rusticus, ac homo quivis. -- Sub tali Rege, sub quo fruitur bene lege. -- Felix claustralis monachus fuit, & hinc monialis, -- Quod Rex est talis, cuius cure stat in alis.* (z) -- *Felix invictus sit & ipse Deus benedictus -- Qui delere bilem vult per Regem iuvenilem. -- Felix vox resonat, que pacis munera donat. -- Pax, pax clamatur, ex hocque rapina fugatur. -- Felix his annis sit prospera vita Johannis, -- Regnet, proficiat, felix per secula fiat.* (a) Sine longa mora exorta nunciatur letitia ad loca omnia proxima, quam longinqua, venit itaque desideratus nuncius ab illis monachis, qui cum novo Rege *Pragam* intraverunt, & omnia viderant, missus

(z) Ita oratio restituenda: *in cuius cura alis stat scil.* Monialis & monachus. (a) Ex his plerosque versus transcripsit Franciscus.

missus velociter currens in *Aulam regiam* ad novam leticiam nunciandam, venit autem illuc tarde, cum videlicet sol occidisset, & plurima pars Monachorum soporem oculis lecto recubans iam dedisset; ad tam letum nuncium, letiorem nunciantem eventum, expergisci fuit totum facile tunc conventum. O quanta letitia resonat in *Aula regia* ex hac fama, servabatur quidem tunc inter monachos bene silencium, cum esset post completorium, ut non loquerentur ad alterutrum, sed violabant in hoc nocturnum silentium, quia omnes loquebantur ore jocundo, & corde laudifero summo Deo, unus quidem submisse clamabat voce sua ad Deum corde decantans, Te Deum laudamus, te Dominum confitemur, alius exultabat, & cantabat, benedictus Dominus Deus *Israhel*, & quilibet, prout per suum affectum intus habebat divinum Spiritum pro Magistro, laudum formabat modulos magnificans Dominum corde leto. Ab omnibus autem fratribus tam bona nova audientibus illa nocte parum dormitur, & graviter lux diei crastine, ut plenius materiam gaudii intelligant, ab omnibus exspectatur, mane itaque surgunt, Deo gratias agunt, & dicunt: *Vincula rupisti claustri Genitrix pia Christi*, -- *Et confudisti, quos blasphemos habuisti.* -- *Nunc fugit ad castrum confusus, qui prius astrum* -- *Scandere pomposus voluit cunctis odiosus* -- *Hansenstein Heinricus malus Aule regie amicus* -- *Sum foris, ast intus quasi fur latet ille Chorinthus*, -- *Qui se blasphemum fecit, nunc ecce Bohemum* -- *Nullum iam ledet, sed nunc prior ipse recedet.* Quomodo enim *Aula regia* vehementer exultare tunc non debuit, quando a tot violentis oppressoribus & cottidianis exactoribus liberata fuit, iste enim *Heinricus de Hansenstein*, quam alii complices sui, quandoque die uno ab *Aula regia*, tunc pauperrima, octoginta millia panum, & octoginta cerevisie vasa extorserunt, & obtinuerunt sine misericordia, preter alia dona, merito autem *Aula regia* in nova resultat letitia, quod illum evasit Principem, qui moliebatur satis stolide mulctare, quam mutare primum ipsius Abbatem. Cum enim dominus *Conradus* primus Abbas *Aule regie* pro bono regni statu in partibus laboraret Alemanie, ipsum Dux *Chorinthie* ledere non valuit, ut voluit, unde iratus monachis sic dixit: nisi nobis in *Aula regia* Abbatem alium, qui nobiscum sentiat, subito elegeritis, super vos mee flagella iracundie sentietis. Ad hec indiscretionis verba monachi presentes quandoque ore simulatorio responderunt Duci placentia, corde vero vocabant (*b*) & firmiter servabant contraria, una enim erat tunc voluntas stabilis monachorum omnium, quod mallent prius

(*b*) Corrige: *revocabant*.

prius vitam perdere, quam Abbatem suum, ut patrem charissimum turbare in aliquo vel mutare, unde illud mandatum a monachis fuit reprobatum, & iuste, ipse namque Dux *Chorinthie*, qui mutare Abbatem disposuit, primitus fugit, ac Abbas magno in honore remansit, volebat etiam eiusdem Ducis rudis simplicitas, ut frater *Hermannus* conversus, magister sutorum, in *Scedlicz* ibidem factus fuisset Abbas, qui respondit: domine Rex prolixam barbam habeo, litteras tamen nescio, nec sacerdotali fungi possum officio, conversum etiam Abbatem esse non patitur ordo. Ad quem ille: Si tu nescis legere aut cantare, cantet & legat alius pro te, saltem tu nomen portabis Abbatis, cuncta dispensabis nostre suffultus presidio potestatis. *O quantum cecus fuit hic homo, vel nichil equus -- Aut simplex ut equus, qui vult, quod sit quasi Grecus -- Abbas barbatus, foret hircus iure vocatus, -- Abbas si staret barbatus, cum celebraret.*

Et factum est statim, ut *Johannes* Rex Imperatoris filius civitatem *Pragensem* potenter cum suo exercitu esset ingressus, *Heinricus* Dux *Chorinthie* a facie sua fugit ad minorem civitatem, & castrum *Pragense* cum suis satellitibus universis, fugit autem cum eo de civitate maiori omnis violentia, & remansit in ea auctore *Johanne* Rege pax & iusticia usque in hodiernum diem. Cum autem *Johannes* Rex moraretur in urbe sub pace, *Chorintbianus* in castro confuse per dies quinque continue, inter ipsos habiti sunt tractatus varii, ut si forsitan inter hos Principes modus aliquis posset conveniens concordie inveniri, & quid profuit diffusa habuisse colloquia? ecce quinto *Idus Decembris* nocte media *Chorintbianus* cum Domina *Anna* coniuge sua, ac tota familia latenter, nemine persequente, aufugit de *Pragensi* castro, ipso post se cum apertis ianuis derelicto. Recessit igitur nescienter, omnibus dormientibus, confusus de regno, qui plus quam annis tribus in ipso regnaverat ignominioso modo, & reginine steterat confuso. Deduxit autem secum *Heinricum* civem *Pragensem* dictum *de Lapide*, ac pueros plures civium captivos, quos *Wilhelmus* dictus *Lepus* omnes per vim de eius manibus, cum fugeret, liberavit, *Pragamque* reduxit, Mira res, cum *Heinricus* Dux *Chorintbie* latenter fugeret, fugiensque quasi vrsa raptis fetibus fremeret; iter quoque suum per *Pecz* circa Purgilinum faceret, accidit, ut eodem die & itinere uno Abbates tres de *Scedlicz*, de *Placz*, & *Aula regia*, qui pro *Johanne* Rege laboraverant, versus *Pragam* cum sua familia in equis & curribus procedere festinabant, ut autem vidissent vestigia *Cho-*

rinthiani fugientis tota in ipsis elanguit virtus mentis, incaute autem ad hanc pervenere viam, eo quod minime suspicati fuerant *Chorinthie* Ducis fugam, hos vero si *Chorinthianorum* furor comprehendisset, ipsos quasi in pulveres manus insaniens contrivisset. Dominus vero, qui eos in exitu custodivit, & in reditu ut pacis nunccios premunivit. *Tunc premunivit Deus hos custos, quia scivit, -- Si non tutasset Deus, hos ipsos lapidasset -- Furor tunc gentis male de Praga fugientis. -- Sed tali morte vixissent perpete sorte, -- Nam reportarunt pacem, mala queque fugarunt.*

Quomodo rex Johannes pacem in regno Bohemie ordinaverit, & coronatus fuerit anno Domini M. CCC. XI.

Capitulum CIX.

Grates nunc omnes reddamus Domino Deo, qui sua nos pietate liberavit a *Chorinthianica* potestate, nunc concurramus omnes grates referamus, *Et laudes Christo, qui nos absolvit ab isto -- Principe, qui regni curam tutamine segni -- Gessit tres annos, secum tenuitque tyrannos, -- Ac alios plures, qui vivebant quasi fures -- Regnum ledentes, pacem minime facientes. -- Hec quia sunt dura, nunc horreo scribere plura. -- Hiis hec sit meta; sed nunc volo scribere leta.* Et dicere talia, que plena sunt letitia, quam iocunda, quis enim non existimet esse letum & omnino iocundum, quod in regno *Bohemie*, hactenus multorum malorum cooperto caligine, novum sidus quasi de supernis celitus emissum rutilans emicuerit, a cuius luminoso radio conticuerit magnus error? quis non putat esse divinum misterium id, quod miraculose cernimus? factum enim iam videmus, quod heri, & nudius tertius impossibile fieri omnis judicabat sensus humanus; qualiter non putemus divine miserationis evidens argumentum, quod per Regem *Johannem* adolescentulum, quartum decimum etatis sue habentem annum, in regno etiam novellum, tante tranquillitatis tam subito fecit Deus commodum? statim namque cum civitatem *Pragensem* primo ingrediebatur Rex iuvenis iste, pax clamabatur, & eiusdem pacis benedictio in omni loco mox uberius augebatur. Primam igitur suam Curiam Rex iste novus indicit, & ut omnes *Bohemie* Magnates in *Pragam* in festo *Nativitatis Domini* veniant, cunctis scribit. Omnes itaque statim huic edicto novi Regis Barones, quam nobiles regni obediunt, & in *Pragam* pacifice, ut Rex imperaverat, parati concorditer veniunt, venientes autem veniunt cum

exul-

exultatione portantes veſtimenta militaria, dimittentes domi arma ſua bellica, que prius ferre conſueverant ubique ſuſpicantes prelia. Omnes itaque regni incole in *Praga* pariter congregati in novo ſuo Rege exultant, Deum glorificant, regem proni in terram ſuſcipiunt, & honorant, ſervitia prompta Regi ſuo exhibent, fidelitatisque perpetue iuramenta cum homagio ſibi preſtant. Omnes intendentes in Regem aſpiciebant vultum eius, tamquam vultum angeli ſtantis inter illos, fuit nimirum tunc, & eſt hodie iuvenis pulcherrimus, decorus aſpectu, candidus, in facie rubicundus, electus ex milibus, ſpecioſus forma pre filiis fere omnium hominum, quos in eis temporibus ſpecioſitas germinavit *Germanorum*, aut produxit elegantis nature decora proceritas *Bohemorum*. O quociens illis diebus ſonus applauſionis, illudens meis auribus, intonuit, iſta quoque vox plurimorum a populo fuit: Rex iſte tener & delicatus, eleganter diſpoſitus plus eſt angelo, quam homini comparandus, dixerunt etiam plurimi illo die: ſpecies decoris Regis huius exigit, propriumque nomen eius indicit, quod dominos conſolari populum ſuum velit, *Johannes* eſt nimirum nomen eius, quid autem *Johannes* niſi gratiam Dei ſignificat? gracia Dei eſt, quod gratia & veritas per *Chriſtum* Domini, Regem iſtum videlicet, facta eſt. Jubente tunc Rege iurant regni nobiles in terra *Bohemie* facere & ſervare pacem, & commodum, & hoc ſervaverunt, quemadmodum polliciti ſunt pactum. Pax igitur fit, quia Deus auctor pacis, & amator ſic facere per Regem hunc diſpoſuit, replentur ex hoc campi ubertate ſub tranquilitate, qui enim ſua dimittentes malo tempore fugerant, revertentes ſeminaverunt agros, plantaverunt vineas, & fecerunt fructum nativitatis, locatur locus populo, ubi antea deſerta habitatio, & ubi fuerat ſolitudo. Reliquias autem *Chorinthianorum* & *Myſnenſium*, quas in quibusdam urbibus & preſidiis *Chorinthianus* Dux fugiens poſt ſe dimiſerat Rex *Johannes* ſtatim ſua ſollicitudine & conventione aliqua de finibus *Bohemie* exterminat, plurimas quoque municiones regni diſſipatas, & a nobilibus occupatas Rex iſte recuperat, & adhuc, ut diſtracta rehabeat, & regno uniat, intente laborat; *Rex hic formoſus ac pre cunctis generoſus -- Angelicum vultum gerit, unde Bohemia multum -- Gaudet, & exultat, & magna laude reſultat, -- Nam conſolata modo ſtat ſibi pace relata.* Siluit namque terra in conſpectu huius pacifici Regis & iuvenis, in qua prius tumultuabatur alter ad alterum tempore & regimine *Chorinthiani* Principis ſenis. Sed nunquid unam tantum benedictionem habes Pater omnipotens eterne Deus? benedixiſti Domine terram tuam, benedictionem da etiam legislator ſuper

 Regem,

Regem, Domine in virtute tua letabitur Rex, te orat ſuppliciter ſuus grex. Memento Domine *David*, quomodo unxiſti eum oleo letitie, ſic & tu ſervum tuum Regem noſtrum unge; Dominus Deus, qui benedixit plebi ſue, glorificetur etiam, queſumus, in hoc Rege, quem tulit de domo patris ſui & ſinu matris ſue, poſuitque gregem ſuum paſcere. Congregati igitur in unum omnes Magnates, Barones, quam univerſi nobiles regni *Bohemie* dixerunt ad dominum *Petrum Maguntinenſem* Archiepiſcopum voto pari, unaque voce: Regem noſtrum *Johannem*, quem Dominus nobis dedit, ſacrum quoque Imperium regno noſtro legaliter prefecit, Domine reverende ſancte unctionis & coronacionis beneficio ex veſtro dignemini benedicere & conſecrare; quibus reſpondit *Maguntinus* rem magnam poſtulatis, quam facere non pene preſumo, niſi Domini Imperatoris, cuius hic Rex filius eſt, annuat beneplacitum voluntatis; proponit namque Imperator Regi *Johanni* ſuo filio imperiales ad coronandum feſtivitates agere, quibus cum multitudine Principum ſolempniter quam perſonaliter deſiderat intereſſe, delectat namque paternum animum imperialis ſue majeſtatis oculo in diademate coronatum ſuum filium ovanter intueri in die coronationis ſue, quia hec dies erit letitie cordis patris illius filium ardenti amplectentis amore; hec meis, inquit Dominus *Maguntinus*, auribus Imperatoris ſermo inſtillabat, cum noviſſime verſus *Italiam* proceſſurus ſuum michi unigenitum commendaret. At illi fervencius inſtabant, & ut ipſorum coronetur Dominus, Archiepiſcopo precibus, & precio exhibitis ſupplicabant, dixerunt itaque: cecidit corona capitis, & regni noſtri, diu fuimus, proh dolor! acephali & deſolati, nunc pie Pater cornu ſalutis noſtre erigite, & Regem noſtrum regni diademate coronate, mora enim, ſi qua ſit, gaudium noſtrum minuit, periculumque inducit, vobis Domine Archiepiſcope conſueta munera & honores debitos exhibebimus, feſtum celebre ad coronationem celebrabimus, apparatum quoque ad cultum regium adaptabimus, tantumodo Regem noſtrum coronate, hoc corde & ore pariter ſuppliciter exoramus. Videns itaque fervorem univerſe multitudinis cogitabat admittere petitionem populi ſupplicantis, & ſpopondit, & letati ſunt univerſi, exiit quoque ſermo ad omnes, quia in proximo diadema Regni ſuſcipiet Rex *Johannes*, ad cuius feſtivitatis letitiam ſinguli adaptant, quam poterant, decentiam. Cum itaque omnes Magnates, Barones, & nobiles regni ac de civitatibus ſingulis perſone graviores vocati in *Pragam* letiſſime conveniſſent, ecce pridie *Nonas Februarii*,

que

que tunc dies proxima dominica poſt *Purificationem beate Virginis Marie* exſtitit, *Johannes* Rex una cum illuſtri Domina *Elizabeth* conjuge ſua in eccleſia maiori in caſtro *Pragenſi* ante altare beati *Viti* Martyris regali dyademate per Dominum *Petrum Maguntinum* Archiepiſcopum eo decentius, quo devotius coronatus fuit, (c) aderant tunc omnes regni officiales ſua officia legaliter exſequentes: iſte tenuit ſceptrum, hic coronam, iſte pomum, iſte hoc, ille aliud, quilibet ordine, & gradu ſuo, duo etiam iuvenes, genere nobiles per Regem tunc coronandum in ipſa hora facti ſunt milites baltheo cincti militari, qui ad tenendum pretioſum dyadema ſuper caput regium fuerant deputati, horum unus filius erat Domini *Bouslai Temerica*, alius *Fridermani de Sinan*. O quanta letitia reſonat hinc in eccleſia. *Plebs tunc letatur, & regi congratulatur, -- Quando coronatur Rex, gens gaudens animatur,* (d) -- *Extollens cantum, movet a ſe concio planctum, -- Factum Regis amant, pre letitia quoque clamant. -- Turba Bohemorum canit hoc, quod ſcivit eorum -- Lingua, ſed ipſorum pars maxima Tewtunicorum -- Cantat Tewtunicum, ſed clerus pſallat amicum -- Carmen, quod cunctis placuit populis ibi iunctis. -- Et plures flebant, gaudentes quando videbant, -- Quod Rex in capite fulget diademate rite.* Poſt huius iocunde Miſſe officium cum Rex coronationis rite ſuſcepiſſet beneficium, de caſtro *Pragenſi* Rex cum Regina cum magna deſcendunt gloria, turba enim, que precedebat, & ſequebatur, erat innumerabilis, induta veſtibus pretioſis, capitibus autem novi Regis & Regine, electis dextrariis inſidentium, erectum quatuor epiſtiliis velum quaſi celum rutilans imminebat, ipſos quoque per civitatis utriusque medium usque ad Eccleſiam ſancti *Jacobi* fratrum *Minorum* canens in tubis, cytharis, & organis, tympanis, & choris, & in omni genere muſice letabunda concio deducebat. In refectorio autem *Minorum* fratrum opere mirifico ſedilia & menſe parate erant pro convivio Regis. Per loca etiam plurima diſtributa fuit epulatura familia, non enim in uno loco publico parari convivium tam magnificum poterat, quia frigus erat, manducaverunt ergo leti, epulabanturque omnes pariter ſplendide. *Omnes letantur, lautosque cibos epulantur, -- Laudat conviva Regis convivia diva, -- Et qui cernebat ſolempnia tanta, ſtupebat, -- Ac admiratur, quod gloria tanta paratur, -- Sub breviore mora*

ſatis

(c) Franciſcus, cum compendio hæc retuliſſet, de ſuo addit: *Venerabilis quoque Pater Dominus Johannes quartus Pragenſis Epiſcopus cum predicto Domino Petro Archiepiſcopo Regi aſtitit immediate, principaliter ad hoc feſtum de neceſſariis providendo.* (d) Franciſcus his primis duobus verſibus exſcriptis reliquos truncavit.

satis est, si longior hora - - Talia dictasset, annus totusque parasset. (e) Cuius namque admirando vehementer non obstupescit animus, cum suis percipit auribus, quod sub tam brevi tempore Rex decenter fuerit coronatus? ipsum quippe *Johannem* Regem, qui mense *Decembri Pragam* potenter intravit, mensis *Februarius* subsequens decenter regni diademate coronavit, huius namque festinate festivitatis censemus fuisse autorem celestem doctorem, quem huius Regis hactenus exstitisse novimus previum & pium ductorem. Peracta itaque coronacionis regie votiva sollempnitate uberiori letitia terra *Bohemie* non desiit redundare, ad curiam namque huius noviter coronati *Johannis* Regis universi Magnates certatim confluunt, pacem custodiunt, assecurantur & calcantur vie, que prius erant invie, & quasi in solitudinem redacte, cumque sub manibus Regis *Johannis* prosperarentur omnia, totaque sibi pareret *Bohemia*, placuit regi de statu videre, quis & qualis esset in *Moravia:* Mense igitur *Maio* eodem anno (ipse est annus Domini M. CCC. XI.) Rex *Johannes* intravit satis in manu valida *Moraviam* (f) dispositurus & consolaturus eam, pressure namque continue graviter molestaverant ipsam, sicut & *Bohemiam.* Dominum *Petrum Maguntinum* Archiepiscopum, Dominum *Philippum Eystetensem* Episcopum, *Albertum* de *Hoynloch*, & *Bertoldum* Comitem de *Hennenberg*, *Ditherum* quoque dictum de *Castello* virum non minus animosum, quam bellicosum secum tunc Rex in comitatu suo habuit, (g) quorum consiliis sicut Imperator *Heinricus* pater Regis disposuerat, in omnibus negotiis regalibus usus fuit, reliqui vero Principes & Comites postquam *Praga*, & ea, que in regno sunt, *Johanni* Regi fuerant subiugata, reversi sunt ad propria. Venit itaque *Johannes* Rex in *Moraviam*, & primo applicuit in *Olomuncz* totius *Moravie* metropolim, ubi cum ingenti gaudio ab universo populo est susceptus, duodecim per dies ibi mansit, & ea, que ad pacem fuerant, ordinavit, venit etiam tunc ad *Johannem* Regem *Boleslaus* Dux *Wratislaviensis*, qui Dominium tenuit Ducatus *Oppaviensis*, intervenientibus quoque ibidem pluribus tractatibus Rex cum Duce amicabiliter concordavit, & Regi Dux terram *Oppavie* voluntarie resignavit, nam Ducatus *Oppavie* ab antiquo ad regnum pertinuit *Bohemie*, insurrexerunt autem quidam Ba-

(e) Rursus Franciscus ex his versibus nonnisi tres dedit. (f) Ab hac narratione Idem incipit caput suum 26. p. 41. (g) Ne rursum Franciscus Mœcenatis sui oblivisceretur, truncatis his illustribus viæ comitibus adjicit: *Venerabilis quoque Pater Dominus Johannes quartus Pragensis Episcopus misit cum eo* (Rege) *validum ac robustum exercitum armatorum.*

Barones de Ducatu *Oppavie* contra *Nicolaum* Ducem verum ipſorum Dominum, (*h*) qui frater exſtitit (*i*) Domini *Wenceslai* regis *Bohemie* fundatoris *Aule regie*, & ipſum Ducem expulerunt, ſeque *Boleslao* Duci *Wratislavienſi* ultronei cum civitatibus ſubdiderunt, qui dominabatur eis usque ad preſenciam iſtius *Johannis Regis*. In premiſſa vero concordia Rex Duci promiſit dare & ſolvere in certis terminis marcarum argenti VIII. millia, promiſit autem hanc pecuniam Rex non ſolum ob hoc, ut terram *Oppavie* Dux reſignet, ſed ut de cetero de regno *Bohemie* Domine *Margarethe* uxori ſue dotalitium Dux ille non exigat, vel requirat, Regis namque *Johannis* & Ducis *Wratislavienſis* uxores Domini *Wenceslai* Regis filie ſunt, & mutuo ſibi ſorores. Conſuetudo namque hactenus fuit Regum *Bohemie* unicuique filiarum ſuarum cum nubet virili conſorcio, in ſponſali dotalicio marcarum argenti decem millia aſſignare. In diebus illis litteris, verbis, & promiſſis ad amicitiam & operam mutui iuvaminis Rex & Dux pariter ſe conſtringunt, & a ſe invicem amicabiliter disjuncti ſunt. Denique de *Olomuncz* Rex exiens verſus *Brunnam* greſſus dirigit, ubi non ſolum a Clero, & ab univerſo *Chriſtiano* populo, ſed etiam a tota *Judeorum* ſynagoga magnifice ſuſceptus fuit. Longius namque a civitate *Brunnenſi* proceſſionaliter ierant *Judei*, & primo occurrerunt venienti Regi, cum autem inconſuetam conſpicerem *Judaicam* (*k*) decalogum ſyndone involutum cum reverentia baiulantem, Regem quoque cantu *Hebraico* ſuſcipientem, tam ex ſtupore, quam ex devotionis ardore anima mea liquefacta eſt, & exitum aquarum deduxerunt oculi mei, quia videns vidi, & tunc recordatus fui oppreſſionis valide, quam cum *Chriſtianis* in *Bohemia* ſuſtinuerant hii *Judei*. Occurrunt turbe Regi *Johanni* cum Regina *Elizabeth* venienti, inter quas vidi plurimos, qui exuberanti cordis ſui letitia lacrymis facietenus ſunt perfuſi. Rex Brunnam intrat, intus & foris pacem & concordiam ordinat, & ex hac tota congratulans plebs exultat. Poſtremo Rex cum *Friderico* Duce *Auſtrie* in *Regera* (*l*) colloquitur, ubi inter ipſos concordia & amicitia cum mutuo ſubſidio promittitur, & poſt verba dulciſona alter ab altero concorditer ſeparatur. Reformata igitur pace per totam *Moraviam* Rex *Johannes* regreditur in *Bohemiam*, terram univerſam peragrat, civitates ſingulas viſitat, caſtella nova, unde latrocinia fiunt,

(*h*) In margine minori charactere ejusdem ſeculi hæc verba appoſita ſunt: *Nota: iſte fuit degener natus de filia Corringeri.* (*i*) Naturalis filius ſcilicet Ottocari II. (*k*) Deſideratur: *gentem.* (*l*) Reygera hodie Reyhrad cœnobium & Prælatura Ordinis S. Benedicti ad Brunam.

fiunt, humo coequat, *Judicat. orbatis & matronis viduatis - - Fecit iustitiam, iniustitiamque reiecit - - Fovit Pupillos sub iusto iure, sed illos - - Rex exstirpavit, quos noxa mali maculavit.* Rex hinc *Pragam* revertitur, ibique morabatur. *O quam difficile reprobis est linquere vile. - - Quod consueverunt, in quo tritique fuerunt - - Nam quod consuescit quis, post dimittere nescit,* (m) - - *Hoc declaratur perfectum, quod comitatur:* Surrexerunt namque quidam viri maligni, aliis sceleratiores, qui prius latrocinia plurima comittere solebant in *Moravia*, quorum vnus fuit Fridericus de *Linavia*, *Hartlibus* dictus de *Roschobicz*, & frater suus *Ingramus* (n) cum complicibus suis, hii a consueto spolio pro tempore cessaverant ex Regis timore, sed revertuntur nunc ad spolium ut canis ad vomitum aliene rei amore. Incole igitur *Moravie*, qui mala a malis paciebantur, Regi insinuant, & reale presidium deprecantur, nec surda aure dissimulat gemitum Rex iustus *Moravorum*, sed mittit, convocatque exercitum *Bohemorum*. Mense igitur *Julio* adventus sui anno tertio ipse est annus Domini M. CCC. XII. Rex *Johannes* de *Praga* exivit subsidiumque *Moravis* allaturus procedit. Habuit autem *Vngramus* de *Roschowicz* hostis *Moravie* prope claustrum *Trebecz* (o) unum castrum, quod *Ungersperch* vocabatur, hoc quia in via Regis fuerat, exercitus Regis pugne modo aggreditur, ipsumque viriliter impugnat, & expugnat, capti autem fuerant in eodem castro latrunculi decem & VIII, qui omnes ex iussu Regis capitibus cesis trucidati fuerant in momento, unus tamen inter ipsos fuit, sicut mihi *Herlinus* Marschalcus Regis retulit, qui non dolens & plangens, sed volens & gaudens in ramis unius virentis arboris, que ibi stetit & floruit, suspendium elegit, & optinuit, quod petivit; *Qui fuit in castro, pendet vicinior astro - - Arboris in ramo, perit hic quasi piscis in hamo, - - Sic sublimatus obiit hic homo fune ligatus. - - Sed tunc castrenses reliquos feriunt simul enses.* (p) Post hec ulterius Rex proficiscitur, *Brunnam* ingreditur, ex cuius adventu populus universus letatur, sed sola malorum metuit iniquitas, ne sibi silencium imponatur, cumque *Fridericus* de *Linavia* in fortitudine castrorum & munitionum suarum confideret, gratiamque Regis non tanta, ut debuit diligencia quereret, nec a maleficiis suis desisteret, omnes quoque *Moravie* incolas igne & gladio lederet, exacerbavit Rex *Johannes* sermones

(m) Franciscus, qui unicum versum hunc transcripsit, sic eum reddit: *Nam quod consuescis, dum vult, dimittere nescis.* (n) Horum rursum nomina, etsi cetera pene ad verbum exscripsit, truncavit Franciscus. (o) Trebiczium Ordinis S. Benedicti per Hussitas eversum. (p) Id est: reliqui capite plexi.

mones ſuos: convocat ad ſe *Moravos*, cives etiam *Brünnenſes*, iubet eſſe paratos; nec mora, omnes ad preliandum parati ſunt, voci quoque Regis pariter obediunt. Mittit itaque Rex copioſum exercitum armis bellicis expeditum, ad circumvallandum & impugnandum caſtrum, quod *Recycz* dicitur, quod fortius inter alias munitiones *Friderici* de *Linavia* putabatur, erat namque hoc caſtrum adeo firmum, quod ſuis defenſoribus liberum dabat exitum, & introitum etiam aſpicientibus omnibus, qui obſederant ipſum; quid machina iacere poterat, huius caſtri firmitas pro nihilo reputabat, cum enim omnes impugnationis modi parum proficerent, modum alium excogitant: advocaverunt namque, qui caſtrum acquirere ſatagunt, homines quosdam foſſores, qui pro minera in montanis fodere conſueverant, & hii accepto precio, factis ſubterraneis meatibus, murum caſtri diebus pluribus ſuffoderunt, ita quod ſimul una hora cum parte muri quedam menia ceciderunt, videns autem *Fridericus* de *Linavia*, quia robur ſue fortitudinis minaretur ruinam, eo quod caſtrum *Recycz* partem perdidiſſet aliquam per machinationem occultam, miſſis nunciis inprecatur (q) Regis gratiam; permiſit autem Rex, ut idem, qui poſtulat, ad regalem perveniat preſenciam, adiutus igitur amicorum ſuorum auxilio *Fridericus* de *Linavia* gratiam Regis optinuit, & quod fideli ſuo ſervicio errorem ſuum emendare ad Regis velit arbitrium, ſub iuramento promiſit, fregit etiam iubente Rege aliud forte caſtrum quod *Drabous* vocatum fuit, iſtud quoque caſtrum *Recicz* funditus exſtirpavit, ſicut Regi placuit; (r) *Sic fuit elatus per Regem predo domatus, -- Caſtra duo fregit Fridericus, namque coegit -- Rex hunc magnificus, cui poſt eſt factus amicus. -- Ac tenet modo fidem Regi conſtantius idem.* Eodem anno execrabilis facta fuit frugum terre ſterilitas tam in *Bohemia*, quam *Moravia*, ita, quod multi pauperes pre fame & inedia diſcederent ex hac vita. Matres nonnunquam urgente extrema neceſſitate materni affectus oblite puerorum comedere morticinia ſunt reperte. Siliginis menſura una, que *Stricho* vulgariter dicitur, XXX. groſſos *Pragenſes* denarios, hoc eſt unam argenti marcam mediam, (s) in *Moravia* ſolvebat, in tantum enim famis moleſtia ſeviebat, quod plurimos mortalis egeſtas furta, latrocinia & homicidia committere compellebat. Tunc

(q) Pro *deprecatur*. (r) Hæc cum merito ad hiſtoriam Moraviæ pertineant, reſecuit Franciſcus, & cum ſuccinct in mentionem, verbis authoris noſtri, de expeditione Moravica ſuſcepta feciſſet, addit denuo: *Venerabilis quoque Pater Dominus Johannes Pragenſis Epiſcopus cum eo* (Rege) *dirigit electam multitudinem armatorum*. (s) Pretium hoc erat decem & amplius hodiernorum florenorum.

nempe in *Moravia*, & fama volante, rem factam intellexi, que terrorem auditui, & dolorem intulit meo cordi. Quidam adolescens tunc, quia pane caruit, famem longam sustinuit, ita ut iam destitutus viribus corporis quasi exanimis factus fuit, cum autem tam subito, natura reluctante, mori non posset, & se ipsum libenter interemisset, si licuisset, sibi cogitatio hec subrepsit: furtum aliquod palam hominibus cernentibus committam, raptus & captus mortis subibo sententiam, & sic saltem huius famis, & vite miserabilis angustias evadam, fecit, quod cogitavit, mensale lotum solis fervori, ut siccetur, oppositum palam rapuit, more furis lento gressu fugit, clamor fit a sequenti populo, captus fuit, ut voluit, quid plura, cum miser iste fur famelicus in via ad iudicium ducitur, furtum se fecisse & furem esse fatetur, & nisi, ut suspendatur velocius, inportunis precibus cum lacrymis iam semimortuus iudicem & omnem populum inprecatur, seipsum constanter accusat, & vivere iam recusat; cur autem ad mortem sic festinet, interrogatus, respondit, misere vixi, fame iam valida cruciatus die noctuque fui diutissime, quod pro gaudio reputo mihi quamcunque brevem mortem, per quam mea longissima miseria habeat tandem finem, furtum, Deo teste, hoc commisi amore mortis, non sortis, peto igitur, occidite me. Misertus est populus illius famelici hominis & ereptum a vinculis satiaverunt suis elemosinis ex opere caritatis. Statim autem post hanc sterilitatem Dominus dedit benignitatem, & terra dedit uberrime fructum suum.

Quomodo Johannes Rex Bohemie in Nurenberg Curiam celebravit.

Capitulum CX.

Anno Domini millesimo CCC. XIII. in festo *Epiphanie Domini Johannes* Rex *Bohemie*, qui Vicarius generalis fuit sacri Imperii per *Germaniam*, Curiam solempnem in *Nurenberg* celebravit, in qua fere omnes *Principes Alemanie* & Comites affuerunt, vel qui per se ipsos adesse non poterant, illuc saltem suos solempnes nunccios transmittebant, (r) in eadem Curia preceptum fuit Principibus & Comitibus pluribus, ut Do-

(r) Iisdem penitus verbis occipit Franciscus suum c. 27 p. 42 rursumque Mæcenati suo placiturus, addit: *Venerabilis quoque Pater Dominus Johannes II. Pragensis Episcopus fuit specialiter ad hoc rogatus, & transivit cum magna & sollempni militia, ingentique honore cum Rege, & ibidem Regi fecit magnum honorem, & Baronibus Bohemiæ; & multiplicem consolationem.*

Domino *Heinrico* Imperatori, qui tunc obsederat civitatem Florenciam, transmittere deberent homines pugnatores, quilibet pro posse suo, sicut placuit Imperarori Romano. Mandatum huiuscemodi omnes pariter obedienter susceperunt, & estate tunc sequenti congregatis exercitibus, ut Imperatori prestarent obsequium, processerunt, sed heu morte Imperatoris audita tunc ad locum certaminis minime pervenerunt.

De prima prole Regis Johannis.

Anno Domini M. CCC. XIII. in die beati *Kyliani* Martyris Regine *Elizabeth* impletum est tempus pariendi, & peperit filiam suam primogenitam, quam nomine *Margaretha* Imperatricis *Romanorum* appellavit *Margaretham.* (u) *Hec Margaretha iuvenis dat tempora leta-- Patri felici, mitique sue genetrici.* Rex vero *Johannes* tunc sextum decimum habebat etatis sue annum, Regina vero *Elyzabeth* vicesimum primum.

Qualiter Rex Johannes de morte patris sui doluit vehementer magna cordis sui passione.

Eodem itaque anno Rex *Johannes* Imperatoris filius infra octavas *Assumptionis* de Praga cum pluribus *Bohemie* & *Moravie* Nobilibus, ad Imperatorem suum procedere cupiens, est egressus, cum autem venisset circa *Nürenberg* propter adventum exercituum Domini *Nicolai Ratisponensis*, Domini *Philippi Eystetensis* Episcoporum, Domini *Bertholdi de Henberg*, Domini *Ludewici de Ottingin* Comitum, Domini *Friderici* Burgravii de *Nürenberg*, Domini *Ulrici de Slüsselberg*, & plurium aliorum populus Regis *Bohemie Johannis* est in multitudine & fortitudine sensibiliter augmentatus sic itaque in manu valida processit & usque in *Sweviam* per *Ulmam* transiens Rex pervenit. Ex alia autem parte *Reni* Dominus *Petrus Maguntinus* Archiepiscopus cum Domina *Beatrice* matre Domini *Heinrici* Imperatoris ducens secum Magnates & Comites plurimos, & electam miliciam, processit cum magno robore intraturus *Italiam*, constitutum autem & condictum fuit, quod in *Thurego* civitate *Alemanie* sub uno termino & die omnes *Alemanie* Principes, qui tunc parati fuerant ad prelium, deberent convenire, ut sic pariter conglobati cautius hostium cuneos penetrare & *Italiam* potentius possent intrare. Cum autem *Johannes* Rex *Bohemie* congregationis loco festinancius appropinquaret, & iam ad monasterium quoddam sanctimonialium nostri *Cysterciensis* ordinis, quod *Hekinbach* dicitur, inter *Ulmam* & *Constantiam*

 situm

(u) Eadem verba leges apud Franciscum, versus tamen sequentes rescidit.

situm, cum suo exercitu perveniret, ex infausto hospitio rumor inopinati casus Regi procedenti occurrit, ipsumque abire retrorsum compellit: venerunt namque legati non minus ingrati, quam inopinati, qui Dominum *Heinricum* Imperatorem sumpto toxico esse mortuum affirmabant, & hoc per litterarum evidentiam in oculis gementium declarabant. O quam acerbi doloris aculeus transfixit cor unigeniti filii, cum nunciatur interitus serenissimi patris sui! o quante afflictionis & formidinis pavor irruit repente super nos, & super universum exercitum, cum in exilio in aliena videlicet patria constituti ab hostibus nullum haberemus subterfugium vel asilum; hii namque, qui heri & nudius tertius timore patris Domini, inquam, Imperatoris gaudebant *Johannis* Regis vestigia reverenter adorare, iam audita morte flebili ipsum hac opportunitate accepta querebant, utcunque poterant, occulte machinationis insidiis molestare. In hac autem infortunatorum eventuum angustia mentem regiam tante magnanimitatis induit constantia, quod ex illo mentalis fortitudinis indicio populo fieret consolatio non pusilla, vehementem tamen dolorem in archivo pectoris pro patris morte filius sustinuit, sed tunc omnibus istius iuvenis senilis prudentia occultavit. *Iste senex iuvenis septus rationis habenis, Pectore gestabat gemitum, sed dissimulabat -- Per letum vultum, (x) quoniam reputo fore stultum, -- Quod perturbatur nimium vir, quando gravatur -- Per pravam sortem, quoniam Rex iste cohortem -- Totam lesisset, si se male tunc habuisset. -- Sed constans dixit, quando pater hic mihi vixit, -- Nullam tunc curam penitus tenui, neque duram -- Rem sum perpessus, sed ego quod sum modo pressus, -- Cura recens tangit, me sic dolor amplior angit, -- Nec sic despero, sed ab omnibus hac vice quero: -- Qui dilexistis patrem, mecumque fletistis, -- Hac huc venistis, quod dicatis, quid in istis -- Casibus expediat faciendum, quid modo fiat -- Vtile tam nobis, quam proficuum bene vobis?* Cui seniores saniori consilio responderunt, ex quo Domine Rex Imperator pater vester, qui causa nostri itineris exstitit, proh dolor! ex hoc seculo emigravit, non aliud restat, nisi quod cum festinatione per viam, qua venimus, revertamur, ne ex mora, si quam fecerimus, periculis malorum hominum involvamur. Sermo hic in oculis omnium placuit, & factum est sic, unde qui processerunt euntes in exultatione, revertentes redeunt cum lamentatione. O miseria inaudita, quod ab isto Rege glorioso, & copioso suo exercitu triumphus aufertur victorie omni penitus sine pugna. Mors mordax tantum in capite momordit, & mem-

(x) Horum omnium memoriam rescidit Franciscus.

membrorum univerſitas obſtupeſcit, & ſtupore percuſſa quid agere debeat, plene neſcit. Sic igitur cum Rex cum ſuo exercitu inglorio revertitur, hunc latrunculorum rapacitas paſſim latenter aggreditur, & quidquid ſequeſtratim ab exercitu graditur, rapitur & aufertur. Vidi namque tunc aliquos de noſtris morte aut vulneribus affectos iacere in via, quos manus leſerat inimica, que heri & nudius tertius parata fuerat Regi, quecunque mandaſſet, exhibere obſequia; & cum hec vidi, turbatus, ex animo compaſſivo talia dixi: *Tempore felici multi numerantur amici, -- Sors ſi mutatur, favor hinc populi variatur. -- Que non eſt ſtabilis, exſtat dilectio vilis. -- Qui mea diligit, & me negligit, ille malus ſit, -- Res hec monſtrata fuerat Regi,* (y) *quia ſtrata, -- Que ſtetit aperta, nunc hanc cuſtodia certa -- Premunit, claudit, cum vulgus in urbibus audit, -- Quod retro cedit exercitus, hunc quoque ledit; -- Quem collaudabat prius ore, timebat, amabat.* Rex vero *Johannes* cum retrocedens in *Nordeling* civitatem Imperii perveniſſet, Dominum quoque *Petrum Maguntinum* Archiepiſcopum ſuum alumpnum & amicum ſingularem ex eadem cauſa eſſe reverſum audiviſſet, dominum *Conradum* Abbatem primum *Aule regie* ad ipſum miſit, & ut mutuum ſibi preſtare dignetur colloquium, cum inſtantia poſtulavit. Venit itaque idem Dominus Abbas, me habens pro Capellano, ad Dominum *Maguntinenſem* Archiepiſcopum, qui tunc in caſtro ſuo dicto *Erinvels* fuit, quod ſitum eſt contra *Pigwiam* ſuper *Renum*, pluribus tandem exhortativis ſermonibus Abbatis Archiepiſcopus inducitur, quod ad Johannem Regem *Bohemie* ſe velle venire in *Herbipolim* pollicetur, habebatur tamen tunc temporis, hoc eſt infra octavas beati *Michaelis*, (z) inter *Maguntinenſem*, *Colonienſem*, & Dominum *Baldivinum Treverenſem* Archiepiſcopos circa *Confluentiam* civitatem pro negociis vacantis Imperii tridianum colloquium, cui nos interfuimus, & quid ibi factum fuerit, vidimus & audivimus, quo peracto cum Domino *Petro Maguntino* ad Regem & Reginam *Elyzabeth* in *Herbipolim* venimus, ibique multis habitis conſiliis & tractatibus Dominus *Petrus Maguntinus* cum Domina Regina *Elyzabeth* regnum *Bohemie* intravit, *Johannes* vero Rex circa *Renum* hinc inde pertranſiit, & in Comitia ſua *Lucenburgenſi* per unum annum fere integrum ſic permanſit, & interim frequenter pro negotiis Imperii vacantis laboravit, in ſua vero abſencia diſponente Deo magna ſtetit pax in *Bohemia* (a) De

(y) Id eſt: pro exemplo ſit Rex, illiusque fatum. (z) In margine eodem charactere rubeo expreſſus eſt *Annus Domini* MCCCXIII. (a) Hæc & ſuperiora omnia digna Anna-

De secunda filia Regis Johannis Bohemie.

Anno Domini M. CCC. XV. XIII. Kalendas *Junii* hora prima nata est Domino *Johanni* Regi *Bohemie*, Comiti *Lucenburgensi*, *Guta* filia secunda, in cuius nativitate populus conturbatur, eo quod filius nasciturus sperabatur, hoc mater huius puelle Domina *Elyzabeth* Regina considerans me audiente sic dixit: quia quasi nemo istum puerum (*b*) diligit, eo ipsum me merito uberius diligere oportebit.

Post tractatum de Heinrico Imperatore quere illa, que huic tractatui continuantur.

De miraculo pulchro, quod accidit circa Corpus Christi sub Sacramento.

Capitulum CXI.

Miraculum.

Anno Domini M. CCC. duodecimo ad corroborationem sancte *Christiane* fidei sub Sacramento sui sacrosancti Corporis ipse *Jhesus Christus* unigenitus Dei filius Salvator noster clementer dignatus est subsequens miraculum operari. Cum enim in partibus *Moravie* in oppido, quod usque hodie Ybanicz (*c*) dicitur, ante festum *Pasche* in ipso die *Parasceven* ad sanctam communionem Corporis & Sanquinis Christi secundum consuetudinem in ecclesia copiosa turba fidelium convenisset, ecce super excrescente numero populi communicare eodem die cupientis, ipsi multitudini sufficere non poterant hostie integre, que pridie hoc est in *Cena Domini* consecrate fuerant, & ad diem sequentem *Parasceven* pro communione populi reservate. Unde sicut iam pia, & ecclesie consuetudo obtinuit, factum est, quod sacerdos dicte ecclesie Vicarius plures hostias per particulas diminutas frustratim divideret, ut sic cibi vitalis alimonia tante plebis tam devote letificaret esurientes animas, & cibaret. Novissime pluribus illum panem celicum sub specie tamen modice particule

Annalibus, aut prætermissa, aut paucissimis verbis solum indicata sunt a Francisco, qui huic capiti gesta Henrici Imperatoris, ejusdem coronationem Romæ, mortem, dein obitum Clementis Papæ, Concilium Viennense, abolitionem Ordinis Templariorum, congressum Cardinalium ad eligendum novum summum Pontificem succinctissima narratione inseruit, cum author hæc multo posterius fusissimo calamo enarrat.

(*b*) Vox *puerum* hic accipitur pro *prole*. (*c*) Hodie in Tabula Geographica majore Moraviæ nomine Eybenschitz notatur, locus duobus milliaribus Bruna dissitus.

ticule contentum ab altari de manu sacerdotis devote suscipientibus accessit vir unus filius diffidentie, & modice fidei, qui exiguam *Dominici Corporis* partem a sacerdote in os suscipiens corde statim tacitus & mente incredulus loquebatur cum murmure: quid aut quantum accepisti? quante putas virtutis aut efficacie tam vilis portiuncula in te esse poterit? certe modice aut nullius, utinam hoc ad altare non venissem, tantum utique mihi valuisset omnino a communione abstinuisse, quantum tam exiguam particulam recepisse. Sed hec & similia illo intra se perverse variis blasphemis cogitationibus cum indignatione & diffidentia revolvente, subito ipsa hostia sancta, de cuius modica quantitate ille homo miser mysteriorum divinorum nescius iam paulo ante causabatur, tantum excrescere, & augeri sensibiliter in ipsius suscipientis cepit ore, ut buccas impleret vtrasque, & hyans os claudi inopinata magnitudo non permitteret, eo utique operante talia, qui corporaliter sub Sacramento latuit, qui nec minor est in minimo, nec maior est in magno, & licet nova aucta quantitas illius hominis dentium morsibus tereretur, nequaquam tamen potuit ab eodem incredulo deglutiri. Stat homo ille tremens iugulari timens, solus sibi conscius, quid secum tacite ageretur, unde ipsum Sacramentum *Dominici Corporis*, quod propter suam diffidentiam ad sue solacium anime indignus fuerat suscipere, (*d*) necessitatem patiens, mortem metuens, manum in os mittens vix cum labore, & dolore extrahere potuit hostie sacrate particulam, quam iam antea propter sui brevitatem (*e*) omnino duxerat contemnendam. Et quia propter lamentabile incendium, quod per *Ungaros* factum fuerat, eadem ecclesia in suis muris adhuc habuit rimulas plurimas & fissuras, ad unum ecclesie parietem ille homo totus anxius se applicans in una muri fissura *Corpus Dominicum*, quanto profundius potuit, secretissime collocavit, quibus peractis ad domum suam, satis in se ipso homo confusus ille, reversus, in amaritudine anime sue recogitans omnia, que sibi illo die contigissent, mox divina ipsum visitante gratia, acriter remordente conscientia, ex toto corde repungitur, ubertim lacrymas fundit cum dolore, ad suum (*f*) currit, cui, ut sibi per ordinem evenerat, rem exponit, confessor, confitentis verba audiens, gemitibus eius compaciens vehementer, homine reo ipsum ducente, ostendente quoque sibi locum, in quo *Corpus Domini* irreverenter absconsum fuerat, cum reverentia ipse conatus est inde excipere illam hostiam salutarem, mira res, cum

(*d*) Pro: ut susciperet. (*e*) Pro: parvitatem. (*f*) Supple: confessorem, hodie confessarium dicimus.

cum prima vice, presbyter manum immissam de rimula muri extraheret, ex recenti sangwine extremitas digitorum, quibus illam hostiam in antro muri tetigerat, evidenter apparuit cruentata. Stupet presbyter, accedit timor stupori, vice tamen altera tremulam manum mittit ad rimam, cum vero hostiam sanctam de latibulo muri produxisset ad lucem presbyter, statim ex diversis partibus eiusdem hostie veluti ex venis humani corporis sanquis copiosus cepit effluere, adeo, quod non solum sacerdotis digiti, verum etiam quod & murus in parte aspergeretur, & terra. Hoc stupendo viso miraculo exclamat sacerdos, & orat, plorat láycus, & timet, & ad tam grande spectaculum, quod latere nequaquam poterat, occurrunt illuc populi universi percutientes pectora sua: hec videntes: plurimi vero in ympnis & confessionibus benedicentes Dominum, qui tam magna fecit in ipsorum ecclesia, qui & sic dignatus fuerat illo die sue salutifere passionis memoriam tam mirifice renovare.

De eadem materia.

Venerabilis autem in Christo Domina *Gisela* Abbatissa in *Ossla*, (g) quod monasterium valde illi oppido est vicinum, tam celebre factum esse miraculum audiens. Assumptis sibi filiabus suis pluribus eiusdem monasterii sanctimonialibus illuc venit, quibus rem gestam, & cruentatam hostiam evidenter cernentibus, & orantibus reverenter, uni ipsarum pre ceteris suis consodalibus videndi illud divinum misterium largior a Deo gratia data fuit, ipse enim, qui sub illo Sacramento visibili invisibiliter latuit, faciens prodigia in celo & in terra, subito illius sanctimonialis cordis oculos apperuit, & ipsius animam tam excellenti cognitionis & consolationis lumine illustravit, ita quod vidit in lumine illo lumen, ceteri qui aderant non videbant, ymo in illa visione mirabili tanto divine benedictionis rore irrigata fuit in spiritu, quod se amodo nequaquam eadem ancilla *Christi* continere poterat, quin rivi lacrymarum illius fontis, qui interius eruperant, indices largissima (b) de oculis capitis exterius effluerent incessanter. Cur autem saltem aliquando non cessaret a tam inmoderatis lacrymis, interrogata, respondit: Deum Salvatorem sponsum meum vidi in carne mea, licet inmerita, modo quidem

(g) Parthenon fuit Ordinis Cisterciensis passim Oslawan dictus prope Ybanicz seu Eybeschitzium turbis Hussiticis eversus, qui adhuc sæculo XVI. resuscitari quesitus, ut diplomata declarant, quæ in Diplomatario meo Cisterciensi necdum edito comprehenduntur. (b) Lege: *largissime.*

dem mirabili, non more communi, sed specie & facie sicut placuit ei, qui ostendere se voluit mihi, & iam sufficit michi, secretum meum mihi. Post hoc sine intermissione continuatis fletibus eadem divini agni pedissequa ibat, & flebat, mittens semina sua, & sequenti die undecimo, que seminaverat in lacrymis, metens in gaudio, ex hac vita transiens, feliciter in domino requievit.

Item de eodem miraculo.

In illo tempore circa festum *Ascensionis Domini* illustris Domina *Elyzabeth* Regina *Bohemie* & *Polonie* felicis recordationis Domini *Wenceslai* eorum regnorum Regis *Aule regie* fundatoris primi filia ad partes *Moravie* veniens omnia, que circa illam hostiam salutarem facta gloriose fuerant, ex relatione veridica domine Abbatisse de *Ossla* & a pluribus fide dignis, que hiis, que acciderant, presentes fuerunt, audivit, unde ex ingenita devotione piis ardenter mox estuare cepit desideriis, ut illud tam salutiferum videre posset & mirabile Sacramentum. Disponente igitur Domino opportuni temporis hora captata ad oppidum illud venit, ubi, ut Sacramontorum ipse autor voluit, multa primariarum precum instantia a populo, de tante Regine presencia exultante, tunc datum obtinuit, quod prius duntaxat videre & adorare humiliter affectabat. Quantis autem excessivis gaudiis Regine inclite super tanti doni beneficio intus exultaverit spiritus, hoc per exultationis tripudium lucide exterius ore & opere declaravit, & qui vidit testimonium perhibet de hiis. Quia cum venerabili in *Christo* Patre Domino *Conrado* primo Abbate *Aule regie* ego ipsius servitor tunc affui, & mihi illum thesaurum pretiosissimum cum decenti monstrancia custodiendum, & in *Aulam regiam* deferendum Regina devotissime recommisit. O tu sacratissimum *Corpus Domini* nostri *Jesu Christi* me ciba & adiuva in extremo vite mee amen. *Pane tuo Christe, quo clam nobis tribuis te, -- Digne Rex fortis me pascas tempore mortis* (i)

Incipit tractatus breviloquus de serenissimo Principe Domino Heinrico septimo Romano Imperatore & prosperis suis successibus.

Capitulum CXII.

Fuit in partibus *Germanie* in Comitia *Lucenburgensi* Comes prepotens & strenuus nomine *Heinricus*, qui sibi nobilem genere nec degenerem

(i) Miraculi istius mentionem prætermisit quoque Franciscus.

nerem moribus de preclara Comitum *Hanogouie* & *Hollandie* prosapia exortam duxit matrimoniali federe uxorem, dictam proprio vocabulo *Beatricem*, qui more coniugali diebus plurimis convixerunt, & legitime cohabitationis interveniente connubio tres filios genuerunt, *Heinricum*, *Wolframum*, & *Baldivinum*. Factum est autem, ut cum prefatus Comes cum Domino *Johanne* Duce *Brabancie* bellum campestre committeret, amissa vita pariter & victoria in eodem prelio mortuus succumberet, in eodem conflictu mortui sunt cum eo fratres eius duo, Dux vero *Brabantie* prevaluit, secum enim in parte sua *Coloniensem* Archiepiscopum, ac insignis milicie robur inmensum tunc habuit. Defuncto autem patre surrexit primogenitus eius pro eo, & factus est Comes *Lucenburgensis* gaudente & volente populo universo, ut autem litis antique materia ad unitatis & nove pacis rediret vinculum, cogitaverunt tam Ducatus quam Comitatus seniores populi aggerere inter heredes sacrum matrimonii legitimi ligamentum; intervenientibus igitur tractatibus plurimis *Heinricus* iuvenis Comes *Lucenburgensis* duxit legitima pro uxore *Margaretham* virginem filiam *Johannis Brabantie* Ducis. *Sic lis cessavit, cum coniugium sociavit - - Tales heredes, quos separat antea cedes. - - Tunc Margaretha datur, Henrico bene leta. - - Nam Brabantissa fit Lucelburg Comitissa.* Hii autem duo coniuges legi intendentes divine a primevo cohabitationis sue tempore servire non desinunt Domino in timore incedentes in mandatis Dei sine querela, debito inter se constringuntur amore, conveniunt iuvenes, *sed se demonstrant moribus esse senes.* Deo nichil preponunt, iustitiam, & iudicium in omni tempore faciunt, seque omnibus amabiles & affabiles reddunt, superioribus honorem, equalibus amorem, subditis favorem dant. Benedixit vero Deus huic Comitisse, quia concepit & peperit filium suum primogenitum, cui *Johannes* imponitur in regenerationis baptismate nomen, & audierunt vicini & cognati, quod magnificavit Deus misericordiam suam cum illa, & congratulabantur ei, cum nomine suo puerum vocari vellet *Heinricus* Comes, respondens mater nequaquam: sed vocabitur *Johannes*. *Premonstrat nomen huius pueri, quod & omen - - Debeat augeri sibi semper, eumque tueri - - Gratia divina cupiat de quaque ruina.* Natus est autem puer iste *Johannes* anno Domini M. CC & XCVI in die sancti *Laurentii* Martyris, qui postea XIIII etatis sue anno factus est Rex *Bohemie* sicut in superiori reperis lectione. Tam ingens autem viguit in hiis coniugibus virtutis meritum, quod non solum sibi, sed & aliis apportaret promotionis premium, cum enim mortuo Domino *Reymundo Treverensi* Archi-

Archiepiſcopo ſedes *Treverenſis* vacaret, prædictus *Heinricus* Comes *Lucenburgenſis* Sedem *Apoſtolicam* viſitavit, & *Baldivino* fratri ſuo minori, licet iunior eſſet annis, apud Dominum *Clementem quintum* illius Archiepiſcopatus vacantis Cathedram procuravit. *Hoc eſt quod gliſco, (k) Baldivinus ad Archiepiſco -- Patum pervenit, hec tunc ſedes bene venit -- Pro prece non precio, quia pro nummis ſolet byo (l) -- Vendi, non aliqua prelatio, cum ſit iniqua -- Lex, cum ſumma (m) datur, quod epiſcopus efficiatur -- Quis, vel Prelatus, hic ſit digne reprobatus. -- Nam qui mercatur Prelaturam, reprobatur. -- Hec eſt namque via, per quam graditur ſymonia, -- Et confunduntur, quicuuque per hanc gradiuntur. -- Hinc hic profecit, quia nunquam talia fecit*; factus eſt itaque *Baldivinus* Archiepiſcopus *Treverenſis*, gaudet *Heinricus* frater ipſius Comes *Lucenburgenſis*, *nam tunc eſt factus amborum fortior enſis:* contingunt enim horum duorum fratrum dominia ſe invicem continuo, & ideo facta eſt utraque ſanior conditio. Non longe vero poſtea cum *Albertus* Romanorum Rex per *Johannem* patruum ſuum occiſus eſſet, & ſacrum Imperium vacaret, Dominus *Baldivinus Treverenſis* Archiepiſcopus fraterne dilectionis, & accepte promotionis non immemor factus, cottidie dicebat, & animo revolvere cepit, qualiter *Heinricum* Comitem ſuum fratrem ad ſublimationem Imperii extollere poſſet: Adiit igitur Dominum *Petrum Maguntinum* Archiepiſcopum, ſibique ſue voluntatis ardens & archanum apperuit deſiderium, poſtulat quoque affectuoſis precibus, ut ſuum dirigat propoſitum & votum. Dominus vero *Petrus Maguntinus* Archiepiſcopus non diu precibus petentis reſtitit, ſed facili benignitate annuit, nam & ipſe amore non infimo Comitem eundem, pro quo *Treverenſis* ſupplicat, dilexit, civitas namque *Treverenſis* hunc Dominum *Petrum Maguntinum* Archiepiſcopum genuit, & fouit, & pavit, unde fratri *Treverenſis* Archiepiſcopi de honore quolibet promptiori mente favit. Sic igitur hii ambo in *Heinricum* Comitem *Lucenburgenſem* ſecrete conſentiunt, & qualiter preconcepta perficiant, mentis ſtudio diſcutiunt, ſedulo & revolvunt. Dominus autem *Maguntinus* cum eſſet ſenior, ſanior fuit in conſiliis & in promovendis tam arduis Imperii nego-

(k) Barbara medii ævi vox pro *ardenter cupio*, item *jacto*, *ſuperbio*, vide Dufreſnium. (l) Ita literis claris & diſti[n]ctis hæc vox expreſſa eſt in codice, quid autem ſignificet, neque in ullo Lexico, neque Gloſſario medii ævi reperi. Mihi videtur author *aſinum* innuere voluiſſe, cujus clamor ſeu ruditus etiam hodie his vocibus indicari apud nos ſolet. Niſi græcam origine vocem ſtatuere libeat ab ὗς ὑός *ſus*, *ſuis*. (m) Id eſt: pecuniæ magna quantitas.

negociis. Cum igitur ex Imperialibus privilegiis Archiepiſcopus *Maguntinus* in electione Imperatoris *Decanus* ſit, & ipſius interſit alios Principes Electores ad electionem convocare, quando voluerit, epiſtolas cum mandato Electoribus Principibus dirigit, ipſosque ad ſtatutum electionis locum & terminum invitavit, porro Domino *Maguntino* apud ſingulos Electores Principes inſtanter laborante & Comitis negotium eo fidelius, quo ſincerius procurante omnes in Comitem *Lucenburgenſem*, ut eligatur in Romanorum Principem concorditer conſentiunt, & ſua vota in ipſum dirigunt, & transfundunt. (*n*)

De legali electione Domini Heinrici Imperatoris & de prima coronatione ipſius anno Domini M. CCC. VIII.

Capitulum CXIII.

Cum tempus electioni ſtatutum adveniſſet, Principum Electorum univerſitas in *Frankenfurd* ſuper *Mogonum* (*o*) coadunata eſt, iſte eſt enim locus electioni *Romanorum* Principum deputatus. Quod autem diutine deliberatum fuit, nunc ſubito fit, nam voce clamoſa annuentibus Electoribus *Henricus* Comes *Lucenburgenſis* Rex *Romanorum* publice predicatur, ad quam vocem cohors populi letatur, convenerunt namque Principes in unum concorditer, & canonice ſtatuentes ipſum *Heinricum* Comitem Regem ſuum. *Ex hoc letantur omnes, & congratulantur -- Electo Regi futuro, conſona legi -- Vrbs eſt gaviſa Frankenfurd, ſunt ibi viſa -- Gaudia multorum, qui tunc aderant populorum. -- Gens gaudet tota, cum fiunt talia nota, -- Et gaudet merito, quoniam ſub Rege polito -- Virtutum flore, qui ſe rexit ſub honore, -- Vlterius ſtabunt, ſecurius hinc habitabunt -- Nam ſub pace pia ſtetit ipſius Comitia -- Semper ſecure, ſpolii non ſunt ibi cure. -- Hoc bene mercator ſcit quilibet, atque viator: -- Quod bona cottidie pax eſt illi Comitie, -- De qua Rex iſte fuit aſſumptus. Sibi Chriſte -- Hoc totum preſtas, hunc exaltas & honeſtas. -- Rex hic magnificus virtutis, honoris amicus, -- Juſtus, pacificus, ac veridicusque pudicus, -- Conſtans diſcretus, prout expedit, & bene letus, -- Audax, expertus, ſapienteque mente diſertus -- Et ſua perſona ſatis eſt bene digna corona, -- Nam ſua perſona fert laus (p) plurima dona. -- Namque frequens orat, clerum reverenter honorat, --* *Et*

(*n*) Non injucunda futura ſunt hæc & ſequentia Germanis, ac cumprimis Belgicis Scriptoribus, quæ a nullo ſynchrono accuratius deſcripta reperi, quæ omnia Franciſcus truncavir. (*o*) Fluvium Mœnum. (*p*) Lege: *laudis*.

Et quidcunque fidem tangit, tenet arcius idem, - - Unde quasi forma vite fuit, & quasi norma - - Recte vivendi, quia non poterat reprebendi - - Talis in ulla re, quem quivis debet amare. Sed quid prodest huius Regis novi verbis commentatitiis extollere laudum preconia, cum plura, quam narrari poterint, fecerit opera preclara, que multorum in se sculpsit tenax memoria. Intuemini quantus sit iste, qui ingreditur ad salvandas gentes, iste est itaque Rex justitie, qui omnes partes *Alemanie* sub optima tranquilitate posuit, & pace. In silvis lignorum & in camporum latibulis, in quibus frequenter latrocinia temporibus *Alberti* Regis committebantur & homicidia, sub Rege isto *Heinrico* facta est securitas, & pax firma, hoc namque ego ipse sepius audivi, cum partes *Germanie* pertransivi. Odor etiam bonus boni nominis huius Regis, qui de virtutibus ipsius variis emanabat, plures non solum Principes & Comites de *Germania*, sed etiam de *Gallia* ad se plurimos attrahebat; idem autem Dominus *Heinricus* cum anno Domini M. CCC. VIII. circa *Adventum Domini* electus in *Frankenfurd* fuisset, statim in sequenti festo *Epiphanie* Domini in civitate *Aquisgrani* legaliter & magnifice regali dyademate per Dominum *Johannem* (q) *Coloniensem* Archiepiscopum suum consanquineum dictum de Wirdenburg (r) cum sua conjuge Domina *Margaretha* sollempniter coronatus est, ex quo ipsi accrescit major gloria, major familia, ipsiusque gloriosior apparet Curia. Celebris quoque eius facta est fama in universa terra, omnes in pace sub hoc rege habitant, Deum & Regem collaudant; pervenit etiam ad Dominum *Clementem* Papam *quintum* magnum nomen regium, qui ratificavit omnia, que facta fuerant, legitime circa ipsum, adjecit denique Papa Regi facere hanc gratiam, quod ipsum vocaret ad eam, que diu vacaverat, imperialem coronam, affluunt etiam de *Ytalie* & *Lombardie* partibus legati plurimi ad eum, qui petunt ipsum, invitantes Regem ad civitates fortissimas ipsorum. Vocantibus Rex annuit, sed tamen venire sano usus consilio pro tempore distulit, disposuit namque prius civitates in *Alemania* Imperii visitare, & in ipsis statum congruum ordinare, quod cum faceret, interim se semper ad viam versus *Galliam* preparat. Erat autem Rex iste divinis intentus officiis, ita quod omnes horas diei una cum Regina diebus audiret singulis, ut autem contemplationi plus intenderet, & se ab occupatione retraherent, Rex solebat, & Regina se quadam cortina de rubeo cyndato (s) facta circumdare sub officia Misse, nullus autem ipsis

(q) Gesta Balduini L. 2. c. 2. vocant eum Henricum. (r) Alii Wirnenburg appellant.
(s) Levis & subtilis pannus sericeus.

ipsis appropinquare tempore Misse presumpsit, nisi qui vocatus ex nomine fuit, consueverunt in Missa qualibet ad altare bis cum devotione accedere, reverenter offerre, & benedictionem sanctam suscipere a sacerdote, vigilias omnes beate Virginis cum pane & aqua iejunabant, omni sexta feria se a peccatis coram confessore suo expurgabant, & mense quolibet ad minus semel sanctam communionem corporis & sanguinis Dominici devotissime suscipiebant, inania verba more claustralium evitabant, verbum vero Domini & predicationem aure simplici, corde humili eo devotius, quo libencius audiebant, quociens autem verbum predicationis audiere, humilitatis instinctu corde, & corpore humiles, solebant in terra solotenus residere. O insignis humilitatis nobilitas, qua quanto plus deprimeris, tanto plus apud Deum & homines proficis & succrescis, vestibus simplicibus non deauratis Regis & Regine induitur humilis simplicitas, ita, ut qui eos videas, religiosos potius, quam seculares personas fore putare valeas. *In vestimentis hec fit discretio mentis, -- Nam mens divina sub veste latebat ovina. -- Celi thesaurum sitit hec, hinc despicit aurum, -- Quod decorat vestes, plures hiis sunt michi testes, -- Hec qui viderunt, illic mecumque fuerunt.* Ne etiam eiusdem Regis iudicium extra equitatis oberraret (t) secum religiosas & conscientiosas personas, quibus (u) regebatur, consiliis frequenter habebat, ipsisque sigilla sue majestatis comittere solebat. Dominum namque *Heinricum* virum utique non minus moribus divinum, quam eruditum, Abbatem de *Willeriobemd* nostri *Cysterciensis* ordinis secum Rex habuit, cui sua sigilla & negotia commisit, ut si forte regalis stricte sentencie semitas, (x) modum quandoque excederet, iste religiose temperamento clementie ad regulam quoque reduceret. Idem autem Dominus *Heinricus* Regis cancellarius exigentibus suis devotis meritis usque hodie est in *Tridentina* sede Episcopus. Ex omnibus autem, qui tunc vixerunt feminis, hanc Reginam *Margaretham* singulariter, me iudice, Dominus preelegit, ipsamque ad exemplar ceteris posuit, quam feminei moris, & benignitatis preclaritas speciosius insignivit. *Hec est devota, celestia premia tota -- Mente sitit, mitis, humilis, quasi florida vitis -- Fructificat flores virtutis, eam quoque mores -- Ornant feminei, color indicat hinc faciei -- Mentem sinceram, meram, (y) sermoneque veram. -- Laude stat hec digna varia Regina benigna, -- Sic Margaretha manet hinc in honore repleta.* Quante autem devotionis fragrantia huius felicis Imperatri-

(t) Desideratur vox: *semitam*, aut synonyma. (u) Lege: *quarum*, aut *a quibus*. (x) Supple: &. (y) Id est: *puram*.

ratricis animus estuaverit, ex hoc cognosci poterit, quod ipsa locuta fuit. Quadam enim vice, cum eadem Regina cum Rege in *Helprunna* esset, quendam secretum locum quasi oratorium oratura intravit, ibique sola, assumpta tantum Comitissa *Juliacensi*, aliquam moram traxit, Dominus autem *Conradus* Abbas primus *Aule regie*, quia habebat causam, cum reverentia, petito introitu, est ingressus ad Reginam, peracta autem legatione ipsum Abbatem alloquitur hoc sermone: Domine, inquit, Abba, rogo, quod nemini dicatis, quod iam dico vobis; tedet animam meam, & molestat me valde, & sum conturbata pro eo, quod facta sum, & esse debeo deinceps Regina, utinam hoc fieri posset, quod non essem. Admiratus autem Abbas humilitatem tantam, dixit ad reginam: Domina Regina, cum Dominus vos de toto mundo ad hoc elegerit, ut Regina *Romanorum* sitis, & cum vestra sublimatio orphanorum, & religiosorum, & quod magis est omnium hominum sit consolatio, placere debet vobis ista divina vocatio, miror autem multum, quid cor vestrum moveat, ad talia dicendum? cui illa dixit: nihil tantum movet me, nisi hoc, quod meo Creatori modo in contemplatione, devotione, & oratione tam sincere mente tranquilla, anima pacifica, corde puro non valeo famulari, sicut semper hactenus a iuventute mea facere consuevi. Ex his verbis quilibet intelligit, quid in istius femine corde latuit. Electo itaque Rege isto *Heinrico* eodem anno signum magnum apparuit in celo, quod divine consolationis evidens exstitit prefiguratio: In nocte namque *Nativitatis Christi* cum ad matutinarum vigilias in *Aula regia* surgeremus, tria signa triplicis crucis in splendore prelucide nubis aspeximus, quotquot autem vidimus, admirantes nimium, quia nunquam rem huiuscemodi vidissemus, pariter testati sumus. In medio vero crucis medie stabat luna, ac si pro clavo fuisset artificialiter ibi fixa, summitas quoque illius triplicis crucis celos videbatur in vertice tangere, pars vero inferior terre putabatur ab omnibus quasi radicitus inherere, hoc signum, ut audivi, ubique a vigilantibus tunc, & considerantibus visum fuit, & ut vulgata refert opinio, communis pacis commodum, quod in *Alemania* sub isto Monarcha viguit, premonstravit. *Quid tria signa crucis monstrant nisi gaudia lucis, -- Pacis dant signum, quia crux fugat omne malignum, -- Hoc omnes scimus, ac credendo reperimus.*

Qua-

Qualiter Heinricus Imperator ſeptimus ad partes Lombardie pervenerit & ibidem triumphaverit anno Domini M. CCC. decimo.

Capitulum CXIIII.

A primevo electionis tempore iſte glorioſus atleta Imperator *Heinricus* tacite conſiderationis perpendiculo non ceſſabat cottidie mentaliter revolvere, quomodo in commune bonum toti eccleſie proficeret, & *Auguſtus* re & nomine diceretur, & fieret, animadvertens autem omnem poteſtatem & virtutem a Deo originaliter effluere, ad ipſum mentis aciem cepit erigere, in ſua ſcrutans meditatione, in quo in ſuo officio poſſet altiſſimo acceptabilius deſervire. Immiſit autem Dominus in cor eius, viſumque eſt bonum in oculis cogitationis ſue, ut inſtaurato Paſſagio *Terram ſanctam*, quam ſibi Deus hereditatem peculiariter elegerat, & ſanquine ſuo pretioſo dedicaverat, quantocius viſitaret, ipſamque, quam *Tartarica* ſpurcicioſa gens occupat, divinis innixus preſidiis recuperaret, ut autem huius tam pie conceptionis propoſitum eo comodoſius, quo ordinatius laudabilem ſortiri poſſet effectum, regalis induſtria hoc ordine cenſuit fore in hoc ſancto negotio procedendum. Porro primitus a Papa imperiale diſpoſuit ſuſcipere diadema pacemque facere in tota occidentali Eccleſia, ut ſic Imperialis dignitatis ac autenticati nominis inſignitus gloria plures eo ad ſuum intentum attraheret, prophaniſque nationibus terribiliorem formidinis vim inferret, magnum namque nomen *Romani* Imperatoris ab initio terrorem maximum incutere conſuevit hoſtibus univerſis. *Nomen Ceſareum belli portare tropheum -- Conſuevit, lite ſemper vicit, quia rite -- Quando ſolet dici: Ceſar! fugiunt inimici, -- Nam Ceſar cedit hoſtes, victorque recedit.* Non ſolum autem hec Ceſar magnificus ex ſe ipſo cogitavit, ſed ad tam ardua negotia ipſum vocatio Apoſtolica, quam *Lombardica* ſedulo invitavit; promptius autem laborem aggredimur, cuiuslibet operis, cum voluntas non remurmurat precibus poſtulantis.

Poſtquam igitur *Heinricus* Imperator *Johannem* filium ſuum ad regnum *Bohemie* transmiſiſſet, exercitumque validum contra *Ebirhardum* Comitem de *Wirtenberg* direxiſſet, aliaque ſua negotia in partibus *Germanie*, quantum in duorum annorum ſpatio fieri potuit, diſpoſuiſſet, ipſo anno Domini M. CCC. X. in feſto beati *Michaelis*, congregato de *Alemania* invicto exercitu, de *Columbaria* exivit, & verſus partes *Gallicas* iter ſuum direxit, in via vero Rex felici comitante fortuna nullum reſi-

resistentie hostilis pertulit obstaculum, donec ad *Mediolanense* perveniret confinium; *Januenses* vero, & *Pysani* leto Imperatoris audito adventu inclita missa milicia Regis exercitum notabiliter auxerunt, suisque se mandatis & obsequiis fideliter ab illo die & deinceps applicuerunt, hee namque uberes urbes & predivites *Janua* videlicet, & *Pysa* Imperatori usque ad diem defunctionis sue fideliter astiterunt posse toto, mente sincera. *Tunc acuunt enses cum Pysanis Januenses, - - Omnes armati stabant explere parati - - Cesaris edictum, quod cor non est ibi fictum, - - Sed pleno corde Regem querunt, purl morde.* (z) Videns autem Cesar *Heinricus*, quod fortem exercitum haberet, magnaque pars civium *Mediolanensium* sibi faveret, animoso impetu ipsam civitatem aggreditur, & post paucos dies, hanc, quam obsederat, freta (*a*) victoria, urbem ingreditur; in ipsa civitate *Mediolanensi* cum iam pax esse creditur, concitata turba exercitum Cesaris turbare incaute nititur, acerrimum iterum & iterum bellum intra muros civitatis comittitur, gens effrenis *Lombardica*, que vincere voluit, non valuit, Deo pugnante vincitur, prosternitur, foras eicitur, & more bellico superatur. (*b*) *Et sic fit victa Lombardica gens maledicta, - - Que contra legem hunc vult offendere Regem, - - Qui pacem facere venit, pacemque fovere.* Tandem vero cum totalis *Mediolanensis* cessasset rebellio ex omni tam Cleri, quam populi communi petitione & consilio anno Domini M. CCC. XI. in die *Epiphanie* Domini in ecclesia beati *Ambrosii* cum maxima solempnitate, & decentia Dominus *Heinricus* Rex una cum Domina *Margaretha* Regina corona ferrea est legaliter coronatus, ceterisque ad hec requisitis apparatibus gloriosissime insignitus. *O preclara, bona, felix ferrata corona! - - Digne gaudere debes, tu namque latere - - Jam consweuisti, lugens facie quasi tristi - - Vilibus in pannis fetuisti pluribus annis, - - Nullus curavit te Regum, nec baiulavit - - Per tempus multum, nec prestiterat tibi cultum, - - Solus Rex iste modo temporibus tulit hiis te. - - Hinc caput ornabis Regis, quod magnificabis.* Demum domata *Mediolanensium* protervia Cesaris exercitus ulterius proficiscitur, & obsidione in gyro circumdat civitatem rebellium hominum, que *Cremona* dicebatur, hec vero invicte Cesaris potentie diu nequaquam resistere potuit, unde

(z) Ita Codex, alia vero æque vetus manus minori charactere his duobus verbis superscripsit: *Gallicum iuramentum.* Ego has voces a linguæ Gallicæ imperito scriptas haud alias fuisse arbitror, quam *pour l'amour de Dieu*, quod prioris versus verba innuunt. (*a*) Verosimiliter legendum: *fretus.* (*b*) Horum nemo hactenus, quod scio, historicorum tam veterum, quam recentiorum meminit.

vi bellica capta fuit, (*c*) in hac urbe plures ipsius incole in ore gladii corruerunt, plurimi in *Bryxiam* fugierunt, reliqui quoque datis dextris ore, non corde, Cesari adheserunt, perfidiam autem suam ostenderunt, quando subito post recessum Cesaris contra ipsorum Capitaneum insurrexerunt, ipsumque occidere conati sunt, tandem correctio Cesaris tales compescuit & inibi pars Imperii prevaluit. Post captam *Cremonam* cesareas acies direxit Rex contra *Bryxiam* Est autem *Bryxia* civitas non minus opulenta, quam turribus excelsis optime munita, ita quod inexpugnabilis putabatur penitus ex vi humana. Hanc namque civitatem referunt cronice, quendam Imperatorem *Fridericum* nomine annis novem in magno robore obsedisse, & tandem ab ea frustratum spe, & victoria inglorium recessisse Huius tamen vrbis firmitas hunc Regem non terruit, qui Deum propugnatorem propitium, cor leoninum, exercitum validum habuit, & adduxit; diebus igitur singulis robur impugnantis multitudinis vrbem uberem, hostilibus ludis (*d*) aggreditur, de muro tamen & fossatis iaculorum silvis, lapidumque acervis evolantibus viriliter resistitur, & iste usus bellicus iterum & iterum repetitur, (*e*) & novus cottidie bellandi modus ab infestantibus invenitur. Pre omnibus autem, qui bellicis exercitiis insudabant, animositas Domini *Wlframi* fratris Domini *Heinrici* Imperatoris *Brixinensibus* plus molesta, quam infesta fuerat, ipse namque prope urbis fossatum incaute suum fixerat tentorium, ut omni tempore manus eius paratior esset ad prelium & vicinior ad bellum, sed heu talis vicinitas vite sue attulit metas, uno namque die cum iste tyro strenuus intrepidus nihil mali suspicatus iuxta tentorium suum staret, iaculo ex balista de muro misso, letali vulnere percussus & subito postea mortuus est. (*f*) *Heu iuvenis fortis suscepit vulnera mortis, - - Qui fuit insignis, animosus tyro, benignis - - Moribus ornatus Wlframus vir bene gratus, - - Cesaris Heinrici fuit hic germanus, amici - - Hunc flent defunctum, populum tu conspice cunctum, - - Flereque tam multum, quod inungit lacryma vultum. - - Nunc rogo te Christe, fac quod vir nobilis iste - - Tersis peccatis iungatur in arce* (*g*) *beatis* Mortuo autem *Wlframo* fratre suo animus Regis ad acriorem vindictam adversus Brixinenses exacuitur, & quod nunquam de obsidione huius vrbis recedere velit, nisi ipsam prius vicerit, sub iurejurando seriosius pollicetur, unde post iracundie verba, austerior sevit pugna.

Erant

(*c*) Etiam de vi capta Cremona silent authores. (*d*) Id est: velitationibus. (*e*) De obsidione hac & oppugnatione Brixie etiam in aliis nihil reperio. (*f*) Frustra etiam hoc Wlframi fatum apud alios exquiras. (*g*) Scilicet: cœlesti.

Erant autem cum Cesare tunc IIII. Cardinales, qui missi a Domino *Clemente* Papa Vto ipsum *Rome* coronare venerant, qui Cesari consulebant, ut ab obsidione *Brixie* desisteret, *Romeque* Imperialem coronam susciperet, & sic denique ad primum propositum rediret, quibus tunc non annuit, sed quod dixerat, servare disposuit S entientes itaque *Brixinenses* acerbioris acredinis furore Cesareum exacerbatum animum, timor & tremor venerunt super eos nimium, ita quod velud emortui vix spirarent tribulato corde spiritum anxiatum, sciebant autem quod leo rugiens foris extra muros recubans, qui aquilas germanie adduxerat invictas, vincens vinceret, & nisi gratia intercederet, uber urbs cum suis incolis fame & fumo, & ferro misere interiret, virtus igitur urbis confusa est, & elanguit, & quilibet se non moriturum, sed potius se iam mortuum funebri lamento deplanxit Quid igitur gens inclusa in hiis faciet angustiis, cum de propriis iusticiis nulla prorsus suppetit spes salutis? Certe inter eos erant nonnulli, qui in scripturis sacris legerant: *Reges Israel clementes sunt*, & quia decet Regem clementia stabilire thronum, hii imperitum, desperatum & indoctum docentes populum, ut qui de sua iustitia & potentia fiduciam non habebant, ad querendam clementiam regie pietatis humiliter se convertant.

Placuit hoc consolatorium eloquium in oculis omnium gementium populorum, erecti igitur primitus per stolidam audaciam gratiam queritant, & erecti per amicitiam, clementiam regalem implorant. Factum est igitur summo mane, in articulo diei XI. Kalendas Mensis *Octobris* populus ultro apperit portas clause urbis, & plebs innumerose multitudinis katervatim procedit, discinctis vestibus, nudis pedibus, ligatis in collo funibus, qui more lugubri vere penitentium ad tentorium regium pariter adpropinquant, & omnes simul corruentes super facies suas in terram, vocibus flebilibus lamentabiliter exclamant: Miserere nostri Domine Imperator clementissime, miserere nostri, aperi pie Domine oculos tuos & vide humilitatem gementium servorum tuorum, ecce vitam nostram, corpora nostra, uxores & liberos nostros, & omnia, que habemus super terram hanc, in manus tue gratie resignamus. Domine pie Rex fac cum servis tuis, quod placitum est in oculis tue pietatis. Sed nunquid obliviscetur misereri gementi & penitenti populo Cesar iste piissimus, cum quo ab infantia crevit miseratio? nequaquam, misertus est namque populi istius Cesar *Heinricus* misericordie amicus, & statim cessavit quassatio impugnantis manus. Ad imperium autem &

nutum Cesaris, humus immittitur fossatis murorum, fortitudo, turrium altitudo infirmatur, & frangitur, & deiecto muro per fossatum venienti Cesari planus transitus preparatur; Nolebat enim magnanimus Cesar iste per portarum urbis transire angustias, sed ubi maior murorum exstiterat munitio, ibi parari mandaverat latissimam sibi viam. Dixit, & statim fit. *Sic Brixinensis urbis robur domat ensis -- Istius Augusti Regis, dictamine iusti -- Judicii, lese Majestatis quia sese -- Crimine leserunt, quando regi restiterunt, -- Et proprio capiti Brixinenses modo triti -- Stant sic attoniti, ne sint occasio liti -- Per se, vel relique genti, que vivit inique.* Post hanc victoriam scripsit Pater filio hic annotatam epistolam. Heinricus *Dei gratia* Romanorum *Rex semper Augustus illustri* Johanni Bohemie *Regi primogenito & Principi suo karissimo gratiam suam & omne bonum. In omnem terram sonus noster (b) non exivit, ut credimus, & in fines orbis terre, postquam ad partes* Ytalie *venimus, opera nostra pervenerunt magnifica, pacem iustitia comitante. Licet quorundam rebellium, & presertim* Qwydonis *de la* Turre *nitentis in* Aquilone *ponere sedem suam, ut similis videatur Regi Regum, ac* Cremonensium *perfidia, iustitie & pacis emula, latitans in abditis, ut perderet innocentem, preconceptum virus ausu nephario in partum prodierit, & molita fuerit, telam pacis & unitatis, quam nostris texueramus manibus, diripere, reddens nobis pro benignitate contemptum, pro gratia contumeliam, ac illa stipendia, que mus in pera, serpens in gremio, & ignis in sinu, iuxta vulgare proverbium, suis hospitibus largiuntur, ad quorum tamen nequitiam edomandam dextra Domini, per quam regnamus, & vivimus, nobis propitia affuit, & Leo noster fortissimus vindictam sumpsit de inimicis pro libitu voluntatis, novissime autem* Brixianis *tanti sceleris non ignaris, quorum adeo incaluerat duritia, ut fere illud moralis Philosophi dictum impleretur in eis:* hec est humani cordis duritia, ut non alios periisse existiment, nisi perire conspiciant & seipsos, *ad cultum nostrum redire nolentibus Cesar magnanimus ad* Brixinnorum *ipsorum oppida aquilas direxit invictas, & nonnullis ex eis ferro & igne demolitis, tandem civitatem* Brixie, *que nonnullas rebellium suorum tam* Mediolanensium, *quam etiam* Cremonensium & Tuscorum *reliquias continebat, cum suo felici & glorioso circumsedit exercitu, & post nonnullos insultus habitos hinc & inde, & Capitanei sui captionem, & interitum, demum* Brixiani *memorati fossis Cesareis circumsepti, ut unus*

(b) Hæc vox *noster* a posteriore vetere manu superposita est, quæ, ut mihi videtur, sequentem vocem *non* ex syncopatione male scriptam corrigere voluit, oblita autem vocem *non* delere, quæ omnino eradenda est.

unus quidem manus eius effugere minime posset, quos horrida fames stimulabat; proxima die Sabbathi, *festum beati* Mathei *Apostoli precedenti, ad nostra & Imperii mandata, funes tenentes in collis, coacti venere reatum suum palam tam coram nobis, quam reverendis Patribus Dominis* Sabinensi *Apostolice Sedis Legato*, Albanensi & Ostiensi *episcopis, ac* Luca *de* Flisco (*i*) sancte *Marie* in *Via lata* Dyacono Cardinale *profitentes, ipsamque civitatem, personas ipsius, ac bona in nostris manibus libere, omni conditione cessante, posuerunt, veniam de commissis humiliter implorando, quibus tantummodo ab Apostolice Sedis, & ad eorum Cardinalium exactivam instantiam, vitam benigne duximus indulgendam, eis in exilium, qui huiusmodi rebellionis principales fuerant, relegatis, fossas autem impleri, & muros aliaque tuguria civitatis ipsius, in quibus habebant fiduciam, funditus demoliri iubemus ad eorum memoriam sempiternam, & ut alii contra nos de cetero talia committere perhorrescant. Hiis rite expeditis ad urbem una cum predictis Cardinalibus pro Dyademate Imperii suscipiendo indilate profecturi. Suscipe itaque cum tripudio hunc regalem triumphum & vocem iocunditatis extolle, ut procul audiatur, quoniam Princeps* Romanus *super aspidem & basiliscum ambulat, & conculcat leonem similiter & draconem. Data* Brixie XI. Kalendas Octobris *Regni nostri anno tertio.*

Edomita itaque *Brixinensium* civium pernitiosa contumacia, Rex inde proficiscens ad *Januensium* se transtulit confinium, a *Januensibus* vero magnifice Rex susceptus cum ipsis per aliquot mansit dies, felix autem *Margaretha* Regina ex contagione corrupti aeris & fetoris, quam in obsidione urbis *Brixie* contraxit, gravis infirmitatis molestia in civitate *Janua* laborare cepit, & ibidem tabefacta morbi gravamine, *Ade* persolvens debitum, diem vite sue clausit extremum anno Domini M. CCC. XI. mense *Decembri.* (*k*) *Heu tunc extincta fuit, & mesta nece vincta, -- Hec Margaretha Regina decore repleta -- Totius laudis, fuit expers mens sua fraudis, -- In qua lucebat virtutis gemma, gerebat --* *Fe-*

(*i*) Mussatus, synchronus etiam author, de gestis Heinrici VII. l. 4. cum de *Flesco* vocat, atque omnino hos ipsos quatuor Cardinales nominat, secundum quem Sabinensis fuit *Arnaldus de Frangerys*, Albanensis: *Leonardus de Guareino.* Ostiensis: *Nicolaus.*
(*k*) Gesta Balduini l. 2 c. 3. etiam diem mortis, quam author noster prætermisit, his verbis transcripsit: *Suum spiritum, qui condidit illum reddidit Creatori ... die XII. mensis Decembris.* Mussatus præterea l. 5. rubr. 4. sepulturam ejus ad posteritatem transmisit: *Corpus*, inquit, *more regio purpura indutum cum aurea corona capiti superposita ad fratrum Minorum Cœnobium sub frequentia mirabili delatum est, ibique depositum in sarcophago plumbeo.*

Feminei moris in se flores & honoris. -- Nam decus hoc clarum fuit, & speculum Dom narum. -- Quam mors contrivit, & Janua post sepelivit. -- Quam tu Christe bone celesti iunge corone.

Quere in continentibus miracula, que Deus circa sepulcrum eiusdem imperatricis ostendere est dignatus.

Huius Regine mortem Dominus *Heinricus Tridentinus* Episcopus intimavit *Scedlicensi* & *Aule regie* Abbatibus sub hiis verbis: *Honorabilibus & religiosis viris Dominis & amicis suis carissimis de* Scedlicz & *de* Aula regia *monasteriorum abbatibus frater* Heinricus *Dei & Apostolice Sedis gratia* Tridentinus *episcopus, sacre Imperialis aule Cancellarius salutem cum sincere dilectionis affectu. Litteras vestras recepimus & ea amore & contemplatione vestri adimplevimus, que nobis in eisdem demandastis. Vestre amicitie gemendo significantes, quamvis inviti, quod inclita Domina nostra domina* Margaretha, *quondam* Romanorum *Regina nuper mense* Decembri *diem clausit extremum in* Janua. *Unde vos rogamus attente, quatenus orationibus & aliis bonis, que fiunt in monasteriis vestris, ipsam vobis habeatis fideliter recommissam. Datum* Janue *die* Innocentum.

De coronatione Heinrici Imperatoris Rome facta & de preliis & morte ipsius. Anno Domini M. CCC. XII.

Capitulum C & XV.

Quamvis divino cooperante iuvamine *Mediolanensium*, *Cremonensium*, quam *Brixinensium* Cesar magnificus sibi vi prelii subpeditasset (*l*) remurmurantis rebellionis contumeliam, adhuc tamen maximam partem civitatum fortium sibi Cesar habebat contrariam, inter quas fuerunt principales: *Padua*, *Bononia*, *Florentia*, & civitas *Lucana*. *Veneti* vero Cesari quandoque consentiebant, quandoque contradicebant, ex diuturna namque Imperatorum absentia in partibus *Italie* & *Tuscie* Imperii potentia maxime fuerat enervata. Placuit igitur *Heinrico* Regi, & sapientibus, qui cum eo erant, huiuscemodi consilium, ut ante omnia ad imperialis coronationis festinet fastigium, & demum Imperii insignitus diademate se applicet tanquam Monarcha, ad quodlibet negotium Imperii pertractandum. Porro Rex maxime *Pysanorum*, *Januensium* suffultus adminiculo, aurum namque & argentum Regi offerebant quasi sine numero, naves plurimas applicari & portari iussit, & vallatis preclara mili-

(*l*) Id est sub pedes redegisset, domnisset.

militia *Ytalicis* plagis, navigio applicuit, tandemque ad urbem *Romanam* pervenit, plures vero *Romanorum*, qui de adventu Cesaris doluerunt, *Roberto* Regi *Apulie*, quem contra Imperatorem vocaverant, astiterunt, & non modicum impedimentum, Cesare postposito, prestiterunt, ipse namque Rex *Robertbus*, per suggestionem *Philippi* Regis *Francie* subornatus, Cesari semper usque ad mortem suam exstitit inimicus; mansit iteque Cesar cum suo exercitu in *Laterano* trans *Tyberim*, pars vero adversa occupaverat ipsam urbem. Constituit itaque in ipsa urbe Cesar cum adversariis prelia multa, & semper fretus victoria letus efficitur ex gloria reportata, non transivit una dies, ymo raro hora diei aliqua, in qua quiescerent bella. Dominis vero reverendis *Sabynensi* Apostolice Sedis Legato, *Albanensi* & *Ostiensi* episcopis, ac *Luca* de *Flischo* sancte *Marie* in *Via lata* Dyacono Cardinale, (*m*) quibus coronandi Imperatorem Apostolica auctoritas data fuerat, tunc placuit, quod ipsi commisso officio procederent, non obstante quorundam perfidia, qui impedire tam arduum negotium laborarent. Ipsi igitur iam quatuor dicti Domini auctoritate mandati Apostolici, anno Domini M. CCC. XII. in die beatorum *Petri* & *Pauli* Apostolorum (*n*) in ecclesia *Lateranensi Majori* ad sanctam *Mariam rotundam* glorioso Principi Domino *Heinrico* VII. imperiale imposuerunt, omni solempnitate previa, decenter, reverenter, & legaliter sacerrimum Diadema. *Est laus eterna, quod Rex diademata terna -- Hic acquisivit, hominum nullus puto vivit, -- Qui meminit tales res preteritas fore, quales -- Fecit Rex iste, hunc hinc benedic pie Christe -- Rege coronato Rome diademate grato, -- Adverse turbe veniunt, quas vicit in urbe.* Post hec igitur non diu Imperator novus universo suo coadunato exercitu manu valida potenter per *Tyberim* transiit, hostium cuneos strenue penetravit, monasterium beati *Petri* intravit, & ibi voce iocunditatis presente imperatore tota Cleri cancio *Te Deum laudamus* solempniter decantavit. In preliis autem frequentibus, que *Rome* Imperator exercuit, infinitam adversariorum multitudinem prostravit, suus autem exercitus quasi nihil moleste pertulit, furor tamen *Teutunicus* plurimos *Rome* lacessebat; Nam hec gens *Gallicis* audacior in ipsis *Gallicis*, quasi Lupi rapaces in medio ovium inermium, plagam maximam exercebat. Quecunque igitur Imperator *Rome* habuit, & voluit facere, fecit, quibus peractis omnibus cum gloria Mo-

(*m*) Corrige: *Cardinali.* (*n*) Perperam igitur Anonymus Leobiensis in Chron l. 4. p. 906. eum *in die Epiphaniæ* coronatum scribit, quæ dies fuit cum Mediolani ferrea coronatus fuerat corona.

Monarcha, Princeps mundi, & Dominus ad propositum primum redit. Reversus est itaque Imperator post susceptionem diadematis imperialis in *Pysam*, ubi peracto aliquo tempore applicat obsidionis aciem contra *Florentiam* civitatem. Anno igitur Domini M. CCC. XIII. mense *Novembri* (o) invictus imperialis exercitus obsedit *Florentiam* & destructionis molimina instruxit contra eam, Imperator vero *Heinricus* castra metatus est in *Monte imperiali* e vicino contra civitatem, in quo edificari precepit confugii munitionem. Porro victoriosa cohors bellatorum Imperii hinc inde circumvolat, alimenta, ne ministrentur civitati clandestine, subtrahere laborat, viis, que ad urbem ducunt, & semitis applicatur custodia, &, cesis ciborum baiulis, vltra desinunt ad vrbem deferre victui necessaria. Quidquid autem de rebus civium *Florentinorum* extra muros rapitur, totum Cesaris usibus confiscatur. O quante tunc animositatis in variis bellorum congressibus imperatoria *Germanorum* militia exercuit opera, de quibus usque hodie sunt mirabilia testimonia. Quis enim numerare poterit lata, sive privata *Germanorum* tunc commissa prelia, (p) in quibus semper revertebantur freti victoria & gloria. Equalis namque *Germanice* gentis tunc fuit estimatio & constantia, si ipsis aliquando in campis *Lombardorum*, *Ytalicorum* sive *Tuscorum* magna vel parva multitudo occurreret more bellico pugnatura. Consuevit enim gens hec semper vincere, & ideo mollem, femineumque *Gallicorum* animum paratior fuit viriliter invadere, & fugare; ferocem horum *Germanorum* audaciam, qui corruerunt, approbant inimici, & nihilominus ipsorum testantur amici: uno namque tempore *Pysani* viginti duo millia pugnatorum contra *Florentianos* Imperatori mittebant in subsidium, qui iam in via constituti, ultra progredi non audebant, sed ab Imperatore securitatis conductum petebant. Misit itaque Cesar vix octoginta *Alemanos* galeatos ipsis in occursum, & hii paucissimi multitudini, ut puta viginti duobus millibus audacie dederunt animum & assecuraverunt transitum ipsorum. (q) Sepe autem visum fuit, ut decem *Alemani* mille & plures (r) campestri bello invaderent, lederent, & mactarent. *Nam tunc Lombardi fuerant ad prelia tardi, -- Ytalici, Tusci viderant bellum quasi lusci -- Solem, nam flebant lacrymas, cum bella videbant -- Hos quia prostravit Germania, quam generavit -- Florens mili-*

(o) Ante mensem Novembrem anni 1313 jam fuit Heinricus Imperator exstinctus, ut proinde corrigendus sit annus MCCCXIII, ponendusque MCCCXII. (p) Id est: justa prælia, & velitationes. (q) Scilicet contra Florentinos, qui excursiones facere soliti. (r) Supple Italos.

militia, sic hic magnalia Dya -- Fecit Teutunicus, cui gallicus est inimicus, -- Huncque timet multum, reputans ipsum quasi stultum, (s) -- Propter terribiles actus, animosque viriles. -- Cordis feminei Tusci sunt, ut Yebu'ei. -- Teutunicus facile fugat hos vulgus quasi vile, -- Non opus est testis in rebus tam manifestis. Honesti tamen viri *Friczko* de *Gallis* & *Ebirlinus* de *Lapide* cives Pragenses mihi talia retulerunt, nam & ipsi istis omnibus personaliter affuerunt, factum est autem, cum *Florentine* vrbis procax contumacia Cesaris iussibus remurmurans contradiceret, & contra se gravioris ire stimulos irritaret, placuit Imperatori, ut plures de Principibus *Alemanie* ad se vocaret, & cum ipsis parlamentum habiturus pertractaret, qualiter fastuosa *Florentie* erecta cornua facilius retunderet & domaret; Inter ceteros autem Principes, quos vocavit principaliter Imperator, *Johanni* Regi *Bohemie* suo primogenito epistolas destinavit, in quibus, ut ad ipsum patrem cum ceteris, qui vocati fuerant, venire cum armatis non omitteret, affectuosius demandavit, sed quia, ut ipse Imperator per se ore proprio disposuerat, dominus *Conradus* Abbas primus *Aule regie* non infimum locum in consiliis apud *Johannem* Regem *Bohemie* habuit, sibi super promotione predicti negotii Cesar epistolam hanc misit:

Epistola.

Heinricus *Imperator* Romanorum *semper Augustus honorabili & religioso Viro abbati Monasterii* Aule regie *devoto suo dilecto gratiam suam & omne bonum. Cum inter alios vestros Imperii Principes, Comites, Barones, & nobiles, quos ad parlamentum, quod in* Kalend. Maii *venturi proxime habebimus, per litteras & nuncios vocavimus, in illustris* Johannis *Regis* Bohemie *primogeniti & Principis nostri carissimi delectemur specialiter personali presencia recreari, devotionem tuam attente requirimus, & rogamus, quatenus eundem Regem* Bohemie *tuis salutaribus monitis, & exhortationibus, ac persuasivis inductionibus inducere studeas cum effectu, ut ad dictum terminum, prout melius, laudabilius & decentius poterit, veniat cum armatis, ad hoc petimus etiam te consilium, auxilium, subventionem, quatenus applicare poteris, adhiberi. (t) In eo nostro culmini plurimum placiturus. Datum in castris apud* Montem Imperialem *supra* Florentiam VIII. Kal Februarii *Regni nostri anno V. Imperii vero primo. Scripsit aliam etiam epistolam Domino* Heinrico *de* Scedlicz & *Domino* Conrado *de* Aula regia *abbatibus in hec verba:*

(s) Id est: stulte audacem, furiosum. (t) Lege: *adhibere.*

Alia Epistola.

Heinricus *Dei gratia* Romanorum *Imperator semper Augustus honorabilibus Viris in* Scedlicz & *in* Aula regia *abbatibus devotis suis dilectis gratiam suam & omne bonum.*

Quod circa status & honoris exaltationem illustris Johannis *Regis* Bohemie *primogeniti & Principis nostri karissimi ipsi Regi, prout relato strenui Viri* Johannis *de* Olsen *nos instruxit, astatis fideliter, & constanter, devotionem vestram dignis laudibus commendamus, rogantes attente, quatenus eidem Regi more solito, ut accessus eius ad nos in proximo felix existat, & salubris, assistatis auxiliis & favoribus oportunis. Ceterum adiicimus, ut prefatum* Johannem, *habentes pro imperialis reverentia Majestatis propensius recommissum, in omnibus suis agendis favorabiliter promovere curetis; gratum in hoc nobis obsequium prebituri. Datum apud* Montem Imperialem *in castris super* Florentiam *pridie* Kalendas Februarii, *Regni nostri anno quinto, Imperii vero primo.*

Percepto itaque edicto imperiali omnes fere Principes *Alemanie* decenter ad veniendum ad Imperatoris presentiam se disponunt; Sed heu mortis intervenientis articulo (*u*) minime pervenerunt, quando enim victoriosus imperialium bellatorum exercitus Florentiam acriter infestaret, & eiusdem urbis potentia ad sui humiliationem majorem moram temporis requireret, cogitavit Imperator ibidem impugnantium potentem turbam in obsidione dimittere, & se cum aliquibus belligeris in regnum *Apulie* transferre. *Neapulis* enim illa civitas inclita Cesarem nunciis certis & litteris ad se vocavit, quod sibi dare ingressum & contra *Robertum* Regem *Apulie* ferre subsidium vellet fideliter, iuravit, statuit, ac promisit. Sic igitur Imperator iter versus *Apuliam* arripuit, retro se tamen, qui impugnarent *Florentiam*, florentis militie decentiam dereliquit, cum autem ante vrbem, que *Senys* dicitur in Vigilia *Assumptionis beate Marie* pervenisset, sicut Festivitas, & sua devotio requisivit, ibidem tentoria sua fixit, & licet mutaret loca & mansionem, nunquam tamen mutare consueverat devotos mores, & bonam consuetudinem, & sicut mihi honorabilis vir, Magister *Nicolaus Vuldensis* (*x*) medicus Imperatoris retulit, qui tunc presens fuit: de vespere sanus corpore, & letus devota mente matutinorum Imperator officium sub nota cantatum audivit, & tunc dormitum ivit, nec in ipso aliquod distemperantie vesti-

(*u*) In margine alia manu adscriptum: *De morte Imperatoris veneno in sanguine Christi intoxicati.* (*x*) Id est: *Fuldensis.*

vestigium Cesar sensit, mane autem facto, quia frater *Matheus* confessor suus, ad Curiam Pape missus, defuit, alium fratrem dictum *Bernhardum* de *Senys* de *Ordine fratrum Predicatorum*, (y) virum utique maleficum, Cesar accersivit, sibique confessionem fecit, & ut ipsi in Missa sacrosancti *Corporis* & *Sanquinis dominici* Sacramentum conferat, Cesar humiliter, expetivit. (z) Porro cum Imperator incolumis & sanus omnino ad communionem sanctam accederet, & post sumptam salutarem hostiam bibere de calice deberet, sicut usque hodie omnes illi, qui tunc aderant, asserunt, frater ille, qui Missam celebravit, digitos lavans, venenum vino miscuit, & illud toxicum Cesari bibere porrexit. Hec est usque hodie divulgata opinio, quod Cesar per manus fratris *Predicatorum Ordinis* mortem temporalem sumpserit, cum illo vite salutifere Sacramento, huius autem fidem facit, quia statim cum Cesar de ara rediit, dolorem sensit, qui auctus cottidie ipsum debiliorem reddidit. Ipse autem frater, ut dicitur, Cesare debilitato, ad adversarios confugit, & illis de morbo Cesaris nova gaudia nunciavit. O quam perniciosa de hoc fratre exivit opinio, qui non solum sibi maledictionis opprobrium attulit, sed & toti suo ordini in terris, & locis variis gravia improperia exprobrantium hominum generavit; In multis enim locis fratres *Predicatores* male tractati sunt, depulsi sunt, qui revera penitus de morte Imperatoris innocentes sunt. (a) Ab illa igitur hora, qua sacrosanctam hostiam accepit Imperator, cottidie in corpore defecit, & post dies sex, presenti valefaciens seculo, feliciter ad Dominum emigravit. Anno Domini M. CCC. XIII. X. *Kalend. Septembris*. *Pysani* autem huius divi Imperatoris Heinrici corpus susceperunt, & in solempni mausoleo, conditum aromatibus, in *Pysana* majori ecclesia, condignis peractis exequiis, sepelierunt. *Cor geme, mens plange, vox tristia carmina pange, -- Corda dolor tangit, animos res flebilis angit, -- Jure creatura dolet omnis ob hec nova dura, -- Quis non flendo gemat, resciens hec, letaque demat? -- Nam flos fecundans, ros exundans, mala mundans, -- Cesar magnificus*

 Hein-

(y) In margine recentiore manu: *Cesar a fratre Ordinis Predicatorum veneno intoxicatur*, appictusque calix cum hostia. (z) Has circumstantias, & præsertim nomina Medici & Confessariorum frustra in alio scriptore exquiras. (a) Johannes Rex noster Boemiæ Ordinis Prædicatorum defensionem suscepit, negatque patrem suum Heinricum VII. Imp. toxico per aliquem hujus Ordinis fratrem enectum fuisse. Mussatus etiam Italus scriptor l. 16. qui gesta hujus Imperatoris scripsit, toxici non meminit, sed ait: *Triplex illius interitus causa deprehensa est: una in nate sub genu lethalis ulceris, quod physici antras vocant, altera scissa ab stranguria vesica, tertia pleuresi.*

Heinricus pacis amicus, -- Formula iustitie, scia vite normula Die. (b) -- *Rex, cui lex cara, mens gnara, salutis avara, - Magnanimus mitis, & honoris florida vitis -- Quos genuit mundus, pre cunctis laudis habundus. -- Pestiferis morbis male corruit heu caput orbis. -- Quem tu Christe bone justorum iunge corone, -- Et te virgo pia celi Regina Maria -- Vosco sibi parce, chorus angelicus, patriarche, -- Discipuli Christi cum martyribus simul isti, -- Et sancti cuncti coram Domino prece iuncti -- Dent sibi solamen, homo dicat quilibet amen. -- Sed Cesar felix sic decidit, en nova fenix -- Surgit, precisa fuit arbor & hinc mihi vi'a, -- Est crevisse rosa, veluti na. dus, generosa, -- Cuius odor latus favor & valor undique gratus, -- Prodiit ex flore flos florens, dives honore. -- Plaude Bohemorum regnum, quod culmen honorum -- Hoc habes ex Rege, Pacis frueris modo lege, -- Sic cunctis annis sit prospera vita Johannis.*

Commissio Domini Clementis Pape Cardinalibus facta, ut Imperatorem Heinricum coronarent.

Clemens Episcopus servus servorum Dei & cetera.

Capitulum CXVI.

„Rex regum, & Dominus Dominantium Dei clementissimus filius „*Jhesus Christus* honore multiplici Reginam presulgidam sibi in vestitu „deaurato circumamictam varietate, assistentem a dexteris, videlicet „sanctam Ecclesiam sponsam suam, quam suo pretiosissimo sanquine re„dimitam clementer sibi inseparabili federe conjungi voluit, honore Pri„matus multiplici, ac multipharie preeminentie insignivit. Sed in eo „potissime ipsam honorabilem, & felici, ac precellenti reddidit digni„tatis statu fulgentem, quod eidem tantam tribuit plenitudinem pote„statis, ut personis quantumcunque conspicuis, quantacunque dignitate „insignibus & preclaris in hiis possit, sibique competat adesse magnifice, „per que ipsi clari nominis tytulum, & famose consequantur potentie „culmen & etiam incrementum. Dominator enim celi, qui solus altis„simus potestatem habet in regno hominum, & quidcunque voluerit, „suscitat super illud, potestatem dedit ei, & honorem, & regnum, po„testatem, inquam, eternam, que non auferetur, regnum quod non „corrumpitur, quod Imperatores & Reges in ipso, & per ipsam doc„trina salutari intelligant, & erudiantur iudices orbis terre, eidem servire, „&

(b) Id est: scientiæ seu sapientiæ divinæ normula.

„& obſequi in timore, qui imperat ventis & mari. Cuncta namque „que in celo ſunt, & in terra, ſua ſunt, ſuum eſt regnum, ipſe eſt ſu„per omnes Principes, ſue ſunt divitie, ſua gloria, qui dominatur om„nibus, & in manu eius virtus & potentia, magnitudo & imperium „omnium, ſub quo curvantur, qui portant orbem, per eum enim Re„ges regnant, & Principes, & legum conditores iuſta decernunt, qui „habet in femore ſuo ſcriptum *Rex Regum & Dominus Dominantium.* „Ad cuius preceptum elevabitur aquila, & ponet in arduis nidum ſuum.

„Sane dudum poſt electionem kariſſimi in Chriſto filii noſtri *Hein„rici Regis Romanorum* illuſtris celebratam concorditer per regni *Alema„nie* Principes in electione *Romanorum* Regis vocem habentes: *Cum in„minet faciendum.* (c)

„Sollempnes dicti regii ambaſiatores ac nuncii ad noſtram preſen„tiam accedentes, & nobis eiusdem electionis preſentato decreto, ad eo„rum inſtantem & devotam ſupplicationis inſtantiam coram nobis & fra„tribus noſtris iteratis vicibus & per interſtitia temporum repetitam pre„fatum Regem, quem pro decenti prefati, & conditionis perſone ipſius, „non levi notitia antea nobis & fratribus noſtris note *(d)* examinationi „coram nobis & eisdem fratribus habitam diligenter, in quantum fieri „potuit, eodem abſente ſufficientem, ipſum idoneum & habilem inveni„mus ad prefatum Imperium obtinendum, ac electionem prefatam ca„nonicam exſtitiſſe de eodem fratrum noſtrorum conſilio ipſum deputa„vimus, nominavimus, approbavimus & enuncciavimus, & declaravi„mus *Romanorum* Regem exigente iuſtitia, ac fore ydoneum, ſufficien„tem & habilem ad dignitatem imperialis Celſitudinis obtinendam. Pro„nunciantes inſuper, ac etiam determinantes ſibi per noſtras manus loco „& tempore opportuno debere concedi unctionem & ipſius Imperii dia„dema, certum ad hoc ei terminum aſſignantes. Cumque poſtmodum „Rex prefatus *Ytalie* partes fuiſſet potenter ingreſſus, & a *Lombardie* „civitatibus aliisque locis inſignibus, ad que declinaverat, honorifice & „pacifice iam receptus, alii Regis prefati ambaſiatores & nuncii ad „Apoſtolice Sedis preſentiam acceſſuri, *(e)* qui cum multa nobis inſtantia

„inter

(c) His verbis fortaſſis indicatur decretum electionis ad Papam miſſum. (d) Poſt hanc vocem aliquid eraſum eſt, unde veroſimillime hæc obſcuritas enata. Forte legendum: *non levi notitia antea nobis & fratribus nota, & examinatione coram nobis & eisdem fratribus habita &c.* (e) Lege: *acceſſerunt.*

„inter cetera supplicarunt, quod cum ipsi patenter adverterent, sicut „eis iam per nos responsum exstiterat, quod propter *Generale* concilium, „quod in *Kalend. Octobris* proximo venturo disposueramus dante Domi-„no, & disponimus celebrare, aliaque multa & ardua plurimumque ur-„gentia, que (*f*) necessario in citramontanis partibus expedienda nobis „negotia incumbebant, tunc temporis & incumbunt, predictam unctio-„nem (*g*) & Imperii diadema, aliaque solempnia per nostras manus Regi „non potuerunt memorato concedi, terminum ipsum sub spatio tempo-„ris brevioris concludere ipsamque unctionem & imperii diadema cete-„raque solempnia per aliquos de fratribus supradictis in festo *Pentecostes* „tunc proximo futuro impendi facere dignaremur. Nos vero predictis „nunceiis receptis mansuetudine consueta, & hiis & aliis, que coram „nobis voluerunt proponere, diligenter auditis, eis certo modo respon-„dere eiusdem Regis super hoc cum predictis fratribus nostris, diligenti „deliberatione prehabita, nihilominus desideriis annuere intendentes, & „quia propter temporis nimiam brevitatem in dicto festo *Pentecostes* so-„lempnitatem unctionis & coronationis huiusmodi non posse fieri crede-„bamus, nec Rex iste in festo prefato sibi, ut eiusdem decebat hono-„rem, de apparatu ad hoc necessario potuisset forsitan providisse, signi-„ficavimus ei per nostras litteras speciales, ut tanti arduitate negotii di-„ligenter inspecta, & considerata temporis qualitate, aliquem certum & „sollempnem diem, prout crederet convenire, post festum predictum „eligere, ipsumque nobis significare illius deliberatio non differret, ut „infra diem ipsum aliquos de fratribus supradictis, de quibus (*h*) apo-„stolica deliberatio provideret, qui ei unctionis eiusdem munus impen-„derent, & imponerent vice nostra prefatum diadema Imperii, & alia „inibi agenda solempnia peragerent, mitteremus (*i*) dilectos filios, Magi-„strum *Rubertum* electum *Salerni* Canonicum, & *Hugonem Geraldi Pe-„tragoricensem* capellanos nostros ad eundem Regem, super hiis cum „eisdem nostris destinantes, per quos sibi paterne sinceritatis affectum, „& mentis Apostolice puritatem, quam ad status ipsius exaltationem ma-„gnificam habebamus, mandavimus clarius apperiri. Verum Rex pre-„fatus super hoc matura deliberatione prehabita festum *Assumptionis beate* „*Virginis* proximo venturum pro termino ad recipiendum in basilica „Principis Apostolorum de vrbe more solito unctionem huiusmodi, & „ipsius

(*f*) Lege: *atque.* (*g*) Corrige: *predicta unctio.* (*h*) Ita quidem codex, sed verosimilius loco harum duarum vocum *de quibus* legendum *dignius* aut *decentius.* (*i*) Verosimiliter legendum: *miseramus.*

„ipſius Imperii diadema, aliaque inibi ſolempnia peragenda petiit, pro-
„ut nobis per ſolempnes ambaſiatores ſuos & nuncios ac ſpeciales lit-
„teras intimavit ſuo regali Sigillo pendenti munitas, cum multa devo-
„tionis inſtantia ſupplicans per eosdem, ut ad eum aliquos mitteremus
„de fratribus memoratis pro impendenda unctione huiusmodi, & impo-
„nendo ſibi eiusdem Imperii diadema, aliisque ſolempniis peragendis.
„Porro ſi deſuper datum eſſet tempus, ut circa tanti celebritatem ne-
„gotii exhiberi poſſet noſtra preſentia corporalis, ut ubi mente vigilan-
„ter intendimus, ibi preſentialiter noſtrum deſiderium panderemus, ad
„quod etiam eiusdem Regis concurrunt, ut pro certo novimus, cum
„promptitudine multiplicis devotionis affectus, gauderemus in Domino,
„& plurimum ſatisfaceret votis noſtris. Verum quia ex cauſis predictis
„non poſſumus in hac parte affectibus ſatisfacere & mentis noſtre (*k*) pre-
„dicti Regis frequentibus & devotis ſupplicationibus inclinati & ad per-
„ſonas veſtras Apoſtolice mentis oculos fiducialiter dirigentes, vobis,
„quorum nobis note ſunt virtutes, quosque in magnis & arduis dicta
„Sedes diverſis vicibus experta, & de quorum operibus fructus uberes
„proveniſſe conſpicimus, ſuper hoc noſtre ſollicitudinis onus duximus
„imponendum, ſperantes quod tanquam viri virtute magnifici opus
„huiusmodi viriliter aſſumetis ad divini nominis laudem, & gloriam
„effectualiter exequendam. Quo circa diſcretioni veſtre per Apoſtolica
„ſcripta mandamus, quatenus vos ad dictam urbem die *Aſſumptionis*
„predicta perſonaliter conferentes, ac ibidem convenientes in vnum: Tu
„frater *Oſtienſis* Epiſcope *Miſſam* celebres, & Regem inungas eundem,
„Vosque fratres *Albanenſis*, *Oſtienſis*, & *Sabinenſis* Epiſcopi, Vosque
„*Franciſce* & *Boca* Dyaconi Cardinales, vel illi veſtrum, qui preſentes
„fuerint, eisdem Regi & Regine mitras & dyademata Imperii, Regi
„quoque ſceptrum, pomum, & gladium, & alia ſolempnia, prout in-
„fra patentius & diſtinctius Vobis injungitur, tribuatis, eorumque ver-
„tices, (*l*) inclitos reddatis, illorum inſigniis cum ſolitis ſollempnibus
„decoratos (*m*) in nomine ac virtute altiſſimi prudenter, honorifice in
„dicto feſto *Aſſumptionis*, ſi poteritis commode, vel alio certo conve-
„nienti die, quem idem Rex ad hoc, pro qualitate negotiorum immi-
„nentium, duxerit eligendum. Quod ſi non omnes hiis exequendis ne-
„gotiis poteritis intereſſe, quatuor, tres, duo, aut unus ex vobis nihil-
„ominus

(*k*) Perobſcurum oſcitantia ſcribæ, fortaſſe legendum: *ex mentis noſtræ affectu*, aut quid ſimile. (*l*) Hic hiatus duarum aut trium vocum eſt. (*m*) Veroſimiliter legendum: *decoretis*.

„ominus exequatur. Et ne quis in agendis solempnibus error, quod ab„sit, intervenire valeret, modum & formam, & locum agendorum, „& ubi, & per quas personas agenda fuerint, particulariter, & distincte „duximus presentibus inserenda, prout in archivo ecclesie, & in Pon„tificali ordinario continetur, quorum forma talis est: „ (n) "Cum Rex in „Imperatorem electus pervenerit ad portam *Tollinam*, que est iuxta ca„stellum *Crescentii*, recipiatur honorifice a Clero urbis cum crucibus, „& thuribulis & processionaliter deducatur usque ad gradus basilice sancti „*Petri* cantantibus universis: *Ecce mitto angelum meum*, Camerariis eius „missilia (o) spargentibus, ante ipsum gladium deferentibus, cum autem „pervenerit ante basilicam ante plateam, que *Cortina* vocatur, dextran„dus est (p) a senatoribus usque ad gradus predictos, ubi eo descendente „tradendus est equus, cui Rex insederat, illis interim. *Summus Pontifex* „cum omnibus ordinibus suis preparet se in secretario tanquam celebra„turus divina, & processionaliter exiens usque ad suggestum arce supe„rioris, quæ est in capite graduum, super faldestorium (q) ibi sedeat, „considentibus super gradus, a parte dextra Episcopis & presbyteris, „a sinistra vero Diaconis Cardinalibus, & in proximiori gradu Subdia„conis, & acolitis, Primicerio (r) & Cantoribus astantibus iuxta illos „cum Magnatibus & Nobilibus, Officialibus, & Ministerialibus Aule Pa„palis. Tunc Rex cum Archiepiscopis & Episcopis, Principibus, & „Magnatibus suis ascendens ad *summum Pontificem*, reverenter osculetur „pedes ipsius, & offerens ei aurum, quantum placuerit sibi, benigne „recipiatur ab eo ad osculum & amplexum. Quo demum surgente Rex „ipse a parte dextra, & prior Diaconorum a parte sinistra deducant eum „usque ad Ecclesiam sancte *Marie in Turribus*, ubi ante altare, Subdia„cono Ewangelii textum tenente, Rex super illud corporaliter prestet „huiusmodi juramentum: *Ego Heinricus Rex Romanorum, futurus an„nuente Domino Imperator, promitto, spondeo, & polliceor coram Deo „& beato Petro me de cetero protectorem & defensorem fore summi Ponti„ficis & sancte Romane Ecclesie in omnibus necessitatibus & utilitatibus „suis, custodiendo & conservando possessiones & honores & jura eius, quan„tum suffultus divino adjutorio fuero, secundum scire & posse meum pura &*

„recta

(n) Hic incipiunt verba Pontificalis seu Ritualis Romani veteris de Ritu inungendi & coronandi Romanorum Imperatorem, & Imperatricem. (o) Id est: donaria & præsertim denarios seu numos, qui spargebantur in vulgus. (p) Id est in dextrarium, fortem, generosum equum impositus ducendus per frenum. (q) Sella major brachiata. (r) Cerimoniarum Magistro.

„*recta fide. Sic me Deus adiuvet, & hec sancta evangelia & cetera.* For-
„ma autem iuramenti prestiti in *Auiniona* per procuratores & nuncios
„dicti Regis *Romani*, tempore sue coronationis renovande, talis est:
„*Nos Syfridus Curiensis Episcopus, Amade Comes Sabaudie, Johannes*
„*Delfini Vienensis, & Albinensis Comes, Quido de Flandria, Johannes*
„*Comes de Saroponte, & Symon de Mervilla thesaurarius Metensis nuncii*
„*& Procuratores Serenissimi Principis Regis Romanorum, habentes ad omnia*
„*infrascripta plenam & liberalem, generalem, uberem potestatem, & spe-*
„*ciale mandatum ab eo, prout constat per patentes litteras ipsius vobis*
„*sanctissimo Patri & Domino Domino Clementi divina providentie clementia*
„*Pape quinto, vice & nomine dicti Domini nostri Regis & in animam ipsius*
„*promittimus & iuramus per Patrem & Filium & Spiritum sanctum &*
„*per hec sancta Dei Evangelia, & per hoc lignum vivifice Crucis, & per*
„*has reliquias Sanctorum, quod nunquam vitam aut membra, neque ipsum*
„*honorem, quem habetis, vel sua voluntate, vel suo consensu aut suo con-*
„*silio, aut sua exhortatione perdetis, et in Roma nullum placitum, aut*
„*ordinationem faciet, de omnibus que ad Vos pertinent aut Romanos, si-*
„*ne vestro consilio et consensu. Et quidquid de terra Romanorum ecclesie*
„*pervenerit, aut perveniet, vobis reddet, quantocius poterit. Et quan-*
„*docunque in Lombardiam vel Tusciam aliquem mittet pro terris, et iu-*
„*ribus suis gubernandis, quotiens mittet eum, iurare faciet illum, ut ad-*
„*jutor vester sit ad defendendam terram sancti Petri et Romanam Eccle-*
„*siam secundum suum posse. Et si, permittente Deo; dictus Dominus noster*
„*Romanus Rex venerit, sanctam Romanam Ecclesiam et Vos Rectorem*
„*ipsius et Successores Vestros exaltabit secundum suum posse. Et cum Ro-*
„*me vel alibi per nos in Imperatorem coronandus fuerit, Dominus noster*
„*Rex predictus dictum Sacramentum & aliud fieri consuetum ad requisitio-*
„*nem vestram, tempore coronationis sue, personaliter renovabit. Demum*
„*Summus Pontifex* cum ordinibus suis ad altare procedit, & facta ibi ora-
„tione ad sedem ascendit, Rege cum suis, & tribus Episcopis videlicet
„*Ostiensi* & *Portuensi* & *Albinensi* in ecclesia sancte *Marie in Turribus*
„manente; ubi a Canonicis sancti *Petri* receptus in fratrem, Imperiali-
„bus induatur insignibus, dato ipsius pallio Camerario Domini Pape,
„qui precedentibus illis Canonicis & cantantibus *Petre amas me* &c. cum
„ad hostium basilice *Principis Apostolorum* pervenerit, que *Porta argen-*
„*tea* nuncupatur, deducentibus eum hinc inde Comite *Lateranensis Pal-*
„*latii* & Primicerio Judicum *Romanorum*, *Albanensis* Episcopus ante
„ipsam *Portam argenteam* hanc benedictionem super eum effundat: *Deus*

„*in cuius manu corda ſunt Regum* & cetera. Cum autem intra eccleſiam „in medio rote (*s*) pervenerit, *Portuenſis* Epiſcopus hanc orationem de„cantet: *Deus inenarrabilis auctor mundi* & cetera. Qui cum ad *Con„feſſionem beati Petri* (*t*) pervenerit, proſternat ſe pronus in terram & „prior Diaconorum faciat ſuper eum Letaniam, qua finita prior Presby„terorum dicat *orationem Dominicam* cum capitulis iſtis: *Domine ſal„vum fac Regem, ſalvum fac ſervum tuum, mitte ei auxilium de „ſancto, & tueatur*, ac demum dicat orationem iſtam: *Actiones noſtras „queſumus Domine* &c. poſt hec procedit ad altare beati *Mauritii*, ubi „*Hoſtienſis* Epiſcopus ungat ei de oleo exorcyzato brachium dextrum, „& inter ſcapulas, hanc orationem dicendo: *Deus omnipotens, cuius eſt „omnis poteſtas* &c. item aliam orationem dicat: *Deus Dei filius Jeſus „Chriſtus*. Hiis ita peractis aſcendat Rex ad altare beati *Petri*, ubi *Sum„mus Pontifex* facta confeſſione recipiet eum ad oſculum ſicut unum de „Dyaconibus, ipſeque procedit ad pulpitum vel ambonem, ubi thala„mus (*u*) conſtructus de lignis & ornatus de palliis debet ei eſſe paratus „cum ſuis Archiepiſcopis, Principibus, & Magnatibus ſecundum capa„citatem loci. Primicerius autem, & Scola Cantorum in choro ante al„tare decantent introitum, & poſt *Kyrie eleyſon* & *ympnum angelicum* de„cantatum *Summus Pontifex* dicat orationem pro ipſo Imperatore: *Deus „regnorum omnium* &c. item aliam orationem: *Suſcipe Domine preces*, „item aliam orationem: *Deus qui ad predicandum* &c. cumque lecta fue„rit Epiſtola & graduale cantatum, Imperator aſcendit proceſſionaliter „ad altare, ubi *Summus Pontifex* imponit ei mitram clericalem (*x*) in ca„pite, ac ſuper mitram imperatorium diadema dicens: *Accipe ſignum „glorie* &c. demum ſceptrum & pomum aureum tradit, & poſt cetera „ita dicens: *Accipe gladium ad vindictam* &c. Qui coronatus incedens „portat in dextra manu pomum, & in ſiniſtra ſceptrum, & ſic ad tha„lamum redeat, ipſoque ibi cum Principibus ſuis conſiſtente Prior Sub„diaconorum cum Subdiaconibus *Romane* Curie & Capellanis Imperialis „aule

(*s*) Id eſt: lychnuchi in formam rotæ facti, ſeu lampadis majoris pluribus brachiis armatæ, quæ in medio eccleſiæ, ſeu ante majorem aram a fornice fune eſt appenſa. (*t*) Id eſt ſepulchrum. Veteres enim ſepulchra Sanctorum in eccleſiis reconditorum confeſſiones appellabant. (*u*) Thronus cum pendentibus velis. (*x*) Hem! tandem ex hoc loco diſcimus, quid mitrella illa ſeu capella rubea, Imperiali coronæ ſubſterni ſolita, voluerit, ſignificaveritque, de cujus explicatione hactenus variæ Glaſeyi, aliorumque eruditorum erant ſententiæ, ſcilicet Imperator prius in clericalem ordinem Canonicorumque Lateranenſium collegium aſſumptus fuerat, atque idcirco mitræ Clericali diadema imponebatur.

„aule ad pectorale dextrum ante *Crucifixum* argenteum Laudem (*y*) Imperatori alta voce decantent hoc modo: *Exaudi Christe.* Scriniarii (*z*) „vero urbis sericis cappis induti, ante pectorale consistentes in choro, „respondeant: *Domino Invictissimo Romano Imperatori & semper Augusto* „*salus & victoria.* Qua laude tertio repetita, Prior Subdiaconorum cum „suis dicat tribus vicibus: *Salvator mundi*, & Scriniarii vicissim respondeant: *Tu illum adiuva.* Demum iste cum suis duabus vicibus dicat: „*Sancta Maria*, & illi vicissim respondeant: *Tu illum adiuva* & sic deinceps: *Sancte Michael, sancte Gabriel, sancte Raphael, sancte Johannes* „*Baptista, sancte Petre* & cetera, & illi respondeant ad quodlibet: *Tu* „*illum adiuva.* Quibus finitis iste bis dicat: *Kyrie eleyson*, & illi vicissim respondeant: *Christe eleyson*, ac demum simul omnes: *Kyrie eleyson*, „post hoc, Evangelio decantato, Imperator corona & manto depositis, „ad *Summum Pontificem* accedat, & offert ad pedes eius aurum, quantum sibi placuerit, ipsoque Pontifice descendente pro perficiendis Missarum misteriis ad altare, Imperator more Subdyaconi offerat sibi calicem, & ampollam, & stet ibi, donec Pontifex ad sedem reversus „communicet, sacramque communionem de manu eius suscipiat cum „osculo Pacis, & sic ad thalamum rediens in ambone resumat mantum „pariter & coronam, missaque finita Pontificalem benedictionem reverenter accipiat & statim procedat ad locum, ubi debet *Summus Pontifex* „equitare, ut cum ipse Pontifex equum ascendit, teneat stapedium selle „eius, & accepto freno aliquantulum ipsum addextret, (*a*) moxque suum „equum ascendens procedit iuxta *Summum Pontificem* usque ad ecclesiam „sancte *Marie* in *Transpidina*, ubi dato sibi osculo ad invicem, non corde, sed corpore separentur. Si vero Regina fuerit coronanda, debet „super lectorium (*b*) ex opposito thalamus preparari, ubi cum duabus adminus puellis & aliquibus ex Principibus Imperii tam ex ecclesiasticis, „quam mundanis resideat, & post coronationem Imperatoris deducatur „ad altare ante *Summum Pontificem* amicta regalibus indumentis, cui „*Summus Pontifex* mitram imponat, ita quod cornua mitre sint a dextris „& sinistris, & supra mitram imponat coronam, ita dicendo: *Accipe*

(*y*) Ejusmodi laudum seu laudis exempla ad normam Lytaniarum legere est in Glossario Dufresnii voce *Laus*, *Laudes.* (*z*) De his idem Dufresnius: *in ecclesia Romana duodecim erant, qui scrinia publica scripturarum curabant, epistolas, a Cancellario, & Protoscriniario dictatas, scribebant, instrumenta, donationes, & hujusmodi conficiebant.* (*a*) Id est: ducat. (*b*) Id est pulpitum, quod eminentiori loco esse solebat ex marmore erectum, auro & argento vestitum.

„*coronam Imperialis Excellentie.* Coronata vero Regina reducatur ad „thalamum, & post Evangelium ducatur ad oblationem *Summo Pontifici* „exhibendam, sicque in gradibus juxta absidam (*c*) versus altare sancti „*Leonis* donec de manu *Summi Pontificis* post Imperatorem sacram com„munionem accipiat, & tunc ad thalamum reducta permaneat usque ad „finem Misse. Consuevit autem Imperator larga prebendaria omnibus „ordinibus exhibere, quibus ea causa coronatur a *Summo Pontifice*, elar„gitur videlicet Episcopis, Presbyteris, Dyaconis, Cardinalibus, Primi„ceriis, & Cantoribus, Subdyaconibus, Basilicariis & Regionariis, & „universitati Cleri Romani, Capellanis, & ceteris Officialibus, & Mini„sterialibus Curie, Prefecto urbis, Senatoribus, Judicibus, Advocatis, „& Scriniariis, Prefectis novalium. Consuevit etiam Rex, quando de„scendit de *Monte Gaudii*, & venit ad *Ponticellum*, prestare hoc juramen„tum *Romanis: Ego Rex, futurus Imperator, iuro me servaturum Ro„manis bonas consuetudines suas, sic me Deus adiuvet, & hec sancta Dei „Evangelia.* „ *Quia vero propter nostram absentiam nonnulla solempnia ex predictis, personam nostram tangentia, expedit intermitti, volumus & decernimus & non obstantibus hiis, que superius describuntur, in gradibus scalarum dicte basilice Principis Apostolorum, idem Rex Romanorum solempnitate & honorificentia debitis recipiatur ad osculum per Vos Episcopos & Dyaconos Cardinales stantes in ordinibus vestris, induti tamen omnes pluvialibus, processionaliter obviantes eidem cum Subdyaconis & Acolitis, Primicerio & Cantoribus*, astantibus circa Vos Magnatibus, & nobilibus, Officialibus, & Ministerialibus aule nostre; aurum vero, quod Rex coronandus in eisdem gradibus Apostolico consuevit offerre post genuflexionem & deosculationem pedum, omissis illis, quas nulli vestrum faciet idem Rex, quia solo Romano Pontifici competunt, & debentur, in eodem loco per eundem Regem vobis humiliter offeratur: ita dicentem: "Si sanctissimus Pater Dominus meus Dominus Clemens „Summus Pontifex esset hic presens sibi offerrem aurum illud presentia„liter sed propter eius absentiam offero sibi vobis Dominis Cardinalibus „eiusdem Domini vice & nomine recipientibus aurum istud. Quo facto „idem Rex existens in medio Vestrum Vobiscum veniat ad altare sancte „Marie in Turribus, & cum ibidem fuerit, publice in Vestri presentia, „recipientium nostro, & Ecclesie Romane nomine, prestet idem Rex „Sacramentum suo proprio expresso nomine de verbo ad verbum, prout „superius continetur; renovet autem sacramentum per procuratores suos „pre-

(*c*) Partem interiorem sacræ ædis, sub fornice.

„prestitum sue approbationis tempore, coram Vobis secundum tenorem „supra descriptum, & si in adventu suo in gradibus, ubi eidem obviabitis, renovationem predictam facere preelegerit, contentamur. Tu „vero frater *Ostiensis*, ut premittitur, Missam celebres, & Regem predictum inunges, prout in Ordinario (*d*) continetur, quod si Te impediri contingat, hoc Tu facias *Albanensis*, & si ambo impediremini, „hoc tu facias *Sabinensis*. Letanias dicas Tu *Franciſce*, si potes, pluviali tamen indutus, quod si te impediri contingat, Tu *Luca* hoc in „eodem habitu exequeris. Orationem autem, quam dicere debet Prior „Presbyterorum Cardinalis, Tu dicas Episcope *Sabinensis*, quod si te impediri contingat, Tu facias *Albanensis*, quod si ambo impediremini, „Tu facias *Ostiensis*. Prestito autem iuramento in capella sancte *Marie* „*de Turribus*, omnes remaneatis cum Rege predicto preter illum, qui „Missarum solempnia celebrabit. Tu vero *Albanensis* orationem, que „Tibi dicenda competit, dicas loco & tempore debitis. Orationem vero „quam deberet dicere *Portuensis* Episcopus, si adesset, dicas Tu *Albanensis*. Quod si Te impediri contingat, Tu suppleas *Ostiensis*. Receptio autem ad osculum inter Diaconos Cardinales post confessionem „in altari sancti *Petri* factam, quia solo *Romano Pontifici* competit, & „concurrit cum osculo pectoris, omittatur. Vos autem universi imponatis mitras suo modo Regi, sueque Regine, prout in dicto Ordinario „de *Summo Pontifice* continetur, & *Dyademata Regi* & *Regine* predictis. „Verba vero dicenda in impositione Dyadematum sunt: *Accipe signum* „*glorie*. quoad Regem, item: *Accipe coronam Imperialis Excellentie*, „quoad Reginam dicas Tu *Sabynensis*; licet enim ratione Prioratus hoc „tibi non competat, quia tamen in Legatione nostram representas personam, hoc per te volumus adimpleri, verba autem predicta dicas „alte, atque sonore, ita, quod ab assistentibus audiantur. *Omnes* vero „Vos alii verba eadem voce submissa dicatis sic: ut nequaquam audiri „possitis, sicut in consecrationibus Prelatorum fieri consuevit per Coassistentes principaliter consecranti. Verba autem competentia in assignatione gladii post sceptrum, & pomum aureum, ipsum gladium per „te *Albanensis* ac Vos alios tradita, scilicet: *Accipe gladium ad vindictam* „*maleficorum &c.* Tu idem alta & sonora voce dicas, & proferas *Albanensis*, reliquis submisse eadem verba dicentibus, prout in verbis impositionum mitrarum & dyadematum superius est expressum. Decantato autem Evangelio Rex coronandus offerat aurum, quod ad pedes *Ro-*

„*mani*

(*d*) Seu Rituali Pontificali.

„*mani Pontificis* consuevit offerri ad pedem majoris altaris, quod Vos „omnes nostro recipiatis nomine Cardinales. Cetera vero solempnia per- „agantur cum omni solempnitate, & honorificentia, prout in ordinario „continetur. Oblatio vero calicis, & ampolle per Imperatorem iam co- „ronatum decantato Evangelio, corona & manto depositis, more Sub- „diaconi *Romano* fienda *Pontifici*, & assistentia eidem facienda per Im- „peratorem, donec *Romanus Pontifex* ad sedem propriam revertatur, „quia soli *Romano Pontifici* competunt, obmittantur. Idem tamen Im- „perator, si voluerit, sacram communionem de manu recipiat celebran- „tis, osculo tamen obmisso. Quibus peractis ad thalamum rediens in „ambone resumat mantum pariter & coronam. Processus autem eius- „dem Imperatoris ad locum, ubi *Summus Pontifex* equitare deberet, & „detentio stapedii selle eius, & arreptio freni equi, cui *Romanus Ponti- „fex* insideret, adextratio, officiique Stratoris exhibitio, quia soli *Roma- „no Pontifici* competunt, & presentiam ipsius exigunt corporalem, ob- „mittantur omnino. Reliqua omnia solempnia, prout exprimuntur in „Ordinario solempniter & honorifice compleantur. Quia autem, ut „ex predictis apparet, observantie, multaque solempnia, multeque re- „verentie, & honorificentie *Romano Pontifici* competentes propter no- „stram absentiam obmittuntur, protestamur, & volumus, & Apostoli- „ca auctoritate decernimus nullum ex hoc Juris vel Facti *Romane Eccle- „sie* ac Nobis, nostrisque Successoribus preiudicium generari. Quo- „niam cum casus Regis *Romani* in Imperatorem coronandi occurrerit, „omnia exhibeantur & fiant per coronandos *a Romanis Pontificibus* sicut „in Formulario, vel archivo Ecclesie & Pontificali Ordinario continen- „tur, in superius descripto seriosius est expressum. Ad eiusdem autem „Ecclesie *Romane* nostram, & Successorum nostrorum conservationem „juris atque cautelam volumus per Vos ab eodem tam Rege coronato, „quam Imperatore coronando expresse hiis nostre protestationi & decreto „consentiente recipi patentes litteras de verbo ad verbum tenorem pre- „sentium continentes, regio primum sigillo, & postmodum sua impe- „riali bulla aurea communitas, quas Vos *Albanensis*, *Ostiensis*, *Lucas*, „aut alter vestrum nobis aut Camere nostre fideliter assignetis. *Datum „etcetera.*„

Incipiunt Leges condite ab Imperatore Heinrico VII. lex prima.

Capitulum CXVII.

"*Heinricus* ſeptimus divina favente clementia R*omanorum* Imperator & ſemper Auguſtus ad perpetuam rei memoriam Reddentes honorem, & debitam reverentiam *Summe & individue Trinitati*, cuius providentia, & miſeratione benigna Imperii dyadema ſuſcepimus, & gubernamus imperium, in qua ſpem noſtram precipue ponimus, credentes firmiter, ſimpliciter profitemur, Patrem ingenitum, & Filium ex patre genitum & Spiritum ſanctum ex utroque procedentem unam Deitatem ſub pari majeſtate, & ſub pia Trinitate ſecundum Apoſtolicam diſciplinam, evangelicamque doctrinam eſſe colendam. Hec eſt fides recta, que contra omnes premunitur errores, quam divinum Apoſtolum *Petrum* & *Paulum* Doctorem gentium novimus tradidiſſe, qua dive memorie *Conſtantinus* noſter inclytus predeceſſor R*omanum* munivit, & auxit Imperium. Cunctos populos, noſtro ſubiectos imperio, noſtre ditioni ſubiectos, in iſta volumus religione verſari, & preſenti in perpetuum lege valitura, quam ſanximus, omnes hereticos vtriusque ſexus, quocunque nomine cenſeantur, perpetua dampnamus infamia, diffidamus, & pannimus, confirmantes predeceſſorum noſtrorum conſtitutiones, & penas, que adverſus hereticos, credentes, fautores, & defenſores & receptatores, ſine quibus diutius manere non poſſunt, hactenus ſunt ſtatute. Mandantes inſuper cunctis ſecularibus poteſtatibus, ut conſtitutiones R*omanorum Pontificum* contra predictos, vel in cauſa fidei edita, obſervent, & faciant ab aliis inviolabiliter obſervari. Sanctam R*omanam Eccleſiam* ſicut matrem, & ipſius Sedis Antiſtitem tanquam *Chriſti* Vicarium & beati *Petri* Apoſtoli Succeſſorem veneramur, & precipimus cunctis, ex debito venerari. Ipſam enim R*omanam Eccleſiam* in ſpiritualibus divine providentie altitudo univerſis, diſpoſitione incommutabili, eccleſiis pretulit, & totius orbis aurea preſentia (*e*) inſignivit; & ideo hanc eſſe omnium Caput, ut patrum regule, & Principum ſtatuta declarant, & ſereniſſimi (*f*) noſtri teſtantur affectus. Quapropter R*omanum Pontificem* & ipſius Eccleſie Cardinales, qui ſunt eius corporis pars preclara, ab omni iniuria cupimus eſſe alienos, mandantes preſenti noſtra conſtitutione, ut ſeculares quoscunque (*g*) poteſtates, conſtitutiones tam Pontificum, quam Principum Ro-

(*e*) Veroſimiliter legendum: *preferentia.* (*f*) Ita quidem codex, ſed corrigendum: *Sinceriſſimi.* (*g*) Corrige: *quaſcunque.*

„*Romanorum* contra sacrilegos editas observent, & faciant arcius ab aliis „observari. Et hanc itaque nostre Serenitatis constitutionem in *Corpore* „*Juris* sub debita rubrica inseri & (*b*) mandamus, datum in urbe & „cetera.

Lex secunda.

"*Heinricus* septimus divina favente clementia Romanorum Impe„rator & semper Augustus. Ad perpetuam rei memoriam, ad repri„menda multorum facinora, qui ruptis totius fidelitatis habenis adver„sus *Romanum* imperium, in cuius tranquillitate totius orbis regularitas „conquiescit, hostili animo animati conantur nec tantum humana, ve„rum etiam divina precepta, quibus iubetur, quod omnis anima *Roma*„*no* Principi sit subiecta, sceleratissimis facinoribus, & assiduis rebellio„nibus demoliri, ne ex eorum absentia in detestando lese Maiestatis cri„mine processus & sententia retardetur, ac tanti sceleris nefanda teme„ritas remaneat impunita: *hoc edictali edicto*, *Deo propitio*, in perpetuum „valitura lege sanximus, ut in quocunque lese Majestatis crimine, & ma„xime ubi contra Imperatores Romanos vel Reges aliquod crimen, „quod Deum tangat, asseratur commissum, possit procedi per actionem, „inquisitionem, & denuntiationem summarie & de plano sine strepitu; „& figura Judicii, prout illi, qui Jurisdictioni preest, videbitur expedire. „Ad hoc si qua communitas corpus, vel collegium, vel alia quevis „persona cuiuscunque status, dignitatis, vel conditionis existat, super „dicto crimine per nuntium, vel litteras, seu etiam per edictum publi„ce propositum citatus vel citata neglexerit in termino personaliter, vel „legitime comparere, contra ipsum vel ipsam perinde, ac si personaliter „omnibus interesset, & lis foret legitime contestata, ad receptionem te„stium, eorum publicationem, & sequentia, quam ad diffinitivam sen„tentiam, (*i*) generalem nostram legem, & eius executionem, prose„cutionem procedatur. Legibus, vel consuetudinibus non obstantibus „quibuscunque. Hanc autem generalem nostram legem extendi volu„mus ad preterita presentia & futura, quam ex nunc, absque alterius „temporis exspectatione, recursus, suum integrum vigorem decrevimus „obtinere, & cetera.

Lex

(*b*) Corrige: *de*. (*i*) Verosimiliter desideratur vox *secundum*, seu *juxta*.

Lex tertia.

"*Heinricus* septimus divina favente clementia Romanorum Imperator & semper Augustus. Ad perpetuam rei memoriam: Quoniam „nuper est ad auditum nostrum deductum, quod inter nonnullos fideles „& subditos nostre provincie *Lombardie*, aliorumque locorum *Ytalie* „disceptationes & dubia sepius oriuntur, ut infidelis & rebellis quisque „reputari debeat, ubi prius per nostre Maiestatis sententiam condempnatus apparet. Nos attendentes, quod acta prava malorum *potius*, quam „verba sententiarum ipsos facit pena condignos, & eo, quo quis peccat, correctionem meretur, & quanto plus differtur punitio, tanto magis culpa crescit, & gentibus in exemplum pernitiosius transit. Tenore presentium declaramus, decernimus, pronuntiamus: quod illi „omnes & singuli sunt rebelles & infideles nostri Imperii, qui quandocunque publice vel occulte contra nostrum honorem infidelitatis, & „rebellionis opera faciunt, & in nostram, seu Imperii prosperationem „aliquid machinantur, seu contra Officiales nostros in his, que ad commissum eis officium pertinent, rebellandi. Nulli ergo & cetera. Si „qui autem hoc attemptare presumserint, indignationem nostram & penam Mille librarum auri Camere nostre solvendarum se noverit incursurum. Datum *Pysis* quarto *Nonas Aprilis* regni nostri anno quinto, „imperii vero primo.

Expliciunt nove leges Serenissimi Principis VII. Dei gratia Romanorum Imperatoris & semper Augusti ad c-------- presentium & memoriam futurorum. (k)

Hanc Epistolam scripsit Philippus Rex Francie Clementi Pape contra Heinricum Imperatorem.

"Sanctissimo Patri in Domino *Clementi* Dei providentia sacrosancte „*Romane* ac universalis Ecclesie summo Pontifici, *Philippus* Dei gratia „*Frankorum* Rex devota pedum oscula beatorum. Ad nostram alias, „quorundam Magnatorum relatu, & nunc ex assertione karissimi consangwinei *Philippi* Principis *Achaye* pervenit auditum, quod magnificus Princeps *Heinricus* Imperator *Romanus Apulye*, *Sicilie*, & alias „terras proprias illustris Principis *Roberti* Regis *Sicilie*, consanquinei karissimi debellare proponens, ad ipsius exhereditationem suos intendit „exercere conatus, turbando pacem universalem Christianorum, impediendo

(k) Hæc eodem minio, uti Capitulorum argumenta, scripta sunt.

„diendo passagii *Terre sancte* negotium, in universalem, & specialiter „Ecclesie *Romane*, cuius dicte terre patrimonium proprium esse dicun„tur, excidium & iacturam. Cum igitur nos, qui dicti Regis *Sycilie*, „qui de sanquine nostro originem, & de nostra domo regia processit, „exheredationem non de facili sustinere possemus, beatitudini vestre super „hoc alias scripserimus, ut consideratis incommodis, que ex premissis, si, „quod absit, contingerent, sequerentur, ad occurrendum talibus ac tan„tis periculis vellet vestra Sanctitas in hac parte de competenti reme„dio celeriter providere, ne propter huiusmodi incomodum posset *sanc„te Terre* negotium retardari, vel totaliter impediri. Verum tamen, „cum Imperatorem prefatum a predictis non intellexerimus suum pro„positum divertisse, quin imo parat se diebus singulis ad eadem: Ve„stram iteratis precibus Clementiam deprecamur, quatenus iminentibus „periculis occurrentes, prout ad vestrum spectat officium, in predictis „sic celeriter remedium apponatis, quod pacis publice pulchritudo serve„tur, negotiumque Passagii *Terre sancte*, quod alias fieri posse non cre„dimus, impediri non debeat aut turbari, & ne, cum velletis super hiis „alias occurrere, tunc comode non possetis. Denique Regem, regnum „& subditos (*l*) dignetur vestra Sanctitas specialiter recomendatos habere. „Datum *Parisiis* die VII. Mensis *Maii*.

Constitutio Clementis Pape contra Imperatorem Heinricum propter preces Regis Francie facta.

Capitulum CXVIII.

"*Clemens* Servus Servorum Dei. Ad perpetuam rei memoriam. „Inter cetera, quorum nos cura sollicitat, illa precipue meditatio men„tem nostram occupat, illaque nos sollicitudo fatigat, ut ecclesie Ro„*mane* bonis & juribus in sua stabilitate servatis, status eius preserve„tur a noxiis, salubria semper incrementa suscipiat, & nostro ministerio „servitutis (*m*) copiose pacis affluat ubertate. Nuper siquidem a pluri„bus fide dignis, quorum auditui dignoscitur intellecto, (*n*) quod non„nulli multorum in diversis locis & partibus preparabant *stolium* (*o*) „*galearum*, (*p*) & alios faciebant bellicos apparatus, ac ex conjecturis „suspi-

(*l*) Scilicet Siciliæ. (*m*) Id est: officii. (*n*) Ita perobscure codex, quin pro voce *intellecto* legendum sit: *intelleximus* dubitare haud velim, qua ratione autem præcedentes duæ voces corrigendæ, non invenio. (*o*) Hodie dicimus classem. (*p*) Navium triremium. &c.

„ſuſpicarentur variis regnum *Sycilie*, ſeu terram citra *Farum*, que de „regno ipſo fore dignoſcitur, queve ad nos & R*omanam Eccleſiam* perti„nent pleno jure, & que kariſſimus in *Chriſto* filius noſter R*obertus Sy*„*cilie* Rex illuſtris noſter, & Eccleſie predicte vaſallus a nobis & Eccle„ſia predicta tenet in feudum, hoſtiliter invadendum & offendendum, „Stolium & apparatum huiusmodi, quamvis hoc vix poſſimus credere, „preparari. Nos Eccleſie prefate, ac vobis & regno, ac terre predictis„que, velut recreationis noſtre pomerium delectabiliter intuemur, & in „Apoſtolici pectoris medio pre multa delectatione portamus, adverſus „talium molimina previdere volentes, ac periculis animarum, corpo„rum detrimentis, honorum diſpendiis, & graviſſimis ſcandalis, & „irreparabilibus incommodis *Terre ſancte*, que poſſent ex his, ſi proce„di, quod abſit, ad illa contingeret, merito formidari, ſalubriter ob„viare, preſertim cum ſimus parati omnibus, de ipſo Rege conqueren„tibus, juſtitiam exhibere. Univerſis, & ſingulis Clericis, & laicis, „cuiuscunque conditionis, ordinis, ſtatus, dignitatis, vel preeminentie „fuerint, etiam ſi pontificali vel imperiali, ſive regali, aut quacunque „alia prefulgeant dignitate, ac univerſitatibus, & civitatibus quibuscun„que, auctoritate Apoſtolica diſtrictius inhibemus, & expreſſe precipi„mus, ne dictum regnum aut terram, ſeu partem, vel aliqua eorum, „vel alterius eorundem loca per galeas ſeu alia vaſa maritima, (*q*) dare „locare, commodare, aut tytulo quocunque concedere ſeu remigare in „eis, vel easdem galeas ſeu vaſa conducere quovis modo preſumant, „ſive preſtare ſuper hiis preſumptoribus ipſis conſilium auxilium vel fa„vorem directe, vel indirecte, publice, vel occulte. Nos enim in om„nes & ſingulos, qui contra inhibitionem, & mandatum huiusmodi „venire preſumpſerint, etiamſi, ut predicitur, Pontificali, Imperiali, „ſeu Regali vel quavis alia preemineant dignitate, de fratrum noſtro„rum conſilio excommunicationis, quam eo ipſo incurrant, ſententiam „promulgamus, eorumque terras & loca ipſorum & quaslibet alias civi„tates, ac univerſitates, contra premiſſa, vel premiſſorum aliquid at„temptantes, eccleſiaſtico ſubicimus interdicto. Contra eos nihilomi„nus ad privilegiorum omnium privationem, indulgentiarum quoque, „& gratiarum, que ab eadem R*omana Eccleſia*, nec non & feudorum, „bonorum, honorum & officiorum, & iurium quorumcunque, que ab „ipſa R*omana Eccleſia*, & quibusvis aliis tenent eccleſiis, & alias ſpiri„tualiter & temporaliter gravius proceſſuri, prout inobedientia eorum

 „exe-

(*q*) Id eſt naves a Gallico: *Vaiſſeau*.

„exegerit, qualitas facti suaserit, & viderimus expedire. Ut autem hu„ius processus noster ad communem omnium notitiam deducatur, car„tas seu membranas, processum continentes eundem, in ecclesie *Auinio„nensis* appendi, vel affigi hostiis, seu superliminaribus faciemus, que „processum ipsum, suo quasi sonoro preconio, & patulo iudicio publi„cabunt, ita quod omnes & singuli, quos processus ipse contingerit, „& in posterum contingere poterit, nullam possint postea excusationem „pretendere, quod ad eos talis processus noster non pervenerit, vel „quod ignoraverint eundem, cum non sit verisimile remanere quo„ad ipsos incognitum vel occultum, quod tam patenter omnibus publi„catur. Actum apud *Castrum novum Avinionensis* Diocesis in pallatio „ipsius castri II. *Idus Junii* Pontificatus nostri anno octavo.

Explicit Littera ad preces Regis Francie facta.

Diffinitiva sententia contra Robertum Regem Apulie. **

Capitulum C & XIX.

"In nomine Domini amen. *Heinricus* septimus Dei gratia Roma„norum Imperator & semper Augustus. Ad certitudinem presentium „& memoriam futurorum: Deus iudex & iustus, & fortis, & longani„mis, omnes secundum sua merita iudicans, superbientem illum, qui, „dum ante thronum sue clementie se gloria & honore sublimatum con„spiciens, sedem suam ad Aquilonem, ut esset similis altissimo ponere „cogitavit, de altis celorum fastibus ad infima terre in obprobria sempi„terna demergens, ipsum enim gloria & spe misericordie condigne pri„vando, eum duxit eternalibus ultionibus exponendum. Sic ad presens „iustitiam respiciet, (r) & equitatem videat ipse celestium, terrestrium „& infernorum Dominus, qui novit occulta, & ante cuius tribunal om„nis calumpnia cessat, & veritas nullius nequitie tenebris obscuratur; „Deponat & nunc potentem de sede, qui temptavit, & exacerbavit, „& concitavit eum in iram, perdat eum, qui mala querit, & det illi, „qui obstinato animo vitam innocentie refugit, & gloriatur in malitia, „opprobrium sempiternum. Fiat in eum iudicium conscriptum, & gloria „omnibus sanctis eius. Nequitie siquidem, & perditionis alumpnus Ro-

„pertus

** NB. hæc exauctoratio Roberti jam habetur excusa in Chronico Siciliæ apud Martene T. VIII. Anecdotorum p. 62.

(r) Lege: *respiciat*.

„pertus clare memorie natus *Karoli* ſecundi, qui ſe *Sycilie* Regem intitulat ex Imperii Romani adipe impinguatus, incraſſatus, dilatatus, „contra illud, (s) cui etiam tam multorum feudorum & honorum ipſius „Imperii, (t) que hactenus tenuit, & que injuſte preſentialiter occupat, „humiliter obbedire deberet, (u) vitiis & iniquitatibus, euomens odia, „dolos, & fraudes pro fidelitate retribuens, ex deteſtando ingratitudinis „vitio calcaneum rebellionis preſumpſit erigere, & contra ſtimulum in„durata nequitia calcitrare non ceſſat, nephandaque ſuperbia tumefactus „ſedem ad *Aquilonem*, videlicet ab oppoſito Majeſtatis Ceſaree, quam „velud eius Dominam & Magiſtram revereri & honorare tenetur, ſibi „opponere ſatagens, ipſam cum vitiis & contumeliis provocavit hacte„nus, & protervo animo continue provocare preſumit. Ipſe namque „inter ceteros ſue malignitatis conatus licet, antequam imperialis celſi„tudinis coronationem ob quam (x) proficiſceremur ad urbem, per ſuas „litteras ſpeciales pluries culmini noſtro ſcripſiſſet, quod ipſe, ſicut & „ex cauſa predicta debebat, & Nos, qui nec verbo nec opere poſſete„nus (y) gravaveramus, nec gravare, ſed potius ipſum gratioſe tracta„re intendebamus, circa eundem ex puritate conſcientie ardebamus, ad „exhibendum nobis debitam obedientiam & honorem tam in dicta corona„tione quam alibi intendebat, & ad id pro viribus ſeparabat (z) confe„derationes, uniones & ligas in offenſam ac impedimentum Majeſtatis „ceſaree una cum *Florentinis*, *Lucanis*, *Senenſibus*, & aliis noſtri impe„rii Romani ſubditis per *Lombardiam* & *Tuſciam*, ut eis, in rebellonis „precipitium excitatis, foveat contrarium, ſicut extraxiſſe dignoſcitur (a) „per ſe, ſuoſque procuratores, nunccios & ambaſiatores in noſtre Ma„jeſtatis injuriam & offenſam & impedimentum progreſſus Ceſarei face„re procuravit, & fecit, ac etiam tractavit, & ordinavit, quod civita„tes *Cremone*, Regii, & *Parme*, que ſub noſtra obedientia exiſtebant, „contra nos & imperium rebellarent, inducendo tam etiam ipſarum ci„vitatum, quam alios ſubditos noſtros predictos ad rebellionem huius„modi, & eis ad id pollicendo conſilium, auxilium & favorem. Et „nichilominus gentes predicti *Roberti* eius fulti favoribus, ſueque nequi„tie conſcii, & miniſtri civitatem *Aſtenſem*, & caſtra *Valentiam*, & *Ca-*

„*ſalis*

(s) Videlicet *Imperium*. (t) Deſideratur: *cauſa* vel *ergo*. (u) Supple: [illegible] m. (x) Hæ duæ voces ſenſum corrumpunt, ut videatur loco earum leger[illegible]ndum *obsenturi*, aut quid ſimile. (y) Id eſt ſecundum poſſe, ſeu poteſtatem [illegible] noſtram. (z) Valde imperitus & oſcitans ſcriba ſenſum omnem hic corr[illegible]pit. (a) Eadem in his ſcribæ oſcitantia, aut plane latini ſermonis ignorantia.

„*falis sancti Euastii* & alias nonnullas civitates, & castra provincie *Lom*-„*bardie*, que mandata nostra iuraverant, & Nos in eorum Dominum „recognoverant, & Officiales nostros receperant, & habebant, Officia-„libus ipsis exinde violenter eiectis, nequiter occuparunt, & occupatos, „& occupata pro *Roberto* retinent supradicto. Idemque *Robertus Jo*-„*hannem* fratrem & stipendiarios suos *Romam*, ea videlicet intentione, „transmisit in urbem, si posset fue perditioni dolose subiecto vel saltem „turbare in eis periculo nephande seditionis inmisso dicte coronationis „solatia impediret, (*b*) prout dictus *Johannes* & constipendiarii in in-„gressu nostro in urbem predictam, & quam diu in partibus illis moram „traximus, efficaci operum argumento probantes, una cum copiosa dic-„torum multitudine, que ad instigationem dicti *Roberti* sub promissi eis „desiderii & defensionis fiducia cum equis & armis se ad opponendum „Nobis, & ad exercendum precogitata malitia (*c*) simul cum *Johanne*, „stipendiariis quoque predictis convenit. Ibidem contra Nos, & gentes „nostras hostiliter posuerunt insidias, fecerunt insultus, spoliationes, „violentias, & homicidia perpetrarunt, viasque publicas, & loca, per „que ad tenendum (*d*) basilicam Principis Apostolorum de urbe omni-„bus profitentibus religionem Christianam liber aditus patere debebat, „bellicosis apparatibus claudere Nobis ac nostris gentibus ad basilicam „ipsam, ne ibi dicta posset coronatio celebrari, accessum totis viribus „prohibere, ac alias (*e*) omnino, que poterant Majestatem nostram of-„fendere procurarunt; aliaque prefatus *Robertus* comittebat, & erat in „actu continue comittendi omnia, que ad nostrum & imperii nostri dam-„num vel iacturam tenderent, & ad ea, omnibus modis, quibus pote-„rat, nitebatur. Hec siquidem ad Nos decrescente (*f*) clamore notorio, „& in pluribus etiam rerum experientia evidente, licet ipsa causa pu-„blica, & notoria essent, quod nulla possent tergiversatione celari, & „Nos, qui legibus subiecti non sumus, contra dictum *Robertum* propter „premissa non requisito potuissemus procedere, tamen ex Augusti cle-„mentia, que libentius emendat in subditis peccata, quam puniat, nec „exercet ferrum precisionis in morbos, quos curare potest, mulcebatur „lenitas medicine post recessum nostrum de urbe predicta super dicto „notorio a (*g*) predictis per ipsum *Robertum* contra nostram Majestatem „comis-

(*b*) Et hic quem sensum eliciam non invenio. (*c*) Verosimiliter legendum, *precogitatam malitiam*. (*d*) Verosimiliter legendum: *ad accedendum*. (*e*) Lege: *alia*. (*f*) Verosimilius legendum: *Hec siquidem ad nos descendente seu deveniente clamore*. (*g*) Lege: *ac*.

„comiſſis. Ad inquiſitionem deſcendimus, quia fidei, vel amoris ſcin„tilla, ſi qua forſitan remanſiſſet in eo, ipſius viſcera tangeret, & ipſe „interim ſpatium ad cor redeundi haberet, usque in preſens gratioſis „duximus deliberationibus protrahendum, R*obertum* predictum citari „legitime fecimus, ut coram nobis comparere curaret, ſuper hiis, ſi poſ„ſet, ſuam innocentiam oſtenſurus; verum idem R*obertus* in ſua proter„via perſeverans in terminis ſibi ad hoc prefixis, vel eorum aliquo per „ſe, vel per alium comparere non curavit, quare nos ſuper premiſſis „in ipſius R*oberti* contumaciam fide dignis & ſufficientibus receptis, & „examinatis, & ex teſtibus & eorum dictis in ſcripta redactis, & per „Nos ſolempniter publicatis, & mandato noſtro a peritis noſtri pallatii „cum diligentia recenſitis, & facta nobis de eis per ipſos peritos rela„tione fideli, per ea, que probata fuerunt, predicta omnia, & ſingula „publica, & notoria eſſe in ſcriptis pronuntiamus, & declaramus iuſti„tia exigente, ac poſtmodum eum requiri, & citari ſufficienter, & per„emptorie, ut certo tempore iam elapſo coram Nobis, ubicunque eſſe„mus, ad hanc noſtram diffinitivam ſententiam audiendam comparere „curaret, quod ipſe preſcius, diffiſus meritis, (*h*) & offenſis, & in ſua „obſtinatus contumacia, & fraudibus pernicioſis inductus (*i*) facere pre„termiſit. Quare igitur de premiſſis omnibus & ſingulis, prout in in„quiſitione continetur predicta, ſpecialiter per dictos teſtes Nos predic„tos, & alios predicti R*oberti* exceſſus nepharios, & opera deteſtanda „mature, & iuſto librantes examine, ac illud notiſſimum nullatenus „omittentes, quod R*obertus* predictus, dum in urbe predicta cauſa no„ſtre coronationis eſſemus, & dilectiſſimi noſtri *Pyſani*, qui inter ceteros „ſubditos fidelitatis & operis ſinceritate renitent, galeas, & gentes *Ro„mam* ad noſtrum ſervitium & honorem mitterent, galeas ipſas in no„ſtre Majeſtatis gravamen invadi, ſpoliari, & gentes predictas capi, „incarcerari, & in carcere detineri fecit, & nichilominus in huiusmodi „contumacia criminum perſeverando, mala malis addendo, & peiora „continue comittendo, dum contra rebelles noſtros duxiſſemus ſigna „Ceſarea, rebellibus ipſis, ſicut publicum, & notorium eſt, & facti evi„dentia docebat, & docet, miſit armatorum ſubſidium, ut eos diutius „in ſue rebellionis oneribus (*k*) confoveret. Et attendentes, quod ipſe, „dum potuit pacem & quietem habere, dum debuit tranquillitatem ex„ſpectare, & noſtram benevolentiam & dilectionem, quam ſibi ex om„ni ſinceritate paraveramus, obtinere noluit, bella queſivit, iniquitates „exer-

(*h*) Forte: *demeritis*. (*i*) Lege: *induratus*. (*k*) Forte: *operibus*.

„exercuit, & pro posse procuravit, sicut & etiam procurare non cessat,
„Imperii populis seminare zizaniam, suscitare odia, imittere scandala,
„concitare tumultus, nutrire schismata, & fovere discordias, & sine in-
„termissione in actu continuandi, & committendi omnia, que potest in
„contrarium nostrum, inmiscet, non solum in nostrum & Imperii con-
„temptum, reique publice detrimentum, sed etiam in perturbationem
„prosperitatis Ecclesie, que ad totius imperii status populorum tendere
„dinoscitur, & in retardationem negotii *Terre sancte*, ad quod teste
„illo, qui omnia novit, totis cordis affectibus anhelamus. Et videntes
„aperte, quod dictus R*obertus* irrevocabiliter in abyssum erroris pro-
„lapsus, & *obstinatus* (*l*) indolis viam veritatis sprevit omnino &
„tanquam aspis surda suum pravum obturans auditum, nec mandata
„nostra, nec legis penam veretur, in quam suis culpis incidisse, & inci-
„dere noscitur, nec etiam Imperatoris plenitudinem potestatis veretur,
„sed conditionis durioris efficitur, & quantum ipsum ad penitudinem
„exspectamus, tanto majorem summit audaciam malignandi; consideran-
„tes etiam, quod idem R*obertus* de Imperii crapulatus pinquedine di-
„latatur, & illicitis sibi laxatis habenis furit, & Nobis pro obedientia
„rebellionem, & pro fidelitatis debite (*m*) injurias facit, Nosque, ac fi-
„deles quoscunque Imperii Nobis obedientes impugnare conatur, eius-
„que potestas non in edificationem, non ad fructum & iuvamen, ut te-
„netur, sed ad pestem esse dinoscitur. Et volentes periculis & injuriis
„absque ipsius retardatione obviare, ac evangelicam doctrinam, que
„Nos monet, quod omnis arbor, que non facit fructum bonum, ab-
„scidatur, & mittatur in ignem, licet fideles Reges & Principes in suo-
„rum dignitatis eminentia libenter condignis honoribus & gratiosis fa-
„voribus prosequamur, tum ut culpa supplicium timeat, & virtus me-
„ritum retributionis exspectet, R*oberti* cuius (*n*) eligimus domare super-
„biam, & presumptionem erectam conterere, ipsumque a statu suo
„quantumcunque sublimi deponere tum propter premissa, tum (*o*) lese
„Majestatis crimine reus sit. Universis & singulis dignitatibus quocun-
„que titulo comprehensis, & quibus se intitulabatur, & decorat aucto-
„ritatibus, & honoribus, & immunitatibus, privilegiis, provinciis, Co-
„mitatibus, civitatibus, castris, terris, villis, feudis, vasallis, bonis,
„rebus, iuribus, & iurisdictionibus, tam perpetuis, quam temporalibus,
„quos, quas, & que habet, tenet, & possidet, seu habuerit, tenuerit,
„& possederit quomodolibet hactenus ipse, vel sui predecessores, priva-
„mus

(*l*) Lege: *obstinate*. (*m*) Lege: debito. (*n*) Fortassis *ejusdem*. (*o*) Supple: *quod*.

„mus eundem *Robertum* rebellem, proditorem & hostem Imperii dictę-
„que Majestatis crimine reum de toto predicto Imperio exbannimus, &
„diffidamus, & si quo tempore in nostram & Imperii fortalitiam vene-
„rit, vita per capitis mutilationem privandum in hiis scriptis sententia-
„liter condempnamus; statuentes, & mandantes, quod nulla persona
„cuiuscunque nobilitatis, & excellentie, status, vel conditionis existat,
„nullaque civitas, castrum, villa vel universitas eidem contra Nos, &
„Imperium prebeat publice, vel occulte, auxilium vel consilium, vel
„favorem sub pena C. librarum auri pro qualibet civitate, L. librarum
„auri pro quolibet castro vel villa, Marchione, Duce, Comite, Barone,
„& quolibet nobili, in XX librarum pro qualibet alia persona pro vice
„qualibet contrafecerint, committendum, quodque inpune liceat cuili-
„bet, cives, incolas, & habitatores civitatum, castrorum, villarum, &
„quaslibet alias personas singulares cuiuscunque status vel dignitatis exi-
„stant, (p) contra nostrum honorem ei obedirent, vel darent consi-
„lium, auxilium, vel favorem publice, vel occulte, offendere in per-
„sona, rebus, & iuribus, & ipsos, & ea capere, arrestari, & detinere, inhiben-
„tes etiam, & precipientes expresse, ne aliqui debitores eiusdem *Ro-*
„*berti* in bonis in quibus tenentur, ei in aliquo satisfaciant, vel presu-
„mant quomodolibet respondere, alioquin tantundem Camere nostre
„persolvant, & ad id sine strepitu & figura Judicii compellantur. Uni-
„versas etiam provincias, civitates, castra, villas, & singulas universi-
„tates, & quaslibet alias singulares personas cuiuscunque preeminentie,
„etiamsi Regia dignitate prefulgeant, & cuiuscunque alterius nobilitatis,
„conditionis & status existant, que ex aliquo pacto, promissione seu ob-
„ligatione dicto *Roberto* aut suis predecessoribus facto, vel pena appo-
„sita vel quacunque verborum formam comprehensam, vel comprehen-
„sa sine quacunque alia ratione vel causa aut titulo & specialiter de ali-
„quo servicio faciendo, vel hominum armatorum, aut aliud subsidium
„dando per mare, vel per terram, tenerentur eidem *Roberto*, ab ipsis
„pacto, promissione, obligatione, & pena apposita, vasallos quoque,
„seu datorios (q) omnes & singulos, qui eidem fidelitatis, & feudorum
„vel alio quocunque, vel alia quacunque ratione, vel causa, ad aliqua
„prestanda servitia personalia, vel realia tenerentur, ab omni vinculo
„fidelitatis, subiectionis, & obedientie ei, vel suis heredibus faciende
„absolvimus penitus, & in totum, ita quod nec civitas, castra, ville,
„universitas & persone predicto pacto vel obligatione predictorum, nec

(p) Supple: *qui*. (q) Lege: feudatarios.

„vafalli, nec feudatarii prefati cuiusvis fidelitatis fubiectionis ratione vel „caufa, vel alio modo fibi vel fuis heredibus quomodolibet teneantur.

„Provincias enim, contratas, (*r*) caftra, civitates, villas, feuda, va- „fallos, bona, res, iurisdictiones, iura, fervitia, & quecunque alia fub „noftris comprehenfa, privatione & abfolutione huiusmodi confifcamus. De- „mum omnibus militibus, & fingulis Auditoribus, Judicibus, Jurisperitis, „& Notariis, qui eiusdem *Roberti* domeftici, feu familiares exiftant, feu „alii qui in eiusdem fervitio effe nofcuntur, & quibusvis aliis diftricte „precipiendo mandamus, quatenus ab ipfius *Roberti* familiaritate confi- „lio, dilectione, vel obfequiis quibuscunque infra duorum menfium „fpatium ab hodie computandum cum effectu recedant, & nunquam ad „eius confilium, vel fervitium recedere prefumant publice vel occulte, „alioquin ipfos milites honore & dignitate militie, & Jurisperitos offi- „cio judicandi, & affidendi, omnibus & fingulis privilegiis, & inmu- „nitatibus, ac Notarios Notariatus officio, eos videlicet de dictis mili- „tibus, auditoribus, judicibus, jurisperitis, & Notariis, qui huiusmodi „mandato noftro non paruerint, ex nunc prout ex tunc, privamus om- „nino, & inhabiles, & infames reddimus, ita quod, elapfis menfibus „ipfis ad nullos actus legitimos poftmodum quocunque tempore admit- „tantur; huiusmodi autem privationis, confifcationis exbannitionis, dif- „fidationis, condempnationis & abfolutionis fententias in hiis fcriptis „ferimus, & alia omnia, & fingula, & inftrumenta facimus exigente „iuftitia & bono reipublice requirente, & ex certa fcientia, & de ple- „nitudine poteftatis fuplentis omnem defectum, fi quis forfitan in inqui- „fitione predicta, de quibuscunque proceffibus propterea factis, ob ali- „quam Juris folempnitatem omiffam effet habitus hactenus, non obftan- „tibus aliquibus legibus, conftitutionibus contrariis, & privilegiis, fub „quacunque verborum forma, conceffis etiam fi de ipfis oporteret de „verbo ad verbum in prefentibus fieri mentionem, que contra premiffa, „vel premifforum aliquod quomodolibet poffet obiici, vel opponi, qui- „bus fpecialiter derogamus. Actum *Pyfis* in prefentia noftrorum Prin- „cipum & Baronum, ac populi multitudinis copiofe. VII. *Kalendas Maii* „Regni noftri anno quinto, Imperii vero anno primo.

Ex-

(*r*) Id eft: tractus, regiones.

Explicit diffinitiva ſententia ſereniſſimi Principis Heinrici Septimi Dei gratia Romanorum Imperatoris, & ſemper Auguſti lata contra quendam Robertum olim Regem natum Karoli & cetera.

Sequitur Epiſtola aliqua per figuram proſopopeye: Corona imperialis invitat Heinricum Imperatorem ad ipſam ſuſcipiendam.

Capitulum CXX.

Epiſtola.

„Excellentiſſimo ac ſereniſſimo Principi, Capiti, & Domino ſuo „Domino *Heinrico* divina favente clementia *Romanorum* Regi digniſſimo, „& ſemper Auguſto Corona ſublimis & confirmatoria coronarum in al„ma urbe recondita vite perhennis gloriam & deſiderate felicitatis trium„phale gaudium in throno & ſolio Majeſtatis dive tue ſanctiſſime ſereni„tatis adventum, quem ante ſecula neceſſarium orbi terre previdit altiſ„ſimus, preconceptum. Celum & terra & omnia, que in eis ſunt, „laudant, & benedicant nomen Patris, qui ut angelum ſuum eminen„tiſſimum dono nobis ſperate gratie tantum mundi contulit poſſeſſorem, „cuius clemens & gratioſa benignitas ſtrenua & doctiſſima probitas, ordi„natiſſimi motus & actus ſuperexcellentes ſenſus, & habitus magnanimi „& intytulabilis cordis ſtabilitas, & generoſi ex antiquo nobilitas adeo al„tius ſuper omnes omnibus creaturis patenter inſurgant, quo latius & „uberoſius, quam tempora retroacta promiſerunt hominum ſuperexcreſ„cente malitia & vendicante ſibi regnum nequitia grandiorem iſtis opor„tunam temporibus prenoverat medicinam, nimirum te inclytum celo „& celorum curia transmittendum nec tardandum conſilium poſtulante „ſuperno reddebant &c. (s)

(s) Ex hac periodo advertet benevolus Lector hanc Proſopopejam authoris nihil aliud eſſe, quam exercitium quoddam oratorium, cuiusmodi illo ſæculo vitiata latinitate & eloquentia ex monachorum ſcholis prodire ſolebant, cujus vis & elegantia cum meræ in verbis luſiones, ſimiliter deſinentia, & intermixtæ ſcripturæ ſacræ ſententiæ ſint, neque igitur ad hodiernam rem oratoriam, neque hiſtoriam patriam faciant, maxime propter ſuam prolixitatem reſecandam cenſuimus, Scopus enim præcipuus iſtorum monumentorum noſtrorum Bohemiæ eſt hiſtoria patria, non rhetoricæ ſtiusmodi deductiones.

Explicit Littera invitationis sereniſſimi Principis Heinrici ſeptimi Dei gratia Romanorum Imperatoris & ſemper Auguſti ad recipiendam coronam.

De morte Clementis Pape & quibusdam aliis.

Capitulum CXXI.

Anno Domini M. CCC. XIII. XII. *Kalendas Maii* mortuus eſt dominus *Clemens Papa quintus* nono anno ſedis ſuæ, (*t*) hic Papa primus (*u*) *Burdigalenſis epiſcopus* & natione de *Vaſconia* fuit, qui omni tempore Papatus ſui ad urbem Romanam non pervenit, ſed in locis occidentalibus, ubi & prius fuerat, *Phylippo* Regi *Francie* ſe obtemperans in pluribus, usque ad obitum ſuum manſit. Hic etiam Papa anno Domini M. CCC. XI. *Winenſe* (*x*) concilium celebravit, in quo ſub pretextu pietatis, & ſub opinione paſſagii Generalem decimam impoſuit generaliter toti Clero, & quia Rex *Francie Philippus* Crucem ibidem aſſumpſit cum duobus ſuis filiis ſimulans ſe, & promittens, quod perſonaliter vellet, illi paſſagio intereſſe, ſibi Papa omnem decimam colligendam de Clero Regi Francie aſſignavit. Predictus etiam Papa illum prepotentem & per totum mundum celebrem ordinem *Cruciferorum Templariorum*, aſcribens eisdem quosdam errores hereſis, abraſit de gremio eccleſie totaliter & delevit, cuius ordinis Magiſter anno Domini M. CCC. XIIII. non contradicente Papa (*y*) per Regem *Francie* miſerabiliter Menſe *Aprilis Pariſius* igne crematus eſt, alie vero eiusdem ordinis perſone plurime, aut tormenta paſſe, aut relicto regulari habitu ſeculum intraverunt. Opinio tamen dictabat plurium, quod dictum ordinem non peſtis heretica, ſed ipſorum poſſeſſio latiſſima, & malorum hominum avaritia deleviſſet. Predicto Concilio Dominus *Johannes* Epiſcopus *Pragenſis* interfuit, ſed Dominum *Petrum* Archiepiſcopum *Maguntinenſem*, qui tunc cum *Johanne* Rege *Bohemie* fuit in *Bohemia*, propter preces Domini *Heinrici* Imperatoris Papa ab illo concilio habuit ſupportatum. (*z*) Factum eſt

(*t*) Franciſcus cum potiſſimas ſuperiorum Capitum memorias de geſtis Heinrici Imperatoris cum Majeſtalibus ejus literis, bulliſque Clementis Papæ reſcidit, Clementis Papæ mortem, novi Pontificis electionem, Vienenſis Concilii celebrationem, Ordinisque Templariorum abolitionem ſummo compendio c. ſuo 27. p. 43. narravit, quæ jam author copioſius ſequentibus complectitur. (*u*) Lege: *prius*. (*x*) Franciſcus, qui ad verbum hæc exſcripſit, rectius habet *Winenſe*. (*y*) Franciſcus habet: *contradicente Papa*, ut ita particula negativa careat, quemadmodum plures alii adverſus Papæ voluntatem crematum ſcribunt. (*z*) Idiotiſmus: id eſt *excuſatum*.

est autem post mortem Pape, quod secundum constitutionem VI. libri *Decretalium* omnes Cardinales in *Carpenterato* (a) positi fuerant in conclavi, & quia inter Cardinales inclusos, quorum quidam fuerant *Ytalici*, quidam *Francigene*, & aliqui *Vascones* facta est dissensio, ita quod in Papa, & in electione Pastoris Ecclesie non poterant concordare, sunt ab invicem, ideo sine omni fine, ad regiones varias sequestrati & similiter eo, ut causa dispersionis ipsorum cognoscatur plenius, presentem litteram Generali Capitulo *Cystercienfi* Cardinales *Ytalici* transmiserunt, cuius littere tenor talis est:

Littera Cardinalium.

"Venerabilibus in *Christo* Patribus, Viris religiosis, de *Cystercio*, „de *Firmitate*, de *Pontiniaco*, de *Clara valle*, de *Morimundo* monaste-„riorum Abbatibus, nec non & Generali Capitulo ordinis *Cystercienfis* „amicis suis charissimis. Miseratione divina *Ni. Hostienfis Wallacenenfis* „Episcopi *Neapolion*, *sancti* Adriani, *Wilhelmus* sancti *Nicolai* in carcere „*Callenfi*, *Franciscus* sancte *Marie Nycomedienfis*, ac *Jacobus* & *Petrus* „*Calumpniacenfis* sancte *Romane Ecclesie* Diaconi, ac Cardinales salutem, „& sinceram in Domino karitatem. Etsi ab universis & singulis *Chri-„stiane* fidei cultoribus detestanda pericula gravia, ac scelerata flagitia „presumpta nuper in Curia, & crudeliter perpetrata per *Vascones* in of-„fensam Dei & *Ecclesie Romane* contemptum gravemque concussionem „status eius, nisi superna Dei dextera, que *Petrum* in fluctibus, ne mer-„geretur, erexit, ac etiam nobis, quos de mortis eripuit faucibus, asti-„tisset, credamus ad aures Vestras per vulgaris fame preloquium per-„venisse; neque nobis est dubium, audita facinora velut acuta iacula vehe-„menter, ob zelum divini nominis, & honorem ecclesie vestre pupu-„gisse precordia, quia tamen interdum loci distantia facti variat verita-„tem ipsam vobis puram & liquidam, nulla verborum fictione composi-„tam, vestro conspectui presentamus: Et quidem dum nos & alii eius-„dem Ecclesie Cardinales post obitum *Clementis Pape quinti* essemus in „episcopali pallatio civitatis *Carpentenfis* ad eligendum futurum Pontifi-„cem summum sub uno conclavi, & nos cardinales *Ytalici* non queren-„tes, que nostra sunt, sed que Dei, neglectis singularibus affectionibus „reciprocis in nos ipsos, peteremus hominem ad sustendandas columpnas „ecclesie, qui dictam ecclesiam reformando dirigeret, essetque in hoc „tantum omnis nostra cura, omnis intentio & affectus, *Vascones*, seu „quod

(a) Perperam Franciscus *Campentarass.*

„quod libram examinis sub futuro summo Pontifice, teste conscientia, „formidarent, seu armorum violentia crederent hereditario iure Dei „sanctuarium possidere. ex deliberato, ac concordi proposito tum sub „palliato colore, deferendi videlicet corpus eiusdem Pape, in copiosa pe-„ditum & equitum armatorum multitudine convenerunt, ut scelus, quod „mente conceperant, producerent in actum, die XXIII. *Julii* arma „sumpserunt bellica, & sub ordinatione *Bertrandi* de *Bothon*, & *Ray-„mundi Villim*, dicti Pape nepotum, civitatem *Carppentratensem* intraverunt „intrantes, multosque Curiales *Ytalicos* (cum solum *Ytalici* peterentur „ad mortem) immaniter trucidarunt, & se ad predam convertentes & „spolia, crescente rabie, ferinoque fervescente furore, in diversis civi-„tatis partibus incendia posuerunt; nec hiis contenti plurium Cardina-„lium ex nobis hospitia duris insultibus & injectis ignibus invadentes „ibidem bella acerrima cum clangore tubarum hostiliter intulerunt. In-„valescente tandem graviori periculo, & gravissima, sicut in captis civi-„tatibus assolet fieri, increbrescente unione, multitudo *Vasconum* equitum ar-„matorum hostium dicti conclavis obsedit, ac clamando: Moriantur Car-„dinales *Ytalici!* moriantur! Volumus Papam! Volumus Papam! & „ipsis in huiusmodi acclamatione frementibus, alia multitudo *Vasconum* „equitum armatorum plateam dicti conclavis invasit, similiter circumda-„to pallatio vocibus acclamando. Nos vero prefati Cardinales *Ytalici* „circumsepti tantis angustiis, & mori tam turpiter, quam crudeliter „metuentes, cum omnia circa conclave armatorum multitudo terreret, „neque publicus pateret egressus, tandem pre timore murum palatii, „facto inibi parvo foramine, pro nostra salute rupimus, & de *Carpentis* „postmodum discedentes dispersi, non sine mortis periculo ad diversa „loca secessimus, & per misericordiam Dei, qui salvos nos reddidit, ad „terras pervenimus amicorum. Consideret vestra providentia, quod ob „ipsorum *Vasconum* feritatem non defuit, quin effusio principaliter mem-„brorum ecclesie, que benignius illos lactavit, uberibus ditavit, & com-„plevit honoribus, statum eius confusione perpetua, & impressione (*b*) „confunderent, & *Christianum* nomen infidelibus darent in derisum, fa-„bulam, & opprobrium sempiternum. Ceterum premissis omnibus, „que cum tantis injuriis passi sumus, nequaquam obstantibus, nos pa-„cem, & unitatem *Ecclesie* petimus, ipsas summo conamine procura-„mus. Sed si ex aliena culpa procederet negotium, quod avertat Altis-„simus,

(*b*) Fortasse legendum: *suppressione*.

„ſimus, ad rapturam, (*c*) de Veſtro erga Deum & Eccleſiam zelo certos „vos reddimus, quod una nobiscum, qui Dei honorem, & quod verum „eſt, agimus, & pro juſtitiâ & unitate certamus, fides veſtra concurrat, „& ſic per nos & alios orthodoxe fidei profeſſores ipſi Domino noſtro „*Jeſu Chriſto* & *Eccleſie* ſue ſancte etiam in ſua cauſa favebitur, ſic „promptis affectionibus aſſiſtent, quod honori divino congruet, & ei„dem *Eccleſie* ſatisfiet. Preſentes autem litteras per diſcretum virum „Magiſtrum *Guntherum* de *Rybyrſtein* Canonicum *Spirenſem*, Capella„num noſtrum, portitorem ipſarum, Vobis volumus nomine noſtro „preſentari. Datum *Valencie VIII. Septembris.*

Sententia Domini Clementis Pape per quam damnatus fuit ordo Cruciferorum Templariorum.

Capitulum C. & XXII.

Clemens *Epiſcopus ſervus ſervorum Dei ad perpetuam rei memoriam. Ad providam* Chriſti *Vicarii preſidentis in ſpecula Apoſtolice dignitatis circumſpectionem pertinet vices penſare temporum emergentium, negotiorum cauſas diſcutere, ac perſonarum attendere qualitates, ut ad ſingula dirigens debitum neceſſarie conſiderationis intuitum, & oportune manum opereſius apponens, de agro Domini ſic vitiorum tribulos exuat, ut virtutes amplificet, ſic prevaricantium ſpinas tollat, ut evellendo plus plantet, quam deſtruat.* (*d*)

Miracula facta circa ſepulcrum Margarethe Imperatricis, que ſepulta eſt in civitate Janua.

Anno Domini M. CCC. XV. menſe Septembri Dominus Walthcrus Pronenſis Epiſcopus ordinis Minorum ad Dominum Johannem Regem Bohemie in Podebrad de partibus Lombardie venit, & quinque infra ſcripta miracula ſecum ſub litteris autenticis apportavit, primum miraculum, quod Deus oſtendit propter merita Domine Margarethe Imperatricis. (*e*)

Capi-

(*c*) Ita quidem codex, ſed legendum: *rupturam*, id eſt: ſciſſionem eccleſiæ. (*d*) Bullam hanc longiorem inſerere ſupervacaneum duximus, quoniam creberrime excuſa jam eſt, ſcilicet in Bullario M. T. I. p. 187., in omnibus collectoribus Conciliorum, apud Rouſſet in Supplem. corp. diplom. Rymer Act. Publ. T. III. apud Lunig repetitis vicibus aliosque plures. (*e*) Hæc minio ſcripta ſunt, quæ cum matrem Regis noſtri

Capitulum C. & XXIII.

Miraculum.

In *Christi* nomine amen. Beneficia miraculorum Dei non sunt tacenda, sed omnibus propalanda, ut ipse Deus glorificetur in ipsis, & sancte persone, ob quarum inclita merita Deus ostendit miraculorum beneficia, valeant ab omnibus honorari: Miraculum igitur, quod Deus bonis & sanctis meritis inclite Domine *Margarethe* Imperatricis, uxoris quondam serenissimi Principis Domini *Heinrici* Romanorum Imperatoris, que in civitate *Janua* migravit ad Dominum, & cuius corpus in Ecclesia Fratrum *Minorum* de *Janua* iuxta altare maius cum honore maximo est sepultum, debet presenti testificatione testificari, & probari, & bone fame preconiis non taceri. Ad ipsum namque sciendum & manifestandum miraculum, & ad recipiendum dicti miraculi testimonium veritatis, venerabilis Pater, frater *Portbecus* Dei gratia *Januensis* Archiepiscopus processit, ut infra dicetur. In presentia ergo prefati Domini Archiepiscopi mei, Notarii & testium infra scriptorum personaliter constitutus frater *Rolandus* de *Cremona* de ordine fratrum *Minorum* sub debito obedientie fuit requisitus a fratre Francisco *Bartholomei* Vicario ministro provincie *Januensis* & Gardiano conventus, quomodo *Januensis* (*f*) de crepatura, sive fractura, (*g*) quam in corpore suo in latere sinistro, paciebatur, extitit liberatus. Qui frater *Rolandus* volens Vicario predicto & Gardiano humiliter obedire, & veritatem miraculi non tacere, respondit, & dixit, & testificatus est, quod ipse fuit bene per VII. annos continue ita graviter crepatus, & fractus in latere suo sinistro, & nunquam potuit sine gravamine se movere, portando semper lombare (*h*) ferreum, & quoddam aliud lombare, quoniam intestina semper inferius descenderent in vesicam sive bursam a qua (*i*) fractura, sive crepatura, dixit & testificatus fuit sub obedientie debito: se esse modo infra scripto totaliter liberatum: videlicet, quod eo tempore, quo gloriosissima Domina Domina *Margaretha* Imperatrix prefata *Janue* decessit, erat ita infir-

nostri Joannis spectent, nec uspiam unquam procusa meminerim, inserenda merito duxi; quae profecto innuunt Imperatricis istius singularem pietatem, opinionemque sanctitatis post mortem conservatam, ut ejus apud Deum patrocinium imploraretur. Ceterum nuspiam invenio, num processus canonizationis illius unquam susceptus fuerit.

(*f*) Hæc vox perperam ab alio posteriore, vetere tamen etiam scriba, imposita est in hiatum duarum facile vocum. (*g*) Id est: hernia. (*h*) Lumbare, subligaturam. (*i*) Id est: *ab eadem.*

infirmus de dicta crepatura, seu fractura, & etiam alia infirmitate, quod non potuit exequiis interesse ipsius Domine, demum audiens de meritis sanctitatis ipsius domine, vovit *Deo* & beate *Marie*, quod quanto cito posset intrare dictam ecclesiam beati *Francisci*, in qua dicta Domina, ut premittitur, est sepulta, & ad tumulum ipsius Domine accederet reverenter, & quinquies beatam & gloriosam Virginem *Mariam* ob reverentiam V. vulnerum *Jesu Christi* & propter merita ipsius sanctissime, de quibus multipliciter confidebat, & confidit, diceret genibus flexis *Salutationem Angelicam*, scilicet *Ave Maria* &c. & cum persisteret in ipso proposito ad ipsius Domine tumulum accedendi infra VII. diem obitus Domine Imperatricis, a dicta crepatura, & alia infirmitate, quam patiebatur, fuit alleviatus in tantum, quod ipsam ecclesiam intravit & ad ipsius Domine tumulum cum magna devotione ac humilitate accessit, &, ut proposuerat, quinquies ante sepulchrum eius beatam *Mariam* semper Virginem flexis genibus salutavit, quibus sic devote peractis divina operante clementia ipsius inclite Domine Imperatricis sanctis meritis a dicta fractura, sive crepatura in continenti fuit miraculose & plenarie liberatus, & sanitati pristine restitutus. Item interrogatus per ipsum Vicarium & Gardianum dictus frater *Rolandus*: quotus annorum est, & quot annis permansit in ordine fratrum *Minorum?* respondit: ego sum bene LXXVIII. annorum & ultra, in ordine sancti *Francisci* vixi, & permansi continue postquam fui expresse professus in ipso ordine XLII. annis vel circa. Actum in domo fratrum *Minorum Januensium* anno Domini M. CCC XIII. Indictione XII. die decimo *Aprilis*. Presentibus fratre *Bonifacio Epynula*, fratre *Gualderis* de *Papia*, fratre *Nicolao Barrochino* de *Papia*, fratre *Johannio* de *Clavaro* ordinis fratrum *Minorum*, *Gerardo* de *Florentia*, & *Johannio Turcho* de *Clarasco* Domicellis prefati Domini Archiepiscopi, & testibus ad hoc vocatis & rogatis. Et ego *Franciscus* de *Lombardino* publicus Imperiali auctoritate notarius, hiis omnibus interfui & ea omnia in hanc publicam formam redegi & scripsi, meoque sigillo consueto signavi, (*k*) rogatus.

Sequitur secundum miraculum.

In *Christi* nomine amen. Beneficia miraculorum Dei non sunt tacenda, sed omnibus propalanda, ut ipse Deus glorificetur in ipsis & sancte persone, ob quorum inclita merita Deus ostendit miraculorum

(*k*) Signum Notariatus infra quadratum depictum: cum ansulis in cornibus, in medio crux decussata, & supra crucula minor.

beneficia, valeant ab hominibus honorari: Miraculum igitur, quod nuper Deus bonis & sanctis meritis inclite Domine *Margarethe* Imperatricis, uxoris quondam serenissimi Principis Domini *Heinrici* Dei gratia *Romanorum* Imperatoris, que in civitate *Janensi* migravit ad Dominum, & cuius corpus in ecclesia fratrum *Minorum* iuxta altare maius cum honore maximo est sepultum, debet presenti testificatione testificari, & propalari & bone fame preconiis non taceri. Ad ipsum namque sciendum, & manifestandum miraculum & ad recipiendum ipsius miraculi testimonium veritatis: Reverendus in *Christo* Pater dominus frater *Porthecus* Dei & Sedis Apostolice gratia *Januensis* Archiepiscopus requisito ad hoc specialiter venerabili Patre Domino fratre *Partenvallo* Dei gratia episcopo *Nebiensi*, prout infra patebit, in presentia ergo predictorum Dominorum Archiepiscopi & Episcopi *Nebiensis* ac mei Notarii, & testium infra scriptorum personaliter constitute: *Johanna* de *Vintinulio* habitatrix Januensis in contratta (*l*) sive parochia *Magdalene*, ad sancta Dei Evangelia, sacris tactis scripturis, corporaliter iuravit super infra scriptis meram & liberam respondere & dicere veritatem, super quibus interrogaretur. Imprimis interrogata *Johanna* predicta, quam infirmitatem patiebatur, in qua parte sui corporis respondit & dixit: quod patiebatur guttam sive reuma in brachio suo sinistro, & passa fuerit a longo tempore dictam infirmitatem ita graviter, quod de dicto brachio non poterat se iuvare, item interrogata, qualiter a dicta infirmitate curata extitit? respondit: quod dum die dominico XVII. *Junii* prefatus Dominus Archiepiscopus in ecclesia sancti *Francisci*, que est Janua, (*m*) publice predicaret, ac coram fidelium multitudine miraculum, quod prefate Domine *Margarete* Imperatricis sanctissimis meritis in fratre *Rolando* de *Cremona* de ordine fratrum *Minorum* dignatus fuit operari, sollempniter publicaret, ipsa *Johanna* in dicta ecclesia personaliter existente, ac etiam audiente predicationem Domini Archiepiscopi prelibati, devote *Deo*, & beate *Marie* vovit, quod si meritis Domine Imperatricis predicte posset de dicto brachio liberari, quod eiusdem Domine quondam Imperatricis sepulchrum humiliter cottidie visitaret, ac coram dicto sepulchro unum brachium cum manu de cera offerret, ita quod omni die post votum emissum visitavit sepulchrum, & sic clementia divina operante ipsius Imperatricis infra tres vel quatuor dies reperit se a dicta infirmitate totaliter liberatam; & *Margaretha* de *Romania*, que habitabat in eadem domo cum dicta *Johanna*, interrogata sub pena prestiti iura-

menti

(*l*) Id est: regione. (*m*) Lege: *Janue*.

menti per ipsam, quod dicat veritatem, quam scit de hiis, que *Johanna* supradicta predixit: utrum post predictum votum emissum ab ipsa *Johanna* infra tres vel quatuor dies sine aliquo dolore libere se iuvit, & iuvat de dicto brachio? respondit: quod iuvat se, & iuvit post predictum tempus ita bene, ac si nunquam in dicto brachio passa fuisset aliquod malum, quod antea non poterat, ut supra dictum est. Interrogata dicta *Margaretha*, quomodo scit predicta? respondit: quia continue habitavit in una & eadem domo, sine aliquo intermedio pariete cum ipsa *Johanna*, & moratur ad presens, ita, quod hec vidit, & videt continue. Prefatus vero dominus Archiepiscopus volens super predictis infirmitate & liberatione certitudinem plenariam habere fecit iurare in sui presentia *Margaretham* predictam habitatricem civitatis *Januensis*, que, ut supra dicitur, habitare in una domo cum *Johanna*, & a longo tempore dicitur habitasse, respondere & dicere veritatem, que *Margaretha* suo iuramento dixit: quod dicta *Johanna* multo tempore fuit infirma in dicto brachio sinistro, nullo modo poterat se iuvare, nec aliquid operari, & eam infirmam vidit de ipso brachio, & post diem Dominicum XVII. *Junii* dicta *Johanna* infra quatuor dies ab infirmitate dicti sui brachii sinistri liberata fuit, & eam vidit totaliter liberatam, videns eam de dicto brachio plenarie se iuvare, & operari, sicut unquam melius fecit. Item interrogata per ipsum Dominum Archiepiscopum, si ipsa cum dicta *Johanna* habitat, & habitavit longo tempore in una, & eadem domo in civitate Januensi? respondit suo iuramento: quod sic. Interrogata, si intellexit a prefata *Johanna*, si ipsa liberata erat meritis bone memorie domine Imperatricis predicte, respondit quod bene intellexit ab ea, quod prefate domine Imperatricis meritis fuerat liberata. Actum *Janue* in pallatio Archiepiscopali sancti *Sylvestri* anno Domini M.CCC.XIII. Indictione XI. die vigesima octava *Junii* presentibus Rostagno Priore ecclesie sancti *Anthonii Januensis*, fratre *Guillo* de *Thaurino* Priore sancti *Sixti*, *Januensibus* fratribus *Thoma*, *Gerardo* de *Abbatibus* de *Florentia* domicello prefati Domini Archiepiscopi testibus vocatis & rogatis.

Et ego *Franciscus* de *Lombardino* publicus Imperali auctoritate Notarius hiis omnibus interfui, & ea omnia in hanc formam publicam redegi, & scripsi, meoque signo consueto signavi rogatus.

Sequitur tertium miraculum Imperatricis.

In nomine Domini amen. In civitate *Janua* in Parochia ſancti *Georgii* mulier quedam nomine *Adilbeta* annorum LV. per ſpacium X. menſium & plus, penitus nihil videns, que dirigente ductore tam per viam, quam per domos, ſi quando vicinas ſuas viſitare, cauſa neceſſitatis vel pietatis intuitu, diſpoſuerat, indigebat aliquo ductore, neſciens, quo tenderet, vel quo iret, dum eſſet in magna anguſtia nullo medicorum auxilio aut conſilio, quod probavit pluries & pluries, potuit remedium invenire; cum igitur huius cure impoſſibilitatem per medicos *Johanna* uxor Magiſtri *Wilhelmi* de *Vallecari* eius vicinia perciperet eidem *Adilbete* compatiens, inquit ei: cur non vovetis vos Domine ſancte Imperatrici? eius meritis veſtram recuperabitis ſanitatem priſtinam oculorum, *Peterna* enim uxor Magiſtri *Agriſti* graviter patiebatur in brachio, que emiſſo voto dicte Imperatrici, eſt ipſius meritis liberata, igitur ſic faciatis, & liberabimini Deo dante. Quid plura? acquieſcens eius monitis *Adilbeta* votum emiſit dicens: Ego *Adilbeta* humiliter me devovi dicte ſancte Imperatrici petens, ut eius meritis michi Altiſſimus oculorum meorum lumen reddere dignetur. Sicque factum eſt, ut voto emiſſo die ſequenti quando ſurrexit de mane, vidit clare feneſtras medias apertas, diſcernens homines, & alias res, ſicut prius viderat, antequam fuiſſet privata lumine oculorum, unde dixit: Per omnia benedictus Deus, & ſanctiſſima Imperatrix. *Adilbeta* dicta Juravit ad ſancte Dei Evangelia omnia vera eſſe ſupradicta in preſentia fratris *Proteci* Archiepiſcopi *Januenſis*, *Johannis Turci* (*n*) de *Claraſco*, *Petri* de *Andoria*, ſufficienti etiam teſtimonio perſonarum ydonearum omnia talia ſunt probata. Anno Domini M.CCC.XV. die decimo tertio *Junii*. Hec omnia etiam conſcripta fuerunt per Franciſcum de Lombardino publicum Notarium Imperialis aule.

Sequitur quartum miraculum.

In nomine Domini amen. In preſentia Venerabilis domini *Protheci Januenſis* Archiepiſcopi, & plurium teſtium aliorum frater *Franciſcus* de *Bartholomeo* Vicarius Miniſter provincie *Januenſis*, Gardianus ſimul fratrum *Minorum* eiusdem loci in virtute ſancte obedientie, & Spiritus ſancti precepit fratri *Ranaldino* de *Placentia*, quod veritatem perfectam diceret, nec addendo, vel diminuendo de beneficio ſive miraculo, quod

(*n*) Hic hiatus unius vocis.

quod circa ſuam perſonam meritis ſancte memorie Imperatricis illuſtriſſime *Margarethe* Dominus oſtendiſſet. Frater vero *Ranaldinus* predictus dudum in ordine, in omni bonitate probatus, reſpondit, quadam vivaci tenaci memoria veritatem, que talis eſt: Die tredecimo menſis *Junii* ego *Ranaldinus* in altari ſancti *Eligii* Miſſam pro anima Domine Imperatricis, ſicut communiter omnes fratres faciunt, celebravi ſanus corpore, atque mente, circa nonam vero horam eiusdem diei magnis ventris, quam totius corporis doloribus torquebar in tantum, quod quidquid habebam in corpore, pre dolorum anguſtia vacuato, nichil potens ſumere cibi, vel potus, aut medicinalis rei pre inportabilibus tortionibus circa completorium cum devotione, qua potui, audito prius miraculo facto in fratre *Rolando* de *Cremona*, ad ſupradicta Imperatricis ſuffragia me converti, ſic exiſtens in doloribus conquaſſatus, & dixi: o Dulciſſima Imperatrix *Margaretha*, ſi quid potes apud Dominum, adiuva me, ſtatimque emiſſo verbo per partem ſuperiorem, quidquid remanſerat, emiſſo, quod tamen prius nunquam me feciſſe recolo, plenam ab omnibus doloribus torcionibus, & afflictionibus promerui, non dubito Imperatricis meritis, ſanitatem. Actum *Janue* anno Domini M. CCC. XIII. coram teſtibus pluribus fide dignis, hec etiam conſcripta ſunt per *Zeoninum Grullum* publicum Imperii Notarium.

Sequitur quintum miraculum.

Anno Domini M. CCC. XIII. in caſtro iuxta *Papiam* ſito, quod *Nazanum* dicitur, hoc miraculum meritis Imperatricis *Margarethe* contigit. Quedam Domina nobilis nomine *Floriſia* vidua exiſtens, bonam famam habens, fluxu cepit ſanquinis laborare, tam graviter multis diebus, quod pre debilitate virium nulla ſperare poterat auxilia medicorum, timens in brevi diem claudere extremum, deliberavit igitur ire ad caſtrum *Nazanum*, ubi nupta fuerat, ut de rebus ſuis mobilibus, ac immobilibus conderet teſtamentum. Cumque, antequam iret, audiret a fratribus *Minoribus* ſanctitatem Imperatricis *Margarethe*, & evidentia miracula predicari a venientibus de *Janua*, audiens etiam de ipſa tanta laudum preconia, ſe eidem in hac forma devovit: Vocavit namque ad ſe quandam ſuam vicinam nomine *Aldinam* fame laudabilis, que tunc pro factis ſuis propriis ire diſpoſuerat *Januam*, quam taliter eſt allocuta: Ego infirmor ad mortem, medicorum & virium auxilio deſtituta, propter hoc volo ire ad caſtrum *Nazanum* diſpoſitura de rebus meis, quod me breviter ſentio de hac miſeria, quam patior, tranſituram. Verum

rum

rum quia Deo nichil eſt impoſſibile, audita virtute ſancte Imperatricis me ſibi devoveo, petens cum omni devotione, ſpe, & fide certa ſum, quod impetrare poteſt a Deo mei fluxus ceſſationem & corporis ſanitatem, & quia ad eius tumulum perſonaliter venire non poſſum, quando tu fueris *Janue*, ipſam viſitabis, eique candelam hanc, quam totum corpus meum cereum offeres reverenter, humiliter petendo, ut me dignetur altiſſimus Imperatricis *Margarethe* meritis liberare. Que omnia tam propter Deum, quam propter compaſſionem promiſit predicta *Aldina*, cum eſſet *Janue*, firmiter adimplere. Quid plura? hec infirma portatur ad caſtrum predictum, *Aldina* vadit *Januam*, & die tertia votum implens vadit ad tumulum, votum obtulit, ſanitatem pro *Floriſina* petit, & ecce die & hora eadem, ut hec facta ſunt, ut poſtea per mutuam earum collocutionem patuit, dicta Domina *Floriſina* a ſuo lanqwore pleniſſime extitit liberata, que omnia ſub teſtimonio ſufficienti ydonearum perſonarum ſunt certius roborata; & etiam hoc miraculum per *Flocamontem* de *Canena* publicum Imperiali auctoritate Notarium eſt conſcriptum.

Qualiter Dominus Johannes rex Bohemie Comes de Lucemburg contra Matheum Comitem de Trencz cum expeditione proceſſerit anno Domini M. CCC. XV. menſe Junio.

Capitulum C. & XXIIII.

Ad compeſcendam proterviam, quam acerbam violentiam, (o) quam terre *Moravie* ſpoliis, incendiis, hominumque abductionibus nequitie fomes Comes *Matheus* de *Trentſch* (p) multifarie, multisque modis intulerat, copioſam armatorum multitudinem tam de indigenis, quam alienigenis dominus *Johannes* Rex *Bohemie* convocat, & anno Domini M. CCC. XV. XII. *Kalendas Junii* (q) de Praga exiens verſus *Ungariam* procedebat, ſtatimque, cum idem Rex ingreſſus fuiſſet *Moraviam*, *Ungari* quidam audita fama metu tacti propugnacula, que in confinibus & terra *Moravie* violenter occupaverant, in quibus ſe a facie Regis ſalvari diffidebant, igne appoſito, per ſe ipſos voluntarie cremaverunt, & ad Comitem de *Trentſch* ſuum Dominum confugerunt. Ad caſtrum vero, quod *Weſſel* dicitur, regalis exercitus ſe applicuit, & illud in primo con-

(o) Iisdem prorſus verbis incipit, & proſequitur Franciſcus Caput ſuum 28. p. 44. (p) Franciſcus *Trencz* ſcribit. (q) Minus recte Franciſcus: *MCCCXII. Kalend. Julii.*

congreſſionis aditu, more bellico, ſcalis ad muros appoſitis, viriliter expugnavit, quo facto flumen, quod *Morava* dicitur, (*r*) ab exercitu Bohemie tranſitur & ante caſtrum, quod *Alba* etiam vocatur, exercitus collocatur, iſtud quippe caſtrum licet in *Ungarie* terminis ſitum ſit, ad Reges tamen *Bohemie* pridem pertinuit, ſed *Matheus* Comes de *Trentſch* ipſum, ceſſante reſiſtentia, ſuo Dominio ſubiugavit. Cum autem regius exercitus in gyro caſtri poſitus in obſidione moram faceret, ecce Comes prefatus univerſos ſuos aptatos ad prelium coadunat, obſeſſos in caſtro liberare ſatagens, ad exercitum regis cum ſagittis, & arcubus, gladiis, haſtis, & clypeis, facto clamore valido in ydiomate *Ungarico*, primitus ſatis viriliter & hoſtiliter appropinguat, tumultuantibus igitur & in altum vociferantibus eisdem *Ungaris*, iacta quoque tela undique velut nivem ſeu pulverem ſpargentibus, terror in prima congreſſione exercitui Regis tantus incutitur, quod magna pars eiusdem terga hoſtibus vertere, fugeque preſidia querere videbatur; fuit namque *Bohemico* exercitui timor, & ſuſpicio, quod laterent acriores inſidie in occulto, ſpecies vero fortitudinis *Heinricum* de *Lypa*, virum utique ſtrenuum, tunc induit, qui ut alter *Judas Machabeus* ſuis comilitonibus virilis animi conſtantiam tribuit, ac eos, qui fugerant verbis, & verberibus viriliter ad prelium revocavit, ſicque cum vexillo regio, quod cum paucis *Alemanis* immobiliter in loco campeſtri perſtiterat, *Bohemicus* pariter & *Teutunicus* (*s*) conglobatus exercitus hoſtium cuneos velut telam aranee diſſipans penetravit, quosdam mactavit, & plures enſe necavit & captivavit, (*t*) quosdam quoque fune ligavit; corruerunt namque die illo, ut dicebatur paſſim, hinc inde in locis ſylvanis, quam campeſtribus centum quinquaginta de Hungaris, (*u*) unus autem - - - ex *Bohemis*. (*x*) Tandem fugiente *Ungarico* populo palma victorie potitur militia *Bohemie*, & tropheo. Verum quod in *Ungariam* longe procedere, & inde alimenta ipſis neceſſaria adducere Regis exercitus propter ſylvarum denſarum latebras, & viarum diſcrimina non potuit, nec preſumpſit, ſed expenſa, qua exercitus indiguit, non absque labore gravide *Brunna* (*y*) ducta fuit, Rex quoque *Karolus Ungarie* Regi *Bohemie* ex altero latere

in

(*r*) Hæc de Weſſel caſtro & Morava fluvio truncavit Franciſcus. (*s*) Luzenburgo advocatus. (*t*) Franciſcus Mœcenatem ſuum, Henrico de Lypa ſubſtituit: *Quidam vero Barones Boemie* inquit, *cum exercitu Venerabilis Patris Domini Johannis Epiſcopi Pragenſis in unum conglobati hoſtium cuneos veluti telam aranee diſſipantes penetraverunt.* (*u*) Idem habet: *necati ſunt bene CC de Ungaris.* (*x*) Nonnihil clarius Idem: *& niſi unus de Boemis*, id eſt nonniſi unus ex Boemis necatus eſt. (*y*) Ex Moraviæ urbe & provincia.

in adiutorium non venit, ut promiserat, (z) placuit igitur Regi *Bohemie* & satrapis eius cum Comite de *Trentsch* aliqualis compositionis amicabilem, quam idem querebat, concordiam admittere, & ad propria remeare; Unde factum est, quod ex utraque parte Regis videlicet, & Comitis electis octo arbitris, causam discidii tractaturis, Rex cum suis de obsidione *Nove Ecclesie* (a) abiit, & *Brünnam* in die beati *Jacobi* Apostoli introivit. Habuerat autem in eadem expeditione Rex *Bohemie* viros mille quingentos more *Suevico* aptissime galeatos, sed eorum qui induti loricis, & toracibus, mitras quoque ferreas, & cassides gestantes in capitibus, seque hastis cuspidibus, sagittis arcubus & iaculis exercitabant, in prelio erant plura millia, & fere innumera multitudo. Quantus vero illorum *Ungarorum* adversariorum numerus fuerit, nullius super hoc me certa relatio informavit. *Est mihi hoc certum, per multos sepe repertum, -- Usus armorum gens non habet Ungaricorum: -- Sed quando bellum comittit, sive duellum, -- Pellicium strictum portat, tunice vel amictum, -- Qui nimis est artus, quo stringit fortiter artus. -- Et se sic aptat ad bellum, postea captat, -- Ut sibi fiat equus velox, & cursibus equus, -- Plures offendit suus arcus, quem cito tendit, -- Vulnera non parva facit, hinc volitando per arva -- Non vult tranquille stando pugnare, sed ille -- Aut fugit, aut agitat aliquem, sic prelia vitat, -- Que fiunt dura servando Suevica Jura. -- Sed si scire velis, sunt magna prelia telis, -- Arcum tendendo velociter & iaciendo, -- Ex omni parte se tali protegit arte, -- Nam iacit ante retro, quod debes credere Petro, (b) -- Nec parcunt uni telis volitantibus huni (c) -- Ne fias funus, hostis non sit tuus hunus, -- Et cernes cunctos lardo vel carne perunctos. -- Ungarice gentes portant curtas quoque mentes. (d) -- Est gens ista levis, iaculis sevissima sevis, -- Que cum te pressit Moravia, quot mala gessit -- Ungara turba tibi, nequit dici, neque scribi, -- Juxta tuos postes vicinos hos habes hostes; -- A quibus eripiat te Christus, & hoc cito fiat.* Item anno Domini M. CCC. XV. circa festum sancti *Jacobi* facta est tanta post siccitatem nimiam diluviosa aquarum inundatio in quibusdam partibus *Bohemie*, & *Moravie*, qualem raro aliquis meminit nostris temporibus exstitisse, specialiter tamen flumen *Albea* pro-

(z) Has omnes circumstantias truncavit Franciscus. (a) Cum antea author dixit Joannem cinxisse & oppugnasse castrum Albam, hic ait recessisse eum ab obsidione Novæ ecclesiæ; hodie locorum mutatis nominibus, quæ ea fuerint, definire arduum. (b) Id est Authori huius Chronici Petro dicto. (c) Id est Hungari. (d) Ita codex sed legendum: *vestes*.

proprium excedens alveum per loca circumiacentia ſpatiebatur campeſtria, ſtabula inebriabat, & horrea ſecum quoque deducens, evulſit plurima molendina; porro in tantum ſe flumina in altum creſcentia elevaverunt, quod plures in villis adiacentibus littora ultra ſepes & hoſtia navigio remigabant. (*e*) Eodem anno in diverſis partibus populi inventi ſunt heretici, qui obmiſſis & contemptis clavibus Eccleſie in quibusdam conventicularibus latibulis confeſſionem ſuam aliis laicis facere ſunt comperti, & de illis in ſexu promiſcuo infra menſem unum *Prage* quatuordecim ſunt cremati, plures accepta cruce agere penitentiam promiſerunt.

De electione duorum regum in Imperio Romano.

Qualiter mortuo ſereniſſimo Heinrico Imperatore ſeptimo duo Reges Alemanie ſub diſcordia ſunt electi.

Capitulum CXXV.

Poſt diſceſſum divi *Heinrici* Imperatoris VII. anno ſub eodem M. CCC. XIII. menſe *Septembri* reverendi Domini *Petrus Maguntinenſis*, *Baldevinus Treverenſis*, ac *Johannes Colonienſis* Archiepiſcopi circa *Confluentiam* pariter venerunt, ſacro tunc vacante imperio, de competente Principe proviſuri; Sed, ut ego, tunc ibidem preſentialiter conſtitutus, vidi, de negotio tam arduo arto in tempore concordare non poterant, ex unanimi conſilio alium latiorem conveniendi, & tractandi terminum prefigebant, ſub quo aliorum Principum Electorum votum & propoſitum requirere diſponebant. Denique proximo ſequenti menſe *Junio* iterum predicto loco iidem tres Archiepiſcopi preſentibus ſolempnibus ceterorum Principum nuntiis de Romano eligendo Principe voluntates inter ſe ſagaciter inveſtigant, & velud antea, diſſentientibus affectibus, vice iam altera minime concordabant. *Johannes* namque *Colonienſis* Archiepiſcopus triginta milium marcarum promiſſione, avaro inſtigante animo, depravatus, volebat tantummodo *Fridericum* Ducem *Auſtrie Alberti Romanorum* Regis filium in Regem eligere, e contrario *Treverenſis*, ac *Maguntinenſis* Archiepiſcopi conabantur *Johannem* Regem *Bohemie* ad

(*e*) Hanc inundationem cum ſtrictim retulit Franciſcus, prætermiſit ſuperiores verſus, item & ſequentem memoriam de hæreticis.

ad Imperii faſtigium ſublimare, (*f*) nuntii vero ceterorum Principum cepere diverſi diverſis partibus adherere; Tandem cum tantum ſchiſma inter Electores, ac tumultus in populo fieret, miles quidam ſurgens, indicto manu ſua ſilentio, hec locutus eſt coram nobis, & omni populo inibi congregato. Vobis, inquit, o Principes, & ebſentium Ambaſiatores dominus *Maguntinus*, qui in electione, tempore vacationis ſacri imperii, omnium Principum eſſe dinoſcitur Decanus, autoritate ipſius Imperii mandat, ut qui in electione *Romani* Principis jus ſuum optinere, & exercere deſiderat, hoc anno XIII. *Kalendas Novembris* in *Frankenfurt* veniat, & ibidem votum ſuum exprimere non obmittat, qui non venerit, iure ſuo pro iſto tempore ſe privabit. Hac prolata ſententia omnes abinde diſceſſimus ſine mora. Interea *Treverenſis* & *Maguntinenſis* Archiepiſcopi perpendentes, quod in *Johannem* Regem *Bohemie* propter defectum etatis legitime, ut puta, qui primo tunc annum XVII. ceperat attingere, Electores ceteri vota ſua nollent transfundere, nec Ducem *Auſtrie* hii duo vellent admittere, miſſis nuntiis ad *Lodowicum* Ducem *Bavarie*, ipſum hortantes, invitant, ut pro vacantis imperii apice nequaquam negligat laborare. Nempe idem Dux *Lodowicus* eodem anno menſe *Februario* precedente contra *Fridericum* Ducem *Auſtrie* in campeſtri prelio triumphaverat, nec non circiter trecentos de Comitibus miniſterialibus, ac libere conditionis nobilibus viros famoſos ceperat, unde ob hoc nomen ſuum celebre, atque preclara gloria ipſius in auribus multorum Principum ſe latius diffundebat. Hac itaque fortunata, quam inſperata percepta legatione mox iter arripit, ad *Maguntinenſem* ac *Trevirenſem* Archiepiſcopos pervenit, ubi ex mutue collocutionis affatibus eius naturalis ac benigna induſtria horum, quam (*g*) viſitaverat, Principum animos ad ſuum obtinendum propoſitum favorabiliter inclinavit. Nihilominus *Fridericus* Dux *Auſtrie* hinc inde legatos ſuos mittit, munera promittit, & ubi vox impetrare non ſufficit, res accedit. Poſt elapſum itaque prediffiniti temporis, ecce terminus electionis appropinquat, & ad veniendum in *Frankenvurd* quilibet inter Electores Principes, quanto valet, valentius, & decentius aptari feſtinat, anno igitur Domini M. CCC. XIIII. VII. *Kalendas Novembris* tanta Principum, Comitum, ac militie mirifice eſt copioſitas in *Frankenfurd* congregata, quanta & qualis noſtris

(*f*) Hæc ſumme honorifica genti noſtræ Franciſcum reſecuiſſe miror, qui hujus capitis breviſſimum compendium capiti ſuo 28. p. 44. ſubnexuit, quod autem hoc ipſum compendium ex authore noſtro excerpſerit produnt ſubſequentes verſus, quos omnes præter ultimum ad verbum exſcripſit. (*g*) Corrige: *quos.*

noſtris temporibus, ut dicitur, inſimul non eſt viſa. Siccine (*h*) in littore fluvii *Mogoni* contra plagam *Aquilonalem Lodowici* Ducis *Bavarie* & ſuorum fautorum, exercitus iacuit, in alio quoque latere fluminis eiusdem contra meridiem *Fridericus* Dux *Auſtrie* ſe cum ſuis adiutoribus collocavit. Itaque die predicto, que tunc cum feſto beati *Luce Evangeliſte* concurrerat, (*i*) hora quaſi nona *Petrus Maguntinenſis*, *Baldwinus Treverenſis* Archiepiſcopi, *Johannes Rex Bohemie*, *Woldemarus Brandeburgenſis* Marchio ibidem preſentialiter conſtituti (*k*) *Lodowicum* Ducem *Bavarie* in Principem Imperii *Romani* & Advocatum Eccleſie eligunt, canonice & aſſumunt. Ex parte vero altera in eadem hora *Johannes Colonienſis* Archiepiſcopus, *Rudolfus* Dux *Bavarie Lodowici* tunc electi germanus, & *Johannes* Dux *Saxonie* (*l*) *Fridericum* Ducem *Auſtrie* eſſe Regem *Alemanie* altius proclamarunt. *O quantus ſtrepitus tunc fit, quantusque mugitus, -- Pars fremit adverſa, clamant alii vice verſa, -- Efficitur multus mox in populoque tumultus: -- Hii Ludowicum laudant, alii Fridericum. -- Et niſi fluxiſſet ibi Moganus, inde fuiſſet -- Mox ingens bellum generatum, ſive duellum, -- Quod deſtruxiſſet hos, ac alios necuiſſet.* Porro unus exercitus ad ſibi contrarium accedere non potuit, quia per aquam ſolum tranſitus patuit, urbs *Frankenvurd* per triduum clauſa fuit, die vero tertia, electione iam diſſona celebrata, cum civitas eſſet aperienda, *Fridericus* Dux *Auſtrie* valde mane ante diluculum recedendo movere incipit ſua caſtra, ſuſtinuerat enim ipſius populus gravem ibi famis penuriam, & quia exercitum tunc habuit Duce *Bavarie* multipliciter pauciorem, quo deſcendente *Lodowicus* Rex novus civitatem *Frankenvurd* cum Principibus pluribus & octo millibus armatorum, in magnis dextrariis ſedentium, omnibus occurrentibus & applaudentibus, accedit & ingreditur, ac ab inde poſt pauci moram temporis *Aquisgrani* proficiſcitur, per Dominumque *Petrum Maguntinenſem* Archiepiſcopum ibidem in ſede Regum collocatur, nec non regio Diademate una cum *Margaretha* ſua conjuge ſolempniter inſignitur. Oſtendit namque *Maguntinus* Archiepiſcopus Papalia, quam Imperialia privilegia, quod per ipſum de jure ſit regum *Alemanie* dominatio (*m*) celebranda.

 Au-

(*h*) Lege *ſicque*, aut *ſic itaque*. (*i*) Vitiatus igitur eſt ſupra numerus *VII Kalendas*, legendumque: XV *Kalendas*, nam in hanc diem feſtum S. Lucæ incidit. (*k*) Errant igitur quique Germaniæ ſcriptores, qui Joannem Regem noſtrum non adfuiſſe, & tantum per ambaſiatores ſuos elegiſſe ſcribunt. (*l*) Ex his magis convincitur inſtrumentum apud Leibnitum Part. I. Cod. Jur. gent. n. 36. ſuſ ſpectum, aut certe vitiatum eſſe, ut jam plures eruditi advertere, nam id Joannem Ducem Saxoniæ accenſet Electoribus, qui Ludovicum elegerunt. (*m*) Lege: *coronatio*.

Audiens autem *Johannes Coloniensis* Archiepiſcopus, quod *Lodowico Maguntinenſis* Dyadema impoſuerit; ipſe ſuo conſuetudinario fungi volens officio, *Fridericum* Ducem *Auſtrie* in *Bunna* ſuo oppido in menſe *Januario* ſimiliter coronavit, ex hoc poterit bene dici: *Diſſimiles leges fiunt, cum ſunt duo Reges, -- Cum duo ſunt capita, tunc ſalva nequit fore vita, -- Solo ſub capite poteris tu vivere rite, -- Unus ſit Princeps, plures non opto deinceps, -- Nam bene dicenti cuidam credo ſapienti:* Entia, inquit, nolunt male diſponi, (*n*) nec eſt bona pluralitas Principum. Unus ergo Princeps. (*o*) Ex horum itaque Regum duorum diſcordia ubique ſurgunt diſcidia, comittuntur paſſim prelia, & in omnibus fere partibus *Alemanie* ſuboriuntur pericula infinita. *Suevia*, *Alſatia*, *Renique* ſuperiores Comites, paucis duntaxat exceptis, ferunt auxilium *Friderico*; *Spira* vero & *Wormacia*, *Maguntia*, *Colonia* cum *Nüernberg* & *Auguſta* cum pluribus ipſarum civitatum epiſcopis & inferioris *Reni* Comitibus aſtant fideliter *Lodowico*, *Colonienſis* tamen epiſcopus Comes de *Naſſow*, atque *Craft* dictus de *Hohinloch*, licet plurima contraria ſuſtineant, *Friderico* tamen usque hodie aſtare non ceſſant; ſimiliter *Lodowicus* de *Ottingen* & de *Wineberg* Comites, licet in *Suevia* Dominia ipſorum habebant, *Fridericum* tamen impugnant. Sic ſunt confuſa omnia, conſurguut undique bella; ſtuporem etiam vehementer omnibus audientibus ingerit, quod *Rudolfus* Dux *Bavarie* multociens factam cum *Lodowico* germano ſuo concordiam ruperit, & in eiusdem fratris ſui prejudicium *Friderico* de *Auſtria* voto, & viribus usque adhuc aſſiſtere non obmittit,

Porro jacturam honoris, quam ex fratris contemptu idem *Rudolfus* pertulit, modo ſentit, nam ipſe quodam iuſto Dei judicio, quam legali dampnatus ſententia, a toto ſuo Ducatu eiectus exulat, & in *Wormacia* ſex tantum contentus famulis velut profugus peregre ſtat, hunc vero deiectionis laqueum uxor ſua, de *Naſſowe* progenita, ſuggeſtione nepharia contexuit, quod dum *Lodewicum*, ne conſequeretur imperium, impedire queſivit, ſe ipſam & maritum cum heredibus in ultimum exterminium perduxit. Semen enim diſcordie inter fratres hos ſeminare hec femina idcirco querebat, ſcilicet, ut dum *Rudolfus Lodowicum* ſupprimeret, ſua poſteritas extincto fratre totum dominium *Bavarie* poſſideret.

(*n*) Exiſtimo hallucinationem eſſe ſcribæ, qui *multiplicari* vocem in authentico exaratam per vocem *male diſponi* reddidit. (*o*) Hic vocis unius hiatus eſt, ut veroſimillime explendus ſit per vocem: *ſit*.

deret. O perfida, & deteſtabilis intentio, qua quis ditare deſiderat ſe, & poſteros ex patrimonio alieno! O quam ceca eſt honoris mundani & humane cupiditatis ambitio, que fratrem a fratre ſegregat, & aggerat in inimico! flebiles non immerito naturalis amoris vnitas promere poterit querelas, quod, quos ex eadem radice originalis produxit nativitas, ſolutis & neglectis amicitie nexibus, honoris obtinendi ambitu occultas contra ſe moliuntur inſidias, & contradictiones etiam ſuſcitant manifeſtas. *Albertus* quippe Rex *Romanorum, Friderici* iſtius pater, mater quoque *Lodowici* ex eodem ſunt utero procreati; hec propinqua conſanquinitatis nequaquam obſtat linea, quin adhuc, utcunque poterunt, iſti conſobrini facere cogitent invicem ſibi mala; a primo namque electionis ipſorum tempore ipſi, quam homines eorum nunc circa *Spyram*, nunc circa *Auguſtam*, & hinc inde ſepius contra ſe acies bellicas fortiſſimas direxere, non tamen adhuc generali campeſtri prelio pariter conflixere, ſed qui fragiliores fuerant, fortioribus maluerunt cedere, quam ex dubioſo certamine tropheo forte carere. Verum tamen in diverſis partibus utriusque fautoribus ſepius alternatis vicibus inferuntur pericula, & precipue *Friderico* in provincia, que *Sweycz (p)* & *Uberach* dicitur, *Leupoldo* fratre ſuo vix evadente, fere duo millia pugnantium per populum ſatis inermem & humilem ferro, & fluvio ſunt extincta. Iſte eſt annus Domini milleſimus CCC. XV. electionis vero iſtorum duorum Regum ſecundus, & adhuc non eſt, proh dolor! finis diſcordie & conſumatio peſtis huius, adhuc globus (*q*) volvitur, ſed quando, & ubi reſidere incipiat, penitus ignoratur; (*r*) *Sed Deus hoc faciat cito, quod concordia fiat -- Hos inter Reges, ne luat ampla ſeges.*

De captivitate Heinrici de Lypa, & de pluribus incendiis.

Qualiter propter captivitatem Heinrici de Lypa diſturbium in regno Bohemie ortum fuerit, & propter hoc Dominus Treverenſis Archiepiſcopus in Praga cum Maguntino Archiepiſcopo venerit.

Capitulum C & XXVI.

A principio egreſſionis ſue in *Bohemiam* inclitus *Johannes* Rex iuxta ſe frequenter plurimos de *Alemania* Comites ac Nobiles ſapientia quam potentia inſignes habere conſueverat, quorum fretus conſilio ſingula fere ſui

(*p*) Hic rurſum unius vocis hiatus. (*q*) Seu fortunæ rota. (*r*) Tot tantaque memoratu digniſſima, qua ratione Franciſcus troncaverit, quis conjectura aſſequatur?

ſui regni negotia diſponebat, quibus & viciſſim regalia beneficia, & officia conferebat, videntes autem Regni Bohemie Barones ſe nonnunquam a ſecretis Regis tractatibus ſequeſtrari, (s) lucrumque & pecunias, quas prius tollere didicerant, extere (t) nationis manibus attrectari, invidia, que proſperis inſidiatur alienis eventibus, in quorundam magnatum cordibus non diſtulit nerviciter radicari. *Namque ſolent gentes quecunque, quod advenientes - - Alterius terre nequeunt ſecum bene ferre, - - Sic quod ditentur ipſi nimis, & dominentur. - - Sed ſi miſceantur ſimul, aut habitare videntur - - Gentes ex terris variis, inhyant niſi qwerris. - - Hoc inquilinus non fert, quod cum peregrinus - - Opprimat, aut ledat, ſed quod de rure (u) recedat, - - Hoc petit, ac orat, & toto poſſe laborat.* Unde regni nobiles crebro privata concilia & familiaria colloquia celebrant, vias omnes, quas valent palliata ſollicitudine ad eliminandum de regno *Alemanos* excogitant, demum regalibus aſpectibus talibus cum affatibus ſe repreſentant. Domine, inquiunt, Rex veſtra naturalis induſtria liquido regni ſtatum & conditiones hominum intelligit, nichilominus tamen & de hoc exponere ipſa fides, qua vobis adſtringimur, enucleacius nos compellit. Ecce iſti hoſpites, qui in regno ſunt, ſimul avaritie ſtudent, fiſcum regium eviſcerant, ſolum ad hoc cura frequens ipſos ſollicitat, ut pecunias per fasque, nefasque congregent, & deducant, caſtra & beneficia regni plura occupant, & tamen pacem in ſtratis facere non ſufficiunt, nec laborant, nobis autem, qui in regno nati & Regi famulari parati ſumus, ſi domine Rex vos curaretis credere, atque beneficia terre comittere, optime valeretis hec omnia diſpendia precavere, per vos pax fieret, Rex, & regnum proficeret, & que ſic modo deducitur in regno (x) pecunia, remaneret. Totiens huius importune petitionis inſtantia cum minarum adiectionibus repetitur, quod tandem, quod petitur, exauditur. Dominus itaque *Bertoldus* Comes de *Hennenberg*, *Ulricus Landgravius* de *Lucemberg* (y) extra *Bohemiam*, *Dytenus* iuvenis de *Caſtello* extra *Moraviam* cum pluribus aliis *Teutonie* nobilibus exeunt, & ad propria redeunt, ſeque *Bohemici* Magnates de regnis & regni negotiis totaliter intromittunt. Anno igitur Domini M. CCC. XV. menſe *Aprilis Johannis* Regis regni anno quinto *Heinrico* de *Lypa* in *Bohemia*, *Jeſchoni* de *Wartenberk* in *Moravia*, conſentientibus fere univerſis regni nobilibus, per ipſum Regem omnia ſunt regalia

(s) Iisdem prorſus verbis denuo Franciſcus Caput ſuum 29. orditur p. 45. (t) Perperam Franciſcus *ex terre.* (u) Id eſt de terra. (x) Pro: *educitur e regno.* (y) Franciſcus habet de *Leuchtenberch.*

galia negotia recomiſſa. Hiis itaque geſtis pax, que ſperabatur, non venit. Expeditio expeditioni, exactioni exactio cottidie ſuccedit, profectus regi, ut putavimus, non ſuccrevit, ſed de *vrbora Kuthnenſi* & moneta, que tunc ſeptimanis ſingulis quingentas, aut ſexcentas marcas Regi ſolvere debuit, marcas ſepe tantum ſedecim ſeptimanatim pro expenſis regalibus Rex ſuſcepit, reliqua vero tota pecunia prout *Heinricus* de *Lypa* Camerarius exiſtens diſpoſuit, fuerat diſtributa. Excrevit inter hoc, arridente fortuna, *Heinricus* de *Lypa* ſuper omnes, qui erant in *Bohemia*, accrevit pariter ipſius fama, gloria, Curia, ac ingens familia, ita quod multo copioſior ipſius, quam Regis facta eſt clientum, ac militum ſubſequens, ac previa, cum incederet, comitiva, omnia ſubiacent ſuis nutibus ſuiſque iuſſionibus, Rex ſibi obtemperat & populus univerſus, ſed dic michi, quod modo quero: *O tu fortuna, que te varias quaſi luna, -- Et neſcis ſtare, ſi ſic cupias habitare -- Sub ſtabili* (z) *ſorte, quod & hoc velis, ecce precor te.* (a) -- *En ego fortuna, ſi ſtarem forte ſub vna,* (b) -- *Et non mutarer, nunquam fortuna vocarer. -- Nam mea raro rota ſcit ſtare, ſed eſt quaſi tota -- Cottidie mota, facit hinc bona, nunc mala vota: -- Hunc premit, & ſurſum poſt elevat, & cito rurſum, -- Qui ſedet in throno, par incipit eſſe colono. -- Qui ſtat, conſpiciat, ut non cadat, ac ita fiat -- Ultimus ex primo, quando reſidebit in immo. -- Et neque deſperet homo, ſi ſibi forſan adheret -- Sors quoque ſic dura, ſe mutant talia Jura.* (c) Cum igitur fortunatorum eventuum *Heinricus* de *Lypa* ſtaret in cacumine, amicorum ac famulorum circumfultus valida multitudine, ita quod ſe putaret falli, aut deici non poſſe, ecce quidam regni Magnates, quorum nomina, quia nota ſunt, ſuperſedi ſcribere in hoc volumine, ſub cuiusdam fidelitatis velamine Regem adeunt, dixeruntque: Fraudis doloſe vobis Domine Rex, *Heinricus* de *Lypa* latentes inferre inſidias molitur, quibus ſi non maturius occurritur, a vobis vite ſanitas, ac regalis dignitas auferetur. Quibus ſuggeſtionibus occultis, ventura non proſpiciens Regis & Regine puritas aures credulas prebuit, & ut opportune *Heinricus* capiatur uterque conſenſum apponit. Igitur *Heinricus* anno Domini M. CCC. XV. VII. *Kalendas Novembris* in caſtro Pragenſi coram Rege per *Wilhelmum* de *Waldeck* dictum *Leporem* armata manu capitur, in *Angerbach*

(z) Codex primum habuit *ſtali*, poſterior vetus manus ſuperpoſitis literis *bi* correxit *ſtabili*, ſed legendum eſſe: *tali* ſenſus ſuadet. (a) Scilicet: *mihi reſponde*. Nam ei ſequentibus verſibus fortuna reſpondet. (b) Scilicet *forte*. (c) Præter hos, & ſuperiores verſus pleraque iisdem verbis reddidit Franciſcus.

bach (d) castrum mox deducitur, ubi turri sub duodecim virorum custodia diligenter mancipatus, vinctus custoditur. Quo facto mox in cunctis regni finibus inexplicabilia surgunt disturbia, ubique videntur incendia & spolia, & lamentationi. (e) Cantare Ve, & Ve incipit *Bohemia* fere tota. Omnis enim *Heinrici* de *Lypa* generatio, que de *Ronowe* dicitur, cum suis fautoribus & assumptis sibi externis predonibus pariter congregatur, & in Regis preiudicium in opido *Bohemicali Broda* cum quingentis galeis collocatur, volebant enim isti per hoc Regi terrorem incutere, captumque *Heinricum* sic eripere, aut saltem montem in *Kuthnis* aut aliqua de circumiacentibus civitatibus hostiliter obtinere. (*f*) Interea *Boleslaus* Dux *Wratislaviensis Elyzabeth* Regine sororius ad Regem venit, ipsumque verbis consolatoriis ac polliticis auxiliis fortius animavit; Sic itaque Rex, qui ad partes *Reni* pro adducenda militia ire personaliter disposuerat, per se Reginam in festo *Nativitatis Domini* ad *Lodowicum Romanorum* Regem Regine avunculum transmisit, ipse quoque Rex interim cum *Wilhelmo* dicto *Lepore*, *Petro* de *Rosinberg*, & cum amicis *Thobie* de *Bechin* hostibus viriliter restitit, & tres civitates, videlicet *Mutam*, *Polics*, *Germer*, (g) quas *Elyzabeth* Regina dicta de *Grecz*, noverca scilicet *Elyzabeth* Regine, dotis nomine tenuerat, consentientibus urbium illarum incolis, expugnavit. Ista namque duorum Regum *Bohemie* relicta *Heinricum* de *Lypa* propter fidem & servitium favore precipuo gratiosius fuerat prosecuta, unde stare incipit cum parte regi *Johanni* adversa. Fiunt igitur hinc inde, turbis hostiliter congredientibus, particulares conflictus, & iam hunc, iam illum consumit gladius, & alter deducitur captivatus. Eorum autem omnium, qui adversus Regem dimicant, *Johannes* de *Wartemberg Peneschii* filius exstitit Capitaneus, (h) vir utique magnanimus, strenuus, & miles famosissimus, qui dum quandam munitionem ecclesie prope *Grecz*, que *Costel* (i) dicitur, impugnaret, scilicet anno Domini M. CCC. XVI. in vigilia *Epiphanie Domini*, tactus in facie baliste iaculo, ibidem subito est extinctus. *Strenuus hic miles actus committere viles - - Raro consuevit, eius sed gloria crevit - - In terris multis. Quis erat, si noscere vultis? - - Ipse fuit juvenis fortis, natus quoque venis - - Nobilibus, largus, animosus,* in

(d) Franciscus castrum vocat *Thirzow*. An forte illud Germanicum, istud Bohemicum ejusdem castri nomen est? Et hem! cum in arcibus Balbini quæro, reperio id eum affirmare Dec. 1. l. 3. c. 8. §. 2. p. 98. (e) Corrige *lamentationes*. (*f*) Has turbas de Henrici genere, fautorumque suorum prætermisit Franciscus. (g) Id est: Jaromirium. (h) Id est: Bellidux. (i) Franciscus vocat locum *Kostelecz*.

in actibus argus, -- Quitquit spectabat ad honores, illud amabat; -- Hinc digneris ei dare Christe locum requiei, -- Ne sua mors subita privetur perpete vita. Labes tamen infamie *Johannis* istius Militis gloriam non modicum obfuscavit, quia circa castra *Moravie*, *Eychbora*, *Bisencz* & *Grez*, que a rege sub fide in fevdo receperat, requisitus, & per regem ammonitus, minime resignavit.

Cum hec fierent, dominus *Petrus* de *Rosinberk* considerans, quod *Heinrici* de *Lypa* liberatio in longinquum se protraheret, filiam eiusdem virginem, que sibi desponsationis annulo desponsata fuerat, repudiavit, & sic Dominam *Violam* Ducis de *Teschin*, iuvenis *Wenceslai* Regis relictam, annuente Rege *Johanne* sibi matrimoniali federe copulavit. Per has nuptias *Petrus* de *Rosinberk* Regi arcius astringitur, & cognatione illius, cuius contempserat filiam, amicitie nodum soluere conprobatur. Tandem licet Rex in locis campestribus ante castrum *Budinam* cum exercitu de *Polonia* (*k*) & *Misna* congregato iacens cunctis suis hostibus fortior exstiterit, occulte tamen traditionis molimina tam a suis, quam alienis sibi inferenda metuit, missis nuntiis dominum *Baldewinum Trevirensem* Archiepiscopum suum patruum, ut in *Bohemiam* veniat multipharis precibus invitavit, qui patris amantis more angustiato succurrere desiderans filio una cum Domino *Petro Maguntino* Archiepiscopo anno Domini milesimo trecentesimo XVI. Mense *Aprili* venit in *Bohemiam* cum quadringentis (*l*) magnis dextrariis, electaque militia, & exercitu glorioso. Septimo *Kalendas Aprilis* eiusdem duobus Archiepiscopis in *Pragam* venientibus tractatus pro *Henrico* de *Lypa* incipitur, & post multa media ad hoc deducitur, quod obligatis novem castris, & sex de nobilibus terre Regi assignatis obsidibus, *Heinricus* de *Lypa*, qui sex mensibus captus in *Angerbach* iacuerat, ut cum rege concordare valeat, liberius XV. *Kalend. Maii* a vinculis liberatur. *Nunc nova tractantur, & tractatus renovantur; -- Sed quid succedat, nemo se noscere credat.* Per idem tempus cometa quedam satis notabilis versus plagam *septemtrionalem* mense *Novembri* apparuit, que in fine Mensis *Februarii* suum cursum (*m*) periodum terminavit. Hec cometa duravit a festo beati *Andree* usque in die *Mathie.* Eodem tempore anno scilicet Domini M.CCC.XVI. in die *Tyburtii* & *Valeriani* igne domestico, qui in platea *Judeorum* incipiens usque ad portam beati *Martini* iuxta murum se diffu-

(*k*) Id est: Silesia. (*l*) Franciscus habet: *DC. magnis dextrariis.* (*m*) Lege: *sui cursus.*

derat, *Pragensis* civitas dampnabiliter est cremata, post hoc incendium die duodecimo iterum alia circa ecclesiam beati *Valentini* maxima adustio est secuta. (*n*)

Quecunque hactenus hic notavi, non ideo scribere curavi, quia mihi ex hoc delectatio aliqua fuerit, sed ut quilibet, qui ista legerit, intelligat quam subito mundus, & concupiscentia eius transeat. (*o*)

De filio primogenito Johannis regis bohemie.

Anno Domini M. CCC. XVI. pridie *Idus Maij* hora prima in civitate *Pragensi* natus est *Wenceslaus* Domini *Johannis* Regis & Domine *Elyzabeth* Regine *Bohemie* & *Polonie* primogenitus, in cuius ortu factum est gaudium & tripudium omnibus, qui Regis & regni prospera diligebant. Hic puer tertio *Kalendas Junii*, in die videlicet sancto *Penthecostes* in ecclesia kathedrali *Pragensi* in presentia Domini *Baldewini* Archiepiscopi *Trevirensis*, Domini *Johannis Pragensis*, & Domini *Hermani Prisiciensis* (*p*) episcoporum per Dominum *Petrum Maguntinum* Archiepiscopum, vociferantibus & acclamantibus pre gaudio universis, sacri fontis Baptismate solempniter est renatus. Iste puer mense *Septembri* in *Burgelinum* ducitur Domino *Wilhelmo Lepori* presentatur, & mense Martio in *Pragam* incolomis est reductus.

Qualiter Dominus Johannes Rex Bohemie & Polonie cum Domino Baldewino Treverensi Archiepiscopo circa flumen Nectarim adversus Fridericum Ducem Austrie pugnavit anno Domini M. CCC. XVI.

Capitulum C. & XXVII.

Postquam Dominus *Henricus* de *Lypa* intervenientibus pluribus tractatibus, & promissis de suis fuisset captivitatis vinculis liberatus, novissimus error priore peior efficitur, & pax, que sperabatur, minime sequebatur, verum tamen primo quidam nobiles *Heinrici* de *Lypa* consangwinei sub verbis pacificis in dolo Regi multa de pace servanda promissa faciunt, sed paulatim ad inimicitias patentes prorumpunt. Interea Dominus *Lodowicus Romanorum* Rex audiens, quod *Fridericus* Dux *Au-*

(*n*) Has duas memorias truncavit Franciscus. (*o*) Hæc rursum minio scripta sunt. (*p*) Ambigue vox hæc scripta; Franciscus vero episcopi istius memoriam, uti & quod filius Wenceslaus in Burgelinum, seu Birgleis & Krziwoklad dictum castrum, deductus fuerit, rescidit.

Austrie suus adversarius per *Sueviam* in Reno cum valida multitudine hominum descenderet, domino *Johanni Bohemie* & *Polonie* Regi, Dominis quoque *Petro Maguntino*, *Baldewino Treverensi* Archiepiscopis suos legatos & epistolas in *Bohemiam* dirigit, & eorum sibi auxilium ferri petit. Sic mox quod petitur, accipitur, quod queritur, invenitur: Rex namque *Johannes* petitioni omnium regni nobilium annuens, regnoque suo de pace post se servanda providere cupiens, Dominum *Petrum Maguntinum* Archiepiscopum regni pro se constituit Capitaneum, ipseque cum patruo suo domino *Baldewino Treverensi* Archiepiscopo in octava beati *Laurentii* de *Praga* exiens ad Regem proficiscitur *Romanorum*. Paucos autem *Bohemie* nobiles secum Rex in exercitu suo duxit, sed Domini *Treverensis* homines sibi applicans, de *Alemanie* diversis partibus sibi etiam plurimos sociavit. Hii itaque, Rex & Archiepiscopus tertio *Kalendas Septembris* cum *Lodowico Romanorum* Rege prope *Nürenberk* conveniunt versus *Nollingam* civitatem *Suevie*, ubi Dux *Austrie* sua tentoria fixerat, pariter procedunt, igitur *Lodowicus Fridericum* hostiliter visitat, & tantum audacter se ad ipsum applicat, quod utriusque exercitum flumen, quod *Nectarus* dicitur, tantummodo dividebat, uterque applicantur littori & terribilibus oculis & jocis odiosis se mutuo non desinunt intueri. Jacuit tamen *Fridericus* cinctus munitione in monte, *Lodowicus* in valle, potuit igitur *Fridericus* cum voluisset alios invadere, sed non invadi. Porro cum diebus quinque contra se hii Principes hostiliter iacuissent, & hinc inde passim plurima dampna suscepissent, ecce tertio decimo *kalendas Octobris* die *Dominico* hora vespertina clamor validus extollitur, & prelium iminens nuncciatur, surgunt ad clamorem Principes, armantur milites, vexilla, & galearum insignia eriguntur, hii enim qui de parte *Lodowici* fuerunt primi prelium inceperunt, flumen, licet graviter, transire ad adversarios gestiunt, at illi, quantum poterant, restiterunt, totum autem pondus prelii in mediis *Nectari* vertebatur fluctibus, ita quod ubi prelium fuerat factum majus, quosdam absorpsit fluvius, alios occidit gladius, quosdam, qui non auffugerant, detinuit inimicus, durat hoc bellum usque ad solis occasum. *Ludowici* itaque exercitus, opitulante Deo, prevaluit, & ex hiis, qui cum *Friderico* fuerant, XII. Comites cum aliis centum & quadraginta militibus, & viris militaribus captivavit & (q) ex hiis, qui cum *Friderico* fuerant; mille vero, & quingenti dextrarii in eodem prelio sunt occisi in acie. Huius certaminis congressione dominus *Johannes* Rex *Bohemie* &

(q) Hæc conjunctio superflua.

Polonie Baltheo militari cinctus est, & alios plurimos cinxit, (r) & eodem die ut novus miles gloriosissime, ut stupor fuit videntibus, dimicavit, sequenti vero die Rex *Lodowicus* pro adducendis expensis (s) versus *Helprunnam* cum suo incipit exercitu procedere, ut sit plus munitus, *Fridericum* suum adversarium acrius valeat impugnare. Processit autem & tunc *Johannes* Rex *Bohemie* una cum Domino *Baldewino Treverensi* archiepiscopo versus *Lucenburk* suam propriam Comitiam, ubi adhuc manet, & nescio quando redeat in *Bohemiam* terram suam. Porro *Fridericus* Dux *Austrie* Regis *Lodowici* non exspectavit reditum, sed cum suis incipit ascendere *Renum*. Interea Dominus *Petrus Maguntinus* Archiepiscopus, qui pro Rege *Johanne* in *Bohemia* remanserat Capitaneus, pro pace laborat pro viribus, sed proh dolor! dulciloquio nobilium deceptus, nullus omnino suum laborem consequitur pacis fructus. Videns autem idem *Maguntinus*, quod nichil per verba blanda in regno proficeret, sed quod ubique malum discordie succresceret, tandem tedio ductus, & etiam per *Lodovicum* Regem Romanorum vocatus anno Domini millesimo CCC. XVI. VI. *Idus Aprilis* infra octavas *Pasce* de *Praga* exiens versus *Nürenberg*, ubi ipsum *Lodowicus* Rex prestolatus fuerat, dirigit suos gressus, quo abeunte & Domino *Johanne* Rege *Bohemie* similiter absente, totius regni cura, & regni quoque (t) incumbit inclite Domine *Elizabeth* Regine. Adiuvabit eam Deus vultu suo, & dextera Domini, oro, protegat hanc, & regnum amen.

De pestilentiis, que evenerunt in diversis mundi partibus anno Domini Milesimo trecentesimo XVI.

Capitulum C. & XXVIII.

Iste annus Domini M. CCC. sextus decimus tot in se pestilentias & miserias continet, quod eas audire auris refugit, mens stupescit; in hoc anno, ut supra diximus, cometa quedam in parte *Aquilonari* apparuit, que disponente Deo plurima pericula nuncciavit, estatis namque tempore contra naturam huius temporis facta est ex continuatis ymbribus tam copiosa aquarum habundantia, quod more diluvii in locis pluribus subverteret edificia, muros, & castra. In partibus *Saxonie* tantum *Albea* fluvius excrevit, quod quadringentas, (u) & quinquaginta villas aque vicinas cum hominibus & pecoribus pariter delevit, in *Austria*,

(r) Videlicet Romanorum Rex. (s) Hanc vocem author passim pro *commeatu* adhibet. (t) Hæc repetitio ex oscitantia scribæ enata. (u) Franciscus habet: DC.

ſtria, *Polonia*, *Ungaria*, & Miſna de hoc diluvio omnium hominum querimonia nuncciabat infinita pericula eſſe facta; Hec aquarum inundatio campos, & valles cooperuit, fenum & ſegetes diſtruxit, ſecumque plura, que rapuit, deduxit. Subſecuta eſt lacrymoſa mors hominum, & tantum mors prevaluit, quod in plerisque villis, & civitatibus fovee profunde fierent, que mortuorum inſimul plurima corpora velut morticinia operirent; bladum, fenum deficit, deficiunt & paſcua, ut eſurire & interire incipiant homines & iumenta. Retulit nobis Dominus *Petrus Maguntinus* Archiepiſcopus, quod infra dimidii anni tempus in civitate ſolum *Meczenſi* (x) quinquies centum millia hominum mortua ſunt, nihilominus equos, oves & boves, & univerſa pecora campi necuit peſtilentia huius anni, oves enim plures quam mille, exceptis aliis animalibus premortuis, que ad *Aulam regiam* pertinuerunt, in grangiis perierunt. Eſtatem hanc fluminibus non fructibus fertilem hyemps aſpera ſubſequitur, adducens nivis copiam, frigorisque rigorem. In hac hyeme a feſto beati *Andree* Apoſtoli usque ad diem *Palmarum*, qui videlicet quinto *Kalendas Aprilis* fuerat, *Multavia* fluvius in tantum congelatus permanſerat, quod in ipſius glaciali ſuperficie ſine omni interpolatione cottidie quaſi ſuper aridam populus tranſiens ambulabat. Ex hac diutina hyeme acriori fame premebatur populus, & pabula animalibus defecerunt, malum malo additur, quia regnum ubilibet, & maxime religioſorum poſſeſſio aſſidue ſpoliatur, tantum etiam inter hec illorum de *Sarapach* & de *Brandeys*, & aliorum circumſedentium malitia cottidianis ſpoliis *Landiſcronam* & circumiacentia bona, ad *Aulam regiam* pertinentia, devaſtaverat, quod ipſa Domino *Heinaczony* filio *Potonis* de *Duba*, ut ea defenderet, quaſi gratis nos committere oportebat. Eodem anno Dominus *Petrus Olomucenſis* epiſcopus ſeptimo *Idus Junii Prage* (y) moritur, & in caſtro (z) ſepelitur. Hic licet Prepoſitus Pragenſis, & *Wyſchegradenſis* ſimul & regni *Bohemie* cancellarius diu fuerit, & omnibus divitiis plenus in vita exſtiterat, in morte ſua vix tantum ſibi remanſit, quod poterat ſepeliri. Tunc dixi: (a) *Se facit hic ſtultum, qui theſaurum ſibi multum -- Congregat, & neſcit, quis eo moriente capeſcit. -- Divitias iſtas, tibi conſulo, deſine ciſtas -- Numis implere, ſed tu nitaris habere,*

(x) *Merenſi.* Franciſcus habet: *Necenſi.* (y) Franciſcus habet: *Julii.* (z) Scilicet Pragenſi, ſeu Ecclesia S. Viti, ut habet Franciſcus. (a) Franciſcus hos ipſos ſequentes verſus recitaturus, præmittit: *Unde quidam hoc videns ſcripſit hos verſus.* Sed cur non fontem ſuum coronavit, Petrumque Abbatem Aulæ Regiæ, ex quo hos verſus exſcripſit, nominavit? Scilicet ut ne proderet reatum ſuum.

re, - - Gemmas virtutis ex hiis tibi porta salutis, - - De te (b) *pandetur, cum spiritus egredietur.*

Huic Domino *Petro*, Dominus *Cunradus* succeſſit, qui *Idus Julii* eſt in epiſcopum *Olomucenſem* electus. Eodem anno circa feſtum beati *Jacobi* Apoſtoli poſtquam per mortem Domini *Clementis Pape quinti* ſedes *Romana* usque ad tertium annum vacaverat, Dominus *Johannes* viceſimus ſecundus, qui prius, *Jacobus* dictus, *Avinionenſis* epiſcopus fuerat in partibus *Francie*, a Cardinalibus, qui ibi congregati erant, pariter in Apoſtolicum eſt creatus.

De deceſſione primi abbatis Aule regie & quibusdam aliis.

Capitulum C. & XXIX.

Poſt hoc tempus anno videlicet Domini M. CCC. XVI. in craſtino beatorum *Protby* & *Jaccinti* martyrum die dominico, quando per totum ordinem *Cyſtercienſem* Miſſa de ſancto ſpiritu cantabatur, in preſentia Dominorum *Johannis* Waltſachſenſis, *Heydenrici Scedlicenſis* & *Gerebiti Oſſecenſis* abbatum domino *Cunrado*, qui XXII. annis cum dimidio abbatizaverat, honeſte voluntarie cedente dominus (c) *Petrus* abbas tertius in abbatem *Aule regie* ab univerſis electoribus canonice & concorditer eſt electus; Predictus vero Dominus *Cunradus*, qui primus abbas *Aule regie* exſtitit bis abbatie regimen reſignavit, in prima reſignatione dominus *Otto* ſibi ſucceſſit, qui anno uno cum dimidio abbatizavit, & poſtea reſignavit, iterum Dominus *Cunradus* eligitur, & abbatis nomine inſignitur in hoc igitur officio annis plurimis manſit, & ſecundario reſignavit, ſibique Dominus *Petrus* ſucceſſit anno Domini M. CCC. XVI. fundationis vero *Aule regie* anno viceſimo IIII. Si igitur perſonas attendimus, dominus *Petrus* eſt abbas *Aule regie* tertius, ſi autem mutationem officii inſpicimus, abbas computabitur quartus. *O Jeſu Chriſte fac abbas, quod novus iſte - - Semper proficiat, quod & acceptus tibi fiat.* Cum autem abbas iſte creatus ex novo fuiſſet, propter commune diſturbium regni & ſterilitatem anni domus *Aule regie* pluribus defectibus & debitis ſubiacebat.

Anno

(b) Rectius Franciſcus: *Late.* (c) Petrus Abbas author hujus Chronici Vir humilis ut ſuis ſcriptis teſtatum facit, vix quidem hunc titulum *Domini* ſibi tribuit, ut a poſteriore intruſus fuiſſe videatur.

Anno Domini eodem Dominus *Heinricus* filius Domini *Bolconis* Ducis *Silesie* de *Sweidenicz* duxit legitime sub matrimoniali federe *Agnetem* virginem domini *Wenceslai* Regis fundatoris *Aule regie* filiam, quam ex Domina *Elyzabeth* regina sua secunda coniuge generavit. Hanc puellam teneram etatis sue anno XII. absque consensu & consilio sororis sue Domine *Elyzabeth Bohemie* & *Polonie* Regine mater sua predicto Principi desponsavit, sibique cum filia civitatem *Grecz*, quam tunc habuit, pariter resignavit, predictum autem matrimonium per *Heinricum* de *Lypa*, ac per alios terre nobiles eiusdem *Heinrici* complices in prejudicium Domini *Johannis* Regis *Bohemie* & *Polonie*, ut dicitur, ab omnibus est contractum, de hoc fides accipitur, quia nunc de *Grecz* regnum spoliatur *Bohemie*. (*d*)

De testamento scriptoris huius libri.

Capitulum C. & XXX.

Omnia mundana pereunt quasi sompnia vana, - - Certius ipse super regalia solia nuper - - Leges condentes vidi Reges residentes; - - Horam transivi, tunc hos reperire nequivi. - - Quo meat Heinricus Cesar, pietatis amicus, - - Justus, & Augustus, diademate laudis onustus, - - Quo venit Adolphus, pater Albertique Rudolfus, - - Quo venit Ottakarus, Wenceslaus mihi carus, - - Quo Romanorum, quo Reges Assiriorum, - - Quoque Bohemorum, Frankorum, sive Danorum - - Aut Hyspanorum, cum Gotis Ungaricorum, - - Quo dic Anglorum, Grecorum, sive Medorum - - Reges venerunt, qui sceptra manu tenuerunt? - - Certe dico tibi, cupiens hoc carmine scribi, - - Omnes hii Reges periles servant sibi leges; - - Iverunt semitam mortis Papis bene scitam. - - Papa stupor mundi, quid quid modo statque, rotundi, - - Orbis Rectores, qui tollunt res, & honores, - - Presul, vel Primas, Kathedras querens modo primas - - Abbas, Prepositus, Prior, & quivis parasitus, - - Accidiosus, deliciosus, divitiosus - - Corpus cum rebus sub paucis forte diebus - - Perdent, transibunt, Sic ibimus, ibitis, ibunt, Mundus pertransit - - cito, nescio quid sit, & an sit? - - Hinc levius sperno, mox quod marcescere cerno, - - Gloria laus & honor quid in orbe sunt, hoc modo conor - - Dicere, si nossem, vel si perquirere possem, - - Quod preciumve datur huic, qui mundo famulatur? - - Pannus fit mercer

(*d*) Hanc nuptiarum memoriam postremo loco Franciscus inseruit suo Capiti 30. p. 47. omissis iis, quæ author noster de primis tribus Abbatibus Aulæ Regiæ Conrado, Ottone & Petro præmiserat.

ces vilis, quo membra coherces, - - Scito, quod in fossa caro computrescit, & ossa. - - Illa tremens anima nescit si summa, vel yma - - Debeat intrare, sic incipit hic dubitare, - - Ad quod iter rapiat Deus hanc, & quid sibi fiat, - - Infelix nescit, que premia nacta capescit. (e) - - *Ex quo tam subita presens rapitur mihi vita, - - Nescio, queis horis & si sim dignus amoris. - - Judicis, aut ire, mea mens nequit antea scire, Hinc mihi tristari bene convenit & meditari. - - Qualiter expediam me mecum (f) ne cito fiam - - - Incaute raptus, & nescius a nece captus. - - En testamentum facio, quod sit Documentum - - Cunctis, qui legere non spernunt hoc vel habere. - - Pectore contritis multum valet hoc cenobitis, - - Dicam sic igitur, prout inferius reperitur,* „Disposui testamentum electis meis valens quidem corpore, vigensque propria ratione. *Timor, & tremor veniunt super me, ne forte subito* preoccupatus die mortis, repente viribus destituar, & anima, in angustiis ingemiscens salutem suam negligat, spiritus quoque meus, attenuatus pre doloribus, non redeat ad dominum, qui dedit illum. Testamentum igitur meum anticipo & sanus illud statuo, ne me in ullo impediat incautum, & nescium mors & dolor. De rebus quidem exterioribus meis laboribus acquisitis, vel ex promissione ordinis meis usibus applicatis quibuscunque humane conditionis necessitas seu supervacua curiositas me sepe delectabiliter occupavit, nunc curam habeo, ne has perdam, in hora vero illa, quando anima mea de corpusculo est egressura, quibus ille res distribuantur, dumodo monasterii personis committantur, nunc non curo, & minime tunc curabo. Absit quod mens mea se tunc aliquibus proprietatibus, & vanitatibus continuo relinquendis, occupet, quibus abrenunciavit voluntarie, cum eis uti libere potuisset. Nullam ego Monachus de rebus temporalibus ordinationem facio, sed hec omnia dispensatoribus domus Dei & ordinis derelinquo, grandis restat via, necesse est, ut sit sarcina parva &c. (g)„

„Quia

(e) Pro *capesset.* (f) Idiotismus, id est quomodo mihi ipsi rationem reddam. (g) Testamentum hoc authoris facile octo paginas æquat, nihil prorsum historicum continens, renunciationem enim omnium rerum temporalium ad usum sibi consignatarum, plenam in Deum resignationem, cum se ex hoc sæculo evocare libuerit, fiduciam integram in infinitam ejusdem misericordiam, potentiarum sensuumque & corporis vermibus tradendi oblationem, animæ & spiritus sui in manus ejusdem extradendi sacram cupiditatem Monachali istius sæculi stilo complectitur, quod præcipue ob nimiam prolixitatem truncandum merito existimavimus. Utiliora horum loco

„Quia tu ſolus bona ex malis elicere bene noſti, quod ſcripſi, „ſcripſi, nec aliud teſtamentum ſcribam poſt hoc, ſcribat me in libro „vite predeſtinatio & conſervatio tua piiſſime Jeſu Chriſte, caros meos „Conſanguineos, familiares, benefactores & notos meos tibi quoque „lego in meo teſtamento ſub illius teſtamenti conditione, quo tu bone „Jeſu in cruce pendens matrem diſcipulo commiſiſti, & diſcipulum ma- „tri tue. Me & omnia mea tibi omnipotens offero, petens, ut unum „te ſolum tantummodo mihi reddas. Datum & actum anno Domini M. „CCC. XVI. infra octavas *Aſſumptionis Marie* virginis glorioſe coram „Deo, ad quem per ſpiritum filii ſui clamamus quotidie abba Pater. „Quinque vulnera Chriſti ſignaculum virginitatis Marie huic teſtamen- „tarie ordinationis pagine ſint appoſita pro ſigillo. amen.

Explicit prima pars Cronice libri Scedlicenſis Monaſterii beate Virginis Marie. Finitus per manus Petri Bewchil de Crakovia in feſto Kathedre ſancti Petri anno Domini M. CCC. XCIII. ſub venerabili abbate Domino Wenceslao Scedlicenſi. (g)

Notandum quod hec prima Pars Chronice continet fere LX. annos a Rege *Ottakaro* incipiendo usque ad *Johannem* Regem *Bohemie.* (*h*)

Iſti ſunt Reges & Principes *Bohemie*, quorum geſta hic principaliter deſcribuntur:

co ultimo ſuo Capite 31. p. 47. ſubſtituit Franciſcus, quibus & ipſe primam Cronicæ ſuæ Pragenſis partem abſolvit, etſi rerum narrandarum ſerie hæc multis annis præverterit. Narrat enim negotium, quod Joanni epiſcopo Pragenſi anno 13?9. Præpoſitus Litomericenſis apud Romanum Pontificem faceſſiverat, adeo ut per 11. annos apud Curiam Romanam detentus fuerit, quo triumphi plauſu demum ad epiſcopatum ſuum reverſus ſit, quot quantasque eccleſias & caſtra condiderit, in Raudnitz Canonicos Regulares S. Auguſtini & hoſpitale fundaverit, pontem ibidem lapideum maximis impenſis ſuper flumen Moldavam ſtraverit, tres Præbendas Canonicales in Metropolitana eccleſia ſuo ære inſtituerit, & complura alia, ob quæ poſteritas Franciſco merito gratam animi vicem debet, quanquam pleraque ex ipſo authore noſtro ſcilicet Partis II. c. 4. hauſerit, ut ibidem videbitur. Quod ad memoriam pontis Raudnicenſis attinet, dabimus aliquando, ſi ſuperis placuerit, in hac Monumentorum continuatione hiſtoriam illius ex ſynchrono Codice Manuſcripto Canoniæ Raudnicenſis, quem idem Joannes epiſcopus accurari & ſcribi juſſerat.

(g) Ex his liquet Kapihorskium minus accuratam ſeriem Abbatum Sedlicenſium tranſcripſiſſe, qui Wenceslai iſtius non meminit, ſed pag. 34. ab anno 1384. usque ad annum 14?1. Vitum præfuiſſe memorat. (*h*) Hæc nota cum conſequentibus, a quoquo demum poſteriore, ſeu ſcriba ipſo appoſita videtur, nam memoriæ quæquæ ætatem authoris noſtri excedunt, & præter ordinem chronologicum inſertæ ſunt.

Primus *Ottakarus* Rex *Bohemie.*
Secundus *Wenceslaus* Rex *Bohemie*, & *Polonie.*
Tertius *Wenceslaus* Rex *Bohemie*, *Ungarie*, *Polonie.*
Quartus *Rudolfus* Rex *Bohemie* Dux *Austrie.*
Quintus *Heinricus* Rex *Bohemie* Dux *Chorintbie.*
Sextus *Johannes* Rex *Bohemie* Comes *Lucemburgensis.*

Annis M. tria C. XL. septemque peractis,
Tunc Princeps noster Johannes Rex Bohemorum
Mense Septembri in festo Bartholomei
Obiit in bello per Regem Anglie terre.
Transactis lustris septem, quoque cum tribus annis
Tantum regnavit Johannes Rex Bohemorum.

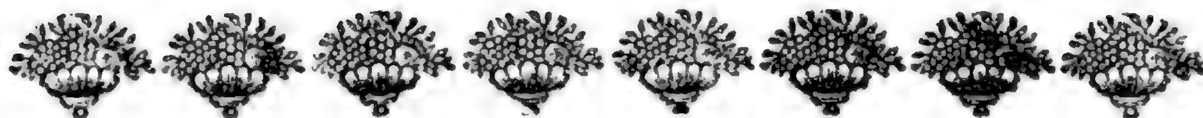
Anno Domini M. CCC. LXXVIII. III. *Kalendas Decembris* etatis sue anno LXII. obiit *Karolus* IIII. gloriosissimus Imperator & Rex *Bohemie*, hic Rome coronatus per Papam *Innocentium* VI. in Augustum, imperavit annis XXIII., fuitque Rex *Romanorum* & Imperator plus quam XXX. annis, hic fuit filius *Johannis* primi Regis *Bohemie*, & nepos Regis *Wenceslai* secundi fundatoris *Aule regie* monasterii.

Anno Domini M. CCC. LXXXXI. in die sancti *Mauri* Abbatis obiit venerabilis Dominus abbas *Scedlicensis Theodricus* dictus *Ausfualcz* in Domo nostra *Pragensi* hora diei XVII. (*i*) Orate pro eo Deum.

IN-

(*i*) Perperam rursum Kapihorskius jam anno 1384 huic Theodorico successorem Vitum abbatem statuit, quem anno 1391 primum mortuum, eique Wenceslaum successisse ex his & superioribus liquet.

INCIPIT PROLOGUS IN SECUNDAM PARTEM CHRONICE AULE REGIE. (a)

Putabam, quod in uno modico volumine cronografiam possem constringere, quam promisi. (b) Primo enim, cum eventus varios & variabiles notare inciperem, occurrit menti mee beati *Job* sententia, que sic dicit: *Spiritus meus attenuabitur, dies mei breviabuntur, & solum mihi superest sepulchrum.* Igitur quia breves dies hominis sunt, brevem cogitavi me posse descriptionem facere breviter moriturus; verum tamen, quia dies meos Dei benignitas, ultra quam scire potui, aut presumere debui, propter penitentiam faciendam misericorditer prorogavit, labores nostros etiam propter impetrandam divinam gratiam, ut cunque potero, prolongabo. Licet autem labor iste non sit plurimum fructuosus, eo quod studiosus lector possit lectionibus multo devotioribus occupari, si voluerit; tamen mihi, ut spero, prodest ad penitentiam liber iste. Laborabo quippe quoad vixero finaliter propter eum, qui solus laborem, & dolorem considerat, intentionemque ponderat, quam propono. Porro pia mens, que novit suggere mel de petra, inveni-

(a) Partem hanc secundam, jam anno 1602. Hanoviæ typis Wechelianis vulgavit Marquardus Freherus in Rerum Bohemicarum antiquis aliquot Scriptoribus, nos itaque ex eadem editione variantes lectiones præjecta litera F. dabimus, tum si quæ emendationes, aut supplementa in nostro Codice acciderint, adnotare non intermittemus. (b) Ex hac periodo & sequentibus, & Prologo tertiæ Partis jam testatum fit: unum eundemque Petrum Abbatem Aulæ Regiæ authorem esse omnium trium Partium. Secus ac quidam nostrorum suspicati sunt, egoque ipse in Prodromo meo hæsitaveram, cum Hagecius Conradum Abbatem Aulæ Regiæ inter scriptores historicos Boemiæ retulerit.

re poterit in his, que hic legit, aliqua, de quibus ad mundi iſtius variabilis deſpectionem, & ad Dei ſtabilis dilectionem aliqualiter poterit incitari. Vt autem de dicendis cognitio facilior habeatur, hic ordo dicendorum & capitulorum titulus prenotatur.

Explicit prologus, incipiunt capitula ſecunde partis Cronice,

Capitulum I.

De ſtatu regni Bohemie, de reditu regis, & de morte magiſtri Egidii Cap. I. &c. (*c*)

Expliciunt Capitula ſecunde Partis Cronice.

Annus Domini M. CCC. XVII. incipit ſecunda Pars Cronice Aule regie.

Capitulum I. (*d*)

Tempore, quo diſcretus (*e*) & expertus venerabilis Pater Dominus *Petrus* ſancte *Moguntine* ecclesie Archiepiſcopus in regno *Bohemie* manebat, & *Johannem* Regem, Reginamque *Elyzabeth* regebat, florebat pax in *Bohemia*, iuſtitiaque vigebat. Tractabat enim ſolerter cum quibusdam aliis de *Reno* viris illuſtribus negotia regni & Regis non tantum armis ſed animis, innixus (*f*) conſilio ſapienti. Plures autem de *Bohemia* oderunt Archiepiſcopum, pretendentes, quod de *Bohemia* nimium portaret theſaurum; igitur ad Archiepiſcopatum revertitur *Maguntinum.*

Poſt receſſum igitur eiusdem Domini *Petri Maguntini* Archiepiſcopi de *Bohemia* Domine *Elyzabeth* Regine totius regni gubernatio incumbebat, & cura. Rex quippe *Johannes* nondum de Reno reverſus fue-

(*c*) Hunc Indicem Capitum, quoniam alioquin iisdem verbis cuilibet Capiti argumentum præjicitur, & copioſum Indicem Rerum & Nominum poſterius damus, propter molem libri reſecuimus. (*d*) In Indice hoc argumentum præfigitur primo capitulo: *De ſtatu regni Bohemiæ, de reditu Regis, & de morte Magiſtri Egidii.* (*e*) Freher. edit. *diſertus.* (*f*) Iisdem verbis, atque eadem prorſus periodo incipit quoque Franciſcus p. 53 primum Caput Partis II. Chronicæ ſuæ Pragenſis, ut teſtatum fiat cum rur-

fuerat, ſed adhuc in Luceburk (*g*) ſua Comitia manebat. Quidam vero, qui tunc erant Regine conſiliarii, gaudebant de receſſu *Maguntini* Domini, putantes, quod ex illius abſentia ſtatus regni deberet in melius commutari, ſed res venit in contrarium. Incepit namque in regno ubique ſuccreſcere maius malum. Primo (*h*) conſilio non ſano (*i*) vocantur de vicinis terris ſtipendiarii, qui tunc nobilibus regine obſequacibus ſociat, (*k*) igne & gladio perturbant terminos, quos Regine poſſident inimici. Hii vero in conſilio Regine principales fuere, *Chunradus* (*l*) *Olomucenſis* epiſcopus, Magiſter *Heinricus* Cancellarius, *Wilhelmus* de *Waldek* dictus *Lepus* Regis Bohemie Subcamerarius, & *Winandus* de *Wuchzes* (*m*) de Reni partibus oriundus. Adverſarii autem Regine, qui procaciter reſiſtunt, hii ſunt, *Heinricus* de *Lypa* cum *Henrico* & *Stencone* filiis ſuis, *Beniſius* de *Wartemberk*, iuvenis *Beniſius* de *Michelsperg* (*n*) Baro fortis, *Albertus* de *Licberch* (*o*) ſenilis, *Wilhelmus* de *Landeſtein* filius *Witigonis* (*p*) *Berca* & *Steynaczo* germani filii *Hermanni* de *Duba*, *Henricus* de *Luchtenberk* (*q*) filius Ulmanni, *Styslaus* (*r*) de *Sterenberk*, cum aliis quam multis, Hii omnes *Henricum* de *Lipa* habent pro capite, opponentes ſtrenue ſe Regine. Verumtamen *Petrus* de *Roſenberk*, *Wabarus* de *Straconicz*, (*s*) *Swynko* & *Thobyas* fratres cum Thobie magni tota genealogia. (*t*) *Marchardus*, & *Hermannus* de *Gablona*, *Johannes* de *Dobruſcha* cum quibusdam nobilibus de *Moravia* quam de *Bohemia* permanent cum Regina. Eſt itaque parti uni altera pars adverſa, ex quo ſpolia inceſſanter ſurgunt & bella; cum vero diſcordia tam hoſtiliter inchoata magis ac magis cotidie ſuccreſceret, & pars utraque ad bellandum acrius ſe diſponeret, Regina, ne tanta mala oculatim cerneret, aſſumptis ſibi tribus ſuis pueris, (*u*) *Margaretha*, *Gutta*, *Wenceslao* primogenito, conducente eam *Wilhelmo Lepore*, XII. *Kalendas Julii* ad caſtrum *Cubitum* perrexit, ibique tribus menſibus permanſit. Interea in feſto beati *Johannis Baptiſte* congregantur nobiles ex utraque parte apud ſanctum *Clementem* in *Pragenſi* civitate, ut tractent pa-

rurſum ſi pauca excipias, nonniſi Excerptorem, & Epitomatorem fuiſſe præſentis Chronicæ Aulæ Regiæ.

(*g*) F. *Lucelburg*. (*h*) F. rectius: *previo*. (*i*) His duabus vocibus caret F. (*k*) F. rectius *Sociati* ſine commate. (*l*) F. *Conradus*. (*m*) F. *Bubzes*. Franciſcus *Buches*. (*n*) F. *Michaelberg*. (*o*) Rectius F. *Seberch*. (*p*) Perperam F. *Wicigonis*. (*q*) F. *Luchtenburch*. (*r*) F. *Scislaus*. (*s*) *Babarus de Streconicz*. (*t*) Id eſt: Familia, ſtirpe. (*u*) pro *liberis*, *prolibus*.

pariter de concordia, & de pace. In hoc concilio toto, (x) duo eliguntur arbitri, duo ſubarbitri, ut diſcenſionis (y) cauſas, diſcrete diſcutiant, & que diſcuſſa pronunciaverint, a partibus inviolabiliter debeat obſervari. His omnibus interfui & hec vidi. (z) Expediuntur idonei nunccii ad viam, ut huiuscemodi ordinationem cunctis placitam ad Regem deferant, & Reginam. Frater *Leo* ordinis *Cruciferorum* de domo *devtonica* (a) Provincialis, cum *Friderico* de *Gallis* cive Pragenſi primo ad Reginam in *Cubitum*, dehinc ad Regem dictam ordinationem deferunt, nihil boni referunt, (b) quia contemta legatione fructum itineris perdidit cum labore. *Henricus* etiam de *Lippa* interim verbis pacificis & humilibus gratiam Regine querit, de ſuis exceſſibus emendam condignam promittit, ſed non invenit, quod querit, ipſe namque *Henricus* nimis contra ſe exacerbaverat mentem *Elyzabeth* Regine, faciendo, que ſibi ſciverat non licere. Domicellam *Agnetem* Regine ſororem nolentem (c) Regina Duci *Henrico Polono* conjugio tradidit, domine *Elyzabeth*, que vocatur Regina de *Grecz*, in preiudicium Regis, plus quam decuit, adheſit, atque *Johannem* Regem, cum ipſum regeret, non legaliter educavit, atque ſibi amicitior propria, plus, quam Regina (d) negotia procuravit, ſic & ſibi, & ſuis munitiones, que ad Regem pertinent, uſurpavit. Ex hiis & ſimilibus animus Regine adeo provocatur, quod ad faciendam vindictam potius, quam ad dandam gratiam inclinatur. Hec utique iuſta duritia, aut verius dura iuſtitia, in mente feminea taliter indurata efficit (e) in *Bohemia* multa mala. Generoſe huius Regine nobilis animus, que & qualis ſit, que patitur & a quo, & a quali patiatur injuriam, conſiderans, ut puta Regina de vaſallo, Domina a famulo, Princeps a milite, immerito ſe decere talia ſuſtinere dijudicat, vindictam condignam expoſtulat, malens pro tempore quaſſari totum ſuum dominium, quam contempni tam indebite ſe & regium ſuum ſtatutum. Videns itaque Regina quod adverſariorum contemptus contumaciter creſceret, & quod ipſis ſine virili conſortio reſiſtere non valeret, nunciis ac epiſtolis Regem redire in *Bohemiam* poſtulat, & invitat. Et ego unus fui de Capitulo generali rediens, in craſtino beati *Mathei* Apoſtoli ad regem in Treverim veni, ſibi-

(x) Vox *toto* merito abeſt in edit. F. (y) Diſſenſionis. (z) Franciſcus cum pleraque hæc exſcripſit, hanc notam authoris cate prætermiſit. (a) F. *Teutonica*. (b) Freh. editio in utroque ſingularem habet *defert*, *refert*, uti ſequens membrum orationis. (c) Rectius F. *volente*. (d) Freh. editio & Franciſcus habent regalia. (e) F. effecit.

bique, ut ſuum maturet reditum, ſupplicavi. (*f*) Qui tunc reſpondit michi verbum, quod lete audivi: Ite, Regine dicite, iam non tardabo venire, ſi non moriar, in feſto beati *Martini* in *Bohemiam* proficiſcar, dixit & fecit, quia in craſtino beati *Martini* Rex ad Reginam in *Cubitum* pervenit. Auditur utique (*g*) in urbibus, & celebri ſermone divulgatur, Regem veniſſe, populus in civitatibus letatur, ruſticus conſolatur, monachus iocundatur, omnis plebs, ut audit, dedit laudem Deo, ſperans, quod ceſſante diſturbio, debeat fieri pax in regno. Barones plurimi cum Domino *Johanne Pragenſi* epiſcopo & *Wilhelmo Lepore* regi usque in *Cubitum* occurrunt, melius, quod ſciunt, conſulunt, ſed de negotiis regalibus diverſi diverſa ibidem conſilia protulerunt, quidam enim conſulunt, ut Rex armatos, quos ſecum de *Reno* circiter ducentos, adduxerat, remittat, & ſolus cum paucis in *Bohemiam* veniens ſuis Baronibus ſe committat, aliorum verbum fuit: ſi Rex ſolus venerit, ſolus continuo interibit, plus, inquiunt, Regi expedit venire cum potentia, ut exterminari valeat ſubito pars adverſa. (*h*) Horum ſuggeſtionibus Rex acquieſcens, quos adduxit, ſecum duxit, & una cum Regina XIIII. *Kalendas Decembris Pragam* venit, ubi quidam Barones Regi fideles venientes cum decenti familia ſe exhibent ad ſervitia Regi fideliter facienda. Sed quia de *Bohemis* non confidebat, (*i*) qui cum Rege venerant, unde ipſos ad propria redire, eorum contempto ſervitio, permittebat, inter quos erant *Heynaczo* Miles juvenis de *Duba Pothonis* filius, & de *Gablona Hermannus*, & *Marchardus*. Secum tunc habuit in conſiliis Rex precipuos *Cunradum Olomucenſem* Epiſcopum, *Fridericum* de *Schonenberk* (*k*) Subcamerarium regni, *Henricum* Cancellarium, horum auxiliis & ſuorum *Renenſium* putabat ſe quemlibet poſſe vincere inimicum. (*l*) Iſti die ſexto, poſtquam cum Rege in *Pragam* venerant, Regem trecentis galleatis (*m*) cinctum de civitate educunt, & licet yemis eſſet tempore, contra hoſtes in campeſtribus locis tentoria ſua figunt. Primum quidem exercitus regalis pontem, quem iuxta *Brandeys* ultra *Albiam* adver-

(*f*) Franciſcus ne hic authorem & fontem proderet Chronici, generatim dicit: *Regem in Bohemiam poſtulat & invitat.* (*g*) Rectius F. *ubique.* (*h*) Hunc paragraphum de diverſo conſilio reſcidit Franciſcus. (*i*) F. legit: *Sed quidam de Boemis non confidebant*, & poſtremo *permittebant*, veroſimiliter autem deſideratur vox *omnibus*, ita ut legendum ſit: *ſed quia de Bohemis omnibus, qui cum Rege venerant, non confidebat.* (*k*) F. *Schonenburch.* (*l*) Franciſcus his tribus omiſſis, *ſolum Joannem epiſcopum Pragenſem* nomine refert, de quo noſter ſilet & ſubiungit: *cum pluribus aliis Baronibus.* (*m*) F. *galeatis.*

verſa pars fecerat, evellere proponebat, ſed quia firmus erat, abinde declinans *Datylicz* Prepoſiture *(n) Wiſchegradenſis* caſtellum occupatum ab hoſtibus Rex expugnat. Deinde contra *Stislaum* de *Sterenberk* Rex movit exercitum, qui venienti occurrit, gratiam Regis querit, & invenit, ac aſtipulatione publica ſervitium & fidem promittit, & hec per menſem integrum non ſervavit.

De morte Egidii.

Eodem anno Dominus *Egydius* natione *Romanus* Magiſter *Theologie* maximus, ordinis Fratrum *Heremitarum* ſancti Auguſtini primo profeſſus poſt hoc per Papam *Bonifacium Bituricenſis* Archiepiſcopus & Primas factus, qui tam in ſacra theologia, quam in Philoſophia plurima conſcripſit famoſa volumina, moriens tranſiit ex hac vita. Hic cum ſemel, ut dicitur, *Pariſiis* in Kathedra queſtionem determinaſſet, quod videlicet *Bonifacius octavus* adhuc Papa *Celeſtino* anteceſſore ſuo vivente eſſe verus Papa non poſſet, per eundem *Bonifacium* Papam vocatur, Archiepiſcopatus ei exhibetur, quem tanquam a vero & legitimo Apoſtolico amplectitur, & acceptat, igitur ſicut (*o*) ſequitur concluſio non ſillogiſmo, ſed cum Epiſcopio: *Bonifacium* eſſe Papam. Inter alias virtutes, quas idem *Egydius* habuit, maxime in ipſo yconomia (*p*) nituit, quia multum legaliter & decenter domum & familiam ſuam rexit. Librum enim, quem intytulavit de regimine Principum, compilavit, in quo quemlibet patrem familias, quomodo familiam regere debeat, informat.

Qualiter Petrus de Roſenberk, Wilhelmus Lepus cum aliis plurimis Baronibus averterint ſe a rege. Annus Domini Milleſimus CCC. XVIII.

Capitulum II.

Anno Domini M. CCC. XVIII. ſtatim in eiusdem anni principio contra *Wilhelmum* de *Landeſtein*, qui regalia bona occupans regem ſprevit, acies regalis procedit, (*q*) ſuper quem Rex audacter irruit, ipſius pro-

(*n*) F. *Tatbyss præfecturæ.* (*o*) Rectius F. *Sic.* Ceterum Egidii huius non meminit Felix Milenſius Prior Micro-Pragæ ad S. Thomam in ſuo Alphabeto Clarorum Monachorum & monaſteriorum Ordinis Eremitarum S. Auguſtini Pragæ anno 1614. excuſo, qui quidem liber inter rariores in Bohemia editos numerandus. Fuit autem idem Ægidius gente Columnæus, S. Thomæ Aquinatis Diſcipulus, & dein Generalis Ordinis ſui. (*p*) F. *Oeconomia.* (*q*) Iisdem verbis incipit Franciſcus Caput ſuum II. p. 54.

provinciam ſatis opulentam pertranſiens exterminat, & ledit, flamma vindex plurima villarum incinerat edificia, tolluntur ibi ſpolia, & propter procacem Dominum conturbat (*r*) ſubditos Regis ira; Porro *Petrus* de *Roſenberk* eiusdem *Wilhelmi* patruus, (*s*) quia in ſuis bonis propter viçinitatem aliqua dampna ſuſtinuit, ad Regem pro patruo, (*t*) ut gratiam inveniat, intercedit. Rex vero cum ſua regalia, que ille indebite dudum occupaverat, repeteret, ac ea, que expediebant, proponeret, *Petrus* de *Roſenberk* a Rege avertitur & *Wilhelmo* iungitur (*u*) & adheret. Cumque adverſariorum ſuorum duabus ebdomadis Rex leſiſſet graviter provinciam de *Budobois*, (*x*) verſus *Moraviam* incipit deponere (*y*) viam ſuam, qui in *Epiphania* Domini venit *Brunam*, Regina quoque, nuntiis, & litteris vocata, in feſto *Agnetis* virginis Regem de *Praga Moraviam* eſt ſecuta, que continue manſit *Brunne*, & Rege hinc inde gyrante & pericula ſuis hoſtibus ingerente, quorundam rebellium optinuit Rex munitiones, intulit & aliis leſiones. Nec inter hec quievit adverſariorum inſania, ſed & ipſi cottidie ubique inferunt hominibus & bonis regalibus rapina, incendio, homicidio, & multa mala. (*z*) Wella, (*a*) proh dolor! augmentantur, & infiniti pauperes & inopes generantur, alii denudantur, alii captivantur, & diverſorum tormentorum generibus amici pariter & inimici miſerabiliter cruciantur. Flebile eſt dicere, miſerabile eſt audire, lamentabilius eſt experimento ſcire, quanti fiunt (*b*) iam miſeri propter tale diſturbium generale. Sterilitas graviſſima preſentis temporis ex parte una populum cruciat, ex parte altera diſcordia vice noverce (*c*) ipſos homines ledit acrius & tormentat. Porro Rege exiſtente in *Moravia* fama fallax volare incipit in tota *Bohemia*, quia omnes *Bohemos* intendit excludere Rex de terra. Nobiles ecce, inquiunt, Regem pro gratia obtinenda ſecuntur, ſed repelluntur. Huiuscemodi ſermonem quidem (*d*) nugigeruli iniqui viri, & doloſi confinxerunt, qui Regem exoſum facere toti populo voluerunt. Facile credit vulgus, quod audit. Hinc inter Barones fit conſpiratio, & auditur adverſus Regem maledictio a populo univerſo, in caſtro quippe *Clingenberk* in *Purificatione* beate Virginis Barones precipui de regno conveniunt, Regique uni-

(*r*) F. habet: *propter poteſtatem Domini conterebat.* (*s*) Ex his conjicitur Landſteinios & Roſenbergios ejusdem ſtirpis fuiſſe a ſuis caſtris aliter atque aliter appellatos. (*t*) Scilicet nepote. (*u*) Perperam. F. *Jugiter.* (*x*) F. *Budoweys* id eſt hodiernum *Budweiſs.* (*y*) Rectius F. *diſponere.* (*z*) F. *rapinis, incendio, homicidio multa mala.* (*a*) *Bella*, crebrius hic novus codicis iſtius ſcriba literam *b* Per v & w exprimit. (*b*) F. minus recte *fuer int.* (*c*) Perperam F. *vitæ noverca.* (*d*) quidam.

nimiter contradicunt, & dixerunt: melius eſt, ut occidamur, quam a nativitatis ſolio viliter depellamur. Igitur inimicitie, quas inter ſe quidam nobilium habuere, ſedantur, ut conglobati Regi fortius adverſentur, vetus quoque diſcordia, & altercatio, que diu inter *Albertum* de *Seberck* & *Wilhelmum Leporem* perduraverat quoad puerorum ſuorum matrimonialem copulam, ceſſabat, eo quod uterque Regi contradicere cogitabant. *Henricus* itaque de *Lipa* cum *Petro* de *Roſenberck* & *Wilhelmo*, & cum pluribus aliis nobilibus in *Clingenberck* (e) compromiſſione facta in *Moraviam*, ubi Rex eſt, revertitur, & quoniam ſibi novum favorem Baronum contraxerat, fortius animatur, ore gratiam Regis poſtulat, aliud corde tractat, *Ungaros Auſtrales* interim congregat, & civitati *Brunne*, ubi Rex eſt, inopinate cum ſuo exercitu appropinguat, acceptis treugis ſub pretextu concordie intrat civitatem dicens: ſe non aliud querere niſi gratiam & pacem. Porro Rex, quia gentis *Bohemie* & regni totius commodum deſiderat, iniurias ſibi factas relaxat, omnibus, qui crimine leſe Majeſtatis fuerunt obnoxii, favorem regium offert, & dat. Sed ſtatim dolus fit publicus, qui fuerat occultatus, qui enim pacem poſtulant, pacem recuſant; Domine, inquiunt, Rex, ſcire vos cupimus, quod nullam vobiscum concordiam inire volumus, nec valemus, niſi pari modo *Fridericum* Ducem *Auſtrie*, quem legitimum *Romanorum* Regem aſſerimus, huic concordie inſeramus, taliter cum illo conſtringimur, quod ipſum non deſerimus, nec ab eo ullatenus deſeremur. Hiis ſermonibus auditis Rex graviter provocatur, & tractatus, qui pacem pretenderat, ad acriorem ſevitiam commutatur. Primitus namque *Johannes* Rex cum *Ludowico* Romanorum Rege adverſus *Fridericum* de *Auſtria* adeo promiſerat, (f) quod illo incluſo, cum ſuis Baronibus concordiam facere non valebat. Videns itaque Rex, quod *Heinricus* de *Lippa* non ſincere ſecum ageret, & quod cum complicibus ſuis exercitum fortiorem haberet, periculum evitare cupiens per multam (g) rediens Pragam cum Regina III. *Kalendas Martii* reverſus eſt, cumque Rex *Pragam* rediiſſet, ſibi dictum eſt, quod & prius in via intellexerat, quia videlicet *Wilhelmus Lepus Mericam* oppidum devaſtaſſet; hoc periculum a *Wilhelmo Lepore* & *Ulrico* Lantgravio de *Lutenberk* ideo pertulit hoc opidum, quod in *Pilſnenſi* diſtrictu *Virſcho* (h) de *Merica* tunc habuit provinciale Judicium, quod ab *Ulrico* Lantgravio, ipſo

(e) *Clingenberch.* (f) Rectius F. *compromiſerat.* (g) Rectius F. *Muthaw* civitatem diſtrictus Chrudimenſis. (h) F. *Buſcho.*

ipſo invito, paulo ante fuerat Regi reſignatum, *Lepus* namque & Lantgravius ſe maxime diligebant, & in omnibus mutuo ſe iuvabant. Interea Rex per *Ludwicum Romanorum* Regem in *Egram* vocatur, & ad concilium invitatur: exiit itaque Rex XIII. *Kalendas Aprilis* de *Praga*, quem Regina die tertia verſus *Cubitum* ad ſuos pueros progrediens, eſt ſecuta. Cumque circa civitatem *Sacz* homines Regis pro pabulationibus equorum exiviſſent, *Wilhelmus Lepus* ſuper eos irruit, quosdam vulneravit, & centum quadraginta quatuor captivavit, inter quos fuerunt precipui *Henricus* de *Hagnow* (*i*) vir nobilis de *Reni* partibus, *Otto* de *Donin*, & *Conradus* dictus deBuches (*k*) MarſchalcusRegis, qui & ipſe exſtitit *Renenſis*. Porro rex abinde turbatus recedit, & ſub confuſione maxima regnum poſt ſe & diſturbio dereliquit. Unde omnes acephali facti ſumus, gemimus & clamamus; ſtat & aula regia paupercula omnibus ſuis hereditatibus viduata, quia ipſis anno iam tertio non eſt uſa, cogitur panem pro ducentis & quinquaginta marcis emere, ne contingat conventum pauperem (*l*) mori fame. Adjuva nos Deus ſalutaris noſter, & luctum noſtrum converte in gaudium *Jeſu* bone, ſedemus enim cottidie in tantis anguſtiis conſtituti, ac ſi funibus ligatis in gutture ſimus continuo ſuſpendio attrahendi. A primaria regni *Bohemie* plantatione, ut aſſeritur ab omnibus, uſque ad preſens tempus, ad annum ſcilicet Domini milleſimum CCC. XVIII. diem *Annuntiationis dominice*, qua hec ſcribo, non fuit peior ſtatus in hoc regno, quilibet namque noſtrum iam non plangit quaſi aliquid amiſſurus ſed quaſi iam ſit vita, & omnibus, que unquam habuit, penitus deſtitutus. ℣ Iſtius deſolationis & miſerie, cauſa eſt precipua, quia plures Barones plura poſſident caſtra regalia, & Regi repetenti talia reddere denegant, que ſunt ſua. Rex inſtat, ut regalia rehabeat, at illorum avaritia cogitat, qualiter occupata augeat, non amittat. Grave eſt *Wilhelmo Lepori Veronam*, *Tuſt* (*m*) civitates Regi reddere, gravius *Burgelinum* & *Frimberk* caſtra regalia reſignare. Nunquid eſt facile *Petro* de *Roſenberk Clingenberk* caſtrum inexpugnabile ſine pugna reddere? quando *Henricus Sicaviam*, quando *Berta Glacz* (*n*) civitatem cum caſtro optimo reſignabit, tunc *Wilhelmus* de *Lantſteyn Vroburk*, *Reymundus Fren* caſtrum, & *Potho* de *Duba*, *Beſtles* (*o*) benivola mente eorum quilibet ad manus regales aſſignabit. Veritatis predicte ſeriem rudi ſtilo ſimpliciter exaravi,

(*i*) F. *Haginow*. (*k*) F. *Buſches*. (*l*) F. *Pauperum*. (*m*) Hodie *Tauſs*. (*n*) F. *Glocz*. (*o*) F. *Peſtes*, ſed legendum *Besdiez* hodie notus mons, in quo tum caſtrum inſigne erat.

ravi, mens enim ignära & ad hec etiam conturbata nescit lugubri materie leporem sermonis iocundo formate (p) applicare: *Si mens turbatur, nunquam bene philosophatur, - - Si mens turbatur, paucissima tunc meditatur, - - Si mens turbatur, nisi tristia carmina fatur, - - Si mens sit leta, scit cudere scripta faceta, - - Si mens sit leta sunt dicta colore repleta, - - Si mens sit leta, tibi crederis esse propheta, - - Et quis de bellis letetur siue duellis? - - Quidquid conspicimus, plenum bellum reperimus.*

Rex vero *Johannes* una cum Domina *Elyzabeth* Regina conjuge sua ad *Ludwicum Romanorum* Regem X. *Kalendas Aprilis* in *Egram* pervenit, & ibidem presentibus quibusdam utriusque regni nobilibus sua negotia pertractavit. Hii duo Reges in *Egra* diebus quinque pariter commorantur, & die septimo iterum in castro *Cubito* congregantur, illuc *Wilhelmus Lepus* vocatus venit, & pro se & suis obtinuit pacis treugas, per tres ebdomadas duraturas, qui acceptis & datis pro pace servanda promissis, Dominum *Petrum* de *Rosenberk*, qui in die *Annunciationis* beate virginis civitatem *Budbeis* (q) potenter obsedit, & adhuc in obsidione eiusdem civitatis permanet, accedit ipsumque, ut factas pacis treugas observet hortando inducit. Qui hortanti assentit, & ab obsidione civitatis, quam fallaverat (r) sub quibusdam conditionibus recedit.

De concordia inter Regem Johannem Bohemie & suos Nobiles facta, & de fame (s) maxima & pestilentia inaudita. Secuntur versus.

Capitulum III.

Sepe nimis tractos arcus vidi fore fractos, - - Et nimis artatum nodum vidi religatum, (t) - - Stare diu nescit res, cum nimis ipsa rigescit, - - Sed stat, que medio res heret, & hinc ego scio, - - Testis & ostensor, quod sum nimii reprehensor, - - Quod nimis est, fugere doceo, mediumque tenere. - - Nec spe privabor, causa quacunque gravabor, - - Spe te non prives, quanto tu tempore vives. - - Ecce enim cum nimis mala in toto regno *Bohemie* crebrescendo invalescerent, & iam omnes populi miseriis tabefacti totaliter de omni solatio desperarent, & despe-

(p) Ita Codex, sed legendum *Scemate* uti alias; recte F. editio: *Schemate*. (q) F. *Budewoys*. (r) F. *vallaverat*. Scribam codicis Bavarum fuisse dialectus prodit. (s) Eundem titulum præfixit Capiti suo III. Franciscus p. 55. (t) Id est ruptum.

ſperando deficerent, omnesque modi corcordie penitus refutati fuiſſent, accidit obſtetricante dextera excelſi, quod inopinate ſatis inſperata deſperatis hominibus pacis federa ſe offerrent: Rex namque *Ludwicus Romanorum*, amicus pacis, *Johannem* Regem cum *Elyſabeth* Regina nec non Majores *Bohemie*, qui auctores diſcordie fuerant, in *Tuſt* (*u*) civitatem convocavit, ibique in die ſancto *Paſche*, qui tunc in diem Beati *Georgii* evenerat, inter partes contrarias reconciliationis concordiam ſub temporis brevis compendio ordinavit, Ibi *Henricus* de *Lippa*, qui pro gratia Regis & Regine plurimum, ut videbatur, laboraverat, prius denegatam gratiam, nunc vero ultro oblatam, faciliter obtinebat. Ibi *Wilhelmus Lepus* (*x*) de *Landeſteyn*, qui regno dampna fecerat, & dampna ſuſceperat, pari facilitate Regis gratiam obtinebat. Ibi univerſi Barones, qui ſe fere communiter regi ſuo Domino oppoſuerant, reformati gratie regali, ſe novo juramento, ad fidem Regi ſervandam perpetuam, obligabant. Ibi *Henricum* de *Lippa*, pridie ſuum adverſarium, ex communi conſilio nobilium Rex regni fecit Camerarium, (*y*) eidem ſubiiciens totaliter ſe, & regnum. Ibi Rex *Johannes* iuravit & ſtatuit, quod omnes *Renenſes* & hoſpites pugnantes, (*z*) qui ſibi auxilium in bellis preſtiterant, a ſe & regno debeat excludere, nec alicui externo, & advene beneficia recomittere, ſed cum *Bohemorum* conſilio univerſa regni velit negotia pertractare. Ibi concordia ordinatur, pax proclamatur, populus quaſi ex morte reſurgens letatur, perierunt quippe infinita hominum millia, eo quod hec concordia tantum protracta fuerat, & dilata, nam tali durante diſcordia nimia famis prevaluit miſeria, ita quod infra unius anni ſpatium, ut experimento didici, in porta (*a*) *Scedlicenſi* XXX. millia hominum ſunt ſepulta. Conſimilis quoque peſtilentia in omnibus civitatibus, oppidis, & villis exſtitit, & in univerſa terra in omnibus locis fovee fodebantur, que mortuorum cadaveribus replebantur; in tantum namque prevaluerat fames, tam ex ſterilitate, quam ex diſcordantium auſteritate, quod iam deficientibus alimentis, & malis invaleſcentibus quidam ruſtici cum uxoribus ſuis domicilia ſua deſerunt, ſilvas petunt, homines, quos inveniunt, occidunt, comedunt, ſic ſe paſcunt. Porro inter *Mutam* & *Grecz* civitatem viginti quatuor tales beſtiis ferociores homines adhuc more lupino currunt, querentes quem de-

(*u*) F. Thuſt. (*x*) Fortaſſis hic deſideratur conjunctio &, nam uterque prænomen Wilhelmi ferebat, editio Freh. caret voce *Lepus*. (*y*) Ex his manifeſtum fit tum Supremi Camerarii Bohemiæ ſupremam in Regno fuiſſe poteſtatem poſt Regem. (*z*) Peregrinas cohortes. (*a*) Pro regione accepta vox, ſeu vicinia.

devorent, & mactent, ex quibus duo in *Prünne* (*b*) capti fuerunt, quorum unus emmendatione promissa liber dimittitur, alter penitere, nec a tali inaudita crudelitate cessare volens, igne crematus est. Predicta igitur sedata discordia sedari incipiunt etiam plura mala, statim annona, que nimis pretiosa fuerat, levius venditur, & se mutuo populus consolatur. *Romanorum* itaque Rex *Ludewicus* facta unione inter Regem & Barones *Bohemie* in *Babariam* (*c*) terram suam revertitur, sed Rex *Johannes* cum *Petro* de *Rosenberk* in ipsius Dominium proficiscitur, ibique tribus Hebdomadis vacat deductionibus, (*d*) & venatur. Porro *Henricus* de *Lippa* novus Camerarius, *Wilhelmus* de *Waldek Lepus* novus Marschalcus quinta die post habitam concordiam Pragam veniunt, ibique *Heinricum* Regis Cancellarium virum legalem, in consiliis & negotiis regalibus (*e*) precipuum capiunt, & in castrum *Burgelinum* vinculis mancipatum transmittunt, qui postea *Ulrico* de *Lautenberk* presentatur Lantgravio, & datis trecentis marcis, elapsis tribus mensibus, de captivitatis vinculis liberatur.

Annus Domini millesimus CCC. XVIII.

Capitulum IIII.

Qualiter Dominus Johannes XXVII. pragensis episcopus ad Romanam Curiam est citatus.

Eodem anno Dominus *Johannes XXVII. Pragensis* episcopus per *Johannem* Papam ab omni tam spirituali, quam a temporali administratione in die *Annuntiationis* beate Virginis est suspensus, (*f*) iste enim episcopus, quia personaliter ad Curiam citatus prius fuerat, premissis nunceiis nihil agere potuit, ut dicitur, ducentis marcis auri pro viatico assumptis septimo *Idus Maii* de *Praga* egrediens versus *Auinionam*, ubi nunc Papa habet Curiam, procedebat. Erat namque quidam *Henricus* de *Schenenberk* (*g*) nomine Canonicus *Wissegradensis* ecclesie, (*h*) sed natus illegitime, qui dictum episcopum in audientia Curie cepit de pluribus articulis graviter arctare, accusabat enim episcopum ibidem de inobe-

(*b*) F. hujus vocis loco habet: *nuperrime.* (*c*) F. *Bavariam.* (*d*) Animi oblectationibus. (*e*) Perperam F. *legalibus.* (*f*) Hanc suspensionem conticuit Franciscus tam p. 48. quam 56, quibus de hac re agit. (g) F. *Schonenburch.* Franciscus: *Sonburch.* Erat autem proprium nomen Schonenburg, ex hodie superstite familia de Schaumburg, (*h*) Franciscus p. 48. addit: *qui se gerebat pro Preposito Lisbomericensi.*

obedientia exhibita Sedi apostolice, de hereticorum defensione, nec non de Symonica pravitate, (i) de pluribus etiam criminibus ipsum inculpabat, que verbis & litteris se ostensurum publice promittebat, & ad talionem, si in probationibus deficeret, se penis offerebat; datus est autem istis Dominus abbas de sancto *Saturnino* pro iudice; sed adhuc talis altercatio stat in lite.

Qualiter Begardi & Begine per Papam sunt deleti.

Hiis temporibus *Begbardus* gyrovagos & *Beginas*, quorum secta omnes fere civitates, & villas in numerosa multitudine repleverat, Dominus *Johannes* Papa sub anathemate reprobat & condemnat, de pluribus enim eorum erroneis opinibus, & superstitionibus contra herefeos adinventionibus, (k) que erant contra articulos Katholice fidei, palam tales accusati fuerant & convicti. Sacramenta ecclesiastica respuunt, archana (l) sancte *Trinitatis*, ultra quam licet homini loqui, frivola perscrutatione indagari gestiunt, & nihilominus se ultra se levare volentes in pessimas carnalitatis spurcitias, iumentis insipientibus facti similes, turpiter se demergunt. Fuerunt autem istorum secte plures, quemadmodum clare continent Constitutiones Papales; igitur per universas fidelium ecclesias istorum, & istarum habitus ovinus, quo suum tactinum (m) palliabant errorem, interdicitur, & ne insimul de cetero conventicula faciant districtius prohibetur. Horum plures corpore & corde seculo omnino se applicant, aliqui vero, quorum sancta fuit conversatio, de huiusmodi ignari contagio, colorem in vestibus propter statutum comutant, & in sancte devotionis proposito servientes altissimo perseverant. Erat enim Papale studium eradicare quod noxium, rigare, quod sanctum.

Qualiter Karolus Rex Ungarie duxit Beatricem Domini Henrici Imperatoris filiam legitime, & quibusdam aliis.

Capitulum V.

Eodem anno *Karolus* filius *Karoli* Regis *Sycilie* factus Rex *Ungarie* (n) prima sua absque liberis viduatus uxore *Thomam* ac *Symonem* Comites

(i) Hæc accusationum capita etiam subticuit idem Franciscus c. l. (k) Rectius F. & *superstitiosis herefeos adinventionibus.* (l) F. *arcana.* (m) Ita etiam editio Freheriana, sed quid notet, nullus scio, nisi legendum *tacitum* aut *tectum.* (n) Iisdem ver-

tes *Ungarie* cum *Stephano* interprete, & cum decentia familie misit ad Regem *Bohemie* petens, ut unam de suis sororibus velit pro conjuge sibi dare. Hac legatione amicabiliter suscepta *Johannes* Rex *Bohemie* certis nunciis suas sorores de *Lucelburgensi* evocat Comitia, quarum major vocabatur *Maria*, iunior vero *Beatrix* proprio nomine est vocata. Neutra harum puellarum attigit quartum decimum etatis sue annum. Ad fratris itaque sui vocationem iste ambe virgines venerunt, & duodecimo *Kalendas Julii Pragam* cum sua familia ingresse sunt, quarto autem die post adventum puellarum istarum cum Rege & Regina *Bohemie* ad monasterium *Aule regie* hee pariter venerunt, debuit enim tunc solempniter peragi dies aniversarius fundatoris illius loci. Veniunt quoque illuc legati Regis *Ungarie*, & ut eorum exaudiatur petitio, incipiunt cum instantia postulare. Quorum petitioni Rex *Johannes* annuit, & ut unam de suis sororibus eligant, liberam optionem eis dedit; stabant itaque *Ungari* in suis desideriis exauditi (me presente & vidente) coram ambabus puellis intendentes in illas mente tacita oculis apertis; facies delicatas istarum virginum diligenter inspiciunt, conditiones corporum discutiunt, gressus describunt, & que sit eligibilior sagaciter inquirunt. Tandem *Beatricem* iuniorem puellam & sibi assignari postulant dominam *Ungarie* & Reginam. Rex *Johannes* consentit & congratulatur, puella ad ecclesiam deducitur, & mox coram summo altari beate Virginis *in Aula regia Karolo* Regi *Ungarie*, sed absenti, ad manus Comitum presentium legitime desponsatur, campana duplex pulsatur, & per conventum Monachorum, (o) qui omnes ibi aderant, *Te Deum laudamus* altisonis vocibus decantatur. Nec longo post per nuncios solempnes Regis *Karoli* hec tenella puella in metis *Moravie* & *Ungarie* reverenter suscipitur, & in *Ungariam* deducta infra octavas beati *Martini* episcopi coronatur, statimque cum eadem rite nuptiarum festiva sollempnitas per Regem *Ungarie* celebratur. *Da Deus ut crescant, feliciter ambo senescant, -- Quos conjunxisti conserves ab omine tristi.*

Eodem anno *Johannes* Rex *Bohemie*, ducatum *Opavie* (p) contulit *Nicolao* eleganti iuveni circiter triginta annos etatis habenti, filio videlicet senioris Ducis *Nicolai*, iste Dux senior *Nicolaus* frater Regis *Wences-*

verbis incipit Franciscus Caput suum quartum, qui præcedentis Capitis historiam jam in fine Primæ Partis suæ præoccupaverat.

(o) Rursum omnia, quæ Aulam Regiam concernunt, cate suppressit Franciscus. (p) F. *Oppaviæ*.

ceslai fundatoris *Aule regie*, illegitime tamen per Regem *Ottakarum* genitus, exstitit, & Ducatum *Oppavie* annis pluribus tenuit, sed advenientibus contrariis eventibus eodem Ducatu usque ad mortem suam privatus fuit, ipse hoc anno satis pauper rebus, sed dives virtutibus in *Brunna* moritur, & in ecclesia Fratrum *Minorum* ibidem circa festum beati *Jacobi* sepelitur. *Nicolaus* itaque iunior Ducatum suscipit *Oppavie*, ducitque filiam Ducis de *Ratibor* legitima pro uxore, ipse quoque factus est Camerarius regni *Bohemie* ista vice.

Ottakarus filius secundus. (q)

Eodem anno in die beate *Cecilie* Virginis secundus filius *Johanni* Regi *Bohemie Prage* nascitur, cui in vigilia beati *Nicolai* in kathedrali ecclesia *Pragensi* in Baptismo *Ottakarus* (r) nomine (s) datur. Magna tamen tempore Baptismi inter patrinos pueri oritur contentio de nomine puero imponendo. Porro nobiles quidam viri de *Reno*, quorum plures aderant, puerum volebant nominare nomine avi sui Imperatoris *Heinricum*, alii vero de *Boemia* geniti, quorum tunc clamor prevaluit, nomen obtinent *Ottakarum*, quod Regibus convenit *Bohemorum*, sunt itaque *Johanni* Regi & *Elyzabeth* Regine *Bohemie* nunc nati & vivi quatuor liberi, *Margareta*, *Gutta*, *Wenceslaus*, & *Ottakarus* ultimo generatus.

Annus Domini Millesimus CCC. XIX. de discordia inter Regem & Reginam. (t)

Capitulum VI.

In hoc anno Domini Millesimo CCC. XIX. satis miserabiliter *lusit in humanis divina potentia rebus*; Consurrexerunt hoc anno quidam homines iniqui, pacis & concordie emuli, filii scelerati, qui linqua dolosa, & sermonibus odii inter *Johannem Bohemie* Regem, & *Elyzabeth* suam conjugem seminare discordiam sunt conati, dixerunt enim: Domine Rex vos scitis, quod honor Regis exigit, & requirit decor regni, ut Rex qui-

(q) Ipso titulo seu argumento prævio caret F. editio. (r) F. habet *Primysl Ottakarus*, cum vero author noster multo ante dixerit majores nostros nomina Sanctorum in Baptismo imponere solitos, conjicitur & hoc Ottocari nomen sancti esse, non ut alii conjiciunt compositum ex vocibus: *Ottoni carus*. (s) Rectius idem: *nomen*. (t) Hoc Caput Franciscus Capiti suo IV. junxit, subnexuitque.

quilibet regere debeat, & non regi, videmus enim (u) e contrario, quod mulier nos regit, vos circumdedit, vos adeo fascinavit, quod aliud non facitis, quam quod dicit. Fallimini in hoc facto, illa malum nostrum cogitat, & vos separare a regno sagaciter laborat, seniorem, inquiunt, filium vestrum *Wenczeslaum* hec tradere vult quibusdam Baronibus, ut ipsum pro Rege habeant, vos excludant, & adjungunt: quamdiu eiusdem uxoris vestre consiliis adhesistis, nunquam honorem in regno & pacem habuistis. Nunc quidem, si commodum & profectum vestrum diligitis, nostris consiliis intendatis: Hanc Reginam vestram uxorem non attendite, iubete, ut opus nendo, aut consuendo exerceat muliebre, adhereatis totaliter Domine Rex nobis, & nos stabimus, & pugnabimus pro vobis. Hoc hii consuluerunt, quia Reginam in magno odio habuerunt. Credidit itaque Rex illorum verbis, & commisit se cum juramento totaliter illis. In consiliis & tractatibus istis *Heinricus* de *Lypa* exstitit principalis. Porro cum idem *Heinricus* dominari in regno & aliis preferre (x) quereret, seque per Reginam in hoc impediri cognosceret, excogitabat omnes modos, quos poterat, ut hanc turbaret, presertim quia idem *Heinricus* Dominam *Elyzabeth* novercam huius Regine cum scandalo multorum valde dilexit, ut illi placere posset amplius, illam despexit; habebant enim inter se iste due Regine longo tempore odium singulare. Erat autem tunc *Elizabeth Bohemie* Regina cum tribus pueris suis in castro *Cubitensi*, quod sue subditum illa vice fuerat potestati; Rex itaque *Johannes*, iam perversus animo, de *Praga* exiens cum armatis pluribus ad castrum *Cubitense* venit, & se velle visitare Reginam pacifice simulavit. Cumque Rex cum armatis suis castrum ingressus fuisset, statim turres castri sibi dari petiit, & turrium custodes, tanta novitate & importunitate perterritos, & aliquantulum reluctantes, missis iaculis acriter impugnat. (y) Regina de hoc impetu miratur, & videns Regis vesaniam spiritu conturbatur. Altera die Regina pro illis, (z) qui in turribus erant, Regi loquitur, & interveniemtibus quibusdam tractatibus castrum ad manus Regis totaliter resignatur. Demum Regina suis heredibus ibidem in castro derelictis, turbata cum familia pauca recedit, & in *Melico* (a) suo oppido se recepit. Statim post hoc Rex, quemadmodum prius informatus fuerat, quas-

(u) F. rectius *vero*. (x) Rectius idem: *præferri*. (y) F. *impugnavit*. (z) Ita etiam F. editio, sed vero similiter legendum: *per illos*. (a) Hodie Melnik, perperam F. *Mellito*.

quaſdam perſonas plus familiares Regine, que diutius eidem ſervierant, perſequi graviſſime incipit, & eas ab obſequio Regine disjungit: *Johannes* Notarius unus, *Nycolaus* ſecundus, & Domicella, que vocatur *Gerdrudis*, hee tres perſone Regi fuerunt accuſate, quod non ſano conſilio (*b*) ſuggeſſiſſent auribus Regine; ſed mentita eſt iniquitas ſibi. Conſiderans quoque Dominus *Conradus*, quondam Abbas *Aule regie*, quod res non ageretur recte, & quod animus Regis non eſſet erga eam ſicut heri, & nudius tertius a curia & a cura exteriori ſe abſentabat, & in monaſterio ſuo remanens domino ſerviebat. Quid igitur, quid modo agitur, quid itaque faciet Rex in iſta tam mirabili mutatione? Uxorem ſuam vivam, nullo crimine obnoxiam, quaſi repudiavit, ipſam ſuis liberis privavit, & in pluribus gravaminibus conturbavit, Ecce quos Deus conjunxit, conſilium iniquum disjunxit.

De tabula rotunda (c) ſive foreſta Rgis, & de impugnatione Pragenſis civitatis, & obſidione.

Capitulum VII.

Eodem anno acceſſerunt ad Regem quidam iuvenes Baronum filii plus levitate, quam ſtrenuitate moti dicentes: Domine rex per tornamenta, & haſtiludia, nec non per alia militaria exercitia noſtra diffundetur gloria, & admirabile erit nomen noſtrum in univerſa terra. Edicite itaque *Tabulam rotundam*, *Regis* ſcilicet *arthuſii Curiam*, (*d*) & gloriam ex hac portabimus perpetuis temporibus memorandam. Igitur iuvenilibus Rex rectus conſiliis, Principibus, Comitibus, ac nobilibus ſcribit per *Alamaniam* univerſis, & multa ſpondens in litteris, & publicis inſtrumentis, ſigillis plurimorum nobilium conſignatis. Accipit igitur Rex a civitatibus & a clauſtralibus magnam pecuniam propter huiuſcemodi feſtivitatem celebrandam. Fit itaque in orto ferarum iuxta *Pragam* (*e*) quedam ſtructura lignea, que pro ſpectaculo publico foret

 apta.

(*b*) Rectius F. *Sana conſilia.* (*c*) *Decurſionis aut haſtiludii ſpecies*, inquit Dufreſnius, *a certo & definito Militum numero obiri ſolita, qui priusquam in arenam deſcenderent, vel etiam præliis & velitationibus decurſis ad menſam figuram orbicularem una cibum capiebant, ne quod diſcrimen inter nobiles ex ſedis prærogativa oriretur, indeque jurgia aut diſſidia emergerent.* (*d*) Fuit is Arthurius Britanniæ Rex, ab eo vero non fuit inventa, ſed renovata, & revocata, nam Camdenus antiquiorem uſum oſtendit ex Athenæo l. 4. Dipnoſoph. (*e*) Hortum hunc ferarum eo loco fuiſſe, quo hodie Carlshofienſis Canonia erecta eſt, diſcitur ex quadam membranula in ve-

apta. Siccine (*f*) festum beati *Johannis Baptiste*, quod pro termino tante festivitatis assignatum fuerat, accessit. Sed de exteris nobilibus penitus nullus venit. Quid igitur fit in hoc negotio certe satis inprovide nunciato? *Parturiunt montes, est natus ridiculus mus. - - Certe* (*g*) *scaturiunt fontes*, (*h*) *se mergit mox in eis sus. - - Edictum festum finem non sumit honestum. - - Non incepisse melius fuit, & tacuisse, - - Quam sic confundi sine re per climata mundi.* (*i*)

Eodem tempore diversis monasteriis regni magnam violentiam Rex iste fecisti, (*k*) multas possessiones indebite abstulit, illasque inter satellites divisit: testatur hec monasterium *Aule regie*, cui fere omnia bona sua sunt ablata violenter hiis temporibus ab hoc Rege. *Quis modo tutus erit, ex quo Rex non sua querit, - - Clericus, & civis, monachus caveat sibi quivis.*

Qualiter Rex Johannes pragam inpugnavit & cives plurimum molestavit.

Et factum est in tempore illo, cum cives *Pragenses* & seniorrs populi conspicerent, quod per Regem, iniquis suggerentibus consiliariis, pene omnibus regni incolis violentie & gravamina fierent, convenerunt in unum unanimiterque dixerunt: videmus & experimento didicimus, quod Rex noster pernicioso consilio regitur & seducitur, regnum destruitur, in omnibus vis infertur; quid igitur faciemus? quamdiu talia sustinere debemus? igitur cognationes singule, quam (*l*) prage aliter (*m*) dissensionis inter se materiam habuerunt, amicabiliter ratis compromissionibus, concordarunt, ut sic pariter confederati ad promovendam rempublicam & bonum gentis sue fortiores armis & animis esse possent. Elegerunt itaque de tota civitate sex viros honestos sagacitate, ac consanquinitate precipuos, pollicentes se ad istorum mandatum omnes velle intentos esse fideliter, & paratos. Non erat intentio istorum civium, quod Domino suo Regi vellent in aliquo rebellare, sed ipsum super communi statu regni fideliter & sagaciter informare, & ad ea, que

veteri lapidea cathedra ecclesiæ sub erectione hodiernæ inventa, quam suo tempore elucubraturi sumus.

(*f*) Crebrius author hac voce utitur pro *sic itaque* aut *sicque*. (*g*) Vox supervacanea. (*h*) Perperam F. *montes*. (*i*) Hos versus recitat etiam Franciscus p. 57. (*k*) Correctius F. *fecit*. (*l*) Rectius F. *quæ*. (*m*) Eadem emendatius: *alicujus*.

que forent utilia, totis viribus adiuvare, venerunt interea ad Regem, qui tunc *Brunne* erat, mendaces nuncii dicentes: Ecce Domine Rex. *Cives Pragenses acuunt iam fortiter enses, - - Conducunt gentes contra nos stare volentes. - - Jam non tardate, Pragam subito properate, - - Et compescatis tales, & eos capiatis, - - Ipsos sic terite, quod sint ultra sine lite, - - Res horum rapite, properate, venite! venite!* Huiuscemodi verbis Rex statim credidit, exercitum convocavit, & VIII. *Idus Julii* castrum *Pragense*, civitatem invasurus, cum armatis ascendit, precedenti vero die Regina per cives vocata de *Melico* Pragam venerat, & quia Regem malo consilio corruptum timuit, in civitate *Pragensi Maiori* cum civibus remanebat. *Wilhelmus* quoque *Lepus*, *Petrus* de *Rosenberk*, (*n*) *Wilhelmus* de *Landestein* Barones potentes in civitate eadem erant, & Regine cum civibus adherebant. Porro *Nicolaus* Dux *Oppavie*, *Heinricus* de *Lypa* & fere omnes regni nobiles in castro erant cum Rege, qui omnes consuluerunt uno ore, quatenus Rex se deberet de illis rebellibus civibus acriter vindicare. Quidam vero eorum, qui (*o*) reginam oderant, contra ipsam animum regis procaciter concitabant; cives quoque *Majoris* civitatis turres in utraque parte pontis occupaveverant, pontemque in sua potestate habebant, civitas autem minor, sub castro sita, cum Rege stabat coacta. *Ecce novum bellum surgit, rarumque duellum: - - Ex una parte Rex stat, pugnareque in arce* (*p*) *- - Contra Reginam gestit, querendo ruinam - - Urbis Pragensis; en servit regius ensis. - - Uxor contra virum, servus dominum, modo mirum - - Bellum suscepit; hinc lucrum nemo recepit. - - Si capud* (*q*) *& reliquum corpus discordat, iniquum est, - - Estque repleta malis multis discordia talis.*

Igitur per Regem & eos, qui cum ipso in arce erant, dampna cottidie bonis civium inferunt, & hinc inde passim plura bella particularia committuntur, plures autem de cognatione *Jacobi* de civitate ad Regem clandestine venerunt, & Regis, (*r*) derelictis civibus, adheserunt. Tandem in die beatorum *septem Fratrum* (*s*) me vidente, Rex cum septem Panneris erectis & trecentis galeis de castro egrediens ante *Majorem* civitatem versus monasterium *Sderas* venit, & ibidem pluria edi-

(*n*) F. *Rosinberch.* (*o*) Eadem: *quia.* (*p*) Eadem: *Marte.* (*q*) Eadem: *caput.* (*r*) Eadem correctius: *Regi.* (*s*) Passim *Polonorum* dictorum, quorum corpora Bretislaus e Polonia attulit.

edificia cremans, civitatem hostiliter impugnavit; cives vero terrore percussi, debiliter restiterunt Regi. Erat autem tunc occulta facta contradictio in civitate; vulgares enim quidam dixerunt: contra nostrum Regem non pugnabimus, sed ipsum intrare ad nos utique permittemus. Et quid plura? illo die Rex veraciter civitatem obtinuisset, si *Wilhelmus Lepus* suis paucis tam viriliter in porta civitatis non restitisset, nondum enim *Petrus* de *Rosenberk* cum suis bellatoribus venerat, & in civitate plebs, que sciret (*t*) ad prelium, pauca erat. Venit autem idem de *Rosenberk* die altera cum fortibus pugnatoribus quadringentis in subsidium civitatis. Revertitur itaque Rex cum suis super castrum, (*u*) postquam intulerat civibus damnum non paucum; demum elapsis octo diebus obsidionis civitatis inter Regem, & cives concordia facta est. Post dies vero quatuordecim Rex sex illos, (*x*) capitanei in civitate electi fuerant, volebat iam regno totaliter excludere, & a reliquis incepit pecunias extorquere; & hec usque hodie pecunia per modum coactionis, & nove adinventionis a civibus exigitur, & in pluribus populus cruciatur. *Tu consolatrix mestorum, & vivificatrix - - Mortificatorum,* (*y*) *tu spes secura reorum, - - Justi servatrix, hominumque Dei mediatrix, - Fac quod mestitia cedat, tu leta Maria.* (*z*)

De congregatione & congressione (a) duorum Regum Romanorum, & de morte Wilhelmi Leporis.

Capitulum VIII.

Eodem anno mense *Septembri Ludewicus* de *Bavaria*, *Fridericus* de *Austria*, qui se adhuc ambo *Romanorum* Reges asserunt, & scribunt, cum copiosis exercitibus hostiliter contra se venerunt, & iuxta fluvium *Enum* prope civitatem *Müldorf* castra sua metati sunt; Primo itaque congressionis impetu *Ludovicus*, quia copiosiorem pugnantium turbam habuit, *Fridericum* invadere voluit, sed *Enus* fluvius interfluens non permisit. Demum *Ludewicus* traditionem & perfidiam quorundam, quos in exercitu suo secum habuit, intelligens lucide, ad superiores partes *Babarie*, cassato prelio, disposuit se transferre; sequebatur autem eum *Fridericus* inimicus ipsius, & quia illum insequi fugientem non valuit, circa

(*t*) Ita etiam edit. Freher. sed verosimillime legendum: *quæ iret*. (*u*) Scilicet Pragense. (*x*) Supple: *qui*, ut habet F. (*y*) Id est mortuorum. (*z*) F. addit: *Amen*. (*a*) Vox *congressione* abest ab ed. F.

circa Danubium *Wabariam* (b) & ea, que reperit prope *Ratisbonam*, gravibus incendiis, & ſpoliis conturbavit. Poſt hec *Fridericus* in *Auſtriam* revertitur, ſed diſcordia non finitur; venerant autem tunc de *Bohemia* in auxilium *Ludewici* aliqui Barones cum armatis hominibus, inter quos erat precipuus *Wilhelmus* de *Waldek*, dictus *Lepus*, iſte ab infantia ſua exſtitit bellicoſus, & propter plurima, que ſtrenue fecerat opera, valde factus fuit inclytus, & famoſus, qui quidem in quadem contentione inter familiares exorta, telo vulneratur, die octava moritur, & translatus in *Bohemiam* in monaſterio fratrum *Auguſtinenſium*, quod *Inſula* dicitur, quod ſuus avus fundaverat, ſepelitur.

Epythaphium ipſius tale eſt.

Hic Baro famoſus iacet, & multum generoſus
Miles, & invictus, Lepus eſt cognomine dictus,
Cognomen leporis habuit virtute leporis, (c)
Corde Leonino pugnavit, non Leporino,
Wilhelmus nomen eſt (d) *proprium fuit eius, & omen*
Felix in factis habuit ſemper retroactis.
En mors proſtravit, quem nemo prius ſuperavit,
Corruit a telo, quem iunge Jeſu bone celo.
Anno milleno nono decimoque triceno
Per fatum triſte moritur vir nobilis iſte.
Non erat equalis huic. in regno neque talis,
Qui ſic famoſus exiſteret, aut animoſus.
Luceat eterna ſibi lux in ſede ſuperna,
Non eſt in Berna Domini, (e) *mallet fore verna,*
Wilhelmus Lepus fuerat rapiens veluti mus. (f)
Sit ſibi ſolamen homo dicat quilibet amen.

De morte Wolmari Marchionis Brandenburgenſis, & de expeditione Regis Johannis verſus Saxoniam.

Anno & menſe predicto pius & pacificus Princeps *Wolmarus* Marchio *Brandenburgenſis*, qui potentia & divitiis ſuper omnes ſuos anteceſ-

(b) Eadem: *Bavariam.* (c) Ex his conjici poſſet Wilhelmum hunc non a ſcuto gentilitio leporem referente nomen traxiſſe, ſed hæc luſio ſolum eſt authoris in verbis, nam certum eſt Wilhelmum hunc de Haſenburgiorum ſtirpe fuiſſe. (d) Vox *eſt* merito expuncta in ed. Freh. (e) Id eſt: felicitate, abundantia, divitiis cœleſtibus, ad *Bernam* enim, quæ erat Quæſtura Regia omnes Divitiæ confluere ſolitæ. (f) Hi duo verſus, nempe præſens & prior, deſiderantur in editione Freheriana, ut

ceſſores marchiones exſtiterat, ſine heredibus & liberis eſt defunctus, poſt huius obitum tota luget Saxonia, & creſcit diſcordia per loca multa, iam enim totus *Brandenburgenſis* Marchionatus variis, (g) & naturalibus maſculinis Principibus eſt orbatus, igitur circumſedentes Principes, tanti Principis, liberis orbati, obitum audientes, mox inceperunt viciniores ſibi civitates occupare. *Henricus* Dux *Sileſie Bolconis* Ducis filius *Gorlicz* obtinuit, & *Lubanum,* licet antiquis temporibus ad regnum ſpectaverint *Bohemorum*; *Johanni* vero regi *Bohemie* Barones & cives de diſtrictu *Budiſinenſi* homagium preſtitere. Porro Rex *Johannes Bohemie* cupiens plura de illis, que prefatus Marchio poſſederat optinere, cum trecentis galleatis hominibus incepit menſe *Septembri* partes *Luſatie* & fines *Saxonie* viſitare, oppidum, quod *Sumerwald* (h) dicitur, tunc obtinuit, ſed infra duos menſes, idipſum, quod acquiſierat, cum dampno amiſit. *Gubin* civitatem Rex fortiter impugnavit, ſed abinde modicum utilitatis aut commodi reportavit.

Hoc anno quedam mulier de villa quadam prope *Slaps* duobus demoniis, qui (i) in ipſam ſub ſpecie duorum ſerpentum intraverant, obſeſſa & miſerabiliter fatigata ad monaſterium noſtrum in *Aulam regiam* eſt adducta, que, cum pro ipſa miſſas legeremus, & orationes plurimas funderemus, eius horribilibus compatientes vexationibus, tandem ad Capitulum noſtrum cum magna ipſius reluctatione introducta eſt, cum paſſio ſecundum *Matheum* per fratrem *Theodricum* Priorem ſuper ipſam legeretur, per modum ſternutationis, auxiliante divina gratia, liberata eſt, ſtatimque, que prius (k) toto corpore quaſſabatur, obſtetricante dextera excelſi, velut nutu oculi diſciplinata, & quietiſſima videbatur, interrogata vero hec eadem mulier: qualiter haberet? reſpondit: valde bene. Ego, inquit, veſtris precibus corpore quidem ſum ſanata & mens mea eſt quoddam (l) ſpirituali lumine mirabiliter illuſtrata. Altera autem die confeſſione facta, communione ſancta percepta, ſa-

ut merito conjectura capi poſſit eos ab aliquo marginatore appoſitos fuiſſe, cum Author noſter hoc ſuo Epitaphio nonniſi laudem Viri hujus complectatur. Scriba igitur Codicis noſtri, quem præ manibus habemus, hos duos verſus ex margine in ipſum epitaphium inſeruiſſe videtur.

(g) Emendatius F. *veris*. (h) F. *Sumerwald*. (i) Eadem: *que*. (k) Eadem addit: *capite &*. (l) Eadem rectius: *Quodam*.

na mente & corpore ad propria eſt reverſa. Hoc anno circa feſtum beati *Martini* obitus Domine *Beatricis* Regine *Ungarie Johanni* Regi *Bohemie* ſuo fratri certis eſt nunciis intimatus. Iſte annus ex clementia Salvatoris noſtri uberrimus in vino & blado fuit, in pluribus locis menſura ſiliginis, que *Strich*, dicitur pro uno groſſo Pragenſi denario (m) vendebatur.

Annus Domini Milleſimus CCC. XX. de receſſu Regis Bohemie, de morte Moguntini Archiepiſcopi, & coronatione Regis Polonie, & quibusdam aliis.

Capitulum IX.

Anno Domini M. CCC. XX. in die ſanctorum *Innocentum* ad veſperam crepuſculo crebrescente, ſub ſilentio, nemine conſciente, *Johannes* Rex *Bohemie* de *Praga* cum paucis egrediens verſus *Lucelburg* iter arripit, ubi per unius anni circulum permanens, cum *Remenſi*, ac *Leodienſi* epiſcopis, atque cum aliis Principibus, Comitibus, & vicinis interea prelia multa peregit. *Heinricus* vero de *Lipa* per *Johannem* Regem regni totius Capitaneus & tutor conſtitutus, pacem in regno competenter ordinat divino adminiculo adiutus. Annus iſte eſt a Domino benedictus, ut preteritus, quia humane nature neceſſaria de levi habentur (n) precio, & bono conparabilia ſunt de foro. Revixit gens miſera, & exultat, que ante annos tres in via hinc inde paſſim emortua iacebat pre fame; Unde dicimus: *Laus tibi ſit Criſte, quod tale iugum male triſte -- Nunc ammouiſti. quia munera larga dediſti, -- Et benedixiſti fructus, quos ante dediſti -- Tu nimium parce, nobis de cetero parce.* Eodem anno XII. *Kalendas Maii Ottakarus* (o) ſecundo genitus *Johannis* Regis *Bohemie* filius moritur, & in *Aula regia* ad pedes fundatoris cum *Johanne*, & *Gutta* ejusdem fundatoris pueris de capella beati *Jacobi* translatis in uno tumulo ſepelitur.

Eodem anno *Nonas Junii* reverendus dominus *Petrus* natione *Treverenſis Moguntinus* Archiepiſcopus expertus & excellens Medicus, ſapiens Principum conſiliarius, vir in omnibus eventibus mundane converſationis fortunatiſſimus preſenti ſeculo vale faciens, etate ſenili con-

 fectus,

(m) Qui hodiernos facile octo æquabat. (n) Minus recte F. *haberent*. (o) Franciscus loco *Ottakarus* habet: *Przemysl*.

fectus, de carnis ergastulo spiritum exalavit extremum, iste Presul affabilis ad fundationem monasterii *Aule regie* propter fundatorem affectum habuit favorabilem, unde in ea duo altaria cum choro & ecclesia devotissime domino dedicavit. Qvantus & qualis iste venerabilis Antistes fuerit, non dico in persona, quia pusillus (*p*) sed magis sapientia, scientia & potentia, quam (*q*) magnificus, precedens aliqualiter patefacit narratio, quia de ipso scripta sunt plurima in hoc libro. *Prepositus Treverensis erat, post Wissegradensis,* (*r*) - - *Pastor Winensis,* (*s*) & *Presul Basiliensis,* - - *Moguntinensis erat, hic cum Junius ensis* - - *Retibus* (*t*) *extensis rapit hunc! hic utique mensis,* - - *Est gravis offensis & fletibus ac* (*u*) *nece prensis.* - - *Prosper in inpensis fuit ipse. Maguntia flens fis,* - - *Hac* (*x*) *necdum sensisti, quantum nunc* (*y*) *morte dolens sis,* - - *Fructibus immensis aderat tibi* (*z*) *causa forensis,* - - *Dotibus ostensis pius huic Rex omnipotens sis.*

Eodem anno in festo Translationis beati *Benedicti* abbatis devotus, & venerabilis pius Pater Dominus *Heidenricus* abbas *Scedlicensis*, postquam quadraginta annis honestissime abbatizaverat, in Capitulo *Aule regie* coram domino *Johanne Waltsassensi* abbate regimen abbatie cunctis fere flentibus, qui aderant, resignavit. Huic honorabilis dominus *Fridericus* de *Saxonia* oriundus in abbatie officio est substitutus. Non diu fere (*a*) postea, videlicet X. *Kalendas Novembris* plenus dierum & bonis operibus predictus Dominus *Heidenricus* spiritum Deo tradidit & in Domino feliciter obdormivit. (*b*) Eiusdem abbatis temporibus monasterium *Scedlicense* in spiritualibus, & temporalibus divitiis & edificiis laudabiliter profecit, quia benedictionem suam in lucro *Montanorum* largiter Deus dedit. Abbas iste magnus in dilectione Principum habebatur, & in opinione populi, haud dubium, nisi major sit in conspectu Dei. Plures adhuc vivunt, & testes mecum sunt, qui in ipsius vita & moribus exemplaribus plurimum in virtutibus profecerunt, opera patris istius magnalia, que per eum Dominus voluit fieri, in precedentibus tractatibus poterunt reperiri.

Epytaphium ipsius tale est.

Hic Haidenricus pius altitonantis amicus

Jam

(*p*) Supple *erat.* (*q*) F. minus recte *quia.* (*r*) De eo plura Berghauerus in Præpositis Wissehradensibus. (*s*) F. Winnensis (*t*) Eadem: *rictibus.* (*u*) Eadem: *hac.* (*x*) Pro: *hactenus.* (*y*) Voce *nunc* caret F. & merito, nam metrum abundat pede. (*z*) Eadem: *Sibi.* (*a*) Rectius F. *vero.* (*b*) Quam mendose Kapihorskius suam seriem

Jam praviis prensis jacet abbas Scedlicensis.
Cunctis dilectus, per quem locus hic bene rectus
Quadraginta fere fuit annis, hinc mihi flere,
Sed sibi ridere sit, spero me quod habere
Nunc habet hic letus, (c) quia de celis ope fretus
In terris vitam duxit virtute politam.
Pervigil orabat, jeiunia continuabat,
Affatu mitis fuerat, quasi florida vitis,
Ex humili more multos implevit odore,
Eius (d) erat nota bona mens, vicinia tota
Hunc fatur: mundum similem nec habere secundum.
Vidimus obmissas per eum raro fore (e) Missas,
Has, cum complevit, ob cordis gaudia flevit,
Quando requisivit locus, aut tempus, bene scivit
Esse suis letus & cum gravitate facetus.
Quod quis querebat, in eo bonus inveniebat.
Dona Dei nactus, est omnibus omnia factus,
Principibus gratus, populis cunctis adamatus,
Ipse labore gravis sibimet, reliquisque suavis.
Viribus exhaustum corpus faciens holocaustum
Acceptum Christo, qui Patre latebat in isto.
Perfecit plura bona facta satis sibi dura,
Que non fecisset, ope si Christi caruisset.
Hoc opus Ecclesie noviter sub honore Marie
Primus construxit, hec ei sit dux, ubi (f) lux sit.
Anno Milleno treceno currente viceno
Ipse die decimo mensisque Novembris ab ymo
Conscendit sursum, victurus denique rursum.
Salves tunc, & nunc semper celi pie Rex hunc.
Et nos propter eum tempus duc ad iubileum,
Sic ut letemur & secum Congratulemur.

Hoc anno *Lotkoco* Dux *Sandomerie* a sede apostolica obtinuit coronam regalem *Polonie*, & in preiudicium Regis *Bohemie* insigniri regio

 Dya-

seriem Abbatum Sedliczensium texuerit, vel ex his Heidenrici quadraginta regiminis annis convincitur.

(c) Sensus Transpositis vocibus hic est: *Spero me] habere' seu 'habiturum, quod nunc habet hic lætus.* (d) F. *cujus.* (e) Pro: *Fuisse.* (f) Ita etiam Freh. edit. Sed verosimiliter legendum: *ibi.*

dyademate ſuper regnum Polonie ab *Gnyſnenſi* Archiepiſcopo in *Cracovia* ſe permiſit. Incipitque ſtatim denarium ſancti *Petri* de uno quoque capite humano Sedi Apoſtolice decimaliter ſolvere, qui antea longo tempore denegatus fuerat, ut dicitur de facto, non de jure. Verum tamen quia Duces *Sleſie* hunc dare decimalem denarium denegant Apoſtolico, ipſorum dominia usque hodie ſtant ſub ecleſiaſtico interdicto.

De Paſtoribus, et Regibus Romanorum.

Surrexit hiis temporibus quidam plebeius populus de Gallie diuerſis partibus *Gallie* (g) congregatus circiter quadraginta millia virorum, qui ſe paſtores nominabant, transfretareque mare geſtiens, & paſſagium facere, conceptione devota, tamen erronea, proponebat, qui cum in *Avinionam* ante *Johannis* Pape pallatium cum turmis ſuis veniſſent, & theſauros eccleſie pro generali paſſagio reſervatos cum impetu requiſiſſent, (h) Papa mox tanti erroris principio reſiſtens hunc errabundum diſpergi exercitum mandavit, & ipſum ſub anathemate reprobavit; hic populus ſic diſpergitur, quod quo venerit, ignoratur.

Hoc anno iterum exercitus validus duorum Regum *Romanorum Friderici* videlicet de *Auſtria*, et *Ludowici* de *Babaria* prope civitatem *Argentinam* in *Alſacia* convenerunt, & non conflictum ſed multitudinem pauperum in ſuo tranſitu fecerunt. *Et ſic plena malis durat contentio talis. - - Hec chriſtus faciat, pax inter eos cito fiat.*

Annus Domini M, CCC. XXI. de Proceſſu Regis Johannis, & quibusdam aliis.

Capitulum X.

Anno Domini M. CCC. XXI. *Johannes* Rex *Bohemie* de Comitia ſua *Lucelburgenſi* reverſus *Pragam* in octava *Purificationis* beate Virginis eſt ingreſſus, qui elapsis diebus quindecim tornamentum, (i) ad quod plurimos nobiles vocaverat, in foro *Pragenſi* habuit, in quo de dextrario graviter cecidit, in lutoque maximo diutius volutatus, equorumque pedibus inmaniter conculcatus, tandemque ſemivivus ſcenolentis (k) armis & veſtibus totaliter deformatus de multitudine fuerat vix ex-

(g) Perperam a ſcriba repetita vox. (h) F. habet utrobique numerum ſingularem. (i) Eadem: *torneamentum*. (k) Eadem: *cænolentis*.

extractus. Ad hoc miserabile spectaculum aliqui fecerunt planctum, aliqui vero plausum, per hanc sinistram sortem suscepit Rex dolorem in corpore, sed non mortem.

Eodem anno decima quinta *Kalendas Aprilis* obiit *Matheus* Comes de *Trencz*. Quis, qualis, & quantus exstiterit, precedens narratio in multis locis ostendit, qno defuncto *Karulus* Rex *Ungarie* munitiones eius pugnando obtinuit, eo qnod hostis eius exstiterit (*l*) cuncto tempore, quoad vixit. Hoc anno iterum *Johannes* Rex *Bohemie* ad Comitiam suam in vigilia beati *Johannis Baptiste* cum paucis clandestine revertitur, & *Wouslaus* (*m*) Dux *Slesie* de *Lignicz* Capitaneus regni efficitur, variisque debitis & negotiis inbrigatur. Interrogatus vero Rex quare in regno non maneret, (*n*) quod solum natalis patrie dulcissimum sibi foret. Hoc anno in die beatorum *Johannis* & *Pauli* Martyrum feria sexta eclypsis solis exstitit, que ab hora prima usque ad horam tertiam perduravit, qua facta statim postea omnium in terra nascentium grana & semina, que ante optime fuerunt disposita, sunt quasi visibiliter diminuta. Subsecuntur maxime inundationes fluminum, que fecerunt in campis, civitatibus, muris & villis magnum dampnum.

Hoc anno ego ipse plurimas *Reni* & *Gallie* partes pertransivi, & omnia leprosoria, seu leprosorum habitacula igne concremata conspexi, ipsi enim Leprosi, qui in eisdem partibus poterant inveniri, pariter sunt cremati. Insonuerat namque fama publica, quod ipsi Leprosi, per *Iudeos* & *Saracenos* pecunia corrupti, *Christianis* darent, & occulte ministrarent in aquis, in puteis, & in fontibus toxicum & venenum, ob hanc causam vidi plures puteos & fontes in calicanis (*o*) partibus humo tunc repletos, & clausuris superius cautissime coopertos; epistolam vero *Papalem*, ut creditur, causam & materiam huius negotii continentem in *Morimundensi* monasterio a quodam, qui eam se habuisse fatebatur a *Romana* curia, propria manu scripsi, & hic de verbo ad verbum hanc inter cetera (*p*) annotavi. Utrum autem eadem epistola ex certa scientia Domini Pape processerit, pro certo nescio, sed hec discutere legentium iudicio derelinquo.

Epistola de Leprosis,

Johannes Episcopus servus servorum Dei universis in Christo fidelibus presertim neophitis & cathecuminis ac omnibus Christianitati adherentibus ad

(l) Eadem: *exstitit*. (m) Eadem rectius, *Bouslaus*. seu Bohuslaus. (n) Supple: *respondit*, ut habet F. (o) Rectius F. *Gallicanis* (p) Perperam F. *hanc in ceram*.

ad quos patentes littere, bulla ſedis apoſtolice premunite, pervenerint, ſalutem & Apoſtolicam Benedictionem. Filii, quos genuit ſibi Chriſtus non per ſanquinem byrcorum, aut vitulorum, ſed per ſuum proprium ſanquinem, cum a dampnationis crimine mortalium verſa vice in ſua cruce unda ſacroſancti ſui ſanquinis nos redemit, noveritis nos absque beſitatione aliqua infideli, quod nos a ſapientiſſimo & Chriſtianiſſimo Barone dilecto filio noſtro Phylippo comite Damon filio ſecundum carnem victorioſiſſimi viri Domini Karuli de Valois babuimus & *recepimus & coram nobis & confratribus noſtris Cardinalibus in pleno conſiſtorio de verbo ad verbum legere fecimus quasdam litteras legitimas & integras, in quibus continentur, que ſecuntur, in bunc modum: &c.* (q)

Hoc anno generoſa Deo devota Domina quondam Regis *Ottakari* filia abbatiſſa ad ſanctum *Georgium* in caſtro *Pragenſi* dicta *Chunegundis* quinta *Kalendas Decembris* moritur, & in ſuo monaſterio, ubi multis annis utiliter abbatizaverat, ſepelitur.

Anno Domini milleſimo CCC. XXII. De nativitate, de morte, de deſponſatione plurimorum, (r) de conflictu duorum Regum Romanorum Ludovici de Wabaria (s) & Friderici de Auſtria cum incidentiis pluribus.

Capitulum XI.

Anno Domini Milleſimo CCC. XXII. pridie *Idus Februarii Johanni* Regi *Bohemie* ex regina *Elyzabeth* in *Melnico* filius tertius naſcitur, qui Pragam deducitur, & in eccleſia beati *Viti* tribus elapsis menſibus baptiſatur. Iſte puer efficitur binomius, (*t*) nomen ei in baptiſmate inponitur *Johannes Heinricus*, hoc itaque nomen compoſitum huic imponitur infanti ut in eo remaneat memoria ſui patris & avi. *Fac Deus, ut nomen duplex ſibi duplicet omen. - - Quidquid virtutis fuit iſtis, quidve ſalutis, - - Huic puero detur. & ei ſors dupliſicetur, - - Rex celi ſecum ſit, id omnes poſcite mecum, - - Hic quod ſic creſcat, quod cum virtute ſeneſcat.* Eo.

(q) Hæc epiſtola ſeu bulla Joannis XXII. cum non modo in editione Freheriana, ſed & apud alios excuſa ſit, ad hiſtoriam patriam prorſus non pertineat, imo ea nihil ſubleſtius ſtultiusque eſſe Viri quique ſentiant, ut res ipsa lecta cui cui demum prudenti viro facile perſuadebit, merito propter nimiam prolixitatem ſuam reſcindendam judicavimus, ut utilioribus in hoc tomo locus relinquatur. (*r*) Prævia hæc in Freh. editione non habentur in Argumento hujus Capituli, (s) Eadem: *Bavaria.* (*t*) Eadem: *binominis.*

Eodem anno sexto *Kalendas Aprilis*, gloriosa ac virtuosa Domina *Margaretha Wenceslai* Regis sexti *Bohemie* filia *Boleslai* Ducis *Slesie* de *Lignicz* uxor legitima in *Grecz* puerperio moritur, & in *Aula regia* fundatione paterna una cum filio suo infantulo *Nicolao* inter monachorum sedes in medio ecclesie sepelitur; *Virtutum*, *morum* (u) *iubar*, & *speculum mulierum*. - - *Laudari digna: pia, mitis, tota benigna*, - - *Et merito grata, Regum ramis generata*, - - *Hec Margaretha quasi margarita repleta* - - *Laudis fulgore, iuvenili mortua flore* - - *Non habuit plenos annos sex, atque vicenos*. - - *Eius cum prole iacet hic hac condita mole*. - - *Slesia submissa* (x) *laus est tibi, quando Ducissa* - - *Hec tua sic moritur. Digne claustro sepelitur*, - - *Quod Pater exstruxit, sibi perpes cum patre lux sit*. - - *Anno milleno tria cum* (y) *duo iunge viceno*, - - *Ydibus aprilis sextis hec migrat herilis* - - *Parturiens natum. Deus eius terge reatum*, - - *Da sibi solamen, nos dicamus simul amen*.

Eodem anno III. Idus aprilis elegantissima puella *Maria* Henrici Imperatoris filia. *Johannis Bohemie* Regis germana de regno *Bohemie*, in quo tribus fere annis cum *Elyzabeth* Regina decenter permanserat, in *Lucelburck* decentia, qua opportuit, est reducta; Demum in festo *Bartholomei* eadem puella *Karulo* (z) Regi *Francie* in conjugio legitime copulatur, & anno sequenti in die *Penthecostes Parisius* in Reginam *Francie* solempniter coronatur. Verum tamen Regine priori Ducis Burgundie filie, per eundem Regem antea repudiate, Apostolice sedis concedit dispensatio, ut et ipsa nubere valeat alteri viro.

Eodem anno mense *Julio Johannes* Rex ad regnum *Bohemie* de *Lucelburg* iterum est reversus, ardua negotia tractaturus: ipse enim Rex vicinos Principes affinitate sibi attrahere conatus est. Pridie *Idus Augusti Margaretham* maiorem suam filiam novem annos non plene habentem, *Henrico* Duci *Wabarie* (a) Ducis *Stephani* filio seniori matrimonialiter copulavit. *Gutam* vero filiam suam alteram minorem septennem *Friderico* Marchioni *Michsnensi* (b) legitime desponsavit. Hec puella cum pauca familia in parentum absentia versus *Michsnam* (c) deducitur, & in castro *Barberk* (d) sub antique Marchionesse (e) manibus educatur. Regina namque *Elyzabeth* cum *Margaretha* sua filia, quam tener-

(u) Eadem: *merum*. (x) Pro *sublata*. (y) Emendatius F. pro *cum* habet: C (z) F. *Karolo*. (a) Eadem: *Bavariæ*. (b) Eadem emendatius: *Mysnensi*. (c) Eadem: *Mysnam*. (d) Eadem rectius: *Wartberch*. (e) *Marchionissæ*.

tenerrime diligit, in *Bawariam* procedit, & in *Landeshut* cum genero & filia adhuc hodie moram facit. Moratur autem adhuc ibidem Regina non solumodo propter filie dilectionem, sed et propter aliam rationem. Porro ad suggestionem quorundam regni *Bohemie* nobilium, ipsam Reginam odientium, *Johannes* Rex ad eam hereditates spectantes plurimas abstulit, ipsas quoque nobilibus suis contulit, aut obligationibus inbrigavit, Adhuc, proh dolor! apparent signa, evidentia, quod Rex diffidet a Regina! Altera vero *Elyzabeth* quondam regina de *Grecz* dicta multum est ante Regis oculos, non sine multorum scandalo, gratiosa;

Eodem anno XII. *Kalendas Augusti* quoddam inopinabile accidit factum, quod omnibus huiusmodi amatoribus merito proficit in exemplum: Nam honorabilis vir *Johannes Wenczeslai* Regis VI. filius, licet illegitimus, Regine ex patre germanus, regni *Bohemie* Cancellarius ecclesie *Wissegradensis* Prepositus, *Pragensis* ac *Olomucensis* Canonicus aliisque prebendis ac imunitionibus (*f*) preditus, honoribus secundum seculum sublimatus, familia multa stipatus repente, ac inopinate a Rege *Johanne Prage* capitur, omnibusque per eum dignitatibus degradatur, & quasi latro, ut mortem unam detestabilem eligat, minis compellitur, & terribiliter coarctatur. Inponit Rex ei (quem familiarissimum habuerat) fraudem & dolum, & quod iniquum sibi prebuerit consilium, per quod periclitari potuerit Rex & regnum. Ille verecundia, & terrore vehementer concutitur, quasi exanimis efficitur, & quid respondere ad tam inopinabilia problemata debeat, ab ipso penitus dubitatur. Ipsum, qui circumstant nobiles, instigant, ut accusationem Regis fateatur fore veram, ut sic saltem mortem evadat severam. Hiis assentit, se reum dicit, & super hiis gratiam Regis querit, post multas contumelias, & terrores, quos passus est a Rege & a quibusdam Regis consiliariis, capitur, & *Prage* in domo *Cruciferorum* de Domo *Deutonica* custodie mancipatur; sequenti die decurso ad vesperum noctis tempore de custodia egreditur clandestine & fugit, fuitque in *Wabaria* quinto die. Rex ab eo, licet fugerit, omnes prebendas etiam a Domino Iohanne Papa ex certa scientia roboratas abstulit, quas mox aliis de facto contulit, & donavit. (*g*) *Quid* (*h*) *sequitur, specta, quod & imminet ipse respecta.* - -

Spec-

(*f*) Minus recte eadem: *munitionibus*, sæpius author imunitio & emunitio pro immunitate adhibet. (*g*) Franciscus eadem narrans subdit: *Postquam vero gratiam Regis est adeptus, episcopus Olomucensis est effectus, & sic de inimicis suis honorifice triumphavit.* (*h*) Eadem: *quod.*

Spectans exspecta, modo sunt tibi plurima tecta, - - Que cito tu clare cernes, nescit quia stare - - Istius cursus mundi. sepissime rursus - - Hic redit ad prima, fuerat qui tractus ad yma. - - Hec tibi sunt nota, michi stat sententia tota: - - Quod rota fortune variatur in ordine lunc. - - Nullus scivisset, nec credere mens potuisset, - - Quod tam sublimis vir tam cito staret in ymis. - - Omnipotens Dominus faciat, quod & ista (i) *supinus - - Surgat Prelatus ex invidia puto stratus. - - Hoc dimittamus, modo res alias audiamus,* (k) *- - Que prope nos facte sunt nuper, atque peracte.*

De prelio duorum Regum.

Eodem anno duorum Regum *Romanorum Ludwici* (l) videlicet de *Bawaria*, & *Friderici* de Austria dampnosa contentio, que annis octo totam *Alamaniam* graviter oppressit, interveniente conflictu durissimo conquiescit. Nam hii duo Principes fortibus coadunatis exercitibus juxta oppidum *Muldorf* in *Salczburgensi* Diecesi situm, prope castrum *Dorenberk*, & iuxta fluvium *Ysen* (m) pariter convenerunt, & in die beati *Wenczeslai* Martyris acerrimum prelium commiserunt. Porro *Ludwicus Johannem* Regem *Bohemie*, *Henricum* Ducem *Bawarie* huius Regis generum, ac *Bernardum* Ducem *Slesie* in sua parte secum habuit, Comitum vero & nobilum numerus de diversis partibus magnus fuit. Computabantur in parte *Ludwici* mille octingenti dextrarii, quibus insidebant viri nobiles galleati, peditum vero, & sagittariorum turba ad quatuor millia, ut dicitur, fuerat cumputata; ex parte vero altera *Fridericus Henricum* fratrem suum *Austrie* Ducem habuit secum, & exercitum pugnantium copiosum, mille quadringentos viros secum habuit galleatos, circiter quinque millia *Ungaros* & paganos, pedites quoque secum plurimi fuerunt, qui ipsum viriliter adiuverunt. Exercitus istius *Friderici* in colle tutissime se locaverat, & *Leupoldi* Ducis eiusdem *Friderici* fratris adventum cottidie exspectabat, idem enim Dux de *Suevia* mille ducentos viros galleatos cum copiosa multitudine adduxerat, sed ad fratem suum *Fridericum* Regem ipsum venire aqua interfluens prohibebat. Expense (n) *Babaris* (o) deficere incipiunt, sed *Australibus* superflue fuerunt. Cum itaque exercitus iste duplex contra se (p) mo-

(i) Eadem emendatius : *ille.* (k) Correctius eadem : *adeamus.* (l) *Ludowici.* (m) Rectius eadem: *Yser.* (n) Commeatus. (o) Bavaris (p) Freheriana editio supplet, quæ in nostro codice desiderantur : *ex adverso jaceret, nullusque de ipso utroque exercitu ad pugnandum efficaciter se*

moveret, irruit ſpiritus fortitudinis in *Johannem* Regem *Bohemie* veluti in *Sampſonem*, qui coram omnibus ſuis, qui aderant, nobilibus huiuscemodi protulit ſermonem: *Ecce adeſt ille Fridericus, Dux Auſtrie, qui me in electione mea, quam in perſonam Domini Ludwici Regis Romanorum iam preſentis legitime transfudi, conatus eſt hactenus impedire in prejudicium regni mei; Imperium per tyranidem hucusque laboravit ſibi ſubdere, de hac violentia, aut de mea vita opportet nunc utique finem eſſe.* Ipſum *Ludwicum* Regem Rex iſta mittat (*q*) ad prelium, univerſumque exercitum iubet in craſtino eſſe paratum. Mane facto Rex *Bohemie* Miſſa audita, munitusque prius ſacroſancte *Eucbariſtie* ſacramento, bellum cum ſuis viriliter inchoat, feliciterque conſumat, triumphum reportat. Haut dubium quoniam (*r*) ſanctus *Wenceslaus Bohemorum* Patronus cum ſuo preſidio tunc affuerit, in cuius feſto Princeps ſue patrie pro pace, pro vita, & pro patria dimicavit. In hoc bello duriſſimo, quod fere uno die duravit integro, *Fridericus* Rex cum ſuo fratre capitur *Henrico*, magnaque pugnantium occiditur multitudo. Sic itaque *Ludowicus* Rex divino fretus iuvamine ex oppitulatione (*s*) *Johannis* Regis *Bohemie* hac die palmam victorie de hoſtibus obtinet glorioſe de parte utriusque exercitus; M. C. ut dicitur, occiſi viri, in loco prelii mortui ſunt inventi, inter quos inventus eſt *Philchta* (*t*) *Bohemus* (*u*) ſtrenuus & famoſus, equorum tria millia ſunt occiſa. De exercitu *Friderici Auſtralis* preter interfectos in prelio, mille quadringenti viri nobiles capti ſunt, reliqui fugierunt, (*x*) ſed & ipſe *Fridericus Auſtralis* per *Fridericum* de *Nuerenberk* (*y*) captus & per eum *Ludowico* Regi preſentatus, a rege ipſo ad caſtrum, quod *Trusnicht* (*z*) dicitur, per *Wiglinum* Vicedominum deducitur, & ibidem vinculis mancipatur. Et quodam forte preſagio hoc caſtrum tali nomine *Trusnicht*, quod interpretatur inoppinabile, vocatum eſt, eo quod *Auſtrales*, & alii quam plures de ipſorum victoria quaſi certi fuerant, et terras adverſariorum veluti iam captorum inter ſe quodam diſtributionis funiculo ante initium prelii diviſerunt, neſcientes ſcriptum: *Quod varii ſunt eventus bellorum, & quod de celo victoria eſt. Heinricus* vero Dux *Auſtrie* cui preſignatum fuit, quia Rex fieret *Bohemie*, in *Burglins* (*a*) caſtro Regis (*b*) ſedet captus. Hoc eſt initium malorum Ducatuum *Auſtrie* & *Styrie*, que ſexaginta

(*q*) Emendatius F. *iſte incitat.* (*r*) F. *quin.* (*s*) *Opitulatione* (*t*) F. *Plihta* ſcil. Plichta. (*u*) F. ſupplet: *Baro.* (*x*) F. *fugerunt.* (*y*) Eadem *Nurenberch.* (*z*) F. *Truisnicht* (*a*) Eadem: *Burglino.* (*b*) Scilicet Bohemiæ.

ginta annis pre multis terris divitiis, poteſtate, floruerunt & pace. Ad huc liberos hee terre habent Duces tres uterinos fratres: *Leupoldum Ottonem*, *Albertum*; hii diligenter laborant, ut duos captos ſuos germanos de vinculis educant. Rex *Johannes* viceſimo die poſt triumphum *Pragam* ingreditur, letanter ſuſcipitur, clerus cantat, ſonus campanarum intonat, populus letatur, tota civitas iocundatur. *Eſt igitur leta Praga, letitiaque repleta. - - In terra tota fit & hec victoria nota; - - In quovisque vico fit laus & honor Ludewico, - - Atque Bohemorum regi, cum laude ſonorum - - Dat populus plauſum, quia pugnandi dedit auſum. - - Auſtrales tantum lugubrem faciunt ſibi cantum - - Hunc amiſerunt, cum quo quaſi Rege ſteterunt, - - Sic Dux Henricus & Rex pariter Fridericus - - Ducuntur capti, modo ſunt bellis minus apti, - - In caſtris reſident, & propter vincula ſtrident. - - Nunc ſcio, quod belli ſors eſt incerta, repelli - - Crebro conſpicimus retro, quibus exſtat opimus, - - Et bonus incurſus primus, ſepiſſime rurſus - - Letos in fine vidi, quos ante ruine - - Tradi credebam, deſperatosque videbam. - - Scit, quod de celis* (c) *victoria, quisque fidelis - - Quos vult, hos punit, cum vult, hoſtes Deus unit. - - Omnia ſunt gentis ſub nutibus omnipotentis, - - Cui benedicamus, & ei laudes referamus.* (d) *- - O Rex invicte, Deus alme, Deus benedicte, - - Te collaudare fac nos & ſemper amare, - - Ut ſancte turbe celi iungamur in urbe.*

Eodem anno inundatio maxima fuit aquarum, ita quod aqua *Niſa* ſepties exivit alveum ſuum, & per campos latiſſime ſe diffundens, agros deſtruens maximum fecit dampnum in ſegetibus. Eſt etiam hoc anno in quibusdam *Reni* partibus maxima panis cariſtia, ita quod in *Colonia Agripina* menſura ſiliginis que *Prage Strich* dicitur, pro una groſſorum *Pragenſium* (e) venditur ſexagena. Eodem anno *Johannes* Rex *Bohemie* de civitate & provincia *Egrenſi* pro viginti millibus marcarum per *Ludwicum* Regem Romanorum ſibi obligatis, & de aliis tribus civitatibus Imperialibus, eidem ſimiliter obligatis pro debitis aliis, videlicet *Aldenberk*, (f) *Czwicow*, (g) & *Cycz* ſe nomine Imperii intromittit, & abinde iterum in die beati *Martini* verſus *Lucelburg* procedit, & *Heinrico* iuveni de *Lypa* regni gubernacula recommittit.

(c) Supple: *fit*. (d) Hunc, & alios tres ſuperiores verſus etiam Franciſcus, qui authorem noſtrum ubivis potiſſimum exſcripſit c. 10. p. 62. recitavit. (e) Scilicet 20. hodiernis facile florenis. (f) F. *Aldenburg*. (g) Eadem *Wiczwow*.

Annus Domini Millesimus CCC. XXIII. *De liberatione Ducis Austrie & exilio Regine Bohemie.*

Capitulum duodecimum.

Anno Domini Millesimo CCC.XXIII. in die *Nativitatis Christi Heinricus* Dux *Austrie* anno preterito captus in prelio, qui vinculatus ferreis compedibus per ebdomadas octo in castro jacuerat *Burgelino*, intervenientibus pactis & tractatibus *Pragam* (*h*) venit, altera die abinde processit, fratresque suos duos Duces in *Austria* visitavit, qui cum conditionibus & pactis ab ipso Duce capto factis nollent acquiescere, *Henricus* Dux stare volens, quam promiserat, fide, pristine se captivitati in die beati *Mathei* Apostoli incepit ultroneus mancipare. In festo autem beati *Bartholomei* subsequente *Ungarie* & *Bohemie* Reges, *Karolus* scilicet, & *Johannes* in regnorum terminis iuxta *Albam ecclesiam* (*i*) pariter convenere, ibi inter alios tractatus amicabiles, quos insimul habuere, tractatum est, quod idem *Henricus* Dux *Austrie* liberatus de sua exstitit captivitate. Promisit vero idem *Henricus* Dux *Austrie Johanni* Regi *Bohemie* novem millia marcarum argenti dare, & quedam ardua privilegia resignare. Habebant enim apud se Duces *Austrie* privilegia quedam fortissima, in quibus ipsis Maiores Barones *Bohemie* temporibus *Alberti Romanorum* Regis, Ducum *Austrie* genitoris, plura incauta iuramenta fecerant, & promissa, hec omnia simul cum privilegiis *Henrici* Ducis *Carinthie*, que super regnum habuit *Bohemie*, resignare Duces *Austrie* promiserunt, itaque pro horum certitudine promissorum, civitas *La* cum oppido *Wytra*, & aliis munitionibus Regi *Bohemie* obligatur, & civitas *Znoyma* cum castro, que antea a regno abstracta fuerat Regi, redditur, & regno iterum adunatur.

Eodem anno in die *Pasce*, que tunc VI. *Kalendas Aprilis* evenerat, *Elyzabeth* Regina *Bohemie* duas gemellas filias *Annam* & *Elizabeth* in *Cambia Wabarie* (*k*) pariter est enixa. Vovit autem me audiente eadem Regina votum Domino, quod *Elyzabeth* nata secundo sub professione ordinis *Cysterciensis* debeat fieri sanctimonialis.

Eodem

(*h*) Iisdem pene verbis in compendium redactis orditur Franciscus Caput suum undecimum. (*i*) Redit nomen loci jam multo prius commemorati, qui quis hodie sit, nullus scio. Est quidem in Moravia locus *Weiskirchen* olim *Gradicz* appellatus, sed is Silesiæ vicinior quam Hungariæ. (*k*) F. Bavariæ.

Eodem anno in die beati *Ambrosii* Episcopi, *Wenceslaus* (*l*) *Johannis* Regis primogenitus heres regni *Bohemie* de *Bohemia* patre iubente ad regnum *Francie* deducitur, ubi *Parisius* per *Mariam* Reginam *Francie* suam materteram suscipitur, & legaliter educatur, eidem octenni puero ibidem puella nomine *Blanca* soror Regis *Francie* de stirpe regia desponsatur. Predicta *Maria* femina simplex simplicitate columbina in die *Pentecosten* in Reginam *Francie* solempniter coronatur, circa idem tempus in die *Pentecostes*, que *Idus Maii* evenerat, *Elyzabeth* dicta Regina de *Grecz* monasterium sanctimonialium ordinis *Cysterciensis* prope *Brunnam* fundavit, quod aulam *Marie* nominavit. (*m*) Circa idem tempus *Ludewicus* Romanorum Rex filiam suam Marchioni *Friderico* iuveni *Michsnensi* (*n*) matrimonialiter copulavit. *Gutta* vero puella decennis *Johannis* filia Regis, que in domo *Michsneni* (*o*) Marchionis tanquam futura sponsa fere per unum annum permanserat, in *Bohemiam* est remissa, non sine magna multorum admiratione & displicentia. Circa idem tempus idem *Romanorum* Rex *Ludwicus* filio suo primogenito *Ottonem* (*p*) *Brandenburgensis* (*q*) Marchionatum, naturalibus Principibus orbatum contulit, & eidem filiam *Christofori* Regis *Dacie* in conjugio copulavit.

Eodem anno *Johannes* Rex *Bohemie* in die beati *Iacobi* Apostoli *Pragam* venit de *Lucelburk* reversus decimam pecunie tulit ab universis sui regni civitatibus, *bernamque* (*r*) recepit ab omnibus, & sic cum ejulatu pauperum pecuniam maximam congregavit. Cum autem Rex aliqua debita persolvisset, & munitiones aliquas a Baronibus redemisset, iterum in die beati *Galli* Rex ad suam *Lucelburgensem* revertitur Comitiam. Hoc anno toto *Bohemia* facta est velut acephala, (*s*) & pupilla, caruit enim episcopo, *Rege*, & Regina. Episcopus namque in *Romana* quasi capitivus adhuc tenetur Curia, Rex in *Lucelburk* conversatur Comitia, Regina vero cum tribus suis filiabus in Bawarie partibus est morata. Eadem vero Regina *Elyzabeth* vera heres *Bohemie*, licet de radice Regum Bohemie sit progenita, heredibusque pulcherrimis decorata, tamen ex aliquorum Baronum invidia persecutiones gravissimas est perpessa. Ipsa quidem Regi *Johanni* instat, ut dispersum regnum recolligat, caste, juste, & pie vivat: hoc regni occupatoribus

(*l*) Is idem atque Carolus quartus postea dictus. (*m*) Anno superiore dissolutum. (*n*) F. *Mysnensi.* (*o*) Eadem Mysnensis. (*p*) F. emendatius *octenni*. (*q*) Eadem. *Brandenburgensem.* (*r*) Hæc vox desideratur in Freh. ed. (*s*) Eadem *akephala*.

ribus fomitem odii administrat, unde ipsa, ut devitet periculum mortis, in terris exulat alienis. Manet itaque in *Bawaria* veluti peregrina nulla penitus a toto regno habens iuvamina pro expensa. Fuit enim tale Regis mandatum, ut Regina nullum censum sive fructum recipiat, quousque ipsa revertatur ad regnum. *Ludwicus* vero *Romanorum* Rex avunculus (*t*) non Henricus Dux *Bavarie* gener ipsius Regine multe legalitatis, ac humanitatis officia huic desolate Regine liberaliter studebant impendere, & (ut ego ipse vidi) plura solatia cum magna reverentia exhibere.

Eodem anno sexto *Kalendas Decembris* obiit *Fridericus* Marchio *Michsnensis* Lantgravius *Duringie* (*u*) nepos *Friderici* Imperatoris; *Alberti* Lantgravii filius in castro, quod dicitur *Wartperch*. Iste *Fridericus Michsnensis* Marchio iuventutis sue tempore multum famosus exstitit, ita quod vulgare vaticinium de ipso latissime se diffudit. Audivi sepe, cum essem puerulus, quod idem Marchio *Fridericus*, Imperator potens esset futurus, & in clero mirabilia facturus, & dicebatur a vulgo, quod inter scapulas Crucem auream haberet in dorso apparentem. Nihil tamen horum verum exstitit, vel evenit, ymo quod mirabile, quam miserabile vatum, (*x*) quod huic accidit Marchioni: Porro (*y*) *Adolfus Romanorum* Rex eundem *Fridericum* Marchionem ad tantam deduxerat egestatem, quod nec unam munitionem in toto *Michsnensi* Marchionatu habuit, neque equum proprium, in quo sederet, sed quasi vagus & profugus in terra propria circa suos familiares victui necessaria ipse diebus pluribus mendicavit; cum autem ad extremam inopiam pervenisset, de se ipso ludibrium facere cepit: ad quendam pastorem, qui gregem in agris pavit, solus accessit, cui hic ait: obsecro te extende manus tuas, & capias me, pastori vero petitioni loquentis, quem minime cognovit, satis facienti, ipsumque per lasciniam (*z*) vestimenti captivi more tenenti, marchio sic ait: Nunc cunctis hunc referas sermonem, quod tu *Michsnensem* capitivum habueris Marchionem. Ad hec verba pastor obstupuit, & rem gestam omnibus ennaravit. Tandem *Adolfo Romanorum* Rege mortuo iste Marchio *Fridericus* omnem suam terram recuperat, potenterque resurgit, & non solum Marchionatum *Michsnensem*, verum etiam *Thuringiam* suo Dominio usque ad suum

(*t*) Supple: *nec*, ut habet F. (*u*) Eadem: *Thuringiæ* (*x*) Emendatius F. *Fatum*. (*y*) Sæpius author hac voce utitur pro *Nam* aut *enim*. (*z*) Eadem: *laciniam*.

ſuum obitum ſubiugavit. Hoc anno in vigilia beati Urbani in nocte tantum gelu fuit, quod ſegetes, vites, vineasque deſtruxit. (a)

De diſcordiis Principum diverſorum, & morte quorundam, et pluribus incidentiis:

Capitulum XIII.

Anno Domini Milleſimo CCC. XXIV. propter hyemis & eſtatis in calore & humore temperantiam bladium, (b) & vinum, fructusque arborum optime provenerunt, niſi quod grando & fulmina in diverſis mundi partibus tam in occiſione hominum, quam leſione fructuum paſſim maxima dampna fecerunt, tertio *Kalendas Maji* grando percuſſit uno die circa monaſterium *Aule regie* aliquas ſegetes, & tres vineas meliores, & quod raro factum eſt: in vigilia beati *Galli* tot fuerunt coruſcationes & ictus horribiles fulgurantis tonitrui in monaſterio *Scedlicenſi*, quod fere ibidem omnes monachi quaſi in ſtuporem & extaſim ſunt converſi.

Hoc anno, circa feſtum *Annuntiationis*, *Maria Francie* Regina *Iohannis* regis *Bohemie* germana, cum partu moritur, & apud ſanctum *Dyoniſium* honorifice ſepelitur; poſt cuius ſepulturam *Johannes* Rex *Bohemie Pariſius* venit, & *Carolo* Regi *Francie* ſuo ſororio exequias dignas fecit; huius regie juvencule obitum hic ideo (c) adnotavi, quia eſt ipſum plurimum averſatus, (d) eam eſſe feminam virtutis conſideravi. Et vehementer expavi, cum hunc florem juventutis, morem ſenectutis habentem, tam ſubito preciſum audivi. Hec erat *Henrici* Imperatoris filia, *Francie* Regina, XVIII. etatis ſue anno mortua eſt; *Hec pia cum vixit, ſecreta ſua mihi dixit -- Plurima, ſperavi, quod longo ſtare ſuavi -- Tempore deberet, cum regnum tale teneret. -- Spes fit fruſtrata, ſors altera, (e) mors operata: -- Mors operatur, ſors variatur, ſpes fatuatur. -- Hoc opus eſt mortis quod mordet, & omnia fortis -- Tollit, ſpem reiicit, patet hoc: cum mors mala vicit -- Vitam tam tenere Domine. Queat ipſa tenere -- Ut regnum celi, prece poſco Maria fideli, -- Cum ſis fons venie, ſuccurre Maria Marie. -- O mens mundana videas, quod & omnia vana -- Sunt, que tu cernis, tu jure labentia ſpernis, -- Cerne, quod*

(a) Ex his plura truncavit Franciſcus, ſequens vero Capitulum iisdem verbis incipit ſub titulo: *Notabile quoddam*, (b) Eadem- *bladum*. (c) Perperam F. *jam*. (d) Emendatius eadem: *quia cum ipſa plurimum converſatus*. (e) pro; alia.

quod hec Domina cadit a vehemente ruina, - - Ex nece sic discas, quod de vitiis resipiscas. Hoc anno in crastino beati *Georgii* solem orientem, & ad nostrum Emisperium (*f*) ascendentem eclypsari conspexi, sed hec Eclypsis vix ad unius hore spatium perduravit. Hoc anno circa festum *Pentecostes Ludowicus* Romanorum Rex filiam Comitis *Hanougie* (*g*) & *Hollandie* puellam tenellam duxit legitimam in uxorem. Eodem tempore *Ottoni* inferioris Duci *Wabarie* comitis *Juliacensis* filia fit (*h*) matroimnialiter in conjugio copulata.

Hoc anno inter *Johannem* Papam XXII. & inter *Ludwicum* Regem *Romanorum*, discordia, que latuerat, omnibus innotescit, & ex hac in sancta matre *Ecclesia* cum scandalo maximum schisma crescit, hii contra se alterutrum processus faciunt, quos ubique publicant, & in ipsis processibus, ut patet legentibus, leges & iura allegant. Papa in processu suo *Ludwicum* non Regem sed occupatorem Imperii nominat, ac vice versa *Ludowicus* Papam heresiarcham in quadam, quam formavit, appellatione appellat. Ex hoc periculoso litigio scandalum surgit in populo, turbatio fit in clero sic itaque Papa contra Regem Reges & Principes suscitat, & contra Papam per inobedientiam Rex repugnat. Uterque eorum Episcopatus vacantes in *Alamania* confert, & ut heu! hodie apparet, in multis Kathedralibus ecclesiis error manet, & non tantum in *Alamania* verum etiam plus in *Lombardia*. Plurimum (*i*) illustres viri, nec non alique civitates Pape se opponunt, clavesque Ecclesie sub excommunicationis astricti vinculo vilipendunt, contra horum aliquos, ut puta, contra Canem capitaneum *Veronensem*, & civitatem *Mediolanensem* tanquam contra rebelles Papa exercitum bellatorum transmisit pluries, ut saltem gladio domaret materiali, quos sibi subiugare stola non poterat spirituali. Audimus, quod Papalis exercitus jam aliquociens, proh dolor! ab adversariis sit prostratus, unde pariter petamus, & sic dicamus: *Ecclesiam rege Christe, piam rege naviculamque - - Petri, ne mersa pereat, sed abinde respersa - - Scismata fac cedant, bene de cetero ledant.*

De

(*f*) Eadem *hemisphertum.* (*g*) Eadem: *Hanoagie.* Hanoniæ. (*h*) lege *fuit.* (*i*) F. *plurimi.*

De processu contra Regem Romanorum Ludwicum.

Ut omnibus causa discordie, que inter Papam *Johannem*, & *Ludwicum Romanorum* Regem possit patere, hic Papalem processum contra *Ludovicum* factum, de verbo ad verbum volui annotare:

Epistola.

„Johannes servus servorum Dei Episcopus dilectis filiis Capitulo „Pragensis Ecclesie salutem & Apostolicam Benedictionem, nuper con„tra dilectum filium magnificum Virum Ludwicum Ducem Wabarie „super eo, quod electione sua in Regem Romanum promovendum in „Imperatorem per quosdam, qui vocem in electione huiusmodi habere „dicuntur, in discordia celebrata per sedem Apostolicam, ad quam „electionis huiusmodi & persone electa examinatio *&c.* (m)

„Siquis autem hec attemptare presumpserit indignationem omni„potentis Dei & Beatorum Petri & Pauli Apostolorum eius se noverit „incursurum, datum Avinonensi (n) in pallatio Episcopali VIII. Idus „Octobris Pontificatus nostri anno octavo. Quocirca discretioni vestre „per apostolica scripta in virtute obedientie districte precipiendo manda„mus, quatenus premissa in predicto processu contenta, quantum ad „nos pertinet per vos & Clerum civitatis & diocesis Pragensis & alios „subditos Episcopatus Pragensis firmiter observetis, & faciatis inviola„biliter observari, ac nichilominus predictum processum in dictis civi„tate & Dyocesi, ad id clero & populo loci cuiuslibet, ubi huius„modi publicatio fiet, convocatis specialiter, & etiam congregatis fa-

(m) Bulla hæc ad Capitulum ecclesiæ Pragensis data, qua Joannes Papa XXII. Ludovicum Bavarum monet, & sub excommunicationis poena injungit, ut intra terminum præfixum ab administratione Imperii abstineat, nec prius resumat, quam sua persona per sedem Apostolicam sit approbata, jam excusa habetur apud plurimos, non modo, inquam, in Freheriana editione, in Francisci nostri Chronico, sed & apud omnes Collectores Conciliorum aliosque, qui historiam Germaniæ, Imperatorum, & cumprimis Ludovici res gestas scripserunt, quæ cum alio merito ad historiam patriam non spectet, quam quod Capitulo Pragensi inscripta sit, propter nimiam prolixitatem autem suam Historiophilum Bohemum moretur, satisfacturos nos ei credidimus, si initium & finem apponamus. Ceterum de Ludovici hujus dissidio cum Romano Pontifice plura instrumenta needum excusa tenemus in Collectione nostra ex codice MS. Carolosteinensi. (n) Fr. edit. *Avinione.*

„ciatis solmpniter publicari, de publicatione huiusmodi facientes fieri „publica instrumenta, illa nobis, quam citius fieri commode poterit, „transmissuri, ac significaturi nobis diem receptionis presentium, & que- „cunque super hiis duxeritis facienda. Datum Avinione VII. Idus Octo- „bris Pontificatus nostri anno VIII. (*o*)

Declaratio Johannis pape de audienda confessione.

„Johannes Episcopus servus servorum Dei venerabilibus fratribus, „Patriarchis, archiepiscopis, Episcopis, ac dilectis filiis clericis ad quos „presentes pervenerint salutem & Apostolicam benedictionem. Vas „electionis Doctor eximius & egregius predicator, cuius predicatio „mundum docuit universum presumptuosam illorum audaciam refre- „nare sollicitus, qui providentie proprie innitentes in errores varios „prolabuntur, non plus sapere quam oportet, sed ad sobrietatem sa- „pere salubri doctrina suggesserit, ut iuxta sapientis eloquium, quisque „sue prudentie ponat modum. Sane dudum cum dilectum filium Ma- „gistrum Johannem de Polliaco sacre Theologie Doctorem certis ex- „causis de fratrum nostrum consilio ad nostram presentiam vocasse- „mus *&c.* (*p*)

„Nos etiam eidem Magistro Johanni mandavimus, quod ipse in „scolis & in sermone Parisius predictos articulos & contenta in eis, „tanquam veritati contraria proprie vocis oraculo & asseveratione con- „stanti publice debeat revocare, quod se facturum dictus Magister Jo- „hannes efficaciter repromisit. Datum Avinione VIII. Kalendas Augus- „ti Pontificatus nostri anno V.

De canonizatione fratris Thome de Aquino.

Hoc Anno Dominus *Johannes* Papa XXII. fratrem *Thomam* de *Aquino*

(*o*) Non exstat hujus Bullæ aliud exemplar, ex quo argui posset Bullam hanc etiam ad alios episcopos vel ecclesias missam fuisse, ut procul dubio idcirco Pontifex eam peculiariter miserit ad Bohemiam, quod non nesciret Joannem Regem nostrum Ludovico cumprimis addictum, ejusque foederatum esse. (*p*) Et ista bulla adversus errores Johannis de Polliaco multoties recusa est, scilicet in edit. Freh. in Bullario Magno T. I. p. 163. apud Martene in Thes. Anecdot. T. I. p. 1368 aliosque, quæ cum prorsus ad historiam Bohemiæ non spectet, resecandam quoque censuimus.

Aquino ordinis *Predicatorum* ſacre Theologie Magiſtrum anno mortis ſue quinquageſimo ſolempniter *Avinione* canonizavit, ac ipſum ſanctorum Katalogo (q) annotauit. Hic frater ſanctus *Thomas* ſemel cum in quadam capella *Pariſius* ante ymaginem (r) beate *Marie* Virginis devotus oraret, vocem expreſſe audivit, que de ymagine ita dixit: *Thoma quid petis?* at illo ſtatim reſpondente: *Vitam peto eternam*, reſponſum ulterius non accepit. Igitur ex eadem queſtione, que quia caruit determinatione, ad arctiorem vitam ſe convertit, plus quam prius devotioni vacavit. Iſte ſanctus tam in Theologicis, quam Philoſophicis ſcientiis tanta docuit, & ſcripſit, quod nomen auctoris pre omnibus aliis ſibi antonomaſios (s) uſurpavit. Porro ipſe *Thomas* per Dominum *Gregorium decimum* Papam vocatus ad *Lugdunenſe* generale concilium in itinere conſtitutus iuxta abbatiam *Cyſtercienſis* ordinis, que *Nova Foſſa* dicitur, infirmatus eſt graviter & extinctus. Hora eadem, qua & idem beatus *Thomas* moritur, abbas vicini monaſterii in choro ſtans ſub nocturnis vigiliis cum conventu ſompni torpore premitur, eidemque in viſione Dei una ſtella prelucida ardens quaſi facula oſtenditur, que quaſi nubis (t) de nubibus celi cadens ante altare maius in ſanctuario ſe abſcondit, & ecce non plene de hac viſione abbas evigilans, quitquit (u) hoc eſſet, quod viderat, admirans, ſtatim recepit nuntium fratrem *Thomam* eſſe mortuum & extinctum, qui corpus ipſius cum devotione in eodem loco ſanctuarii ſepeliuit, ubi cecidiſſe illam ſtellam prelucidam prius in ſpiritu Dei vidit. *Grate Deo Thoma quaſi thus flagrans (x) & aroma, (y) - - Nomen odoriferum retines, clareſcere verum - - Doctrine lumen feciſti, tu quaſi flumen - - Hanc diffudiſti, quia totum ſcibile ſciſti. - - Sydus in Eccleſia fueras, nunc vera ſophia - - Ad ſe te traxit, ibi quod perpes tibi fax ſit. - - Jam legis abſque ſono librum vite, quia throno - - Doctorum celo reſides, & ibi ſine velo - - Cernis divinam faciem. Mihi fer medicinam - - Culpis lanquenti, propria virtute carenti. - - Dic verbum dulce, dominumque reo mihi mulce. - - Scis quia doctor, vis quia fautor, quis, (z) quia ductor. - - Me duc, meque doce, rege me, peto pectore, voce. - - Et mihi ſolamen anime pie fer Pater amen.*

(q) F. *Catalogo.* (r) Eadem: *imaginem.* (s) Eadem: *antonomaſtice* (t) Voce hac ſuperflua recte caret eadem editio. (u) Rectius eadem: *quidque.* (x) Emendatius eadem: *fragrans.* (y) Hæc omnia cum ipſis verſibus pene ad verbum exſcripſit Franciſcus c. 13. p. 66. (z) Ita etiam F. ſed legendum: *vis*,

De obſidione Metentis civitatis (a) per Johanem Regem Bohemorum.

Hoc anno integro *Johannes* rex *Bohemie* extra ſuum regnum permanſit, & in diverſis Reni partibus prelia multa comiſit, Archiepiſcopum *Colonienſem* graviter Rex impugnavit, & cum *Bunnam* (*b*) Archiepiſcopi oppidum obſiderat, (*c*) intervenientibus amicabilibus tractatibus Rex *Bohemie* cum eodem Archiepiſcopo concordavit, inpugnavitque poſt hoc rex Epiſcopium *Monaſterienſe*, ipſum quoque vi ſua compulit a Rege querere concordiam & pacem. Tandem in vigilia beati *Mathei Evangeliſte* Rex iſte adunatis ſibi diverſis *Principibus Metym* illam famoſam obſedit cum potentia civitatem, quam diebus quatuordecim continue in gyro vallavit, ipſam variis moleſtiis in circuitu conturbavit. Iſti vero Principes famoſiores ſunt, qui hanc urbem per orbem nominatam cum rege *Bohemie* obſederunt: *Baldivinus* Archiepiſcopus *Treverenſis*, Dux *Lothavingie*, Comes *Barenſis*, plures veraces viri, qui eidem interfuerunt obſidioni, teſtantur, & dicunt, quod tunc in exercitu *Johannis* Regis *Bohemie* fuerunt ſeptem millia virorum in equis pugnantium in plenis armis, & ſub galeis & L, XII. millia peditum, qui erant parati ad bellum. In *Metenſi* vero civitate, taliter obſeſſa, fuerunt octingenti advene viri pugnatores nobiles ſtipendiarii cum galeis, & innumerabili populo civitatis. Nunquam aliquis in hiis quartuordecim diebus obſidionis de civitate egreſſus eſt, qui exercitui obſidenti & ante portas, & prope murum civitatis iacenti vim faceret, aut dampnum notabile inferret; elapſo XIV. dierum ſpatio *Johannes* Rex *Bohemie* cum exercitu ſuo ab obſidione receſſit, tamen (*d*) in munitionibus ſuis civitati vicinis impugnatores validos ordinavit, qui adhuc valide civitatem hanc non deſinunt impugnare. Hoc anno menſe *Auguſto Elyzabeth Johannis* Regis filia, que gemella nata fuit, in *Wabaria* in *Cambia* oppido moritur, abinde in *Aulam regiam* deducitur, & ibidem ante gradum maioris altaris cum aliis tribus liberis regalibus ſepelitur.

Annus Domini Milleſimus CCC. XXV. de adventu Regis & Regine in Bohemiam, & de recuperatione hereditatis ablate Aule Regie.

Capi-

(*a*) Correctius eadem: *Metenſis.* (*b*) Eadem: *Bonnam.* (*c*) Eadem: *obſideret.* (*d*) F. *tum.*

Capitulum XIIII.

Anno Domini millesimo CCC. XXV. domina *Elyzabeth* Regina *Bohemie* de partibus *Babarie* ad regnum proprium eſt reverſa. Igitur in adventu ipſius tripudiat populus univerſus, pariter Pragenſes cum ymnis & reliquiis ei procedunt obviam, & in craſtino *Circumciſionis Domini* ſuſcipiunt cum letitia hanc Reginam, ipſa namque duobus annis cum dimidio in *Babaria* fuerat cum *Margaretha* ſua filia conmorata, ubi per *Ludwicum* Regem *Romanorum* ipſius avunculum, atque *Henricum* Ducem ſuum generum fuit ſatis legaliter pertractata. Quare autem tam diu ibidem extra regnum fuerit, ratio iſta fuit, dicebatur enim ei cottidie a ſuis familiaribus, quod ipſa in *Bohemia* maneret cum periculo vite ſue, plures utique regni Barones odio hanc habebant, & contra ipſam Regis animum graviter concitabant. Hiis vero temporibus, quibus defuit, plus quam ad duo millia marcarum in debitis in partibus *Babarie* contraxit: preceperat enim Rex, quod Regine abſenti nichil de regno deberet penitus miniſtrari, igitur ut ego ipſemet vidi, multos hec regina defectus ſuſtinuit, cum in alienis partibus quaſi peregrina fuit, licet autem ſit ad regnum reverſa, tamen adhuc a creditoribus propter debita grandis imminet ſibi cura. *Sic ego nunc duras bene perpendo fore curas. - - Cunctis, qui preſunt, video, quod non modo deſunt, - - Principibus cure, ſub duro ſtat modo jure - - Curia Magnatum. Quanto plus cerno levatum - - Quemvis prelatum, tanto plus cerno gravatum - - Ipſum ſub cura, nunc tu perpendere cura, - - Si vis, quas leges habeant hoc tempore Reges, - - Aut quas Regine, quod ſint, rogo, cure* (e) *ruine, - - Sive pericula ſint, que ſemper Regibus aſſint, - - Quis valet hec ſcire, nullum poteris reperire, - - Qui multis preſit, quod cura gravis ſibi deſit. - - Curia vitetur, & cura tibi minuetur. - - Curia, iurgia, curaque maxima ſe comitantur. - - Iſta ſequentes, pace carentes, raro beantur.* Poſt adventum *Elyzabeth* regine *Johannes* Rex *Bohemie* iterum de *Reno* revertitur, & *Pragam* ingreditur, in die beati *Gregorii* Pape, venit autem non ſolum ob hoc Rex, ut Reginam cerneret, ſed ut pecuniam ab omnibus extorqueret. Igitur per duos menſes, quibus tunc in regno Rex manſit, per diverſos exactionum modos, nonaginta quinque millia marcarum argenti in denariis, ut dicebatur michi a Regis Officialibus, congregavit, partem vero huius pecunie ſecum ad *Renum* detulit, partem creditoribus deputavit. Inſtituit tunc

(e) F. emendatius *cerne*.

tunc quoque Rex *Prage* per quosdam *Lombardos* monetam auream, de qua denarii quatuor valere debeant plus quam marcam. *Rex redit ad Renum, secum saccum modo plenum - - Portans argenti, fuit hec turbatio genti - - Magna Bohemorum, dicunt: cur denariorum - - Munera tanta damus, & cur nos dissimulamus - - Hec deportari? nos cogimur ei famulari* (*f*) - - *Omnes huic hodie Lucelburgis Comitie. - - Nolumus ista pati, non stabimus ultra parati - - Ad dandum numos. Quis nescit nos fore summos, - - Esseque majores, ac illos esse minores, - - Non est equa via, quod debeat hec Comitia - - Regno preferri, volumus sub acumine ferri - - Carius ecce mori, quam quod cedamus honori. - - Sic omnes fantur & fortia verba minantur, - - Sed cum Rex verbum blandum, dicit vel acerbum, - - Omnes mutantur, quasi fulmine percutiantur, - - Et dant, quicquid Rex mandaverit. Hec stat adhuc lex.* Hoc anno in die beati *Tyburtii* abbas *Aule regie* dominus *Petrus* ad Regem, qui in crastino de regno fuerat recessurus, humiliter *Prage* accessit, & a Rege, ut monasterio gratiam faceret, supplicavit, tunc Rex mente satis prompta monasterio reddidit castrum *Landesberck* & adiacentia sua bona. Hoc castrum cum suis hereditatibus Rex sex annis tenuerat violenter, ex hoc conventus *Aule regie* magnis penuriis subiacebat, & ad castrum itaque in die beati *Desiderii* desideranter ego cum duobus Monachis redii totamque hereditatem fore desolatam inveni. *Tunc ego gaudebam partim, partimque dolebam. - - Tristabar, gwerram cernens, vastam quoque terram. - - Ast ego gaudebam, deperdita quod rehabebam, - - Quamvis destructa, quamvis foret undique lucta, - - Quod quis habet proprium, considero, quod sibi Dyum - - Creditur, atque bonum. Solum plus laudo colonum, - - Qui michi deservit, etsi quandoque protervit, - - Quam si sint millena nil portantes* (*g*) *michi ville.*

Qualiter Ludwicus Romanorum Rex Burgow obsederit, & Fridericum Regem Ducem de Austria de captivitate absolverit.

Capitulum XV.

Eodem anno, hyemis tamen tempore, *Ludwicus Romanorum* Rex oppidum & castrum *Burgow* dictum, quod ad *Fridericum Australem* adhuc

(*f*) Eadem habet: *nos cogunt ei famulari.* (*g*) F. habet: *quam si sint mille nil prestantes mihi ville.*

adhuc captum reſpectum habuit, per menſes quatuor cum CCCC. galeatis viris obſedit, & fortiter inpugnavit. Congregatis autem mille octingentis magnis dextrariis, & quatuor millibus peditum pugnatorum *Leupoldus* Dux *Suevie* frater *Friderici Auſtralis* venit in ſubſidium obſeſſorum, *Ludwicum* de obſidione caſtri potenter repulit, ipſumque ad civitatem ſuam Loybungam (*h*) ſuper Danubio poſitam fugavit, & obſeſſos in munitione valide liberavit. *Vox evangelica* (*i*) *non eſt inimica, - - Hec nam ſic fatur; atrium, ſi* (*k*) *dominator - - Fortis cuſtodit, hunc & ſi fortior odit, - - Et venit ad fortem minus hic fortis cito* (*l*) *- - Perdet diſcedens, probat hic tempus modo preſens. Ludwicus Romanorum* Rex, *Babarie* Dux, cernens, quod contra ſe frequenter gravarentur Papales proceſſus, & ſententie, patiensque defectum pecunie, ſuſtinens quoque inſtantias cottidianas pugnas (*m*) cepit intra ſe cum paucis de liberatione *Friderici* ſui captivi, & adverſarii cogitare. Igitur in feſto beati *Georgii* idem *Ludwicus* ad *Fridericum* in caſtro captivitatis quod *Trowsnicht*, (*n*) id eſt inoppinabile dicitur, inoppinabiliter venit, & neſcio quibus modis, quibus formis, ſeu quibus tractatibus intervenientibus, cunctis admirantibus, ipſe *Fridericus*, qui usque ad tertium annum captus fuerat, eſt a vinculis abſolutus. Non fuerunt alique munitiones in ſignum federis & amicitie *Ludwico* date, nec ſuper hac concordia ſunt littere publicate. Simul usque hodie hii duo Principes, qui ſe nominant Reges comedunt, bibunt, & ſimul dormiunt, & in verbis pacificis unum ſunt, matrimonium ſatis inconſuetum hii inter ſuos pueros ſtatuerunt, duxit enim filius *Ludwici* filiam *Friderici*, licet hii pueri ſint in tertia conſanquinitatis linea conſtricti, eſt autem hoc admirabile in auribus omnium populorum, quod uterque usque hodie Regem ſe ſcribit, & nominat *Romanorum*. *Neſcio quam* (*o*) *fari, quid ſcribere, quid meditari - - Debet in hoc facto mea mens occultius acto? - - Nemo poteſt ſcire, quo res queat iſta venire. - - Hunc, reor, eventum nec mens novit ſapientum, - - Aut quis finis erit, quia cerno, quod ſua querit - - Quilibet ipſorum, ſi ſic eſt pax animorum, - - Sicut ſermonis, divis hoc annoto donis - - Hii qui durabunt,* (*p*) *hec clare facta notabunt, - - Fiam forte cinis, quando valet hiis fore finis.*

Hoc

(*h*) Eadem: *Loubingam.* (*i*) F. ſupplet recte vocem *veri* in codice noſtro omiſſam. (*k*) Deſideratur iterum: *quis.* (*l*) Denuo deeſt: *fortem.* (*m*) Eadem: *cottidiane pugne.* (*n*) Eadem: *Truysnicht*: (*o*) Eadem rectius: *quid.* (*p*) Id eſt ſupererunt.

Hoc quoque anno, ut *Ludwicus Friderico Australi* amicitiam ostenderet ampliorem, procuravit, quod *Otto* Dux *Austrie Friderici* eiusdem germanus *Elyzabeth Henrici* & *Ottonis* Ducum inferiorum sororem duxit legitimam in uxorem; Hoc etiam anno illustris Domina *Elyzabeth Bohemie* Regina fundatoris filia monasterio, & conventui in *Aula regia* Ecclesiam in *Ruchwan* pleno jure contulit, quam collationem Rex confirmavit, & Dominus *Johannes* Papa gratiose eandem donationem roboravit. Hec Regina maximo favore monasterium *Aule regie* prosequitur, & in hoc paterna vestigia imitatur: *Ut quasi scintillam solam domus hec habet illam, - - Multa libens faceret bona, que si posse teneret. - - Multum turbatur, quando domus illa gravatur, - - Circiter hanc matris cor gestat, mores quoque (q) Patris. - - Ne videat triste, tu earis eam pie Christe, - - Hac a Regina procul absit queque ruina.*

De Capitaneis regni Bohemie, & de statu universalis (r) Ecclesie.

Capitulum XVI.

Admirabilis iam pluribus annis regni *Bohemie* fuit status. Cernimus quidem ipsum cottidie in mirabilibus commutari, eo quod Rex *Johannes* extra regnum consuevit frequentius commorari. Regnum enim uni Capitaneo, vel duobus a Rege committitur, & ad annos pro determinata summa pecunie exponitur, & populus, qui in regnum (s) est, tributarius reputatur. (t) Ista etiam generosa *Elysabeth* Regina sedet Prage quasi vidua, non est, qui consoletur eam ex omnibus caris eius, liberos suos regni heredes secum tenet, quibus non liberaliter, sed tenuiter providetur, hereditates reginales huic Regine sunt ablate, vix tanto (u) a regno suscipit, quod necessitatibus, non dico, dignitatibus suis valeat providere. Igitur iam vulgari dicitur eloquio: *Rex, Regimen, Regula Juris pariter exulant iam a regno.* Quilibet propria voluntate utitur iam pro lege, officia regalia iam a consuetudine multum cessaverunt, & ab aula non solum autem in temporalibus, verum etiam in spiritualibus est ordo debitus commutatus. Sedes enim *Pragensis*, proprio episcopo in *Romana* Curia occupato, per administratores regitur, & ipsius *Christi* patrimonium a pluribus per violentiam occupatur, quapropter

(q) F. *moreque.* (r) Eadem: *universali.* (s) Rectius eadem: *regno.* (t) Id est numeratur, conscribitur, seu ut hodie dicimus capitatur. (u) Eadem: *tantum.*

propter *Regnum divisum, confusum, sicque recisum - - Omnes heu! cernunt, iam ius, regalia spernunt. - - De regno plures consurgunt, undique fures. - - Res aliis rapiunt, passim mala plurima fiunt. - - Absentem Regem non curant, hinc sibi legem - - Formant pro libito, mala tot sunt, quod modo vito - - Omnia proferre. Finem des huic cito gwerre - - Rex regum Christe, depellas omneque triste. - - Ut nos letemur, sub pace tibi famulemur, - - Per mala, que patimur, plus nos prompti reperimur. - - Ut Domino gratum persolvamus famulatum. - - Ex istis vanis, mundanis, cottidianis - - Actibus & factis nobis nunc & prius actis - - Digne debemus nos emendare, videmus - - Singula transire, non possumus hic reperire - - Quidquam, quod stabile maneat, transit quasi vile, - - Quod reputamus magnum. Nos hinc adeamus - - Ad Regem celi rogitantes mente fideli, - - Ut trahat ad se nos, paret eius pnevmate plenos, - - Ut non mutemur in peius, nec variemur, - - Sed stemus fixi super invariabile nixi. - - Hoc (x) ens primum, quod summum plasmat, & ymum.*

Et in istis temporibus in *Ytalie* (y) & *Lombardie* partibus homines ecclesie, & homines Imperii, videlicet *Gwelfi* & *Giblini* (z) odium antiquum plus solito innovant, & contra se accerrime cottidie pugnant, tantus sanquis inter eos modo frequenter effunditur, quod pia mens hoc audiens merito conturbatur. Quidam de *Verona* civis, qui dicitur *Canis* audaciam, & caput *Dat Gybelinis, hoc michi dicitur a peregrinis - - Hoc ipsum referunt, qui pro lucro fora querunt. - - Perdit Papalis, pars prevalet Imperialis, - - Cum plerisque malis durat contentio talis. - - Tantum duravit, quod plurima millia stravit - - Sedis (z) in armatis hic ab imperii galeatis. - - Ut gladii gemini pugnant Gwelfi, Gyblini, - - Contra se turbe campo pugnant & in urbe. - - Ut gladius duplex bene concordet peto supplex, - - Te nunc Christe bone, finem liti cito pone. - - Roma sub his morbis infirmatur caput orbis. - - Ytus bella gerit, nec eam velut antea querit, tantum plebs Christi, quia Presul de fuit isti - - Tempora per multa, servet, licet ipsa sepulta, - - Corpora sanctorum, facit hoc, puta, (a) culpa reorum. - - Urbs Papam nec habet, etiam sine Cesare tabet. - - Papalis sedes nunc occiduas tenet edes, - - Pro miro pone, quod Papa stat Avinione. - - Nec vidit Romam, simul hoc mirabile promam; - - Quod sic Imperium male stat sine Cesare Dyum. - - Ecclesie toti sunt heu iam iam bene noti - - Casus ad-*

(x) Supple: *est.* (y) Eadem *Italie.* (z) Eadem: *Gibellini.* (a) Rectius eadem: *pute.*

versi, sunt per loca cuncta resspersi (b) - - *Infortunati successus, & male grati.* - - *Ecclesiam sponsam, proprio quasi vellere tonsam,* - - *Tu Deus evellas,* (c) *& ab hac adversa repellas,* - - *Ut non mergatur, licet a ventis moveatur.* - - *Istius es navis Rector tu Christe suavis.* - - *Insurgunt bella, surgit nunc ecce procella,* - - *Non mittas mergi navim, nec ad impia vergi,* - *Quam dilexisti, quam solvisti nece tristi.* - - *Hec nunc quassatur, hec u̅ndique dilaniatur.* - - *Hanc pie conserva Rex, & sponsam coacerva* - - *Sic, ut letetur, & leta tibi famuletur.* - - *Non sis absconsus sponse, pius es quia sponsus.* - - *Hanc consoleris pie sponse nec ultro moreris.*

Hoc anno Dominus *Burghardus Magdburgensis* Archiepiscopus *Lappo* cognomine dictus, vir bellicosus a suis propriis civibus larvata effigie indutis in ipsa metropoli *Maydburg* captus mirabiliter, & miserabiliter est extinctus. Cum autem *Merseburgensis* Episcopus dicti Archiepiscopi frater uterinus ad *Romanam* Curiam, ad exponendam fratri factam injuriam, procederet, a Lantgravio *Hassie* in via capitur, & ab eo captus in custodia detinetur.

Annus Domini Millesimus CCC XXVI. de decima regali, de incursu Tartarici populi, de translatione corporis Regis Wenczeslai, & plura.

Capitulum XVII.

Anno Domini millesimo CCC. XXVI. hyemis (d) fuit dura, & aspera, per cuius hyemis asperitatem quam plurime fructuose & delicate arbores cum vinearum vitibus quasi radicitus in *Alamanie* partibus perierunt. Estas sicca sine pluvia, inde semina estivalia defecerunt, hyemalibus tamen seminibus segetibus prevenientibus competenter. Hoc anno per totum regnum *Bohemie*, & per dominium *Lucelburkensis* Comitie propter mandatum Domini *Johannis* Pape *Johanni* Regi totus Clerus cogitur decimam Ecclesiasticorum proventuum per triennium solvere, quod inconsuetum fuerat cuncto tempore retracto. (e) *Nam consueverunt, qui Reges ante fuerunt,* - - *Clero plura dare, de reque sua decimare,* - - *Templaque fundare, dotare, locare, sacrare.* - - *Est* (f) *con-*

(b) Id est: *diffusi.* (c) Scilicet: *e fluctibus.* (d) F. *hyems.* (e) *Retroactis* eadem. (f) Eadem: *En.*

contrarius, ordo nefarius est modo visus; - - Regibus additur, abditur (g) *legibus, ecce recisus - - Est pulcherrimus, ordoque pessimus exit in Orbem. - - Qui dare debuit, & sua prebuit, hanc sibi sordem - - sumit, ut auferat, & scelus aggerat, es* (h) *repetendo - - A Clero, cui sincero Rex compatiendo - - Lectore deberet potius dare, quid quid haberet. - - Hoc fecit David cum Melchisedech decimavit.* (i) Causa autem, propter quam talis decima *Johanni* Regi a Clero solvitur, in rescripto, Papali exprimitur, quod de verbo ad verbum hic interseritur & est tale:

Johannes Episcopus servus servorum Dei Venerabili fratri Episcopo *Olomucensis* & dilectis filiis *Bereunovicesis* & beate *Marie Lucinburgensis*, *Pragensis & Treverensis*, Dyocesium monasteriorum abbatibus salutem & Apostolicam benedictionem. Nuper karissimus in *Christo* filius noster *Johannes* Rex *Bohemie* illustris per speciales nuncios suos ad nostram presentiam destinatos in nostra & Fratrum nostrorum presentia fecit exponi: quod ipse Zelo fidei *Christiane* succensus ad inpendendum opportuna presidia sancte matri Ecclesie, quam Dominus noster *Jesus Christus* proprio sanquine consecravit, seque exponendum obsequiis eiusdem Ecclesie & Apostolice sedis toto aspirat affectu quia (h) predictos nuncios humili supplicatione deposcens, ut ipsum in tam & laudabili proposito confoventes in subsidium negotiorum huiusmodi, propterque personam & bona sua quelibet est paratus exponere, decimam ecclesiasticorum proventuum & redituum regni *Bohemie* & *Comitatus sui* Lucelburgensis sibi ad certum tempus pro premissorum supportandis oneribus concedere dignaremur. Nos igitur attendentes eximie Devotionis affectum, quem idem Rex ad Redemptoris eiusdem nostri & dicte sedis obsequia ardenti promptitudine devotionis ostendit, desideriis gratis inducimur, ut eum tanquam inclitum sedis Apostolice filium caritatis interne brachiis amplexantes eius in hac (l) votis quantum cum Deo possumus, annuamus. Volentes itaque dicto Regi super premisso suo, laudabilique proposito favoribus assistere opportunis, de dictorum Fratrum consilio decimam omnium Ecclesiasticorum exemptorum, & non exemptorum Regni & Comitatus predictorum ab omnibus Archiepiscopis, Episcopis, ceterisque personis Ecclesiasticis, quibuscunque, quantacunque presulgeant dignitate, seu cuiuscunque sint

 pre-

(g) Pro *demitur*. (h) Perperam F. &. item Franciscus: *ea*. (i) Et istos integros versus exscripsit Franciscus c. 15 p. 68. (k) Rectius F. edit. *per* (l) Supple cum F. *parte*.

„preeminentie, conditionis, seu status, & religionis, vel ordinis, quibus & „eorum alicui nulla privilegia, vel indulgentias sub quacunque verborum „forma, vel expressione concessas volumus suffragari (preterquam & „(m) dilectis filiis Magistro & Fratribus hospitalis sancti *Johannis Jrosoli-* „*mitani*, qui contra hostes fidei *Christiane* exponunt iugiter se & sua, „quos propter hec ab eiusdem prestatione decime exemptos, & liberos „fore decrevimus, & immunes) eidem Regi concessimus in suum sub- „sidium, usque ad triennium exigendam, & etiam colligendam, & ei- „dem Regi assignandam. Cum itaque Vos, de quorum maturitate „fidelitate & circumspectionis industria fiduciam gerimus in Domino „*specialem* ad exactionem huiusmodi decime predicto triennio faciendam „iuxta infrē scriptum modum per ipsius Sedis Apostolice providentiam „duximus eligendos: Discretioni vestre per apostolica scripta manda- „mus quatenus onus huius modi Vobis impositum suscipientes, & „exequentes humiliter ac devote Vos, vel duo, aut unus vestrum per „Vos vel alium, seu alios, quos ad hoc duxerimus deputandos, de „omnibus fructibus, redditibus, & proventibus ecclesiasticis dictarum „personarum ecclesiasticarum, secularium regularium, exemptarum & „(n) exemptarum in dictis regno, parte & Comitatu consistentium „videlicet ecclesiarum, monasteriorum, & beneficiorum, que habent „& obtinent in regno & Comitatu predictis secundum modum & mo- „rem ac consvetudinem in exactione & collectione huius modi hactenus „observatos, quolibet anno dicti triennii in subscriptis terminis levetis, „& etiam exigatis decimam supradictam, Siquidem solutionis medie- „tatis decime primi (o) anni terminum primum fore statuimus festum „*Nativitatis dominice* primo venturum, secundum vero terminum festum „*Pentecostum* (p) dictum festum *Nativitatis dominice* proxime secutu- „rum in aliis duobus annis sequentibus circa solutionem huiusmodi de- „cime predictis terminis observandis. Ad solutionem vero *ejusdem* de- „cime quoscunque exemptos, & non exemptos ipsius decime debito- „res in dictis regno & Comitatu consistentes per censuram ecclesiasticam, „ac etiam per sequestrationem fructuum, redditum, & proventuum „ecclesiasticorum suorum consistentium in eiusdem regno & Comitatu, „ut premittitur, si expedire videritis, appellatione postposita com- „pellendo, ita quod ad fructus, redditus, & proventus ecclesiasticos „alios eorundem extra regnum, Comitatum predicta consistentes, hu- ius-

(m) Corrige: *a* (n) Supple: *non*. (o) Rectius F. *semi*. (p) Eadem: *Pentecostes*

„iusmodi compulsionis officium nullatenus extendatis, vel ad exactio-„nem huiusmodi faciendam in aliquo casu per vos, vel alium, seu „alios invocetis auxilium brachii secularis, nisi predictorum non sol-„ventium contumacia exigente, vel aliud circa hec per Sedem Apostoli-„cam, seu (*q*) eandem fuerit ordinatum. Et ne de moneta, in qua „predicte decime solutio fiet, & fieri debebit, valeat hesitari, & ut „vitentur gravamina, que propter hoc Viris ecclesiasticis interdum „consveverunt inferri: Volumus, quod per Vos & singulos vestrum „& alios subcollectores vestros ipsa decima ad monetam, currentem com-„muniter, levetur, ac etiam exigatur iuxta constitutionem super hoc „editam in Concilio *Wienensi*, ita quod pretextu alicuius cambii de-„bitores & solutores dicte decime non graventur, illam tamen, ean-„demque monetam, quam recipietis, vel recipi facietis, dicto Re-„gi, seu certo nuncio teneamini assignare. Huiusmodi decimam exi-„getis & exigi faciatis secundum taxationem actenus factam in civita-„tibus, diœcesibus, atque locis regni, & Comitatus predictorum. Ubi „nulla huiusmodi certa taxatio fuerit secundum consvetudinem in ex-„actione & collecta (*r*) dicte decime faciatis absque aliquo onere expen-„sarum eorum, a quibus huiusmodi, eorum defectu, expensas fieri „oporteret, ad quarum restitutionem eos teneri volumus, & astringi; „*quod quia* (*s*) *circa* hanc constitutionem eiusdem *Wienensis Concilii* ob-„servantes, & calices, libros, & alia ornamenta ecclesiarum divinis of-„ficiis deputata ex causa pignoris, vel distractionis capere, recipere, „distrahere seu quomodolibet occupare per Vos, vel alios minime „presumetis. Non obstantibus quibuscunqe privilegiis, vel indulgen-„tiis vel contrariis eiusdem personis ecclesiasticis vel earum alicui, aut „dignitatibus, seu ordinibus earundem, & specialiter *Cysterciensibus*, „*Premonstratensibus*, *Clunacensibus*, (*t*) *Cartusiensibus*, *Grandimontensibus*, „vel eorum universitatibus, aut personis singularibus sub quacunque „verborum forma, vel expressione ab eadem Sede concessis, etiamsi „contineatur in eis, quod de ipsorum totis tenoribus servatim, ac de „verbo ad verbum plenam, & expressam, seu explicitam, *quantumque* „*in vestris* (*u*) Litteris fieri oporteat, mentionem, & qualibet alia ipsius „Sedis indulgentia generali vel speciali cuiuscunque tenoris finem (x) vel

(*q*) Mertio abest *seu*, ab Edit. Freh. (*r*) F. *collectione*. (*s*) Eadem substituit: *que* (*t*) Eadem: *Cluniacensibus* (*u*) Eadem *quamcunque in nostris*. (*x*) Eadem *forma*.

„vel expressionem (*y*) existat, per quam de verbo ad verbum presenti-
„bus non insertam, aut nominatam, aut singulariter non expressam
„affectus (*z*) eorum non expediri (*a*) impediri valeat, quomodolibet,
„vel differri. Volumus insuper quod Vos, vel quilibet vestrum omnium
„reddituum, & proventuum ecclesiasticorum vestrorum decimam a
„vobismetipsis fideliter, & integre exigatis, ita quod nullus vestrum
„circa hoc sibi indulgeat, sed secum in hac parte procedat, ac si tali officio
„in extraneo fungeretur, sic quod unusquisque Vestrum in scriptis
„redigi faciat, quid quid predicta decima de proventibus suis ecclesia-
„sticis exegerit a se ipso. Exactionem vero huiusmodi iuxta taxa-
„tionem Decime sicut eam consuevistis hactenus solvere de dictis vestris
„proventibus facietis. Alioquin in exactione huiusmodi servabitis con-
„svetudinem hactenus in similibus solitam observari, ac nihilominus
„in personas illorum ex vobis, vel vicariorum vestrorum, & aliorum
„quorumcunque, qui de mandato vestro ad collectionem exactionem
„huiusmodi fuerint deputati, quique defecerunt (*b*) in solutione dicte
„Decime in terminis supradictis, vel in collectione, & exactione huiusmodi
„fraudem forsitan, vel malitiam adhibuerint, excomunicationis sen-
„tentiam auctoritate presentium promulgamus, a qua post satisfactionem
„debitam per aliquem ex vicinioribus episcopis excommunicationibus
„sententiam voti ligatum, (*c*) gratiam & Communionem Apostolice Se-
„dis habentem, facta sibi fide de satisfactione huiusmodi, possint obsolu-
„tionis beneficium obtinere. Datum *Avinione Kal. Junii* Pontificatus
„anno nono.

Johannes Papa.

Hoc anno *Johannes* XXII. Papa multorum armatorum virorum exercitus iterum in diversis *Ytalie* partibus contra *Gibilinos* pro stipendio pugnaturos transmittit, (*d*) quos frequentius, ut dicitur *Bononie*, quam alias (*e*) pars adversa victrix superat, vulnerat, detinet, atque mactat. Nam ut famat fama publica, de Papalibus armigeris iam diversis locis, & temporibus coruerunt plus quam sexaginta millia pugnatorum. Flebile est hoc dicere, vel audire, & quis valet causam huius interitus scire, ni-

(*y*) Eadem *expressionis*. (*z*) *Effectus* (*a*) Verbum hoc oscitanter impositum. (*b*) Rectius F. *defecerint* (*c*) Eadem correctius: *excommunicationis sententia non ligatum.* (*d*) Franciscus c. 15. inquit: *Rome multa bella committuntur inter Ursinos & Columpnenses bujus gratia Dominus Johannes Papa multos armatorum exercitus &c.* (*e*) Id est *alibi.*

nisi qui cognovisset sensum Domini, aut Consiliarius eius fuisset. Simile in libro judicum legitur: ubi populus *Israeliticus* iustam causam habens contra fratres suos legis prevaricatores movet prelium, sed succumbit, hoc unum scio, quod *Judicia Domini abyssus multa*.

Hoc anno ex permissione *Johannis* Pape inter *Cruciferos Domus Deutonice* in *Prussia* & *Saracenos* dictos *Lythoanos* (*f*) sunt amicabiles per trienium facte treuge, ita sane, quod infra illud triennium se mutuo impedire non debeant aliqualiter, vel turbare, quod heu! in magnum detrimentum *Christianorum* devenit & ecclesie, nam inveteratus dierum *Lokotko* Rex *Polonie* volens Sedi Apostolice & Pape complacere, ut asseruit, contra Marchionem *Brandenburgensis* (*g*) iuuenculum *Ludvicii* de *Babaria* Regis quondam (*h*) *Romanorum* filium innumerabiles *Ludwanorum*(*i*)turbas pugnaturas sibi assumit, Marchionatum (*k*) *Brandenburgensem* invadit, ac iuxta civitatem *Francbenfurt* (*l*) & in universo ipsius confinio plagam in *Christianos* exercuit & tyranidem nimis magnam. Per paganos enim *Luthvanos*, *Christianum* sanquinem effundere sitientes, & opportunitatem habentes, ville & oppida comburuntur, monasteria quoque plurima monachorum, quam sanctimonialium constringuntur, (*m*) *Christi* famuli & famule trucidantur, & violantur, & vulgares homines velud pecudes inumerabiles ad pagnorum patriam deducuntur. Tanta mala ibi tunc per paganos perpetrata sunt, quod sine gemitu cordis narrari non possunt.

Eodem anno in festo *Pentecosten* (*n*) domina *Beatrix* Regina, uxor & propinqua cognata *Karuli* Regis Francie est *Parisius* diademate coronata, cui coronationis festo *Johannes* Rex *Bohemie* cum decenti frequentia familie solemniter interfuit, in actibusque militaribus se ibidem exercuit, & expendit maximam pecuniam ab incolis regni *Bohemie* persolvendam. Non solum autem ibi, sed & alibi in partibus *Gallie* & *Reni* per *Johannem* Regem loca aliena frequentius visitantem, plura (*o*) prelia committentem extra suum regnum inestimabilia debita contrahuntur, & ad quorum solutionem tam religiosi quam seculares *Bohemie* homines cum reluctatione gravi & murmure compelluntur. Hoc anno iterum

(*f*) Eadem *Lithuanos*. (*g*) Eadem: *Brandenburgensem*. (*h*) Voce *quondam* caret editio Freh. (*i*) Eadem *Lytbowanorum* (*k*) eadem addit: *qüc*. (*l*) Scilicet ad Oderam. (*m*) F. rectius: *confringuntur* (*n*) Eadem *Pentecostes* (*o*) Eadem addit: *que*.

rum *Johannes* Rex *Bohemie* cum aliquorum Principum & Comitum iuvamine *Metensem* inpugnat civitatem hostiliter. Rupta sunt federa, que anno preterito inter Regem & *Metenses* sunt facta. Intestinum quoddam bellum magnum hoc anno *Metensibus* fecit dampnum. Surrexit enim inibi vulgaris populus contra divites, & extra civitatem eiecit plures. Isti taliter, & turpiter eiecti ad *Johannem* Regem *Bohemie* confugerunt, & ipsum ad pugnandum contra concives suos reliquos donis & votis pluribus induxerunt. *Urbs hec insignis, quam nullus & hostis, & ignis - - Vincere sufficeret, plebs concors quando maneret - - Sat male destruitur, quia gens ibi dissona scitur - - Hanc intestina lis destruit, ecce ruina - - Jugiter assequitur ubi lis intus reperitur - -Lis parit horrorem, concordia nutrit honorem - - Discors se proicit, concors contraria vicit, - - Urbs te Metensis proprius plus vulnerat ensis, - - Quem geris in latere, studeas illum removere, & pacem quere, sic quit tibi nemo nocere.*

Hoc anno in die beati, *Sixti Gutta* Domicella *Johannis* Regis *Bohemie* filia secundo genita versus *Lucelburg* ducitur de *Bohemia* Comitis de *Bar* filio, sed puerulo, desponsanda. Hoc anno *Leopoldus* Dux *Swevie Alberti Romanorum* Regis filius, *Friderici* vero de *Austria* Romanorum quondam (*p*) Regis germanus, vir per omnia bellicosus moritur ex qua morte *Friederico* suo germano magnum consilium & opitulamen subtrahitur.

Eodem anno sexto *Jdus Augusti* Dominus *Conradus Olomucensis* (*q*) episcopus est mortuus, & in Kathedrali ecclesia cum congrua reverentia est sepultus. Iste fuit natione *Babarus* humilibus parentibus progenitus, industria tamen naturali, & gratia preditus, ad presulatus officium est provectus; ipse licet pusillus esset corpore, magnanimus fuit corde, incepit vitam suam in paupertate, sed in magna terminat dignitate, auxit bona ecclesie in maxima quantitate, plurima oppida muro cinxit, & castra. *Expedit inprimis uti nos rebus opimis. Est miser ille nimis, ex alto qui cadit ymis.* (*r*)

Hoc anno serenissimus Princeps *Wencelaus* tertius, *Bohemie* vero septimus & ultimus, nec non *Ungarie* & *Polonie* regnorum Rex, & Do-

(*p*) Hec vox desideratur in edit. Freh. (*q*) Id est: in ima. (*r*) Desideratur vox *modo* ut habet F.

Dominus, in *Olomucz* anno Domini millesimo CCCVI. etatis vero sue anno XVIII. perfide interemptus, & tunc ibidem in Kathedrali ecclesia sepultus, nunc ad fundationem sui patris *Aulam regiam*, Deo disponente, prout ipse Rex adhuc juvenis, & bene valens coram pluribus regnorum suorum nobilibus sepe prius elegerat, ac affectaverat, per inclitam Dominam *Elyzabeth* ipsius Germanam *Bohemie* Reginam *Johannis* Regis conthoralem cum devotione honorifice de *Moravia* huc transfertur, quinto *Nonas Octobris* in monasterio *Aule regie* iuxta patris sui tumulum a latere sepelitur. *Est homines equum cunctos plangere mecum - - Per morsum mortis Regum generatio fortis - - Est heu devicta, stirps mascula nulla relicta. - - Feminei sexus mansit tantumodo nexus. - - Hinc mestum thema dic gens orbata Bohema. - - Corpore constrictus tuus est rex a nece victus. - - Heu naturalis nunquam fit Rex tibi talis. - - Regnum jure gemis, quia regibus ecce Bohemis - - Septem privaris, & ut orphana sic viduaris. - - Est factum triste, rex septimus iste,* (s) *ultimus iste, - - In quo natura florens, regno placitura, - - Est cito deleta, gens fletibus estque repleta, - - Regnum Rege caret, de quo nunc nobilis aret Terra Bohemorum, paciens augmenta malorum, - - Unica persona tria gessit sceptra Polona, - - Atque Bohemalis gens hoc scit, & Ungarialis. Hunc, qui regna tria reperit* (t) *rege Dya Maria, - - Cum sis regina pia, Regi sis medicina, - - Hunc a peccatis sana, sociaque beatis, - - Huic Deus eternam requiem det opemque sumam.* (u)

Hoc anno *Elisabeth* Regina *Bohemie* a diversis personis & Ecclesiis solemnes sanctorum reliquias obtinuit, ipsasque, que nude erant, cum gemmis pretiosis in tabulis, & monstrantiis aureis & argenteis decentissime decoravit. Ad devotam petitionem etiam eiusdem Regine *Karulus* Rex *Francie* sibi unam spinam, sive particulam ad unius digiti longam, sed gracilem de sacro sancta corona spinea Domini destinavit, que cum devotione populi & processione Cleri totius *Pragensis* V. *Kalendas Novembris* reverentissime est suscepta, & cum aliis Regine reliquiis collocata. Hoc anno sicut annis prioribus, propter Regis *Johannis* absentiam, iustitieque carentiam, fere in omnibus regni *Bohemie* partibus pauperum fit oppresio, villarum oppidorum desolatio, & de habitatione hominum vastatio, in locis pluribus efficitur solitudo, & ne longe exempla petamus, huiuscemodi devastationem in hereditatibus *Aule regie* declaramus. Territo-

(s) Vox *iste* superflua. (t) Rectius F. rexit. (u) Corrige cum F. superam.

ritorium enim noſtrum iuxta caſtrum *Landesberg* ſitum hiis in annis eſt adeo devaſtatum, quod abinde nullum poſſimus habere fructum, quin immo nos de burſa noſtri monaſterii hoc anno centum marcas graves ad illam hereditatem pro expenſa noſtre familie transmiſimus, de qua antea pacatis temporibus quadringentas, aut quingentas marcas in cenſum recipere ad monaſterium *Aule Regie* annis ſingulis ſolebamus. *Ex hoc dicamus ſimul omnes, atque petamus. - - Da nobis pacem pie Chriſte, repelle rapacem - - Gentemque rapere ſatagit, vivit quoque de re - - Quam male lucratur, cum pauper homo ſpoliatur. Tu Deus, & Domine pie tales trade ruine, - - Ne cumulant* (x) *penas, cum res rapiunt alienas, - - Sed magis opto tamen,* (y) *Divinum ſibi flamen, - , Ad cor contritum fletu, gemituque peritum, - - A Domino detur, quo gens talis revocetur. -* (z) *Da tamen alme Deus, quod ſi non vult Phariſeus - - Talis ceſſare, Sed vult ſpoliis inbyare, - - Quod compeſcatur, ne plus reus efficiatur, - - Vel caput ut frangat, vel eum mala paſſio* (a) *tangat. - - Sed ſors iuſtorum concreſcat ad alta polorum, - - Qui ſunt pacifici, qui ſunt ſpoliis inimici, - - Qui nullum ledunt, qui non de iure recedunt, - Qui ſunt contenti propriis, nullis violenti, - - Qui pacem ſervant, hii ſunt ſibi qui coacervant, - - Mercedem latam, celis vitamque beatam.* Hoc anno terre motus factus eſt magnus in eſtate in pluribus *Bohemie, Michſne,* (b) *Turingie* & aliorum locorum partibus, huius rei ſunt teſtes in caſtro *Piſenburk* vigiles, qui de turribus, in quibus erant, motis & quaſſatis terrore nimio concuſſi deſcenderunt, & inſtare diem noviſſimum putaverunt.

Incipit Prologus in librum ſecretorum Aule Regie. De quibusdam miraculis Aule regie Capitulum XVIII.

Quoniam ſacramentum Regis abſcondere bonum eſt, opera autem Dei revelare & confiteri honorificum eſt, nam ipſa divina ſapientia ita dicit: *Qui elucidant me vitam eternam habebunt.* Ideo arbitror dignum, ut qui ſcribere vel legere de regum actibus, regnorumque ſtatibus delectantur, multo magis in hiis, que divinis attribuenda ſunt operibus, debeant delectari. Etenim in humanis actibus plerumque perpenditur omnis vanitas vanitatum, in divinis vero operibus interne jocunditatis invenit homo ſtatum, iſta tranſitoria ſapientis animum a ſe fugant, perpe-

(x) *Cumulent.* (y) Supple *quod ex* F. (z) Iſti duo verſus in codice noſtro oſcitantia ſcribæ tranſpoſiti ſi ſunt, poſterior ergo præponendus, ut ſenſus ipſe vult, (a) id eſt: phrænefis. (b) Eadem *Myſnia*

petua ad ſe trahunt; & quidem opera Domini univerſa bona valde. Nihil autem in humanis actibus reor eſſe perfectum, nec forſitan valde bonum, quia nemo bonus, niſi ſolus Deus, huius itaque boni imo optimi Dei noſtri opera, que ego licet malus in meo ſancto ordine ſum expertus, non audeo ſalva conſcientia ſub taciturnitatis ſilentio pertranſire, ſciens ea multo amplius legentibus utilia quam illa, que de preliis terrenorum Principum ſunt conſcripta. Quamvis autem ad memoriam futurorum hominum mea cum timore rudicitas (c) attemptaverit (d) depingere ſtylo ſimplici res divinas, eo quod diſſertum, & expertum exigunt deſcriptorem. Inter deſcribendum itaque miraculoſa Dei opera ad ipſum eſtimo eſſe opus Dei gratia, (e) quod ego infirmus fortia, vilis ſublimia, terrenus celeſtia attempto, & geſtio divina videlicet miſteria explanare. Fateor inhabilis ſum, occupatio mei officii frequentius impedit me, quin imo, ſi ego nullo implicitarer (f) ſeculari negotio adhuc tamen ſenſus meus hebes deſcriptionis modum debitum non haberet. Inſpicite igitur, obſecro, quicunque lecturi eſtis hanc deſcriptionem meam, piam intentionem & bone propoſitum voluntatis. Vellem quidem omnes homines ſalvos fieri, vellem omnes Deum diligere, mundum contemnere, & proficere in virtute, hoc eſt quod omnibus opto corde, unde (g) non ſufficio, hoc idem diſerto exprimere ſermone, nec cum exemplis bone vite oſtendere. Ideoque impollita (h) deſcriptione, & ſimplici narratione bonum mentis mee affectum, utcunque potero, cupio declarare, & ſpero quod pro ipſa erubeſcentia, quam pro mea ſuffero inſufficientia, mihi a Deo reddi merces debeat cumulata. Inceperam primitus in Cronica quedam conſcribere miracula, ſed iudico eſſe melius, ut ſpeciale volumen habeant, quo legentes plus edificant & inflammant.

Explicit prologus.

A principio fundationis monaſterii Beate Virginis in *Aula regia* Deus ibidem multa oſtendere dignatus eſt miracula, quorum quedam in prima parte Chronice per me ſuperius ſunt ſignata. Plura tamen ſunt nobiſcum miracula perpetrata, que Devotio monachorum obticet & ſupprimit, eo quod in humilitatis latibulis gradum figit. Ego ipſe quibusdam meis familiaribus occulte mihi aliqua ſua miracula referentibus ſepe-

(c) Pro: *ruditas*, aut *ruſticitas*. (d) Pro *attentaverit*, hæc vox deſideratur in F. (e) minus recte F. *id ipſum æſtimo opus* Dei & *gratiam*. (f) F. *implicarer*. (g) Eadem: *tamen*. (h) Eadem *impolita*.

pe dixi, ut relata michi etiam aliis in publico ad Dei gloriam revelarent, qui responderunt: quod gloria Dei, & gloriatio eorum esset testimonium conscientie sue, & timerent, quod in revelatione talium secretorum illud, quod Dei deberet esse gloria, eis forte fieret ignominia & ruina; *depredari* inquiunt *desiderat, qui thesaurum publice in via portat.* Quantum autem ipsi mei fratres in laude delectentur hominum patuit mihi ex quorundam relationibus seniorum: Quadam vice de via, & labore veneram, & in quodam loco quasi solitarius residebam. Accesserunt tunc ad me duo ex senioribus humiliter, & petita licentia loquendi, sic dixerunt: Bone Pater dicitur in Conventu, quod vos filios nos vestros multum habeatis in audientia aliorum hominum de virtutibus commendatos, & ipsis eam, quam abscondimus, publicetis gratiam. Timemus, ne forte nostra apud Deum propter hoc merces meritoria minuatur, quando favor populi ex fama crescit, & temporalis promotio plus accedit. Caute igitur in hoc, petimus, agite bone pater, sic agite, ut nostra devotio homines lateat, & pateat soli Deo. Hoc audito ego corde congratulando subrisi, ad horam subticui, delectatus fui cognoscendo devotionis evidens argumentum, & consideravi lucide, quod cor humile verbum, & pium eloquium eructaret, nec audebam huiusmodi devotionis spiritum extinquere, sed incepi illud dictum evangelicum allegare, luceat, inquam, lux vestra coram hominibus, ut glorificent patrem nostrum qui in celis est. Permittite Karissimi mei fratres de nobis, sicut & de aliis religiosis personis loqui ad profectum secularium vera & edificatoria in publico, nostra tamen intentio maneat inocculto, Nec ex hoc merces nostra apud Deum minuitur, si per nostra exempla in aliis hominibus devotio augmentatur, ut detractionis, (*i*) nec idcirco vos laudo tantum, ut detractionis vitium non incurram, sed ut faciam, sicut estis, Deo & hominibus vos dilectos. Dilectus a Deo quippe & hominibus, cuius memoria in benedictione est, Eisdem quoque fratribus tunc dixi, & adhuc dico cum beato *Jeronimo: etiam adjuratus Christi preconia non tacebo*, prestant etiam in hoc (*k*) nostri fratres sue devotionis & humilitatis testimonium, quod in iniunctis sibi non libenter stant officiis, & exterioribus invitissime negotiis implicantur, ita quod apud plures ipsorum officium quasi martyrium reputatur. Habent tamen patientiam propter obedientiam & conscientiam in labore, & licet quidam graviter portant officium nihil tamen ducunt in opere negligendum.

(*i*) Hæ duæ voces quæ. mox redeunt, superfluæ. (*k*) F. minus recte loco harum duarum vocum *mihi*.

Prolixum est narrare singula, que ab initio fundationis monasterii in *Aula regia* Deus ibidem fecerit miracula, & opera gratiosa, plura sunt scripta, plurima sunt obmissa & a memoria hominum sunt elapsa. Quedam tamen per me visa, & efficaciter per alios approbata, que pretermittere salva conscientia non audeo, hic notabo. Ego enim omnes novi & vidi huius monasterii a principio fundationis personas, & cum eis sum fere a iuventutis mee tempore conversatus, unam duntaxat personam non vidi fratrem videlicet *Theodericum* custodem primum, utique, ut creditur ab omnibus, virum sanctum, qui subito post fundationem *Aule regie* primus inter primos monachos cursum vite in pace feliciter consumavit, & memoriam sui in benedictione posteris suis usque hodie dereliquit. Ipse namque, ut asseritur, licet senex decrepitus esset & in ordine XL. (*l*) annos haberet, tamen una tantum tunica estatis, quam yemis usus fuit tempore. Nemo unquam ipsum impatientem vidit, in adversitatibus vel iratum, sed mitissimus ad omnes exstitit compatiens & benignus. Post hunc quidam senior reverendus nomine *Rudolphus de Walderbach* assumptus in ordine, vir approbatus, felici fine obiit, qui de quodam novicio ad primam intrante chorum astantibus signavit, & colloquii tempore signata in choro coram omnibus replicans, ita dixit: *Scio, scio & certus sum, quia iste Novicius hodie Noviciorum cellam ingressus, istius monasterii abbas erit.* Cuius dicti veritatem postmodum rei exitus comprobavit; Ille enim *Aule regie* abbas fit, quem predixit. Accidit ante annos aliquod cum multi essent Monachi & Conversi in infirmitorio *Aule regie* decumbentes, quod frater *Michael* nunc Prior *Aule regie* cum aliis egrotaret. Qui velud in sublimibus sub firmamento nubibus quandam angelicam vidit speciem, que quandam auream virgulam sicut catenulam dispositam deorsum contra lanquidos aliquos extendebat, illi autem omnes, super quos extendi illa virgula videbatur, in illo quo tunc laborabant, mortui sunt lanquore. Istam visionem, quasi suis carnalibus pateret oculis, omnibus exponebat, & ipsam iam quilibet lanquidus metuebat, eo quod non fiebat aliter, quam ipsa virgula ostendebat. Eodem tempore frater *Laurentius* hodie Grangiarius infirmatus ad mortem omnibus est sacrementis ecclesiasticis procuratus, omnes enim qui eum viderunt, de ipsius vita penitus desperarunt, qui cum nimio laboraret doloris cruciamine gloiosam Dei genitricem *Mariam* incepit suspiriis & lacrymis invocare: O gloriosa inquit Domina virgo *Maria* tibi-

(*l*) Freh. edit. habet LX.

bi mee castitatis, & iuventutis florem obtuli, optans tibi diutius in hoc monachali habitu militare, sed ecce iuvenis morior, spe privatus Adiuva me mater gratie, mater misericordie, quod meam valeam vitam ad tuam gloriam prorogare, cui tunc per quandam vocem clarissimam taliter est responsum; *Laurenti non morieris, sed valebis, Frater autem Otto isto tempore morietur.* Erat autem Frater Otto Dyaconus & succentor, omnibus Conventualibus juvenis valde gratus. Iste Frater *Laurentius*, licet debilis, obstupuit, rem auditam Fratri *Theodorico* infirmario retulit, & uterque, quod auditum fuerat, pro fantasmate reputavit. Nec fit mora, sed ecce hora diei tertia *Otto* succentor, qui in *prima* sanus in choro intonuerat, ad infirmatorium infirmus deducitur die sexta moritur, & cum luctu Conventus more solito sepelitur, huius sanatus competenter Frater *Laurentius* interfuit sepulture. Predictus Frater *Otto* Dyaconus toti cohorti dilectus humilis & devotus ante exitum anime sue, nobis pluribus presentibus & audientibus, cepit nomen & auxilium virginis gloriose *Marie* altisonis vocibus & magnis clamoribus fortissime. & devotissime invocare, nos autem suis clamoribus compatiendo, diximus frater *Otto* bone parce capiti tuo, nimis clamas, & te ledis, ipse quasi subridendo nobis respondit: o fratres iam video mortem ante me, imminet iam exitus anime mee, de illa gloriosa indigeo adiutrice, quid mihi de hoc capite, caput meum *Christus* (*m*) & *Maria.* Sic itaque inter clamorem, & nominationem continuam *Christi* & *Marie* virginis nobis astantibus & orantibus in domino feliciter & leniter obdormivit, qui post mortem suam pluribus nostre congregationis fratribus in forma apparuit gloriosa, & salvationis sue prebuit evidentia argumenta. Circa idem tempus frater *Theodoricus* dictus *Ungarus* sacerdos & monachus, qui mecum in cella fuerat Novicius, elanguit, & cum iam morti vicinus fuit, viribus corporis totaliter destitutus, loquela privatus, manum dexteram emortuam elevavit, & cum indice super fratrem *Hermannum* tunc infirmarium stantem ibi inter alios directissime demonstravit, considerans hoc frater *Hermannus* miratur, & timet, locum hinc inde mutat, cupiens se abscondere retro dorsa monachorum astantium, digitus vero morituri non cessat indicare constantissime super eum, videns hoc frater *Hermannus* de camera, in qua infirmus ille iacuit, festine prosiliit, ad vicinam stubam, ubi plures affuimus, fugiit, (*n*) nobisque morituri illius demonstrationem tre-

(*m*) F. addit. *sit*. (*n*) F. rectius *confugit*.

tremens retulit, & sic dixit: forsitan frater iste *Theodoricus* vult hoc ostendere, quod eum sequi debeam in morte, auertat hoc Deus, & custodiat me Deus Sed ecce statim frater *Theodoricus* moritur & sequenti die frater *Hermannus* ad dolosis lectulum deportatur, qui etiam die sexta moritur, & suum sequitur ostensorem, cum autem idem frater *Hermannus* sacerdos humilis utilis & devotus monachus iam in extremo laboraret agone accidit, quod dominus *Cunradus* tunc abbas de *Praga* venit ad monasterium, & ego secum, cum autem suum presentem videret abbatem, quasi de gravi sompnio suscitatus, sic frater *Hermannus* ait ad ipsum: *bene veniatis Pater mi, o pater inquit, licentiam detis mihi filio vestro, quo?* inquit abbas, at ille: *ut vadam in viam salutis.* Ad quem abbas: *Vade in pace, & Deus pacis tecum sit. Amen* ille infirmus respondit, & exhylaratus in spiritu, & decorus vultu, de abbatis licentia confortatus; mox sub vera obedientia nobis presentibus in Domino feliciter obdormivit. Illius ut spero consecutus est sortem, qui factus est pro nobis obediens patri usque ad mortem.

Si plura de hac materia legere volueris, require in libro Secreto Aule regie, hec solumodo enim scribimus, quod publice ab hominibus istis nos vidimus. (o)

Capitulum XIX.

Annus Domini millesimus CCC. XXVIII. de reditu Johannis Regis Bohemie de Reni partibus versus Pragam.

Anno Domini millesimo trecentesimo XXVIII. in octava beati *Johannis Evangeliste Johannes* Rex *Bohemie* iterum de *Reni* partibus reversus *Pragensem* civitatem ingreditur, ad cuius ingressum totus cum clero populus timore concutitur, terrore nimioque turbatur; didicerat enim iam per diutinam omnis populus experientiam, quod huius Regis ingressus non est pacificus, sed molestus. (p) Aduenit itaque Rex iste nunc, ut pridem, ut pecunias ab omnibus regni *Bohemie* incolis per tyrannidem extorqueat, ipsas secum differat, (c) & in terris exteris inaniter has expendat. Quippe gravissima exactio nunc facta est, cunctis

(o) hæc minio eodem uti Capitulorum tituli seu argumenta scripta sunt. (p) Jisdem fere verbis orditur Franciscus Caput suum 16. p. 69. (q) F. *deferas.*

ctis namque claustralibus nec non universis habitationibus regni cuiuscunque conditionis grave iugum extorsionis Rex iste imposuit, & pecuniam, quam per triennium tollore debuit una ista vice pariter in sua marsupia congregavit, partem vero huius pecunie creditoribus suis, qui de *Reno* post ipsum venerant, solvendo contradidit, partem deportandam alteram reservavit. Habet Rex iste nunc intentum studium, ut aggreget cumulum thesaurorum: Collecta *Berne* (r) ponitur (s) omnibus, & invenitur in emunctione pauperum novus modus: Advocavit Rex quosdam de *Florentia Lombardos* in scientia lucrandi pecunias valde gnaros, ad horum consilium parvos denarios rex permisit in moneta publica monetari, cepit ex hoc clamor in vulgo non modicus elevari, quoniam cuprea materia (t) & corrupta eorum forma impediunt omnium venalium rerum fora. *Nam quivis sutor biis numis, inquit, (u) abutor, - - Et dixit sartor ex biis numis minus artor, - - Conqueritur pistor, meus omnis questus in biis tor - - Pet Numis, tristis etiam fit faber in istis - - Denariis parvis*, luit hoc villanus in arvis, - - *Artificum turbe super hoc clamant (x) in urbe, - - Optant delita cito, quod sit iniqua moneta. - - Nemo stat acceptus, (y) qui non dampnum sit adeptus, - - Per talem fraudem, si cessat, tunc cane laudem.* Tempore isto, quo *Rex Johannes* moratus est in regno *Bohemie*, venit ad ipsum *Henricus* sextus Dux *Slesie* dominus civitatis *Wratislavie*, habuitque cum Rege tractatum de Ducatus resignatione, huic Rex provinciam *Glacensem* ad tempora vite Ducis possidendam pro Ducatu assignat, sicque sibi (z) deputat mille marcas argenti annis singulis a fisco regio, quoad vixerit percipiendas. Igitur in die beati *Ambrosii* episcopi Rex cum Duce *Wratislaviam* pervenit, & se de civitate, & omni Ducis Dominio, accedente plurimum consilio, jure perpetuo intromisit, ita sane, quod Dux ducatum suum Regis nomine ad vitam suam debeat possidere. Herede quidem masculino tunc Dux caruit, filias tantum habuit, plus quoque Regi de Ducatu, quam *Boleslao* proprio fratri suo favit, querebat enim idem *Boleslaus* Dux de *Brega* omni tempore, qualiter *Heinricum* dictum fratrem suum ecieret de suo dominio vi, vel fraude. Iste namque *Boleslaus*, dictus *Fixuralis cultellus*, etiam fit *Wla-*

(r) F. perperam: *bene*. (s) Eadem: *imponitur*. (t) Hodiedum denariorum istorum parvorum exempla plura supersunt, quæ omnino has populi querelas confirmant, a prioribus enim regibus Bohemiæ nusquam monetæ tanta æris admixtione comparent. (u) F. habet: *dixit*. (x) F. recte addit: &. (y) Eadem emendatius: *exceptus*. (z) Eadem tantum habet: *sibique*.

Wladifzlao juniori fratri ſuo contrarius, quem vinculis mancipat, & cum civitate *Lignicz*, & omni dominio ſuo privat. Iſte *Wladiſzlaus* de vinculis ſubtiliter ereptus uſque hodie *Prage* manet a fratre profugus, hereditate ſua privatus. Conſimilem Dux *Heinricus*, homo pius, metuens a fratre exterminationem, voluit cauſa preſidii convertere ſe ad Regem. Eodem tempore multi duces *Polonie* (*a*) ad *Johannem* Regem *Bohemie* viſitantem eorum terminos venerunt, eique fidem & dexteram ſub forma homagii ultronei prebuerunt, erat enim tunc rex ſub tali intentione quod *Cracoviam* cum regno *Polonie* ſibi ablatam caperet (*b*) in manu valida recuperare. Incipiebant namque iam premiſſi exercitus ipſam *Cracoviam* civitatem hoſtiliter inpugnare, Rex vero *Lotkotko*, qui in civitate erat, adventum Regis *Bohemie* ſignificat *Karolo* Regi *Ungarie* ſuo genero eum pro conſilio & auxilio implorando. *Karolus* itaque Rex *Ungarie* *Johannem* Regem *Bohemie* de federe concordie inter ipſos prius habite ammonuit, ut & ſuum non offendat ſocerum poſtulavit. Nuncciis quoque & litteris Regi *Bohemie* taliter demandavit. Si aliquam modo ſocero moleſtiam intuleritis, ſimile opus committitis, ac ſi meum filium ſub meis oculis mactaretis. Ceſſavit ſic Rex *Bohemie* Regem *Polonie* ſuum adverſarium inpungnare.

Hiis itaque perpetratis, cunctiſque regni *Bohemie* incolis intollerabilibus attritionibus (*c*) aggravatis, (*d*) plenis marſupiis Rex *Johannes* de *Praga* in die beati *Barnabe* egreſſus, ad partes *Reni* iterum eſt reverſus, quo recedente clamor plebis extollitur & poſt ipſius tergum maledictionis jacula iaciuntur. Cum autem ad Comitiam *Lucelburgenſem* reverſus fuiſſet, cum *Metenſibus* in feſto beati *Jacobi* Apoſtoli ſedata diſcordia concordavit. Audiuntur apud nos de Rege iſto frequenter mirabilia teſtimonia qualiter ſe in omni exerceret militia, frequentat tornamenta, agat (*e*) haſtiludia, ita quod tota *Francia* & *Gallia* vix ennarrare ſufficit Regis magnifica huius facta, donat larga munera, inſtaurat convivia largiſſima cum expenſa. Volat fama, quod in haſtiludio Militem in *Burgundia* transfixerit haſta ſua, nec manet in loco uno ſtabilis, ſed totus variabilis graditur huc atque illuc, & quando a nuncciis queritur, difficile (*f*) invenitur. Ipſo abſente regnum *Bohemie* pace

(*a*) id eſt: *Sileſie*. (*b*) F. rectius: *Caperet*. (*c*) eadem: *exactionibus*. (*d*) Franciſcus c. 16. p. 70. ut de ſuo aliquid addere videretur, ait etiam a Johanne epiſcopo Pragenſi, qui tamen hoc tempore Romæ erat, *magnas pecunias* exactas fuiſſe, *multa gravamina* illata fuiſſe. (*e*) veroſimiliter legendum: *agitat*. (*f*) eadem: *difficillime*.

ce fruitur, quam presente; timetur a pluribus, & plurimos ipse timet, ideo ad evitandum periculum in regno *Bohomie* raro manet, gubernaculum vero regni ei committit, qui plura sibi dere poterit, aut promittit: Ista vice nobilis vir et prudens, *Hinco* dictus *Berca* de *Duba* procurat, & expedit, ut Capitaneus regni facta, (*g*) & *Elyzabeth* Regina sedet sola quasi vidua maritali solacio privata, divino officio vacat cottidie, & in *Melnico* (*h*) manens incipit edificare foris civitatem pauperibus hospitale. Adhuc, heu! ut dicitur a sapientibus: Regni *Bohemie* status non est legaliter & regulariter ordinatus, hæc video, & cordis internis singultibus ingemisco: *Orans ad Cristum, qui mundum condidit istum, - - Et peto sincere, quod & hic dignetur habere - - De regno curam, pestem tollens nocituram, - - Omnipotens faciat cito, quod Rex isteque fiat - - Talis, quod gratus sit cunctis, atque beatus.* Nec pretermittendum (*i*) puto sub silentio, quod *Elyzabeth* iam dicta Regina multorum sanctorum congregat diligenter reliquias, cum decentia ornat eas. Misit hoc anno ipsa *Johanni* Apostolico tabulam auream cum sanctorum reliquiis, & cum gemmis pretiosissimis decoratam. Gratias Papa pro gratia reddidit, & petitiones ipsius, quas direxerat, plurimas exaudivit, inter quas confirmatio ecclesie in *Ruthwan* etiam per Apostolicum monasterio *Aule regie* facta est.

Hoc anno mense *Martio* *Ludwicus* per sedem Apostolicam reprobatus, a vulgo vero Imperator & Rex *Romanorum* nuncupatus ad partes *Ytalie* proficiscitur, ad quas per quendam virum potentem, qui *Canis de Verona* dicitur, precipue invitatur. Paucorum Principum *Alamanie* usus est *Ludwicus* consilio in hoc facto. Scivit tamen & consuluit hoc negotium *Fridericus* Dux *Austrie*, qui gaudet pari Regis tytulo & nomine, sperans ex hoc *Alamanie* regnum, & regimen obtinere. Irruit itaque, ut dicitur, ex adventu *Ludwici* timor super omnes adherere in *Ytalia* sedi Apostolice cupientes, bella inter *Gwelfos* & *Gybelinos* frequentius audiuntur, e quibus plurimi occiduntur, & quod non fit gladio, fit veneno. Interierunt enim multi de *Ludwici* exercitu de vino toxicato, ideoque ipsi *Romani* in hoc periculo constituti hic insertam epistolam domino Apostolico conscripserunt in hec verba.

„Sa-

(*g*) id est: negotia. (*h*) eadem perperam: *Melnic*. (*i*) F. *prætereundum*.

„Sanctiſſimo in *Chriſto* Patri & Domino eorum Domino *Johanni* divina providentia ſacroſancte *Romane*, ac *univerſalis Eccleſie ſummo Pontifici* quinquaginta duo electi viri per Romanum populum ſuper pacifico ſtatu urbis, omnes conſules arcis, totusque *Romanus* populus devota pedum oſcula beatorum. Nexum immenſi debiti, quo parentibus filii, & parentes filiis alligantur, inſufficientes totaliter ad ſolvendum, *in hoc ſaltim* retribuunt, quod gaudent in illorum honoribus & obprobria deteſtantur. Hac certe meditatione continua nos veri filii eccleſie ſancte Dei modernis temporibus audientes iniquos flare ventus, pro *Petri* navicula tempeſtatibus conquaſſanda, turbamur in intimis, & totaliter *(k)* vulneramur, preſertim cum ſancta mater Eccleſia mater noſtra, cum qua vivere & mori unanimiter ſumus diſpoſiti, ab ea tam longevo ſpatio ſeparati preſentialiter, & continuo vos manetis. Eapropter veſtre Beatitudini flexis poplitibus ſupplicamus, quatenus ſe„dem veſtram primevam & verum Eccleſie fundamentum, quam obli„vioni videmini tradidiſſe, abiectis morulis, & exceptionibus preſen„tialiter viſitetis, ut ſic omnium adverſantium repulſo turbine *pater &* „*(l) conflati* in unum poterunt Deo propitio in pacis pulchritudine *(m)* „nuptialiter delectari. Alioquin ex nunc apud Deum totamque celeſtem „Curiam & Eccleſiam noſtram matrem ac omnes mundi *Chriſticolas* „excuſamur, ſiquid ſiniſtrum accidat, & contingat, & *(n)* filii patris „preſentia deſtituti tamquam achephali declinent ad dexteram, vel ſi„niſtram. Et ecce pro hiis, & aliis ſerioſius ennarrandis oraculo vive „vocis nobiles ac ſapientes viros dominum Petrum Vagiani & Petrum „de Magiſtris Luce *Judices*, & Gocium Gentilis *de* Inſula *dilectos cives* „& ambulatores *(o)* noſtros ad veſtram preſentiam deſtinamus, eisdem „diſtrictius injungentes, quod, quia facto opus eſt, non verbo, ultra „tres dies apud *Romanam*, immo apud *Avionicam* Curiam non morentur, „ſed cum feſtinantia retrocedant, ut eorum audita relatione ſaltem noſ„tre indemnitati conſulere valeamus. datum *Rome* *(p)* &c.

Et ut dicitur, & cernitur propter huiuscemodi *Romanorum* vocationem, ſeu quamcunque aliam occaſionem adhuc Papa ad urbem venire diſſimulat, &, ut verius creditur, nec intendit. *Avinione* vero ſtabilis remanens contra *Ludwicum Babarum* velud contra ſuum & eccleſie ini-

(k) eadem rectius: *letaliter.* *(l)* deſideratur: *Filii* ut habet F. *(m)* eadem: *plenitudine.* *(n)* eadem addit: *ſi.* *(o)* eadem: *ambaſſiatores.* *(p)* hanc epiſtolam recitat etiam Franciſcus c. 16. p. 70.

inimicum ſententias fulminat, exercitus bellatorum deſtinat, ipſum cum adherentibus ſibi dampnat. Ut autem eum, ac hoſtes ecclefie conterat, Papa ſpiritualem & temporalem gladium evaginat, orationes cum genuflexionibus pro ecclefia univeſaliter inſtituit, & in ſubſidium pro ſede Adoſtolica dimicantium a noſtro *Cyſtercienſi* ordine & a toto clero exigit decimam & requirit. *Ingens eſt error, & maximus undique terror - - Surgit in eccleſia, quem tu delere Maria - - Scis, ſi vis, quia tis (q) Nati donata tibi vis, - - Hinc velis (ipſe pater eſt noſter) tu quoque mater, Tu fac materne faciet pater ipſe paterne - - Vos in corde facem detis eum tempore pacem.* Item hoc anno in die beati *Galli*, *Johannes* quinquennis infantulus *Johannis* Regis *Bohemie* filius ſecuudo genitus de *Praga* verſus *Carinthiam* deducitur, ut ſibi filia *Heinrici* Ducis ipſius *Carinthie* quondam Regis *Bohemie* matrimonialiter copulentur, erant enim horum genitores puerorum antca ad invicem inimici, ſed nunc intervenientibus pacis tractatibus, datisque liberorum pignoribus facti pariter ſunt amici. Que vero exſtiterit predicte diſcordie cauſa, ſufficienter declarat huius Cronice pars prima. Iſte itaque *Heinricus* Dux *Chorinthie*, qua maſculino herede tunc caruit, hunc *Johannis* Regis filium conſtituit heredem univerſorum, ipſum filium ſibi faciens adoptatum. Diſplicet autem hec copula *Auſtrie*, & quibusdam aliis Principibus, quia ex conſanquinitate habere in *Chorinthia* ſe aſſerunt pinquius (r) ius & maius. *Sic homo cogitat, & Deus ordinat ut ſibi dictat - - Velle ſuum, donat cui vult, quem vultque coronat, - - Et quos vult, reicit, & Deo (t) nullus modo dicit, - - Sed poſt dicetur, quis Chorinthis dominetur.*

Item hoc anno vir nobilis *Henricus Hinconis Magni* de *Duba* filius ad inſtantiam *Johannis* Regis *Bohemie* per Papam *Johannem Olomucenſis* Eccleſie factus eſt epiſcopus, in Sabatho quatuor temporum: *Veni & oſtende.* In ſacerdotem ordinatus, & ſequenti *Epiphanie* feſto in epiſcopum conſecratus. *Hoc tribuas Chriſte, quod creſcat epiſcopus iſte - - Omni virtute, quod poſſit vivere tute - - Munitus per te, de quo, que ſunt mala, verte. - - Eius ſis cuſtos qui cunctos vis fore iuſtos.*

Hoc

(q) Freh. ed. & Franciſcus habet: *quia cis* ſed in omnibus tribus ſenſus nullus, ut exiſtimem has duas voces legandas fuiſſe: *gratis.* (r) Fortaſſis utrobique legendum: *propinquius.* (s) emendatius loco harum duarum vocum F. *ideo.*

Hoc anno menſe *Junio* ingens aquarum inundatio monaſterio noſtro *Aule regie* florentia ſata deſtruxit & prata. Hoc anno noſtrum eſt refectorium per Dei adiutorium conſumatum.

Annus Domini Milleſimus CCC. XXVIII. de Ludwico Babaro, & de Papa Schiſmatico, & de bellis Johannis Regis Bohemie.

Capitulum XX.

Anno Domini Milleſimo CCC XXVIII. in die *Epiphanie Domini Ludwicus Babarus* per *Johannem* Papam & ab Eccleſia totaliter reprobatus *Romano* conſentiente populo ipſam *Romam* ingreſſus in beati Petri baſilica per *Caſtellanum* & alios quosdam epiſcopos Imperiali diademate in prejudicium *Johannis* Pape, & totius eccleſie Catholice de facto eſt preſumptibiliter inſignitus. In die illo clamor vulgi extollitur: *Vivat! vivat noſter in perpetuum Imperator.* Miratur, & turbatur ex eo *Avinioна* & Curia Pape tota, acriores contra *Ludwicum* proceſſus Papales innovantur, & excommunicationum fulgura cumulantur, e contra blaſphemico *Ludwicus* inflatus ſpiritu, auſu temerario, non ceſſat contra *Johannem* Papam detractorio garrire latratu, ſe iuſtificat, Papam damnat. *Maximus hinc error conſurgit & undique terror.* Ipſe enim *Ludwicus* velud eccleſie inimicus autoritate Papali excomunicatur *Prage* in eccleſiis publice, & pro ſciſmatico reputatur. Habet tamen idem *Ludwicus* ſue tyrannidis, quam excercet, contra Eccleſiam nonnullos tam inter Principes, quam vulgares cooperatores & erroris ipſius validos defenſores. Omnes plane conterit, quos adherere Sedi Apoſtolice ſcit, vel audit, Legati duo a latere Pape in Italiam miſſi eidem reſiſtere ſatagunt, quantum poſſunt, iſtorum namque & *Ludwici* quandoque congrediuntur bellantes exercitus, ſed bellorum varius eſt eventus. Eodem anno ſecundo *Idus Februarii* domina *Magareta Johannis* Regis *Bohemie* filia primogenita decenti apparatu adaptata per matrem ſuam *Elyzabeth* Reginam de *Praga* ſolempniter educta, in *Thuſt* ſuſcipitur per *Heinricum* Ducem *Babarie* ſuum maritum, & ipſius abhinc cum gloria ducitur ad Ducatum. Eodem anno in plenilunio menſis *Martii* luna eclipſatur, ventus validiſſimus per ebdomadas quatuor continuatus hanc eclipſim ſubſequitur malum: (*t*) multitudo hominum menſe *Aprili* moritur, & in pluribus mundi partibus peſtilentia pecorum oritur valde grave. (*u*) Por-

(*t*) Voce *malum* caret F. (*t*) F. *gravis* poteſt autem *grave* pertinere ad ſupra poſitum ſubſtantivum *malum*.

Porro *Elizabeth Bohemie* Regina metu tante plage perterrita, processiones cum reliquiis sanctorum universo Clero pragensi indicit, & populo, quibus factis notabiliter cessavit quassatio, & placatus factus est Dominus populo suo. *Hac nece cessante gaudet populus velut ante.*

De Papa scismatico.

Eodem anno, quod lugubriter refero, Nec (*x*) archam *Petri* naviculam mergere, tunicam inconsutilem findere sacrosanctam ecclesiam videlicet scindere quidam perfidi contumaciter presumpsere. Non suffecit enim *Ludwico Babaro*, quod avaro ambitionis animo absque approbatione Sedis Apostolice sibi asciverat nomen, tytulum, apicemque Imperialis & regie dignitatis, sed in profundum demersus presumptionis baratrum, iniquitati iniquitatem apposuit, ita quod in universali Ecclesia scandalum, & detestabile scisma fecit, ipse itaque urbem & orbem in periculum posuit, & errorem. Quin in festo *Ascensionis Domini* ordine prepostero gestiens ascendere, descendit, & cecidit ab alto, intentus operi monstruoso, viso rarius, vel audito. Ecce enim *Johanne* Papa vicesimo secundo in Apostolatus sui officio annum duodecimum iam agente, sancto quoque Cardinalium sibi collegio assistente, iste prefatus *Ludwicus* laycus cum consensu erroneo cuiusdam *Romani* populi quendam *Petrum* de *Corbaria* de ordine Fratrum *Minorum*, de cognatione, ut dicitur, *Collumpnensium* Rome Papam constituit, qui se *Nycolaum quintum*, mutato proprio nomine, appellavit. Indignum se successorem *Petri* veraciter demonstravit, se qui *Petri* nomine spoliavit. Idem fictus, quasi pictus Antipapa statim fecit XII. Cardinales, sic ut arbitror, dictos non a cardine sed cardone vel forsitan a carbone, Episcopus *Venetorum Hostiensis* tunc factus, qui istum Antipapam in die *Penthecostes* supervacue ordinavit, seu consecravit fuit cardinalis unus. Episcopus *Sutrinus* de ordine fratrum *Minorum* de *Anglia* unus, quidam frater de ordine *Augustiniensium* fuit unus, alii quoque Cardinales prefati scismatici de Canonicis ecclesie sancte *Marie rotunde* pro parte maxima sunt assumpti. Eodem tempore *Ludwicus Babarus* extra basilicam beati *Petri Rome* in platea publica processum, multa continentem convicia, contra *Johannem* Papam fecit, quem propter evitationem

(*x*) Emendatius Franciscus: *Nos.*

nem ſcandali hic annotare me ipſius facti diſplicentia non permiſit. Fratrum *Minorum* ordo non caret ſuſpicione, & odio in hoc facto: Frater *Michael* eiuſdem ordinis Miniſter Generalis fautor eſſe aſſeritur iſtius erroris, ſe ipſum ſuſpectum reddidit, eo quod *Avinione* nocte latenter a facie Pape fugit. Fama nunc ſonat publica, quod ſciſmaticus prefatus fictus Apoſtolicus una cum ſuo conditore *Ludwico* ab urbe confuſibiliter fugerit *Romana*, & apud *Biterbium* (*y*) mentis ambigue maneat, ſpe non certa. *Eſt melior rapa, quam talis apoſtata Papa, - - Huius enim cappa pungit cunctos quaſi lappa. - - At eius corda* (*z*) *pervertit plurima corda. - - Nudipes Antiſtes, non curat Clerus ubi ſtes, - - Nec poteris ſtare, preſumens ſciſma parare - - Iſtud in Eccleſia, te non regit ulla Sophya, - - Nam confunderis, in deriſumque fereris.*

Eodem anno *Karolus Phylippi* (*a*) Rex *Francie* poſt duos ſuos fratres *Phylippum* & *Ludwicum* mortuos, & ipſe ſine herede maſculino moritur, in quo per directam ſucceſſionis lineam *Francorum* Regum ſtirps maſcula terminatur. Succeſſit eidem in regno *Phylippus Karuli* filius de ſtirpe regia procreatus, qui & hoc anno in feſto ſacte *Trinitatis* regio fuit diademate coronatus, huic coronationi *Johannes* Rex *Bohemie* interfuit, & quod tanta requirebat feſtivitas, nec non mutua affinitas, tolum fecit; huius etenim *Phylippi* ſororem *Wenceslaus* (*b*) eiusdem *Johannis* Regis primogenitus duxerat antea legitimam in uxorem. Idem *Wenceslaus* heres *Bohemie* in *Francie* partibus manet uſque hodie ſub tutore.

Eodem anno menſe *Julio* inter aliquos *Maravie* & *Auſtrie* Barones modica primo de re parva oritur diſcordia, que velud (*c*) ſilvam devorans, poſtea fuit nimium usque ad reges & pricipes dilatata. Quippe *Henricus* de *Lippa* cum quodam *Auſtrali* viro nobili dicto de *Rurenſtein* (*d*) contendere incipit, cui *Fridericus* Dux *Auſtrie*, qui ſe Regem *Romanorum* aſſerit contra *Henricum* auxilium armatorum tranſmittit, auxiliantur *Bohemi Moravis*, & de die in diem diſſenſio fit plus gravis. Eodem tempore *Otto* Dux *Auſtrie* iunior videns a *Friderico* & *Alberto* ſuis fratribus ſe contempni, cupienſque eis equaliter in *Auſtria* dominari,

(*y*) F. *Viterbium.* (*z*) *Chorda* cingulum Fratrum minorum (*a*) Vox Philippi tam in Freh edit. quam noſtro codice abundat, qua caret Franciſcus iiſdem verbis rem referens p. 72. (*b*) Poſtea Carolus dictus. (*c*) deſideratur in codice noſtro vox: *Flamma.* (*d*) F. *Ruenſtein.*

nari, allegans, quod *Fridericus* nomine regis *Romani* debeat contentari, adversus eos incepit, quorundam nobilium habito consilio, preliari. Huic *Ottoni Karolus* Rex *Ungarie* consilio & auxilio astitit, & in Austriam LXXX. millia *Ungarorum* in eius adjutorium introduxit. Hoc bellum intestinum fecit *Australibus* magnum dampnum. Tali itaque audita discordia *Johannes* Rex *Bohemie*, qui tunc in sua *Lucelburgensi* exstitit Comitia, incipit letari, ut nacta occasione aliqua contra *Fridericum* Ducem predictum *Austrie* valeat preliari, erant enim maximi ad invicem inimici. Nec mora, sed cum festinatione magna *Johannes* Rex *Bohemie* ad regnum suum cum paucis revertitur, & *Pragam* ingreditur, XVI. *Kalendas Augusti*, sexto vero die reversionis sue Rex procedit in *Moraviam* contra *Australes* facturus pugnam igitur in brevi temporis intervallo *Johannes* Rex quam de suo regno, quam de vicinis *Polonie* (*e*) Ducibus duo millia cum trecentis virorum galleatorum pugnantium congregavit, cum quibus *Austriam* citra *Danubium* maxime devastavit, ex alia enim parte *Danubii* Rex *Ungarie* cum suo iacuit exercitu, & lesit *Austriam* cum tumultu. In brevi quidem tempore, & abque consueto inpungnantium labore *Johannes* Rex *Bohemie* circiter quadraginta munitiones *in Austria* obtinuit inter quas *Veldsperg*, (*f*) Drosendorf, (*g*) quod forte habens XL. domos, civitas parva, & pauci in ea homines, alie civitates sunt civitates rusticorum nescientes pugnare sed potius arare, sicut est civitas *Veldsperg*, *Egenbrac* (*h*) quidem murata oppida, at pauci homines in ea, (*i*) subito (*k*) expugnavit. Non modicam vero ignominiam Fridericus Rex & Dux sustinuit, quia contra hostes suos aliquid virilitatis facere in campestribus minime visus fuit. Quesivit itaque compulsus necessitate primo cum rege *Ungarie* (*l*) cum *Ottone* suo fratre, deinde cum Rege *Bohemie* facere concordiam, & obtinuit illam. De hac concordia *Fridericus* non fuit potitus gloria, vel profectu, sed potius a tali ludo abiit in (*m*) periculo & defectu. Idem etenim *Fridericus* in bellicis actibus adhuc non exstitit fortunatus.

Nec pretereundum sub silentio esse utile iudico, de *Pragensi* exercitu hylariter Regi misso: Ante prefatam concodiam edictum Regis *Jo-*

(*e*) Id est: Silesiæ. (*f*) F. *Veldisperch.* (*g*) Eadem: *Drusindorf.* abhinc vero usque dum redeat rursum vox *Veldsperg* tota periodus desideratur in editione Freheri. (*h*) F. rectius: *Eginburch.* (*i*) Hæc oratio etiam desideratur in ed. Freh. (*k*) F. *Etiam.* (*k*) Supple: &. (*m*) F. *cum.*

Johannis pro ferendo ſibi auxilio, venit *Pragam*, *Pragenſes* cives huiuscemodi mandatum Regis leti ſuſcipiunt, & infra triduum circiter decem millia virorum pugnantium tam in curribus, quam equis Regi ſuo in adiutorio transmittunt. (*n*) Erat autem curruum eorum numerus ſeptingenti quadraginta, qui alimenta ducebant & arma, iſti cum prope *Snoymam* (*o*) veniſſent, concordiam quoque (*p*) Principum audiviſſent, iubente Rege pariter *Pragam* ſunt reverſi, qui in campis apparuerunt glorioſi. Et ipſe Rex victoria potitus XV. *Kalendas Decembris* Pragam eſt reverſus. Eodem anno in die beati *Dominici* in *Brunna* exiſtens ibidem hora prima diei magnum terre motum ſenſi, & hoc fuit tempore pluviali, anteceſſerat enim hanc pluviam, & motum caliditas & ſiccitas exceſſiva omnibus viventibus, naſcentibusque nociva. Eodem anno *Johannes* Rex *Bohemie* reverſus de partibus *Auſtrie* congregata magna parte pecunie per collectionem generalis *Berne*, & diverſa exactionis ſpecie ſexto die menſis *Decembris* de *Praga* exiens verſus *Pruſziam* (*q*) procedit cum exercitu contra *Lituanos* paganos pro *Chriſti* nomine pugnaturus. *Hunc peto cerne virum, qui perpetrat undique mirum, - - Hic niſi bellare ſolet, & pugnas* (*r*) *inbyare, - - Qui quaſi torpeſcit, a bellis cum requieſcit, - - Eſt raro terra, que ſit per eum ſine guerra, - - Hoc Germania, Francia Flandria monſtrat aperte.* Nam certe iſto anno *Philippus* novus Rex *Francie* nequaquam *Flandrenſes* bellando viciſſet, ſi ſecum eiusdem *Johannis* Regis *Bohemie* quingentos galleatos viros bellicoſos & *Deutonicos* in ſuum adiutorium non habuiſſet. Ab omnibus ſapientibus iudicatur, quod *Johanni* Regi *Bohemie* plus fortuna, quam ratio in ſuis actibus ſuffragatur. (*s*) *De nobis triſte depellas o pie Chriſte. - - Nobis veracem tu actum* (*t*) *digneris dare pacem. - - Perque tuum criſma ſacrum tollas cito Sciſma, - - Nunc quod in Eccleſia veluti zizania crevit.*

Eodem anno menſe *Auguſto Baldwinus Treverenſis* Archiepiſcopus per quandam Comitiſſam viduam de *Salm* nominatam propter quosdam eius Dominio illatas injurias in aqua *Moſella* navigans ſub caſtro *Starkenberck* eſt detentus. Pro cuius liberatione *Johannes* Rex *Bohemie* ſu-

(*n*) F. *in adjutorium transmiſerunt*. (*o*) F. *Snomam* lege: *Znoymam*. (*p*) F. *que*. (*q*) P. *Pruſſiam*. (*r*) Eadem: *pugnis*. Ceterum ſcriba noſter paſſim pro *pugna*, *pugnare* ſcribit: *puugna*, *puugnare*. (*s*) Hæc tota periodus hic deeſt in Fr. ed. ſed ponitur infra poſt verſus. (*t*) Vox *actum* merito abeſt ab eadem ed.

us patruus (*u*) ſe ſe ſtudioſe interpoſuit, & dictum Archiepiſcopum a captivitate femine cum difficultate maxima liberavit. Idem *Baldwinus Treverenſis* Archiepiſcopus hoc anno menſe *Septembri Mathia Maguntino* Archiepiſcopo (*x*) eſt a *Johanne* Apoſtolico per *Moguntinenſe* Capitulum concorditer poſtulatus. Erat enim iſte *Moguntinenſis* Archiepiſcopatus Sedi Apoſtolice ſpecialiter reſervatus. Sed & hec poſtulatio facta eſt modo ſecundario. Priori ſiquidem vice cum *Petrus Moguntinus* Archiepiſcopus fuiſſet mortuus, idem ibidem ab eodem ſimiliter fuerat poſtulatus, & quia has poſtulationes (que tamen nullum ius poſtulato attribuant;) Apoſtolicus non admiſit, *Treverenſis* prefatus Archiepiſcopus reſervationem Sedis parvipendens ſe de *Maguntina* ſede cum ſuis omnibus pertinentiis, pluribus eidem de Clericis, & laicis conſentientibus, intromiſit, & ſic has Kathedras iam de facto regit ambas, & dicitur, quod ſic dicat: vtinam ſi *Colonienſis* vacaret eccleſia, intromitterem me etiam de illa. Exitum huius facti neſcio, ſed quod dicturus ſum, veriſſimum ſcio. (*y*) *Mors cunctos mordet, etiam cito gloria ſordet, - - Quam parat mundus tamen hoc animus foribundus - - Noſter non curat, bene ſcit, quod perbreve durat - - Totum, quod cernit nec ob hoc labentia ſpernit. - - Creſcit avaritia, quanto plus copia creſcit, - - Peſtis avaritie iuveneſcit, quando ſeneſcit, - - Hoc iurant clerus, Rex, Dux, Grauus, (z) & herus - - Per proprium morem, quia querunt res & honorem - - Preſentis vite, nec curant vivere rite, - - Sed querunt primas Kathedras, hii res & opimas. - - Hiis aderit fortis iudex in tempore mortis, - - Cuius mercedem quivis portabit ad edem - - Pro propriis meritis, hoc vos omnes bene ſcitis. - - Attamen hoc ſcribo, quia vos fortaſſe preibo - - Ex iſto mundo, quare vobis modo fundo - - Vota precum multa rogitans, quod quando ſepulta, - - Hec caro, quam porto, fuerit, quod Chriſtus in orto, - - Hanc celi plantet, ubi perpete Carmine cantet - - Carmen letitie Chriſto, matrique Marie. - - Cunctis ſit notum, quidquid ſcribo, volo, totum - - Ad laudem Chriſti fieri, nos ut minus iſti - - Vite preſenti ſtudeamus, iamque cadenti. - - Et quia narratur a cunctis, hocque probatur: - - Otia dant vitia, fugit hinc hec quo me (a) Sophia. - - Hec ego vitare cupiens, a meque fugare, - - Iſtam ſcripturam cepi, quamvis (b) duram. - - Scribens (c) ter-*

(*u*) Id eſt *nepos*. (*x*) Supple cum F. *mortuo*. (*y*) F. *veriſſima eſſe ſcio*. (*z*) F. habet & *ſervus*, ſed fortaſſis author noſter ex Germanica voce Grav ſeu Graf vocem *Gravus* formavit. (*a*) F. *quæque*. (*b*) Eadem recte ſupplet: *mihi*. (*c*) Eadem: *ſpernens*.

terrena falsa dulcedine plena. - - Hec ut spernamus, & celi ea, quod sitiamus, - - Scripsi preterita, dubius sum si mihi vita - - Anno venturo dabitur, si non ego puro - - Deprecor ex corde quod vos Christo paramorde (*d*) - - *Pro me fundatis, pia vota sibique canatis. - - Et sic dicatis fons Christe fluens bonitatis, - - Tu pius es vere, Petro* (*e*) *misero miserere - - Sitque tue caule* (*f*) *qui Regis presuit Aule.*

Hoc anno circa festum beati *Martini Elyzabeth Bohemie* Regina spiritu devotionis inflata propter plurima virtutum opera & miracula, que Dominus circa corpus & sepulchrum Venerabilis virginis *Agnetis* ad sanctum *Franciscum* in sua propria scilicet fundatione *Prage* sepulture (g) diversis dignatus est temporibus ostendere, totum Clerum *Pragensem* & Maiores populi convocavit, ibique devotionem & intentionem suam de Canonizatione iam dicte virginis exposuit; litteras quoque intercessores sive (*h*) intercessorias ad Dominum *Johannem* Papam pro eodem negotio tam Prelatorum quam civium obtinuit, quas cum suis propriis epistolis Domino Apostolico destinavit. Tenor litterarum civium iste erat:

„Sanctissimo in *Christo* Patri ac Domino Domino *Johanni* Sacro sancte *Romane* ac universalis Ecclesie summo Pontifici *Nicalaus Pragensis*, *Hermannus Kutnensis*, *Hensinus Czaslaviensis*, & *Goczlinus Coloniensis* civitatum Iudices ac Universitates & Communia (*i*) earundem cum debita subjectionis reverentia pedum oscula beatorum. Magnum salutis gaudium, magnum divine pietatis mysterium in regno *Bohemie*, de cuius incolatu nos sumus Deus Deorum Dominus hactenus declaravit: Nam hanc non nullis Regibus, & regnis ac quibusdam aliis regni eiusdem filiis incolis & alumpnis *devotionem & gratiam inspiravit*, *quod* ad perfectionis summa (*k*) virtutum gradibus ascendentes ad tantam sanctitatis excellentiam sunt provecti, quod ipsis eorum exigentibus meritis ad eminentiam celestis exercitus elevatis, scriptis eorum in celis nominibus, sanctorum Cathalogo sunt ascripti, quorum dignis & Deo gratis suffragiis regni eiusdem incole senserunt, & sentiunt pium &

 efficax

(*d*) Gallicas has voces jam supra explicavi, scilicet: *par amour de dieu*; quas Petrus author noster in Galliis didicisse videtur. (*e*) Mihi authori id est in tuo ovili. (*f*) Pro *Aulæ Regiæ* præfuit. (*g*) F. emendatius: *sepultæ*. (*h*) Hæ duæ voces absunt in F. (*i*) Pro: Communitates. (*k*) F. habet: *summam*.

efficax opitulationis presidium, & in tribulationibus, & necessitatibus remedium oportunum. Verum, quia divine largitatis inmensitas munificentie sue mensuram non potuit, (*l*) nec collata semel liberalitas fastidium ei prestat, illos quos eidem regno patres contulit, & patronos dedit, ad hoc (*m*) & virginem innocentia agnam, & nominis appellatione *Agnetem*, que felicis memorie Domini *Przemislay* sive *Ottokari Bohemie* quondam Regis filio ex utroque parente stirpe regali progenita, sic iuventutis sue florem virtutum decore vestivit, quod ab ineuntis etatis sue primordiis ad patriam visa fuit festinare celestem. In ordine tandem sancte *Clare* conversatione degendo sanctissima vite sue terminum sic explevit, quod hoc, quod feliciter inchoaverat, felicius consumavit. Cui pro perfectione vite laudabilis tantam Dominus contulit gratiam, & virtutem, quod in vita & in morte, & post mortem tanta miraculorum claritate refulsit, quod evidenter patuerunt, & patent cottidie sue indicia sanctitatis, que quidem lucerna pro Dominorum varietate, qui in regno *Bohemie* post felicis memorie Domini *Wenczeslay Bohemie* & *Polonie* Regis obitum in ipso regno *Bohemie* successerunt, sic occultata fuit sub modio, quod virginis ipsius vita, & sanctitas ad Apostoilce sedis,& vestram notitiam non pervenit.Sed nunc in regno ipso stabilitate Domini(*n*)divina miseratione concessa, illustris Domine Domine nostre *Elyzabeth* Regine *Bohemie* & *Polonie* Pater misericordiarum Dominus spiritum suum (*o*) suscitavit, eiusque cor in amorem, & honorem ipsius Virginis, que quidem virgo ipsius Domine Regine fuit avia, (*p*) sic attendit, (*q*) ut ad Sanctitatis Vestre pedes memorate virginis sanctitate deducta suplicaret & peteret, ut illum venerabilem, sanctum & Deo gratum thesaurum, iam diu lucentem in celis, super publice ac universalis cognitionis candelabrum Vestre Sanctitatis benignitas ponere dignaretur, in terris virginem ipsam Sanctorum cathalogo ascribendo, quod & nos Sanctitatis Vestre advoluti genibus, humilitatis nostre instantia supplicamus. „

Annus

(*l*) F. rectius *penit*. (*m*) Eadem : *adhuc*. (*n*) Eadem : *dominii*. (*o*) *Suum* deest in F. ed.
(*p*) Pro avi sorore accepta vox. (*q*) Eadem rectius : *accendit*.

Annus Domini Millesimus CCC. XXIX. de morte filii Regis Ungarie, primi abbatis & pluribus.

XXI.

Anno Domini millesimo CCC. XXIX. *Karolus* Rex *Ungarie* transmittit Domine *Elyzabeth* Regine *Bohemie* & *Polonie* epistolam lugubrem in hec verba:

Epistola.

„ Serenissime Principisse Domine *Elyzabeth* Dei gratia Regine *Bo-* „ *hemie* Illustri sorori sue Karissime. *Karolus* eadem gratia *Rex* Unga- „ rie salutem & continua prosperorum successuum incrementa. Si Dei „ nostri cor misericordia (*r*) votivos successus de sua ineffabili provi- „ dentia nos letificasset sicut hac, ita (*s*) & casum miserabilem, & de- „ cessum lugubrem preclarissimi filii nostri Ducis *Ladyslay* Vobis, proh „ dolor! cogimur nuncciare, & licet proximitatis ydempnitas & con- „ sanquinitatis indissolubilis unio, dudum inter nos divinitus ordinata, „ qua ab uno stipite tamquam germani gradu proximo diriuamur (*t*) fu- „ isset sufficiens, tamen propter deprimendum superbam elationem Re- „ gum & Principum circumadjacentium regnorum nobis & magnifico „ Principi Domino *Johanni* Regi *Bohemie* & Comiti *Lucelburgensi* carissi- „ mo conthorali vestro, nostro que fratri & amico predilecto mala machinan- „ tium mediante dispensatione Supreme Sedis, sine qua esse non pote- „ rat, interdictum filium nostrum, vestramque filiam fedus matrimo- „ nii non absque provida deliberatione duxeramus ordinandum. Ve- „ rum cum predicto Domino Regi precordiali nostro quamdiu presen- „ tis vite possibilitas in nobis subsistere poterit in hoc mundo in pros- „ peris & adversis diligenti favore adesse volumus, nos semper ad „ sua beneplacita offerendo, quod & per ipsum nobis fieri presumimi- „ mus firma fide, loco, & tempore oportunis. Excellentiam vestram „ regalem affectu fraternali sub certa confidentia requirimus per pre- „ sentes, quatenus taliter, & tam diligenti solicitudine dicto Domino „ *Johanni* Regi suadere velitis, quod singularis amicitie fervore qui inter

(*r*) Eadem emendatius: *Si Dei misericordia per.* (*s*) Ita etiam F. sed verosimiliter legendum *sicut hac vice.* (*t*) F. *quam -- derivamus.*

„inter nos hactenus viguit, in futurum vigeat, sinistra loquentium „suggestione frivola non obstante, ut in incepto amicabilis unionis pro- „posito, seu perseverantia, Deo volente, votiva dierum longitudine „mutuo invicem nos & tempore valeamus gratulari, & in virtute va- „lida, & brachio extento nobis rebellantium colla conterere superbo- „rum. Ceterum petimus vos, quod nova presertim ex parte dicti „Domini Regis *Bohemie*, si que vobis constant, & etiam alia, que sci- „tis de diversis mundi partibus nobis utique per latorem presentium „mediantibus vestris litteris velitis intimare. Datum in *Alto Lapide* „in die *Cinerum*. Sic iterum ruptum est vice altera, affinitatis vincu- „lum, quod propter regnorum pacis commodum fuerat bona discus- „sione previa colligatum Amen.„ (*u*)

Eodem tempore *Elyzabeth* Regina *Bohemie* presencialiter ibi constituta destrui jussit incendio quatuor molendina, que in prejudicium *Aule regie* monasterii super aquam Multavam in *Komorsan* locata fuerant, & constructa. *Hec regina pati non vult, quod qui bene nati - - Sunt Proceres, aliqui* (*w*) *claustro faciant male, siquid - - Fit, dolet ulciscens, toto conamine, glicens: - - Hec ut proficiat domus, & quod pax ibi fiat. - - O Regina poli! nostram derelinquere noli - - Istam reginam, largire sibi medicinam, - - Corporis ac cordis, tersa cuncta fece sordis.* (*x*) Ex eius etenim pia providentia, quam (*y*) fecit in *Ruthwan* de ecclesia tibi Mater *Christi* virgo virginum gloriosa templum glorie tue, quod est in *Aula regia* ad plagam meridionalem cum novem capellis & altaribus ampliari, & in eo laborari, quod viginti duobus annis sine evidenti labore quasi incultum iacuerat, procuravit; Nam hoc anno in die beati *Stanyslay* Martyris & Pontificis, ego fretus auctoritate & Licentia Ordinarii superioris concinente & presente congregatione fratrum meorum in eisdem locis more solito, solempnitate congrua, primarium posui Regine ipsius nomen (*z*) nomine fundamentum. Tanta enim hactenus pressi fueramus egestate, quod ipsa necessitas compulit ab omni sumptuoso opere nos cessare.

De

(*u*) *Amen* abest á Fr. ed. (*w*) Eadem *aliquid.* (*x*) Id est peccati. (*y*) Eadem: *que.*
(*z*) Vox hæc superflua.

De redita regis ad Pragam.

Eodem anno in die beati *Urbani Johannes* Rex *Bohemie* & *Polonie* de partibus *Prussie* & *Littovie* feliciter reversus in *Pragensi* suscipitur civitate, strenua valde & magnifica contra *Lituanos* & paganos in bellicis actibus exercuit opera, (*a*) ut communis omnium hominum preconizat fama: Ipse namque, ut dicitur, ad remotiores paganorum transivit terminos, quam aliquis ante ipsum Principum fecerit, cuius memoria apud modernos sit. Sunt per ipsum inibi multa millia trucidata, & circiter tria millia gentilium baptizata; ad hec omnia fratres *Cruciferi* de *Domo Teuthonica* sua auxilia prebuerunt, fideliter & consilia: procurando vehiculorum levium XLV. millia portantium pro exercitu necessaria, & pro Rege. Unus Procerum gentilis (*b*) occiditur, qui habuisse XII. pedes in longitudine perhibetur. Mansit autem post suum reditum idem Rex in regno tantundem (*c*) quindecim diebus, & *Heinrico* minori (*d*) de *Lippa* pro Capitaneo regni instituto *Baldwinum Treverensem* Archiepiscopum suum patruum, a quo propter *Maguntinense* negotium vocatus fuerat, visitat, apud quem & alias (*e*) extra suum regnum usque hodie perseverat. Porro prefatus Archiepiscopus *Treverensis* pretextu postulationis parvipendens provisionem a Sede Apostolica *Bunnensi* Preposito factam, omnes munitiones ecclesie *Moguntine* excepta sola civitate, violenter occupat tutoris nomine, omniaque gubernat. At *Moguntinenses* cives obsidionem civitatis per *Treverensem* Archiepiscopum fieri metuentes, monasterium sancti *Albani* prope situm diruunt, & deiciunt altas turres. Transivi & ego hoc anno, (*f*) ita dixi & hec vidi & compaciens in animo *Moguntine*. (*g*) *Heu Albane bone liti finem cito pone, - - Que tibi dejecit turres, monachosque reiecit - - Extra domus septa, fac quod hec prelia cepta - - Sic concludantur, Christo laudes quod agantur. - - Esse puto solam sedem, gravidam quasi molam,* (*h*) - - *Quam tenet Antistes, poterunt digne fore tristes, - - Qui retinent binas, si curant scire ruinas.*

(*a*) Iisdem verbis, cum superiora de Aula Regia resecuit Franciscus, orditur Caput suum 18. p. 73. (*b*) F. addit: *tunc.* (*c*) F. rectius: *tantum.* (*d*) Eadem *juniore* (*e*) Pro: *alibi*; nisi legendum: *alios.* (*f*) F. addit *Moguntiam.* (*g*) Perperam hæc exarata a scriba nostro, ita vero habet F. edit. & *hæc vidi*, & *compatiens in animo ita dixi.* (*h*) Id est: puto unam solamque episcopalem sedem tam gravem sicut molarem lapidem.

nas -- *Quanto tuis humeris iniicis cito tu morieris.* -- *Illis annexas, tanto te Clerice vexas* (*i*) -- *Cuncta soluturus, que dat iudex tibi durus.*

De obitu primi abbatis Aule regie.

Eodem anno VII. *Ydus Iunii* ex morbo calculi obiit Venerabilis dominus *Conradus* primus quondam abbas *Aule regie* etatis sue anno LXXXII. Iste de *Erfordia* natus in *Scedlicz* professus adeo legalis in conversatione sua exstitit, quod propter famam ipsius celebrem primo in *Grunhain* postulatus, sed non datus pro abbate fuit, demum in *Ossek* abbas efficitur, biennio elapso cedit, in *Scedlicz* iterum reversus, Prioratui, ut prius, preficitur, quod quidem officium tamdiu per ipsum regitur, donec advenit tempus acceptabile, quod datus fuit in fundatione monasterii *Aule regie* primario pro abbate. Ab eodem vero abbatie regimine anno quinto fundationis cedit voluntarie, domino *Duringo* (*k*) sibi in officio succedente, abbatizante uno anno, cum dimidio & cedente. Iterum prefatus dominus *Chunradus* ad primum officium suum redit, sed anno Domini millesimo CCC. XVI. in crastino *Prothi*, & *Iacincti* abbatie regimen resignavit, & nobiscum in *Aula regia* usque ad suum obitum annis XIII. exemplariter in suo speciali commodo habitavit. Successit autem huic in onere Domino Conrado frater *Petrus* abbas tertius de *Syttavia* (*l*) dictus, qui usque hodie huius officii gravissimum portat pondus, fuerunt autem anni regiminis predicti Domini *Conradi* abbatis primi XXII. cum dimidio, sed non tempore continuo, ut pretactum est. *Istius abbatis animam tu fons pietatis* -- *Abba pater munda pretiosi sanquinis vnda,* -- *Quem fudit morte genitus* (*m*) *tuus, hocque precor te:* -- *Hanc vt de penis solvas iungens, & amenis* -- *Cetibus angelicis accedat, ad hoc genitricis* -- *Christi vox cara, simul assint agmina clara* -- *Horum Sanctorum, qui lete regna polorum* -- *Iam possederunt, ac ipsa pie meruerunt.* -- *Queso, simul stetis, hunc Conradumque iuvetis,* -- *Ut fuit hic primus, ita sit locus eius opimus.*

De

(*i*) Hi duo versus sunt transpositi atque ita ut in F. edit. legendi: *Illis annexas, tanto te Clerice vexas,* -- *Quanto tuis humeris injicis, cito tu morieris.* (*k*) Eadem recte supplet: *Domino Ottone à Thuringo.* (*l*) Eadem *Sithavia.* (*m*) F. *gnatus.*

De terre motu, & de impressionibus aeris, de reditu episcopi Pragensis, & morte Heinrici de Lippa, & pluribus aliis.

Capitulum XXII.

Eodem anno XI. *Kalendas Iunii* terre motus factus est magnus in *Bohemia* & *Babaria* sensibiliter notatus. Ego quidem tunc temporis sedebam quietus *Prage* in domo nostri monasterii circa horam *Completorii* apodiatus lapideo parieti, qui tamen ex illo motu contremuit, quod me, & qui mecum erant, ad timorem & horrorem maximum incitavit. Quedam epistola de astronomica scientia conscripta plura mirabilia hoc anno ventura dudum ante annos aliquot predixerat, quam quia multorum simplicium animos turbaverat, de verbo ad verbum duxi presentibus inserendam, cuius tenor per omnia talis erat:

„*Magister Johannes Davidis Toletanus*, & omnes Magistri eius„dem loci universis, ad quos presens epistola pervenerit, salutem ac „sancti spiritus gratiam, & solamen. Noveritis, quod anno Domini „M. CCCXXIX. mense *Septembri* sole existente in libra convenient „omnes planete insimul, & sol erit in cauda *Draconis*, & fiet signa„tio rerum ammirabilium, & horrendarum, & fiet diluvium vento„rum per *Saturnum* & *Martem*, & crescet mare ultra solitum, & „erit ventorum tanta conflictio, quod flabunt omnes venti, & obscura„bunt, & denigrescent *(n)* totum aerem, & dabunt sonos horribiles, „& corpora hominum dissipabunt, subvertentes edificia & arbores, & „plures valles adequabunt montibus, & e converso & civitates pre„cipitabunt, maxime *Babyloniam waldach*, *(o)* *Sacan*, & *Tripolim*, & „precipue civitates sitas in locis arenosis, & sabulosis, & ante omnia „erit defectus sive ecclypsis solis, & erit sol a tertia usque ad meri„diem ignei rubicundique coloris, quod signat maximam effusionem „sanquinis, & postea sequitur eclypsis lune, in coloribus permixtis „quod signat confusionem gentium & post emergent prelia magna, & „occisiones in oriente, & occidente, & terre motus erit universaliter „per totum orbem, subvertens plurima loca, & erit caristia magna & „fames vere per totum, & mortalitas, & traditio regnorum adinvicem,

(n) Eadem: *nigrescent*. (o) Eadem: *Baldach*.

„& quidam Imperator magnus & potens morietur, ita quod post illo„rum ventorum diluvium pauci remanebunt viventes, sed quicunque „remanebunt, diviciis affluent. Orietur dubietas inter *Saracenos*, & „relinquent idola sua, & fient unum cum Christianis. Ideoque nos „cum Magistratibus, & sodalibus, & peritis & astrologis *Toletanis* „vobis duximus revelandum, iniungentes in remissionem peccatorum, „& redemptionem animarum vestrarum, ut predictam reveletis igno„rantiam, provideatis quoque vobis, ubi habitabitis, dum venti fla„bunt, flabunt enim venti in mense *Septembri*, & tunc vix in terra „invenietur mansio secura. Preparabitis ergo vobis cameras in plani„tie circumdatas montibus non arenosis, nec sabulosis, sintque operte „turres, & terram solidam ponite desuper, ne sint ibi arbores, vel „alie res, que orificium camere possint operiri, & ponatis intus ciba„ria ad XXX. dies, & sciatis quod nobiscum convenerunt omnes „Philosophi, Astronomi *Hyspanie*, *Grecie*, & *Arabie*, & *Hebrei*. Au„divimus etiam quod *Meathinus* turrim construxit excellentis edificii, „eritque turris ad instar unius magni montis, & audivimus a Rege „*Cycilie*, (*p*) que nobis periculosa videntur. Datum in *Tolleto* (*q*) „anno Domini M. CCC. XXII.

Docuit me ipsa rerum & eventuum experientia, quod fere omnia que eadem epistola spiritu pseudigrafo (*r*) predixerat, sunt mentita. Ymo iste annus quietus fuit, & temperatus, & in blado plurimum fructuosus, ideoque talia pericula futura ex suo astrolabio prophetantem compescit & redarguit Poeta, cum dicit: *Linque arcana Dei, celum* (*s*) *inquirere quid sit, - - Cum sis mortalis, que sunt mortalia cura, - - Ast ego cognosco, vos id quoque noscere posco, - - Quod vir se stultum facit, hinc qui* (*t*) *tollere vultum - - Vult ad ventura, cui deberet fore cura, - - De re presenti; quod nescit, si vehementi - - Morsu cras rapiat mors hunc, aut quid sibi fiat. - - Ars quevis certa, sed mens nostraque* (*u*) *referta - - Est vitio multo, de quo sepissime stulto - - Subiacet errori, proprie quoque carnis amore: - - Autumo, quod plures se se faciunt quasi fures, - - Dum plus clarere querunt, quam vera tenere, - - De summis fantur, sed in ymis infatuantu . - - Multi multa sciunt, fatui tamen hii sibi fiunt, - - Discutiunt alia, licet hiis*

(*p*) F. *Siciliæ*. (*q*) Eadem: *Toleto*. (*r*) Eadem: *pseudographo*. (*s*) Eadem recte addit: *que*. (*t*) Eadem: *quod*. (*u*) F. emendatius: *quia nostra*.

hiis ſit nulla ſophya. - - *Eſto tibi primo ſapiens, aliis ſed in ymo,* - - *Per naſum trahe te, tunc jus tibi ſume ymo.* (x) - - *Cuncta locata ſecus oculus videt, eſt ſibi cecus.*

De proceſſu Johannis Pape contra Ludwicum.

„*Johannes* Epiſcopus ſervus ſervorum Dei venerabili fratri Epiſ-„copo *Pragenſi* ſalutem & Apoſtolicam benedictionem. Ad obvian-„dum dampnandis *Ludwici* olym *Bavarie* Ducis excommunicati, here-„tici, ſciſmatici auſibus & fidelium partium *Alemanie* periculis immi-„nentibus occurrendum pridem certum proceſſum de fratrum noſtro-„rum conſilio preſente multitudine copioſa fidelium habuimus, cuius „tenor ſequitur in hec verba: &c.

„Johannes Epiſcopus ſervus Servorum Dei. Ad certitudinen pre-„ſentium & memoriam futurorum dudum perverſis & dampnandis „Ludwici olym Babarie Ducis & diſcorditer in Regem Romanorum ſi-„cut dicebatur electi conatibus, quem adeo ambitio ceca ſuccenderat, „quod eius electione per ſacram Romanam Eccleſiam, ad quam cuius-„cunque in regem Romanorum electi, & electionis de ipſo facta ap-„probatio & admiſſio vel reprobatio, vel repulſio pertinere dinoſcitur „non admiſſa nec eius approbata perſona nomen & tytulum regium „uſurpare preſumpſit temere ſeque imiſcere adminiſtratione regni, „& imperii ac hereticis & rebellibus favorem auxilium & conſilium con-„tra dictam Eccleſiam inpartiri volentes remediis ſalubribus obvia-„re. &c. (y)

„Volentes itaque dictum proceſſum, & contenta in eo, ut pleni-„us innoteſcant partium earundem fidelibus, ac ipſine per eundem „*Ludwicum* ſuosque ſequaces complices, & miniſtros inficiantur, de-„cipiantur, aut opprimantur, ſeu penis, & ſententiis per proceſſum „ipſum inflictis, & comminatis involvantur, ſibi providere valeant, „cautius, & ne pretendere ſuper (z) valeant ignorantiam, in eiſdem par-

(x) Vitium ſcribæ F. recte habet *prophetæ*. (y) Hanc bullam integram phyliram ſuperantem, nihilque ad hiſtoriam patriam ſpectantem merito reſcidimus, quod alioquin & in editione Freheriana, & in Labbei aliorumque Conciliorum collectionibus, & in Dumont Corpore diplomatico, denique aliis ſcriptoribus, qui res geſtas Ludovici perſecuti ſunt, crebrius excuſa habeatur. Sufficerit itaque hiſtoriophilo patrio initium & finem adſcripſiſſe. (z) F. ſupplet: *his*.

„partibus solempniter publicari, fraternitati tue per Apostolica scripta in virtute obedientie districtius injungendo, mandamus, quatenus „per te, vel alium, seu alios religiosos, & seculares, de quibus tibi „videbitur, processum eundem, & omnia, & singula, que continentur „in eo, in locis & ecclesiis tuarum civitatis, & diocesis, (*a*) de quibus „expedire videris, eis expositis in vulgari nichilominus, ut clarius „intelligantur, publicare solempniter ipsum que *Ludwicum* excommunicatum, hereticum, & scismaticum, singulis diebus festivis & dominicis publice studeas nuncciare. Nos de publicatione huiusmodi per „instrumenta publica Principium, & finem presentium continentia, redditurus, quanto citius poteris, nichilominus facias certiores. Datum „*Avinione* III. Kalendas Februarii Pontificatus nostri anno XIIII „

Eodem anno mense *Mayo Boleslaus* Dux *Slesie* Dominus *Brigensis* civitatem *Lignicz* cum suis pertinentiis, quam a fratre suo *Wladislao* Clerico vi abstulit, & sue ditioni subdidit, a *Johanne* Rege *Bohemie* & *Polonie* jure fevdali quasi coactus suscipit, & ad eius obsequia perpetuo cum suis se heredibus astringit, Duces quoque *Polonie* & *Slesie*, quorum numerum nunc nescio pre multitudine, fere omnes eodem tempore eiusdem regiis servitiis se mancipant, fidem prestant. Insuper *Gorlicz* civitas, que ab antiquo tempore abstracta fuerat ratione dotis propter nuptias a regno *Bohemie*, ad Regem hunc revertitur, & suo vero capiti reunitur. Huius vero reunionis extitit iste motus: (*b*) Cives siquidem prefate civitatis grave iugum, quod eis *Heinricus* Dux *Slesie* dictus de *Jawer* (*c*) eorum tunc Dominus, injuste sepius imposuit, ferre noluerunt, ad *Wenceslaum Johannis Bohemie* primogenitum, tunc in Francia constitutum, legatos miserunt, qui dixerunt: Vos o Domine, qui heres legitimus regni estis *Bohemie*, ad Vos noveritis hereditare pertinere. Quamvis enim veluti sub quadam obligatione dotis nomine diu sub marchionum *Brandeburgensium* fuerimus ditione, tamen, quia hii omnes extincti sunt divina permissione, obsecramus, ut nos & filios nostros radici, de qua processimus, dignemini denuo inserere, & regno *Bohemie*, quod Vobis natura & jura appropriant, reunire. Istorum namque nuntiorum votum, & homagium heres iste iuvenis, senum usus consiliis, suscipit, urbemque *Gorlicz* cum civibus

(*a*) Eadem: *dioecesios*. (*b*) F. rectius: *modus*. (*c*) Eadem: *Iauir*.

bus tutamini *Johannis* regis patris ſui, ut primitias regni ſui fideliter recommittit. Facit pater, quod petit filius, nam ad hoc eius (*d*) animus non modicum inclinatus, fama namque tunc volabat publice, quod predictus *Henricus* Dux *Slesie Johannem* Regem conatus fuerit latenter occidere, quod quidam miles huius rei teſtis dictus *Vilricus* de *Usk* volebat in duello contra Ducem more et modo militibus comprobare congruo. Igitur urbem, quam Dux perdidit, Rex poſſedit.

De reditu Epiſcopi Pragenſis.

Eodem anno in die beatorum *Proceſſi*, & *Martiniami* Martyrum *Johannes* epiſcopus *Pragenſis* XXVII. ab urbe *Avinionenſi*, ſcilicet à Curia *Johannis* Pape in qua annis XIII. ab omni adminiſtratione tam ſpiritualium, quam temporalium ſuſpenſus gravi cum tedio ſteterat, ad Epiſcopatum ſuum omni dignitati priori reſtitutus revertitur, & cum ſolempnitate congrua a Clero & ab univerſo populo honoratur. (*e*) Sed quia proverbium eſt poeticum: *Curia Romana non paſcit ovem ſine lana.* Iſte quidem epiſcopus omni ſuarum pecuniarum excoriatus vellere, iterum reverſus incipit aliam lanam querere, ne eum contingat, in ſolis nudis & puris intellectibus remanere. *Verſus boni: Hoc ſcio, quondo dare quis habet, quod Curia ſtare - - Hunc ſecum patitur, ſed cum dare non reperitur, - - Tunc datur egreſſus homini, patrieque regreſſus. - - Carta reportatur huc, illic gaza moratur, - - Gratia de verbis, ſi vis lenibus, vel acerbis - - Magna tibi ſit, ibi quidquid poterit cute* (*f*) *ſcribi. - - Hoc recipit plene, ſi turgent ere crumene, - - Hoc reputo dignum, ponens ſuper hoc tibi ſignum, - - Exſtat ius tale; quod qui dat ſpirituale, - - Pro ſale, proque vale tollat numiſma reale.*

De obitu Heinrici de Lippa ſenioris.

Eodem anno in die *Ruffi* Martyris obiit *Brunne* vir nobilis & ſtrenuus *Heinricus* ſenior de *Lyppa* dictus, de quo, crebro fit mentio in

(*d*) Eadem ſupplet: *erat*. (*e*) Franciſcus cum reditum Joannis epiſcopi priori compendiariæ narrationi de Ducibus Sileſiæ præponat penitus ſubticet ſuſpenſionem illius tam in temporalibus quam ſpiritualibus, & *omnibus ſuis adverſariis victis cum maximo honore reverſum* ſcribit. (*f*) Id eſt: in menbrana.

in precedentibus, eo quod fuit opulentia, potentia, & gloria seculari plurimum pre ceteris Baronibus sublimatus. Propter mortem istius Regina *Elysabeth* dicta de *Grecz* tantum flevit, & doluit, quod cunctis, videntibus eius gemitum, stupor fuit. Et quoniam, sicut in vita, sic & morte ab ipso noluit separari, statuit corpus eius in sue fundationis nove monasterio honorifice tumulari. De isto famoso Barone si pauca nunc scriberem, cognitione multorum gestorum suorum per compendium breviloquii obfuscarem. *Versus boni: (g) Hic tamen Heinricus mundi licet esset amicus, - - Nunc mundo (h) res plures querens, & honores - - Non tamen hunc mundus hic iuvit, quin furibundus - - Morsus eum mortis raperet, quo sedere sortis, - - Nescio, sed Christe pie te rogo, fac hoc, ut iste - - A nece prostratus, fiat sanctis sociatus. - - Dic latronis amen, sibi nunc & da recreamen.*

De novitatibus morum capitulum XXII. (i)

Hiis temporibus & in annis incepit notabiliter & mirabiliter fere in cunctis hominibus & precipue in *Bohemie* & circumiacentium terrarum partibus quedam curiositas, & curiosa novitas, tam in vestibus, quam in consuetudinibus & moribus suboriri, nec desunt de sapientum numero, qui huiuscemodi cum admiratione considerant, & eas in suis dictaminibus, & carminibus redarguunt, (k) & subsanant. Unus ex istis reprehensoribus nuper in *Montibus Cuthnis* est occisus, sunt quidam istorum mirabilium inventorum, qui more barbarorum barbas longas nutriunt, nec has radunt. Sunt & alii qui, dignitatem deformando virilem, morem sequuntur in crinibus per omnia muliebrem, alii crines suos in latum more Lanificum percutiunt in rotundum, auretenusque diffundunt, alii calamistro crines tornant, ut comis crispantibus & circumvolantibus humeros suos ornent. Mitrarum usus, qui fuit primitus, nunc penitus est abrasus. Cantus fractis vocibus per semitonium, & dyapente modulatus, olym tantum de perfectis musicis usitatus iam in coreis ubique resonat, & plateis, a laycis, & Phariseis. (l) Variis quoque lingwagiis in constratis (m) nostri

(g) Hæ duæ voces uti supra, ita & isthic desiderantur in edit. Freh. (h) Eadem habet: *Et cum mundo res &c.* (i) Ita quidem Codex, sed ponendum: *Capitulum XXIII.* (k) Iisdem verbis orditur Franciscus suum Caput 19. p. 74. (l) Hodie singularistas, sui cerebri ingeniique homines dicimus. (m) F. *inconsuetis.*

noſtri plurimi iam locuntur. In veſtibus tanta eſt diverſitas, (*n*) deformitas, quanta difformium mentium diverſitas intus dictat. Se quisque reputat feliciorem, qui excogitat novum morem, & curta, & arta cum quadam menda circa cubitum dependente in tunica, que quaſi auris circumvolat aſinina, iam videntur plurimum (*o*) veſtimenta. Pillea (*p*) longa, ſuperiusque acuta, diverſimode colorata portantur in urbibus, plus in via. Nullum cernimus tam contemptum in agro arantem ruſticum, qui non deferat latum Capucium & oblongum. De caligis, & ſotularibus, (*q*) crura & pedes artiſſime ſtringentibus, ſenibus & prudentibus ſepe admiratio fit & riſus. Nunc Clerici parvas crinibus ſuis tectas deferunt in capitibus ſuis coronas, magnos vero in lateribus gladios, & cultellos, e contra raro videmus laycum, qui in cingulo Zonam non habeat ad orandum. (*r*) Tanta ac talis ſurrexit abuſio, ac novitatum deteſtabilium inventio, quod eas non ſolus, ſed cum pluribus reprehendo, & deſcribere ipſos nolo. Non enim cernentem, aut legentem iſta novitas edificat, ſed maximam mutationem regni *Bohemie* ſignat, & declarat. Nam poſt naturalium Regum interitum paſſa eſt *Bohemia* diverſum multiplexque dominium, de quo accepit morum conſuetudines diverſorum. Exiit nunc proverbium generale ad modum ſymee (*s*) *Boemia* habet ſe, facit enim quidquid viderit alios exercere. *O ſi Nytardus, qui non fuit ad nova tardus,* - - *Hec nova vidiſſet, bona plurima conpoſuiſſet* - - *Carmina ſatyrica, quoniam ſua mens inimica* - - *Extitit hiis factis a ruſticioribus actis,* - - *Ruſticus & civis, clericus* (*t*) *cum milite quivis* - - *Cauſam preberet modo, quod Nytardus haberet* - - *Decantare ſatis referendo modos novitatis.* - - *Jam ſunt in villis, qui delectantur in illis,* - - *Et plures turbe nunc* (*u*) *ſunt & in urbe.* (*x*)

De morte Friderici Ducis Auſtrie, & de morte abbatis Scedlicenſis, de reditu Ludwici Babari de Ytalia, & aliis ſequentibus Capitulum XX. tertium.

Anno Domini Milleſimo trecenteſimo XXX. infra octavas Epiphanie domini *Fridericus* dictus Rex *Romanorum* Dux *Auſtrie,* qui propter

(*n*) Eadem: *diverſa.* (*o*) Eadem: *plurium.* (*p*) Eadem: *Pilea.* (*q*) Calceis. (*r*) Quid zona ad orandum ſit nullus ſcio, niſi fortaſſis author hodiernum dictum *Roſarium* intellexit. (*s*) F. *Simiæ.* (*t*) Eadem: *Clerus.* (*u*) Eadem ſupplet: *caſtris.* (*x*) Præter hos verſus omnia pene hujus Capitis exſcripſit Franciſcus, atque tanquam ſuis uſus.

ter Imperium occasio, & materia exstitit ex tunc maxime discordie in omnibus partibus *Alemanie*, vexatus diversarum infirmitatum onere, & precipue pediculorum horrenda multitudine, in castro suo, quod *Guttenstein* dicitur in *Austria* moritur, & in *Morberk* (y) monasterio *Carthusiensis* ordinis, quod ipse fundaverat, sepelitur, hic *Fridericus* fuit in *Frankenfurt* electus in Regem *Romanorum* sub discordia coronatus in *Beruna* (z) multa constituit prelia, carens quasi frequenter victoria, faciensque periculosa Imperio scismata, de quibus omnibus plurima in precedentibus sunt conscripta. Rarus in populo cernitur, qui de huius obitu contristetur, nimirum quia nec fratres sui vterini *Albertus* & *Otto* multum super mortuo dolent isto. Tres fratres suos *Rudolfum*, & *Lewpoldum*, & *Henricum* breviter antea defunctos iste, mortis solvens debitum est secutus, reliquit post se suam conjugem Regis *Arragonie* filiam excecatam, & nullum masculinum heredem. *Fac hunc Christe Ducem celestem prendere lucem, - - Indulge scelera sua, da tua gaudia vera, - - Vota tibi replico pie parce Iehsu friderico. - - Quamvis Dux, & Rex fuit, ammodo tamen est fex, - - Et caro, que grata fuerat, iacet incinerata. - - Spiritus eius ibi sit, ubi scis nomina scribi - - Horum sanctorum, quos ditant regna polorum.*

Eodem tempore *Ludwicus Bavarus* a multis Imperator *Romanorum* appellatus de *Ytalie*, & *Lombardie* partibus cum uxore sua filia Comitis *Savoye* reverlitur, & in *Babaria* civitate, que *Monacum* dicitur, pro tempore commoratur. (a) *Hic Ludwicus, quod mortuus est Fridericus, - - Non modicum gaudet, tamen hoc non omnibus audet - - Plenius exprimere, quod vult modo solus habere - - Imperii culmen, erat ille sibi quasi fulmen, - - Et trabs invisu quoniam toto sibi nisu - - Ille resistebat, aptum cum tempus habebat. - - Inter eos scisma fecit regaleque crisma, (b) - - Sed mortis morsus fert pacis federa prorsus.*

Eodem anno in die beati *Mauri* abbatis Dominus *Fridericus* natione saxo abbas in *Sedlicz Aule regie* visitator secundus, vir expertus, febris quartane molestia gravatus mortis aculeo est extinctus. Ad huius sanctam unctionem extremam cum frater *Conradus* Prior domus illius primam tantumodo dixisset collectam, nemine meum suspicante ad-

(y) F. *Morkerch* hodie *Mauerbach* anno superiore abolitum. (z) Lege *Bunna*, ut author ipse multo superius nominat. (a) Minus recte F. edit. & Franciscus: *coronatur*. (b) Sensus hic est: interque illos regale crisma fecit schisma.

adventum, & presentiam, & ego ipse, nesciens ipsius tantam dementiam, inopinate noctis tempore superne (*c*) sancteque unctionis implens officium, in diluculo sequentis diei mortuum, die altera, cunctis, qui aderant, dolentibus, multisque flentibus, in Capitulo anno sui regiminis decimo, sepelivi. *Huic Friderico Pacis diti vel amico, - - Tu qui pax verax & euax extas sis ei fax. - - Fac pie Rex, pia lex, si quem terret sceleris fex, - - Quam tulit, ut vixit ibi non sit stix, ubi pax sit, - - Aut ubi nox atrox, sed mox ubi leta sonat vox. - - Non ubi trux, sed lux, quam tu das Christe potens Dux.*

Isti domino *Friderico* successit in abbatie officio reverendus vir Magister *Ulricus* Doctor Decretorum nobilis de Gabyanycz (*d*) dictus, quondam multarum ecclesiarum Canonicus, tunc monachus, anno ingressionis sue ad ordinem *Cysterciensem* quarto, presentibus sex abbatibus electus canonice in crastino *Purificationis* beate *Marie* Virginis in abbatem, qui invenit domum illam plus quam in tribus millibus marcis in debitis obligatam.

De fundatione Monialium Domine Regine.

Eodem anno VII. *Idus Iunii* in die magno venerabilis *Corporis Christi Elizabeth Bohemie* & *Polonie* Regina cum devotione & solempnitate congrua sex sanctimoniales ordinis fratrum *Predicatorum* de *Olomuncz* adductas ad domum *Johannis Wyssegradensis* Prepositi in Ugest ante civitatem Minorem *Prage* sitam, in qua prius eiusdem ordinis sorores, que nunc sunt apud sanctum *Laurentium* plus quam decem annis habitaverant, introduxit, ibique cenobium iterum fieri instituit, cui capellam (*e*) sancti *Michaelis* prope *Wissegradum* suis cum pertinentibus applicavit, (*f*) Porro eadem domina *Elizabet* Regina post trium tantum mensium tempora tacta dolore intrinsecus, & penitentia ducta de fundatione iam predicta, propositum, & decretum sue voluntatis immutans, locum fundationis eiusdem sanctimoniulibus *Cysterciensis*

(*c*) F. emendatius *superveni.* (*d*) F. *Gabrianitz.* (*e*) F. perperam: *Capellanus.* (*f*) Franciscus, qui ordinem narratorum hujus Chronici invertit, hoc unum narrata hac Parthenonis fundatione subjungit: quod per sedem Apostolicam in eadem *S.* Michaelis capella constitutus fuerit Minister seu Capellanus Michael Pragensis episcopi Joannis Notarius assinatis eidem ex fundis ejusdem Capellæ annuis duodecim marcis Pragensium grossorum, quod tum facile 240. fl. æquabat.

ciensis ordinis in *Aulam regiam*, filiationis gratia pertinendis, liberaliter tradidit, ut inferius plenius apparebit.

Eodem anno *Idus Iulii* octava hora diei sol in tantum eclypsatur, ita quod de corpore eius tantum vna parva extremitas ad modum lune trium noctium videbatur; Eodem anno siligo ubique periit, de vino modicum cunctis crevit.

Quomodo Rex Ungarie vulneratur.

Eodem anno *Karulus* Rex *Ungarie* cum Regina sua conjunge filia Regis *Cracovie* secure sedens in suo pallatio inopinate a quodam superveniente *Ungaro*, eiusdem Regis latenter inimico, gravissime vulneratur & Regine volenti Regem protegere per illum tyrannum manus totaliter amputatur, siccarius ille mox capitur, & mactatur.

De morte Regine, & absentia Regis Bohemie capitolum XX. quintum.

Eodem anno quarta *Kalendas Octobris* hoc est in die beati *Wenceslay* Ducis & Martyris circa horam Completorii in *Wissegrado* in domo Prepositi serenissima, ac inclita domina domina *Elyzabet Bohemie* & *Polonie* Regina ac *Lucelburgensis* Comitissa febribus ac morbo ptisico diutius fatigata etatis sue anno XXXIX. regnorum vero anno XX. ecclesiasticis sacramentis devotissime premunita, atque digna penitentia prehabita, ostensaque, auctoritate Papali cum bulla, quod a suo Confessore absolvi deberet in fine a pena, & a culpa emigravit, feliciter sibi, sed flebiliter aliis, ex hac vita. O quantus luctus hominum tam presentium, quam absentium! o quanta (*g*) precipue de *Aula regia* monachorum! Cor meum conturbatum est in me, sensus ebet (*h*) hec recolligens, manus trepidat hec scribens, miratur oculus, quod non rubricatur calamus, eo quod virtus mea deficit, & a centro cordis effluit sanqwis meus. Cunctis communiter, communis compassionis digne affertur materia, sed specialis specialiter opprimit *Aulam regiam* pun-

(*g*) Supple ex Fr. ed. *lamenta*. (*h*) Id est: *hebet*.

pungentis aculei vis doloris. Aufertur pupillo, & orphano (*i*) domui *Aule regie* Patris protectio, amor matris cecidit, cecidit corona capitis tui, cecidit inquam consolatio tua, defensio tua, o Aula regia miserabiliter derelicta! sed quo cecidit? ecce que stetit pro te omni tempore ante Reges & Presides, que quidem (*k*) astitit ut *Hester* Regina, dirigens, provehensque tua negotia, cecidit tibi, & cecidit ad te. Cecidit tibi, ita, ut non adiciat, quod resurgat alia similis sibi. Cecidit ad te, ad tuum scilicet gremium, mortis persequentis duris iaculis sauciata. Recipe, fove, protege o fida congregatio *Aule regie* fidelissima (*l*) ad te cum fiducia fugientem, recipe cum gratitudine confidentem, fove indigentem, protege diligentem. Audi filia, & vide, o tu tenera *Aula regia*! aure percipe, corde geme, quod heu corruit mater tua, occurre devotionibus, suscipe affectionibus, subleva orationibus eam, que in suis anxietatibus ad te fugit. Corpore, quo nil carius aut vicinius in mundo habuit, te dotavit, confidens, & sperans de te, ut eam, que in corpore habitavit, animam, ut hospitam peregrinam tu prosequi cum omni benivolentia tenearis cum gratia (*m*) vicissitudine, & condigna.

Verba Aule regie. (*n*)

Auditu auris audivi te, quicunque es, qui excitas me, non quidem dormientem, sed potius gementem, & flentem, & dilectionem que abiit ferventi spiritu prosequentem, diligentissimeque querentem, & si dixerit, quis: nescio, quo dilecte dilecta anima abiit? ignoro, si errore priori decepta, forsitan devia quesivit. Igitur surgam, & circuibo, civitatem celestis, & terrestris *Irusalem*, (*o*) querens, quem diligit anima mea. Surgam, curram cum lumine fidei, & amoris, queram, ut inveniam, reconciliem sponso sponsam, Regi Reginam, factori facturam. Ut quid me plenam amaritudine ad profundiora suspiria quis audeat excitare? Ad hereat linqwa mea faucibus meis, si non meminero tui mater mea, & soror mea Karissima. Unus quidem te, & me genuit pater, te natura, me artificio, & factura, uno certe tempore, uno anno. Mater mea, quia educasti me, exaltasti

(*i*) Emendatius F. *pupillæ* & *orphanæ*. (*k*) Eadem: *quasi*. (*l*) Eadem rectius: fidelissimam. (*m*) Eadem: *grata*. (*n*) Titulus hic minio scriptus abest ab edit. Freh. in qua superioribus sequentia conjunguntur. (*o*) Eadem: *Hierusalem*.

tasti me, nec dereliquisti me in tempore tribulationis mee sine adjutorio; quomodo tui vnquam oblivisci potero in toto corde meo? Celum, & terra transibunt, dilectio mea non transibit, flores filiorum meorum, qui fructus sunt honoris & honestatis, quos genui, & obstetricante manu tua officiosissime enutrivi, odorem effundere non desinent super te orationis continue, & suavissime balsamum caritatis. Omnis plantatio, quam plantavit sedulitas huius mulieris fortissime in orto voluptatis, huius *Aule regie* site, plantatrici sataget uberem fructum ferre, nec tantum tibi o Regina, sed & sibi, cuius es filia, & fructui tuo fructum salutis proferret messis ista. Ubi corpus, ibi congregantur & aquile, sic ubi pater, ibi filii & filie. Vere pater Rex *Wenczeslae* sic placitum erat ante. (*p*) Filii tui sicut novelle olivarum in circuitu tumbe tue. Hoc tu senex, iuvenis moribus, & armis, *Wenczeslae* pater pacis, & patrie, Rex inclite fundator *Aule regie* adhuc dum in carne degeres lucide previdisti, eo quod locum habitationis hunc tue, vehementis amoris incendio, dilexisti. Tu basis huius ecclesie, in qua fundamentum stabile tuo, tuorumque pretioso Corpore ponere adaptasti. (*q*) Hec mutatio dextere excelsi. Angor enim mestitie, & doloris transiit in materiam letitie, & honoris. Nimirum quoniam timentibus Deum omnia cooperantur in bonum. Mortis enim rictus, quos vivos absorbuit, dat defunctos, & si diliximus vivos, diligimus & mortuos, mortui siquidem sunt carne, sed non nostro corde, mori poterant aliis; sed non nobis. Nobis vtique vivunt, sub quorum umbra respiramus, &, adjutorio post se nobis relicto, vivimus, subsistimus & altissimo militamus. Vivant & ipsi Reges & Regine cum sua hic sepulta progenie in aula celestis patrie per secula sine fine. Plangendus est nobis etiam metrice mors Regine: *Hic rogo, qui statis, hec tristia metra legatis: - - Annis millenis trecenis atque trecentis - - Lete, spero, redit huic, qui dedit, atque recedit - - Spiritus Elyzabet Regine, sed caro tabet, - - Nobilis hac fossa sua sunt inibi simul ossa, - - Sceptrum Regnorum tulit hec Regina duorum, - - Ac Marchonissa, Lucelburg & Comitissa - - Tempus adest flendi, lugendi triste loquendi, - - Nobis hiis horis dat mors prothema doloris, - - Cum iacet extincta, coram nobis nece vincta, - - De qua femineum genus omne tenere trophеum - - Et tytulum laudis potuit mota fece fraudis*

(*p*) Supple cum F. *tt*. (*q*) Eadem: *adeptasti*.

dis. - - Iubar preclarum, flos, forma, decus dominarum - - Hec fuit extrema regni Regina Bohema - - Ultima scintilla gentis periisset in illa, - - Si sic transisset, quod fructum non peperisset, - - De sexu duplici, per quod, meruit benedici. - - Nec Deus hanc liquit, quia post se quinque reliquit - - Pignora natorum, qui captant culmen bonorum - - Et duo defuncti, qui sunt hic de prope functi, (r) - - Ut tu plus ores, sci (s) quatuor esse sorores - - Cum gemino fratre positas hic Regeque patre - - Cor gemit, osque tremit, quando mors impia demit - - Istam matronam, cuncto populoque patronam. - - Multam virtutem Deus huic dedit atque salutem. - - Non fuit elata, licet alto germine nata, - - Personas humiles devotas, & quasi viles - - Despectas mundo, dilexit corde iocundo. - - Hiis cum se iunxit, Deus ipsam rore perunxit. - - Cuncta sue vite consumpsit tempora rite: - - Aut legit, aut orat, propriis manibusve laborat, - - Ornatum multum parat, ad Domini quoque cultum. - - Hoc demonstrare valet, hec domus, atque probare. - - Hanc hec dilexit, protexit, ad altaque vexit. - - Altera fundatrix, plus matre datrix, & amatrix - - Ipsa loco patris hic prefuit & vice matris. - - Quis nunc hoc faciet, aut quis tutor modo fiet - - Isti pupille domui? confido, quod ille - - Hic (t) bene disponat, qui non nisi (u) bona donat, - - Officium Marthe peragens pietatis in arte, - - Contemplando pie tulit otia sepe Marie, - - Femineos mores, & qui spectant ad honores - - Legalis vite, consuevit habere perite. - - Ut verum tester: fuit hec par Iudith & Hester, - - Pluribus in factis per eandem fortiter actis, - - Hec humilem mentem stabilem, fidam, sapientem - - In se portavit, hoc in re sepe probavit, - - Quando claustrales fratres Monachi Moniales - - Presentes fuerant, sibi gaudia plura ferebant, - - Quam Procerum turbe, qui congerebantur in urbe. - - Mens fuit huic talis, fore quod vellet Monialis - - Hoc perfecisset vivens, sibi si licuisset. - - Verbis in cunctis, quantum potuit, vel amictis (x) - - Se confirmavit Monachabus, quas adamavit. - - Et patrisabat in eo, clerum quod amabat. - - Huic do Regine digne laudem, quia fine - - Laus canitur, cunctis patuit uobis ibi iunctis: - - Quod bene contrita, confessa cadit sua vita - - Sub spe secura vitam celis habitura - - Articulos fidei tenuit pre luce diei - - Firmiter in morte. Celi pateant sibi porte, - - Omne quod est triste tollas ab ea pie

(r) F. *junctt.* (s) Eadem: *scit.* (t) Eadem: *hoc.* (u) Eadem supplet: *qua.* (x) Emendatius F: *Verbis, in victu, quantum potuit, vel amictu.*

pie Christe, - - Te, precor, egregia venie regina Maria - - Isti regine prestes oleum medicine. - - Mitius hanc unge, quam purgatam tibi iunge - - Wenczeslae bone Martyr pie Duxque corone, - - Stirpe tua natam fac celis hanc sociatam. - - Mors rapit hanc mesta, cum plebs celebrat tua festa, - - Hoc precibus presta, cedant sua queque molesta, - - Sic quod letetur, & tecum consocietur. - - Omnes sancti clari vos Domino, rogo, cari, - - Detis solamen huic Regine simul amen. - - Hoc cum perlegeris, recolas, quod tu morieris.

Regressus ad propositum. (y)

Descriptionem cronographica (z) exarare cupiens, ad disgressionem a proposito pertrahor animi per affectum. Dulce quidem est, & breve videtur amantibus, dicere, aut scribere aliquid de dilectis. Hec itaque prefata Regina omni laude digna, cuius in benedictione sit memoria, erga nos habitatores *Aule regie* sua fide, caritate, gratia meruit & virtute, quod pro eius felicitate Regem Regum dominum perpetue intercessionis precibus tenebimur exorare. Opera eius magnifica, viriliter per eam acta, mentisque constantia, humilitas, & sapientia non patiuntur sub compendio enarrari. Qui vero eius conversationis, & vite insignia scire desiderat, in prima parte, & secunda Cronice querat, inveniet ibi, legat.

De sepultura Regine. (a)

Igitur prefata Regina, & Deo grata *Elizabet Bohemie* & *Polonie* Regina, adhuc clara vigens ratione, testamentum suum rationabiliter statuit, cuius executionem abbatibus *Cystercienses* ordinis recommisit Rege *Johanne* absente, & in *Charynthia* tunc existente. Hec Regina in *Wissegrado* moritur, que biduo per Barones *Prage* ad ecclesias deportata, die quarta mortis sue in *Aula regia* cum debita reverentia sepelitur. Septem heç Regina cum Rege *Johanne* marito suo liberos habuit, duobus scilicet *Ottakaro*, & *Elizabet* ante mortem matris

Aule

(y) Et hoc titulo minio scripto caret ed. Freh. (z) Eadem *Chronographicam.* (a) F. addit: *Boemie.*

Aule regie ſepultis, quinque alii ſcilicet *Wenczeſlaus Karolus*, (*b*) *Johannes*, *Margareta*, *Gutta* & *Anna* adhuc vivunt, de quibus omnibus & de eo, quod notabiliter fuerit, fiet deſcriptio locis ſuis.

De abſentia Johannis regis Bohemie.

Anno iſto toto *Johannes* Rex *Bohemie* de regno ſuo defuit, & *Franciam* & *Renum*, & fere totius *Almanie* partes pertranſiens inter *Ludwicum Bawarum* ac alios Principes, Comites, & nobiles multa brigoſa negotia ſagaciter, & efficaciter expedivit. Iam enim volat proverbium ſine Rege *Bohemie* nemo valet expedire finaliter ſuum factum, *Que vult exaltat*, *que non vult*, *ipſe recalcat*. Sic ſolet loca varia circuire, quod nullus nunciorum ipſum poteſt faciliter invenire. Nuper, hoc eſt menſe *Septembris* idem Rex peragratis ſuperioribus partibus *Sueuie* & *Bawarie* intravit *Corinthyam*, ubi *Johanni* ſuo filio ſecundo genito *Henrici* Ducis *Caryntbie* filiam copulari matrimonialiter, & præſtari ſibi omagium a *Caryntbiis* omnibus procuravit. Moratur ibidem civitate *Tridentina* usque hodie *Johannes* Rex *Bohemie*, & ad eum multi potentes confluunt de partibus, & civitatibus *Lombardie*, quod *Mediolannum*, *Brixiani*, (*c*) & *Aretia* ſe Regi huic ſubdiderunt Refert fama: in tantum Rex iſte proſperatur, quod vulgaris populus admiratur, & quamdiu? neſcio, Deus ſcit. Ibidem in *Tridentino* Rex cognovit per nunccium & epiſtolam, Reginam ſuam conjugem eſſe mortuam, & ſepultam, quo audito, ut dicitur, Rex turbatur, & eius turbatio factis & lugubribus veſtibus demonſtratur, viginti ſiquidem annis ipſi matrimonio ligati fuerunt, et tamen ſimul corporaliter pauciſſimo tempore commanſerunt, iſta in *Bohemia*, ille in ſua, ut frequenter extitit Comitia, aut alias, ubi negotia habuit pertractanda,

De reconciliatione Antipape, & de aliis capitulum XXVI.

Eodem anno pernicioſum ſciſma, (*d*) quod ortum fuit de duobus Papis in Eccleſia, ex divina providentia miſericorditer conquievit, nam

(*b*) Voce *Karolus* abſtinet tam edit. Freh. quam Franciſcus, fuit vero Wenceslaus et Karolus unus idemque. Nam Wenceslaus filius Joannis Regis, qui poſtea factus eſt Comes Luceburgenſis, ex tertia Joannis Regis conjuge Beatrice multo poſterius natus fuit. (*c*) F. *Brixia.* (*d*) Eadem : *ſchiſma.*

nam ille fictus Antipapa, de quo superius mentio est facta, se videns per *Ludwicum Bawarum*, qui eum creaverat, fore penitus derelictum, & a *Romano* populo reprobatum domini *Johannis* Pape humiliter quesivit gratiam & invenit, prout Generale Capitulum universis abbatibus *Cysterciensis* ordinis plenius declaravit.

Scribit enim sic Papa. (*e*)

„Ille callidus suplantator & calumniator iniquus, qui non querit, „quod flumen absorbeat, nisi *Iordanis* in os eius influat, escas concu- „piscens electas usque ad speciosissima ecclesie discerpenda, calliditate „nepharia, concussione terribili, manus extendere temerarias est moli- „tus, errores & scismata, ac heresim procellosa discrimina in Ecclesia „seminando, totisque ac continuis elaborans conatibus, ut in con- „sutilem domini tunicam dividat, & pacis testamentum, quod Rex „ipse pacificus condidit, subdola malignitate confringat. Sed eius „fraudulentis conatibus divine respectus gratie sic obviare studuit hiis „diebus, quod capitis & auctoris huiusmodi execrabilis nequitie ani- „mum nube erroris subductum videlicet *Petri de Corbario*, qui suaden- „te maligno sacrosancte *Romane* Ecclesie presumpsit usurpare dampna- „biliter Principatum sic suo lumine reservavit, (*f*) quod errorem su- „um congrua detestans penitudine ad pedes sanctissimi Patris nostri „Domini *Johannis Summi Pontificis* venire voluit, & in plebis presen- „tia errorem suum tam execrabilem corde contrito, & humiliato lacry- „mabiliter condempnare curavit, de tam nephandis excessibus veniam „humiliter postulando, Unde super eo, quod suam sanctam Eccleſi- „am divina benignitas sic respexit, gloria in altissimis Deo, & spiri- „tualis exultationis gaudium inesse debet, (*g*) *Christi* fidelibus super „terram. Ea propter Generale Capitulum cum alacritate spiritus gra- „tias agens Patri Luminum super tam inenarrabili dono eius statuit & „definivit, quod quam citius ad monasteria ordinis huiusmodi noti- „tia devenerit „ Te Deum laudamus, *Solempniter altissimo decante- tur*, & *Missa de* sancto Spiritu *in singulis domibus celebretur* (*h*) *per ambitum*. Patet igitur, quod isto anno tam de Ecclesia, quam de Im- perio

(*e*) Vox *Papa* deest in F. & recte, nam hæc epistola non a Papa, sed Generali Capitulo Cisterciensis ordinis scripta est. (*f*) Eadem rectius: *serenavit*. (*g*) Eadem supplet: *cunctis*. (*h*) F. *decantetur*.

perio Deus amputavit misericorditer duo capita monstrosa, que tamquam duo hircina cornua, plurimos ventillabant, & plurima corda fidelium conturbabant, hoc est *Petrum* & *Fridericum* hunc ecclesie, illum Imperii inimicum.

Eodem anno monasterium *Aule regie* subintravit possessiones hereditatum in *Chomarsan*, in *Wolochad*, (i) & se de hospitali in *Melnico*, prout domina *Elyzabeth* Regina adhuc vivens disposuerat, plenarie intromisit.

Annus domini Millesimus CCC. *XXXI. de hiis, que egit Johannes Rex Bohemie in partibus Lombardie Capit. XXVI.*

Anno Domini Millesimo CCC. XXXI. in nocte illa, que diem *Nativitatis* sequitur *Christi* ecclypsis lune post mediam noctem videtur, quam ecclypsim multi venti & validi per tres menses precesserant, & diebus pluribus sunt secuti. Eodem anno & tempore *Johannes* Rex *Bohemie*, qui per nunccios premissos promiserat, se velle festum *Nativitatis Christi* in *Prago* peragere, mutato proposito partes ingreditur *Lombardie*. Ingressus iste inopinabilis, & res mirabilis stuporem, & admirationem inducit tam Principibus, quam gentibus universis. Hec res precipue *Ludwico Bawaro* displicet, factum enim hoc in suum prejudicium esse refert. Igitur *Johannes* Rex exercitum fortem de *Alemania* congregavit, cum quo (cooperante fama & fortuna) *Lombardie* partem maximam sibi brevi sub tempore subiugavit. Hec sunt nomina principalium civitatum, que cum castellis & oppidis suis Regi prestant omagium & faciunt juramentum, *Brixia*, *Pergamus*, *Cremona*, *Placentia*, *Cumes*, *Parma*, *Regium*, *Modua*, *Lucka* (k) cum omnibus earum districtibus, & castellis, item *Mediolanum*, *Novaria*, *Papia*. Harum civitatum quedam pro tempore, alie perpetue istius se Regis dominio subdidere. *Lucka* & *Brixia* huic Regi prestant subiectionis perpetue juramentum, cernens autem Rex iste quod arridente fortuna, & sors ipsum adiuvat, episcopos & clericos per *Ludwicum*

(i) Eadem: *Wodochad*. (k) Hæc nomina corruptissime transcripsit Franciscus Cap. suo 22. p. 77.

cum Bavarum depulsos, ad sedes revocat, Legatum Sedis Apostolice prope *Bononiam* visitat, divinumque cultum in ecclesiis, sub interdicto iacentibus, fieri ordinat, & procurat. In urbibus quoque singulis sibi subditis intendit civium concordiis, revocans omnes, quantum valet, a discordiis veteratis. Omnibus enim precipit, & inhibet, ne se quis *Gwelfum*, vel *Gybelinum* nominet, aut appellet. Hortatur quidem (*l*) Rex iste, ut cives pari lege pariter sub *Bohemie* sint sub Rege. Efficitur Rex *Lombardis* amabilis, & gratus, & a pluribus predicatur iustus, diciturque beatus. Septem autem (*m*) elapsis mensibus, quibus in *Lombardie* Rex fuerat partibus, negotiis tam *Almanie*, quam *Francie* ipsum multum urgentibus civitates *Lombardicas* filio suo primogenito *Wenczeslao*, quem de *Luczlburk* pridem ad se vocaverat, recommittit, & venire in *Ratisbonam* previis nunceiis se disponit, ubi tam a me, quam ab aliis negotia habentibus, diutius cum tedio expectatus, XII. *Kalendas Augusti Ratisponam*, ubi *Ludwicum Bavarum* reperit, est ingressus. Hii duo *Ludwicus Bavarus*, & *Johannes* Rex se in insula, in medio *Danubio* sita, ad secreta frequenter recipiunt colloquia, pertractantes mutuo cum secretissimis suis consiliariis XXII. diebus secretissime sua facta, ibi, quod inopinabile prius erat omnibus, in omnibus concordant, & inter heredes suos matrimonium debere fieri ordinant, & comportant. Ibique eodem tempore per ipsos inter inferiores Duces *Bavarie*, *Henricum*, *Ottonem* fratres, & *Henricum* ipsorum patruum, est divisio facta terre: *Henricus* senior *Lantzhuttam*, (*n*) *Strubingam* obtinuit, *Otto Burchowsam* (*o*) habuit, *Henricus* iunior *Cambiamque* possedit.

Igitur variis in *Bavaria* negotiis expeditis Rex in vigilia *Assumptionis Marie* in *Tusium* (*p*) venit, ad suam, quam fecerat, vocationem pluribus ibidem tam Principibus quam Baronibus congregatis. Ibi, ut vidi, negotia nova laborem & tedium parant Regi. Cum vero Rex ibidem, quantum licuit, facta regni *Bohemie* ac Principum, ac octo Ducum, qui aderant, disposuisset, & in *Nuremberk* ire ad *Ludowici* colloquium, ac abinde statim in *Franciam* procedere cogitasset, & super hoc certos nuncios premisisset; ecce nuncii de *Moravia* venientes

(*l*) F. supplet: *omnes.* (*m*) Hæ duæ voces desiderantur in eadem. (*n*) Eadem supplet: *et.* (*o*) Eadem: *Burchusam.* (*p*) Eadem: *Thust.*

entes Rex habuit, & dicentes: *Karulus* Rex *Ungarie* cum *Ottone* Duce *Austrie* totam *Moraviam* incipit rapinis, & incendiis occupare; ex hiis suum Rex mutat propositum, & versus *Pragam* scelerem (q) sexto *Kalendas Septembris* dirigit suum gressum. Inveniens autem Rex cum *Prage* esset, fore mendacium, quod dictum fuerat de Rege *Ungarorum*, missis nunceiis solempnibus ab eo petit mutuum parlamentum. Interea vero Rex exercitum congregat, & ad bella, si necesse fuerit, se coaptat. (r) Generalem *Steuram*, que *Berna* dicitur, Rex ab omnibus recipit, & super hoc exactiones claustralibus & civitatibus gravissimas imponit.

Eodem anno sexto *Kalendas Aprilis Anna* octennis Regis *Johannis* filia de *Praga* versus *Luczelburk* deducitur, & ibidem aliis regni heredibus sociatur, qua recedente regnum stat confusibiliter, sine domina, sine omni semine regio, sine regimine, sine Rege; pax aliqualis, que est in regno asscribitur soli Deo. Eodem anno in die *Inventionis sancte Crucis* ex gelu & frigore omnes fere vinee periere. Adhuc *Ludwicus Babarus*, licet per *Johannem* Papam sit excommunicatus, & ab omni honoris, & dignitatis tytulo degradatus, & multis contra ipsum factis processibus innodatus, tamen se pro Imperatore gerit, & ad se tam ecclesiasticos, quam seculares Principes, & civitates Imperii in *Almania* minis & blanditiis plures trahit. Ex hoc errore ordo reipublice confunditur, & magnum animarum periculum in pluribus generatur.

Cunctis liquet, quod quisque (s) facere desiderans, circa id, quod diligit delectabilius operatur: si vero id, quod diligitur (t) subtrahitur, delectatio in opere minoratur. Porro magnifica gesta dilectorum, quos virtus ipsorum michi, & aliis fecit amabiles, principaliter describere michi erat delectabile, & in scribendo facile laborare, quoniam tam michi, quam aliis ea, que de ipsis scripsi, etiam moribus, quam virtutibus proficiendi exemplaria aministrabant. Ipsis vero, proch dolor! ab oculis nostris ablatis morsu mortis, lagwescere incipit

(q) F. *celerem.* (r) Franciscus c. 22. p. 78. perturbato narratorum ordine hæc retulit, & ex epistolis authoris nostri infra referendis unam solamque ad episcopum Pragensem scriptam exscripsit, reliquas truncavit. (s) Eadem: *quivis quid.* (t) Eadem: *diligis.*

pit ſtylus meus. Horum, qui nunc ſunt, & quaſi primo vivere, & dominari incipiunt facta moresque, quia neſcio, non deſcribo, illorum vero illuſtrium Principum & piarum perſonarum, qui ex hoc ſeculo tranſierunt preclara opera, que viſu, & auditu veraciter cognoveram, ad edificationem omnium ſcribebam. Nonne Principum piiſſimus *Wenczeſlaus* Rex *Bohemie* fundator *Aule regie*, propter quem precipua (*u*) hec deſcriptio primo facta eſt, & latam virtutum, & pietatis adminiſtravit omnibus loquentibus & ſcribentibus materiam? nonne & *Henricus Romanorum* Imperator magnificus geſtabat pre omnibus honorem & gloriam? Horum duorum nobilis propago, & proſapia generoſa, huius, inquam, *Johannes* Rex filius, filius *Eliſabeth* Regina filia nonne obtinuerunt ſibi nomen grande, iuxta nomen magnorum qui inſunt in terra? Horum tempore geſtaque modo ſunt facta, (*x*) plus ideo michi cognita michi, (*y*) curavi depingere, non quidem aureis, aut minii coloribus, ſed quaſi cum carbonibus in albis pellibus attramentarii (*z*) nigro tractu. Si quid de ceteris tam eccleſiaſticis, quam ſecularibus Principibus ſeu Prelatis ſcriptum hic legitur, totum occaſione illorum quatuor habetur. In iſtorum enim manibus dependit actenus Monaſterii *Aule regie* promotio, pax, & ſalus. Adhuc viventem Regem rege Deus, & miſerere mortuis illis tribus, miſerere etiam noſtri Domine, miſerere noſtri ut miſericordiam tuam inveniamus in tempore opportuno.

Epiſtola de proceſſibus & ſucceſſibus regis Johannis Capit.
XXVIII.

„Venerabili in *Chriſto* Patri Domino Domino abbati *Petro Aule* „*regie* H. incliti Domini *Johannis* Regis *Bohemie* Notarius paratum „animum ad ſervitia, & ſe totum. Paternitas Veſtra, cui libenter „cum reverentia pareo, mihi *Prage* ante Domini Regis exitum reco„miſit, quod Vobis de proceſſu & ſucceſſu domini noſtri Regis aliquid „certitudinaliter de hiis que viderem, deberem reſcribere, & certo „nunccio remandare. Cupiens utique (*a*) Veſtris juſſionibus obedire, „& affectionibus ſatisfacere, Vobis ſcribo: quod dominus meus Rex ab

(*u*) F. *præcipue.* (*x*) Eadem emendatius: *Horum geſta, que tempore meo ſunt facta* (*y*) Superflua vox. (*z*) Eadem: *atramenti.* (*a*) Eadem: *itaque.*

„ab illo tempore, quo de *Praga* exiit, die decimo *Wratiſlaviam* per-
„venit, in qua civitate paucis ſub diebus plus quam duodecim millia
„marcarum diverſis extorſionum modis tam a *Chriſtianis* obtinuit,
„quam *Iudeis*. Hanc quidem pecuniam quaſi totam ſtipendiariis depu-
„tavit. Congregata vero ibidem & alias (*b*) magna bellatorum mul-
„titudine quatuor in *Wratiſlawia* acceptis machinis abinde verſus *Glo-*
„*goviam* direximus viam noſtram. Hanc civitatem Dominus Rex obti-
„nuit hereditarie, & accepit omagium ſubjectionis perpetue ab ea-
„dem. Dominus (*c*) enim *Bricko Glogovienſis*, qui hoc anno mor-
„tuus eſt ſine heredibus, dum viveret, ſubjecerat ſe Domino Regi,
„accipiens ab eo civitatem eandem & terram ſuam in feodo. Ideo
„interveniente mortis articulo hec ad Dominum Regem jure pertinent
„devoluto. Ab hac civitate verſus *Pomeraniam* cum ſeptingentis viris
„galleatis Dominus Rex proceſſit, & civitatem *Poſnaniam* vallavit cum
„ſuo exercitu, & obſedit. Huius obſidionis die ſexta intervenientibus
„nunciis inter Dominum meum Regem *Bohemie*, & *Lotkonem* (*d*)
„Regem *Cracovie* ſunt per unius menſis ſpatium facte treuge, quibus
„factis mox, dimiſſis omnibus tam machinis, quam tentoriis, ab ob-
„ſidione eiusdem civitatis receſſimus, & dominus Rex ad habendum
„mutuum colloquium cum *Karulo* Rege *Ungarie* partes *Moravie* in
„terminis *Ungarie* viſitavit. Idem enim Rex *Ungarie* intendit ſocero
„ſuo *Lotkoni* Regi *Cracovie* contra dominum meum Regem auxilium
„modo ferre. Sed quia neſcio, quid craſtina pareat (*e*) dies, Vobis
„nolo ſcribere de futuris, ſed que videro, nullatenus Vos celabo. Va-
„lete Pater dilecte, & orate pro me, ut revertar in *Bohemiam* cum
„ſalute. Datum *Brunne* in vigilia *Simonis* & *Jude*.

Item epiſtola Regis de eodem.

„*Johannes* Dei gratia *Bohemie* & *Polonie* Rex ac *Lucelburgenſis*
„Comes Venerabili *Johanni* Epiſcopo *Pragenſi*, Principi ſuo dilecto ſa-
„lutem cum plenitudine omnis boni. Illuſtri Principi *Ottoni* Duci *Auſ-*
„*trie*, qui iam *Danubio* tranſito cum ſuo exercitu prope *Neunburgam*
„(*f*) ad invadendum noſtri regni terminos ſe hoſtiliter collocavit,
„nos

(*b*) Id eſt: alibi. (*c*) Eadem **Dux**. (*d*) F. **Lockuckonem**. (*e*) Lege utrobique: *pa-
riat*. (*f*) Perperam Freh. ed. **Nurenbergam**.

„nos de protectione Dei altissimi & nostre iustitie meritis confisi pro „defensione nostri regni eidem armata manu occurrere cupientes, te „seriose requirimus, & monemus, preces nostras denuo repetentes, „quatenus omnibus tuis amicis, servitoribus, & aliis hominibus arma- „tis, equitibus (non habita consideratione ad equorum valorem, du- „modo ipsi homines armati sint) quoscunque movere & habere po- „teris congregatis, nobis venias in subsidium, ita quod sis apud nos „iuxta La die Sabbati nunc instante ad standum in campis, ad quos „ibidem ipso die nos recipiemus presentialiter costitutus. In hoc no- „bis tuam fidem, ut confidimus, ostensurus. Datum *Costel* in vigilia „*Omnium Sanctorum* hora matutina. Actor. (*g*)

Epistole consimiles a Domino *Johanne* Rege *Bohemie* pluribus Nobilibus, qui post recessum Regis in suis domiciliis remanserant, insuper & Civibus *Pragensibus*, ac aliis civitatibus multis sunt transmisse, qui pariter Litteris parendo regalibus ad expeditionem illam cum armorum decentia iam procedunt, & processerunt plurimi. Maxima enim formido, & opinio est de bello inter predictos Principes affuturo. Refertur namque a pluribus quod Reges *Ungarie* & *Cracovie* confederati sint cum Duce *Austrie*, & quod eam velint adversus Regem *Bohemie* cum suis hominibus adiuvare. Bonum finem, aut concordiam de tam periculoso negotio cottidie, turbatis & suspensis animis, expectamus, Deus auctor pacis & amator, tribuat nobis pacem.

Epistola de eodem.

„Reverendo in *Christo* Domino Patri abbati *Aule regie H.* in- „cliti *Johannis* Regis *Bohemie* Notarius ad servitium se se totum. „Magna magnus Dominus contra opinionen multorum hominum dig- „natus est ostendere miracula, & opera magnifica circa dominum Re- „gem meum ab illa hora, qua a me Vobis mea fuit ultimo Epistola „destinata. Quoniam, quod (*h*) diu conceptum iniquitas parturivit „consilium, evidentibus indiciis prodigit (*i*) nunc ad. lucem. Vestra novit

(*g*) Quid hæc vox minio & majusculis literis scripta velit, qua caret editio Freh. & Franciscus, nullus scio. (*h*) F. perperam: *quam*. (*i*) Ita etiam F. sed legendum: *prodiit*.

„novit Paternitas, & Vobis ad memoriam revoco, quod hoc anno, „cum essemus in *Bavaria* simul audivimus ambo, & vidimus mani-„feste, quod iste *Ludwicus Bavarus* sibi Imperii usurpat titulum co-„ram pluribus, quos convocaverat, Principibus proposuit querulose, „quod *Johannes* Rex *Bohemie* in prejudicium suum & Imperii intrave-„rit terminos *Lombardie*, ibique sibi attrahat plurima loca & jura, que „non ad se dinoscuntur, sed ad Imperium pertinere, & super hoc „Principum & aliorum nobilium consilium requisivit. De illis pluri-„mi taliter consulebant: Ex quo, inquiunt, Regem *Bohemie* delectat „sibi usurpare, que vestra sunt, indebite ultra montes, hic citra, que „sua sunt vobis subiicere modo consimili poteritis pleno jure. Propter „ista idem *Ludwicus* cum *Ottone* Duce *Austrie*, qui etiam predicto „concilio in *Nuremberk* interfuit, taliter ordinavit, quod ipse *Karolum* „Regem *Ungarie* & *Lotkonem* Regem *Cracovie* ad hoc deberet indu-„cere, ut ipsi una secum deberent *Johannem* Regem *Bohemie* potenter, „& hostiliter infestare, & ut hec omnia *Otto* Dux *Austrie* ardentius „procuravit (*k*) ipsum Vicarium Imperii *Ludwicus* fieri ordinavit. Li-„cet hoc postea negotium per Regem *Bohemie* fuerit impeditum. Pre-„fatus itaque *Otto* Dux *Austrie* concitavit Reges *Ungarie* & *Cracovie* „adversus Regem *Bohemie* ita, quod cum maxima multitudine tam ex „*Australibus*, quam *Ungaris*, quam aliis nationibus congregata contra „regnum *Bohemie* querit facere mala. Fama omnium istud famat: quod „de (*l*) *Ungaris* fuerunt (*m*) quinquaginta millia pugnatorum, de „quibus tria millia cum quingentis habent capita galeis cooperta. *Aus-„tratium* vero mille cum octingentis galleas habent in capitibus; vi-„ginti vero millia instrumentis bellicis diversimode ad prelium sunt „parati. Hunc magnum adunavit exercitum tempus longum. Do-„minus vero noster Rex *Bohemie* brevi hoc sub tempore mille quingen-„tos iam congregavit viros galeatos, cum viginti millibus ad pugnan-„dum optime preparatis, cum quibus iacemus, (*n*) & iam per duas „septimanas iacuimus ante civitatem *La* in campestribus, congressum „cum hostibus cottidie exspectantes. Et scire vos cupio, quod „Barones regni *Bohemie* assistunt fideliter in ommibus Regi nostro. „Quidam etiam nobiles de *Austria* nobiscum sunt in turba. Sed ecce „cum aliqui de nostris a tam copiosa adversariorum multitudine per-ter-

(*k*) Eadem emendatius: *procuraret*. (*l*) *De* abest in F. (*m*) Eadem: *sunt*. (*n*) Eadem: *jam jacebimus*.

„territi Regi dicerent, ut retrocederet, & munitionibus se aptaret, eo „quod tante multitudini paucitas hec resistere non valeret, & Rex, quid „ageret, ignoraret, misit Deus terrorem suum super adversarios nos„tros, & dissipavit eos sic, quod cum tumultu, & dissensionis strepi„tu sunt abinvicem separati. *Ungari Ungariam*, *Australes Austriam* „repetentes. Quamvis autem maxima, ut dictum est, multitudo hos„tium fuerit, nunquam tamen pernoctare duabus noctibus in nostris „terminis ausa fuit. Ideo maiora sibi ipsis, quam nostris hii hostes „gravamina intulerunt. Videns autem Dominus noster Rex hostium „fugam, & manifestam Dei virtutem, plus est ammodo confortatus „contra *Australes* aliquos per Ducem *Ottonem* citra *Danubium* causa „exercendi prelium, (*o*) derelictos, nobiles *Bohemie* ordinat, & *Mora*„*vos*, qui pugnent cottidie contra illos. Igitur dominus Rex nunc in „*Brunnam* revertitur, & in *Bohemiam*, ut puto, breviter revertetur. „Ista, que vidi, Domine Vobis scripsi, & cum venero, plura Vobis „referam viva voce. Valete in domino Datum in *La* in crastino beate „*Katherine* videlicet post recessum *Australium* & *Ungarorum*.

De itinere Regis Bohemie in Franciam.

Et factum est postquam dispersa *Australium* & *Ungarorum* fuerat multitudo, *Johannes* Rex *Bohemie* hinc, inde in terris nostris pro defensione *Moravie* exercitu disposito, & locato *Pragam* venit cum paucis in die beati *Nicolai* Pontificis & Confessoris, ubi, innumera a toto populo exacta pecunia magna, dat promittitque nobilibus stipendia, ut in eius absentia contra *Australes* & *Ungaros* gerant bella. His dispositis die octava hoc est in die beate *Lucie* ipse (*p*) nocturno nemine conscio cum decem tantum viris *Pragam* Rex secretius exivit, & illo die in *Töplensi* (*q*) monasterio, sequenti vero die in *Bavaria* oppido, quod *Nova civitas* dicitur, pernoctavit. Tantum autem Rex iste exultavit, (*r*) ad currendum istam viam, quod paucissimam habere sequentem poterat comitivam; quibusdam vero sibi in via occurrentibus casualiter, & de ipsius festino progressu mirantibus, & interrogantibus, Rex sic dixit: ideo festino, quia (*s*) vigilia *Christi Parisius* in *Francia* esse volo. Miratur omnis etas, quod tam longas frequen-

(*o*) Eadem: *prælii.* (*p*) F. supplet: *tempore.* (*q*) Perperam eadem *Coplensi.* (*r*) Ita etiam F. sed legendum: *acceleravit*, aut simile verbum. (*s*) Eadem supplet: *in.*

quenter ſolet facere Rex dictas, in via cer...ur non ut equitans, ſed potius quaſi volans; hunc ſi ſic equitantem cerneres, plus eum famulum, quam Dominum iudicares.

De eventibus temporis generalibus. (*t*)

Hoc anno in die beati *Andree* hora tertia ſol in parte aliqua eclipſim patitur, & poſt quindenam in plenilunio luna ſimiliter poſt noctem mediam etiam eclipſatur, ſed tamen ab ea lux totaliter non aufertur. Hyemps huius anni calida, & ventoſa, in qua usque ad *Epiphaniam* Domini ruſtici in agris cottidie cum aratris laborabant. Status regni *Bohemie* abſente Rege, & preſente non eſt taliter regulatus, quod in eo ſit perfectus ordo pacis & juſtitie confirmatus, deeſt enim Rex a regno, ſui pariter & heredes, & exulat juſtitia, & pax pariter cum illis.

Aliud. (*u*)

Veterum Cronicarum referunt hiſtorie: quod ad regendam terram *Bohemie* quidam ruſticus *Przimyſl* nomine ſumptus ſit ab aratro pro primo Principe & pro Duce: (*x*) ſi nos ad illa preterita comparare volumus preſentis ſtatum temporis, fere reſpondent ultima primis. Nunc enim per *Ulricum* virum induſtrium, qui wlgariter *Phluc*, (*y*) vel litreraliter aratrum dicitur, prout in ſigno ſui clypei oſtenditur, tota *Boemia* regitur, quid aliud, quam preſens tempus ſimile preteritis perhibetur. Quis autem dubitat & primo tempore ſtatum *Bohemie* ſatis inordinatum fuiſſe, cum conſtet tunc primitus in ea juſtitie legalis ordinem incepiſſe. Ad evidentiam huius rei facit hoc fortaſſe, quod ſicut *Luboſſa* terre domina incognitum ſibi virum ad eius connubium legitur invitaſſe, ſic omnes cognovimus, *Elyzabeth* virginem Regis *Wenczeſlai* filiam regem, (*z*) & heredem ſibi alienigenam pro maritali conſortio copulaſſe. Horum temporibus, ut evidenter cernimus, defecit tantum regni *Bohemie* ſtatus, & publice rei eſt ordo adeo

(*t*) Hoc titulo minio ſcripto caret eadem. (*u*) Etiam hæc nota minio ſcripta deeſt. (*x*) Non igitur fabuloſus Czechus. (*y*) *Pflug*. Ceterum hæc ipſa exſcribere non prætermiſit Franciſcus præjecto titulo: Notabile quoddam p. 79. (*z*) F. perperam: *regni*.

adeo immutatus, quod necesse est, quando voluerit Deus, quod fiat, quasi totus a Principio sit innovatus. Putas, videbo? putas durabo? committam hoc domino Deo meo. Credo videre bona Domini in terra viventium, quia hic non habemus in terra morientium fixum locum. *Labilis, instabilis status est mundi, quia vilis, - - Nec locus est pacis, quia vivitur hic in opacis, - - Et velud errore. Qua propter quod sub honore, - - Semper vivamus, celi patriam sitiamus. - - Pax ibi secura, nil ibi nisi gaudia pura, - - Hec nobis presta pie Christe, repelleque mesta.*

De bello inter Boemos & Australes actum anno Domini Millesimo CCC. XXXII.

Capitulum XXX.

Anno Domini M. CCC. XXXII. propter *Johannis* Regis de regno absentiam, & ob illam, que inter *Australes*, & contra *Ungaros (a)* habetur, discordiam, magna commotio turbat *Boemiam* & *Moraviam* fere totam: Surgit gens contra gentem, miles contra militem, nobilis contra nobilem, *Boemus* contra *Ungarum*, & Australem tumultuat, nec ex hoc terrarum istarum incole pacem habent. Auditur frequenter in terminis provinciarum conflictus, & famoso preconio dicitur: iste victor exstitit, iste victus. Hiis diebus *Henricus* de *Lyppa* in *La* civitate Capitaneus, qui post multa gravamina illata strenue *Australibus* ab eisdem cum *Johanne* fratre suo, & cum pluribus viris nobilibus per *Australes* capitur, ubi *Beneschius* de *Wartenberk* Baro potens occiditur, & in *Gredicensi* monasterio mense *Martio* sepelitur. Propter predictorum captivorum liberationem Regem opportuit *Boemie Australibus* multa dare, & munitiones aliquas resignare. Demum de huiusmodi bellis ex utraque parte Magnates affecti tedio, quidam regni *Bohemie* nobiles, super hoc Regis *Johannis* consensu habito *Wyennam* ad *Albertum* & *Ottonem* Duces *Austrie* venerunt, & inter *Johannem* Regem & *Elyzabet* virginem *Friderici* Regis & Ducis *Austrie* filiam matrimonialem copulam verbaliter comportarunt, si tamen (*b*) hoc contractu sedes Apostolica dispensaret, nam eadem puella cum eadem *Elyzabet* priori *Boemie* Regina mortua in tertia consanquinitatis linea est

(*a*) Eadem: *que contra Australes & Ungaros.* (*b*) F. supplet: *de.*

est coniuncta. *Et sic hec bella sedavit pulchra puella, - - Cum desponsata Regi fuit, & sociata - - Dulcia per verba, sed adhuc latet anguis in herba. - - Festum Martini, quo debebant fore bini - - Insimul in lecto, cuncta dubiaque (c) reiecto, - - Est iam transactum, sed adhuc nil audio factum. - - Omnis terra sciet, hec quando copula fiet.* Porro prefati Duces *Austrie* abusi his tractatibus non fuerunt, quoniam *La*, *Egenburk* & *Witra* cum pluribus aliis oppidis & munitionibus rehabuerunt, quibus longo tempore caruerunt.

De discordia Ducum Bawarie Capitulum. (d)

Eodem tempore post festum *Pasce Ludwicus Bawarus* a vulgo Cesar dictus odio habens *Henricum* ducem *Bawarie* propter socerum suum *Johannem* Regem *Bohemie* adversus ipsum *Ottonem* fratrem & *Henricum* patruum Duces duos concitat, hos ab illo separat, & inter eos discordiam, & bellum parat. Hiis duobus *Ottoni* & *Henrico* Ducibus auxilium prebuit, & cum eis *Strubingam* cum nongentis galeis duobus mensibus obsedit, quod audiens *Johannes* Rex *Boemie* cupiens generum suum ab huiusmodi obsidionibus & inpugnationibus liberare, cum *Baldwino* suo patruo *Treverensi* Archiepiscopo in *Nuremberk* de *Reno* venit, & *Ludwicum* cum genero, & generum cum fratre, & patruo concordavit, ibique *Ludwicus* cum *Johanne* Rege *Boemie Treverensi* Episcopo presente amicitias renovat, & filium suum filie Regis *Boemie* per verba matrimonialiter copulat, & desponsat; ibique (e) *Ludwico* promisit *Johannes* Rex *Boemie*, quod pro reconciliatione etiam pro ipso apud Dominum *Apostolicum Johannem* velit feliciter (f) in persona propria laborare.

De adventu Regis in Pragam.

Johannes vero Rex de *Nurinberg* recedens, filia sua *Margaretha* Ducissa in *Landeshut* visitata, cum *Alberto*, & *Ottone* Ducibus *Austrie* amicabila colloquia habuit in *Patavia*. Quibus actis gressus in *Boemiam* dirigit, & in vigilia *Nativitatis beate Virginis Pragam* venit. Huius

(c) Eadem : *cuncto dubioque.* (d) Vox Capitulum abest ab od. Freh. quæ Capitulum XXXI. titulo sequenti *De adventu Regis in Pragam* illigavit. At vero numerus XXXI. Capitis in nostro Codice tam isthic, quam in titulo sequente omissus est. (e) F. *ibi quoque.* (f) Eadem rectius : *fideliter.*

ius adventus nulli extitit pacificus. sed propter novas exactionum inventiones conturbatus est populus universus. Monasterio *Aule regie* omnes possessiones circa *Landesperk* violenter, multis dolentibus nobilibus, abstulit, & eas *Henrico* de *Rednyn* (g) viro reprobo recommendavit. Cogitur Conventus *Aule regie* gemere, & dolere, eo quod gratis passus est talia a Rege, a quo solatia merito debuerat reportare. Diebus vero octo tantundem (h) Rex iste Prage mansit, & die nono in *Franciam* cum festinatione ad militare exercitium, quod vulgo dicitur torneamentum *Parisius* in die beati *Remigii* celebrandum procedit. Causa autem predicti torneamenti, & festiue congregationis magnorum Principum & multorum extitit, quia Rex *Francie Philippus* suum filium *Johannem* primogenitum, cui hoc anno in die beati *Sixti Gutta* filia Regis *Boemie* nupta fuit, cingere walteo (i) militari voluit, & ob hoc festum celebre factum fuit. Iam prefata *Gutta Boemie Joannis* Regis filia secundo genita satis mirabilia habuit vite sue fata: primo quidem adhuc tenera *Lokodkonis* Regis *Cracovie* filio, post hoc *Friderici* Marchionis *Misnensis* vnigenito (in cujus fere per annum mansit domo, tamen virgo) demum Comitis *Barrensis* nato, tandem *Ludwici Bawari* primogenito, post hoc *Ottoni* Duci Austrie suo consanquineo fuerat diverso tempore non sine causis rationabilibus desponsata. Sed aliter, ut cernitur, divina disposuit gratia, cum sit modo magni Regis filio matrimonialiter, & corporaliter copulata, & *Francie* Regina,

Qualiter Johannes Rex Boemie Papam visitavit.

Capitulum XXXII.

Peracto festo cum genero & filia *Parisius* celeriter *Johannes* Rex *Boemie* in Aviniona *Johannem* Papam personaliter visitat, & ibi ut creditur nova parat. Super hiis michi missa fuit epistola talis.

„Dilectissimo Patri & reverendo Domino Domino *P.* abbati in „*Aula regia*, frater *H.* dictus scriptor, suus filius obedientiam & re„verentiam filialem. Paternitati vestre pateat in hoc scripto, quod glo„riosus Princeps dominus *Johannes* Rex *Bohemie* in vigilia beati *Martini* in

(g) Eadem: *Redenin.* (h) Eadem: *tantum.* (i) Eadem: *balteo.*

„in *Avinionam* veniens a Domino noſtro ſanctiſſimo *Johanne* Papa, & „ab univerſis Cardinalibus reverentiſſime eſt ſuſceptus. Cardinales plu„rimi ipſi ad quinque leucas occurrerunt, & ipſum in *Avinioma* cum „tripudio adduxerunt. Manſit in Curia diebus quindecim, infra quem „terminum cum Domino Papa fere omnia ſua negotia pro ſuo libitu „expedivit, quibus expeditis in vigilia beate *Katherine* ſe diſpoſuit ad „receſſum. Manendo vero ibi in Curia expendit decem millia flore„norum, (*k*) quem recedentem Cardinales ad unam leucam de Cu„ria cum ſolempnitate maxima deduxerunt. Ivi autem ego ſecum (*l*) „per duos dies per caſtra & villas, ubi michi Rex plurima loquebatur, „& miſit me in maximis negotiis Rex & occultiſſimis ad *Conſtantinen„ſem* & *Tridentinum* epiſcopos, & ad Ducem *Caryntbie*, & ad quos„dam alios Principes, in qua legatione me oportet celeriter laborare, „Paterne veſtre ſupplicans pietati, quatenus michi non indignemini ſu„per eo, quod moram tantam feci in Curia & quod nunc iſtis legati„onibus regalibus me ſubieci, quia hoc, ſcit Deus, facio propter bo„num. Novella vero refero: quod dominus Rex *Boemie* pro concor„dia inter dominum Papam & *Bawarum* laboravit, ſed hoc non ex „toto negotium conſummavit (*m*) Preterea dominus Papa de contra„hendis matrimoniis inter Regem *Bohemie* & filiam Ducis *Auſtrie*, in„ſuper inter filium *Bawari*, & filiam Regis *Bohemie*, ut dicitur, diſ„penſabit. Sciatis etiam, quod Rex *Boemie* recedens de *Avinioma* ſe „ad hoc diſpoſuit, quod ſtatim ipſe velit *Lombardie* partes intrare, cum „exercitu, & ſuum filium *Wenczeſlaum* in anguſtiis poſitum viſitare, „Pater celeſtis vos valere, & bene vivere faciat bone Pater, me veſ„trum filium habere velitis in veſtris orationibus non excluſum. Da„tum *Avinione* die *III.* poſt feſtum beate *Katherine*. (*n*)

De victoria Karoli iuvenis Regis Boemie.

Eodem anno circa feſtum beati *Andree Wenczeſlaus* cognominatus Karulus *Johannis* Regis *Bohemie* filius primogenitus, in civitatibus *Lombardie* (*o*) pro Capitaneo a patre poſitus, de ſuis hoſtibus vide-

(*k*) Scilicet aureorum, nam tum aurei à Florentia, loco inventionis ſuæ, ita appellati fuere. (*l*) F. *Fui autem ego cum eo.* (*m*) Franciſcus, qui epiſtolæ iſtius capita hiſtorice enarrat, addit de ſuo cauſam: *quia nimis contra eccleſiam & Dominum Papam graviter exceſſit* c. 23. p. 81. (*n*) Eadem: *Catharinæ.* (*o*) Franciſcus addit: *& Tuſciæ.*

videlicet *Cane*, (*p*) & ſuis complicibus bello campeſtri glorioſiſſime triumphavit, plurimos occidit, & plurimos captivavit, quemadmodum mihi dixerunt, qui hiis bellis interfuerunt, & ſuis oculis conſpexerunt. Multa hii de magnanimitate illius (*q*) iuvenis referunt, quia ipſe nequaquam hiis preliis abeſſe voluit, ſed adeſſe. Cinctus ibidem inter acies balteo militari pugnat amino non pueri, ſed virili, de duobus dextrariis deiectus, ſic (*r*) aliquantulum in brachio vulneratus, vicit, ipſe campos obtinuit; partem hoſtium occidit, (*s*) & pars fugit. Sed antequam rumor de hac victoria filii ad patrem veniret, pater exercitum de diverſis *Gallie* & *Alamanie* partibus iam congregaverat, cum quo paratus fuerat in *Lombardia* filium viſitare, in vigilia vero *Nativitatis Chriſti* idem *Johannes* Rex *Bohemie* de *Pariſius* a Rege *Francie*, ad quem, de *Avinione* recedens, venerat exiit & receſſit, mox ad filium proceſſurus. Iſtis omnibus frater *Nicolaus* filius meus dilectus interfuit, & michi per ordinem enarravit.

Annus Domini Milleſimus CCC. XXXIII. de morte Lokodkonis Regis Polonie.

Capitulum XXXIIII.

Anno Domini Milleſimo CCC. XXXIII. menſe martio *Martis* bellandi more non infimus imitator dominus *Lodkotko* Rex *Polonie* & *Cracovie* inveteratus dierum multorum viam carnis ſubiit univerſe. De geſtis & preliis huius Principis plurima ſunt notata ſuperius locis ſuis. Huic in regno ſucceſſit *Iaromir* filius eius, qui filiam Regis *Luthanorum* (*t*) pagani duxit matrimonialiter pro uxore. Hanc idem vir eius fidem inſtruxit, & ipſam baptiſari & *Chriſtianam* fieri ordinavit. Poſt mortem vero dicti Regis filius potenter regnare incipit, & ad hoc ipſi gratia Sedis Apoſtolice & *Johannis* Pape, nec non amicitia *Karuli* Regis *Ungarie* amminiculum magnum facit. Iſte enim Rex iuvenis paterna ſequens veſtigia tributum prius negatum Sedi Apoſtolice, denarium ſcilicet ſancti *Petri*, libens ſolvit, & Rex *Ungarie* ipſius ſororem in legitimam ſibi iunxit.

Eodem

(*p*) *De Verona* dicto uti ſupra. (*q*) F. *iſtius*. (*r*) Eadem: *ſit*. (*s*) Eadem rectius: *pars hoſtium occiditur*. (*t*) Eadem: *Lituanorum*.

Eodem anno in die beati *Gregorii Johannes* Rex *Bohemie* hereditatem nostram circa *Lanczperk* sitam nobis restituit, quam circa festum beati *Michaelis* nobis aufferri violenter precepit, castrum namque in *Lanczperk* manu tenuimus cum expensis gravibus, licet omnibus circumjacentibus hereditatibus careremus. Eodem anno pridie Idus *May* hora vespertina eclypsis solis est facta, quam maxima siccitas, & estivalium segetum sterilitas, nec non vini defectibilitas est secuta.

De gestis Johannis Regis Boemie in Lombardia cum aliis.

Capitulum XXXIIII.

Eodem anno fere toto *Johannes* Rex *Bohemie* cum filio suo *Wenczeslao* primigenito in partibus mansit *Lombardie*, ubi cum Legato Sedis Apostolice, qui moratur *Bononie* contra *Canes Veronenses* & contra quosdam *Gybelinos* prelia multa constituit, & in pluribus victor fuit, nullus plene de *Lombardia* veniens narrare sufficit, quanta mirabilia *Johannes* Rex *Boemie* ibi facit. Barones vero regni *Boemie* propter diutinam Regis ipsorum absentiam contrahunt sibi ampliorem in divitiis, & in viris potentiam usurpantes sibi omnia, scilicet munitiones & castra; nec est iam exceptis paucis civitatibus munitio aliqua, vel castrum, in regno *Bohemie*, quam, aut quod *Johannes* Rex *Bohemie* in sua habeat potestate. Omnia enim hec sunt per hunc Regem aut obligata nomine pignoris, aut distracta; propterea (u) propter absentiam regis pax in regno deficit, & jus legis. (x) *Absque suo Rege regnum stat uti sine lege, - - Et velud acephalum, sic viget omne malum. - - Regnum Romanum stat adhuc cum Lite prophanum; - - Extat & (y) in vanum, quod (z) consilium sibi sanum - - Dictat Ludwici, cum magni sint inimici - - Papa pater noster, & Bauarus, hic quoque noster - - Ret turbatque nimis, quod in hiis discordia primis - - Durat personis, ex divis noscito donis - - Hic (a) fore Ludwicus, cum Papa fiet amicus. - - Hoc cito fac Christe, depellas omneque triste.*

Eodem anno mense *Septembris* cum magnis laboribus & sumptibus est aque ductus in plumbeis canalibus in *Aula regia* consumatus, aqua

(u) F. *praeterea*. (x) His narrationibus per compendium, & nonnunquam ordine turbato relatis, tum maxime truncatis versibus, & illis, quæ ad historiam monasteriorum Aulæ Regiæ & Sedlicii pertinent, etiam Franciscus Partem suam *Cronicæ Pragensis* absolvit. (y) Hæc desiderantur in Fr. ed. (z) Perperam: *quid*. (a) Eadem. *Hoc*.

aqua vero adducta a tribus fontibus congregata usque ad Lavatorium, ubi egreditur, in ambitu habet a primo fonte in Longitudine duo millia & fexcentas ulnas menfure *Pragenfis*, de plumbo ducenti centenarii, de ftanno vero decem in hoc opere funt impenfi. Summa impenfe pecunie ad hoc opus centum fexaginta fexagene groffororum Pragenfium denariorum & viginti fexagene pro lavatorio funt impenfe, auxiliante Deo, qui eft in fecula benedictus amen.

Explicit fecunda pars Cronice Aule regie que finitur in anno Domini Millefimo CCC. XXXIIII. & in fe continet gefta decem annorum.

Incipit Prologus tertie Partis Cronice Aule regie & cetera.

Divine virtutis opitulamine, non mearum virium fortitudine fuffultus duabus *Aule regie* Cronice partibus iam completis, tertiam partem huius operis aggredior, tempora & varios eventus temporum defcripturus, non fecurus tamen, fi die craftina fum victurus. Hoc tibi comitto Domine, quia in manibus tuis tempora mea, & tu terminum pofuifti quem preterire non poterunt omnes creature. Si tu vitam & gratiam dederis quecunque hic & alias michi vifa, & audita, & comperta fuerint, & nota fieri permiferis, ut in operibus tuis magnificeris, ficut me inftruxeris, ita fcribam. Tibi vero foli ad gloriam, legentibus quoque, & audientibus ad doctrinam, quidquid enim in toto orbe terrarum fit, hoc totum providentia tua regulat & difponit, ideo ex hiis, que fiunt perfpicua ingenia te timere, te diligere, & ad te confcendere magis poffunt. Igitur de Rege *Boemie* nono novam chronographiam incipiam, petens a te qui Rex regum & dominus dominantium es, quatenus manum & mentem, & vitam meam dirigas, & michi te ipfum finaliter tribuas pro mercede. (*b*)

Ex-

(*b*) Prologi hujus rurfum ne verbo quidem meminit Francifcus.

Explicit prologus, incipiunt Capitula.

Capitulum I.

De reditu Karoli heredis regni Boemie. &c. (*c*)

Annus Domini millesimus trecentesimus tricesimus sextus de reditu Caroli heredis Boemie. Capitulum Primum.

Anno Dominice incarnationis M. CCC. XXXIII. tertio *Kalendas Novembris* hoc est in pervigilia (*d*) *Omnium Sanctorum Karolus*, qui & *Wenczeslaus Johannis* Regis *Boemie* primogenitus, & heres regni legitimus occurrentibus, & gaudentibus omnibus, etatis sue anno decimo septimo per monasterium *Aule regie* pertransiens, & sepulchrum matris visitans, *Pragam* regni metropolim cum copiosa nobilium multitudine est ingressus. Iste quidem heres *Prage* natus, in castro *Burglino* annis septem educatus, puer septennis de regno *Bohemie* ad *Carolum* Regem Francie ipsius affinem deducitur per quem ipsius nomen *Wenczeslaus*, quod in baptismate receperat, mutatur, & etiam (*e*) confirmationis sacramento ad similitudinem Regis Francie *Carolus* nuncupatur. Cur autem heros iste tanto tempore videlicet X. annis extra regnum suum manserit, ista, ut communiter, (*f*) causa fuit: timuit quidem *Johannes* Rex ipsius genitor, ne ipsum nobiles raperent iuvenem, & in suum prejudicium facerent sibi Regem, puto tamen, quod propter hoc juvenis bone indolis iste Deo disponente missus fuit in *Franciam*, ut ibi sapientiam, & vitam habere disceret ordinatam, hoc enim in eo nunc experimento cognoscimus, qui ipsum secundum sue etatis modulum satis industrium cernimus, & bonis moribus adornatum. Quadruplex ipse scit Lingwagium, *Gallicum*, *Lombardicum*, *Teutunicum* & *Latinum*, in hiis linquis scit scribere, legere & intelligere, & se optime poterit expedire. (*g*) Hic itaque adolescens inclitus

(*c*) Hunc Indicem Capitulorum eandem ob rationem, quam supra ad primam & secundam Partem allegavimus, resecuimus. (*d*) Franciscus cum ab eadem periodo iisdemque pene verbis Caput suum primum orditur, loco *in pervigilia* habet: *tertia die ante festum Omnium sanctorum* (*e*) Loco *etiam* lege *in* ut habet Franc. (*f*) Supple: *dicitur*, aut *asseritur*. (*g*) Pro: explicare.

tus ad ſuum regnum hereditarium, quod ſucceſſione ſtirpis materna ſuum eſt proprium, cum regreſſus fuiſſet, ipſum regnum confuſum & diviſum reperit nimis, & a debito regimine deſolatum. Nec fuit aliquod regni caſtrum, quod non eſſet per *Johannem* Regem iſtius patrem alicui nobili obligatum; ſed & civitates ville, & villicationes, & ſilve fere omnes erant tunc obligationis aut commiſſionis titulo inbrigate. Manſit autem *Prage* in maiori civitate in domo matris ſue fere duobus menſibus, dehinc ad caſtrum *Pragenſe* ſe transtulit, in quo usque hodie cum ſua curia eſt moratus. Incepit mox inibi ruinoſa edificia regalia, que prius ante annos XXX. igne concremata fuerant, & deſolata iacuerant, reedificare & inſtruere, & ſarta tecta, prout de regibus *Iſrahel* legitur, efficaciter, & cum ingenioſo ſtudio inſtaurare, & non tantum hic, verum etiam in *Grecz* & alibi ex eius ordinatione idem fit. Heres quippe eſt, & pro hereditatis ſue profectibus intendere incipit iſte juvenis, quantum poteſt, mandante vero ipſius patre *Johanne* Rege *Bohemie* Collecta regia, que *Berna* dicitur, generaliter per regnum recipitur, per quam aliqua pars regni, que obligata nobilibus fuerat, per hunc iuvenem liberatur. *Burglinum*, & *Cubitum* caſtra obligata ad ſe trahens liberat *Grecz*, *Mutam* cum aliis civitatibus pluribus per Barones regni tam in *Bohemia*, quam in *Moravia* occupatas ſubiici ſibi parat. Pater vero iſtius juvenis, quia ſibi (*h*) nomen & titulum Regis obtinere noluit, & appellari antiquus Rex noluit, (*i*) Marchionatum *Moravie* filio contulit, & ipſum Marchionem nominari precepit ab omnibus, & mandavit, & deinceps vocari Marchie *Moravie* hic juvenis ſic incepit. *Karolus ut carus ſit cunctis menteque gnarus, - - Ad bona quod creſcat, quod cum virtute ſeneſcat, - - Quod valeat regere bene regnum, jura fovere, - - Et pacem facere cunctos hoſtes removere, - - O Deus hoc preſta, fac ſit, quod & eius honeſta - - Fama, ſit, & vita magna virtute polita.*

Predictus itaque *Karolus* Marchio omni quo poteſt vertitur ſtudio, ut pax in ſuo habeatur dominio, nunc quidem *Boemie* nunc *Moravie* nunc *Polonie* (*k*) civitates, & oppida viſitat, & ſtatum in eis pro viribus in melius ordinat, & reformat. Nichilominus ipſe pecunias, ubicunque valet, congregat, ut pro ſe habeat, & maxime, ut patri ſuo,

qui

(*h*) Id eſt Carolo filio, quem noluit ſecum pari *Regis* titulo gaudere. (*i*) Franciſcus p. 83. ſenſum corrupit, & plane contrarium reddidit. (*k*) Id eſt: *Siberiæ*.

qui pluribus propter bella cottidiana indiget, partem maiorem transmittat. Pater namque ipsius *Johannes* Rex *Boemie*, anno & tempore superius in secunda Parte notato, mox ut egressus de *Lombardie* partibus cum filio suo *Karolo* fuerat, Ducem *Brabantie* pro Ducatu in *Lymburk* cum copioso exercitu invadit hostiliter, & inpugnat. Inter hos *Philippus* Rex *Francie*, ut mediator, se interposuit & treugas pro tempore ordinavit.

Hoc anno mense *Mayo* Dominus *Ulricus* abbas in *Sedlicz* apoplexiam (*l*) in latere sinistro percussus cecidit de regimine, cui Dominus *Ortwinus* Cellerarius succedit, in officio abbatie. (*m*) Hoc tempore anno eodem mense Octobris propter magna debita prius contracta, scilicet quinque millia marcarum, *Sedlicensis* conventus per diversa ordinis monasteria est dispersus. (*n*)

Annus Domini Millesimus CCC. XXXIIII. *de obitu Henrici Olomucensis episcopi, & de electione Domini Johannis Wissegradensis Prepositi, & de adventu Regine Blancze. Capitulum secundum.*

Anno Domini Millesimo CCC. XXXIIII. VI. *Kalendas Ianuarii* in die beati *Johannis Evangeliste* (*o*) Dominus *Hyncko* Dei & Apostolice Sedis gratia *Olomucensis* episcopus vir nobilis genere dictus de *Duba Prage* moritur & in *Pragensi* majori ecclesia sepelitur. Hic quia frequentes infirmitates habuit, in *Moravia* propter inconsuetum aerem manere timuit, ideo in *Bohemia* frequentius habitavit, post hunc Dominus *Johannes Wissegradensis* Prepositus regni *Boemie* Cancellarius inclyti Domini *Wenczeslai* Regis *Boemie* & *Polonie* fundatoris *Aule regie* naturalis filius canonice in ecclesia *Olomuczensi* eligitur, & a Domino *Mathia Moguntino* Archiepiscopo confirmatur, pro electione huiusmodi & promotione sui awunculi *Karolus* Marchio *Moravie* laboravit cum *Nicolao* Duce *Opavie* bona fide. Hic electus & confirmatus eodem anno in

(*l*) Supple: *per* aut legendum: *apoplexie*. (*m*) Nihil de his compertum habuit historia Sedlicensis. (*n*) Hæc omnia cum ipsis superioribus versibus truncavit penitus Franciscus. (*o*) Errat igitur series Episcoporum Olomucensium Augustini Moravi cum eum IV. Kalendas Ianuarii unoque anno prius mortuum scribit.

in quatuor temporibus, quibus *Caritas Dei* canitur, in *Wiſſegradenſi* ecclefia in Dyaconum ordinatur, fuerat namque prius in Romana Curia per *Johannem* Papam XXII. in Subdiaconum ordinatus, in cuius Pape conſpectu idem electus gratiam invenit, quod inter alia beneficia Papalia fatis enituit, quia eidem ecclefiam in *Malina* circa Kutnam ad *Scedlicenſe* pertinentem monaſterium auctoritate Sedis Apoſtolice in commenda ipſe *Johannes* Apoſtolicus recommiſit, quam Ecclefiam idem electus usque hodie tenet, & poſſidet ratione Commende, electione ſua in olomucenſem ecclefia non obſtante. (*p*)

Hoc anno pridie *Idus Iunii* die dominico, tempore veſpertino domina *Blanka* conjux *Karoli* heredis Regis *Boemie* Marchionis *Moravie* veniens de *Francia* a Clero, quam ab univerſo populo *Prage* glorioſe & magnifice eſt ſuſcepta, cuius habitatio pro tempore fuit in *Pragenſi* caſtro, hec iam predicta domina *Blanca* ante annos decem puella decens, prefato *Karolo* copulata, nunc quidem in *Lucelberk*, tunc vero in *Francia* in domo materna permanſit usque ad hec tempora iam pretacta. Eſt autem hec Domina *Blanca* moderni Regis *Francie* *Philippi* germana, ex duabus autem matribus ipſe Rex *Karolus*, & *Blanca* geniti, ſed ambo ex uno patre ſcilicet *Karulo* procreati, qui *Karolus* pater eorum, ſcilicet *Philippi* & *Blance* germanus uterinus legitimus extitit *Philippi* quondam Regis magni; hic eſt ille *Philippus* potentiſſimus, cuius tres filii Reges *Francie*, ut ſupra tactum eſt, mortui ſunt ſine heredibus maſculinis, & exinde ad prefatum *Philippum* tanquam ad propinguiorem de regia proſapia exortum regnum eſt *Francie* devolutum. Huius itaque *Philippi* Regis *Francie* germana in *Bohemiam* eſt adducta, ut cum *Karolo* ſuo ſponſo regnet, & imperet ſuo tempore ut Regina. Specie quidem, & pulchritudine ſua in oculis omnium hec placuit, & ſpero quod virtutibus plus placebit, habitum muliebrem ſecundum ſue gentis conſuetudinem ſecum attulit, & apparatum ſecundum dignitatis ſue ſtatum, quem Domus regia exigit, non modicum apportavit. Magno habemus pro gravamine, quod ipſa ſolum loquitur in ſermone, (*q*) *Gallico* hanc ipſe maritus intelligit, & diligit, quia ſecum in *Francia* diu manſit, gaudet autem ſponſus ſuper

(*p*) Ex quo conjice proventus hujus ecclefiæ tum amplos fuiſſe. (*q*) Ex his, ſi prius in lucem prodiiſſent, doctiſſimus Pelzelius ad hunc annum Caroli IV. vitam locupletare potuiſſet, didiciſſetque non Bruglitzii ſed in caſtro Pragenſi primam habitationem Blancæ fuiſſe.

per ſponſam, & *Prage* feſtivitatem in deliciis & letitiis diebus pluribus facit magnam. *O Deus eterne Rex, & tu Chriſte ſuperne - - Nunc ſuper hos cerne, facias ipſisque paterne. - - Horum protector, dux, cuſtos, eſtoque rector, - - Vt te rectore pariter ſic ſtent in honore, - - Quod pacem terre poſſint, & commoda ferre. - - Nam nimis eſt ſtratum regnum nunc & reprobatum.* Familia fere tota, que de *Francia* & de *Luczlburkgenſi* Comitia cum eadem *Blanka* in *Bohemiam* venerat, lapſo uno menſe cum expenſis duorum millium ſexagenarum in die beate *Margarete* ad terras ſuas remittitur, & familia alia de *Bohemia* per nobiles terre eidem domine applicatur. Ut autem hominibus benignius poſſit convivere, linquam Teutunicam incipit diſcere, & plus in ea ſolet ſe, quam in Ligwaio (*r*) *Bohemico* exercere. Nam in omnibus civitatibus fere regni, & coram Rege communior eſt vſus lingwe Teutunice quam *Boemice* iſta vice. (*s*)

De contentione Religioſorum & Clericorum

Capitulum III.

Eodem anno res quedam, que prius velud prophetata (*t*) auditores ſepe terruit, *Prage* in ſcandalum multorum, me tunc preſente vidente, & dolente, (*u*) contigit, & evenit, nam in vigilia Beati *Iacobi* Apoſtoli, que tunc erat die *Dominico* omnes unanimiter *Plebani* & Rectores eccleſiarum Parochialium convocatis omnibus ſuis plebeczanis, ut ad eccleſiam ſancte *Marie in Lacu* & ſancti *Nicolai in Foro pullorum* convenirent in unum, ipſi adverſus *Predicatores, Minores*, & *Auguſtinenſes* ceperunt Litteras Papales, quas in *Romana* Curia Clerus obtinuerat, de *Quarta portione* (*x*) per *Bonifacium* Papam ordinata, populo publice oſtendere, & quod ipſi Fratres de ordine *Mendicantium* ſepe ſuper hoc per Iudices, a Sede Apoſtolica datos, ammoniti, ipſis nollent acquieſcere, ſed potius reſiſterent contumaciter, & proterve, ideoque illi ſacerdotes qui ad hoc deputati fuerant, altis vocibus ceperunt extinctis luminibus pulſatis campanis eosdem Fratres *Mendicantes* auctoritate Sedis Apoſtolice excommunicare, acerrime

(*r*) Lege *linguagio.* (*s*) Has totius Capitis memorias reſecuit Franciſcus. (*t*) Franciſcus *prophetiſata.* (*u*) Franciſcus cum ab iisdem verbis orditur Caput ſuum II. p. 83. notam hanc: *me tunc preſente & vidente* prætermiſit. (*x*) Franciſcus addit: *que cedit de funerum ſepultura.*

rime mandantes omnibus, ut tales ipsi debeant in omnibus sub excommunicationis sententia evitare, e contra ipsi Fratres *Mendicantes*, quia istud negotium esse venturum ipsis, presciverant, se occultis armis, amicis, & multitudine muniverant, & venientes plures ipsorum ad ecclesias, in quibus excommunicabantur, cum impetu concurrerunt, altisonis in audientia universi populi vocibus clamantes, & dicentes: O vos miseri, non sacerdotes, sed sacrilegii (*y*) homines, animarum occisores, hominum deceptores, quid facitis? cur contra nos vestras sententias promulgatis? vos ipsi estis excommunicati, adulteri, Lusores, ebriosi, omnibus criminibus irretiti, nos iusti, vos iniusti, nos lumen portavimus omnibus, vos in tenebris ambulatis, duces ceci in foveam simplices seducendo. Et quidam ex ipsis *Mendicantibus* audacter per medium populi accurrebant, ut illos, qui sententias proferebant, raperent, & lederent, & ab eis auferent litteras, quas legebant. Et huiusmodi convicio iniquo se hii Religiosi & Clerici confundebant, mutuo fit tumultus magnus in populo, partim Religiosos, partim Clericos verbis, & verberibus adiuvando, quidam percutiunt pugno impie, alii tulerunt lapides, ut iacerent in eos, alii cultellos evaginant, alii cum gladiis, & fustibus occurrunt tanquam ad latrones. Cerneres hic Beginas (*z*) aliquas & *Beghardos*, & cives adjuvare Fratres, illic vero confortant Clericos femine seculares. Hic revelantur ex multis cordibus cogitationes, hic Frater truditur, alter percutitur, alius vulneratur; illic Clericus trahitur, leditur, & alter sanguine rubricatur. Tumultuat iuvenis contra senem, surgit gens contra gentem, & tantum fit cunctis scandalum, quod secundum Evangelium videtur esse initium hoc malorum. Multi visi sunt Karacterem (*a*) tegere in capite, & exire de templo, ut se absconderent a calore tante furie, & ne cum Prothomartyre *Stephano* lapidibus obruerentur inviti; non enim celos apertos videbant, nam oculos suos statuerunt declinare in terram multo amplius, ut conservarent capita, quam viderent ad celos. Tandem post moram longi certaminis hii & illi, scilicet Religiosi & Clerici, & populi universi mente confusi, pre admiratione stupidi, ad sua loca redeunt singuli, ubi duo vel tres congregati fuerunt, nil locuntur aliud, nisi de Cleri prelio, quod viderunt,

(*y*) Corrige: *sacrilegi*. (*z*) Perperam Franciscus *Reginas* fecit. (*a*) Id est corollam Clericalem.

runt, ſurgunt denique ſingulis diebus *Dominicis* fratres contra Clericos, Clerici contra Fratres excommunicationis ſententias proferentes. Fratres quidam quandam appellationem allegant, quam in principio appoſuerant, cui Clerici deferre recuſant. Tres ordines predicti ſe in hoc concorditer facto iuuant, & Clero pariter ſic reſiſtunt, & dicunt Papalis illa conſtitutio noſtros ordines in *Bohemia* non tangit, eo quod non ſit idem fructus, nec uſus funeralium in regno *Bohemie*, que habetur in partibus *Lombardie*. Duravit usque ad feſtum beati *Nicolai* hec contentio mutua, ſed tunc interveniente arbitrio hec cauſa ad Sedem Apoſtolicam eſt relata. Interim dicti Fratres dampnum & ignominiam in civitatibus ſingulis, oppidis, & villis paſſi ſunt, nam ipſis tam verbis, quam elemoſinis communicare populum (*b*) noluerunt. (*c*) *Rem non dico bonam talem fore, quando coronam - - Abſcondit Clerus, nec amor poterit fore verus - - Illorum Fratrum, ſi qui veſtigia Patrum - - Nolunt ſancta ſequi, ſed ſicut equi minus equi - - Vadunt elati, qui ſunt ad bella parati - - Verbis & factis, que temporibus retroactis - - Non ſunt audita. Magis hoc valet, ut redimita, - - Et pia ſit vita cuiusvis, qui cenobita, - - Et ſervus Chriſti fore vult; quia pax erit iſti.*

De ſterilitate & diverſis eventibus in partibus Gallicanis.

Capitulum IIII.

Eodem anno Menſe *Majo* gelu intollerabile vineas omnes in partibus *Alemanie Tantum deſtruxit, quod poſt vindemia luxit.* In *Bur-*

(*b*) Vox hæc: *populum* in margine minore charactere appoſita eſt, ſed rectius præ ea habet Franciſcus: *plurimi.* (*c*) Franciſcus addit Clerum cum Mendicantibus tandem *ultimo diverſis laboribus & expenſis conſumatis amicabiliter concordaviſſe*, conſueviſſe autem præfatos Religioſos ſingulis diebus Dominicis in Metropolitana eccleſia facere ſermonem ad populum, hunc morem Joannem epiſcopum Pragenſem ſuſtuliſſe. *Commiſit autem*, perſequitur idem author, *officium prædicationis ſuo Capellano & Poenitentiario Franciſco, quondam Rectori ſcole in Wiſſegrado, qui ob reverentiam & mandatum ipſius ſcripſit hanc ſecundam partem Cronice Pragenſis.* Communis autem perſuaſio eſt, & ſtilus uniformis confirmat omnes tres Partes hujus Cronicæ ab eodem Franciſco conſcriptas fuiſſe, ſcilicet ex Chronico Aulæ regiæ excerptas, & in vitioſum compendium coactas, qui ſi id ingenue faſſus fuiſſet omnem ſuſpicionem plagii apud poſteritatem evaſiſſet.

Burgundia vero, & in *Francia*, & *Campania*, ubi tempore vindemie pertransivi, non tantum dampnum factum fuisse conspexi. Aliam autem plagam Deus hoc anno eisdem terris intulit, quia mortalitatis pestilentia plurimos homines tunc percussit: *Parisius* namque infra tres menses estivales in hospitali Regis, quod ante monasterium beate Virginis in Kathedrali ecclesia situm est, quod dolenter refero, sedecim millia hominum sunt mortua, & in cimiterio *Innocentum* sepulta, me etenim in ipso hospitali existente, & compassivo animo contuente, tot sunt in brevi mortui, quod vix erant tot, qui hos tollerent, & ad tumulum deportarent. Verumtamen in *Francia* & *Parysius* vidi plura in quibus delectata est anima mea, vidi ibi coronam spineam, famosissimas reliquias in Capella regia conservatas, vidi *Parisius* maximam huius mundi sapientiam, Regis *Philippi*, & *Johannis* sui filii potentiam, Regine antique & juvenis domine *Gute* decentiam, vidi Principum & militum reverentiam, familie ordinate frequentiam, justitiam populi, pacem regni; sanctum quoque *Dyonisium* visitavi, de puteo in crypta sub choro posito in amore Dei & beati *Dyonisii* bibi, & cum aqua hac locum magni doloris mei, quem in femore habui, linivi, & mox sanatus fui. *O felix terra, (d) cui pax est nullaque gwerra, - - Est tibi Francia summa potentia copia rerum, - - Non violentia, sed sapientia, paxque dierum. - - Dic que Boemia mesta perhennia (e) dic mihi de te - - Que tua gloria que tua gaudia? vivere lete - - Nescis, nam te prelia pluraque tedia ledunt, - - A te gratia, grata solatia, cuncta recedunt, - - En tua tempora sunt modo pessima, quidque futurum, - - Nescio, sed scio, quod populo fit vivere durum.*

Eodem anno in *Burgundia* iuxta *Divionem* in castro, quo sanctus *Bernardus* natus est, vidi quoddam miraculum, quod non est silentio contegendum, ad cameram quippe lapideam rector castri, vir reverendus, introduxit me, & vidi in Loco nativitatis beati *Berbardi* nowum altare de marmore, & ante altare lampadem ardentem pendere, triaque magna vasa plena vino in camera eadem iacere. Premissa

(d) Franciscus enm hæc, quæ Parisiis Petrus viderat, truncavit, subdit sequentes ejusdem Petri versus, & primum paucis mutatis verbis ita reddidit: *Francia est felix terra nam ibi est pax & justitia sine guerra &c.* (e) Franciscus legit: *mesta prebemia*, sed utrobique nullus sensus, fortassis legendum *moesta perhennis* id est *perennis*, seu perenniter.

missa oratione ante altare, incepi rectorem castri interrogare cur in tam sancto loco permitteret vinum iacere, qui respondens, propter miraculum, inquit, magnum Domine hoc facio, & ait, fateor quidem, quod nunquam ab antiquis temporibus vinum in hac camera iacuit propter reverentiam eiusdem altaris veteris, quod primitus istac stetit, ego vero inprovide plus meam utilitatem, quam loci sanctitatem desiderans, altare ante annos sex vetus fregi, vinum huc imposui sed ecce non fructum, sed periculum reportavi, nullum enim vas hic positum vinum suum servare valuit, sed quasi per cribrum vinum effluens ad aridam se effudit, isto viso miraculo ante annos tres, istud altare, quod cernitis, reformavi, & demum examinavi, si altari facto vasa fluerent sicut prius, sed nequaquam hoc factum est, nam usque hodie omne vinum huc inpositum, si vile fuerit emendatur, & bonum in melius commutatur & sine fluxibus integre reservatur. *Ex hiis potavi vasis, & magnificavi - - Mente Deum celi, qui sic per signa fideli - - Bernardo fecit laudem, prius ipse rejecit - - Ex vasis potum, quem nunc servant sibi totum.*

In eodem processu ex devotionis spiritu in *Clara Valle*, quasi ad atrium celi, perveni, ubi clara & magnalia Dei opera conspexi, ex quibus divine pietatis habundantiam effusam largius intellexi, vidi sanctorum *Bernardi*, *Malachie* Episcopi, & sex Martyrum tumbas sub tribus altaribus de prope constitutas, vidi sanctorum *Bernhardi* & Malachie capita, & eximias inestimabiles reliquias, vidi sancti *Bernhardi* locum habitationis, & mortis, vidi lapidem lavacri colore sui corporis totaliter figuratum, vidi ibi trium Cardinalium, & quadraginta quinque Episcoporum, & Archiepiscoporum sepulchra, qui fere omnes sancti *Bernhardi* filii monachi fuerant & professi, vidi lectum eius, & lecti ipsius humilem apparatum, vidi ubi pater, & mater, & fratres ipsius, & primi monachi viri perfectissimi in domino requiescunt, vidi locum ubi scripta fuit nymbre epistola sine ymbre, (*f*) vidi & alia plurima in quibus delectabatur anima, & spiritus delectabatur. Fiant novissima mea horum similia, hoc fac Domine de tua gratia, & propter beati *Bernhardi*, & aliorum sanctorum ibidem requiescentium merita, cum sit tua bonitas infinita; Amen. *Est Clare Vallis locus* in-

(*f*) Ita claris distinctisque characteribus codex.

inclytus, est quasi callis - - Ad celos ducens, pre cunctis est quasi lucens - - Sol radiis plenus, ut flos sic floret amenus. - - O quot flos flores hic edidit, o quot odores - - Per mundum sparsit, en qualiter ardet, & arsit - - Fax tam preclara, nam gens est iam puto rara, - - Hanc quam non noscat, aut non ab ea bona poscat. - - Illi Bernhardus, ut flagrantissima nardus - - Prefuit inprimis, ditans hanc rebus opimis, - - Semina virtutis tibi iactans, inae salutis - - Excrevit fructus, pellens per gaudia luctus.

De colloquio Domini Baldewini Archiepiscopi Treverensis & Domini Petri abbatis.

Capitulum V.

Eodem anno mense *Octobris* ad reverentissimum dominum *Baldewinum Treverensem* Archiepiscopum veni in *Treverim*, qui ex sua dignitate, non ex mea benignitate legaliter, ut prius cognitum me suscipiens plurima mecum conferens, inter cetera ita dicens: (g) scio inquit, quod multi me de hoc iudicant, quod *Treverensem*, *Maguntinensem*, & *Spirensem* manu teneo ecclesias, & rego ipsas. Sed mihi pro minimo est, si ab humano judicer die, nam qui me judicat, Dominus est. Porro Dominus Papa, quem quasi pro Deo in terris colimus, me iudicat, & tamen intentionem, & excusationem meam audire dissimulat. Deus autem noster, qui in celis est, scit, & intelligit interiora desideria, & propositum cordis mei, ipse scit, quod non ex ambitione, sed intentione pura est de dictis ecclesiis mihi cura, nimia namque fierent in hiis partibus disturbia, si non tegeret, vel regeret dictas ecclesias manus mea. Super hiis audivi multa testimonia, & vidi, quod ubique fuit tranquillitas, & pax multa. Multum in multis *Maguntinam* ecclesiam possessionibus ampliavit, & in centum millibus librarum *Hallensium* ipsam a creditoribus, solvendo debita, liberavit. Dixit quoque michi: ecce patruus meus dominus *Johannes* Rex *Bohemie* suscepit a Duce *Brabantie* centum quinquaginta millia

(g) Primus omnium hic locus est, quo Franciscus Capite suo II. p. 85. subsequentia verbis pene iisdem Chronici nostri enarrans præmittit: *Honorabilis Vir Dominus Petrus Abbas de Aula Regia audivit a Venerabili Viro Domino Baldewino Treverensi Archiepiscopo hec verba; scio, inquit, quod multi me &c.*

millia regalium aureorum denariorum, pro eo, quod ipsum pro Ducatu in *Lymburk* nec per se, nec per heredes suos debet deinceps impetere, sed ad omni debeat penitus cessare actione hanc quidem pecuniam suscepit, nec ad solutionem debitorum suffecit, sed subito ut fumus nebule, evanescit. Eundem Regem in illis partibus omnibus non desii querere, sed eum, ut circumvolantem cum paucis, undique nullatenus potui invenire, audivi tamen ibidem a sapientibus, quod ipsis non placet huius Regis tam frequens circumagitatio, & discursus. Hastiludia, & exercitia militaria, ubique querit, expensas maximas gerit, & nomen sibi, quod sit miles strenuissimus, acquisivit. Utinam hanc nostri *Boemi* attenderent strenuitatem, & audaciam, qui non cessant cottidie comittere spolium & rapinam; profugis namque, & impiis terra *Bohemie* nunc plena est; videmus quosdam ex illis catervatim patenter, & potenter incedere, alios latenter rapere, sua expensis fortalitia replere, nec curant Regis imperio obedire. *Est malus nunc status, multum foret ille beatus - - Vir, qui fornace deberet vivere pace. - - Pauper quid faciet, quando spolium sibi fiet? - - Rusticus in rure, cum sint magne sibi cure, - - Mendicans ibit, & mendicando peribit. - - Immo si cives res perdunt, aut homo dives, - - Fiunt mendici, cum res rapiunt inimici. - - Da pacem Domine, nostre succurre ruine.*

De morte Ottonis Ducis Bavarie, & temporis mutatione, & obitu Domini Ulrici.

Capitulum VI.

Eodem anno mense *Decembris Otto* iunior Dux *Bavarie* sine heredibus in *Monaco* moritur, in *Lanczhut* monasterio Monialium in sepulchro patrum suorum sepelitur, & sic ad Ducem seniorem *Henricum* totius Ducatus dominium applicatur; *Sic rota fortune variatur in ordine lune.*

Eodem anno in estate siccitas & calliditas nimia, sed post hoc in hyeme nix maxima cum intenso frigore est secuta. *Tempus mutatur, Deus hinc minime variatur, - - Dux unus moritur, cito Dux alius reperitur.*

Eodem anno de Ecclesia *Erbipolensi* & de pluribus episcopatibus aliis provisioni Sedis Apostolice reservatis *Ludwicus Babarus* episcopos Papales violenter eiecit, & pro sua voluntate ibidem episcopos pro potentia ordinavit. *Sepius hoc fecit, hos elevat, hosque reiecit.*

Eodem anno *Johannes* Rex *Boemie* domino *Altisydorensy* episcopo Cardinali Prepositaram *Wissegradensem*, que annexam sibi habet regni Cancellariam contulit, in qua Dominum *Johannem Olomucensem* episcopum, qui prius eandem Prepositaram habuit, Procuratorem suum constituit, & ei ipsam sub conditionibus recommisit. Tali vero collationi & procurationi *Bertholdus Henrici* filius de *Lippa* fortissime contradicit, ostendens regales patentes litteras se habere, quod ipse, & non alius Prepositaram dicte ecclesie debeat possidere. *Sic stat lis dura pro tali Prepositura.*

Eodem anno *Idus Decembris* obiit venerabilis Dominus *Ulricus* de *Babianicz* Doctor Decretorum, primum quidem multarum ecclesiarum Canonicus, *Pragensis* ecclesie Scolasticus, & Administrator eiusdem episcopatus, dehinc monachus, & abbas in *Zedlicz* factus, tertio vero anno abbatie apoplexia percussus, post annum plage sue resignavit regimen abbatie, qui crebrescente infirmitate, viribus destitutus, motu & gressu privatus a famulis portabatur in sede tam diu, quod (*h*) est mortuus, & iuxta alios abbates in capitulo tumulatus. Sub ipsius regimine multis debitis & defectibus gravatum est monasterium *Czedlicense*, illa quidem debita fere ad sex milia marcarum, ut dicitur, se extenderunt. (*i*) *Te peto sincere Deus Ulrici miserere, - - Eius & esto pia protectrix virgo Maria.*

De quadam collatione Johannis Pape, de questione divine visionis, que missa fuit de Curia Romana domino Petro Abbati, & de obitu eiusdem Pape.

Capitulum VII.

„Venerande Pater hec dicta sunt, & facta per Dominum nostrum „Papam: In octava beati *Johannis Evangeliste* die *III. Ianuarii* in pu- „blico

(*h*) Pro *dum*. (*i*) Omnia ista narrata desiderantur in Francisco cum ipsis versibus.

„blico Consistorio assistente ultra modum communi populo, in quo „interfui, & hec sunt verba Pape, mentaliter per me intellecta, quan-„tum capere omni diligentia opposita potui: Lectis enim & recitatis „auctoritatibus, quibus probatur: animas Sanctorum videre Deum, „quia in illis consistoriis pre ceteris opposite auctoritates fuerant lecte „& recitate, Papa locutus est sub ista verborum forma: Vos videtis, „quod & quales auctoritates sunt recitate in materia ista, & ad par-„tem affirmativam & partem negativam simul cum suis rationibus, „unde mirari non debetis, si ista questio est mota; videtis enim quod „*Augustinus* movet eam, *Gregorius* movet eam, & *Hieronimus*, & *Bern-„hardus*, & multi alii Doctores sed aliqui moderni Doctores habent „quosdam suos libros compositos a quibusdam aliis Doctoribus, & „illos habent pro *Evangeliis* pro *Epistolis*, pro sanctis Doctoribus, & „quidquid dicitur extra illos libros, totum est inane & vanum, & „maledictum. Et hoc est, quia non habent *Ewangelia* nec curant ha-„bere, nec etiam student in eis. Ego autem (quia sic fuit continue „locutus in numero singulari) ut notavi multum, postquam fui in isto „statu, occupavi me in isto studio libenter Originalium, (k) & maxime „*Augustini* & *Bernardi*, & etiam aliorum iuxta posse, & libenter fui „eos secutus, & recitavi dicta eorum, & ideo videtur michi, quod „qui vult bene investigare veritatem istius questionis, quod habet eam „convenire in scriptura, & dictis Sanctorum & non per viam dia-„lecticam; & adiecit: Ego sum *Vicarius Jesu Christi*, quamvis indig-„nus, & ideo non sum dignus positus ad inpugnandum fidem, „ymmo ad defendendum, & roborandum pro viribus, & teste Deo, „qui omnia novit, quod libentius video, & audio partem affirmativam, „& rationes ad illam, quam oppositam, & dicebat: Quare nollem „ego, quod pater meus, & mater mea, & consanquinei mei viderent „Deum? Nonne essem ego amens, nonne multum invidus? Dixit „etiam consequenter: & qui vult bene discutere questionem istam, tria „habet considerare, primum est: quibus est promissum premium, quia „non videtur promissum nisi supposito, & adhec fecit multas ratio-„nes, quod dicit dominus in *Evangelio*: Vos qui reliquistis omnia, „& cetera, hoc autem verbum non fuit dictum anime, nec corpori, „sed supposito, ergo & cetera. Et iterum: quia vos sedebitis super „sedes, anima non sedebit, sed suppositum, ergo & cetera. Iterum: quia

(k) Id est authenticorum, classicorum Authorum & librorum.

„quia sitivi, & esurivi, & infirmus fui, & dedisti michi & cetera. „Constat autem, quod anima non propinat huiusmodi, ergo & cete- „ra. Iterum quando debet dari visio clara, que non stat cum spe, „quam spem dicit esse nunc in animabus separatis, nam sperant iudici- „um & resurectionem. Iterum debent exaltari, quia humiliamini „sub potenti manu Dei, ut vos exaltet in die novissimo, exaltari au- „tem non conpatitur secum perfectam & claram Dei visionem & simi- „lia, que melius ipsi cognoscetis. Iterum: ad quid fieret Iudicium? „nam verba *Christi* viderentur inania, cum diceret ite maledicti in ig- „nem eternum, venite benedicti & cetera, nam responderent Sancti, „quid datis nobis Domine (verba sunt Pape) vos nichil datis nobis, nisi „illud quod habebamus, de vestro nobis non additis, totum possideba- „mus. Deberent boni, & hoc idem mali. Quibus dictis & multis „aliis, que non faciunt necessitatem scribendi, fecit vnam revocationem „sub ista forma: Ego non credidi, nec credo dixisse unquam aliquid „contra fidem, & si aliquis sine diseretione personarum, qui velit „michi dicere, quod per me sit dictum, aliquid preter fidem, vel „contra fidem siue mulier, siue puer libenter audiam, & discutiam & „deliberabo cum Fratribus & Prelatis, & paratus sum revocare, & „exnunc revoco, & habeo pro non dicto & de hoc peto fieri pu- „blicum instrumentum, ad Deum sitis, & recessit. Nolo tamen vos „ignorare Domine quod Dominus pridie ante mortem suam sic fuit „in presentia omnium Cardinalium publice protestatus, dixit expresse „se credere, quod anime purgate separate a corporibus sunt in celo, „celorum regno, & Paradiso, & cum *Christo* & consortio Celorum „aggregate, & vident Deum, & divinam essentiam facie ad faciem „clare, in quantum status, & conditio compatitur anime separate, & „cetera, prout alias plenius vobis mittam. Vera Magistrorum cuncto- „rum dicta sacrorum. *Celis gaudere, sanctas animasque videre - - Divinum vultum dicunt, cupiuntque sepultum - - Corpus ut hiis detur, per dotes glorificetur - - Fine Deus faciet hoc, duplaque gloria fiet - - Corporis ac anime, prope sunt cause quoque prime.*

De obitu Domini Johannis Pape vicesimi secundi & cetera.

Eodem anno pridie *Nonas Decembris* in festo beate *Barbare* virginis, quod in Dominica, qua cantatur *Populus Syon*, evenerit secundum

dum Evangelium dicte eiusdem Dominice: *Facta sunt signa in sole & luna & stellis*, hoc est in Vicario *Christi* & in Ecclesia & *Christianis*. Nam Dominus *Johannes* Papa XXII. mortuus est *Avinione*, & ibidem sepultus. Sedit autem annis fere decem & novem. Plura autem sunt facta per hunc Papam, de quibus aliqua in precedentibus conscripta. *Papa stupor mundi non cavit, quin furibundi - - Mortis eum morsus morderent, nunc scio prorsus, - - Quod mors non curat aliquem, sed lex sua durat, - - Omnibus equalis. Non est vivens homo talis, - - Quem mors non tanget, & quem non passio franget, - - Et veniet dubia. Quare te virgo Maria - - Posco pia mente me non sine morte repente - - Ex hinc transire, nec me permitte perire. - - Sed sis salvatrix mea semper, & auxiliatrix. - - Causam virgo* (l) *qui mortuus est tibi Pape - - Fac, sit ut hec recta, quod sint sua crimina tecta. - - Servo Servorum det Christus regna polorum.*

De electione Benedicti Pape.

Capitulum VIII.

„Venerabili in *Christo* Patri Domino *Petro* abbati Monasterii *Aule* „*regie* in *Bohemia* Frater *Durandus de Firmitate* Procurator *Cysterci*„*ensis* ordinis Generalis in Curia *Romana* cum dilectione, & reverentia „devotum animum in omnibus complacendi. Hoc anno, quando simul „eramus in *Cistercio* tempore Generalis Capituli inter cetera, que michi „commisistis negotia, petivistis, ut vobis aliqua scriberem nova, que „relatu essent digna. Et ecce novum fecit dominus super terram, „quod ubique, ut autumo, iam insonuit auribus, & letificavit corda „omnium, quod vobis non transscriberem, eo quod rumor iam pre„cessit, epistolam, sed ut vestro desiderio satisfaciam, que vidi, pate„facere dilectio me compellit. Sciat itaque vestra Sinceritas, quod fe„licis recordationis domino *Johanne* Papa XXII. mortuo, die undeci„mo mortis sue, id est in vigilia beati *Thome* Apostoli Dominus *Ja*„*cobus* presbyter Cardinalis Episcopus dictus *Albus* vulgariter tituli sancte „*Prisce*, qui ab infantia sua in nostro ordine *Cysterciensi* abbatia Frigido „*Fonte* educatus abbas fuerat, & monachus, Magister sacre Theolo„gie effectus, in omni suo statu semper laudabiliter conversatus, famo„sus ex virtutibus, & gratiis divinitus sibi datis, in summum Ponti„cem

(l) Desideratur verbum, fortassis: *cape*.

„cem *Romanum* & Apostolicum in Caput Ecclesie, *Christi* Vicarium „ab omnibus scilicet XXIIII. Cardinalibus canonice permodum scru- „tinii, & concorditer est electus, qui mutato secundum sortem nomi- „ne *Benedictus XII.* est nunc dictus. De hac electione gratuita quam- „vis gaudeat, & digne letari debeat universalis Ecclesia, tamen vos „cum omnibus personis *Cysterciensis* ordinis speciali tripudio debetis in „domino cum gratiarum actionibus gratulari, ipsum namque, quem „in gradu humiliori ordo noster pium habuit promotorem, modo, ut „dictat ratio, habebit gratiosissimum amatorem. Incepit enim mox „in principio quando nomen hoc *Benedictus* obtinuit ostendere, quod „ordinem diligeret, ita dicens: hoc nomen *Benedictus* libenter accipio, „quia sub regula *Benedicti*, in ordine Cystercienli ab infantia mea vixi. „Electioni vero ipsius, cui omnes cernui consentiebant, ipse solus per „longam moram noluit consentire, tandem vero victus omnium in- „stantia invitus consentiens ita dixit: Domine Deus, quis similis tui: „suscitans de pulvere egenum, & de stercore erigens pauperem, ut „sedeat cum Principibus & solium teneat, Domini enim sunt cardi- „nes terre, & ecce Cardinales tui hic; & quid faciam? fiat voluntas „tua, & adiecit, quis sum ego? non sum inquit Principis filius, nec „de nobili prosapia genitus, sed sum de humilibus, & pauperibus „parentibus, me iudice, alter esset dignior ista sede. Infudit autem „devotionem non modicam in corda audientium sermo iste, & quan- „to humiliabat se spiritu & in ore devotio, tanto magis coram Deo „& hominibus crevit dignitas quam renuit, celsitudo. Nec mora, „statim quasi de mane, id est tertia die electionis sue iste Dominus „vinee, scilicet ecclesie sancte, in ipsa vinea per se incipiens ope- „rari, vocavit quidem primo omnes Cardinales, ut (*m*) ad occultum „Consistorium, in quo omnes hortabatur, ut secum in hac vinea Do- „mini *Sabaoth*, quam Dei plantavit dextera, fideliter, ut fructum „multum faciat, laborarent; demum addidit: thesaurum Ecclesie „temporalem minorem, quam putavimus, invenimus, de quo exnunc „pro reparatione sanctorum *Petri* & *Pauli* Apostolorum & beati *Johan- „nis in Laterano* ecclesiarum *Rome* centum millia florenorum deputa- „mus; Vobis quoque Cardinalibus, ut nobiscum amplius vacare pos- „sitis universalis Ecclesie profectibus, inter vos dividenda centum mil- „lia florenorum similiter assignamus. Pluribus igitur tunc utilibus ne- „gotiis propositis, die quarta secundum fecit Consistorium semipubli- „cum,

(*m*) Superflua vox.

„cum, in hoc enim tantum Archiepiſcopi, Epiſcopi, & Prelati, & „quatuor ordinum Mendicantium, ut puta *Predicatorum*, *Minorum*, „*Auguſtinienſium*, & *Carmelitarum* erant ſummi, & Generales Magiſtri, „& Prelati. Hiis omnibus cum Papa elegantiſſime pro profectu toti- „us Ecclesie locutus fuiſſet, Generalis Miniſter Fratrum *Minorum* in „medio pro ſuo, & aliis Mendicantium ordinibus locuturus, ſurrexit, „& in audientia Pape, & omnium ita dixit: Quatuor ſunt minima ter- „re, *Proverb*: *XXX*. hoc verbum applicuit ſatis Magiſtraliter ad „dictos quatuor ordines *Mendicantes*, qualiter eſſent minimi ratione „paupertatis, & humilitatis & tamen magnus Dominus eos mirabili- „ter ampliaſſet, & in eccleſia dilataſſet de elemoſina devotorum, & „tandem addidit: Pater ſancte *Decretalis illa Bonifaciana ſuper Ca-* „*thedram* & cetera, multum gravat noſtros ordines, quia quartam in- „ſtanter a nobis exigunt Clerici ſeculares, petimus igitur, ut ipſam „aut revocationis, aut pie interpretationis remedio dignemini mitiga- „re, alias noſtri nimium gravabuntur, cumque Dominus Generalis „ſuam ſententiam compleviſſet, Dominus Papa mox pertinenter reſpon- „dit verba Prophete *Zacharie* ſecundo ita dicens: Oſtendit michi do- „minus IIII. fabros, & dixi quid iſti veniunt facere, qui ait dicens, „hec ſunt quatuor cornua, que ventilaverunt Iudeam per ſingulos vi- „ros, & nemo illorum levavit caput ſuum, & tunc verba iſta prophe- „tica applicuit ad quatuor ordines memoratos explanans, „qualiter iidem ordines fabricarent ſupra dorſum peccato- „rum, peccata & hereſes exſtirpando, & quaſi cornua contra inimicos „eccleſie erigendo, *Iudeam* id eſt confitentes & incipientes dirigendo. „*Ieruſalem* hoc eſt proficientes, & pacem ſectantes confortando, *Iſra-* „*el*, id eſt perfectos diligendo, inſuper & quaſi quibusdam cornibus „diſputationum argumentoſas quasdam queſtiones ſupervacuas, ſcilicet de „Chriſti Paupertate, & de divina viſione animarum ſanctarum in pa- „tria, & conſimiles ventillando, quas vento ſimiles iudicavit, aſſeruit „enim tales queſtiones dudum per ſanctorum orthodoxorum Patrum „ſententias definitas, & nichil fere aliud ſentiendum, niſi quod tenet „ſancte *Romane* Eccleſie vera fides. Volumus igitur, inquit, Papa, „quod ulterius ab huiusmodi queſtionibus, que plus ſcandalum gene- „rant, quam doctrinam, ceſſetis, & in antea eas minime ventiletis, „ſed ſtate in fide vera, viriliter agite, omnia veſtra in charitate fiant. „Porro de quarta propoſitione Papa dictis Fratribus ſic reſpondit: Con- „ſtitutionem *Bonifacianam* de quarta, & aliis articulis in ea contentis „ex maturo utique conſilio, & rationis libramine editam revocari, aut

„interpretari per nos non convenit ista vice, sed successu temporis, „quid expediens fuerit pro vobis, & pro secularibus Clericis, qui similiter filii nostri sunt, proinde faciemus. Tertium Consistorium Papa habuit publicum, in quo plurima bona dixit: & diversas constitutiones laudabiles edidit, quarum aliquas vobis scribam, & breviter „dico vobis, quod omnes, qui in Curia sunt, dant huic Pape testimonium bonum, & gloriam & honorem. Valete in *Christo* & orate „pro me & pro Fratre meo *Johanne* auite firmitatense, qui hoc „anno in Capitulo Generali pro vobis fecit, quidquid potuit, & faciet „in futuro. Datum *Avinione* in crastino *Epiphanie Domini* Pontificatus domini *Benedicti* Pape XII. anno primo, consecrationis vero eius „die secundo.

Item de eodem.

„Reverentie vestre Pater & Domine dilecte ego *Johannes* Notarius Procuratoris ordinis *Cysterciensis* significo vobis nova Curie: „Quod sanctissimus Pater Papa *Benedictus* summus Pontifex a Deo laudabiliter, pie, & utiliter iam se habuit in primo suo Consistorio, quod „fuit in crastino *Thome* Apostoli, sic, ut totus mundus de eius promotione digne debet gaudere. Ideo non piguit me vobis plura scribere pre gaudio singulari; in dicto itaque Consistorio fecit unam „collationem (*n*) Cardinalibus habens pro themate: De stercore erigens pauperem, recognoscens se de humili & paupere natum progenie, & ideo suam electionem precipue a Deo, & deinde a Cardinalibus pie & religiose motis ad eum, & sine quorumcunque Regum vel Principum instigationibus, vel precibus processisse, propter „quod rogavit, & monuit Cardinales, ut ipsi, quia pacem habere vellet in tota Ecclesia, solliciti essent, & intenti omni sollicitudine, quomodo ipse cum eorum consilio de pace huiusmodi ordinaret, quia „nunquam intenderet gwerram aliquam habere, nisi cum ad hoc extrema necessitas secundum iustitie tramitem provocaret. Item mandavit, ut nullus Cardinalium ammodo haberet reditus aliquarum Abbatiarum, vel Prioratuum, neque munuscula a quocunque reciperet, „sed redditibus suorum beneficiorum, & obventionum Camere contentus existeret, & quicunque esset inter eos egens, quod illius egesta-

„tem

(*n*) Brevem sermonem.

„tem fupferet, unde pro iocundo fuo principio ipfis Cardinalibus ad „confolationem deputaret iam centum millia florenorum; item vult, „quod, quia invenit in Camera Pape multas petitiones ante multa „tempora fignatas, & ideo non traditas perfonis illis, quibus debe„bantur, ut eftimavit, quia manus Cubiculariorum, qui tradere debue„rant, auro non ungebantur: quod ammodo nullus Cubiculariorum, „Hoftiariorum, vel aliorum quorumcunque pecunia a quocunque re„cipiatur, (o) fed quilibet de fuo ftipendio fit contentus. Item vult, „habere tres Marfchalcos, quorum quilibet regat fuum officium per „fex menfes, qui nullum pretium fangwinis fcilicet a meretricibus „recipiat, nec aliquem injuriofe molefte, quibus fex menfibus elapfis „faciat rationem de fua amminiftratione, & cum hoc ftabit Iuri per cer„tos dies cuicunque querulanti de ipfo. Item vult & ftatuit, quod om„nes Prelati & Epifcopi usque nunc conftituti in Curia preter illos, „qui habent officia, vadant ad fuas ecclefias, donec, fi, & quando „eos neceffarios habuerit, per ipfum vocentur. Item vult, quod qui„libet Clericus moriens apud *Romanam* Curiam, & etiam laycus pof„fit de fuis bonis quibuscunque pro falute fua libere ordinare. Multa „etiam alia bona falubria, que iam in memoria non habeo, ordinavit. „Poftea die fequenti fcilicet feria fexta ante feftum *Nativitatis Chrifti* „habuit Confiftorium publicum, ubi prefentibus Religiofis omnibus, „& multis Prelatis, & Clericis fecularibus reprehendit illos afpere, „qui opinionem de Vifione beatorum cum quadam partialitate tenebant „in fuis predicationibus, precipiens eis, quod ammodo antiquam, & „piam opinionem & non fcandalofam, & impiam predicarent, dein„de etiam omnes tam Religiofos, quam Prelatos, quam & fimplices „Clericos prefentes cum magna hylaritate, & fincera devotione ad of„culum pedis fufcepit.

Verfus boni de eodem Papa.

O Benedicte tuum Benedictum fi modereris,
Nomen cum facto tunc benedictus eris.

(o) Ita quidem Codex, fed legendum *nullus - - pecuniam recipiat.*

Nota versus curiales de paupertate Christi super questione:

De paupertate Christi si queritur a te, - - Quid sit credendum? tu dic hoc esse tenendum, - - Quod tenet ecclesia Romana, fides quoque Dya: - - Dives pauper erat, sicut voluit. Modo querat - - Si quis fors a te, quid sit de proprietate - - Dicendum Christi? tu dic studiosius isti, - - Quod res ostendat tibi, quas nullo modo prendat - - Cristi diva manus. Homo scit (nisi sit male sanus) - - Omnia subiecta fore Christo, nullaque tecta, - - Cuncta dedit gratis fons divine pietatis, - - Que dedit, inquire, si sint tua, vel sua; scire - - Hoc poteris facile, quod nil retines ita vile, - - Quod teneas per te. Si sic tu dicas aperte: - - Hec mea propria res. Dic, qua ratione negares - - Hoc domino danti potius dicam mutuanti, - - Cum sua sint cuncta, sua propria sunt tibi iuncta? - - Hec bona vult, quantum summit tamen is sibi tantum - - Christus pro victu, quantum vult hic & amictu, - - Hiis est hic usus, sed nunquam rebus abusus, - - Que mittebantur Iude, loculisque dabantur, - - Quod dedit, ante datur vel nunc tamen hic dominatur. - - Ergo Dei nate ditissimus es Deitate. - - Ast in natura Carnis, scimus tibi dura. - - Pauper vis fieri, vis pauperibus misereri. - - Quam suscepisti paupertatem, docuisti, - - Tu possedisti proprias res, si voluisti, - - Aut in communi tibimet servando vel uni, - - Hoc si fecisti, cum iudicat iste vel isti. - - Hec tamen expresse per Papam dicitur esse - - Questio finita, nec in hoc lis tota sopita, - - Nam tractatur adhuc a pluribus huc, simul illuc, - - Attamen hoc scimus, in scriptis & reperimus, - - Dives pauper erat Deus ac homo, nemoque querat, - - Hac de materia temerarius, quia virgo Maria - - Pannis involvit hunc vilibus atque revolvit, - - Pauperis exemplo fert paucula munera templo, - - Nendo laborando manibus vixit, tibi dando - - Exemplum vite. Quod si vis vivere rite, - - Fer paupertatem mundi, quia fertilitatem - - Regni celestis acquires. Est tibi testis - - Hec celi Princeps. Nos protege Virgo deinceps, - - Spem da perfectam michi Christe fidem quoque rectam, - - Da te diligere, te tota mente tenere, - - Tempore da mortis felicia gaudia sortis.

De

De matrimonio Ottonis Ducis Auſtrie, & Anne filie Regis Bohemie anno Domini Milleſimo tricenteſimo XXXV.

Capitulum IX.

Ut diſcordia, que inter *Johannem* Regem *Bohemie* & Duces *Auſtrie* fuerat, ſedaretur, de matrimoniali remedio a ſapientibus pacem diligentibus cogitatur, ſic igitur tractatur: ut *Ottoni* viduo *Anna* puella duodecennis *Johannis* Regis filia copularetur, ſed quia inter ſe fuerunt iuncti in tertia conſangwinitatis linea, ad Papam *Johannem* XXII. mittitur & diſpenſatio obtinetur, ſiquidem predicta puella, que puella nata in *Cambia* fuerat, ſorore eius *Elyzabeth* dudum in *Aula regia* ſepulta, de *Lucelburg*, ubi quatuor annis manſerat, *Pragam* IIII. *Nonas Februarii* anno dominice incarnationis M. CCC. XXXV. die Dominico eſt adducta, abhinc die octavo *Znoymam* deducitur, ubi iterum octavo die exitus ipſius de *Praga* die Dominica ad veſperam *Ottoni* Duci *Auſtrie* thalamo ſociatur, fit omnibus letitia, & gaudium magnum, tripudium &, (*p*) duravit ad triduum hoc convivium opulentum: De promptuariis *Caroli* Marchionis *Moravie* fratris ſponſe cunctis miniſtratur habunde, erant ibi tres epiſcopi, quinque Duces, Barones, Comites innumerabiles, & Magnates. (*q*) Dixit quoque michi ibidem Marſchalkus *Karoli* Marchionis, quod de nocte pabulum pro ſex millibus daret equis. Predicta *Anna* licet annis tenella, tamen oſtendit in opere, preventa utique Dei gratia, quod ſenſibus eſſet ſana. Cum enim Sabbato ante diem Dominicam ſue copule in caſtro quod *Iarospicz* dicitur, iaceremus, de mane me vocari iuſſit, & preparans ſe ad ſacramentum matrimonii confeſſa devote fuit. Hoc haud dubium indicium, & initium bonorum eſt. Loco & tempore pretactis nuptie inter Comitem de *Recz* & filiam Ducis *Oppavie* ſunt pariter celebrate. Hiis peractis itaque nuptiis *Karolus* Marchio in *Moraviam*, Marchioniſſa in *Pyeſkam*, Otto Dux cum ſponſa ſua in *Auſtriam* proceſſerunt. (*r*) *Anna, quod nomen tibi ſponſa ſalus ſit & omen, - - Hoc*

da

(*p*) Tranſpoſitum &, voci Tripudium præponendum. (*q*) Tandem ſcimus, unde Lupacius in Vita Caroli IV. (perperam quidem ad annum 1334.) notitiam de his Znoymenſibus ſolemnibus nuptiis hauſerit. (*r*) Non igitur Carolus cum conjuge ſua ſponſos Viennam eſt comitatus, ut ſuſpicatur doctiſſimus Pelzelius in Vita Caroli P. I. p. 53.

da Christe pie, mater fuit Anna Marie, - - Et si nosse velis fuit Anna parens Samu (s) - - Qui quasi de celis datus est Propheta fidelis. - - Carpentemque viam iuvenem preit Anna Thobiam. - - Det Deus istarum tibi virtutes dominarum, - - Det tibi quod crescas, magnaque (t) virtute senescas. - - Crescere te faciat Deus, & custos tibi fiat, - - Crescas in mille, cito millia, prestet hoc ille, - - Qui scit regna dare, qui scit Reges reprobare - - Cui subsunt cuncta, sibi sis per secula iuncta. (u)

De secundo Matrimonio Regis Johannis Bohemie, & ipsius actis aliis, de morte Henryci Karinthyani Ducis, & Regine de Grecz. Capitulum decimum & cetera.

Hoc anno in festo *Epiphanie* rumor inopinatus veridicus tamen in regno *Bohemie* insonuit, qui *Johannem* Regem *Bohemie* contraxisse legitimum matrimonium cum *Beatrice* virgine filia Ducis *Bardonie* (x) Comitis *Clare montis* in partibus *Gallie* nuncciavit. Ideo Rex *Johannes* circa idem tempus in *Francia* hastiludium, & torneamentuum cum nobilibus habuit, in quo plurimum gravibus ictibus lesus fuit. Porro *Philippus* Rex *Francie*, quod ipso ignorante tale militare exercitium factum, fuerat, omnes, qui intertuerant, *Parysius* captivavit; ipse vero Rex *Bohemie* captivos suis intercessionibus liberavit. Nullus enim in regno *Francie* bellum, aut similes milatares actus audet facere, nisi de ipsius Regis extiterit voluntate. Predictus vero Rex *Johannes* III. *Kalendas Augusti* die Dominico reversus de partibus *Gallie Pragam* venit, qui mox die altera contra *Ludwicum Bavarum*, deinde contra Ducem *Austrie* expeditionem fecit publice proclamari. Cum vero de diversis terris, & de regno *Bohemie* iam preparati plures nobiles armati ad expeditionem procederent, parlamentum inter dictos Principes circa *Ratisponam* in *Bauaria* indicitur, ubi acceptis Trewgis usque ad festum beati *Johannis Baptiste*, proclamata expeditio per *Johannem* Regem *Bohemie* revocatur, *Misnensibus* vero, & quibusdam aliis nobilibus,

(s) Desiderantur in codice nostro due syllabæ *elis*, id est: *Samuelis*. (t) *Que* superfluum. (u) Cur totius Capitis memorias rursum truncaverit Franciscus, nullus scio. (x) Borboniæ.

libus, qui ſe ad expeditionem indictam aptaverant, licet non pugnaverant, plus quam quatuor millia marcarum per Regem *Bohemie* ratione ſtipendii aſſignantur. Eodem menſe contra *Bolkonem* impium & crudelem Principem Ducem *Slefye* dominum de *Monſterberk*, Monaſteriorum *Heynrichow*, & *Kamenecz* deſtructorem cunctis odibilem *Johannes* Rex *Bohemie* mittit exercitum, in quo fecit Capitaneum *Karolum* primogenitum natum ſuum, in eodem prelio, ex qua cauſa fuerit, neſcio, plus arriſit *Polkoni Martis* gratia, quam *Boemis*. Nam centum quinquaginta viri de *Bohemia* ſub galeis captivati, per *Johannem* Regem *Bohemie* ſunt cum octingentis ſexagenis groſſorum *Pragenſium* liberati. (*y*) Eodem anno menſe *Martio* mortuus eſt Dux *Heynricus Karynthie*, Comes *Tyrolis*, qui propter hoc, quod in *Bohemia* pro tempore negligenter fuerat, conſuevit ſe Regem *Bohemie* in ſuis epiſtolis usque ad ſuum obitum nominare. De iſto Duce in primo volumine plurima ſunt conſcripta, quo mortuo mox *Albertus*, & Otto Duces *Auſtrie* ipſius avunculi accedentes ad *Ludwicum Babarum* ab eo Ducatum *Carinthie* in feodo receperunt, aſſerentes, quod idem Ducatus de jure eſſet ad Imperium devolutus, eo quod eſſet a Duce predicto tantum filia, ſed non aliquis heres maſculinus derelictus; ipſi quoque prefati Duces *Auſtrie* quedam privilegia produxerunt, per que ſe habere ad Ducatum *Carynthie* ius oſtenderunt. *Johannes* vero ſecundo genitus filius *Johannis* Regis *Bohemie* gener dicti *Henrici*, Ducis *Karinthie*, cui prius fere omnes nobiles de Ducatu *Karinthie*, & Comitia *Tyrolis* homagium fecerant, dictis Ducibus *Auſtrie*, qui exercitu magno venerant, non poterat reſiſtere, quamvis ibidem in illo eſſet tempore. Igitur cogitur de Ducatu cedere & in ſola Comitia caſtro *Tyroli* cum ſuis fidelibus permanere. Hec una cauſarum extitit, propter quam *Johannes* Rex *Boemie* in *Bohemiam* venit de *Gallia*, & contra *Ludwicum*, & Duces *Auſtrie* expeditionem, ut dictum eſt, fieri ordinavit; dixit enim predicta fieri in preiudicium ſuum, & ſui filii obprobrium, & contemptum.

Hoc anno *Nono Kalendas Iunii* in die beatorum *Donatiani* & *Rogatiani*, in vigilia tunc *Aſcenſionis Domini* nata eſt *Karulo* Marchioni *Mo-*

(*y*) Hanc cladem Carolus attenuat in vita ſua, apud Freherum p. 96. Doct. Pelzelius P. I. p. 62. ex Nicolao Henelio liberationem iſtorum captivorum adſcribit ingenioſo Caroli politicoque artificio, tum Bolconis liberalitati, quod jam aliter eveniſſe, & argento redemptos fuiſſe hic edocemur.

Moravie, primogenita filia *Margaretha* ex conjuge ſua *Blanca*. (z) Hoc anno VI. ydus aprilis facta eſt circa medium noctis lune ecclypſis, hyems fuit aſpera, nivoſa, & longa eſtas nimium frigida, & pluvioſa, ideo vindemia parva & tarda ſcilicet circa feſtum *Symonis* & *Iude* Apoſtolorum eſt ſecuta, quia uua cunctorum fuit quaſi uva fellis, & botrus amariſſimus.

Eodem anno XIIII. *Kalend. Novembris* mortua eſt *Elyzabeth*, quondam Regina *Bohemie*, & *Polonie* dicta de *Grez*, & in *Brunna* ſue fundationis Monaſterio ſanctimonialium *Cyſtercienſis* ordinis eſt ſepulta, de cuius conditionibus, & vita ſepius ſunt notata. *Iſti regine da dona Deus medicine, - - Ipſam, purgatam culpis, fac eſſe beatam. - - Fac, ut letetur, & ſanctis aſſocietur. - - Pax ſit ſemper ei, ſancteque locus requiei.*

Eodem anno in die beate *Katherine* abſque heredibus obiit *Henricus* Dux *Sleſie* Dominus *Wratiſlavienſis*, quo mortuo mox *Johannes* Rex *Bohemie Karulum* filium ſuum miſit, qui ſe patris nomine de civitate *Wratiſlavienſi* & de aliis cunctis ad Ducatum eundem pertinentibus ſine contradictione qualibet intromiſit, (*a*) ſic enim Dux *Henricus* idem diſpoſuerat adhuc vivus.

Qualiter Johannes rex Bohemie alienavit regnum Polonie.

Capitulum XI.

Eodem anno circa idem tempus *Johannes* Rex *Bohemie* cum *Karolo* filio ſuo, & cum pluribus ſuis ſatrapis *Ungariam* pacifice intravit, & *Karolum* Regem *Ungarie* in caſtro ſuo quod *Blindenburk* (*b*) dicitur, viſitavit, ubi tribus ebdomadis iuramento & pacto inter ſe de fide & concordia mutuo ſervanda factis *Johannes* Rex *Bohemie Caſimir* regem Cracovie filium *Lotkonis*, cui ipſe coram Rege *Ungarie* regnum

(z) Margarethæ iſtius annus natalis & dies haſtenus ignoratus fuit, quem neque doct. Pelzelius attulit. (*a*) Hæc etiam ignorata fuere doct. Pelzelio. (*b*) Franciſcus *Lindenburk* appellat, qui Caput ſuum III. intermiſſis tot Petri Abbatis narrationibus, rurſum iiſdem fere authoris noſtri verbis orditur, & perſequitur.

num *Polonie* pro XX. millibus marcarum vendiderat, secum adduxit, & *Pragam* in beati *Nicolai* cum eo pariter introivit. Ideo (*c*) Rex *Casimir* pluribus susceptis honoribus *Prage* per dies novem mansit, & ad sua rediens, jus, & titulum regni *Polonie*, consentiente *Johanne* Rege *Bohemie* hylariter reportavit. Igitur ex hac die *Johannes* Rex *Bohemie* tam sigillis, quam epistolis cessavit se Regem *Polonie* nominare. Isti itaque tres Reges pariter confoederati se iuvare mutuo nunc contra omnes alios Principes sunt parati; inter cetera amicitie federa est promissum, quod *Johannes* puer quinquennis filius *Henrici* Ducis *Babarie* ducere debeat futuro tempore filiam *Casymir* Regis *Polonie*, pro uxore. Hoc itaque regnum *Polonie* quod triginta septem annis in persona piissimi *Wenczeslai* Regis fuerat regno *Bohemie* unitum, ab ipso modo quibusdam adjectis conditionibus est divisum.

Eodem tempore *Johannes* Rex fere omnia monasteria, & civitates gravissimis exactionibus talliavit, (*d*) maiorem autem partem pecunie ad partes Reni & *Gallie* creditoribus suis misit, reliquam vero partem stipendiariis assignavit. Eodem tempore *Johannes* Rex *Boemie* tam in castro *Pragensi*, quam in maiori civitate in domo habitationis sue mandavit plurimum edificari, & etiam modo *Gallico* laborari, verumtamen ea que fiunt, nunc in castro edificia, prius per *Karolum* Marchionem fuerant inchoata. (*e*)

De adventu nove Regine Bohemie, & de expeditione Johannis Regis contra Austriam.

Capitulum XII.

Annus Domini millesimus tricentesimus tricesimus sextus, hoc anno in crastino *Circumcisionis Domini Iohanne* existente *Prage* in sua mansione *Beatrix* conjunx sua, quam in partibus *Gallie* anno transacto

(*c*) Verosimiliter legendum: *Idem.* (*d*) Perperam Franciscus *talliavit.* (*e*) Hanc postremam notam resecuit denuo Franciscus, subnexuit vero Capite IV. p. 55. narrationem de transpositione altaris S. Silvestri in Metropolitana ecclesia per Joannem episcopum factam, de ejusdem dotatione, & preparato sibi isthic sumptuoso tumulo, de jejunio in vigilia Beati Viti & Epiphanie sublato, quibus memoriis caret Chronicon nostrum.

acto in matrimonium duxerat, *Pragam* venit, cui universus *Pragensis* Clerus, & populus decenter occurrit, eamque reverentia, qua decebat, suscepit, post cuius adventum *Johannes* Rex duobus fere mensibus stabiliter cum ea *Prage* mansit, & *Blancam* Marchionissam, que sibi usque in *Egram* obviam iverat, eidem pro solatio deputavit, que secum indivisibiliter habitavit. Sunt autem mutuo sibi plus grate, eo quod ad invicem sunt cognate, Qui nescit *Gallice* fari, cum ipsis non poterit commode conversari.

Eodem tempore die tertia post *Circumcisionem Domini Karulus* Marchio *Moravie* in auxilium fratris sui *Johannis* secundo nati Ducis *Karinthie* ex jussione Regis patris eorum in *Karinthiam* venit, ut sibi contra homines Ducum *Austrie* opem ferret, sunt etenim hii continue in conflictu *Karinthie* pro Ducatu. Hiis diebus *Ludwicus Bavarus* ad *Johannem* Regem *Bohemie* Legatos suos misit, per quos *Egram* civitatem, castra quoque *Flos* & *Parthstein* reddi Imperio minis appositis requisivit, qui, congruo responso accepto a Rege minime formidante, reversi in regionem suam fuerant sine fine.

Eodem anno mense *Februario Johannes* Rex *Bohemie* in die beati *Mathie* Apostoli de *Praga* egrediens congregata copiosa de diversis terris pugnatorum multitudine procedit contra *Albertum*, & *Ottonem* generum suum Duces *Austrie*, quorum terras ex *Aquilonari* parte *Danubii* per totum tempus *Quadragesime* & *Pasce* plurimum ferro fugavit, (*f*) & turbavit igne, viginti expugnavit munitiones, captivavit tam de *Austria*, quam de aliis terris multos Comites, Ministeriales & nobiles, nec non muratas cepit civitates aliquas. Porro Dux *Austrie* in campis terre sue iacens cum duobus millibus galleatis, & cum viginti millibus peditibus, expeditis ad prelium hominibus, invadere (*g*) *Johannem Bohemie* Regem qui duo millia & trecentos galleatos, & quindecim millia peditum electorum habuit invadere prelio non presumpsit. Sed pro certo intelligens, quod *Johannes* Rex *Bohemie* ad hoc se omnino disponeret, ut ipsum Ducem in crastino pugnando invaderet, Dux in nocte, que diem beati *Georgi* sequitur, cum toto suo

ex-

(*f*) Ita quidem codex, cui verbo substituendum quod quod demum sensui accommodum *superavit*, aut simile. (*g*) Hoc verbum superfluum, sequitur enim sub finem periodi.

exercitu clam fugit, poſtquam nemo in caſtris, que metati fuerant, de mane inventus fuit. Ex hac fuga maior fit exercitui Regis audacia, & iam ſecuri ſe diffundunt per villas, & caſtella, dampna faciendo majora, ubique ipſis arridente fortuna. Tandem *Johannes* Rex *Bohemie* ſuis aliqualiter negotiis ibidem diſpoſitis, & ſuis hominibus in munitionibus acquiſitis pro cuſtodia derelictis cum quibusdam ſtipendiariis in vigilia beati *Urbani Pragam* rediit, ubi in brevi magnam pecuniam acquiſivit. Ipſe namque ex quorundam informatione Prage in ſynagoga *Iudeorum* fodi fecit, & circiter duo millia marcarum in auro & argento & denariis ſub terra invenit. Fodi quoque circa ſepulcrum beati *Adalberti* Martyris in caſtro (*h*) precepit, ſed pecuniam fodiens non invenit. Die vero decimo adventus Regis in *Pragam* Rex *Iudeos* mandavit per omne dominium ſuum captivari, ex hac captivitate Rex ditatur non modica pecunie quantitate. Hiis diebus *Johannes* Rex talliam, quam *Ungelt* communiter nominant, univerſis ſui regni civitatibus & oppidis forenſibus impoſuit, ex quo maxima in populo turbatio facta fuit, omnes tam Clerum quam laicum vexatio hec includit, abſtulit etiam tunc Rex *Johannes* in vigilia beati *Viti* monaſterio beate Virginis in *Aula regia* caſtrum *Landesberk*, & adiacentia omnia ibi bona ſua regia poteſtatate, ſed accedente abbatis & conventus nullatenus voluntate. Igitur copioſa pecunia, ſcilicet XX. milia marcarum, ut dicitur, per *Johannem* Regem ſubito congregata, cito diſpergitur, ſtipendiariis pars ſolvitur, pars alias (*i*) emittitur, & totaliter diſſipatur. Hiis omnibus ſic factis *Johannes* Rex in die beati *Albani* Martyris de *Praga* egreditur, in *Moraviam* cum exercitu proficiſcitur, ac ſtatim inter ipſum ac *Karulum Ungarie*, ac *Iaromir Cracovie* Reges in *Marbekk* concilium celebratur, eo tempore *Karulus* Rex *Ungarie* ſexcentos galleatos viros habuit, & multa milia levium ſagittariorum, *Iaromyr* vero Rex *Cracovie* trecentos leves & ducentos galleatos dicitur in exercitibus ſuis habuiſſe, qui omnes una cum *Johanne* Rege *Bohemie* conſtanti animo intendunt Duces *Auſtrie* acriter inpugnare, quos Reges *Heinricus* Dux *Bauarie* toto adiuvat ſuo poſſe.

(*h*) *Pragenſi* ſuppl. (*i*) Pro: *aliis*.

De preliis Domini Johannis Regis & aliis.

Capitulum XIII.

Eodem anno in festo beati *Iacobi* rumor, multos terrens, in *Bohemia* ubique intonuit, cujus veritatem rei exitus comprobavit. Ecce, inquiunt omnes, iste *Ludwicus Bauarus*, ab ecclesia reprobatus, venit cum armatis innumerabilibus Duces *Austrie* contra Regem *Bohemie* adjuturus. Ipse enim tunc non longe a *Ratisbona* fixerat sua castra, abinde proficiscens terram *Heinrici* Ducis *Bauarie* subintravit, quam hostiliter inpugnavit. Quo audito *Johannes* Rex *Bohemie*, qui tunc erat in metis Austrie quasi leo rapiens & rugiens, & veluti aquila sumptis sibi pennis, velocibus gressibus cum paucis primo transiens per *Budweys*, *Cambiam*, in *Strinowyngani* (*k*) in subsidium generi suo venit *Henrico* Duci *Bavarie.* Cum toto suo, qui ipsum secutus fuerat exercitu juxta *Landaw* prope flumen *Ysaram* in campestribus satis tutis tentoria sua fixit, *Ludwicus* vero cum quinque millibus, & quingentis viris, in quorum capitibus cristate galee emicabant, & cum gravi multitudine aliorum, quibus clipei, sagitte, gladius, & lancee pugnandi audaciam ministrabant, inter Monasterium *Alderswach Cysterciensis* ordinis & *Danubium* se in prato magno collocat, & ad prelium se, & suos aptat, & quoniam inter ambos exercitus non fuit longa distantia, audires & cerneres ibi cottidie nova bella, iste capitur, ille ceditur, alter deiicitur, alius vulneratur, nocte & die non cessant a certamine, & a lite, Otto autem Dux *Austrie* iam de terra sua ad *Ludwicum Bawarum* venerat, & ipsum ad prelium contra Regem *Bohemie* instantissime provocabat. Rex vero *Johannes* una cum *Henrico* Duce suo genero quatuor millia & quadringentos electos viros armis decoris & galeis insignitos secum habuit, & licet minor esset numero, tamen animo videbatur major, cumque contra se hii duo exercitus validi, parvo loci spatio segregati, diebus duodecim erectis vexillis quasi pugnaturi cottidie iacuissent, ecce die tertia decima hoc est XV. *Kalendas Septembris Ludwicus Bavarus* ad instantiam *Ottonis* Ducis *Austrie* cum toto ipsius exercitu castra movit, & per *Pataviam* discedens versus *Lincoam* pervenit. Post eiusdem *Ludwici* processum a loco, quo jacuerat, *Johannes* Rex *Boemie* uno die cum sua acie stetit immobilis, donec

(*k*) *Strubingam.* Straubing.

donec videret plenius, quo se converteret *Ludwicus*, audiens vero *Johannes* Rex *Boemie*, quod *Ludwicus* versus *Boemiam* procedere intenderet, ipse sine mora per viam, qua in *Bavariam* venerat, cum festinatione in *Bohemiam* revertitur, & iuxta *Budweys* ad ipsum (*l*) diffusus suus exercitus congregatur. Fuit autem Regis intentio, ut transitum nauticum per Danubium defenderet (*m*) *Ludwico*. Effusa vero ibi est contentio super Principes, *Ludwicum* videlicet, & *Australes*: etenim *Ludwicus* requirit a Ducibus *Austrie* quatuor civitates muratas sibi obligari pro pignore pro resarciendis dampnis sue militie, si que ipsam in bello forsitan contingeret sustinere. Igitur Ducibus *Austrie* *Ottone* & *Alberto* hiis verbis minime consentientibus, *Ludwicus* cunctis curribus suis, honeratis ex providentia *Australium* cum victualibus, plus victus, quam victor, in terram suam cum omni gente sua sine preliis est reversus. Quo abeunte *Albertus* & *Otto* fratres Duces *Austrie* a *Johanne* Rege *Boemie* concordiam quesiverunt, quam divino afflante spiritu amicabiliter invenerunt, pridie *Nonas Septembris*. Hac facta concordia mox letatur *Bohemia* cum *Austria*, dispargitur militia, & visitat quisque sua. Et licet dicti Priucipes bellum campestre non commiserunt generale, verumtamen monasteriis, & rurensibus in exitu, & reditu ipsorum dampna permaxima iutulere, testantur de hoc plura monasteria, que fere ad ultimum exterminium sunt deducta. Igitur *Johannes* Rex *Bohemie* post tractatum concordie XVII. *Kalendas Octobris* Pragam veniens statim pecunias multas colligit, cum quibus quibusdam militibus stipendia sua solvit. Mansit autem *Johannes* Rex *Prage* diebus XIII. in quibus inter alia, que diversis diversa intulit gravamina, a monasterio *Aule regie* mille sexcentos florenos extorsit aureos, & se redditurum castrum *Landsperk*, quod violenter abstulerat, repromisit. Demum in vigilia beati *Wenczeslay* Martyris *Johannes* Rex *Boemie Pragam* egressus *Wyennam* venit, ubi cum Ducibus *Austrie* per dies octo moratus *Karolum* Regem *Ungarie* iterum visitavit, nec non apud ipsum, ut concordet cum Ducibus *Austrie*, laboravit. Talis vero ordinatio facta est in concordia; ut ad Duces *Austrie* tytulus *Karynthie*, & ad *Johannem* filium Regis *Bohemie* pertinere debeat *Tyrolis* dominium Comitie. In diebus illis *Johannes* Rex *Boemie* sub pretextu necessitatis extreme quoddam opus multum commendabile

(*l*) Hic verosimiliter desideratur: *fluvium* scilicet *Wltawam*. (*m*) Pro: disputaret, impediret.

bile pro ſarcofago, & ornamento ſupulchri beati *Wenczeſlay* Martyris in caſtro *Pragenſi* multis laboribus inchoatum, & aptatum intercipit, & tunc temporis impedivit, ipſe namque *Johannes* Rex ymagines ſanctorum ex argento artificialiter plurimas iam diſtinctas, & ad ipſorum effigiem plerumque iam totaliter deductas ſimul tollit, & ſuis creditoribus obligavit; (*n*) erat autem pondus huius pecunie marce pragenſes quingente. De hiis *Karolus* iuvenis ducentas marcas de ſuo fiſco contulit, partem reliquam tota Dyoceſis *Pragenſis* ſub forma queſtionaria conportavit.

Qualiter Johannes Rex Boemie Pruſſiam ſecunda vice ivierit, & de pluribus aliis Capitulum XIIII. annus Domini Milleſimus tricenteſimus triceſimus ſeptimus de Johanne.

Anno Domini M. CCC. XXXVII. in die *Innocentum Johannes* Rex *Boemie* mitigata cum Ducibus *Auſtrie* dampnoſa diſcordia de *Praga* cum *Karolo* ſuo primogenito exiens *Wratiſlaviam* veniens, ubi pecunia non modica a populo graviter extorta, & copioſa Principum ac nobilium multitudine de diverſis partibus congregata cum directione *Fratrum Cruciferorum de domo Teutunica* in *Pruſſiam* proceſſit contra *Lyttwanos* viriliter pugnaturus, & quia hyemis lenitas non permiſit glacies in locis paludoſis & aquoſis, que ibi habundant, fieri, ut per glacies velut per pontes *Chriſtianus* exercitus contra hoſtes *Chriſti* tranſiret, & eos in ſuis terminis aptius & acrius inpugnaret, igitur omnes *Chriſtiani* fruſtrati ſpe belli, ex aeris qualitate, non magna ibidem adepta utilitate, redire ad propria cogebantur. Ille autem predictus *Chriſtianus* exercitus ne nichil omnino in paganorum partibus feciſſe videretur, *Henricus* Dux *Bavarie* gener *Johannis* Regis *Boemie* cum aliorum Principum adminiculo fortalitium in terminis *Lytwanorum* foſſatis & edificiis bene munitum potenter conſtruxit, in quo milites & auda-

(*n*) Non igitur Joannes duodecim Apoſtolorum imagines ex ipſo ſepulchro S. Wenceſlai ſuſtulit, ut paſſim recentiores noſtri cum Hagecio adſtruunt. In eum finem autem á Joanne hæc ablata fuere, ut proſequi poſſet bellum ad perdomandos Pruſſos ethnicos, contra quos paulo poſtea expeditionem ſuſcepit, ut mox videbitur.

audaces viros ſtrennos ad duos annos iam preparatis neceſſariis collocavit, ut *Lytwanos* frequenter inpugnent & infeſtent, & futuro tempore *Chriſtianis* venientibus preparent aditum tutiorem.

Hiis peractis Johannes rex Boemie cum *Karolo* ſuo primogenito & cum pluribus Comitibus & Militibus, ac aliis nobilibus de Pruſſia rediens in die beati *Ambroſii* epiſcopi *Pragam* venit, quem *Heinricus* Dux *Bauarie* predictus in *Pragam* eſt in *Aſcenſione Domini* ſubſecutus, & abhinc in *Bavariam* eſt reverſus. Sub iſtius temporis curriculo *Johannes* Rex *Bohemie* ſe ſentiens in ſuis oculis, quos nunquam acutos habuerat, plerumque deficere, medicorum cepit auxilium pro acuendo viſu in oculis advocare, quorum unus *Gallicus* in praxi illa deficiens ex mandato *Johannis* Regis *Boemie* in *Wratiſlauia* in flumine (*o*) *Oderam*, ſacco impoſitus, eſt projectus, quo extincto alter paganus de *Arabia* veniens vocatus per ipſum Regem in *Praga*, multo illato Regi martyrio, cum verbo tamen conſolatorio *Johannem* Regem in dextro oculo penitus excecavit. Idem paganus, quia non ſolum Regem verum etiam multos per ſuam cyrurgiam deceperat, extinctus quidem fuiſſet, ſi veniendi, & recedendi eidem ſecuritas per Regem promiſſa certitudinaliter non fuiſſet. Hoc anno XIII. *Kalendas Martii* fuit ecclypſis lune. Eodem anno V. *Kalendas Martii Beatrix* Regina ſecunda *Johannis* Regis Conjunx peperit Prage filium ſuum primogenitum, qui puer tertio decimo die nativitatis ſue in caſtro *Pragenſi* per *Pragenſem* epiſcopum baptiſatur, nomen obtinuit in baptiſmate *Wenceſlaus*. In nativitate huius pueri non multi gaudebant, quia ipſum proceſſiſſe non de ſtirpe *Bohemica* aſſerebant, Rex vero pro hoc filio plurimum eſt gaviſus. Eodem anno Dominus *Ortwinus* quintus III. *Idus Maii* abbas in *Scedlicz* quarto anno ſui regiminis moritur, pro quo dominus *Nycolaus* cuſtos *Scedlicenſis* eccleſie, qui tunc in *Romana* erat Curia abiens, eligitur, qui in die beati *Dyoniſii* Martyris de Curia revertitur, & reverenter ſuſceptus, omnibus, que ad abbatie ſpectant officium, inveſtitur. (*p*)

Capitulum.

Eodem anno XV. *Kalendas Iunii Beatrix* Regina in caſtro *Pragenſi* ab *Johanne* eiusdem eccleſie epiſcopo die Dominico non cum tanta ſolem-

(o) Corrige: *flumen.* (p) Ex his, ſuperioribusque multum illuſtratur hiſtoria Sedlicenſis, ſeriesque Abbatum hujus monaſterii.

solempnitate celebri, quantam nos alias priori tempore vidimus, in huiusmodi coronationibus fieri, corona regni *Bohemie* coronatur, *Johanne* Rege sine corona, & absque regalibus induuiis assistente; subsequitur post hoc officium apud Fratres *Minores Prage* convivium sumptibus moderatum. Hec itaque Regina *Beatrix* XIIII. coronationis die sue adepta titulum coronate Regine *Boemie* cum parva comitiva exiit *Pragam* & in *Lucelburgensem* directe progreditur Comitiam, primogenito tamen suo *Weuczeslao* in *Praga* sub nutricis custodia derelicto. In huius Regine recessu plus omnis letatur populus, quam adventu. Omnes enim regni *Bohemie* incole plus optant *Blance* Marchionisse prospera, quam Regine. *Blanca* quidem Marchionissa, cum *Beatrix* Regina in *Luceiburk* procederet, procedit in *Moraviam*, in castro *Brunne* habitans iussu Regis. Predictis omnibus *Karolus* Marchio non interfuit, sed videns faciem patris erga se non esse claram ut heri, & nudius tertius, de *Praga* mense *Iunio* recesserat, fratremque suum *Johannem* Ducem *Karinthie* aliosque Principes suos consanquineos, ut tempus redimeret, visitabat, & quia nichil penitus de pecunia, prohibente patre, de regno percepit *Boemie*, solo sine re tytulo fretus Marchionatus *Moravie*, (q) cogitur a *Venetis* & aliis civitatibus *Lombardie* stipendia militaria recipere, & sibi sueque familie ex hoc de necessitatibus providere. Licet paterna promotione caruerit, tamen ab alienis munera tam temporalis, quam spiritualis benedictionis copiose obtinuit in tantum, quod omnis, qui eum noscit, natio benedicit, & adhuc, quot degit in partibus alienis, exspectans fortune tempora melioris.

Capitulum aliud.

Eodem anno mense *Iulio* stella Cometa notabilis in *Septemtrionali* plaga prope polum *Articum* apparuit, que plus quam per mensem diversum motum versus *Austriam*, & *Occidentem* habens michi, & aliis

(q) Huc pertinent illa, quæ Carolus IV. in vita sua scribit apud Freherum p. 95. malevolorum quorumque Procerum consilio a patre Joanne sibi ablata fuisse *omnia castra*, & *administrationem in Bohemia*, & *in Marchionatu Moraviæ*, sibique remansisse solum *titulum Marchio Moraviæ sine re*. Ut proinde doctissimus Pelzelius minus recte hæc annis duobus præverterit, annoque jam 1335. illigaverit, quod cum expeditionibus bellicis Caroli jussu patris atque cum eo susceptis pugnat.

aliis visa fuit, quam stellam precesserat caliditas, & siccitas destruens fere omnes herbas; subsequitur quoque bladi, & vini inopia, sed copia caristie locis multis.

Aliud.

Eodem tempore *Philippus* Rex Francie certis intimavit litteris, & nunceiis *Johanni* Regi *Boemie*, quod bellum haberet adversus Regem *Anglie*, super hoc asseruit de ipsius Regis presentia se plurimum indigere, quo audito statim *Johannes* Rex postpositis omnibus aliis arduis negotiis regnum *Boemie Bertholdo* dicto de *Lyppa Wyssegradensi* Preposito commisit, & ipsemet septimus latenter in die beati *Kiliani* noctis tempore de *Praga* nemine opinante exiit, portam civitatis mox post se claudi iterum precipit, & sic festinando in *Frankenfurt* die quarta post eius exitum pervenit, ibique colloquio mutuo cum *Ludwico Bavaro* tribus diebus habito, ad *Philippum* Regem *Francie* pervenit, &, ut dicitur, cum isto Rege *Francie* contra Regem *Anglie* pugnaturus. Pretacta Regum famosa discordia iam commovit in *Almania* plura loca, siquidem *Ludwicus Bavarus* cum omni sua possibilitate auxilium proponit afferre, Principes vero plures alii assistere alteri volunt parti, istud experimento didici cum hoc anno in *Herbipoli* in via Generalis Capitoli cum tredecim essem abbatibus constitutus: misit enim *Ludwicus Bauarus* nobis Litteram in hec verba.

Littera Imperatoris

„*Ludwicus* Dei gratia *Romanorum* Imperator semper Augustus „Religiosis Viris dilectis suis de *Ebra*, ceterisque suis coabbatibus de „*Almania* in via Generalis Capitoli constitutis gratiam suam & omne „bonum. Ex relatione veridica personarum fide dignarum sumus ple„nius informati quod *Philippus* de *Valesio*, qui se Regem *Francie* as„serit, & sui complices omnes cuiuscunque conditionis homines, de „*Almania* ad partes sui dominii venientes, occupat, & molestat, in non „modicam nostri & sacri Imperii contumeliam, & contemptum. Cu„pientes igitur vobis de imminenti periculo precavere, mandamus vo„bis districtius, & precise, qu tenus ab arrep o itinere retrocedentes „ad propria, statim, visis presentibus, redeatis, sicut nostram grati„am conservare, & pericula personarum, ac rerum vestrarum vo-

„lueritis evitare. Datum in *Slusingen* regni noſtri anno *XXIII.* „Imperii vero decimo ſub noſtre Majeſtatis tergotenus appoſito „ſigillo.

Huius Littere terrore percuſſi, intermiſimus ceptum iter, & vidimus ubique in *Prauconia*, & alias gentem conſurgere contra gentem. *Benedictus* vero Papa, ut dicitur, duos miſit Cardinales a latere, ut inter predictos Reges concordiam debeant ordinare. Hiis temporibus propter grave, & intollerabile iugum, quod *Johannes* Rex propter frequentes tallias, & exactiones monaſteriis, & civitatibus preſens inpoſuit, & abſens inponere non deſiſtit, Religioſorum ac civium univerſorum ſtatus viluit, & fere ad ultimum exterminium iam pervenit. Teſtatur hoc *Aula regia*, que fere in mille marcis eſt creditoribus graviter obligata; ſuper hiis omnibus in manu aliena eſt hereditas monaſterii fere tota. *Ergo clamare domus hec vocemque levare - - Cogitur ad Celum, petit, ut Deus hoc grave prelum, - - Quo premitur, pellat, & cuncta nociva repellat, - - Tempora proſpera det, felix quoque ſors in ea ſtet; - - Ut ſic proficiat, ut iugis laus ibi fiat - - Eterno Patri, Chriſto, ſancte quoque matri. - - Hoc tu Virgo pia, cum ſis patrona Maria, - - Huc fer ſolamen, hoc fac velociter amen.*

De quodam eventu edificatorio, qui accidit Prage in octava beati Andree Apoſtoli.

Capitulum XV.

Anno Domini Milleſimo trecenteſimo triceſimo ſexto feria ſexta poſt feſtum beati *Viti*, eccleſia beati *Andree* Apoſtoli totaliter eſt cremata, ita, quod altaria tria, que ibi prius fuerunt, virtute incendii ſunt confracta & violata, ita quod nova reconciliatione, & reconſecratione & reformatione una cum totius eccleſie corpore indigebant. Eiusdem incendii tempore Deus creator omnium perpetue memorie conmendandum inſigne ibidem miraculum ad ſui gloriam oſtendere eſt dignatus, nam ſacroſancta hoſtia *Corporis Dominici* pro infirmis ſecundum conſuetudinem in feneſtra reſervata in una iacuit pixide & vaſculo ad hoc apto, cui vaſculo panniculi quidam annexi fuerunt pro de-

decore: Igitur ecclesia iam igne totaliter consumpta, cum eadem die homines ecclesiam intrare non poterant, sed omnes lapides fractos, & fenestram, in qua corpus domini fuit, dissipatam cernerent, frater *Nicolaus* de *Aula regia* monachus ad fenestram accedens, & querere volens, si forsan alique reliquie *Corporis Dominici* & vasculi apparerent, ut tolleret omnino, quod mestus quesivit, in parte letus invenit in toto integrum, atque salvum. Nam nec in vase, nec in pannis ardor ignis aliquis apparebat. Hoc miraculum honorabilis Dominus *Petrus* abbas *Aule regie* patronus eiusdem ecclesie audiens devote pixidem ad capellam domus sue deportari fecit, & ibidem in altari reverenter conservari, donec cremata fenestra fieret reformata, ut ibidem sacrosancta hostia reportata fidem augeret fidelibus, & sue potentie, & gratie omnibus petentibus munera largius condonaret. Sic est sacro sancta hostia adoranda. *Pane tuo Christe cur clam nobis tribuis te? - - Digne rex fortis nos pascas tempore mortis amen.*

Capitulum de eodem.

Anno Incarnationis Domini M. CCC. XXXVII. undecimo *Kalendas Ianuarii* ad procurationem Venerabilis domini *Petri* abbatis *Aule regie* Reverendus in christo Pater *Przibislaus* episcopus *Satoranensis* ordinis *Minorum* antea Ecclesiam beati *Andree* Apostoli reformatam una cum cimiterio reconciliavit, auctoritate domini *Johannis Pragensis* episcopi XXVII. & in ipsa ecclesia eodem die tria altaria, duo scilicet reformata, & tertium per dominum *Petrum* predictum abbatem ex novo constructum cum solempnitate debita consecravit ad honorem sancte & individue Trinitatis, & gloriose virginis *Marie*, omniumque celestium Virtutum, Patriarcharum, Prophetarum, Apostolorum, Martyrum, Confessorum atque sanctarum Virginum ac omnium Sanctorum, in quibus multorum sanctorum reliquie, ut patebit inferius, continentur. Titulus vero primi & majoris altaris beato *Andree* Apostolo ascribitur, & secundi altaris ad dexteram collocati beatis *Nicolao* Pontifici & *Blasio* episcopo & Martyri, tertii vero altaris ad sinistram collocati sanctis Virginibus & Martyribus *Catherine, Margarete,* & *Barbare* titulus annotatur. Ut autem huius ecclesie beati *Andree* conditio, & antiquitas perfectius cognoscatur, litteram quandam in ipso altari majori concremato tempore consecrationis per predictum Dominum *Przibislaum* episcopum

copum cum figillo epifcopali & cum capfula reliquiarum inventam & extractam de verbo ad verbum hic ad maiorem memoriam & admirationem duximus inferendam, erat eiusdem littere tenor talis:

Tenor Littere.

Anno dominice incarnationis millefimo centefimo LXV. Indictione XIII. Epacta VI. concurrente vero III. ego *Daniel* licet indignus Dei tamen gratia *Pragenfis* XIII. Epifcopus, anno ordinationis mee XV. menfe VI. die menfis XI. quinto *Ydus Octobris* regnante gloriofiffimo & fereniffimo Romanorum Imperatore femper Augufto *Friderico*, temporibus quoque gloriofiffimi Regis *Boemorum Wladiflai* has reliquias horum fanctorum in hoc altari propria manu recondidi: de Ligno Domini, de fepulchro Domini, fancte *Marie* Virginis, de veftimento Domini, fancti *Johannis Baptifte*, fancti *Andree* Apoftoli, fancti *Iacobi* Apoftoli, fancti *Adalberti* Martyris, fancti *Thymothei*, & *Appollinaris*, fancti *Gereonis* & fociorum eius, fancti *Chriftofori* & fociorum eius, fancti *Benedicti*, fancti *Johannis*, fancti *Mathei*, *Yfaac*, *Criftini* Martyrum, beati *Pancratii* Martyris, fancti *Wenceflai* Martyris, fancti *Clementis* Pontificis, & martyris, fancti *Martini* epifcopi & Confefforis, fancti *Henrici* Confefforis, fancti *Mauri* Confefforis, fancte *Marie Magdalene*, fancte *Gerdrudis* virginis, undecim millium Virginum, fancte *Ludmille* & aliorum plurimorum fanctorum. Titulus vero fancto *Andree* annotatur. Ifti & omnes fancti Dei intercedere dignentur pro me peccatore ad Dominum amen. Ego *Wladiflaus* Rex *Boemorum* eiusdem temporis idem oro, amen. Ego *Iuditha Regina Bohemorum* ejusdem temporis idem oro. Amen. Amen. *Petrus* dictus abbas de *Infula* (*r*) conftructor huius ecclefie, idem oro, amen amen. amen. (*s*) Hec eft conclufio littere in altari per dominum Epifcopum invente. Et fciendum quod ad idem altare funt recollocate, & re-

(*r*) Scilicet Ordinis S. Benedicti, ex quo manifeftum fit hanc ecclefiam S. Andreæ cum vicina domo adhuc fæculo duodecimo pertinuiffe ad monafterium Infulanum feu Oftrovienfe. (*s*) Non ovum ovo eft fimilius, atque hæc fcheda fepulchralis lapidis illi, quam Parte VI. Annalium noftrorum p. 440. excufam dedimus, fcilicet quæ eodem anno à Daniele epifcopo in præfentia ejusdem Wladiflai Regis noftri, & Iudithæ Reginæ exarata fuit.

recondite in ipſius conſecrationis tempore omnes ſanctorum reliquie memorate, que utique cum devotione congrua ſunt omni tempore a cunctis *Chriſti* fidelibus venerande & implorande, ut pro nobis, qui in huius mundi pelago fluctuamus, intercedant ad dominum, ut ad portum ſalutis eterne valeamus feliciter pervenire, preſtante Domino noſtro *Ieſu Chriſto*, cui laus eſt & imperium per omnia ſecula ſeculorum amen.

Et ſciendum quod dedicatio huius eccleſie annis ſingulis dominica proxima diem beati *Andree* ſubſequente proxime perpetue peragetur, & ego Frater *Petrus* dictus abbas *Aule regie* huius eccleſie promotor & patronus ex divina providentia hanc conſcribi procuravi tabulam, cupiens & deſiderans, & orans particeps fieri divine miſericordie & bonorum operum, que exhibita fuerint Domino in hoc loco. amen.

Anno Domini milleſimo CCC XXXVIII. menſe *Februario* preſens tabula huic Eccefie eſt appenſa ſanctiſſimo in *Chriſto* patre Domino Domino *Benedicto* Papa XII. ordinis *Cyſtercienſis* ſacroſanctam eccleſiam *Romanam* regente, ac Venerabili Domino *Johanne* Epiſcopo *Pragenſis* Eccleſie preſidente, Pontificatus anno eiusdem Epiſcopi XXXVII. (*t*)

Explicit tertia pars chronice Aule regie & cetera (*u*) Omnis homo vere. (*x*)

(*t*) Franciſci poſtrema omnium memoria ex Chronico noſtro hauſta eſt de alienato per Joannem Regem Poloniæ regno, tituloque Regis Poloniæ renunciato, cui narrationi ille Caput IV. *de transpoſitione altaris S. Silveſtri in eccleſia Pragenſi*, quæ anno 1336. accidit, Caput V. *de magno conflictu Chriſtianorum & paganorum*, qui anno 1340. euenit, demum Caput VI. *de adventu Tartarorum in Poloniam & de morte Margaretæ filiæ Regis Joannis*, quæ in annum 1341. incidere, denique Caput VII. *de ruina pontis Pragenſis* anno 1342 facta, ſubjungit. (*u*) Hanc notam ab ipſo Petro abbate appoſitam fuiſſe merito dubitamus, ut potius credamus brevem hanc tertiam Partem Chronici ſui proſecuturum fuiſſe, niſi illum mors intercepiſſet. (*x*) Hæ tres voces minio eodem, quo priores ſcriptæ ſunt, eademque linea ſubnexæ, quibus fortaſſis librarius aliquo leonino verſu finali hoc Chronicon opuſque coronare voluit, quoquo demum autem fato interceptus non abſolvit.

INDEX
NOMINUM ET RERUM MEMORABILIUM.

A.

lo-

B.

Be-

C.

C.

D.

F.

Joan-

item

de-

I.

Boh.

K.

L.

Leo

Me-

R.

ex-

ERRORES AMICE LECTOR CORRIGE.

Pag.	lin.	loco	lege.
19	8.	manducatione	manuductione
39	ult.	benedici	bene dici
46	22	dam	dum
59	13	si	ni
81	8	Musa	Müsa
158	21	mare	mire
202	8	descordantium	discordantium
291	5	S-entientes	sentientes
307	27	præpari	præparari
322	21	supplentis	supplentes
367	8	Beghardus	Beghardos
403	5	lectore	læto ore
409	ult.	superam	supernam
415	9	ventus	ventos
420	10	eum	cum
429	22	interdictum	inter dictum
430	18	glicens	gliscens
434	penult.	infatuantu	infatuantur
436	28	hereditare	hereditarie
440	26	invisu	in visu
445	ult.	ub	ab
455	25	Austratium	Australium
457	31	non	an non ?
476	24	Marchie	Marchio
Ibid	ult.	Siberiæ	Silesiæ.

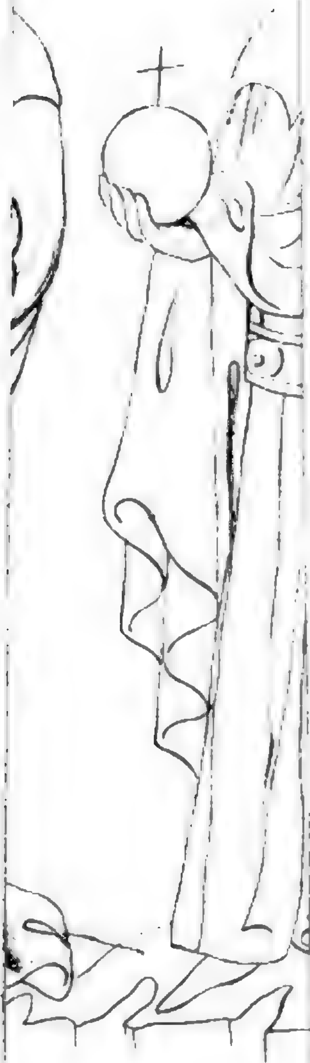
Octa

· R

Joſzes

y: Elyzab

